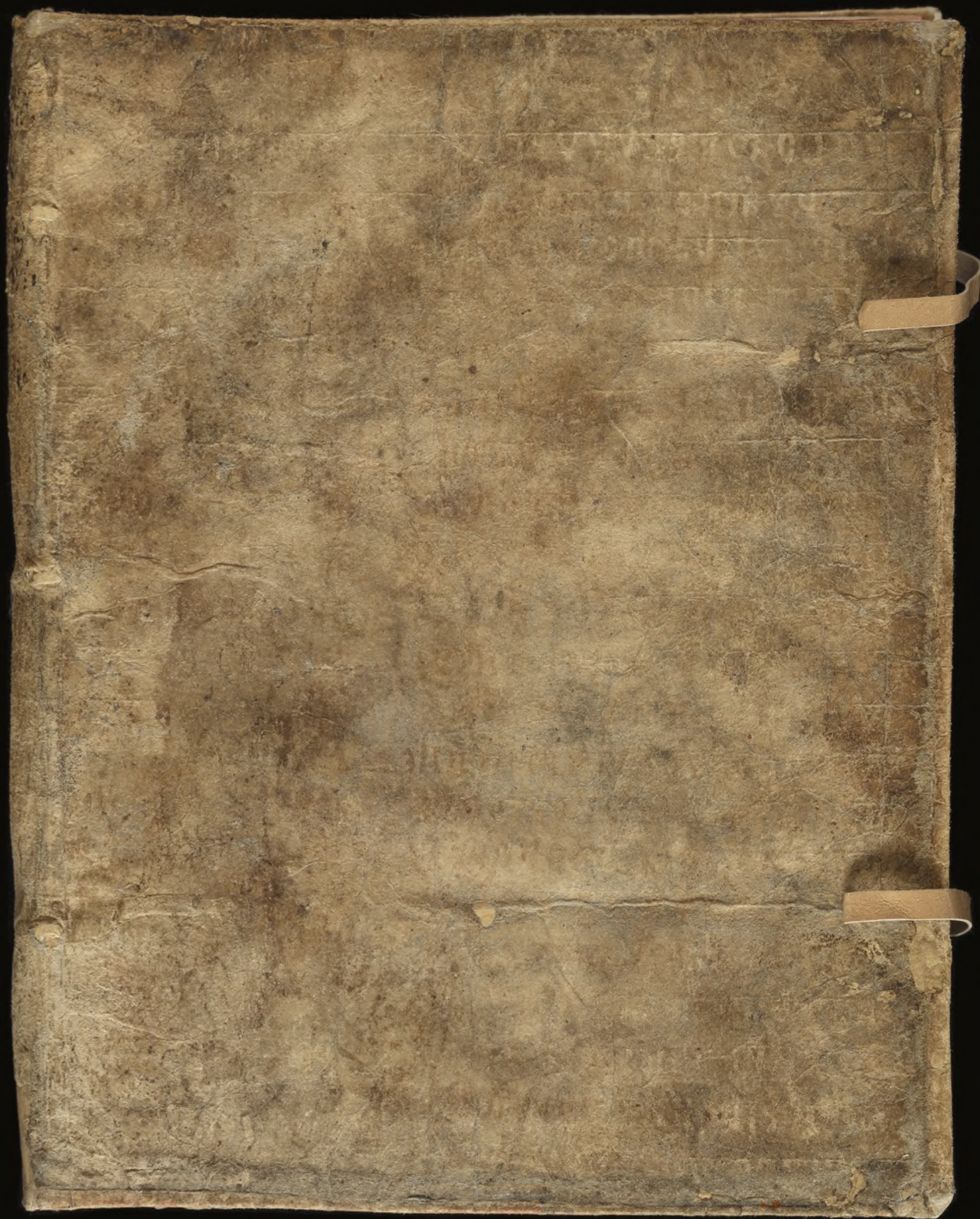

WIMBP

Opole

1315 st.

Poland

12-405/71

CHRISTOLOGIÆ
seu
SERMONVM
DE CHRISTO
Pars Prior.

*In festis sue Diuinissimæ Infantia sacratæ,
continens Sermones seu Orationes
X X.*

Quorum tabulam versâ pagina exhibebit.

*Autore R. HIERONYMO POVODOVIO
Archidresbytero Cracouiensi.*

Cum Indicibus verborum & rerum : locorum scripturæ sacræ : &
Autorum citatorum, exquisitissimis, ab autore collectis.

*Proverb : xxx.
Non didici sapientiam : & noui scientiam Sanctorum.*

Cum Priuilegio S. R. M.

vide ultimam paginam

TABVLA SERMONVM, secundum ordinem consequentem.

SERMO PRIMVS.

In die festo Natalis Domini: Super Euangelium, de edicto Cæsaris Augusti, pag: 1.

Sermo Secundus.

In idem Euangelium breuior Exegetis, pag: 21.

Sermo Tertius.

De Filij Dei in mundum Aduentus gaudio, & effectibus, Diaboli tyrannidi cōtrarijs, pag: 31.

Sermo Quartus.

Principij Euangelij S. Ioannis expositio: de æterna generatione Filij Dei, eiusq; operibus, pag: 44.

Sermo Quintus.

Super idem Euangelium: de Verbo æterno rerum omnium Principio, tandem incarnato, pag: 63.

Sermo Sextus.

Super eundem textum, de Verbo æterno, eiusq; diuinis operationibus, antiquissima testimonia, pag: 83.

Sermo Septimus.

De ratione & excellentia Incarnationis, pag: 97.

Sermo Octauus.

Incarnatio quantum Dei opus: & quàm hominibus utilis & necessaria, pag: 108.

Sermo Nonus.

De vtraque generatione Christi, eiusque titulis: & circa Incarnationē mirabilibus, pag: 116.

Sermo Decimus.

De innouatis mirabilibus, & fructibus Incarnationis, pag: 125.

Sermo Vndecimus.

De causa & effectibus Incarnationis, eiusq; ingratitudine, pag: 135.

Sermo Duodecimus.

De regeneratione Spirituali: super Epistolam Ephes: 4. pag: 147.

Sermo Decimustertius.

In festo Circumcisionis Dñi: De Legali Circumcisione: & Anni Christianorum auspicio, pag: 154.

Sermo Decimusquartus.

De Spirituali Circumcisione Christianorū, pag: 164.

Sermo Decimusquintus.

De Nomine Sacratissimo I E S V S, pa: 176.

Sermo Decimussextus.

De Nomine CHRISTVS, Et Christianorum denominatione, & professione, pag: 194.

Appendix Sermonis decimiseptimi.

De forma vitæ Christianæ & Euangelicæ eiusq; abusu: ex Basilio, & Augustino, pag: 207.

Sermo Decimusseptimus.

In festo Epiphaniæ: Explicatur historia Euangelica de Magis: eiusq; quæstiones resoluuntur, pag: 220.

Sermo Decimusoctauus.

De triplici Epiphaniæ solennitate, & mysterijs per Magos cum adoratione oblatorum mysterijs, pag: 239.

Sermo Decimusnonus.

Epiphaniæ mysterijs Psalmum secundū Dauidicum applicans, pag: 248.

Appendix

De quærendo CHRISTO, ex Augustino, pag: 268.

Sermo Vigessimus Panegyricus.

Dealogijs S. Stephani Protomartyris: Et Euangelij applicatione morali ad status Regni Poloniae, pag: 272.

In omnibus Sermonibus, additæ sunt doctrinæ morales, textui & tempori competentes.

Exemplar Epistolæ summatim et munitim per
magis, cum adoratione oblatorum Regi

Regi regū, & Dño dominātium IESV CHRISTO,

III.

*Verbo æterno : Dei Patris vnigenito, & consub-
stantiali Filio : Emmanueli : totius vniversi cre-
atori ac reparatori : humani generis redemptori,
& Saluatori : peccati, mortis, & diaboli destru-
ctori, ac triumphatori : viuorum & mortuorum
Domino, & iudici districtissimo.*

Opus hoc qualecunque, Autor indignus humillimè offert.

MI EST ATIS DIVINAE TVAE (REX CAE-
lorum adorande) Apostolus, & quidē
abste cælitūs edoctus, instruit me, vt Colos: 3. 9. 17.
quidquid faciam, siue verbo siue ope-
re, illud totum dirigam in gloriam tu-
am nominisq; tui sanctissimi. Iam verò occurrit mi-
hi pollutis labiis viro, & in medio populi polluta la-
bia habentis, Isaie 6. 7. 5. habitanti, pertractare verbum illud,
non creatum, & humana imbecillitate in momento
temporis conceptum, & per sonum loquelæ mox
vicissim transitorium, & euanescens : Sed VERBUM, Ioan: 1. 9. 1.
quod tu ipse es, increatum, & æternum, quod sum-
mus ille Deus Pater, apud seipsum in intimo sinu cor-
dis, seu substantiæ & essentiæ suæ ab æterno recon-
dens, & generans, carni tandem humanæ ad eius re-
parationem arctissimè copulauit. Id ipsum Verbum
summus ille Regius Propheta, ex sua progenie car- Ioan: 1. 9. 1.
nem eidem communicaturus, in corde quoque suo Ioan: 1. 9. 18.
& 14.

Psal: 44. 7. 13

summa quadam reuelationis abundantia compressū,
 eructare gestit, & in opus clarissimæ prædictionis e-
 mittit: Diuino Spiritu linguam suam sic moderante,
 vt impetus cælestis reuelationis, firma veluti calami
 scribentis consignatione stabiliretur. Quoniam ve-
 rò tantus Propheta, tuusq; secundum carnem parēs,
 opera tam stupenda, vtriusq; generationis tuæ, ipsi-
 usq; regni tui, tibi ipsi, tamq; summo in vtraq; natura
 Jerem: 1. §. 6. Regi, dici & addici voluerit: A, a, a, Domine Deus,
 ego qui puer sum, & nescio loqui, & tamen tanta my-
 steria aggressus sum, quò me aliò conuertam? nisi ad
 Sap: 10. §. 21. te: qui cum Verbum sis, linguas etiam infantium fa-
 Ioan: 14. §. 6. cis esse disertas: quòd veritas sis, errorum caligines
 Sap: 7. §. 27. depellis: cum via sis, verum fidei tramitem mōstras:
 Isaia 6. §. 7. quòd charitas & bonitas sis, calculo spiritus tui igni-
 to, iniquationem expurgas. Cum igitur tantum o-
 pus, extra & supra naturam, patronum cui consecre-
 tur, in terris non inueniat: Tu benignissime vniuer-
 forum quæ facta sunt & fiunt Domine, hoc ipsum ex
 humillima oblatione mea suscipe: Et si quid de te
 qui ineffabilis es, secundum fidem à te reuelatā, con-
 gruè dictum est, tuum ipsius & Spiritus tui Diuini,
 qui veritatis fons & Oceānus ex quo riuuli nostri
 profluxerunt, es, recognosce. Si quid etiam humana
 infirmitate minus rectè apprehensum, & balbutie in-
 fantili, minùs sufficienter expressum, vel explanatū
 Tob: 4. §. 19. est, tanquam vasi luteo & fragili tantos thesauros tu-
 2. Cor: 4. §. 7. os indignè excipienti, ignosce & condona: quin po-
 tius

tius, tuo Diuino afflatu, vel mihi ipsi, vel cuiquam in
 Ecclesia tua, quæ columna & firmamentum veritatis
 est, inspira ea, sic in spiritu lenitatis emendanda, vt o-
 mnia in hoc qualicunq; opere, (& si quæ alia te lar-
 gente subsequantur) te tuaque Maiestate Diuina di-
 gna inueniantur: cedantque ad infirmitatis & pecca-
 torum meorum medelam à te obtinendam: magis
 verò ad Ecclesiæ tuæ augmentum, fideliumque eru-
 ditionem, ac ædificationem; maximè verò ad hono-
 rem & laudem nominis sanctissimi tui: Qui
 cum Deo Patre, & Spiritu sancto sis in
 perpetuas æternitates benedi-
 ctus. Amen.

DEVTORO: XVI.

*Non apparebis ante Dominum vacuus; sed offe-
 ret unusquisq; secundum quod habuerit, iuxta bene-
 dictionem Domini Dei sui, quam dederit ei.*

Autoris ad Lectores beneuolos

T R A E F A T I O.

Præfens seculum scriptorum feracissimum.
Eccl: 12. v. 13.

Ezech: 47. v. 3.

Asto: 1. v. 7.

Eccl: 1. v. 16.

Autor dum discendo docet, cur etiam scribere coactus.

Quod olim Diuinus Sapiens censuerat, librorum scribendorum finem non esse: & quod Propheta prænuntiauerat, scientiam in fine seculorum futuram esse multiplicem: id profecto extremis hisce temporibus experimur. Aquæ enim illæ salutaris & viuifica doctrinæ Euangelicæ, quas describit Ezechiel Propheta, à latere dextro templi Diuini, hoc est, incipiendo ab Ierusalem, directione veritatis per magisterium Spiritus sancti egressæ, primò quidem Orientis Ecclesias, ad talos & genna, quasi per apparatus longioris progressus alluebant: sic, ut postmodum per meridiem ad reliquas orbis terrarum partes, non solum mediam, sed etiam excedentem humani generis staturam, hoc est studia & vires, superarent. Tanta enim modò sacrorum scriptorum extat vbertas, & varietas, ut humanum studium & labor, in eis non solum assequendis, sed etiam integrè recensendis, deficiat. Quod cum sapius mecum reuoluerem, & ex parte expertus essem: illuc potius omnes animi nervos (si qui essent) intendebar, si quo modo illud scriptorum vastissimum pelagus, cum aliquo fructu ipse ingredi possem, quàm ut remis meis infirmis, & velis non satis expeditis, noua aliqua additione, mihi & aliis fluctus accumularer: & (ut Diuinus Sapiens inquit) addendo sciētiam, adderem etiam laborem. Euenit tamen præter intentionem meam, ut cum à triginta ferè annis sacra studia tractarem, eaq; Concionibus publicis

publicis ad *usum* reducere cœpisssem, non defuisse subinde in ista apud nos licentia sentina *varios* Hereticos, Neoplatonicos, Ebionitas, Photinianos, Samosatronicos, Sacramentarios, Valdenses, Lutheranos, Vtraquistas, & reliquam id genus heresum colluuiem, qui *veritatem* Catholicam à me in publicis concionibus assertam & defensam, non solum dictis & maledictis, sed scriptis etiam publicè editis carperent, & proscinderent. Atque exinde quod denegabat voluntas, extorsit necessitas, ut eorum peruersa dogmata & calumnias, partim priuatis collationibus, partim publicis disputationibus, responsis etiam deniq; & rescriptis in lucem editis, reuincerem & confutarem. Interea cum neq; ex Catholicis nostris complures deessent, qui vel propter fauores Hereticis exhibitos, vel propter aliquos tam in Politica administratione, quam in propriis moribus excessus, instructione & admonitione scriptis euulgata, quæ semper ad manum esset, indigerent: eo quoq; nomine aliqua moralia conscripseramus: ut iam olim circiter viginti opuscula exciderint potius nobis è manibus, quam fuerint in lucem emissa. Quod tamen eò facilius passi sumus, quòd lingua patria conscripti, domesticos fines, quominus se altioribus Musis commiscerent, non excesserint. Ex illo tempore quo ista in lucem prodÿssent, sæpè sæpius, non solum plebs auditorum promiscua, sed graues etiam pleriq; & docti viri, à me exigebant, ut Conciones meas, quas illi auribus non sine voluptate, & spiritali edificatione (ut ipsi asserabant) ex me exceperissent, in unum volumen *Postilla*

Postillarum lin-
gua populari e-
ditarum vfus, &
abufus.

Matth: 13. 12.

stilla (*ut vocant*) redactos, nostri vulgari lingua le-
gendos etiam acciperent. Quod tamen à me nunquam
obteneri potuit: tum propter deuitandam librorum, de
qua diximus, superabundantiam: tum quòd Postillarum
Catholicarum patria nostra lingua editarum, non desit
copia: quæ tamen sicut id commodi attulerunt, ut le-
ctores præsertim curiosos, ab *Usu Hereticarum Postilla-*
rum auocarent: sic non minùs plerosq; ignauos vel præ-
sumptuosos, à publicis in Ecclesia Concionibus & sacris
persoluendis remorarentur: quasi commodius ea domi
sue præsentè tota domus familia perlegeret, quàm si pau-
ci ex domo eadem, non tam distinctè, à rudioribus quan-
doq; Parochis ex suggestu Ecclesiastico, audiuiissent. Sed
nec defuerunt, qui sic officium prædicandi se adeptos rati,
iura quoq; clericalia, accipiendi potiùs, quàm dandi Deci-
mas, & alios census Ecclesiasticos, arrogabant. Et tali-
bus rationibus, primam quidem importunitatem superauì.
Succesit alia magis eruditorum, ut ista nostra Latine e-
mitterem efflagitantium. Quos ego ad Homelias anti-
quorum Doctorem, & Conciones nouorum prædicato-
rum recentiores, quarum plena sunt omnia, optima rati-
one remittebam: ut ita secundum doctrinam ipsius Sal-
uatoris, bonos patres familiàs emulati, de thesauris suis
familie sue, cibum Verbi Dei requirenti, proferrent noua
& vetera. His excusationibus victi, editionem quidem
publicam non urgebant: sed pleriq; Conciones particula-
res ad describendum exigebant; quas postmodum vel
non reddebant, (& sic bona pars illorum intercidit) vel
descri-

descriptas aliis etiam communicabant, non per omnia fideliter excerptas, ut riuulis à fonte longiusculè diductis accidere solet. Veritus igitur, ne pro nostris, non nostra circumferrentur: satius duximus ea qualiacumq; essent, usui publico non denegare: Scientes ex Apostolo, in magna domo (quæ Ecclesia Dei vniuersa est, columna & firmamentum veritatis) esse vasa non solum aurea & argentea, sed etiam lignea & fictilia: atq; ad eundem modum, ea quæ doctissimi Theologi etiam hac nostra ætate elucubrassent, doctioribus inseruirent, nostra autem fortasse rudiora, minus doctis relinquerentur. Statueramus igitur, Diuino fauore adspirante, nostras Sermonum Rhapsodias, quas à viginti & amplius annis, in Ecclesiis declamatas non paucas asseruamus, in quinque tomos, peculiari ordine distinctas emittere: Quarum primus quidem de Christo aliisque Diuinis personis, omnes per totum anni circulum Sermones contineret: Secundus de Dei genitrice Maria: Tertius de Sanctis: Quartus de Tempore (ut vocant) seu Dominicis per annum: Quintus extraordinarios & varios Sermones complecteretur. Atq; exinde tentauimus, quomodo hic propositus labor noster succederet, in isto primo tomo de Christo, qui meritò primum locum sibi vendicaret. Sed penè euenit nobis illud, quod S. Hieronymus, singularis nominis & numinis mei Patronus, de Magistro suo diuo Gregorio Nazianzeno memoria prodidit. Cum enim ex illo quæreretur, quid sibi velit apud Lucam Sabbatum δευτερόπρωτον? eleganter luserit: Docebo te, inquit, super hac re in Ecclesia:

2. Timo: 2. & 20.

1. Timo: 3. & 15.

Intentio Auctoris de quinque Tomis Sermonum edendis.

Librorum editio maiorem quam prædicatio cautelam requirit. Hieronymus Epist: 2. ad Nepotianum, cap: 10.

)(

in qua

in qua omni populo mihi acclamante, cogeris inuitus scire quod nescis : aut certe si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiæ condemnaberis. Ita & nostra, quæ in Concionibus, non sine aliquo auditorum applausu excipiebantur, cum postmodum (postquam secundum Psalmistam, dies diei eructasset verbum, & nox nocti indicasset scientiã) in manus publicanda suscepissẽ, (vel mihi ipsi non tam arridebant, ut limatissimo isti seculo legenda obtruderentur. Coactus sum igitur omnia recognoscere, & cum antiquissimorum Doctorum scriptis penitiùs collata, in nouam prorsus formam redigere : qualis labor non minùs molestus esse solet, quàm mechanicorum artificum, qui eligunt noua opera conficere, quàm in antiquis reficiendis maiora mora & difficultate torqueri. Non tamen propterea à suscepto labore quieui. Sed cum propterea opus retardaretur : priorem interea partem emittere decreui, ut dum reliqua absoluuntur, intelligere liceat, ecquid labor iste noster operæpretii sic allaturus. Quod si ita accideret, non parcerem ætati & valetudini, quin (si Dominus vitam & vires prorogauerit) reliqua non multò post succedant: Quæ tamen si exactiorem recognitionem & collationem cum antiquis scriptoribus (quod in hac prima parte studiosè tentavi) non præstabunt, dabunt pii lectores veniam ætati quæ prouectior est, & infirmiori, quæ ætatem istam consequi solet, valetudini : tum quòd & vitæ meæ status, quem mutare non licuit, aliis ferè assiduè tum Ecclesiasticis, tum etiam nonnunquam politicis Reipub : (ut domestica taceam) negotiis subinde

Psalm: 18. 7. 2.

Tomistius pri-
mi diuisionis
ratio.

In istis editio-
nibus quæ auto-
rem retardent.

subinde distineatur. Accedit & illud incommodi: quòd sacer intulit Ecclesiastes: Væ soli: quia cum ceciderit, Ecclesi. 4. § 10, non habet subleuantem se. Siquidem in Cænobiis, Societatibus, Accademiis, & Congregationibus, mutuatis inuicem consiliis, & operis, eiusmodi labores securius, facilius, & celerius succedunt, quàm in singulari & distracto vitæ statu: præsertim in nostra hac Sarmatia, ubi non adeò Mineruæ & Palladis, quàm Martis, & Cæaris studia feruent: adeò ut non modò qui partem talia conferendi susciperet, sed qui congesta fideliter describeret, interdum vix inuenias. His de instituto nostro sic commemoratis, ad ipsius operis rationem progrediamur. Primum quidem quod ad titulum seu inscriptionem libri attinet: cum eum & breuissimum, & qui maxime rem exprimeret, esse conueniat; quæ apud Latinos non sic facile contrahuntur, exemplo aliorum, Græcam vocem mutuati sumus; quòd λόγος rectè, & Verbum quod ipse Christus est, & sermonem seu orationem ipsam exprimeret: proptereaq; & aliis si qui succedent Tomis, non ineptè suo modo similis tituli applicatio conuenire possit. Sermones etiam seu Orationes denominare visum est, Sermones seu Orationes & quidem prolixiores, cur & ad imitationem antiquissimorum Doctorum, quòd Homeliarum & Concionum vsitatas formas, non solum prolixitate; sed etiam tractationis modo aliquando supra popularem, excederent. Siquidem methodi ratio exposcebat, ut aliquot etiam quandoq; Conciones in unum Sermonem congereremus, ut Concionatores habeant materias sibi coherentes: quas longè difficilius est ex

Exordiorum lo-
co, quales In-
troductiones
Auctori familia-
res.

1. Cor: 2. 7. 4.
2. Cor: 4. 7. 19.

Veteris & noui
Instrumēticon-
formitas.
Exod: 25. 7. 29.

Matth: 13. 7. 52.
Math: 24. 7. 45.

Sermonum fe-
quentium tra-
ctandi ratio.

Variis congerere, quàm congestas ad proprium cuiusque
usum, & libitum accommodare. Formam nihilominus
& methodum Concionū seruauimus. Nam loco Exor-
diorum, quibus prophana Declamationes auribus audi-
torum insinuantur, nos ante ista sacra eloquia, quæ se-
cundum Apostolum, non persuasibilibus humana sapien-
tia verbis, nec sermone nituntur, sed virtute: potius
usi sumus Introductionibus, quæ ex re aliqua notiori, ad
minus notam quæ proposita est, animos auditorum ve-
luti manu ducerent. Quas Introductiones plerunq; ex ve-
teri Instrumento desumpsimus: primum quidem propter
ipsam legis veteris cum noua coherentiam, & quandam
(exceptis quæ transferūt merè caerimonialibus) communi-
cationem: quam adumbrasse videntur duo illi Cheru-
bin sese mutuò respicientes, in Propitiatorio Arcæ testa-
menti, in qua Dominus (ut ipsemet promittit) testi-
monium suum, legis utiq; suæ, fuisset depositurus: Deinde
ut veluti per umbras legales, legis Euangelicæ fulgor
mentibus auditorum facilius innotesceret, & iuxta Ver-
ba Saluatoris: Euangelici Doctores, veluti boni patres
familiæ, ex thesauro doctrine sacra, noua & vetera fa-
milie suæ proferrent, & oportuna alimenta mentibus eo-
rum ministrarent. Ordinem quoq; & dispositionem in
Sermonibus quoad maximè fieri potuit seruauimus, ut
auditorum primò quidem memoria, apta & breui me-
thodo: deinde intellectui, dogmatum fidei firma & facili
propositione: denique voluntati, moralibus doctrinis, ex
textu, vel festi ipsius occasione, desumptis, inseruiretur.

Illud

Illud etiam unice nobis proposuimus: Ut quoad maxime fieri possit, ea quæ traduntur præsertim dogmatica, non nostris sed Diuina scriptura, & sacrorum Doctorum verbis, vel sensibus exprimeremus: locaq; ex quibus allegationes essent desumptæ, in margine adnotaremus, eoq; copiosius, ut studiosi Lectores, ea quæ citauimus perlustrantes, materiam de vnaquaq; re dicendi, magis si opus esset sibi accumulare, simulq; modernis errorum nouitatibus, antiquitatis consensum obijcere, possint. Quibus allegationibus, si quando (ut puto rarissime) loca consignata non respondebunt, dabunt veniam lectores; eò quòd in distractionibus nostris quas supra memorauimus, ipsi autores, non semper ad manum haberi poterant, ut vel memoriam quæ labilis est, vel aliorum scriptorum fidem, sequi nos oportuerit: Quæ tamentalia sunt, ut à Lectore non inerudito, apud ipsos autores requiri & restitui non difficulter possint. Porro in consutationibus Heresum parciore in hoc libro fuimus: tum quòd id ipsū satis pro virili prestiterimus, in aliquot Opusculis contra Neoarianos apud nos, patria lingua editis: præsertim in libro quem Frænum Arianorum denominauimus: partim etiam, quòd prolixitatem, Lectoribus quandoq; tediousam, deuitaluimus: satis esse rati, veritatem Catholicam ex suis fundamentis demonstrare, quæ natura sua oppositas quasq; falsitates demoliri valeat. Hac etiam ratione, dum probationibus solidis plerumq; insistimus, omisimus amplificationes & Schemata Rhetorum, tum similia, dissimilia & exempla, modernis alioqui Declamato-

Autoritates scripturæ & Doctorum sacrorum cur copiosi adductæ.

Heresum consutationes, cur in hoc libro obiter, nec ex professo tanguntur.

Rhetoricum fastu, sacris autoribus non admiscet.

Disimilis in-
terdum tracta-
tionis in hoc
opere ratio.

Indicum appo-
sitorum utilitas

Indicum con-
ficiendorum o-
ptima ratio.

matoribus sacris usitata: tum quòd aduersarij ista elu-
dere soleant, quasi ad talia, sacris probationibus destituti,
refugiamus: tum quòd Concionatores eorum maximam
copiam habere possint, partim in propriis de hac materia
tractatibus, partim in Concionibus, quas doctissimi & di-
sertissimi aliquot viri, nostro hoc tempore, in lucem emi-
serunt. Deniq; sicubi Lectori magis erudito parum sibi
similes videbimur, tam in materiis ipsis, nunc exactius,
nunc planius pertractandis, quam in ipso dicendi genere;
nouerit nos aliqua ex professo acuratius perscripsisse, ali-
qua etiam, quæ iam ante populariter in Ecclesiis declama-
ta asseruabamus, apposuisse: Ut hac ratione, labor iste
noster rudioribus quoq; inseruiret. Caterum quoniam li-
ber iste, verbis paucis, multa & varia non inutilia con-
tineat; Ut Lectores maiorem & faciliorem fructum ex
eo capere possint; magno studio & labore, tres Indices
concinnauius, in quibus tam ipsæ sacra scriptura, quàm
res seu materia passim dispersæ, in suam seriem ac me-
thodum reuocatæ, studiosis sine requirendi molestia, sese
exhiberent, & autores quos studiis nostris adhibuimus
demonstrarent. In eis enim colligendis, non vulgare mo-
rem secuti sumus, qui Voculas indifferentes, ad seriem
alphabeticam accommodat: sed eas Voces, quibus maxi-
mè sententiæ nituntur, in eum ordinem digestimus, qui
non modo materias in unum veluti fascem congestas
fideliter monstrare, sed insuper totius operis veluti me-
dullam exhibere, valeat. Accipite igitur candidi Le-
ctores, opellam hanc nostram, eo quo suscepta est, & quo
emitti-

Theologica tra-
ctandi modus
Apostolicus ab
autore seruatus

emittitur, animo. Neq; enim mihi propositum est, aut fu-
it unquam, magisterij munus in Ecclesia Dei usurpare,
immo etiam oblatum suscipere, qui & discipulatu in-
dignum me esse iudicarem: Sed seruare mihi semper fuit
propositum formulam illam Apostolicam, ut Ecclesia-
stico ordini (relicta satis opima seculari conditione) a-
scriptus, equali cum aliis iure, habendo Psalmum, do-
ctrinam, & Apocalypsim: ad pensum officij Ecclesiastici
consuetum, adderem etiam qualemcunq; doctrinam: atq;
exinde rursus, meliora charismata (hortante eodem A-
postolo) æmulatus, ad Apocalypsim, seu reuelationem
Diuinorum mysteriorum, contenderem: Seruata tamen
duplici cautione, ibidem ab Apostolo proposita: primo
quidem, ut Spiritus Prophetiæ seu expositionis sacrarum
literarum priuatus, maneat subiectus Prophetis, hoc est
summo Ecclesiæ Catholice magistratui: cui etiam no-
stræ hæc, & alia, cum ea qua par est reuerentia subijciun-
tur. Deinde, ut si alteri reuelatum fuerit, prior taceat.
Quemadmodum enim in his conscribendis, sensum nostrum
quantum in nobis fuit, studuimus ad sensum & con-
sensum Orthodoxorum antiquorum Patrum reuocare:
sic quæ nobis eodem (ut credimus) Spiritu (quem in
Ecclesia vetat idem Apostolus extinguere) dictata sunt,
sic in medium proferimus, ut si cui quid magis consenta-
neum regule Orthodoxæ reuelatum fuerit, parati simus
spiritum nostræ intelligentiæ, cum charitate & humilitate,
eiusmodi correctioni subijcere. Non est enim (addit
ibidem Apostolus) dissensionis Deus, sed pacis. Quam
nobis

1. Cor. 14. & 26.

1. Thes. 5. & 19.

nobis siue discipulis, siue alios in eius spiritu docentibus, largiatur ipsemet eiusdem pacis autor: ut pace interna dispositi, & externa premuniti, ad eternam ipso largiente transferamur. Valete & uiuite felices, benigni Lectores, fide vegetati, spe confortati, & charitate ad eternam felicitatem consummati: nostrosq; qualescunq; labores Deo precibus vestris commendate.

APPARATVS AD FESTA NATALIS
Domini & consequentia. Ex S. Chrysostomo,
Sermone de B. Philogonio.

Natalis Christi
metropolis ali-
orum festorum.

Appetit festum omnium festorum maximè venerandum adorandumq; quod si quis appellet omnium festorum metropolim, haudquaquam aberret. Quod autem hoc est? Christi iuxta carnem natiuitas. Ab hoc enim illustratio Dei, festum videlicet Epiphaniarum, ac sacrum Pascha, Ascensio, & Pentecoste, originem ac fundamentum ducunt. Nisi enim secundum carnem natus esset Christus, nequaquam baptizatus esset, nam id est festum Theophaniorum: Nequaquam fuisse crucifixus, nam hoc est festum Paschæ: Nequaquam misisset Spiritum sanctum, quod est festum Pentecostes. Itaque ab hoc ceu fonte quopiam, hi diuersi amnes orti, nata sunt nobis hæc festa. Verùm non ob hoc tantum par est hunc diem cæteris anteponi, sed etiã ob id, quod id quod in hoc natum est, cæteris omnibus est venerabilius. Nam quod Christus homo factus, mortuus est, quum nulum omnino peccatum perpetrasset, quid huic amplius poterat adiungi miraculo? Sed mortale corpus assumpsit. Erat quidem & hoc admirandum. Cæterum quod Deus quum esset, voluerit homo fieri, tantumq; sese demittere sustinuerit, quantum ne cogitatione quidem complecti queas, hoc est omnium maximè reuerendum, stuporisque plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, sine controuersia magnū pietatis mysterium. Quod magnum? Deus declaratus in carne. Ac rursus alibi: Non enim Angelos apprehendit Deus, semen Abraham apprehendit. Vnde debuit

Incarnatio per
exinanitionem
opus stupèdum

1. Timoth: 3.
Hebr: 2.

debut per omnia fratribus asimilari. Propter hoc potissimum amplector diligoque diem hunc, & amorem eius in medium propono, vt vos huius amatorij pharmaci participes reddam. Eoque rogo vos omnes obsecroque, vt summo studio summaque cum alacritate velitis adesse: sed prius suam quisque domum repurget, vt videamus Dominum nostrum in cunis iacentem ac fascijs inuolutum, horrendum ac stupendum spectaculum. Quid enim excusabimus, aut quam veniam obtinebimus, si quum ipse nostra causa descenderit e cœlis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur: quū aligenienæ barbarique ex Perside accurrât vt illū videant in præsepi iacentem, tu verò ne breue quidem spacium emetiri sustines, vt hoc fœlici spectaculo perfruaris. Nam si cum fide accesserimus, proculdubio videbimus illum in præsepi iacentem. Si quidem hæc mensa vicem explet præsepis. Nam & hic ponitur corpus Dominicum, non quidem fascijs inuolutū sicuti tunc, sed vndiquaque Spiritu sancto conuestitum. Qui mysterijs initiati sunt, intelligunt quæ dicuntur. Ac Magi quidē nihil aliud quam adorarunt, tibi verò si cum pura accesseris conscientia, permittemus vt sumas, & sumpto domum abeas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non qualia deferrebant illi, sed multò religiosiora. Obtulerunt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutem. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi mirram, offer tu modestiam, & cor submissum cum elemosyna. Quòd si hisce cum muneribus accesseris, multa cum fiducia particeps eris huius sacræ mensæ. Nam hæc ideo nunc loquor, quòd sciam certò futurū, quòd in illa die complures accedant irruantque; ad victimam hanc spiritualem. Id igitur ne faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ nostræ, sed ad salutem: iam nunc obtestor obsecroque; vt omnibus modis repurgatis animis vestris, ita demum adeatis mysteria. Neque mihi quisquam dixerit, vereor, habeo conscientiam peccatis oppletam, sarcinam circumfero grauissimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus, si sobrius fueris, si attentus, si vigilaueris, multitudinem peccatorum reddes contractiorem. Nec illud perpende quòd breue tempus est, sed illud considera quòd benignus est Dominus. Quandoquidem & Niniuitæ tridui spacio tantam iram Dei à se depulerunt, nec obstitit illis temporis angustia, sed animi promptitudo, amplectens Domini benignitatem, Magdalenæ.

Eucharistia quæ
li præparatione
sumenda.

Magorum pie-
tas quomodo
imitanda.

Pœnitentia bre-
uis sufficit, mo-
do seruanda.

Ionæ 3.
Exemplum Ni-
niuitarum, &
Magdalenæ.

Lucæ 7.

Pœnitētia quomodo agenda.

Lucæ 19.

Hæc intelligenda sunt præmissa confessione Sacramentali.

Matthæ 16.

tatem, totum peragere valuit. Et meretrix illa breui temporis momento, quum ad Christum accessisset, omnia probra diluit. Quin & calumniantibus Iudæis, quod illam admisisset, tantamque præbuisset fiduciam, Christus illis quidē silentium imposuit, hanc verò malis omnibus liberatam, comprobatoq; illius studio, ita domum remisit. Quid ita tandem? Quoniam feruenti animo, & flagranti corde, ardentiq; accessit fide, sanctosq; illos ac sacros attigit pedes, solutis capillis, fontibus lachrymarum ex oculis emissis, vnguento profuso. Etenim per quæ deceperat homines, per eadem parauit remedia pœnitentiæ: per quæ auocarat oculos intemperantium, per hæc emisit lachrymas: per capillos arte compositos multos illexerat ad peccatum, per eosdem pedes abstersit Iesu. Vngueto multos inescarat, per hoc pedes illius lauit. Proinde & tu quibus rebus prouocasti Deum, per has rursum facito propiciū. Prouocasti illum pecuniarū rapina, per easdem illum reconcilia, quumq; & rapta restitueris illis quos iniuria affecerat, & alia insuper addideris, dicito iuxta Zachæum: Reddo si quid rapui, quadruplum. Prouocasti linguæ maledicentia, multis contumelia affectis, vicissim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hæc non egent multis diebus annis, sed solo animi proposito vnico die perficiuntur. Discede à malo, virtutem amplectere, desiste à prauitate. Pollicitor te post hac ista non cōmissurum, & istud sufficiet ad excusationem. Ego testificor ac fideiubeo fore, vt si nostrum quisq; qui peccatis obnoxij sumus recedens à pristinis malis, ex animo vereque promittat Deo se postea nunquam ad illa rediturum, nihil aliud Deus requirat ad satisfactionē vltiorem. Benignus enim est, & quemadmodum parturiens cupit eniti fœtum, ita & ille cupit effundere suam misericordiam. Sed obstant peccata nostra. Diruamus igitur maceriam, atque ex hoc iam tempore festum auspicemur, hosce dies quinque negocijs omnibus valere iussis. Valeat forum, valeat curia, facessant mundanæ curæ, cum pactis & contractibus: animam meam seruare cupio. Quid lucrifecerit homo si totum mundum lucrifaciens, animæ suæ iacturam faciat? Egressi sunt à Perside Magi, egredere tu è temporarijs negocijs: ad Iesum proficiscere, non est longum interuallum si velimus. Non enim necesse est traijcere mare, neque montium superare cacumina, sed

sed domi sedens, si pietatem exhibeas, multamq; cordis compunctionem, potes illum videre, potes totam diruere maceriam, totum submouere obstaculum, abbreviare viae longitudinem. Deus enim, inquit, appropinquans ego sum, & non Deus procul. Et dominus propè est omnibus inuocantibus ipsum in veritate. Nunc autem multi Christianorum in tantam vecordiam tantumq; venere contemptum, vt quum innumeris scateant malis, nullam tamè vitæ suæ curam habeant: sed in diebus festis negligenter ac temerè ad mensam hanc accedant, haud intelligentes, quòd communionis tempus non est festum, neque celebritas, sed conscientia pura, vitaq; à peccatis repurgata. Quemadmodum enim qui sibi vilius mali conscius est, hunc oportet singulis diebus accedere: sic qui peccatis occupatus est, nec pœnitet, eum ne in festis quidem accedere tutum est. Neque enim semel in anno accedere, liberat nos à peccatis, si indignè accesserimus, quin hoc ipsum potiùs auget damnationem, quòd quum semel tantum accedamus, ne tum quidem purè accedimus. Quapropter adhortor vos omnes, ne negligenter, veluti festo die cogente, ad diuina mysteria accedatis, sed si quando parabitis huius sacræ hostiæ fieri participes, multis antè diebus repurgetis vosipsum per pœnitentiam, precationem, & eleemosynam. Denique per hoc, vt vacetis spiritualibus, nec denuò conuertamini canis in morem ad proprium vomitum. An non enim absurdum tantam habere curam rerum corporalium, vt appetente festo multis ante diebus vestem è scrinijs depromptam diligenter appares, emas calciamenta, mensa largior splendidiorq; paretur, denique variam vndique rerum copiam excogites, omnibusq; modis temetipsum ornes, nitidumq; reddas: animæ verò neglectæ, sordentis, squalidæ, fame contabescentis nullum habere respectum, quum sola maneat impura: ac corpus quidem nitidum huc adducere, animam verò nudam incultamq;? Atqui corpus quidem videt conseruius, neque quicquam est detrimenti, quomodocunq; fuerit habitum: illam autem videt Dominus, qui grauissimè punit negligentiam. An nescitis quòd hæc mensa plena est igni spirituali? Et quemadmodum fontes aquæ vim exundant, ita hæc flammam quandam habet arcanam. Ne igitur accesseris stipulam adferens, non ligna, non fœnum, ne augeas incendium, exuratq; animam ad communionem accedentem: sed accede ferens lapides preciosos,

Ad Eucharistiā
non temerè ex
consuetudine
accedendum.

1. Cor: 3:

XX.

Apparatus ad festa Natalū Domini.

Reconciliatio **offensarum.** **Deū odio pro-**
ximi afficere
contumelia, quid
sit.

fos, aurum, argentum, quod puriorem reddas materiam, multoq;
 cum lucro discedas. Si quid mali est, abigas ab animo. Habet
 quis inimicum, graviter latus est, soluat similitatem, coërceat a-
 nimum exardescentem, intumescendentq;, ne quis sit tumultus
 aut perturbatio. Regem enim excepturus es per communionē:
 quum autem rex ingreditur animam, oportet magnam esse tran-
 quillitatem, multumq; silentium, profundam cogitationum quie-
 tem. Sed atrociter latus es, nec potes iram remittere. Quid igi-
 tur? An igitur teipsum magis etiam & grauius lades? Neque e-
 nim tantis malis te afficiet inimicus quæcunque fecerit, quibus
 teipsum afficis, si non illi reconcilieris, sed Dei leges conculcaris.
 Ille te contumelia affecit, dic mihi num tu ideo Deum afficies cō-
 tumelia? Etenim non recipere in gratiam eum qui molestiam at-
 tulit, non tam est illum vlcisci, quàm Deum afficere contumelia
 legis huius autorem, præcipientis vt inimicis reconciliemur pri-
 usquam accedamus ad altare. Proinde ne respicias ad conseruū,
 neque ad magnitudinē iniuriarum, quas intulit ille, sed ad Deum,
 illiusq; timore in animum demisso, illud expende, quod quò ma-
 iorem vim admoueris animo tuo, post innumera mala cogens il-
 lum redire in gratiam cum eo qui molestiam intulit, tantò maius
 præmium feres à Deo, qui hæc præcepit. Et quemadmodum hīc
 Deum excipis multo cum honore, sic & ipse te illic multa cum glo-
 ria excipiet, reddetq; tibi millecuplam istius obedientiæ merce-
 dem. Quam nobis omnibus assequi contingat, gratia & be-
 nignitate Domini nostri Iesu Christi, cui gloria &
 imperium in sæcula sæculorum.

Matth: 5.

Amen.

In festo

In festo Natalis Domini,

Sermo Primus.

Exijt edictum à Cesare Augusto. Luc : 2.

A **A**spiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit : & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit illi potestatem & honorem, & regnum : & omnes populi & linguæ, & tribus, seruiunt illi. Potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur : & regnū eius, quod non corrumpetur. Hęc prophetia (Christiani auditores) quam uis propriè intelligenda sit de secundo Christi aduentu ad iudicium, de quo paulò superiùs manifestè idem Propheta loquitur, quod filius à Patre sit accepturus : (*Pater enim non iudicat quenquā, sed omne iudiciū dedit filio.*) tamen potest etiam non incommode applicari, ad primū Christi aduentum in carne : & continet non obscuram congruentiam, cum descriptione Natiuitatis Christi, quam hodie Ecclesia ex verbis S. Lucæ & Ioannis proponit. Quod enim dicitur filius hominis oblatus in conspectu Patris, & datam illi fuisse potestatem, honorem, & regnum super omnes gentes : ista omnia quadrant eius humanitati, merito, & exaltationi. Cū autem idem ipse visus est Propheta quasi filius hominis, ostenditur eius diuinitas velata carne : sicut è conuersò, eius humanitas occultam exhibens diuinitatem, exprimitur illis verbis : *Vidimus gloriam eius, quasi vnigeniti à Patre.* id est, gloriæ diuinæ quandam apparentiam corporalem in transfiguratione & resurrectione potissimū exhibitam. Huic proposito consonat, quod dicitur venisse in nubibus : Deo siquidem proprium est, *ponere nubem ascensum suum, & ambulare super pennas ventorum* : Qualem filij Dei maiestatem videtur respexisse idem Propheta, quando dicebat : *Quis in nubibus æquabitur Domino : similis erit Deo in filiis Dei* ? Maximè verò, quod dicitur peruenisse ad antiquum dierum ; quod eius utiq; consubstantialitatem designat. Alioqui enim tot Angelorum legiones Deo Patri ministrantes, & assistentes (ut ibidem memorantur) ad eum quoq; peruenisse, simplici intelligentia, dubium non est. Hoc autem totum contigit in visione noctis. Dicit enim nouissimæ tempus nobis incertum esse

A voluit :

Dan: 7. v. 13.

Filii Dei & filij
hōinis simul ty-

pus in Christo.
Iustinus martyr
dialog: Tryph.
Epiphanius cō-
tra Noetian.

Hieron. in hunc
locum.

Ioan: 5. v. 22.

Ioan: 1. v. 14.

Psal: 103. v. 3.

Matth: 26. v. 64

Psal: 88. v. 7.

Argumentum &
partitio Sermo-
nis.

Commotiones
maximæ in cœ-
lo & in terra, na-
scente Christo.
Aggæi 2. v. 7.

Psal: 84. v. 11.

Ioan: 1. v. 14.

Césura orbis Au-
gusti, Christo re-
gnoq; eius cor-
respondet:

T. Liuius dec: 1.
lib: 1.

voluit: Natiuitatem autem Christi nocte contigisse, ex luce Pasto-
ribus vigilantibus subito affulsa notum est. Hoc igitur quod atti-
gimus mysterium latius prosequendo, Euangelium ex S. Luca, in
prima Missa recitatum, assumamus: ex quo tria potissimum per-
tractabimus. Primò quidem: quid sibi velit Euangelista, quodd de-
scripturus Christi natalem, tam accuratè prosequitur censuram or-
bis, per Augustum factam. Secundò: dicemus ex sequētibus ver-
bis, quàm celebris & admiranda fuerit hæc natiuitas, tum ex parte
Virginis, tum ex parte eius primogeniti. Tertiò: expendemus cõ-
ditionem Christi recēs nati, & ex ea mores nostros informabimus.

Quo ad primum. In hac narratione completum esse videmus,
illud Aggæi Prophetæ: *Adhuc modicum, & commouebo cælum & terram,
mare, & aridam: & veniet desideratus cunctis gentibus.* Constat enim ex eo-
dem Euangelio, tempore nati Christi, maximas & ante inauditas
passiones commotiones: in cælo quidem, quando stella Magos,
Pastores autem, primò vnus Angelus, deinde tota ferè militia cœ-
lestis, ad Christi præsepe perduxisset. In terra autem non minor
fuit commotio, quando stella quidem inusitata commouit Magos
in oriente: Magi rursus Herodem cum tota Hierosolyma; Deinde
quando Angeli commouerunt Pastores, quorum laudibus & voci-
bus commotum quoque fuisse vniuersum cõcursum in Bethleem,
probabile est. Omittamus modò, & explicationi hodierni Euan-
gelii ex S. Ioanne referuamus, cõmotionem illam summam, quan-
do iuxta Psalmistam: *Misericordia & veritas obuierunt sibi, iustitia & pax
osculata sunt; veritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit:* hoc est,
quando iuxta Aquilam illam Euangelicam cœlitus tonantem, in
filii Dei stupenda incarnatione, *VERBUM CARO FACTUM EST:*
illud inquam mysterium suo loco & tempori referuando, transe-
amus ad nobis propositam insignem illam, & nunquam auditam cõ-
motionem, ex descriptione vniuersi orbis, quam enarrat Euan-
gelistæ. Ex qua enarratione, tria ad Christi Natiuitatis memoriã per-
tinentia expendemus. Primùm: quodd per hoc factum, innuitur ad-
uenisse regnum Christi Messia totius orbis vniuersale, pacem non
solum externam, sed magis internam orbi allaturum. Secundum:
censuram illam vniuersalem, designasse omnes populos ad regnũ
Christi per professionem fidei Euangelicæ adscribendos. Tertium:
ea professione ostendi, Christi ex Maria veram ex familia Davidis
generationem.

Quantum ad primum. Notandum est ex Tito Liuiio, Orosio, &
Suetonio,

Suetonio, Numam Pompilium antiquum Regem Romanorum, bello & pace clarum, ædificasse in Vrbe templum Iano deo sacrum, quod templum Paci dedicauit, duabus rationibus. Prima: quod ex oraculo idolorum acceperisset, templum illud æternum futurum, & tum demum ruiturum, quando virgo peperisset, id est, nunquam. Deinde: quod ingruente, vel instante bello Romanis, templum illud habebatur apertum, fortasse ad placandum idolum Pacis (quod Iano bicipiti in Vrbe fuisse constitutum, Plinius attestatur.) cùm vero Respub. à bello quiesceret, tum quidem clausum tenebatur. Ex illo igitur tempore, quo constructum erat templum illud, Romani subiicientes orbem, semper variis bellis distinebantur, vt vix tot sæculis templū illud bis claudi fuisset obseruatum. Successit tandem imperio Octavianus omnium Monarcharum fortunatissimus, qui 57. annos summa cum tranquillitate imperauit: adeo vt teste Orofio, templū illud Iani sub eius imperio, tribus vicibus clauderetur. Primum quidem ex deuictō Antonio, & subactam captamq; Alexandriam: Secundò, post victoriam Canthabricam, quæ erat in Nauerra Hispaniæ. Tertiò: quando cū reliquis gentibus pacem composuit, easq; tributarias reddidit, vt refert L. Florus de gestis Romanorum. Et tunc quidem integros annos duodecim mansit illud templum obserratum, vt ferreas eius portas rubigo exederet. Subsecutus est imperii Octauiani annus quadragesimus secundus, quo Christus natus est: & circa illud tempus, templum corruisse memoratur, vt oraculum prædixerat: quia re vera virgo pepererat, & natus erat Rex, qui pacem non qualem mundus dat, sed omnem sensum exuperantem, esset mundo illaturus. Quod tamen non est intelligendum de illo templo Pacis, quod postmodum Vespasianus post subiugatos Iudæos magnificentissimum extruxisse memoratur: quin potius nouū conditum fuisse probabile est, quia vetus, quod etiam Paci erat dedicatum, corruisset. Ad hoc propositum referunt aliqui scriptores, eundem Principem consuluisse Apollinem, quis post se regnaturus esset? Respondisse idolum: Puerum Hebræum inhibuisse sibi, ne vltra oracula depromeret, quin potius ex templo suo in Orcum sese reciperet. Cuius quidem oraculi hæc carmina feruntur.

*Me puer Hebræus diuos Deus ipse gubernans,
Cedere sede iubet, tristemq; redire sub Orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostrū.*

Vnde Tullius agens de Diuinatione, istam idioli principalis obmutescentiam, uinatione.

Orosi⁹ hist. li: 6.
& 7. Suetoni⁹ in
vita Augusti.
Templum pacis
Romæ, virgine
gignente veram
pacem, corruit.
Plini⁹ hist. li: 34.
cap: 7. & lib: 36.
cap: 5.
De his & sequē-
tib. vide censu-
rā Baronii Car-
di: Tomo. 1. in ap-
para: Annalium
Ecclesiast.

L. Florus lib: 4.
cap: 12.

Ioan: 14. v. 27.
Philip: 4. v. 7.

Octavianus ho-
norem diuinum
repudians, filio
Dei defert.
Suid: in vita Au-
gusti.
Niceph: hist: li:
1. cap: 17.
Cedrenus in Cō-
pend: histo.

Suid: vita Aug. tescentiam, Romano Imperio quasi suspectam habens, fugillat eos, qui tantum portentum, non fato cuidam diuino, sed vetustati temporis (vt vino, vel salsamentis accidere solet) adscribebant. Exinde teste Nicephoro, Augustum ab oraculo reuersum, in Capitolio arā erexisse cum hac inscriptione: *Hæc est ara primogeniti Dei.* Qui locus, (vt creditur) hucusq; Romæ in templo Capitolino ordinis Minorū, *ARA COELI* vulgo denominatur. Vbi etiam ex quadam traditione narratur, eundem Augustum Sibyllæ carminibus, quorum erat studiosissimus, præmonitum fuisse, ne sese Deum vel Dominū à Senatu Romano vocari pateretur (quod etiam Orosius, eoquē antiquior Tertullianus attestantur) eidemq; ex illo Capitolii loco monstratam fuisse in nubibus virginem filiolū gestantē, qui verē Dominus mundi foret nominandus. quod istis versiculis cōprehenditur.

Orosius hist: lib: 6. cap: 21.
Tertullianus in Apologetico.

Sibylla Tiburtina à Thoma Beuxamis in cōcord: citata.

*Verax ipse Deus dedit mihi hæc munia fandi
Carminē, quod sanctam potui monstrare puellam,
Concipiet quæ Nazareus in sinibus illum,
Quem sub carne Deum Bethleemica rura videbunt.*

E

Inde ergo Octavianus post victoriam ex Antonio reportatam, à tota Repub. salutatus est Pater patriæ, & *AVGVSTVS*, quod nomen nulli vnquam concessum erat; sonat enim summum imperii adauctorem, & summū mundi Monarchā. Quidquid igitur ex Euangelistæ mentione de Augusto diximus, omnia veriùs in Christum natum redundabant. Si enim Cyrus ille Persarum Monarcha, typum gerens Christi, eidem assimilatus est; profectò magis hoc conueniet Octauiano Augusto, qui propter Monarchiam Christi introducendam, non solum in vita & gestis, sed etiam ante & in ipso exortu, fatale quid præ se ferebat. Nam ante paucos menses (scribit Suetonius) quàm nasceretur Octavianus, prodigium Romæ factum publicè, quo denuntiabatur Regem populo Romano naturam parturire: Senatum perterritum censuisse, ne quis illo anno natus educeretur. Hæc ille. Prodigia autem illa describit Dio his verbis:

Suetonius in Octauiano.

Dio hist: Rom. lib: 37.

Orosius lib: 6. hist. cap: 18.

In Capitolio multe statuæ de cælo tactæ liquefactæq; fluxerunt: Deiectæq; erant tum alia simulachra, tum Iouis columna insistent: præterea imago Lupæ cum Remo & Romulo consecrata ceciderat. Literæ etiam in columnis, in quibus leges scribebantur, confusa atque oblitterata erant. Hactenus Dio. Aliud prodigium sic Orosius ex Suetonio refert; Octavianus post Cæsarem auunculum suum interfectum, cum primū ex Apollonia rediens, Urbem ingrederetur: hora circiter tertia, repente, liquido ac puro sereno, circulus ad speciem cælestis arcus, orbem solis amittit: quasi vnum eum ac potissimum in hoc mundo, solumq; clarissimum in orbe monstraret.

straret, cuius tempore venturus esset, qui ipsum solem solus, mundumq; totum & fecisset & regeret. Hæc Orolius. Iam ergo titulos & elogia Augusto attributa, iure suo ab illo exigat natus Messias. Ipse enim est secundum Apostolum, verus & vnus Dominus: Ipso etiam dicente: *Verè vocatù me Dominum, sum etenim.* Singulariter quoq; & propriè, est Pater patriæ: quia secundum Isaiam, est Pater futuri sæculi, in quo ciuitatem illam (secundum Apostolum) perhennæ stabilitatis expectamus. Est etiam Augustus & supremus Monarcha: quia est princeps regum terre, & Rex regum, & Dominus dominantium. Magis etiam est propriè dominator orbis: dicente Deo Patre: *Filius meus es tu, ego hodie genui te: Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre. Reges eos in virga ferrea. &c.* Quod etiam singulariter filio Dei triumphatori applicatur. Apoc: 2. Hunc etiam puerum futurum esse Principem pacis, testatur Isaias, dicens: *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis.* Vbi inter alia huius paruuli elogia, dicitur etiam *Princeps pacis.* Ad hoc propositum 3. Regum 4. describitur tempus Salomonis, ita pace floridum, vt à termino ad terminum regni, vnusquisque securus federet, sub sua ficu, vel sub sua vite: & cap: 5. ipse Salomon ad Regem Sidonis Hiram scribit, se tanta pace quiescere, vt non sit Sathan, vel occurfus malus. Sed ecce plus quam Salomon hic. De ipso siquidẽ sub persona Salomonis Dauid prædixerat: *Dominabitur à mari vsq; ad mare, & à fluminibus vsque ad terminos orbis terrarum.* Id enim non potuerat propriè conuenire Regno Salomonis, quod finiebatur à Dan vsque ad Bersabæ: sed Christi Regno, quod est totius mundi, omnium terrarum & sæculorũ vniuersale. Illud etiam quod in eodem Psalmo præmittitur, (*Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis*) magis propriè euenit tẽpore Christi nati: quando pace temporali, & externa, totus mundus fruebatur, sub vno rerum Domino, ad declarandum Christum Monarchã, qui vocatur princeps pacis. Lex enim eius est charitas & patientia, quæ nullas discordias seu vindicationes admittunt. Qualem statum Regni Messiaẽ depinxit quoq; Isaias dicens: *Conslabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium suum.* Et Psal: 45. *Venite & videte opera Dei, quæ posuit prodigia super terram, auferens bella vsq; ad finem terre. &c.* Quod quidem magis propriè exhibitum fuit, quod Christus attulerit nobis pacem longè perfectiorẽ, internam & externam. Est enim pax nostra, qui fecit vtraq; vnum, pacificans per sanguinem suum omnia, quæ in cœlo & in terris sunt. Restituit enim aditum ad pacem homini primo concreatam, vt anima quidem Deo, animæ autem

1. Cor: 8. & 6.

Ephes: 4. & 5.

Ioan: 13. & 13.

Apoc: 1. & 13.

Apoc: 1. & 5. &

cap: 19. & 16.

Psal: 2.

Isaiæ 9. & 6.

Hebr: 13. & 14.

Isaiæ 9. & 6.

Salomon pacifi

e figura Christi.

3. Reg: 4. & 25.

& cap: 5. & 4.

1. Mach: 14. & 12.

Matth: 12. & 42.

Psal: 71. & 8.

Isaiæ 49.

Psal: 144. & 13.

Isaiæ 9. & 6.

Isaiæ 2. & 4.

Michæ 4. & 3.

Psal: 45. & 9.

Ephes: 2. & 14.

Pacẽ perfectis-

simam attulit

Christus.

- autem corpus, toti autem homini reliquæ inferiores creaturæ (vt in sanctis viris experimur) subiiciantur. Talis autē pax subsequuta est ex subiugato, non aliquo terreno principatu (sicut in Cæsare Augusto) sed ex destructo & deuastato eo, qui habebat mortis imperiū, Diabolo. Meritū igitur Euangelista, Christum recens natū describit, cum tanto orbis vniuersi ad parendum vnico Monarchæ apparatu. G
- Hebr: 2. v. 14. Secundo: Quod etiam S. Mattheus meminit descriptionis & professionis totius orbis ad censum cōferendum, nec hoc extra propositum Christi natalis memoratur. Mos enim est, vt Monarchæ redditā pace, subditos quoq; ad subiectionem & tributa recenseāt. Reprehenditur aliquando Dauid, quod cū sapiūs decantasset, & professus expertusq; fuisset, non propria sed diuina virtute, victorias sibi celsisse: tamen in ipsa regni sui tranquillitate, fastu quodam, vel diffidentia, populum virilem regni sui numerare, dissuadente duce populi sui Ioab, vrgeat. Ecce successor solii eius, & quidem æterni, Christus, cum sauisimo hoste congressurus, in ipso regni sui initio, per mysterium terreni principatus, recenset populum vniuersum, & tanquam dispersum gregem recolligit, vt eum postmodum (secundum Gregorium) ad æternitatem adscribat. Hoc etiam mysterio, apparet tanquam agnus in stabulo inter pecudes, & primum pastorem quā regibus sese reuelari patitur: tum etiam veritatem carnis contestando, vult ascribi solenni hac professione à Cyrino in Syria, quæ est in terrâ mediterranea, vt prima hac, quæ memoratur, descriptione, secundum Apostolum, primatum in multis fratribus, quos sic vocare non confunditur, adstrueret. Ista etiā professio, quando filius Dei in ordine filiorum hominū censetur, videtur insinuare primam traditionem illius ad genus humanum redimendum: vt ipsemet dicebat: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* &c. Et Isaia 9. *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis.*
- Greg: de Natiuitate Domini hom: 8. Tertia ratio memoracionis huius edicti per Euangelistam fuit, vt origo Mariæ ex genere Dauid, eminentissimo supremi magistratus testimonio comprobaretur. Verbum enim æternum eundemque ipsum promissum Messiam, ex Bethleem Iudæ ciuitate Dauid oriundum, disertè totum consilium Synagogæ Iudaicæ Herodi attestatum fuerat, ex prophetia clarissima Michæ. Ciuitas autem Dauid vocatur primò Arx Sion, propter locum illum, ab occupatiōe gentilium fortissimè initio regni sui vindicatum, sic denominata. Sed magis propriè ciuitas Dauid intelligitur Bethleem, ratione ipsius originis, secundum quam vocatur Dauid ex Patre suo Bethleem.
2. Reg: 24. Psal: 131. v. 11. Lucæ 1. v. 31. Coloff: 1. v. 18. Hebr: 2. v. 11. Ioan: 3. v. 15. Bethleempatria Messie longe antequam prænunciata. Matth: 2. v. 5. Michæ 5. v. 2. Ciuitas Dauid propriè Bethleem. 2. Regum 5. v. 8. 1. Reg: 17. v. 12.

Bethleemites. Quemadmodum Nazareth, ratione quoque originis, Matthei 9. & 2. & dicebatur ciuitas Christi, quod eius per conceptionem exortus in cap: 2. & 23, ea fuisset peractus. Erat quoque alia Bethleem non Iudæ, hoc est tribus Iudæ origini (ex qua Christus oriundus erat) propria, sed terræ Zabulon, ut constat Iosue 19. Cum ergo Euangelista dicat, Iosue 19. & 27, ex edicto Cæsaris, singulos homines vtriusque sexus (quod ex Mariæ Mariæ cum Ioseph tribus Iudæ communis. mentione colligitur) in ciuitate suæ originis professionem istam præstitisse: euidenter demonstrat, tam Iosephum quam Mariam, prodisse ex genere David. Quod sanè euidentius argumentum est eorum ex David originis. Si enim in Bethleem domicilium habuissent, dici potuisset, eos ratione incolatus, non generis, eam ciuitatem fuisse professos. Iam verò, quando ex Nazareth loco mansionis, in Bethleem, causa professionis cōmeant, certissima inde generis Bethleemitici demonstratio euincitur. Non est autem dubium, etiam Christum natum ea professione recensitum fuisse, propter rationes supra memoratas: maxime verò quod dicitur Galat: 4. *Misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege.* Vbi Apostolus subinfert, non aliquam ex parte sua necessitatem, sed ex parte nostra utilitatem, cum addit, *ut eos qui sub lege erant redimeret.* Galat: 4. & 4.

Porro in illa professione, soluebatur quoque aliquis census, secundum capita vel personas. Cuius origo, in gente quidem Iudaica, videtur fuisse desumpta, exemplo illo Exod: 30. quando singuli ex Iudæis, qui nomina sua profitebantur, dabant dimidiū Sicli, in vsum tabernaculi. Cuius noua ista tempore nati Mesiæ exactio, rectè responderebat figuræ, ut census pro tabernaculo legali & transitorio, cederet tabernaculo, quod secundum Apostolum fecit Deus, & non homo. Hac quasi dispensatione diuina, Augustus effectus orbis dominus, post deuictum Antonium, & subiugatas Hispaniæ reliquias, tum propter Imperij Romani prouincias, assiduitate bellorum cōturbatas, in ordinem redigendas: tum propter inuestiganda præsidia, tam in milite, quam in pecuniis, quanta Romano Imperio accederent: in ipsa orbis de qua locuti sumus, descriptione, sublati vestigalibus, instituit censum per singula capita, Aera dictum: qui census successu temporis, cum dominio Romano, in alias quoque nationes inuectus est; adeo ut hucusque in Hispaniis, etiam in supputatione annorum, in vfu esse dicatur. In Iudæa autem, per Cyrenum à prouincia Syriæ dicitur fuisse inchoatus, propter mysteria lib: 3. cap: 36. antehac commemorata. De quo censu plura qui nosse desiderat, Suid: in histor. videat autores hoc ipsum plenius pertractantes, hic in margine citatos. *Φι.*

Aug: de consensu Euang: lib: 2. cap: 2.

Hiero: & Hilar: super eundem loc.

Christi professioni Cæsaris vltro subijci voluit.

Galat: 4. & 4.

Census ab Augusto instituti origo & ratio. Exodi 30. & 13.

Hebr: 8. & 2.

Ioan: Gerudem in suo Paralip: tom: 1. lib: 10.

Petrus Mixias yariarum lection: lib: 3. cap: 36.

Suid: in histor.

Φι.

Cassiodor^{us} var. tatos. Quod autem Iosephus lib: 7. cap: 26. de bello Iudaico dicit, lib: 3. epist: 32. Vespasianum post ultimā subiugationem Iudæis hunc censum, Dio Cas: histo: drachma appellatum, imposuisse, intelligendum est (vt ipsemet explicat) quod etiam extra Iudæam, in quocunq; loco orbis, ad eum censum obligati essent omnes natione Iudæi, cū antehac ab Augusto in sola Iudæa fuisset indictus. Inde etiam explicari potest Durand^{us} in Rationali: 3. ca: 3. quæstio de censu reddendo Cæsari. Erant enim aliqui, inter quos Censum qualem Iudas Gallilæus, qui à Iosepho lib: 18. Antiquitatum cap: 1. Gaulanites appellatur, qui populum Iudaicum à subiectione Cæsaris, quadiudicat. si vindicatione legis Mosaicæ auertebant, asserendo talem censum Matth: 22. & 17. nil aliud esse, quàm meram seruitutem gentilicam, populo Dei indignam, & nequaquam ferendam. Quod autem ibidem Iosephus ponit quoque ipsum nomen professionis, verisimile est intelligi similem professionem ei, qualis circa Natiuitatem Christi à

Cyrill^{us} Alexan: S. Luca describitur. Et Cyrillus Alexandrinus asserit, propter simile schisma, à Pilato trucidatos fuisse quosdam Gallilæos, forsitan eiusdem Gaulanitis successores vel discipulos, tanta crudelitate, vt sanguinem eorum cum sacrificiis eorum (id est sanguine animalium circa sacrificium effuso) miscuisset. Hoc scandalum declinando Christus (quod tamen ei coram Pilato per calumniā obieciabatur) iussit Petro, pro se etiam tale Didrachma reddere. Eodem fortasse mysterio, didrachma illud, non humana acquisitione sed diuinæ potentiae miraculo, neq; ex propriis oculis, sed ex ore piscis, depromere Petrum Dominus iubet.

Secunda Pars.

Et peperit filium suum primogenitum. &c.

Christ^{us} verè primogenitus tam Dei quàm Mariæ.

Communitè in sacra scriptura, quando dicitur, mulierem peperisse filium, refertur filius, vel ad maritum, vel ponitur absolutè: sicut S. Lucas paulò superiùs dixerat: Elizabeth peperisse filium. Hic autem Maria dicitur peperisse filium suum: vt intelligatur Christum, sicut Dei per æternam generationem, sic Mariæ per temporalem natiuitatem, proprium filium extitisse: & consequenter, ad generationem filii Dei ex virgine, non fuisse opus aliqua virili commixtione: sicut ab initio in creatione itidem, mulier ipsa etiam diuinitus producta erat ex viro, absque foeminae adminiculo. Sufficiebat ergo Mariam diuina virtute, per operationem

Aug: serm: 14. de Nati: Christi, & tractatu 121. in Ioan. Hieron: contra Heluidium.

operationem Spiritus S. ad hoc opus fecundari. Idcirco rem tam inauditam, & incredibilem in natura, voluit Deus longè ante per Prophetas proclamari. Neganti enim & detrectanti Achas, Deus ipse promittit signum, quod supra cœlos & profunda inferni, potuisset contingere maximum, dicens: *Ecce virgo concipiet, & pariet filiū, & vocabitur nomen eius Emmanuel, id est, nobiscum Deus.* Certè signum, & quidem, quod ipse creator sua sponte daret, secundum Iustinum, non debebat esse commune: sed quod supra naturam fieri possit maximum. Iam verò ex cœlo signum maius dari non potuit, quàm disruptis & quasi inclinatis cœlis, per verbi æterni exinanitionem, Deum fieri hominem: interris rursus & in profundo ipsius inferni, nil etiam magis mirum & arduum exhiberi potuit, quàm fœminam sine viro concipere, & post partum virginem permanere; tum etiā decretum illud potestatis Diabolicæ, qua infecta fuerat tota massa

Isaia 7. § 13.
Iustin^o Dialogo cum Tryphone.
Hieron: super hæc verba.
Basil: hom: de natiuitate Dñi.
Epiphanius in Ancoratu.
Psal: 143. § 5.
Isaia 64. § 1.

Genes: 3. § 15.

L humani generis, sic reuocari, vt ad infernalem serpentem contendum, fœmina absq; omni macula, & reatu peccati, gigneretur: & quæ ex iure præuaricationis sub potestate viri corrupta, & in dolore paritura fuisset, eam sponsam, vel potiùs dominam viri, virginem sine dolore, & cum gaudio Dei filium peperisse. Hoc illud est, quod idem Propheta, versus finem prophetiæ (quasi iam factū esset, quod cap: 7. prædixerat) exaggerat dicens: *Quis vnquam audiuit talia? antequam parturiret* (id est, carnaliter virgo congregaretur) *peperit: & antequam veniret partus eius, peperit masculum.* Quibus verbis ad amussim correspondent illa Euangelistæ: *Antequam couenirent* (Maria nimirum & Ioseph desponsati) *inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto.* Vbi rursus posterioribus verbis Propheta (vt mox dicemus) satis innuit, virginis partum non indignisse certa mensuræ obseruatione, & alio apparatu, quem in partu doloroso & periculoso, puerperæ adhibere solent: quibus Mariam non vsam fuisse, vel ipsa stabuli aut speluncæ in qua peperit, solitudo attestatur. Addit autem Isaia, peperisse masculum, vt prolis illius summam perfectionem denotaret. Quod explicat Ieremias, dicens: *Nouum faciet Dominus super terram, fœmina circumdabit virum.* Nam Zach: 6. dicitur de Messia venturo: *Ecce vir, oriens nomen eius.* Ex quibus intelligitur, opus vnionis verbi Dei cum carne, virtute Spiritus sancti, tam efficax extitisse, vt supra vsus naturæ, non per interualla, sed in instanti conceptionis, Christus factus fuerit perfectus vir: siquidē hypostasis diuina, cui adhæsit Christi humanitas, illa nimirū, in qua secundum Apostolum, plenitudo diuinitatis inhabitasset corporaliter, mensuram

Isaia 66. § 8.
Epiphani^o contra Ebionitas.

Matth: 1. § 18.

Maria quomodo circumdedit Christum virū.
Hier: 31. § 22.
Hierony: super hunc locum.
Zachar: 6. § 12.
Coloss: 2. § 9.

Lucæ 2. v. 52.

Myſteria diuina
ex parte genti-
libus quoq; re-
uelata.

Rom: 1. v. 19.

Vide Iuſtinum
mart: cōn genti-
les & ſepe alibi.

Clemens Alex:

6. Strom.

Aug: Ci: 8. ca: 14

Vates Gētilium
præcipui, Triſ-
megiſt⁹, Hyda-
ſpes, & Sibyllæ.

reſig. cap: 6. &
de diuino præ-
mio cap: 15. &
in Epitho: ca: 12.

Fr. Anibal Ro-
ſelli ordinis Mi-
norū præcipu⁹

Triſmegiſti cō-
mentator.

Hydaſpes quis
fuerit, eiꝯq; de
Chriſto vaticini-
um, Lactā: de
diuino præmio
cap: 15.

Paul⁹ Apoſtolus
citāt Hydaſpem
& Sibyllas in re-
bus fidei.

Clemens Alex:

lib: 6. Strom.

Pſal: 2. v. 1.

Actor: 4. v. 25.

admittere non poterat, quamuis quantitas corpusculi ad confirmandam humanitatis veritatem creſceret & augetur; vt S. Lucas commemorat.

Tanta myſteria, non ſolū diuinitus miſſi, & conteſtati Prophe-
tæ, ſed etiam occulta quadam & extraordinaria aſpiratione, natu-
ralis ſapientiæ principes, præſignabant. Quod vt apertiꝯ pateat:
Sciendum eſt, Deum homini qui ad imaginem ſuam conditus eſſet,
notitiā quoq; ſui indidiſſe: primò quidem per lumen naturale, vt
de gentilibus Apoſtolus Rom: 1. oſtendit; deinde inſuper populo
ſibi electo per peculiarem reuelationem. Sicut igitur eam ad rem
Deus Iudæis, ex medio ipſorum ſuſcitabat Prophetas: ſic etiā gen-
tilibus providebat homines ſapientia eminentes, qui partim natu-
rali indagine, partim diuino aſſatu, partim etiam aliqua librorum
ſacrorum (quamuis imperfecta) informatione, multa & præcipua
fidei & ſalutis myſteria aſſecuti, verbo & literis prodiderunt. Inter
quos ſecundum Lactantium nominatiſſimi fuerunt, Mercurius ille
Triſmegiſtus, (quem Aegiprij quidem Theuth, ſapientes verò Her-
metem, denominabant) Hydaſpes, & Sibylla. In Triſmegiſto qui-
dem multa eiꝯmodi myſteria reperiet, qui reuoluerit eiꝯ ſcripta,
plurimū illuſtrata doctiſſimis Cōmentariis, Religioſi & erudiſſi-
mi Theologi F. Anibalis Roſelli Ordinis Minorū, noſtrę non ſolū
qualiſcunq; ſcientiæ, ſed etiam conſcientiæ, directoris deſideratiſ-
ſimi, cuiꝯ anima pro inuiſtis in Eccleſia Dei laboribus, ſit in æter-
na benediſtione. De Hydaſpe ruruſ Lactantius in hæc verba re-
fert. Hydaſpes quoq; , qui fuit Medorum rex antiquiſſimus, à quo
amnis quoq; nomen accepit, qui nunc Hydaſpes dicitur, admira-
bilis omnium, ſub interpretatione vaticinantis pueri, ad memoriā
poſteris tradidit, ſublatus iri ex orbe nomen Imperiūq; Roma-
num, multò ante præfatus, quā illa Troiana gens conderetur. Et
Lactantio antiquior Clemens Alexandrinus, poſtquam ex libro
prædicationum S. Petri Apoſtoli (qui modo non extat) teſtimonium
adduxiſſet, per traditionem refert, S. quoq; Paulum Apoſtolū, gen-
tiles inter alia ſic alloquētem: Libros quoq; Græcos ſumite: agno-
ſcite Sibyllam: quomodo vnum Deum ſignificet, & ea quæ ſunt fu-
tura. Hydaſpem ſumite & legite, & inuenietis, Dei filium multò
clariꝯ & apertiꝯ eſſe ſcriptū. Et quemadmodū aduerſus Chriſtū
multi reges inſtruerēt aciem, qui eū odio habent, & eos qui nomē
eiꝯ geſtant, & eiꝯ fideles, & aduentum, & tolerantiam. Hæc ibi.

Porro quia ſecundum Apoſtolum, in rebus quæ fidei & ſalutis
ſunt,

sunt, apud Deum non est acceptio sexus, masculi nimirum & foeminae: voluit Deus, quemadmodum in lege scripta Prophetissas, sic in naturali Sibyllas excitare, quæ (vt S. Hieronymus censet) propter singularem carnis & vitæ continentiam, futuræ redemptionis mysteria ad eò clarè (quâuis non plenè intellecta) expresserunt, vt nisi antiqui Doctores Christiani, à cauillatoribus infidelibus iam pridem eam calumniam vindicassent, post Christi aduentum conficta fuisse viderentur. Ideò primos illos Christianos, gentilici persecutores, primùm quidem contumelia à lectione talium librorum auocabant, Sibyllistas eos vocando: deinde etiam pœna capitis ab eo proposito deterrebant, vt Iustinus Martyr palam, & plus quàm liberè illis ipsis obiiciebat. Ceterum Lactantius ex Varrone, decem eiusmodi Sibyllas, variorum locorum, temporum, & nationum enumerat: earumq; volumina, vel potiùs extemporanea oracula, Romanam maximo studio fuisse comportata, & ad directionem illius Monarchiæ, à peculiari magistratu fuisse custodita. Nobis sufficiet ad propositum nostrum, quædam adducere, de Sibyllæ Cumanae vaticinio. De qua Aulus Gellius sic scriptum reliquit. Anum quandam ignotam, quæ Sibylla Cumana credita fuit, ad Tarquinium Priscum regem, nouem libros attulisse, ac pro eis trecentos poposcisse Philippiæos. Regeq; aspernante pretij magnitudinem, in conspectu eius tres libros exulisse, & pro reliquis idem pretium postulasse. Cumq; à rege velut delira rideretur: tres præterea alios libros cõbussisse, nihilq; minus pretij pro reliquis tribus petiisse. Regemq; mulieris constantia commotum, tres illos libros trecentis Philippæis comparasse, & iussisse hos libros in Capitolio religiosissimè asseruari, & in dubiis rebus à Quindecim viris, velut oraculum cõsuli. Hæc ille. De eisdem libris Cicero sic loquitur: Sibyllæ versus obseruamus, & prædictum de quodam rege, quem colere debemus, si velimus esse salui. Testatur & ipse ibidem, versus Acrosticos, hoc est, ex initiis literarum mysticos, non furentis Sibyllæ, sed ex composito loquentis esse. Iamq; suo tempore, sub Iulio Cæsare rumorem increbuisse, Regem magnum illa ætate nasciturum, qui falsas religiones abolere deberet, ex Sibyllinis versibus. Ideo subiicit idem Cicero loco citato hæc verba: Cautum est à maioribus, ne iniussu Senatus libri Sibyllini legantur: valeantq; potiùs ad deponendas (idem Hæreticis de sacris Bibliis statuendum) quàm ad suscipiendas nouas religiones. Hactenus ille. Multa igitur ex huius Sibyllæ versibus excerpta manserunt, de Christi aduētū eiusq; regno.

Sibyllæ diuino afflatu fatidicæ. Galat: 3. v. 28. Clemens Alex: lib: 1. Strom. ex Heraclito. Lactan: lib: 1. cap: 6. & lib: 4. cap: 15. Hiero: cõs. Iou. Iustin: ad Antoninum & ad gentiles. Origen: lib: 5. cõs. Celsum.

Sibyllæ Cumanae vaticinia de Christo propè Evangelica. Aulus Gell. lib: 19. cap: 19. Lactan: lib: de falsa religione, cap: 6.

Cic. lib: 2. de diu. Iustin: orat: contra Gent. Vide Augu: de Ciuit: Dei lib: 18. cap: 23. Euseb: lib: 4. de vita Cõst: ca: 19. Cõstātinum ma: orat: ad S. cõs: tum cap: 19. Biblia sacra quo modo indoctis permittenda.

Romanum imperium in Monarchiâ Christi transiturum.

Vt autem aliqua ad horum mysteriorum confirmationem adducamus: eadem Sibylla lib: 2. Oraculorum apertè prædixit, Rempub: Romanam ob dissidium Triumviratus (quod subsecutum fuerat inter Antonium, Octavianum, & Lepidum) transiturem in Monarchiam, eamq; Regis cuiusdam diuini atq; æterni futuram. Quod clarissimè euenit, sub pacificato Augusti Imperio, vt initio demonstraui-
mus. Porro Virgilius, dum se totum in laudem Imperij Octauiani effundit, multa ex eiusdem Sibyllæ carminibus adducit, quæ non tam Augusto, & Pollioni, aut cuiquam alteri, quàm Christo conueniunt. Inter alia, Ecloga 4. in Pollione sic canit:

Virgilij ex Sibylla mira ad Christum regnumq; eius allusio.

*Sicelides Musæ, paulò maiora canamus:
Non omnes arbuscula iuuant, humilesq; myrica.
Si canimus syluas, syluæ sint Consule dignæ.
Vltima Cumæi venit iam carminis ætas:
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cælo demittitur alto.*

Apud Eusebiū: Constantius Imperator oratione ad cœtum Sæctorum cap: 20. Aug: expositio-
ne imperfecta & pisto: ad Rom.

Et cætera ad id propositum, quæ ibidem sequuntur. Quæ omnia & singula quomodo Christo Messias eiusq; regno conueniant, magnū illum Imperatorem Cōstantinum secuti, expendamus. Primò quidem Poëta seipsum cum suis Musis, quasi euocat ex humilibus fructetis & myricis; hoc est, à consideratione rerum naturalium, agriculturæ & œconomix infernentium; & transeundum. ad altiores syluas consule dignas, hoc est, ad contemplada profundissima mysteria, summo aliquo principatu digna, quæ olim Sibylla Cumana, de commertio singulari Dei cum genere humano, hoc est, de Incarnatione filij Dei prædixisset. In quibus verbis non obscura cernitur allusio ad prophetiam Isaïæ, quando Dei filium incarnatum, vocat Consiliarium, cuius regnū super humerum eius, hoc est, quod per victoriam crucis esset perficiendum. Ad hoc etiam propositū diuinus ille Poëta David, multum celebrat syluas quasdam eminētissimas, ex quibus per lignum, Messias perpetuò esset regnaturus. Deinde Virgilius in hoc carmine videtur innuere sæculorū vltimā p-
ætatem, qua per aduentum Christi in carnem, nouus quasi rerum ordo, & noua creatura per reparationem mundi exoriretur. Quod Chrysologus sic pulcherrimè expressit: Cū nascitur Iesus, oritur origo rerum: generatur largitor generis: nascitur auctor naturæ: vt repararet naturam, genus redderet, originem recrearet: & alia plura in hunc sensum. Mox subiicit Poëta recursum imperij Saturnalis, hoc:

Isaïæ 9. & 6.

Psal: 95. & 9.

Vide Iustinum dialogo cum Tryphone.

Christus sæculi & creaturæ re-
stitutor.

Chrysolog⁹ ser-
mone 156. de E-
piphanis.

nalis, hoc est, aurei illius sæculi, pace & omni felicitate florentissimi, quod post longissimam quasi reuolutionem (qualis est Saturni Planetæ) in prole cœlesti per virginem producenda, mortalibus recurreret. Cùm autem sequentibus versibus plura alia ad hoc propositum decantasset: subinfert alios versus.

*Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetuò soluent formidine pœnas. Et postea.
Ille Deum vitam accipiet: Diuinusq; videbit*

Permixtos Heroas. In quo carmine, non minùs quàm Constantinus Magnus, Augustinus quoq; aliquid numinis diuini ex varicinio Sibyllæ Cumanæ agnoscit: & Martiano Catechumano, ad consummādam Christianam professionem, singulariter cōmendat. Nec immeritò: Siquidē Gentilis istis verbis videtur expressisse, quod nos Christiani credimus: propterea factum esse Deum hominem, vt eum ex peccato gratis iustificatum, ad consortium naturæ diuinæ, inter confessus Angelicos adduceret. Quod Ioan: 1. apertè dicitur: *Verbum caro factum est.* Et paulò ante: *Quotquot autem receperunt eum, dedit illis potestatem filios Dei fieri: qui non ex sanguinibus &c. sed ex Deo nati sunt.* Vertit deinde Poëta Apostrophē ad illum regem: (quod Augusto convenire non poterat) sic scribens:

*Aggredere ô magnos, aderit iam tempus honores;
Cara Deum soboles, magnum Iouis incrementum.
Aspice nutantem conuexo pondere mundum,
Terrasq; tractusq; maris; cælumq; profundum,
Aspice venturo letentur vt omnia sæclo.*

Quæ omnia ad reparationem totius vniuersi, in verbo æterno præuisam, & in fine mundi exequendam, pertinere, quis non videt? Deniq; Virgilius illam de tanto rege Eclogam, sic ex verbis Sibyllinis concludit.

Q *Incipe parue puer risu cognoscere matrem:
Matri longa decem tulerunt fastidia menses.
Incipe parue puer, cui nec risere parentes:
Nec Deus hunc mensa, Dea nec dignata cubili est.*

In sensu horum carminum, commentatores Virgilij, & ipse Seruius & Politianus Miscellanæ ca: 89. multum se torquent, non valentes ea Augusto, vel filio Pollionis, aut cuiuspiam alteri propriè applicare. Neq; id mirum quidem, cùm & ipse Maro, vix aliquid eorū, quæ tanto regi tribuit, in filio Pollionis, sed nec in ipso Augusto, quamuis domitore orbis, conspiciere potuerit. Magis ergo respiciebat ad externum aliquem, & quidem fatalem cœlitus comparendum.

Aug. de ciuitate Dei li: 10. ca: 27. idem epist: 155.

Iustificationem Christianam adumbravit Virgilius.

Ioan: 1. & 12.

Monarchiā Romanā in Regnū Christi trāsiturā ipsimet Gentiles ominati.

L. Florus lib. 4.
cap: 1.
Cic: Philip: 2.
Num: 24. & 12.
Ioan: 11. & 49.
Constan: ad S.
cœtum cap: 20.

rendum Principem, quem ex vaticinio Sibyllæ tunc temporis Romani expectabant, ideoque res novas in Vrbe moliebantur, vt ex L. Floro & Cicerone coniicimus. Vel dicimus: sicut olim Balaa-
mum, & postmodum Caypham, sic etiam Maronem ex Sibylla, vera
quamuis non rectè intellecta, de Christo, instinctu fatidico, protu-
lisse. Quod quidem quoniã Constantinus Imperator oratione sua
contra Gentiles, Incarnationi filij Dei accommodat: id ipsum no-
stra quoq; tenuitas secundum fidei normam, sic Christo applicare
conabitur. Quando Poëta incipit & iterat hæc verba:

Incipe parue puer. &c.

Principiũ crea-
turarũ Christus.

Apoc: 5. & 5.

Christ⁹ recēs na-
t⁹ quomodo ri-
su & gaudio ex-
cipit matrem &
totũ genus hu-
manum.

Rom: 5. & 6.

1. Ioan: 4. & 19.

Maria quomo-
do à filio recens
nato excipitur
risu & gaudio.

Gene: 3. & 16.

Sapient: 7. & 3.

Luc: 1. & 28.

Videtur designare iam ab infantia Christi, virilem perfectionem,
ad opera diuina redemptionis peragenda, quæ meritiò ille solus in-
cepit: quia nemo alius in cœlo, & sub cœlo, dignus inuentus est
soluere librum occultæ redemptionis, præter ipsum agnum Chri-
stum, ab origine mundi occisum, qui omnium rerum principium &
finis esset. Ipse autem incipit risu excipere parentes, & non potiùs
more hominibus vñtato, à parentibus sic excipi: quia cùm adhuc
inimici essemus, reconciliauit nos, & ipse prior, & gratuito præue-
nit nos gratia & dilectione sua: vt Apostolus ostendit. Exhibitio
autem talis dilectionis inchoata est à muliere, Gen: 3. promissa, quæ
futura erat Dei mater. Ideo Poëta primũ opus diuinũ istius infan-
tis, ponit cognitionem, id est approbationem, primamq; ac præci-
puam dilectionem matris. Quæ quidem cognitio perfecta est quo-
dam risu. Prima siquidem mater generis humani Eua, cum vniuer-
sa sua posteritate, maximo luctu afficiebatur, quando ob præuari-
cationem à Domino sic audiebat: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus*
tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Qua-
lem statum miserum & luctuosum, non solum ipsa Eua, sed quot-
quot postea nati sunt homines, in tantum experti sunt, vt neq; om-
nium mortalium fortunatissimus Salomon, primam ex natiuitate
eiulatus vocem deuitare potuerit. Ab ista miseria, sola excipieba-
tur mulier ibidem promissa, quæ diuina virtute, per semen seu pro-
lem suam, caput serpentis esset cõtritura. Bene ergo filius Dei, per
risum incipit cognoscere matrem: quãdo prima vox Angeli in an-
nunciatione auditur: *Aue gratia plena, siue gratiosa: Dominus tecum, &c.*
Sicut enim nomina ipsa, *A V E, & E V A*, habent oppositionem: sic im-
properia & maledictiones *E V A E*, in cõtrariam benedictionem Ma-
riæ transierunt: siquidem loco ærumnarum, multiplicata est illi
gratia, cuius inuentionem & plenitudinem consecuta esset: Deinde,
viri domi-

R

viri dominatum, alioqui desponsata, non persensit, quin potius ipsa
 Maria domina, vt omnium, sic etiā viri sui est denominata. Deniq;
 in conceptione & partu, non dolorem, sed potius gaudium exper-
 ta est. Eiusmodi risus præcessit figura in Sara, quam olim idem ipse
 filius Dei, in humanitate adumbratus, ad denuntiandam prolem
 promissionis visitauerat. Primò enim à Domino redarguitur, quòd
 vetula & sterilis eam promissionem partus, risu exceperit. Deinde
 cum genuisset eum ipsum filium, dicebat: *Risum fecit mihi Dominus, vt
 quicumq; videbit me, corridebit mihi*: immò propter hoc mysterium, ipsum
 filium Isaac, quod interpretatur risus, denominare voluit. Magis
 ergo Dei filius, tali risu spiritali cognoscit matrem, quando virgo
 extitit mater, & filia Eux, dominio viri, & dolori partus naturaliter
 subiecta, ipsa potius circumdat virum, & cum gaudio & exultatio-
 ne etiam Angelica Christum parit. Porro quod additur versu secū-
 do, matrem decem mensibus mansisse fastidiosam; non est intelli-
 gendum de onere, quale sentiunt prægnantes. Aggravare enim nō
 poterat ille qui Hebr. 1. *portat omnia verbo virtutis sue*: & Psal: 103. *qui am-
 bulat super pennas ventorum*. Sed hoc fastidium triplex mysterium insi-
 nuatur. Primum est: quasi Maria toto illo tempore, quo gestabat
 filium Dei in vtero, exprimeret illud desiderium maiorum suorum
 dicentium: *Vtinam disrumperes cælos & descenderes*. Ita Maria poterat di-
 cere: Si cælis non disruptis, immò integris, in vterum meum de-
 scendisti; vtinam quàm ocyus ex vtero meo similiter intacto, exul-
 tando vt Gigas, conspectui meo, & aliorum piorum, ad saluandum
 mundū compareas. Tale fastidium, vel potius desiderium, ostenditur
 in Apocalypsi, quando mulier sole amicta, inducitur clamās, & sese
 excrucians, ad desiderium parturitionis filij Dei. Secundo modo hoc
 fastidium accipi potest, ex dictis Mariæ, Luc: 1. *Quomodo fiet istud, quo-
 niam ego virum non cognosco*? Maria enim ex Spiritu sancto occultè gra-
 uida, suspecta esse poterat de fornicatione, & ipsi quidem spōso suo
 Iosepho, nisi ipse ab Angelo de eius integritate, præmonitus fuisset.
 Sic antiqui & grauissimi Doctores referunt, Zachariam sacerdotē
 collocasse Mariam iam enixam, in templo inter virgines: ideoque
 occisum fuisse inter templum & altare: quasi rem impossibilem, &
 legi contrariam assereret, virginem aliquando parituram. Ad quod
 iniustum scandalum tollendum, Maria quantocyus partum inno-
 centem & diuinū exoptare poterat. Tertia ratio huius fastidii da-
 ri potest: quòd Ierem: 31. Maria circumdaret virum, id est perfectū,
 in vtraq; natura & persona diuina filium Dei, qui ab ipso initio con-
 ceptionis

Saræ risus ad be-
 nedictionē hu-
 manam in maria
 completus.

Gene: 18. v. 11.

De eiusmodi
 apparationibus
 filij dei vide Ni-
 cepho: li. 1. ca: 2.
 & lib: 8. cap: 30.
 Euseb: lib: 1. hist.
 cap: 2.

Iust: cū Trypho.

Mariæ parturi-
 tio sine grauita-
 te & dolore cū
 pio tñ fastidio,

Hebr: 1. v. 3.

Psal: 103. v. 3.

Isa: 64. v. 1.

Psal: 18. v. 7.

Apoc: 12. v. 2.

Luc: 1. v. 34.

Maria prægnās,

à Zacharia sacer-

dote inter vir-

gines collocata

intemplo.

Orig: in Matth:

tract: 26.

Basi: de humana

Christi generat.

Gregor: Nisi: de

natiuit: Christi.

Vide Bar: Card:

li. 1. Annal: Eccl:

Christus miracula prius edidit quàm in lucem editus est.

Sap: 3. v. 2.

Puero Iesu quo modo non corripere parentes.

Luc: 2. v. 33.

Exinanitionem in vtrâq; natura Christus infans exhibuit.

ceptionis mira operabatur, in Zacharia, Elizabetha, & Ioanne adhuc in vtero clauso. Pio igitur saltidio potuit teneri Maria ad ipsam enixionem, quòd qui in suo virginali vtero, in sterilibus & vetulis, in muto patre, & filio adhuc in vtero crescente, tanta operabatur, ipse angustissimo vtero virginis tam diu claudi sese pateretur. Cum autem Maria nouem tantum menses gestauerit filium Dei, additur hic decimus mensis, quem Salomon ad perfectam generationem determinat, vt Christi humana generatio, vera & perfecta demonstraretur: Sicut postmodum Lazarum quatruiduanum, & seipsum triduanum à morte suscitauit, vt veram vtrâq; resurrectionem comprobaret.

Postremi duo versus, duo itidem continent mysteria. Primum, puero huic non corripisse parentes. Quod bifariam accipi potest; vno modo: quòd filius Dei, postquam ipse risu cognouisset matrem, hoc est, diuina illa dignatione excepisset (vt virgo quidem mater, filia vero Eux, Dei genitrix efficeretur: tum etiam ipse Ioseph, pater filii Dei reputari mereretur: & sic ineffabilis dignatio toti generi humano, in persona Mariae & Ioseph contigisset) non aqua tamen lance Deo reddidit humana vilitas, quando reclusionem vteri, augmento corpusculi, eiusque tandem ad miseriam & mortem ipsam egressu, sua ab eo iura exigeret. Alio quoque non multum absimili modo intelligere id possumus; Paruum puerum cui non risere parentes, intelligimus eundem IESUM, qui recens natus, non puerile quid exhibuit more hominum, sed tamquam filius Dei, mira est vestigio coepit operari, Angelos, Magos, stellas, pastores, & totum denique orbem, commouendo. Cui propterea non arridebant parentes, id est Maria & pater putatiuus, eo modo nimirum, quo carnales parentes leuitati puerorum suorum, cum sua delectatione, corridere consueuerunt: Quin potius refert S. Lucas, quòd *pater & mater mirabantur super his, quæ fiebant & dicebantur de illo*. Insuper Simeon prædicit, illum infantulum, futurum in resurrectionem & ruinam multorum &c. adeò vt tandem ex sua innocenti & crudeli passione, non risum, sed dolorem gladio acerbiorum pia mater esset reportatura. Vltimus versus, qui sic sonat:

Nec Deus hunc mensa, Dea nec dignata cubili est.

Exponi potest de filii Dei exinanitione, quam mox natus puerulus exhibuit, tam in natura diuina, quàm in humana. Filium enim, præsertim primogenitum & vnicum, solent parentes congratulatione solenni excipere: Pater quidem illustri aliquo conuiuio, mater vero ornato aliquo & delicato decubitu: quod Christo accidit contra.

Licet

V Licet enim iuxta Phil: 2. sese à forma Dei in formam habitus humani demississet: mandatum tamen erat Angelis, vt illum tanquam Deum adorarent. Cum igitur Angelorum cohortes de natiuitate sua, in aëre triumphassent, debebant sane in tanto defectu hospitij & mensæ, ministrare illi, & reclinationem atque refectionem miraculosam cœlitis comparare: quemadmodum faciebant, Iudæis quidem & Eliæ in deserto, atque eidem ipsi Christo, in deserto post deuictum Sathanam esurienti. Sed opposito modo, Deus Pater diuersas planè, & exinanitioni vltro susceptæ conformes cum humana natura, fecit nuptias filio suo: in quibus conuiuia, propter quos tot altitia Patriarcharum & Prophetarum mactata fuissent, sponsum durissimè tractantes, tandem occiderunt. Simili modo Maria (quæ Dei genitrix meritò Dea appellatur) potuisset filiolum suum, saltem in proprio sinu reclinare, quem nouem mensibus in vtero gestasset, vel ocyus cum ipso in suum domicilium, quod erat in Nazareth commigrare: Saltem verò soluto illo concursu qui erat in Bethleem, ad hospitium humanum reclinare. Sed infantis ipsius diuina dispensatione factū est, vt vtramq; exinanitionē infantulus contestaretur, dum & in spelūca stabulari, & in præsepiti tam diu moratur, donec Rex ipse summus à Regibus adoretur, & (vt canit Ecclesia) paruo lacte pasceretur, per quē nec ales esurit.

Philipp: 2. v 7.
Hebr: 1. v 6.

Sap: 16. v 20.
3. Reg: 19. v 6.
Matth: 4. v 11.
Matth: 22. v 21.

Maria quamuis
Dea effecta, filij
humilitatem &
exinanitionem
secuta.

Et sic Spiritus S. vbi vult spirans, hoc æthnico breui vaticinio, expressit compendiosè præcipua incarnationis Dominicæ mysteria: nimirum Christum infantem fuisse hominem, sed tanta operantē, fuisse simul Deum. Deinde pueri huius vnicam, & naturalem parentem fuisse Mariam, Iosephum autem additum ad consortium coniugij ratione educationis: propriè autem patrem infantis fuisse Deum, & matrem quādo Deum genuisset, vocari quoq; Deam. Porro in his versibus, dum puer tanta mysteria subinde incipere dicitur, Poëtæ quodammodo conuenit cum Euangelista, qui dicit Mariam filium suum peperisse primogenitum. Vnde quidam Hæretici blasphemabant, Mariam non permanisse virginem, sed ex Iosepho alios post Christum filios procreasse, quos Euangelium fratres Domini vocat: ex quibus erant, Iacobus minor & Iudas Thadæus, Apostoli: Sed primogenitum dici hoc loco vnigenitum, proximè sequenti sermone ostendemus.

Aethnicus Poë-
ta Sibyllino va-
ticio summa in-
carnationis my-
steria expressit.

Primogenitus
seu vnigenitus
Christus etiam
secundum hu-
manitatem.

Tertia Pars.

X **R** Eliquum est, vt circumstancias quasdam ab Euangelista descriptas, quibus filii Dei exinanitio circa natiuitatem suā exhibita

Signum in Eucharistia dicitur ipse filius Dei.
Luc : 2. § 12.

Exinanitio Christi adhuc infantis per humilitatem imitanda.
Matth: 11. & 16.
§ 23.

Ioan: 1.
Luc: 2. § 34.

Christus ex cathedra praesepis docet primas virtutes transgressioni adde oppositas.
Iren: lib: 2. ca: 39.
Acto: 1. § 1.
Genes: 3. § 4.
Sap: 2. § 24.
Christus natus dat exemplum charitatis contra odium Luciferi.

Chrysosol. ser: 158.

exhibita erat, ad imitationem nostram expendamus. Dicebat enim Angelus: *Natus est vobis hodie saluator: & hoc vobis signum: Inuenietis infantem in praesepio, pannis inuolutum. &c.* Vbi obiter discant Sacramentarii, signum dici ipsummet infantem: ut non vereantur suum quoque commentitium signum in Eucharistia, ad veritatem corporis Christi deriuare. Signum etiam sensu mystico potest intelligi Christi ipsius exinanitio voluntaria, à Christianis professione humilitatis necessario imitanda: sapientius dicente & inculcante Christo: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* & rursus. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me.*

Sed pro dolor, iste idem Christus, qui datus est saluator, sicut hominum malitia, qui eum non receperant, factus erat Iudæis in signum contradictionis, & in ruinam propter incredulitatem: sic talis modo fit ipsis etiam plurimis Christianis, ob superabundantem iniquitatem. Ecce Christus omnium ætatum & statuum, (ut loquitur Irenæus) magister, & pater, secundum S. Lucam, qui Actor: 1. cœpit facere & docere, statim natus, non loquendo sed faciendo, ex cathedra praesepis, & carne velatus Deus, contra fraudes serpentis, incipit docere primas quatuor vitiis oppositas virtutes. Primo quidem contra odium & inuidiam Diaboli, per quam mors intrauit in mundum, docet atque simul exhibet praueinentem gratiam, & inexhaustam charitatem. Non solum enim Deus fit homo; creator in ordine apparet creaturæ, sol communicat luto & pulueri, dominus seruum induit: sed qui ab æterno est vir, & Oriens nomen eius, tenellus pro nobis redditur, & nobis exhibetur infantulus. Præclare Chrysologus: Sæpè (inquit) quaerimus, quare sic mundum Christus intrat, ut ventris experiatur angustias, partus patiatur iniuriam, sustineat vincula pannorum, cunabula toleret imbecilla, lachrymis vberum nutrimenta disquirat, ætatum gradus, necessitatesque persentiat. Et qualiter venire debuit, qui voluit apportare gratiam, timorem pellere, quaerere charitatem? Natura docet omnes, quid valeat, quid meretur infantia. Infantia quam barbariem non vincit, quam non feritatem mitigat, quam crudelitatem non comprimit, quem non compescit furorem, quam non potestatem deponit, quem non intelligit rigorem, quam duritiem non resoluit, quid non amoris exoptulat, quid non affectionis extorquet, quam non imponit gratiam, quam non impetrat charitatem? Hoc ita esse, sciunt patres, matres sentiunt, probant omnes, viscera humana testantur. Sic ergo nasci voluit, qui amari voluit, non timere: &

meri: &

meri: & tamen apud malitiam humanam, sic blanda, sic pia, sic chara, audire quid proficit infantia? Hæc ille. Secundò, Christus contra superbiam docet, humilitatem, per tam miram exinanitionem, in vtraq; natura, de qua modo diximus: quam exaggerat Apostolus, Philip: 2. Quia secundum Augustinum: omnis huius natiuitatis schola, humilitatis (nobis imitandæ) est officina. Et alibi: Exaltauit se homo, & cecidit: humiliavit se Deus, & erexit. Humilitas Christi quid est? Manum Deus iacenti homini porrexit. Nos cecidimus, ille descendit: nos iacebamus, ille se inclinauit. Prendamus, surgamus, ne in pœnam cadamus. Hæc ille. Tertiò, potuisset Deus in Paradiso primis parentibus nostris vnicam arborem concedere, reliquis pro se seruatis: sed cum reliquas concessisset, vnicam propter obedientiam prohibitam, tamen propter illorum cupiditatem retinere non potuit. Christus ergo implet illud Ierem: 14. Quare sicut colonus futurus es super terram, & quasi viator declinans ad manendum? Ecce enim quem vt Deum orbis non capit, & qui est Princeps regum terræ, in spelunca & stabulo arctissimo excipitur præsepi, non habens vbi caput reclinet. O Maria, cur filius Dei, sicut olim miser Iob vtero effusus, saltem genibus tuis non est exceptus? Sed nouerat pia mater filii conditionem, quia nondum venerat hora glorificationis suæ. Ipse enim non venit ministrari, sed ministrare; & cum diues esset, pro nobis factus est egenus, vt nos diuites efficeret. Deniq; in exemplum frenandæ concupiscentiæ, inuoluitur fasciis, quibus postmodum quasi alligaturus esset vulnera nostra; tum vt exemplo Iacob, alieno vestitu nobis benedictionem conciliaret. Equidem bonus pastor, statim vt mundo apparuit, incipit recognoscere gregem suum, vt ouem in Paradiso perditam, & indutam pellibus, post alienos greges tot sæculis errantem, ad vnum & proprium ouile reduceret, & Paradiso vero restitueret. Ideo nascitur in Bethleem, id est domo panis: reclinatur in præsepi, in stabulo, inter animalia, (iuxta Psalmistam: *Homines & iumenta saluabis Domine*) reuelatur pastoribus, vt nos contraria custodia & cibo, quam erant in Paradiso, securitati restitueret. Ergo ô Christiane, (inquit Gregorius Nazianzenus) descriptionem reuerere, propter quam in cœlis ipse describeris, & natiuitatem, ob quam natiuitatis vinculis solutus es: & paruam illam Bethleem honora, quæ te in Paradisum reduxit: & præsepe adora, honora præsepe, propter quod, cum rationis expers esses, à verbo nutritus es. Cognosce vt bos possellorem, quemadmodum ab Isaia

Humilitas & paupertas Christi nati.

Philip: 2. v. 5.

Aug: serm: 18. de Natiuit: Christi.

Et alibi de Sym:

cap: 3.

Ierem: 14. v. 8.

Apoc: 1. v. 5.

Matth: 8. v. 10.

Iob 3. v. 12.

Matth: 20. v. 28.

2. Cor: 8. v. 9.

Speluncæ præsepis & fasciarum

Christi mysteria

Genes: 27. v. 27.

Christus in stabulo natus boni

pastoris officium aggreditur.

Gene: 3.

Ioan: 10. v. 14.

1. Petr: 2. v. 25.

Psal: 35. v. 8.

Bouis & asini circa natum Christum

mysteria.

Greg: Naz: ora: 38. Pancegyrica.

admoneris, & vt asinus præsepe Domini tui: siue purus quispiam sis, & legi subiectus, rectamq; doctrinam ruminatus, atq; ad sacrificium idoneus (intellige secundum legem ad instar bouis) siue etiam adhuc impurus, ac cibo sacrificiisq; inutilis, (ad instar asini tantum secundum legem immundi) æthnicæque (vel alias infidelis) partis. Hæc ille. *IESVS* pro te, ô Christiane, in stabulo, induere incipit vestitum illum sordidum, in quo postmodum coram Deo Patre, per suam passionem cum Sathana pro te disceptet, vt non tam sibi quàm tibi gloriam acquirat & vindicet. Tu tamen quomodo secundum Bernardum, sub tam humili & spinoso capite, membrum inueniris delicatum? Vrius non obediuit regi, vt in domum suam diuerteret, eò quòd exercitus Dei, & Arca fœderis, foris aëris iniurias tolerarent: Quid nos, Christo pro nobis in stabulo inter armenta excubante, in domibus propriis delicias sectamur? Refert Nicephorus, olim Niconiæ, dum præsens festum Natalis Domini celebraretur, viginti millia Christianorum, ad Oratorium conuenisse: quos Diocletianus simul perdendi occasionem nactus, illis inclusis, templum incendi iussit. Cùm autem illi, veluti tres pueri Hebræorum, in mediis flammis Deum laudare non desinerent, Barbari falsa commiseratione clamabant, vt sui miserti, sese ex flammis tandem reciperent. Sed vnus pro omnibus illis martyribus in hunc sensum respondit: Agno, qui hodie natus est, vt vnus pro multis victima fieret, plurimorum vicissim victimam deberi; & sic omnes martyrismum vnanimiter subiisse. Contrarium profectò feruorem vulgus Christianorum Domino suo exhibet, quando ad domos & luxurias suas sic properat, ac si in Ecclesia igni succenderetur: rursus autem in propriis ædibus, luxuriis suis ita immergitur, vt nullus inualescens publici incendij, sed nec ipsius gehennæ metus, eum ab illis cohibere queat. Sed ô miseros: ecce qui modo apparet humilis, & paruulus, redibit tandem potens, & seuerus iudex: qui cùm in suis baptizatis non reperiat ignem per Spiritum S. afflatum & diffusum, accipiet in manus suas ventilabrum, vt purget aream suam, & congreget triticum quidem in horreum suum, paleas autem igni inextinguibili adiudicet. Quod à nobis auertat, qui hodie nobis natus, & nobis datus est, non vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Qui cum Patre & Spiritu S. est Deus in sæcula super omnia benedictus. Amen.

SERMO SECVNDVS

In prima Missa Natalis CHRISTI.

*Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit
omni populo: quia hodie natus est vobis Saluator,
qui est CHRISTVS Dominus. Luc: 2.*

Breuior in idem Euangelium Exegetis.

A **R**efert sacra Regum hystoria, quod cum vrbs Sama- Natiuitatis Chri-
ria, obsidionem exercitus Syrorum amplius ferre sti per pastores
non posset, & magnitudine famis, matres etiam nuntiata typus.
propriis filiis vscerentur; Deus per Angelum su- 4. Reg: 7. v 9.
um, immisit noctu tantum terrorem in castra Sy-
rorum, vt in fugam prapicitem acti, castra opu-
lenta, ad reficiendos illos obsides, relinquerent. Quod adeo læ-
tum nuntium, primi omnium aduerterunt, & aliis nuntiauerunt,
quatuor viri leprosi, consortio hominum in illa ciuitate exclusi:
qui talia verba ad inuicem dixisse feruntur: *Hac dies boni nuntij est, si
tacuerimus & noluerimus nuntiare vsq; mane, sceleris arguemur.* Simile quid-
dam, o Christiani, videtur nobis contigisse hac nocte, cuius hodie
sacram memoriam recolimus. Ex quo enim terra cordis nostri
erat a Deo ob peccatum maledicta, in primo parente nostro, cui di-
ctum erat: *Maledicta terra in opere tuo, tribulos & spinas germinabit tibi:* ex Gene: 3. v 17.
eo certe tempore genus humanum, similitudine quadam filii illius
prodigi, fame spiritali languebat, & siliquis porcorum, hoc est
vanis ac fallacibus mundi huius desiderijs, saturari cupiebat, qui-
B bus tamen expleri non poterat: sed tanquam hydropicum, lacu-
nis mundanis expletum, eas magis magisq; ad interitum sitiebat:
donec tandem hac sacratissima nocte, illud impletum esset, quod
iam pridem prapixit Salomon, inquit: *Cum quietum silentium conti-
nerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus Do-
mine, exiliens de celo a regalibus sedibus, durus debellator, in medium exterminij in
terram profilijt.* Hac enim nocte apparuit in mundum Verbum æterni
Patris, hoc est ille iam pridem promissus, & tot sæculis expectatus
Rex regum, & Dominus dominantium, Christus Messias, qui for-
tem armatum Dæmonem, tyrannum generis humani deuicit, ar-
macius

ma eius abstulit, & spolia eius inter suos diuifit: quando etiam ad tantam generis humani famem propullandam, feipsum nobis hodie in præsepi Bethleem, hoc est domo panis, quasi in futurum sacrae Eucharistiæ cibum exhibuit, vt iam non esuriamus, nec sitiamus in æternum. Tanti autem gaudii cœlitus per Angelos annuntiati, primi omnium proclamatores extiterunt, homines veluti leprosi, hoc est abiecti, & confortio hominum molliter cubantiū exclusi: pastores nimirum, circa greges suos nocte illa in campis excubantes: qui hodie meritò cum illis leprosis in similes voces feruntur: *Hæc dies boni nuntij est, si tacuerimus & noluerimus nuntiare vsq; mane scelere arguemur.* Maximè autem, nobis charissimi, talis vox competit, ad quos in fine iam mundi constitutos, fructus Regis hodie nati cumulatissimè perueniunt. Ab ipsis ergo sanctis Angelis etiam nos (cum B. Chrysologo) mutuati vocem: Annunciamus vobis gaudium magnum. Hodie enim Ecclesia in pace est, & hæretici in ira: hodie Ecclesiæ nauis in portu est, & hæreticorum furor iactatur in fluctibus: hodie fratres, pastores Ecclesiæ in securitate, & hæretici in perturbatione sunt: hodie oues Domini in tuto, & lupi insaniunt: hodie vinea Domini in abundantia, & operarii iniquitatis in indigentia: hodie populus Christi, charissime, exaltatus est, & inimici veritatis humiliati sunt: hodie, dilectissimi, Christus in lætitia, & Diabolus in luctu: hodie Angeli in exultatione, & Demones in confusione. Hæc Chrysologus. Agite ergo, mentes sursum attollite: vt cum fructu ac profectu spiritali percipiatis ea, quæ nobis hodiernum de tanto Rege nato refert Euangelium. Quæ quidem nos, propter temporis angustiam, breuissimè perstringemus; tria ex Euangelio præsentis consideraturi: Primum de loco & aliis circumstantiis Christi nati, ab Euangelista descriptis. Secundò: de modo eius Natiuitatis. Tertiò: nostram circa Natiuitatem Christi, eruditionem aduertemus.

Fidelium & reproborū diuersi effectus ex Natiuitate Christi.
Chrysologus
serm: 149.

Argumentum & partitio sermonis.

Locus Natalis
Messiæ cur Bethleem.

Quantum ad primum: Permagis referebat, locum nati Messiæ certum assignari, Prophetiis conformem, ac nulla ex parte suspectum. De hoc enim Iudæi clarissima habuerunt vaticinia, vt patet Matth: 2. vbi sciscitantibus Magis, vbi Christus nasceretur? responsum est, Scribarum & Legislatorum vnanimi iudicio, non alium locum quàm ciuitatem Bethleem, ad eam rem vaticinio Michæ Prophetæ fuisse designatum. Conueniens enim erat, vt Christus in Nazaret quidem conciperetur ciuitate Galilææ, quæ aliquid gentilitatis admixtum habebat: vt per hoc ostenderet, se carnem ex Iudæ-

ex Iudæis sic assumplisse, vt tandem gentiles quoque à consortio suæ redemptionis & adoptionis non excluderet: sed in Bethleem nasceretur, vt sese verum Dauidis semen non solum loco, sed & origine comprobaret: ad quod diuina ordinatione accessit publicum Cæsaris Romani, orbi tunc imperantis testimonium. Licet enim hæc conscriptio vniuersi orbis, qui tunc maxima ex parte Romanis subiacebat, propter alium finem intendebatur: nimirum vt constaret, quanta Romano Imperio ad militiam præsidia, & per tributa accessio facta fuisset: idq; maximè per Octavianum Augustum, qui Romanum Imperium ad summam amplitudinem & pacem perduxerat. Tamen peculiariter, singulari diuina ordinatione, talem descriptionem propter Christi natiuitatem accidisse dubiū non est.

Censura orbis
Christum magis
quàm Augustum
respiciebat.

E Quod S. Lucas innuit dicens, *Descriptionem illā fuisse factam, à Præsidente Syriae Cyrino, primam*, hoc est talem, qualis propter mysteriū, antehac, etiam tēpore dominii Romanorū nō contigisset, nisi tempore Christi nati, sub memorato Præsidente. Quid enim (inquit Ambrosius) professio secularium ad generationem Domini pertineret, nisi vt aduertamus, hoc quoq; diuinum esse mysterium: quia dum professio secularis obtenditur, spiritualis impletur, non terrarum regi dicanda, sed cœli? Professio ista fidei, census animorū est. Abolitio enim Synagogæ censu vetusto, nouus census Ecclesię parabatur, qui tormenta non exigeret, sed auferret: & spiritualiter in typo plebs sua iam Christo nomina cōferebat. Non hic spatia terrarū, sed mentiu animorūmq; censentur: Nec describuntur limites, sed proferuntur: Nec ætas vlla distinguitur, sed omnis adscribitur. Nullus enim ab hoc immunis est censu, quia omnis ætas munifica Christo est: quē vagientes pueri martyrio consitentur, quem intra vterū positi exultatione testantur. Nihil in hoc censu verearis terribile, nihil immitte, nihil triste: sola vnumquenq; fides signat. Vis Christi audire censores? iubentur censere, sed non virgis, nec terrore, sed gratia plebem quærere; recondere gladium, non possidere. Talibus cēsoribus acquisitus est orbis. Deniq; vt scias, non Augusti censum esse, sed Christi, totus orbis iubetur profiteri. Quis autē poterat professionem totius orbis exigere, nisi qui totius habebat orbis imperium? Non enim Augusti, sed *Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo*. Gothis non imperabat Augustus, non imperabat Armeniis, (possumus addere, nec Assyriis, nec Indis, nec Tartaris) imperabat Christus. Hucusque Ambrosius.

Luc: 2. § 2.

S. Ambr: lib: 2.
in Lucam cap: 2.

Psalm: 23. § 1.

Alias insuper rationes talis descriptionis possumus assignare. Est

ergo

Secunda ratio. ergo secunda ratio, vt exinde origo Christi ex semine Dauid ostenderetur, quasi publico & autentico testimonio, de quo postmodum Iudæi dubitare non possent. Gens enim Iudaica, erat in duodecim tribus (excepta tribu sacerdotali Leui) distincta; singula autem G Maria & Ioseph tribus in proprias familias. Cum ergo Messias ex tribu Iuda, & ex vno genus ex familia Dauid esset exoriturus: diuinitus factum est, vt Christus tunc nasceretur, quando beata Virgo, & S. Ioseph, professionem suæ genealogiæ in Bethleem, ciuitate patria Dauidis, ex mandato Cæsaris redderent, & eius rei causa, ex Galilæa mansionis suæ loco, in Bethleem tanquam proprium territorium venirent. Tertia causa, Christum in tali censura orbis natum, dari potest: quod tunc temporis talis Rex nascebatur, qui re vera totius orbis est Dominus, tanquam creator ac reparator, atq; redemptor mundi: cui secundum humanitatem dictum esset à Deo Patre: *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Quarta est S. Gregorii & Ambrosij, vt per illam vniuersalem orbis censuram, quæ nascente Christo incidit, ostenderetur, eos qui Christo essent nomina daturi, ex toto orbe fuisse in gremium Ecclesiæ Catholicæ congregandos, cœloq; postmodum adscribendos: sicut beati dicunt **H** Apoc: 5. & 9. Apocal: 5. *Redemisti nos Domine in sanguine tuo, ex omni tribu, lingua, populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum.* Cui expositioni conuenit & illud mysterium, quod sicut descriptio illa terrena, sic & cœlestis, in duodecim tribubus Israel, primitias sortita, à reliqua verò gentilitate consummata esse memoratur. Quinta: vt in illo tanto hominum concursu, natiuitas Christi diuulgaretur: certa autem eius sedes (cùm in itinere natus esset) occultaretur, propter futuram Hærododis persecutionem. Sexta causa: vt palam ostenderetur, prophetiam Iacob iam fuisse impletam, quando dicebat: *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Tunc autem Romani in illa censura euidentissimè ostenderunt, suum super populo Iudaico, propriis Ducibus extitis, imperium. Septima ratio: vt descriptio illa, quæ post pacatum à Christi Messia bellis orbem, erat pacis vniuersalis quoddam symbolum, Regnum Christi verè pacificum venisse contestaretur. Quod D. Hieronymus satis explicat his verbis: Veteres reuoluamus historias, & inueniemus, vsq; ad vicesimum octauum annum Cæsaris Augusti, cuius quadragesimo primo anno Christus natus est, in toto orbe terrarum fuisse discordiam, & singulas nationes, contra vicinas gentes, arsisse studio præliandi, ita vt cæderent, & cæderentur. Orto autem

I autem Domino Salvatore, quando sub Præside Syriæ Quirino (qui idem Cyrenus dicebatur) prima est in orbe terrarum facta descriptio, & Evangelicæ doctrinæ pax Romano imperio preparata: tunc omnia bella cessarunt, & nequaquam per oppida & vicos prælia exercebantur, sed agrorum cultus: militibus tantum legionibusq; Romanis, contra barbaras nationes bellandi studio delegato. Quando impletus est Angelorum ille concentus: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus, bona voluntas. Hæc ille.

Sequitur secundum membrum, de modo Natiuitatis Christi: *Natiuitas Christi factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret.* Ex quibus verbis duo eliciuntur: Primum est, Christum voluisse nouo & inusitato modo nasci, ut ostenderet *Regnum suum non esse de hoc mundo*: & simul insinuaret, omnes veros Christianos, qui sunt viua illius mēbra, *non habere hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirere.* ut Apostolus dicit: ideoq; quando istius brevis & miseræ vitæ vias arduas & difficiles ambulant, debere eos nullam in eis delectationem ponere, sed omne studium & finem suum ad cœlestem illam patriam referre. Quod pulchrè admonet S. Petrus: *Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.* Qua in re S. Hieronymus, sub nomine Paulæ & Eustochii, conferendo Romam cum Bethlehem, sic Marcellam viduam exhortatur: *Vbi (inquit) sunt lata porticus? vbi aurata laquearia? vbi domus miserorum pœnis & damnatorum labore vestita? vbi instar palatij priuatorum extructæ Basilicæ, ut vile corpusculum hominis pretiosius inambulet, & quasi mundo quidquam possit esse ornatius, tecta sua magis velint aspicere, quàm cœlum.* Ecce in hoc paruo terræ foramine, cœlorum conditor natus est: hîc inuolutus panis: hîc visus à pastoribus: hîc demonstratus à stellâ: hîc adoratus à Magis: & puto, sanctior locus est rupe Tarpeia, quæ de cœlo sapius fulminata, ostendit quoddam Deo displiceat. Hactenus Hieronymus.

Deinde ex his verbis deducitur, beatam Virginem verè, & re ipsa Christum peperisse: quandoquidem Euangelista dicit: impleto dierum numero, partum aduenisse. Tali enim locutione manifestè monstratur, Christum conceptum fuisse ex purissimo sanguine B. Virginis, operatione Spiritus sancti fecundato, atque sic conceptum, in vtero more humano creuisse, vsq; ad debitam natiuitatis mensuram & proportionem. Cæterum quia B. Virgo sine vlla virili commixtione, sed virgo per operationem Spiritus sancti conceperat: ideo etiam contra omnem naturæ ordinem Christum

Natiuitas Christi peregrinam Christianorum vitâ designabat. Ioan: 18. & 36.

Hebr: 13. & 14. Sapien: 5. & 7.

1. Petr: 2. & 11.

Hiero: epist: ad Marcellam.

Romani fastus cū spelunca nati Christi collatio.

Mariae partus
verus, sed supra
naturam produ-
ctioni Euz cō-
formis.

Ignatius epist:
ad Heronem.

Chrysol: ser: 57.

Idem serm: 62.

& 70.

Incarnatio Chri-
sti opus tam di-
uinum quā hu-
manum.

Dion: Carthusi:
in exposit: cō-
lestis Ierarch: ar-
ticulo 19.

Ioan: 4. & 7.

Ierem: 31. & 22.

integro claustro pudicitiae enixa est. Decebat enim (inquit B. Ignatius) creatorem, non consueto sed peregrino, & admirādo vti partu, vt pote omnium opificem. Opifex omnium erat: virginitatem matris, quam in conceptione seruauerat, in partu quoq; voluit cōseruare. Similiter Chrysologus: Vbi (inquit) Spiritus generat, virgo parturit, totum diuinum geritur, nil humanum: nec vllus infirmitati locus est, vbi virtus est sociata virtuti. Soporatus est Adam, vt de viro virgo sumeretur: nunc stupuit virgo, vt vir repararetur ex virgine. Quid sibi de tanto, de tali partu natura poterit vendicare, vbi dum videt nouari ordinem suum, tota sua conspici iura mutari, venisse in suam sobolem, suum sentit & miratur auctorem? Videatur hoc perfidis vile, magnum est credentibus sacramentum. Hæc Chrysologus. Vnde est, quod cum Christus in vna & eadem persona factus esset Deus & homo, & secundum eundem Chrysologum, Deus in carnem ferretur, vt vicissim suam ad deitatem, humanā deferret naturam: cœpit mox vel in suo exortu demonstrare opera vtriq; naturæ communia, quæ S. Dionysius Areopagita, Theandrica, quasi diuinè virilia appellat. Sicut ergo opus humanum exhibuit, vt verè ex Maria carnem assumeret, & nouem mensibus in eius vtero cresceret: sic opus diuinum non intermisit, vt ex Spiritu sancto conceptus, qui supra sensum vbi vult spirat, vterum quoq; matris inuiolatum penetraret. Ideo Hieremias dicit: *Nouum faciet Dominus super terram, scœmina circumdabit virum.* Quasi diceret: sicut nouum & inauditum contigit in cœlesti natura, vt verbum æternum in vna persona, fieret Deus & homo: sic nouum & inauditum opus ostendit Deus in natura terrena, vt scœmina, quæ naturaliter primò imperfectum fœtum seu embrionem gestare solet, compræhensura sit vtero, & quidem integro, virum, id est hominem verum & Deum simul, omnibus partibus, excepto staturæ incremento, absolutum.

Secunda pars.

Et peperit filium suum primogenitum.

Primogenit⁹ &
vnigenitus Chri-
stus triplici pro-
prietate.

Epiphan: cont:
Ariomanitas.

Irenę: lib: 2. ca: 11.

Autissimè & valde propriè Euangelista addit Christo no-
men primogeniti: hoc est, ante quem & post quem nullus
natus est, sed nec nasci potuit. Quod sic intelligendū esse
probat prolixè Epiphanius, vt sit sensus Euāgelistę: Peperit Maria
filium suum, qui est primogenitus. Primogenitum autem hoc loco
dici vnigenitum, triplici ratione demonstramus. Primas duas af-
fert S.

fert S. Hieronymus dicens : morem esse scripturæ, vocare primo-
 genitos hac prærogatiua, quod primò nascantur, quamuis proles
 succedentes non habeant. Quod comprobatur, quando dicit Deus
 Moyſi: Sanctifica mihi omne primogenitum: ea ratione videlicet
 sic dictum, quod primò adaperiat vuluam, vt exponitur *Lucæ 2.*
 Hanc autem prolem oportebat in templo sistere 40. die post nati-
 uitatem. Si ergo in primogenitis respicienda esset sequens geni-
 tura, periisset oblatio, quæ quadragesimo die necessario fieri debe-
 bat. Secunda ratio: *Exod: 12.* dicitur, Angelum percussisse in Ægy-
 pto omnia primogenita, non solum hominum, sed omnium ani-
 malium: neq; fuisse domum vllam, in qua non iacuisset mortuus.
 O Quomodo ergo erat possibile in tota Aegypto, non repertam fuisse
 saltem vnā domum, quæ successiuam prolem in hominibus vel
 iumentis non habuisset? & tamen primogenitum dicitur, id quod
 post se genitum non haberet. Tertia ratio: In scriptura, sicut vni-
 genitus exprimit quandam interiorem prærogatiuam, quoad se-
 ipsum: ita primogenitus, denotat prærogatiuam respectiue quoad
 alios. Cum ergo Christus natus, appellatus fuerit vnigenitus ex
 proprietate naturæ diuinæ, (*Ioan: 1. Vnigenitus qui est in sinu Patris*) de-
 bet etiam ratione humanæ generationis, respectu prærogatiue fra-
 trum, non quidem carne, sed adoptione & dignatione, vocari pri-
 mogenitus: præsertim cum primogenitis debebatur primaria hæ-
 reditas, & humana ex parentibus benedictio, vt patet exēplo Esau
 & Iacob. Cum ergo Christus vnctionem accepisset, vt homo, præ
 omnibus participibus, quam in reliquos transfunderet: & quia
 non confunditur fratres vocare suos fideles: necesse erat, vt pri-
 mogenitus fieret in multis fratribus, id est in omnibus, supra reli-
 quos primatum tenens. Hac ratione dicitur *Primogenitus omnis crea-
 ture, quia per ipsum omnia facta sunt, & in ipso constant.* Similiter vocatur,
*Primogenitus mortuorum: quia Christus mortuus est, & resurrexit, vt tam viuorum,
 quam mortuorum dominaretur.* & vt secundum Irenæum, ipse sit prima-
 tum tenens in omnibus, princeps vitæ, primus omnium, & præce-
 des omnes. Simili prærogatiua *Exodi 4.* totus populus Dei in Aegy-
 pto, vocatur filius primogenitus: quia Deus non fecit taliter omni
 nationi, vt respectu alicuius alterius populi sic vocari debuisset.
 Est ergo Christus primogenitus simul & vnigenitus, secundum tri-
 plicem suam generationem. Primò: secundum diuinam. Sic *Hebr: 1.*
 dicitur Dei filius fuisse eius primogenitus, antequam in orbem ter-
 rarum (vtique per incarnationem) à Deo Patre introduceretur.

Hiero: lib: cont:
 Heluidiū cap: 3.
 Exod: 13. v 2.

Luc: 2. v 23.

Exod: 12. v 29.

Ioan: 1. v 18.

Gene: 27. v 19.

Hebr: 12. v 16.

Psal: 44. v 8.

Hebr: 2. v 11.

Rom: 8. v 29.

Colos: 1. v 15, 18.

Apoc: 1. v 5.

Rom: 14. v 9.

Iren: li: 2. ca: 38.

Exod: 4. v 22.

Psal: 147. v 29.

Christus primo-
 genitus secun-
 dum triplicem
 generationem:
 Hebr: 1. v 6.

Colof: 1. § 15. Potest etiam eodem sensu **Colof: 1.** intelligi primogenitus omnis creaturæ, hoc est, ante omnes creaturas, ab æterno, ex substantia Dei, Patris genitus, & per quem, & in quo, omnes creaturæ factæ essent, & subsisterent. Secundò: dicitur quoque primogenitus secundum generationem temporalem. Siquidem beata Virgo, nullum vnquam alterum præter Christum filium habuit, sed semper virgo permansit: vt prolixè & efficaciter probat S. Hieronimus lib: contra Heluidium, virginittis Mariæ impium oppugnatorem. Tertio: Christus est primogenitus, secundum generationem spirituales, quæ fit in hominum, fidelium cordibus per gratiam. Et sic **Rom: 8.** dicitur *Christus primogenitus in multis fratribus*: quia

Rom: 8. § 29. *Et sic Rom: 8.* dicitur *Christus primogenitus in multis fratribus*: quia **Ioan: 1. § 16.** *Ioan: 1. ipse est plenus gratia & veritate; de cuius plenitudine omnes nos accepimus.*

Ad denotandam hanc triplicem generationem, hodie in Ecclesiæ leguntur tres Missæ. Prima enim in galli cantu, designat generationem æternam, iuxta illud: *Ex vtero ante Luciferum genui te.* Secunda verò in aurora, denotat generationem temporalem; qua filius Dei incarnatus, exortus est vera lux, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. Tertia ante meridiem, significat generationem spirituales per gratiam, quæ est veluti splendor, ex Christo tanquã luce procedens, & corda nostra illuminans, & charitate inflammas.

Tertio addit Euangelista. *Et inuoluit eum pannis, &c.* Per quod innuit, beatam Virginem, sicut sine corruptione virginittis, ita sine omni dolore & tristitia, Christum peperisse: & ita nullo prorsus obstetricum subsidio in partu suo indiguissè. Ratio est, quia dolor & tristitia partus, prouenit ex maledictione peccati originalis: sicut **Eua** dictum fuerat: *In dolore paries.* Sola autem Maria fuit à peccato originali omnino præseruata: cùm esset illa fœmina, de qua ibidem Deus ad serpentem dicebat: *Ipsa conte ret caput tuum.*

Tertia Pars.

Et reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio.

Christi in stabulo nati & in præsepio reclinati mysterium.

HIC duo tanguntur mysteria. Primum: Christus licet fuerit totius mundi Dominus, tamen voluit in summa paupertate mundo apparere: vt sua diuina humilitate, superbix humanæ, quæ in Paradiso ambiebat diuinitatem, mederetur: & sic nobis humilitatis exemplum relinqueret: dicente Apostolo: *Hoc sentite in vobis quod in CHRISTO IESU, qui cùm in forma Dei esset, non rapinam*

pinam arbitratus est, esse se equalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens. &c. Secundum mysterium est. Christus inter animalia nascitur, & in præsepi reclinatur: Primò, vt ostenderet, genus humanum post lapsum, pellibus animalium indutum, iuxta Psalmistam, comparatum iumentis insipientibus, tanquam gregem sine pastore feris infernalibus expositum, oberrasse. Secundo, vt secundum Chrysologum, sub mysterio duorum diuersæ speciei animalium, adunationem in fide populi Iudaici & gentilis adumbraret. Quo etiam mysterio factum esse videtur Ambrosio, vt in genealogia Christi Tamar & Ruth gentiles recenseantur. Istud igitur genus humanum cœcitate erraticum, & infidelitate distractum, Christus pastor bonus, mox natus, in stabulo, & præsepi, inter animalia, incipit ex imagine sua recognoscere, in eamque sufficienter transformare. Quod miratur Psalmista dicens: *Homines & iumenta* (id est quali ex iumentis homines reformatos) *saluabis Domine: quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.*

Vnde etiam vtilissima nobis elucet doctrina. Non sine causa enim Christus pastoribus, iisq; vigilantibus circa gregem suum primò reuelatur. Intellexistis enim antehac, hominem peccato corruptum, quasi iumentum insipiens factum fuisse. Sicut igitur iumentum ad bonam gubernationem & conseruationem, indiget pastore, & quidem vigilante: ita homo animalis, habens quasi magnum gregem, variarum huius mundi passionum & cupiditatum contra legem Dei, si vult transformari, debet primò quidem voluntatem suam diuinis præceptis, & pastorum seu superiorum, tam spiritualium quàm sæcularium, salutaribus directionibus, per veram obedientiam subiicere: dicente B. Chrysologo: Edicto Cæsaris & pagani, Dominus obtemperaturus occurrit: & decreto B. Petri, & decreto Principis Christiani, seruus adhuc aliquis irreuerenter obstitit? Deinde quoad seipsum, debet intellectum suum lege Dei in Baptismo illuminatum, in continua vigilia conseruare, vt sese non patiatur mundanis tenebris ac illecebris, in somnum seu vetricum peccati perducere. Quod pulchrè docet S. Petrus inquitens: *Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus, tanquam leo rugiens, circumit querens quem deuoret.* Notum est, hostes etiam inuisibiles, magis insidiis, quàm viribus nocere: quod eò magis Sathanæ cõuenit, quod capite contritus, calcaneo fidelium subinde insidietur. Insidiæ igitur vigiliis depellendæ: vigiliæ autem comparandæ sobrietate, non solum corporali per temperantiam, sed etiam spirituali per illecebrarum

Hominè ad beatitudinem peccato reductum, filius Dei in stabulo mox requisit.

Genes: 3. & 21.

Psal: 48. & 13.

Ioan: 10.

Psal: 118. & 176.

Chrysolog: serm:

159.

Ambro: in Lu-

cæ cap: 3.

Psal: 35. & 8.

Genus humanum cur indiget pastore seu regimine.

Luc: 2. & 1. & 8.

Chrysolog: serm: 175.

1. Petr: 5. & 8.

Gene: 3. & 15.

Vigiliæ comparandæ sobrietate, & rerum omnium temperantia.

- brarum mundi abstinentiam. Quod ipse Dominus præmonuit dicens: *Cauete ne corda vestra grauentur crapula & ebrietate, & curis huius vite.* V
- Meminiſſe enim oportet, Deum quidem omnia, quantum in ſe, creariſſe bona, & vſui hominum ſalutaria: ſed errore & concupiſcentia à peccato corrupta, factum eſt, vt eadem creature, facta dicantur eidem homini, in odium, & quaſi muſcipula pedibus inſipientium. Cum itaque homo ad illarum vſum ſit adedò infirmus, conſultiſſimum eſt, vt eas ſaltem deguſtet, vt docet Apoſtolus: *Habentes alimēta, & quibus tegamur, hiſ contenti ſimus.* Si autem propter ſtatus ſui neceſſitatem, opus eſt illis temporalibus magis abundare, caueat, ne in illis ſibi complacat,
1. Cor: 7. 739. contra legem Dei: iuxta Apoſtolum dicentem: *Qui vtuntur hoc mundo, ſint tanquam non vtantur*: quod tamen valde eſt difficile, præſertim hoc corrupto ſæculo. Sed tamen volenti, & Dei auxilium expoſcenti, ſunt omnia poſſibilia. Qui has regulas excedit, talis eiufmodi voluptatibus, & deſideriis terrenis inebriatur, vt ſit quaſi mentis impositus, & ſomno graui oppreſſus, nec poſſit dare locum piis doctrinis & admonitionibus ex verbo Dei: ſed magis magiſq; in præceps peccatorum feratur. Curate ergo tandem, ô Chriſtiani, vt talem animi ebrietatem excutiatis. Recogitate quod ibidem X
1. Cor: 7. 730. ſubdit Apoſtolus: *Tempus breue eſt, & præterit figura huius mundi.* Vtinam autem nobis, ô Poloni, non magis & citius prætereat figura & ſtatus Reipub. noſtræ, ex omni parte adedò corruptus & perturbatus, vt non tam ad normam filiorum Dei, quàm ad naturam filiorum huius ſæculi, & ipſius rationis, videatur eſſe reuocandus.
- Epilogus ex hodierna inſtructione Angelica. Homines bonæ voluntatis qui. Concludamus igitur. Tria hodie Angelos in nobis requirere: Primò: vt demus gloriam Deo in excelsis. Secundò: vt pacem in terra conſeruemus. Tertiò: vt ſimus bona voluntate. Ab vltimo ergo incipiamus, vt ad primum conſcendamus. Primò enim curemus eſſe bonæ voluntatis, habentes bonam intentionem, in omnibus actibus noſtris, vt ad gloriam Dei, & ſalutem noſtram atq; proximorum ædificationem dirigantur. Secundò: habeamus pacem cum Deo, iuxta mandata illius viuentes: deinde cum propria conſcientia, in nullo contra illam committentes: deniq; cum proximis noſtris, omnia quæ ipſi nobis fieri velimus, illis præſtâtes, quod autem ipſi nolimus, illis non inferentes. Tertiò: demus gloriam Deo, pro tanto incarnationis beneficio, quod lingua humana effari non poteſt: atq; hæc feſta ſacraſſima in laudibus Dei conſumamus. Hodie ſiquidem vera lux nobis cœlitus à paſtoribus denuntiata afulſit, & tenebras carnis noſtræ colluſtrauit. Efficiamur ergo, filij
- Rom: 13. 712.

ergo, filij non tenebrarum, sed filij lucis. Abiiciamus inquam, in Baptismo abiurata opera tenebrarum, non sola professione, sed vera exhibitione, sic, vt in die honestè ambulemus: non (vt passim fit) in cōmessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus & impudiciis, non in contentione & æmulatione: sed induimini Dominum Iesum Christum, pro nobis, ab ipsis primis cunabulis vsque ad mortem Crucis, tot tantaq; perferentem, nunc verò in cœlis cum Deo Patre & Spiritu sancto in æternum regnantem. Quibus in vnitatem perfecta, laus, honor, & imperium, sit in sæcula sæculorum. Amen.

De Natiuitate Domini,

Sermo Tertius.

Gloria in excelsis DEO: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Luca 2.

Maggi. 2. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

A

Odierno festo verissimè euenit illud, 1. Ioan: 2. *In Opera Filij Dei hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera Diaboli.* Præcipuum autem Diaboli opus (secundum eundem Apostolum) est, non sibi cōcreata, sed à seipso adinuentione exhiberi uenta nequitia seu malitia, per quam ille resistens summo bono, id est Deo, eius gloriam per superbiam arrogaret: propter quod de cœlis in barathrum præcipitatus, cœpit implacabile odium contra totum genus humanum, iuxta illud. *Deus creauit hominem rectum: Inuidia autem Diaboli intrauit mors in orbem terrarum.* Ideo S. Ioannes describens hoc ipsum Sathanæ præcipitium, infert vocem auditam: *Va terra & mari, quia descendit Diabolus ad vos, habens iram magnam: sciens quia tempus modicum habet.*

His operibus Sathanæ, contraria prorsus filius Dei exhibuit in sua benignissima incarnatione. Præcipuum enim opus & causa tanti in homines beneficij, contra Diaboli malitiam simul & inuidiam, erat essentialis eius & increata bonitas, quæ sicut aliis creaturis, sic maximè rationali ad imaginem suam conditæ, extitit maximè diffusua & communicatiua. Deinde contra Diaboli altissimam superbiam, opposuit filius Dei profundissimam humilitatem: aded vt sicut Diabolus per superbiam voluit fieri Deus, sic filius Dei per humilitatem elegit fieri homo: vt per tale commercium, quasi in opprobrium Luciferi, non Angelus (eoq; minus ipse Pseudoangelus)

Christus quomodo superauit Diaboli malitiam, superbiam, & inuidiam.

sed ho-

Ad Tit: 2. § 11.
& cap: 2. § 4.

Commotio cœ-
li & terræ, per
Luciferū & Chri-
stum, diuersa.

Isa: 14. § 12.

Apoc: 12. § 7.

Sap: 18. § 14.

Ephes: 2. § 14.

Psal: 71. § 6.

Apoc: 12. § 12.

Luc: 2. § 10.

Thema & parti-
tio Sermonis.

1. Cor: 1. § 24.

& 30.

Potentia Dia-
boli quanta, &
quàm potenter
per Christū pro-
strata.

Isa: 14. § 12.

Philip: 2. § 6.

Iob 41. § 24.

Iob 40. § 21.

Iob 41. § 1.

sed homo, fieret Deus. Tertiò, contra inuidiam & iram Sathanæ, exhibuit filius Dei summam in homines charitatem & benignitatem: singulariter autem in ipso incarnationis beneficio. Ideo Apostolus reiterat illud: *Apparuit benignitas, humanitas, gratia Saluatoris nostri B Dei. &c.* Vbi ad maiorem tantibeneficii exaggerationem, humanitas Græca voce exprimitur *Φιλανθρωπία*, quali generis humani singularis adamatio. Quartò: sicut Lucifer, post factam magnam cōmotionem cœlestem, & Angelorum conflictum, summo impetu ex cœlestibus ad inferna fuit præcipitatus: Sic è conuerso, filius Dei, dum quietum silentium tenerent omnia, vt ea quæ in cœlis & terra sunt pacificando, vtraq; vnum efficeret, descendit de cœlis in terram vterumq; virginalem, modo suauissimo & lentissimò, quasi pluuia in vellus, cum cœlesti Angelorum comitatu & applausu. Quinto: Sicut ruente Lucifero, audita erat per Angelum vox: *Vt terre & mari. &c.* Sic circa Natiuitatē Domini, vox Angelica prorsus contraria cœlitus insonuit: *Annuntio vobis gaudium magnū, quia hodie natus est vobis Saluator.* Et rursus voci illi: *Vt terre & mari: quia descendit Diabolus ad vos, iram magnā habens:* opponitur illa: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Vt igitur tanti gaudij dignius participes efficiamur; in præsentī sermone, cum Dei auxilio, in prima parte ostendemus, quomodo filius Dei incarnatus, per sua opera diuina, destruxit opera Diabolica, in nostra reparatione. Primò enim Diabolus, per suam tyrannidem, eripuerat nobis excellentiam, quam nobis filius Dei (qui virtus est Dei) restituit per suam potentiam. Idem Sathanas sua astutia serpentina, surripuerat nobis innocentiam: eam Christus recuperauit nobis, per suam (quæ ipsemet est) sapientiam. Tertiò, idem ipse Draco infernalis, sua inuidia & nequitia, abstulerat nobis Dei amicitiam: hanc verbum æternum (qui est iustitia nostra) reconciliauit nobis per suæ charitatis beneficentiam: quod locis quibuscūq; ex scriptura illustrabimus. In secunda parte ostendemus, quomodo ingrati quidam Christiani, tanto labore per Christum vindicata, miserè perdant, nunquam postea recuperanda. Quo ad primum. Potentia Luciferi, quam naturā tanquam Angelus non amisit, eò maior conicitur, quò ipse in cœlo sublimior extitit: adeò vt exinde in superbiam elatus, altissimo cœquari voluerit. Ideò ipse Dominus apud Iob, postquam multis eius potentiam explicasset, sic addit: *Non est potestas super terram quæ comparetur ei: qui factus est vt nullum timeret. Omne sublime videt, & ipse est rex super omnes filios superbia.* Maiorem tamen potestatem in cœlis sibi reseruat Dominus,

minus, paulò ante dicens : *Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius ?* Et postea. *Non quasi crudelis suscitabo eum : qui enim potest resistere vultui meo ?* Quasi dicat Dominus : Perditionem generi humano per ipsum illatam vindicabo, non more illius per tyrannidem in hominem vsurpatam, sed per omnipotentiam diuinitatis meæ propriam.

Huius rei non obscurum typum habemus Sap. 18. Vbi Salomon percussione primogenitorum Aegypti, tam historicè, quàm allegoricè, prosequitur in hunc modum: *Cum quietum silentium continerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus, exiliens de cælo à regalibus sedibus, durus debellator, in mediam exterminij terram profiliuit, gladius acutus, insinulatum imperium tuum portans : & stans repleuit omnia morte, & vsq; ad cælum attingebat, stans in terra.* Primò enim, Angelum illum fuisse, illum ipsum magni consilij Angelum, hoc est ipsum Iehouam seu Iesum, qui iuxta 1. Cor. 10. & Iude cap. 1. Israelitas eduxit ex Aegypto, in specie viri vel Angeli, rationes non obscuræ suadent. Primò : quia illa interfectio primogenitorum, vocatur Phasè (hoc est, transitus Domini) vbi Dominum intelligimus secundam diuinitatis personam, quæ secundum Apostolum, *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Illudq; totum mysterium de comestione azymorum, agni Paschalis, & de aspersione sanguinis eius, ad interfectionis illius in populo Dei deuotionem, nemo ambigit ad Christum pertinere. Secundò : quia ibidem iste idem Dominus de seipso dicit : *Et transibo per terram Aegypti nocte illa : percutiamq; omne primogenitum in terra Aegypti, ab homine vsq; pecus*. Tertiò : quia Ecclesia tempore Natalis Domini, inter alias scripturas, quæ ad litteram sonant, de vero filio Dei, aliquoties etiam illam interponit : *Omnipotens sermo tuus Domine, à regalibus sedibus veniet*. Quartò : quia glossa ordinaria exponit de ipso sermone, qui erat in principio apud Deum, & Deus, per quem omnia facta sunt. Nec fortasse desunt alij qui similiter sentiant. Quintò : quia etiam apud antiquos, promiscua & indifferens erat verbi & sermonis, ex Græco verbo λόγος translatio. Sextò : quia nusquam in scriptura (quod sciam) Angelus vocatur sermo, aut verbum Dei, quod propriè secundæ personæ in diuinis competit. Septimò : si cui duriusculum videtur, officium tam atrocis percussione, Dei filio adscribere : cum tales immisiones seu poenæ secundum Psalmistam, *fiant per Angelos malos* : cogitet Deo proprium esse, occidere & viuificare, adducere ad inferos ac reducere. Quod èò magis competit filio Dei, qui factus est iudex viuorum & mortuorum, ideoque ex eius ore describitur produsse gladius ex vtraq; parte acutus, vt gentes

Angeli percutientis primogenita Aegypti ty pus filio Dei incarnato applicatus.

Sap. 18. & 14. Exod. 12. & 12. & 29.

1. Cor. 10. & 4. Iudæ 1. & 5.

Exod. 17. & 11.

1. Cor. 5. & 7.

In officio Romano, Dominica 4. Aduentus Antipho: 5. ad Laudes: & Dominica infra Octauas Natiuitatis, Antiphona ad Benedictum & Magnificat. Et in Introitu Missæ.

Psal. 77. & 49.

1. Reg. 2. & 6.

Apoc. 1. & 7.

cap. 19. & 15.

Psalm. 2. & 9.

Exod: 13. & 21.

regat, & percutiat in virga ferrea, & tanquam vas figuli tandem conterat. Accedit, quod Angelum illum qui Israelitas præcedebat, in die quidem in columna nubis, noctu verò in columna ignis, constat ex superioribus Apostolicis testimoniis, & antiquissimis Patribus, fuisse verbum seu filium Dei æternum, sub illis speciebus in quibus apparebat, velatum.

Applicatio Christi
nati ad Angelum
percutso-
rem Aegypti.

Sap: 18. & 14.

Apoc: 19. & 13.

Dan: 7. & 13.

His positis, videamus quomodo singula filio Dei in mundum per carnem aduentanti respondeant, per sex puncta consequentia. Primò: Quis venit? Sermo Dei vel Domini, & quidem omnipotēs: per quod, eius persona & maiestas designatur: licet & in Apocalypsi describitur idem filius Dei, tanquam extremus & districtus iudex, & malorum vindex, qui vocatur *fidelis & verax*: nomen autem quod nemo præter illum nosset, sit in vestimento & femore eius scriptum, verbum Dei. Secundò: Vnde venit? De cælo, à regalibus sedibus. Quod describitur à

Psal: 18. & 7.

Ioan: 3. & 31.

Hebr: 1. & 6.

Daniele, quomodo *quasi filius hominis in nubibus venit*, vsq; ad antiquum dierum, hoc est personam Dei Patris, qui diuinitatis simulq; æternitatis origo & principium est. Et David id ipsum attestatur dicens: *Exultauit vt gigas ad currendam viam: à summo cælo egressio eius.* &c. Qui enim de sursum venit (dicebat Ioannes præcursor) *super omnes est*. Tertiò: Vbi descendit? In mediam exterminij terram: hoc est, per carnis assumptionem, introductus est (vt loquitur Apostolus) in orbem terrarum, præuaricatione perditum. Terræ autem medium censetur Iudæa siue Palæstina, in qua Christus natus & primo denuntiatus est. Quartò: Quomodo descendit? *Exultando seu exiliens vt gigas ad currendam viam* redemptionis humanæ. Descendit autem per exinanitionem; diuinæ quidem formæ in formam hominis, humanæ autem, in formam serui. Cui

Christi in simu-
latu imperium
quale.

Ioan: 5. & 19.

exinanitioni conuenit etiam, quando dicitur *portasse insimulatum imperium*. Cum enim simulatio vel dissimulatio Deo non competat, potest intelligi, quod quamuis filius Dei in carne apparuisset, non tamen dissimulatum, sed (vt ipse protestabatur) apertum & abso-

Salt^o Christi in
carne assumpta.
Gregorius de A-
scensione Ho-
melia 29.

lutum in tantis miraculis Patris gestabat imperium seu virtutem. Exultationem quoq; siue saltus quosdam, filio Dei recens nato, applicat S. Gregorius: quando è cælo in vterum virginis: inde in præsepe: exinde rursus in crucem, sepulchrum, infernum: & tandem ad ipsum cælum, profiliisset. Quod autem additur, Angelum illum *stando in terra, cælos attigisse*: potest hoc quidem Angelo conuenire secundum operationem, quæ sic in terris perficitur, ne tamen in cælis statum suum prorsus deserat. Sed ista locutio alioqui scripturæ insolita, veriùs congruit filio Dei simul & filio hominis, qui simul & descendit

descendit de cælo, & est in cælo, vt ipsemet de se profitebatur. Quinto: Ioan: 3. & 13. Ad quod opus descendit? *Durus debellator, gladium acutum portans, stans repleuit omnia morte.* Ipsius enim nomen, secundum Isaiam est: *Velociter spolia detrahe, cito prædare.* Ipse enim stans in folio crucis, breuissima gustatione mortis, festinauit cum Dauide *assumere tres lapides limpidissimos*, hoc est diuinitatem, animam, & corpus; & in corpore quidem, morte suscepta, in baculo crucis, prostrauit Goliath infernalem, & cum suis spoliis, in quibus confidebat, hoc est peccato, morte, & inferno, ipsum debellauit, & rediuius ex morte, vitam nobis reportauit. Qualem effectum etiam in illo percussore Aegypti sic ibidem adumbravit Salomon: *Cum iam acernatim cecidissent super alterutrum mortui: interstuit, & amputauit impetum, & diuisit illam que ad viuos ducebat viam.* Sexto: Quando venit? *Dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet.* Quod tempus nati Saluatoris, vel excubiæ palstorum cæteris dormientibus arguunt. His tamen verbis insinuat etiam plenitudo temporis, quando expletis figuris & prophetiis de aduentu Messia, iam à tempore Machabæorum Prophetæ deficiebāt, & nox legis Mosaicæ, ad auroram lucis Euangelicæ declinabat. Et sic Luca 17. *Regnum seu aduentus Dei, sicut ad iudicium, sic in mundum hominibus somno spiritali obfessis non venit cum obseruatione.* Quam rationem Tertullianus quoq; obseruauit inquires: Et fortassè mysticè factum, vt Christus nocte nasceretur, lux veritatis futurus ignorantia tenebris. Secundo: Diabolus per suam astutiam spoliauerat nos innocentia, & sceleratissimas plagas concupiscentiæ inflixerat. Hoc in nobis sanauit & restituit verus Samaritanus & Medicus ac Legisfer noster Christus, per suam sapientiam: Inde Salomon recenset, quomodo per sapientiam primi illi generis humani Principes, ab initio, liberati fuerunt ab extremis casibus. De Adam quidem dicit, quod per sapientiam eductus est à delicto suo: non aliter vtique, quàm quando semen mulieris, id est verbum æternum, contrito capite serpentis infernalis, illum cum suo genere creatori reconciliauit. Similia sapientia, potentia, & bonitatis diuinæ opera, quæ ibidem semini Adæ, nimirum Abel, Noe, Abraam, Loth, Iacob, Moyse cum populo Israelitico, leguntur exhibita, non nisi ad ipsum Dei filium, qui æterna sapientia est referri, vel ipse contextus & sensus verborum illorum arguit. Sed & ipsam vniuersalem totius generis humani liberationem, Spiritus sanctus satis perstrinxit, Eccl: cap: 9. sic dicens: *Ciuitas parua, & pauci in ea viri: venit contra eam Rex magnus, & vallauit eam, extruxitq; munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio: Inuentusq; in ea est vir pauper*

Christus quomodo durus bellator in terrâ descendit.

Isa: 8. & 3.
1. Reg: 17. & 40.

Sap: 18. & 23.

Tempus nati Christi nox.

Lucæ 2. & 8.

Dan: 7. & 13.

Galat: 4. & 4.

Hebr: 1. & 1.

Lucæ 17. & 21.

Tertullian: contra Marcionem.

Filius Dei per sapientiam suam restituit homini innocentiam.

Luc: 10. & 33.

Filius Dei ab initio mundi erga iustos opera.

A-Sap: 9. & 19.

& cap: 10.

Redemptionis mundi per Christum sapientiam & humilitatē typus
Eccle: 9. & 14.

pauper & sapiens, & liberauit urbem per sapientiam suam. Et nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis. Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudinis. Hæc ibi. Ciuitas profecto parua, erat genus humanum post transgressionem: quia Diabolus ex semine Caim, hoc est plurimis infidelibus & sceleratis, fecerat sibi ciuitatem magnam. Ciuitas autem parua relicta est ex Abel, & deinceps ex promisso semine Abrahamæ. Et in illo paruo numero, pauci erant viri, qui resistere possent. Contra quam venit rex magnus, hoc est Diabolus mundi princeps; & vallauit eam obsidione per circuitum; interius quidem temptatione suæ seductionis, tum etiam mundi & carnis illecebris: exterius verò, variis & grauissimis persecutionibus & oppressiombus, usque ad idololatriam reductis. Inuentus est autem in ea vir sapiens & pauper: hoc est, ex ista progenie Abrahamæ, Dei filius assumpsit carnem, & habitu inuentus est ut homo, & quidem in specie pauperis seu serui, vir tamen & armatus fortis, & liberauit ciuitatem per sapientiam suam: quia, ut dicit S. Leo, cum hoste humani generis, non in sua diuina maiestate, sed in nostra congressus est humilitate, & sæuienti Diabolo potentiam suæ maiestatis occultauit, & infirmitatem nostræ humilitatis obiecit. Vnde ipse Dominus postquam ad beatum Iob de sua contra Sathanam potentia multa dixisset, addit etiam opus suæ sapientiæ dicens: *In oculis eius quasi hamo capiet eum.* Et rursus: *Nunquid illudes ei sicut aui?*

Tertiò: contra nequitiam & inuidiam Diaboli, opposuit Dominus summam charitatem & benignitatem, per quam nobis amicitiam Dei recuperauit. Quod egregiè Apostolus pertractat his verbis: *Commendat autem Deus charitatem suam in nobis: quia cum adhuc inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Multò igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii eius: multò magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius.*

Quod etiam in beneficio Incarnationis, pro summo mysterio alibi commendat his verbis: *Et manifeste magnū est pietatis sacramentum. Quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu: Apparuit Angelis, prædicatum est gentibus: creditum est mundo, assumptum est in gloria.* In quibus verbis, quia magnum pietatis sacramentum commendat Apostolus, inquirendum est diligentius, ut nobis etiam (sicut ipse vult) fiat manifestum. Præmittendum igitur est, Apostolum Timothæo, cui partem Gentilitatis à se conuersæ commendauerat, his verbis inculcare rationem officii pastoralis: eò quòd suscepisset curam domus, non æconomicam cuiuspiam hominis, sed Ecclesiæ, quæ est domus:

Ciuitas Diaboli ab initio præualebat Ciuitati Dei.

Gene: 4. § 17.
 cap: 11. § 4.
 Gene: 19. § 20.

Leo serm: 10. de
 Passione Domini.
 Iob 40. § 19.
 & 24.

Diaboli malitia:
 & inuidia, Christi
 Charitate subblata.

Rom: 5. § 8.

Incarnationis
 mysteriū & beneficium mire
 S. Paulus exprimit.

1. Tim: 3. § 16.

est domus Dei viui, & columna, & firmamentum veritatis. Deinde subinfert aliud multò maius pietatis mysterium, quod nimirum in ipso Deo viuo filio Dei, cuius Ecclesia domus & sponsa est, hominibus supra omnem modum & captum humanum esset exhibitum. Vbi Apostolus maximo artificio, posuit tres propositiones, in Christo summa mysteria continentes, secundum diuersas in eius persona naturas: ratione quarum in singulis ponit proprias Antitheses. Primò itaque dicit: *Quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu.*

L Vbi primò notandum est, in Græco textu, loco relatiui (quod) haberi in omnibus istis propositionibus, ipsum Antecedens (Deus) qui intelligitur idem ipse filius Dei incarnatus. Et sic nostra versio includit suum Antecedens, hoc est verbum æternum seu filium Dei. Similis locutio est initio primæ Canonice S. Ioannis: *Quod erat ab initio &c. de verbo vitæ, quod erat apud Patrem.* Primam igitur oppositionem

Quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu.

1. Tim: 3. § 16.
1. Ioan: 1. § 1.

Apostolus ponit, inter carnem & spiritum, quæ scripturæ est familiarissima. Per carnem autem intelligit Christi humanitatem, ex consortio carnis mortalis fragilem, & quasi abiectam, fœno mox exarescenti per Isaiam comparatam. E conuerso etiam, per Spiritum, antonomasticè intelligit Spiritum Diuinum, iuxta Ioan 4. *Spiritus est Deus.* Rursus in aliis duobus terminis, eadem vitur antithesi. Manifestationem enim in carne, dicit sensibilem in carne humana apparitionem, & cum hominibus conuersationem: Iustificationem autem Spiritus, intelligit naturæ spiritualis & diuinæ ex propriis operibus sese prodentem contestationem. Simili sensu phrasi Hæbraica Psalm: 18. dicuntur, *iudicia Domini vera iustificata in semetipsa.* Et Psalm: 18. § 19. Luc. 7. *Publicani cum plebe Iudeorum, dicuntur iustificasse Deum, id est eius naturam & operationem diuinam agnouisse, & per conuersionem contestatos fuisse.* sicut è conuerso ibidem dicitur: *Sapientia huius sæculi fuisse iustificata in filiis suis.* Primum ergo & magnum sacramentum pietatis Dei in hominem extitit illud, quod caro erat, & quod oculi nostri viderunt, & manus nostræ contrectauerunt, fuisse illud etiam ipsum iustificatum Spiritu, seu operibus diuinis comprobatum, verbum illud vi-

Isa: 40. § 6.

Luc: 7. § 29.

1. Ioan: 1. § 2.

M te, quod erat in principio apud Deum, & quidem Deus ipse, per quem omnia facta sunt, & in sese vitam & lucem omnium creaturarum contineret. Simili distinctione vitur Apostolus Rom: 1. dicens: *Christum natum esse ex semine Dauid secundum carnem: sed qui prædestinatus esset filius Dei in virtute, secundum Spiritum sanctificationis.* Sic Ioan: 10. probat Christus se esse verum Deum, quem Pater sanctificauit, & misit in mundum. Cum enim dicitur sanctificatus, non à Deo, sed à Patre, sanctificatio illa non creata, sed increa-

Christi Diuinitatem & humanitatem distinguit scriptura.

Rom: 1. § 3.
Ioan: 10. § 36.

- ta, & naturalis ex Deo per generationem procedens, intelligi debet: Et Apostolus Rom: 9. *Ex quibus, id est Iudeis, est Christus secundum carnem, qui est Deus super omnia in secula benedictus.* Quamuis enim caro Christi fuerit verè ex carne virginis assumpta materialiter: tamen formaliter & effectiuè, administrata est operatione ipsius verbi diuina. Quod Hilarius doctissimè ostendit: Quòd virgo quamuis ad Christi Natiuitatem carnem ex se daret, non tamen nisi ex Spiritu genuerit, quod genuit: & quòd Maria corpori Christi non dederit originem, licet ad partum omne quòd sexus sui naturale est, contulerit: quòd caro Christi non aliunde originem sumpsit, quàm ex verbo & natura Dei. Ipse est corporis sui origo. Virgo ex se genuit corpus, sed quòd conceptum esset è Spiritu. Ipse ille filius hominis est, qui & filius Dei. Quia totus filius hominis, totus filius Dei est. Natura assùpti corporis nostri, naturæ paternæ est inuecta &c.
- Rom: 9. v. 5. *bet: Et Apostolus Rom: 9. Ex quibus, id est Iudeis, est Christus secundum carnem, qui est Deus super omnia in secula benedictus.* Quamuis enim caro Christi fuerit verè ex carne virginis assumpta materialiter: tamen formaliter & effectiuè, administrata est operatione ipsius verbi diuina. Quod Hilarius doctissimè ostendit: Quòd virgo quamuis ad Christi Natiuitatem carnem ex se daret, non tamen nisi ex Spiritu genuerit, quod genuit: & quòd Maria corpori Christi non dederit originem, licet ad partum omne quòd sexus sui naturale est, contulerit: quòd caro Christi non aliunde originem sumpsit, quàm ex verbo & natura Dei. Ipse est corporis sui origo. Virgo ex se genuit corpus, sed quòd conceptum esset è Spiritu. Ipse ille filius hominis est, qui & filius Dei. Quia totus filius hominis, totus filius Dei est. Natura assùpti corporis nostri, naturæ paternæ est inuecta &c.
- Aug: Tract: 48. in Ioannem. *Sequitur secundum membrum. Apparuit Angelis: prædicatum est gentibus.* Hic similiter facit oppositionem, primò inter Angelos & gentes, deinde inter apparitionem, & prædicationem. Angeli enim sunt N
- Hilarius lib: 10. de Trinitate. *1. Tim: 3. v. 16.* prima creatura, ideoque & nobilissima, tum propter naturam spiritualem & æternam Deo proxima: secus natura hominum, quæ & postrema tempore creaturarum est, & ex luto composita, fragilis atque mortalis, insuper etiam propter peccatum initio maledicta & reprobata. Quòd attendebat Dauid dicens: *Domine quis est homo quòd memor es eius, aut filius hominis quia visitas eum? Minuisti eum paulò minus ab Angelis. &c.* Porro Gentiles, propter incredulitatem & idololatriciam, erant quasi fax humani generis, *opprobrium hominum & abiectio plebis.* Vnde eos Dominus ipse Matth: 23. canibus quasi humano cibo indignos comparabat. Tanti ergo beneficii diuini in genus humanum, exaggerationem facit Apostolus: quòd verbum æternum, non solum naturam Angelicam, per vnionem non apprehendit, vt alibi ipsemet loquitur, sed in hoc mysterio incarnationis, Angelis quodammodo tantum apparuit, per varias figuras, prænuntiationes, & alios tanti operis apparatus, ac ministeria: non tamen ita plenè communicauit illis ista mysteria, *in quæ* (id est mysteria) *vel in quæ* (hoc est filium Dei incarnatum, vt D. Petrus loquitur) *ipsi desiderant prospicere.* Hac ratione S. Gregorius obseruat, adorationem apparentibus Angelis per homines olim exhibitam, post verbi diuini incarnationem, ab ipsis Angelis non fuisse admissam. Sic Augustinus ponit etiam causam incarnationis fuisse, ne pseudoangeli seu Dæ-
- Apparuit Angelis, prædicatum est gentibus. *1. Tim: 3. v. 16.* prima creatura, ideoque & nobilissima, tum propter naturam spiritualem & æternam Deo proxima: secus natura hominum, quæ & postrema tempore creaturarum est, & ex luto composita, fragilis atque mortalis, insuper etiam propter peccatum initio maledicta & reprobata. Quòd attendebat Dauid dicens: *Domine quis est homo quòd memor es eius, aut filius hominis quia visitas eum? Minuisti eum paulò minus ab Angelis. &c.* Porro Gentiles, propter incredulitatem & idololatriciam, erant quasi fax humani generis, *opprobrium hominum & abiectio plebis.* Vnde eos Dominus ipse Matth: 23. canibus quasi humano cibo indignos comparabat. Tanti ergo beneficii diuini in genus humanum, exaggerationem facit Apostolus: quòd verbum æternum, non solum naturam Angelicam, per vnionem non apprehendit, vt alibi ipsemet loquitur, sed in hoc mysterio incarnationis, Angelis quodammodo tantum apparuit, per varias figuras, prænuntiationes, & alios tanti operis apparatus, ac ministeria: non tamen ita plenè communicauit illis ista mysteria, *in quæ* (id est mysteria) *vel in quæ* (hoc est filium Dei incarnatum, vt D. Petrus loquitur) *ipsi desiderant prospicere.* Hac ratione S. Gregorius obseruat, adorationem apparentibus Angelis per homines olim exhibitam, post verbi diuini incarnationem, ab ipsis Angelis non fuisse admissam. Sic Augustinus ponit etiam causam incarnationis fuisse, ne pseudoangeli seu Dæ-
- Humanæ naturæ respectu verbi æterni vilitas. *1. Petr: 1. v. 12.* Angeli post incarnationem non passi sunt sese ab hominibus adorari. Gregori⁹ super Iob cap: 11. & Cantic: 8. Aug: lib: 13. de Trinitate ca: 17.
- mones tantò audaciùs impetant homines, quòd ipsi sine carne & immorta-

immortales, quasi diuinum quid supra creaturam humanam præ se ferrent. Tanta igitur myſteria & beneficia, à Deo ſunt communica-
ta humano generi, vt non ſolùm verbum æternum per vñonem
hypoſtaticam apprehenderet ſemen Abrahæ electum: ſed etiam
reprobata gentilitatem, ad conſortium tantæ dignationis, per
prædicationem, & quaſi cōquiſitā aduocationem, admitteret. Sicut
dicebat Dominus Apoſtoliſ: *Euntes in mundū vniuerſum, prædicate Euange-* Matt: 28. ¶ 19.
lium omni creaturæ. Et alibi: *Docete omnes gentes, baptizantes eos. &c.* Quod Marc: 16. ¶ 15.
etiam Dominus oſtendit illa parabola, quando reprobata ingrati- Luc: 14. ¶ 21.
tudine Iudaica, iubet conquiri ex locis etiam & ſtatibus obſcuris,
homines defectuoſos, immò etiam cum coactione ad conuiuium
gratiæ ſuæ induci. Et ſic, quod Angelis tantum, quo ad miniſterium
ſalutis humanæ, quaſi in apparitione erat oſtenſum, id hominibus
etiam ex gentilitate fidelibus, palam non ſolùm conſortio aſſum-
ptæ naturæ, ſed etiam reuelatione tantorum myſteriorum, fuit ex-
hibitum: dicente Domino: *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos.* Ioan: 15. ¶ 15.
Quia ſeruus nescit voluntatem Domini ſui: Ego autem quæcunq; didici à Patre meo, Ioan: 17. ¶ 25.
nota feci vobis. Et iterum: *Notum feci ei nomen (o Pater) tuum: & notum fa-*
ciam: vt dilectio qua dilexiſti me in ipſis ſit, & ego in ipſis. Tercium membrū
P *est: Creditum eſt mundo: aſſumptum eſt in gloria.* Hic etiam clariffima eſt
inter mundum, & gloriam (vtique cœleſtem) antiologia. Rurſus
verò credulitati vel etiam fidei mundanæ, de Chriſto & myſteriis
ſalutis, rectè opponitur ipſa aſſumptio in cœlum. Hæc enim erat
fidei & promiſſionum confirmatio, & veluti ſigillum: Sicut ipſe
Dominus dicebat: *Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego*
ſum. Vbi per exaltationem intelligit Dominus paſſionem ſuam, per
quam (vt ipſe aſſerit) oportebat illum intrare in gloriam ſuam. Quod etiam
S. Petrus inculcat plebi Iudæorum: quòd qui in crucifixo Domino,
iuxta neceſſitatem ſcripturarum, iniuſtè fuiſſent ſcandalizati, in
glorioſo ſaltem & cœlos conſcendente, per pœnitentiam, ad fi-
dem & gloriā conuerterentur. In hunc ſenſum quidam exponunt
illa verba, quando Dominus dicebat Capharnaitis: *Hoc nunc vos scan-* Ioan: 6. ¶ 61.
dalizat? Quid ſi videritis filium hominis, aſcendentem vbi erat prius? Eadem ra- Marc: 16. ¶ 14.
tione Marci 16. dicitur Dominus ante ipſam in cœlos aſcenſionem,
exprobraſſe diſcipulis, quòd cuius gloriam mox eſſent conſpica-
turi, eiſdem reſurrexionis fidem mundano prorfus affectu ægrè
admitterent. Poſſet etiam alius ſenſus colligi: Ac ſi dicat Apoſto-
lus: Verbum illud diuinum & æternum, erat quidem ad tempus
concreditum mundo, ad conuerſationem perficiendæ redempti-
onis hu-

onis humanæ: sed secundum propriam conditionem & locum, debatur ei status gloriæ cœlestis, ad quam ipsum quidē virtute propria diuina ascendit; sed ratione carnis, dicitur quoq; assumptum.

Et sic Apostolus miro diuini Spiritus artificio, quasi explicauit, **Q**uod S. Ioannes sua breuitate contraxerat. Quod enim ille dixit: *Verbum caro factum est*: hoc Apostolus veluti exposuit: *Quod* (hoc est Deus Verbum, vt ex Græco sonat) *manifestatum est in carne: iustificatum est in Spiritu*. Euangelista subinfert: *Et habitauit in nobis*. Apostolus autē magis exaggerat: *Apparuit Angelis: pradicatum est gentibus*. Quasi alludens ad illud, quod alibi scribit: *Quia pueri cōmunicauerūt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem. &c.* Nusquā enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Postremò, Apostolus dicit: *Creditum est mundo: assumptum est in gloria*. Ioannes Euangelista in eundem sensum: *In mundo erat*: Et, *Quotquot receperunt eum, dedit illis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius*. Et paulo post concludit: *Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre*. Manifestè igitur magnum pietatis & bonitatis suæ sacramentum, ostendit filius Dei, in sua sacratissima incarnatione. Restituit enim humano generi amissam excellentiā: quando Euangelista dicit: *Quotquot receperunt eum, dedit illis potestatem filios Dei fieri*. Deinde innocentiam, quando subiicit: *Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri*. Postremò Dei amicitiam, quando subinfert: *Sed ex Deo nati sunt*. Si enim ex Deo, ergo filij Dei; si filij, ergo hæredes, Dei quidem, & coheredes Christi. Sed in quo tandem statu nos ipsos, qui filii Dei censemur, reperiāmus, hac reliqua sermonis parte expendamus. **R**

Secunda pars.

Imago regenerati hominis, ad Christum tanquam prototypum referenda, & subinde innouanda. Athan: lib: de Incarnatione verbi.

Vemadmodum (inquit magnus ille Athanasius) forma seu imago aliqua, in tabulis depicta, sordibusq; aliunde superinductis oblitterata, instaurari nequit, nisi eius præsentia adhibeatur, ad cuius speciem tabula primitus depicta fuit. Illius enim honori datur, cui materia, quæ eius imaginem semel suscepérat, non abiiciatur, sed de integro interpoletur. Eodem modo, vnde cunq; ille bonus Patris filius, imago & character Patris, ad regiones nostras profectus est, vt hominem ad similitudinem sui factum denuò reficeret, & perditum condonatione peccatorum recuperaret. Hæc ille. Eo etiam fortasse consilio, & instinctu Spiritus sancti, Ecclesia Catholica renouat memoriā Natalis Domini: vt quod populus Dei ex imagine seu characterē diuino (suscepto in baptismo, per

Cuius memorem ha-
bit esse memorem

fimo, per quem Christum induit) per totum annum deperdidisset, hoc mysterio, tum & singulari solennitate & deuotione, restitueret. Non sine causa enim sacer Euangelista, cum in serie generationis Christi præmittere debuisset, quod verbum seu filius Dei factus fuerat homo, præmisit tamen spirituales hominum in filios Dei regenerationem: vt nimirum imago ista, ad suum subinde prototypum reuocaretur. Quemadmodum igitur in renouatione depictæ imaginis, prototypum seu species ipsa viuua, verè & absque suo detrimento, noua quasi speciei suæ communicatione, aufert sordes illas, quæ imaginem deturpauerant: Sic Dei filius propterea factus est caro, absque vlllo diuinitatis detrimento, vt homo, non ex carne & sanguine, sed ex spiritu, perfectè in Dei filium degeneraret. Quam regenerationis discretionem, possumus ex modo humano facilius percipere: Homines siquidem triplici modo acquirunt sibi filios. Primò quidem naturales tantum, qui ex veris quidem parentibus, sed non legitimè coniunctis, progeniti sunt: Secundò legitimos tantum, qui non sunt carne producti, sed per amicitiam adoptati: Tertiò naturales & legitimos simul, qui ex vero & rato matrimonio sunt procreati: & postremis quidem relinquitur verum paternum genus atq; hæreditas. Simili modo, in Ecclesia Dei, quæ est mater nostra, filios Dei discernere possumus. Filij enim naturales tantum dici possunt, Hæretici, Schismatici, Apostatæ, & similes filij *subtractionis & desertores*: qui acceperunt quidem titulum filiationis Dei in Baptismo, & professionem legis Christianæ in specie retinent: sed secundum Cyprianum & Augustinū, non agnoscunt Ecclesiam matrem, non possunt habere Deum Patrem: vt propterea adulterini censeantur. Deinde peruersi Catholici, qui bene quidem credunt, sed malè viuunt, habent quidem Deum Patrem, & Ecclesiam matrem: sed quia (vt dicit Sapiens) non *seruant legem patris & matris sue*, meritò naturali iurè, & hæreditate suæ filiationis excidunt. Restant probi Catholici, qui & genere, & moribus, professioni suæ correspondentes, filij Dei veri, naturales legitimi, & adoptiui simul, quibus hæreditas cœlestis debeat, reputantur.

T Maxime igitur interest, ô Christiani, vt hanc imaginem, & filiorum formam ac statum, ad imaginem Christi recens nati, in nobis discernamus. Sicut enim in præsentī Euangelio, creatura vniuersalis, in filio Dei, dicitur primò esse facta, deinde viuificata, vtiq; ad operandum, postremò etiam luce illustrata: Ad eundem modum, filios Dei, non sufficit in Baptismo accepisse regenerationem, nisi etiā

Filij Dei quomodo ex filiatione humana recognoscendi.

Ecclesiæ matris fidelium, filij triplices.

Galat: 4. § 27.

Isa: 30. § 1.

Hebr: 10. § 39.

Cypri lib: de unitate Ecclesiæ.

Aug: lib: 4. de

Symb: cap: 12.

Prou: 1. § 8.

Eccli: 3. § 1.

Regenerationis veræ Christianorum Regula.

Ioan: 1.

Christiani non
nascuntur sed
fiunt: vt semper
proficiant.

Apoc: 3. & 1.
Christiani deli-
catinotantur.
Seneca epist: 26.
& alibi.

Lux in tenebris
lucet & tenebræ
eam non com-
prehenderunt.

Ioan: 1. & 8.
Ioan: 3. & 19.
Hominum ma-
litia & corru-
ptio, diuinæ præ-
dicationi quam
præualeat.

Veritas quanti
sit malis Chri-
stianis.

Aug: confes: lib:
10. cap: 23.

succedat vita & vigor, ad actus nouos, eidem spirituali regenera-
tioni respondentes: demum etiam subsequatur lux, qua & igno-
rantes ad fidem illuminentur, & infirmiores ad exemplum pietatis
& virtutum accendantur. Et hoc est, quod credentibus & recipi-
entibus filium Dei dicitur data fuisse potestas, non esse, sed fieri fi-
lios Dei. Esse enim dicitur, quod est in statu: fieri autem, quod est
in progressu. Quocirca datur Christianis per fidem in Baptismo
gratuita potestas filiationis Dei: sic tamen, vt spiritualis illa rege-
neratio semper foueatur, & vigeat actibus nouæ vitæ, & in chari-
tate proficere nunquam desinat. Secus facientibus, dicitur à Do-
mino, *Apoc: 3. Habes & non quod viuas, tu autem mortuus es.* Quod ergo
quondam reprehendebat Philosophus homines delicatulos, quod
omnes quidem cupiant senes esse, sed non fieri: id est, optabant
vitam diuturnam & senectutem, sed statum miseriores senectutis
cum molestia excipiebant. Hoc plerisque Christianis mundo & car-
ni addictis, obiiici modò potest, quod volunt quidem filij Dei esse,
hoc est ad titulum, statum, & præmia Christianorum sese reuocant;
cæterum vt tales fiant, per pœnitentiam, legis diuinę obseruan-
tiam, disciplinam, patientiam, & charitatem, hoc opus, hic labor
est. Contra tales conuenit illud quod exaggerat Euangelista dicēs:
Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Et clariùs Domi-
nus ipse: *Hoc, inquit, est iudicium: quia venit lux in mundum, & homines dile-
xerunt magis tenebras, quàm lucem, quia erant opera eorum mala.* Quid enim
causæ est, quod superioribus sæculis, ab ipsa prædicatione Aposto-
lorum vsq; adhuc, quantò magis doctrina Euangelica erat illustra-
ta, & inter homines disseminata, tantò maiores hæreses, schisma-
ta, & in Ecclesia Dei scandala exercebantur: quod etiam nostro
hoc infœlici sæculo, veritate Catholica à tot tātisque hæresibus vin-
dicata, & populo abundantissimè proclamata, tamen superabun-
det iniquitas, & refrigescat charitas? Certè causa alia non est, quàm
quia Christiani, dum simul Deo, & mundo, atq; carni, seruire volunt,
fiunt opera eorum mala, idèd diligunt magis tenebras quàm lucem;
hoc est legem Christi, aut negligunt, aut paruiducunt, & desideriis
suis postponunt: vel (quod multò peius est) tenebras cum luce
confundunt, aut tenebras in lucem conuertere nituntur, quando
nimirum vel (more hæreticorum) prædicatores inducunt, vt sibi
placita loquantur; vel si recta moneant, veritate offenduntur, eaq;
redduntur deteriores: iuxta illud Augustini: *Amant homines veri-*
tatem lucentē, oderunt eandem se redarguentem. Deinde reliquæ
ingratitu-

ingratiitudinis notæ, magis nunc Christianos afficiunt, quas sic Euangelista prosequitur: *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit. In propria venit, & sui eum non receperunt.*

Mundus quomodo non cognovit nec recepit Christum. Ioan: 1. § 10. Hebr: 1. § 6.

Quamuis enim hæc verba ad literam de mundo hoc Architypo intelligantur, vt alibi exposuimus: Tamen aptius secundum sua membra, expositione mystica, referri possunt ad mundum minorem seu Microcosmum, id est genus humanum, secundum quod sensum Hebr: 1. dicitur, *Deus Pater introduxisse filium in orbem terrarum.* Deinde mundus per ipsum factus est. Siquidem per incarnationem, facta est reparatio vniuersi in natura humana, quæ propter unionem carnis ad verbum, facta est secundum Apostolum *aliquod initium creature eius, vel ipsius noua in Christo creatura.* Si ergo magnum nefas est, quod mundus infidelitate affectus, non cognouit suum creatorem: maius profecto est, quod idem mundus luce veritatis illuminatus & gratia renouatus, similiter non cognouit suum redemptorem, vel quod peius est, cognitum repudiavit. Si magnum piaculum erat, quod Iudæi Christum sibi carne coniunctum non receperat; longè maius est, quod Christiani carne & spiritu tam rectè sibi copulatum & fratrem effectum, non recipiunt, vel receptum tot flagitiis à se excludunt.

Iacob: 1. § 18. 2. Cor: 5. § 17.

Y quando antequam descripsisset futuram filii Dei incarnationem, præmisit de futura illuminatione gentium, dicens: *Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.* Deinde mox addit: *Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiā.* Quod idem est, quod Saluator ipse dicebat: *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Et rursus: *Lata est via perditionis, arcta verò salutis, & pauci sunt qui inueniunt eam.* Deinde subinfert Propheta: *Latabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe: sicut exultant victores capta præda, quando diuidunt spolia.* Vbi videtur Propheta perstringere Christianos, qui cum sint genus electum Dei, & regale sacerdotium; in beneficiis tamen Deo referendis, imitantur vulgus agricularum, & gregariorum militum, qui per omne ferè tempus Dei oblitum, tum demum quando messem colligunt, vel prædam diuidunt, Dei ad gratias agendas recordantur: iuxta illud Psalmistæ: *Confitebitur tibi, cum benè feceris ei.* Alioqui toto tempore, de Deo & pietate parum illis curæ est. Quæ Prophetæ verba sic patheticè & verè exaggerat mellifluus ille Bernardus: *Multiplicasti gentem, Domine Iesu: sed non magnificasti lætitiā.* Quoniam multi vocati sunt, pauci electi. Omnes Christiani, & omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Ipsa quoque Ecclesiæ digni-

Multitudo Christianorum malorum iam olim deplorata. Isa: 9. § 2. Matt: 20. § 16. Matt: 7. § 13.

Christiani mercenarii notatur. 1. Petr: 2. § 9.

Psal: 48. § 19.

Christianorum primi status clericalis corruptio.

Bernar: serm: 6. in Psalmum 90.

tatis officia in turpem quæstum, & tenebrarum negotium transfe-
re: nec in his salus animarum, sed lux quæritur diuitiarum: pro-
pter hoc frequentant Ecclesias, Missas celebrant, Psalmos decan-
tant. Pro Episcopatibus & Archidiaconatibus, Abbatibus, aliisque di-
gnitatibus impudenter hodie decertatur. Ecclesiarum reditus in
superfluitatis & vanitatis usus dissipantur. Superest ut reueletur
homo peccati, filius perditionis, dæmonium non modo diurnum,
sed & meridianum, quod non solum transfiguratur in Angelum lu-
cis, sed extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur.

Chrysom: 16. Hactenus Bernardus. Rectè etiam Chrysostomus deplorat vicem
in Ioannem. sic corruptorum Christianorum: siquidem omnes artes, etiam Me-
chanicæ vilissimæ, suam professionem & societatem promouent,
extollunt, & arctè obseruant, pro eaque ad extremum ubi opus est

1. Ioan: 1. & 3. decertant: Christiani autem, societatem suam cum Iesu Christo, &
Hebr: 12. & 22. ciuitate illa cœlesti excellentissimam, & salutiferam, tantopere ne-
gligunt, parui pendunt, & contrariis prorsus actibus deformant, &
infidelibus, ipsisque infernalibus inimicis, deridendam & persequen-
dam propterea exponunt. Hanc igitur doctrinam & exhortationem

Peroratio festo festo præsentī accommodam, sic cum S. Leone cōcludamus: Agno-
Natalis Christi sce, inquit, ô Christiane, dignitatem tuam, & diuinæ consors factus
accommoda. naturæ, noli in veterem malitiam degeneri conuersatione redire.
Leo serm: 1. de Memento cuius capitis & cuius corporis sis membrum. Reminisce-
Natiuitate Do- re, quia erutus de potestate tenebrarum, translatus es in Dei lu-
mini. men & regnum, & per Baptismatis sacramentum, Spiritus sancti fa-
ctus est templum. Noli tantum habitorem prauis de te actibus
effugare, & te iterum Diaboli subiicere seruituti: quia pretium tu-
um, sanguis est Christi, qui & veritate te iudicabit, qui misericordia
te redemit. Qui cum Patre & Spiritu sancto regnat in sæcula sæcu-
lorum. Amen.

In festo Natalis CHRISTI,

SERMO QUARTVS.

In principio erat Verbum. etc. Ioan: 1.

Generatio in
Deo supra om-
nes creaturas.

Eccli: 30. & 4.

Edidit sacer Ecclesiasticus, humano generi ad imaginem A
Dei condito, eam perfectionem fuisse ingeneratam, ut in
mortuis patribus, successio genuinorum filiorum, pater-
nam speciem repræsentaret, & quandam immortalitatem sui gene-
ris conser-

ris conseruaret. Talis perfectio inducit nos, vt ex vestigio creaturæ, in ipso eius conditore, aliquid multò perfectiùs inquiramus. Certè apud Isaïam protestatur Creator, quòd *generationis vim creaturis tribuens, ipse absq; generatione sterilis esse nequeat.* Quàntò autem Creator creaturæ, quàn tò purus Spiritus corpori præstat, tantò etiam eius generatio creatam propaginem excellere debet, dicente Christo: *Quod natum est ex carne, caro est; quod autè natū est ex spiritu, Spiritus est.* Si igitur (vt ad sensum Prophetæ redeamus) Deus tantum potest, vt ex filiis, sanguine, carne, & voluntate viri progenitis, quamuis etiam adulti & senes fuerint, per aquam & Spiritum sanctum, filios Dei ad cœlestem hæreditatem spiritualiter regeneret: quàn tò magis illi conuenit, (cū Patrem ab æterno se se in scripturis fuisset contestatus) habere quoq; filium per omnia naturæ suæ diuinæ conformem? Idèò super Christum Deus Pater cœlitus ingeminauit has voces: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui.* Filius verò sic de se ipso protestatus est: *Qui videt me, videt & Patrem meum: quia ego in Patre. & Pater in me est.* Et rursus: *Ego & Pater vnum sumus.* Et iterū: *Antequam Abraham fieret, ego sum.* Quod mysteriū ab initio, & ipsa mundi constitutione, oracula diuina non tacuerunt. Prima enim reuelatio Moysi, de creatione vniuersi facta: immò prima vox diuinitus homini prolata, sic incipit, *Genes. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram.* Vbi si intellexisset solum ordinem & initium creaturarum, debuisset dicere: Initio, primò, principio, ante omnia, vel aliquid simile. Sed principium, insinuat fuisse quiddam diuinum, in natura Dei existens ab æterno, cui esset proprium creaturas producere. Idèò etiam addit in plurali (vt Hæbraicè sonat) *Dij, creauit cœlum & terram.* Hoc principium insinuat Dauid (vt exponit Apostolus) dicens: *In principio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli.* Quibus verbis S. Paulus ad literam, Christum filium Dei natum **B** ralem ab æterno esse cōprobat. Sic Christus interrogatus à Iudæis: *Tu qui es? Respondit: Principium, qui & loquor vobis.* Per quæ verba videtur Dominus explicare, & quasi comprobare illud, quod longè antehac per Prophetam prædixerat: *Populus meus sciet in illa die nomen meum: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.* Et alibi. *Hic (hoc est sapientia æterna, Dei filius) inuenit omnem viam disciplina, & dedit illam Iacob puero suo. Posthæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Tam inæstimabile mysterium, cū nulla creatura etiam Angelica capere potuisset: Verbum ipsum incarnatū illud nobis prodidit, iuxta Ioa: 1. *Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus Dei filius, qui est in sinu Patris, enarrauit.* Verbo incarnato, verbum in creatum innouit. *Christus*

Isa: 66. 7 9.

Ioan: 3. 7 6.

Matth: 3. 7 17.

& cap: 17. 7 5.

Ioan: 14. 7 10.

cap: 10. 7 30.

Principium cre-

ationis ex prin-

cipio diuine ge-

nerationis de-

pendet.

Gene: 1. 7 1.

Psal: 102. 7 26.

Hebr: 1. 7 10.

Ioan: 10. 7 25.

Isa: 52. 7 6.

Baruch 3. 7 36.

Verbo incarna-

to, verbum in-

creatum inno-

tuit.

Ioan: 1. 7 18.

Christus igitur hausit hoc, vt homo, ex sinu, & consubstantialitate
 Luc: 10. & 22. Patris, & reuelauit nobis. Siquidem *nemo nouit Patrem nisi filius, & cui*
 2. Cor: 3. & 7. *filius reuelare voluerit.* Sed quemadmodum filii Israel non poterant in-
 Exod: 34. & 33. tendere in faciem Moyſis, à consortio Dei clarificatam: multò mi-
 nus nos potuiſſemus plenitudinem tanti myſterii conſequi, niſi S.
 Auguſtinuſtra- Ioannes dilectiſſimus Dei filio, qui ex ſinu Patris depromſit, viciſ-
 ſim ex ſinu eius humanitatis, in pectore eius recubens exauſiſſet,
 ſtatu 3. in Ioan. nobiſq; velut aquila ſupra creaturam euolans, & tanquam filius ton-
 nitru, in hæc v rba intonuſſet: *In principio erat verbum &c. Et verbum*
 Argumētum & caro factum eſt. &c. vt hodierni feſti refert Euangelium. Quod licet
 partitio ſermo- ſit myſteriorum Oceanus inexhausus, vt ſecundum S. Leonem, in-
 nis. de oriatur difficultas ſandi, vnde adeſt ratio non tacendi: Propo-
 Leo hom: 9. de ſuimus tamē Deo adiuuante, præſenti ſermone, totum hoc Euan-
 Natiui: Chriſti. gelium, enarratione exegetica, hoc eſt literæ expoſitoria percur-
 gere. Vnde oſtendetur diuina filii Dei ex Patre generatio: primò
 quidem ex ipſa cauſa, & natura productionum diuinarum: deinde
 ex effectis creationis, & recreationis ſeu reparationis vniuerſi.
 Vbi etiam quædam moralia ex textu Euangelico interſerentur.
 Generatio di- Quo ad primum. Quemadmodum peritus pictor, imaginē primò
 uina quomodo in animo perfectiſſimè concipit, deinde obſcuris lineis ſecundum
 homini perce- artem delignat, poſtremò vmbriſ & coloribus, ſpectatorum obtu-
 ptibilis. ribus diſcernendam exponit: Simili modo Deus myſterium ineffa-
 bile generationis filii ſui, primò in abſtruſo mentis conceptu re-
 tinet; qua ratione filius, ſecundum Theologos, ſemper dici- C
 tur ex Patre eſſe natus: & hoc myſterium, nulli etiam Angelicæ
 creaturæ poteſt eſſe cognitum: Sicut ipſe Dominus proteſtatur a-
 pud Iſa: 24. & 17. pud Iſaiam dicens: *Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi.* Deinde De-
 us idipſum quali lineis quibuſdam, & notis obſcurioribus adumbrā-
 uit, in lege veteris inſtrumenti: Tandem in Euāgeliō, hoc ipſum vi-
 uis quali coloribus fidei humanę repræſentauit, maximè verbis ho-
 dierni Euangelij. Quamuis enim in veteri Teſtamento, plurima hoc
 Sapientia æter- infandum myſterium adumbrent; præcipuè tamen cum præſenti
 na dicitur Dei Evangelio conuenit, quod Salomon in ſuis Prouerbiis pertractat,
 filius. de æterna Sapientia, quæ ex ſubſtantia, vel potiùs in ſubſtantia Dei
 promanans, fuit, & eſt ab æterno, ante omnes creaturas: per quam
 demum omnes creaturæ ſunt conditæ, diſpoſitæ, & conſeruatæ:
 In principio quo quam eandem Sapientiam, Apoſtolus aſſerit eſſe *Chriſtum Dei ſapientiam,*
 modo verbum & *& virtutem.* Inprimis igitur Salomon deſcribit ortum quendā ſeu
 1. Cor: 1. & 24. originem eiſdem Sapientiæ; oſtendens eam prodiſſe, extra, immò
 ſupra

supra omnem cursum creaturæ. Hoc ipsum cùm similiter descri-
psisset sacer Ecclesiasticus: deinde sic addit: *Fons sapientie, Verbum Dei* Ecclî 1. 9.
in excelsis, & ingressus eius mandata æterna. Ac si apertius dicatur: Aeter-
na sapientia, ex substantia Dei producta est, per modum verbi, quod
est filius Dei, per quem via salutis hominibus & initio innotuit, &
postmodum consummata est. Productio igitur filij Dei, qui est sa- λόγος seu ver-
bi significata p-
prie competut
filio Dei etiam
incarnato.
Iustin: mart: ora:
con Gentiles.
Tertull: contra
Praxæam.
Athan: serm: 3.
contra Arianos.
Augustin: serm:
190. de Tēpore.
& de Trinitate
lib: 15. cap: 10.

lumen Græcum (qua lingua Ioannes Euangelium edidit) λόγος, tria præcipuè denotare. Primò imaginem ipsam rei, secundum na-
turam mentis, à qua concepta est: Secundò rationem, hoc est rei
illius conceptæ, secundum verum & falsum, in mente quandam
discretionem. Tertiò sermonem, qui per sensus externos, præser-
tim loquelam, id quod mente cōceptum, & ratione discussum est,
foras producit. Quamvis autem omnia hæc filio Dei possent con-
uenire (sicut aliqui ex Catholicis exposuerunt) tamen S. Augusti-
nus ostendit, filio Dei λόγος, vt sonat verbum, propriissimè con-
uenire: Cuius rei causam duplicem assignare possumus. Nam ratio
filio Dei propriissimè accommodari non potest: Primò, quia non
exprimit processionem, quæ est in Deo, & magis propriè inueni-
tur in homine, propter discursum, qui in Deo non reperitur. Se-
D cundò, quia ratio inuenitur in eo, qui actu non intelligit, vt in pu-
eris: Deus autem actus purus est. Multo minùs sermo, filij Dei na-
turam exprimit. Sermo enim est, externus rationis seu mentis in-
terpres, & habet compositionem: Deus autem omni compositione
ne caret, iuxta Iob 33. *Semel loquitur Deus, & secundò id ipsum non repetit.* & Iob 33. 14.
Psal: 61. *Semel locutus est Deus: duo hæc audiui.* &c. Vbi tamen videtur in Psal: 61. 12.
vno filio Dei, insinuari duplex natura, nobis ad credendum ad sa-
lutem reuelata. Restat igitur, verbum hic sonare conceptum Dei
Patris, quo seipsum ab æterno intelligit, & personam filij à se di-
stinctam producit. Quem sensum S. Ioannes diuino prorsus mo-
do explicat: Dicit enim, hoc *verbum fuisse in principio*: id est, filium Dei,
naturâ productionis, semper fuisse ab æterno in sua essentia, & per-
sona, immò & consequenter eum commune principium cum Patre
spirationis Spiritus sancti extitisse. Deinde addit: *Et verbum erat* Et verbum erat
apud Deum. Hic tria insinuantur. Primò: verbi istius rationem, & de-
apud Deum.
riuationem dirigi ad Deum, cuius natura, cùm creaturis det gene-
rationem, ipsam modo perfectissimo ad generationem aptam esse
oportet, vt initio ostendimus. Secundò: Relationem hanc pro-
ductionis filij, propriè referri ad personam Patris, quem tanquam
principium

Ioan: 1. & 18.
Athana: in de-
cretis Synodi
Nicoen.

Et Deus erat
verbum.
Relatio in diui-
nis consubstan-
tialitatem & æ-
ternitatem ad-
struit.

Hæretici æter-
nitatem filij ne-
gantes stupidi.

Esse vel essetia
Deo competit.
Exod: 3. & 14.
Plato in Timeo.
Vide Iustinum
martyrem orat:
cō Gentiles.

principium diuinarum productionum, sacra scriptura Deum abso-
lutè nominare solet. Tertiò: Sicut diuersi termini, *Verbum, & Deus*,
distinctas personas cum suis relationibus designant, sic particula
(*apud*) denotat filii cum Patre consubstantialitatem: vt ostendatur,
filium à Patre, diuersam quidem personam prodiisse, vel prodire:
sic tamen, vt ipsa substantia & natura, maneat vna & indiuisa. Hoc
clariùs paulò post expressit idem Ioannes dicens: *Deum nemo vidit
vnquam: vnigenitus filius qui est in sinu* (id est secundum Athanasium, in v-
nitate substantiæ) *Patris, ipse enarrauit.*

Tertium membrum. *Et Deus erat verbum.* Constructio quidem ex
articulo Græco sic sonat: *Et illud verbum, erat Deus.* Sed Latina posi-
tio, maiorem Emphasim habet: vt sit sensus: Verbi de quo dictum
est, natura, tantum abest, vt quid minus æstimetur eo, quòd ex Deo
per generationem dependeat, vt etiam ipsum in sua existentia sit
Deus. Et sic (vt more humano dicamus) sicut secunda persona ac-
cepit à Patre vt esset filius, sic prima accepit à secunda vt esset Pa-
ter. Nam secundum Logicos, & saniores Philosophos, propriè autè
secundum Theologos, in Deo inuenitur propriè Ens summum, &
substantia, tamen habens naturam Relationis, non per modum ac-
cidentis, vt in creaturis, sed per modum ipsius substantiæ. Sicut
igitur in creatura, Relatiua accidentis sunt simul natura, sed non
tempore (quia homini qui generatione factus est pater, erat tem-
pus, quando non erat pater: sicut & filio, quando patre orbatur)
ita longè diuerso, & perfectiori modo, in Deo creatore, Relatio
cū inueniatur in substantia, immò in summo Ente Deo, debet ne-
cessario esse simul natura, & æternitate, quæ omnem tēporis men-
suram comprehendit, vel potiùs excludit. Ideo cū Deus dicatur
naturâ Pater, & filius similiter naturâ Verbum seu filius, necessa-
rium est, Relationem istam simul esse, & semper fuisse, natura &
quæ omne tempus superat, æternitate. Stulti igitur sunt Ariani, Sa-
mosatenici, & aliæ fæces talium hæresum, quæ audent filio Dei
obiicere: *Erat, quando non erat.* Quia S. Ioannes, quasi occurrens
huic blasphemix, in hoc contextu dicit *In principio*; & mox iden-
tidem repetit *erat, erat, erat, erat*: nunquam autem dicit non erat.
Quem terminū seu vocem diuinæ nature conuenire, ipsemet Deus
per Moysen contestatus est dicens: *Ego sum qui sum* Et rursus: *Qui est,
misit me ad vos.* Quod ipsum Plato inter alios Philosophos lumine
naturali affecutus est dicens: *Erat & erit, quæ nati temporis speci-
es sunt, non rectè æternæ substantiæ assignamus.* Dicimus enim de
illa: Est,

E

illa: Est, erat, & erit. Sed illi reuera solum esse competit: fuisse vero & fore deinceps, ad generationem tempore præcedentem referre debemus. Hæc ille. Porro ne ex hac veluti dependentia Verbi à Patre, aliqua inæqualitas in ista productione æstimetur: omnia quæ singulariter dicta fuerant, in vnum includit sanctus Euangelista, per quandā recapitulationem scripturæ familiarē, dicens: *Hoc erat in principio apud Deum.* Ac si dicatur: Hoc totum quod hætenus dictum est, operabatur in natura sua ipsa diuinitas, sine vlla mutatione vel inæqualitate: vt eadem (seruatis modo personarum propriis notionibus) æqualis fuisset operatio, Verbum fuisse, & in sua persona ac statu, & apud Deum, & ipsummet Deum, & à principio.

F Huic æqualitati consonat quod dicebat Christus: *Sicut nos vnum sumus,* Ioan. 17. & 21. *tu Pater in me, & ego in te. &c.* Sic etiam Symbolum Athanasij canit: In hac Trinitate nihil esse prius, vel posterius, nihil maius aut minus. Quin & Logici ipsi, in substantia esse quid maius vel minus, non admittunt. Hanc clarissimam doctrinam adumbrauerat ad amussim Spiritus S. per Salomonem. Ostendimus enim supra, filiū Dei, quem Ioannes hīc vocat Verbum, Salomonem ibi vocasse Sapientiam Dei æternam. Hæc igitur Sapientia de seipsa protestatur. Primò: quodd à Deo (vtiq; Patre, vt supra ostendimus) emanauerit, *ab initio viarum suarum, antequam quidquam faceret.* Vna autem viarum Dei ante creaturas, sunt opera Dei, quæ Theologi ex doctrina Dionysij Areopagite, vocant opera Dei ad intra, hoc est emanationes personarum Trinitatis. Alia rursus opera ad extra, sunt viæ Dei vel operationes, in creatione, prouidentia, iustificatione, & glorificatione creaturæ rationalis, exhibita. Initium ergo viarum Dei ad intra vocat, primam emanationem in diuinis, quæ est per modum generationis. Ideo illamet ipsa Sapientia, in descriptione productionis suæ ex Deo, vtitur per Methaphoram terminis, quibus generatio creata exprimi solet. Primò enim dicit: *Domini possedit me.* quæ locutio videtur naturalem quandam per productionem prolis proprietatem exprimere. Sic Eua enixo primo homine seu filio Caim, dicebat: *Possedi hominem per Deum.* Et Deut: 32. *Nonne ipse est Deus, qui fecit, creauit, & possedit te?* Deinde addit Salomon, quod ad productionem prolis in ipso homine naturaliter est primum: id autem est cōceptio, hoc est, principium formationis prolis, ex viri & fœminæ carnali congressu. De hoc similiter contestatur suo modo Sapientia, sic paulò post inquires: *Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram.* Tertius veluti gradus creatæ generationis est

Hoc erat in principio apud Deum.

Ioan. 17. & 21.

Quod S. Ioannes de Verbo, id ipsum Salomō de Sapientia æterna asserit.

Prouer: 8.

Viæ seu opera Dei ad intra, & ad extra quæ.

Dionys: lib: de diuinis nomin: cap: 2.

Augu: tract: 20. in Ioan. & lib: 1. de Trinit: ca: 3.

Generationis diuinæ ad humanam analogia.

Gene: 4. & 1.

Deut: 32. & 6.

parturitio, hoc est prolis iam mature ad genituram apparatus. Hoc
 Prou: 8. § 25. etiam mox subdit Sapientia dicens: *Ante omnes colles ego parturiebar.*
 Hanc tamen generationem fuisse non carnalem & temporalem,
 Eccl: 24. § 5. sed spiritualem & æternam, contestatur eadem Sapientia, de seipsa
 Psal: 44. § 1. alibi sic dicens: *Ego ex ore altissimi prodij, primogenita ante omnem creaturam.*
 Iustinus Martyr Ecce generatio verbi per modum intellectus; sicut & Psalmo 44.
 Dialogo cum dicitur: *Eruclauit cor meum verbum bonum*
 Triphone. Nec verò ordinem huius generationis ommissit ostendere ipsa Sa-
 pientia dicens: *Prouerb: 8. Ab æterno ordinata sum.* Ordo enim iste est in- G
 telligendus, primò & propriè respectu relationum inter patrem &
 Athan: oratio- filium, vti distinctas personas. Quam ordinationem tangit quoq;
 ne & ser: 4. contra Arianos. Spiritus sanctus: *Sapient: 7.* dicens de ortu Sapientie æternæ: *Vapor*
 Filii Dei Epite- enim est virtutis Dei, & emanatio quedam est claritatis omnipotentis Dei sincera;
 ta generatione & ideo nihil inquinatum in illam incurrit. Candor enim est lucis æternæ, & speculum
 æternam expri- sine macula, & imago bonitatis illius. Ad eundem modum Apostolus Colof: 1.
 mentia. Christum vocat imaginem Dei inconspicui: & Hebr: 1. Splendorem & chara-
 Sap: 7. § 25. æterem, id est viuam expressionem substantie diuinæ. Deinde ordi-
 Colof: 1. § 15. natio ista verbi, potest etiam dici respectu creaturarum. Subinfert
 Hebr: 1. § 3. enim mox Euangelista: *Omnia per ipsum (verbum) facta sunt, & sine ipso*
 Verbi æterni o- factum est nihil, quod factum est. Vbi ostensa verbi essentia ab æterno,
 peratio ad ex- subditur mox eius operatio circa creaturas. Deo siquidem natu-
 tra quoad crea- raliter ad eò competit operatio, vt secundum Iustinum Martyrem,
 turas. si non operaretur, Deus non esset. Quod verò addit: *Sine ipso factum*
 Omnia per ipsu est nihil, quod factum est, (hic enim finit sententiam) datur intelligi, in
 facta sunt. &c. operibus quidem ad extra, nihil fuisse absq; verbo in creaturis con-
 Iustinus Martyr fectum. Quæ exclusio per negationem & affirmationem simul,
 in confutatione Gentilium. non dicebatur superius in operibus Dei ad intra, circa productio-
 nem verbi: quia notiones naturaliter distinguunt personas diui-
 nas. Sicut enim filio non potest competere paternitas, sic neq; pa-
 tri filiatio. Vnde tamen nulla sequitur imperfectio, immò summa
 Relationum & perfectio & æqualitas: quum nature diuinę propria sit essentia, nō
 notionum in di- accidens, secundum quam, Pater ita perfectè pater est, vt filius esse
 uinis perfectio non defectus. nequeat, & filius ad eò propriè est filius, vt paternitas illi commu-
 nicari non possit: quod in homine non ita fieri, supra ostendimus.
 Creatio & di- Conuenientissimè autem Patri per filium attribuitur creatio, & di-
 spositio vniuer- spositio vniuersi. Sicut enim verbum quod est secunda persona in
 si, maximè ver- diuinis, aptum est, per quod natura ipsa diuina creature innotescat:
 bo æterno com- ita etiam productio creaturarum à Deo, per idem verbum aptissi-
 petit. mè perficitur. Hac ratione antiquissimi Patres filium Dei vocabāt

δημιουργον, καὶ σύμβολον, τῷ θεῷ, cuius nimirum sapientia & mani-
 bus Deus Pater creaturas exequeretur: Cui sensui consonant ver-
 ba, Apostoli: *Fide intelligimus secula aptata esse verbo Dei, ut ex inuisibilibus visi-*
H *bilia fierent.* Quod etiam colligimus alibi ex eodem Apostolo. *Qui*
 cum descripsisset filij Dei naturam ex Patre, quod sit imago Dei in-
 uisibilis, statim subinfert eiusdem verbi proprietatem, ex operati-
 one creaturarum: vocans eum *primogenitum creatura*, non passiuè, sed
 actiuè. Ideo per causalem particulam explicat, subdens: *Quoniam*
in ipso condita sunt omnia, in caelis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue
dominationes, siue principatus, siue potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata
sunt: & ipse est ante omnes, & in ipso omnia constant. Quæ verba omnia a-
 pertissimè oppugnant Arianos dicentes: primò, filium Dei non esse
 creatorem, sed potius creaturam. Cum enim inter creatorem &
 creaturam, nihil tertium dari potest (dicente B. Augustino: Omnis
 substantia, quæ Deus non est, creatura est: & quæ creatura non est,
 Deus est) Apostolus autem asseuerat Christum esse creatorem om-
 nium. Consequitur necessariò, eum creaturam non esse. Similiter
 alius error eorum exinde reuincitur: nimirum creaturas fuisse fa-
 ctas, per verbum, veluti diuinum quoddam instrumentum: Sed pri-
 mò quidem isti secundum Apostolum, *neq; quæ loquuntur, neq; de quibus*
affirmant, intelligunt. Si enim daretur instrumentum, per quod factæ
 fuissent creaturæ, & sine quo nulla facta fuisset, certè tale instru-
 mentum, non creatum, sed diuinum quid reputaretur. Apostolus
 autem non solum dicit, omnia facta fuisse per filium Dei, sed addit,
ex ipso, & in ipso constare omnia. Quod proprium esse, non alicui
 creato instrumento, sed ipsi perfectioni naturæ diuinæ, idem Apo-
 stolus testatur alibi dicens: *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso, sunt om-*
nia: ipsi gloria in secula seculorum. Insuper Hebr: 1. cum dixisset idem A-
 postolus: *Deum per filium fecisse secula*, postea ipsi filio Dei applicat illud
 Psalmistæ: *Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæ-*
li. Ipsi peribunt, tu autem permanes. &c. Sequitur in textu: *In ipso vita erat,*
 Non fuisset perfectum Dei opus creationis, nisi ipsis creaturis indi-
 tus fuisset quidam naturalis vigor, qui earum genera, species, & in-
 diuidua, in quadam veluti perhennitate conseruaret: Quod diuinæ
 vtique prouidentię opus proprium est, de qua dicit Salomôn: *Sapien-*
tiam æternam attingere à fine vsq; ad finem fortiter, & disponere omnia suauiter. Et
 cap: 6. *Puillum & magnum ipse fecit, & equaliter cura illi est, de omnibus.* Hunc
 vigorem rectissimè S. Ioannes hîc appellat vitam. Nam Genes: 1. & 2.
 benedictione diuina, singulæ creaturæ acceperunt suam vitam, vel
 existen-

Hebr: 11. v. 31

Colos: 1. v. 16.

Lactantius lib:

4. cap: 6.

Christus non est
creatura nec cre-
atoris instrumē-
tum, sed ipse
creator.Iusti: Martyr in
expositiōe fidei.
Aug: lib: senten-
tiaru Prosperi.
Epipha: contra
Anomæos.

1. Timot: 1. v. 7.

Colos: 1. v. 17.

Rom: 11. v. 36.

Hebr: 1. v. 10.

Psal: 101. v. 26.

In ipso vita erat
Vita creaturarū
in verbo quæ.

Sap: 8. v. 1. &

cap: 6. v. 8.

Gene: 1. & 2.

**Vitam ex Deo
omnes creatu-
ræ participant.
Acto: 17. & 28.**

**Dionys: Areo-
pagita, vitā om-
nium creatura-
rum, Deum atte-
statur: Lib: de
diuinis nomini-
bus cap: 6.
Pythagoræ de
productione &
vegetatione cre-
aturarū Theo-
logia.
Iustinus contra
Gentiles.**

**Virg: lib: 6. Ae-
neidos.**

**Christus vita fi-
delium.**

Ioan: 14. & 6.

**1. Ioan: 1. & 1.
Cap: 5. & 1.**

existentiæ, vel vegetationis, vel sentiendi, vel supra hæc omnia, homo etiam intelligendi, per spiraculum vitæ diuinum, vt Moyses attestatur. Hoc profundissimè euincit Paulus Philosophis Atheniensibus, dicens: *Quærere Deum, si forte attrectet eum, aut inueniant: quamuis non longè sit ab vnoquoque nostrum. In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus, sicut quidam vestrorum Poëtarum (Aratum intelligit) dixerunt: Ipsius enim & genus sumus.* Quo argumento Apostolus allicit illos Philosophos ad inquirendum Deum per cognitionem fidei ex diuina reuelatione. Quam ad rem, vel ipsum lumen naturale diuinitus inditum, hominem disponit: Cùm in creaturis manifestè appareat vita existentia, vegetationis, & sensus, etiam idiotis non obscura. Insuper etiã vitam animæ rationalis, homines à primo rerum omnium principio accepisse, quidam lumine naturali cognouerunt. Ideo Dionysius, ad eam Pauli doctrinam conuersus, sæpe ostendit, Deum esse vitam creaturarum, maximè verò hominis: præsertim lib: de diuinis nominibus cap: 6. Docet Deum esse vitam, quasi omnium vitarum, seu vitam viuificandi. Id etiam alios complures Philosophos assecutos fuisse, antiquissimus Martyr Iustinus comprobat: inter alios Pythagoram inducens sic loquentem: Sanè quidem Deus vnus est: non ille autem, quomodo nonnulli sunt suspicati, extra hunc mundi ornatum: sed ipse in se totus, in circulo toto generationes omnes inspiciens, sæculorum omnium est temperatio, & virtutum operumq; eius omnium opifex: principium omnium, vnum cœli lumen, & parens omnium, mens & animatio vniuersorum, circularum omnium motio. Hęc ille Philosophorū parens. Huc etiam respiciebat Maro, dum in hunc modum cecinit:

*Principio cælum ac terras, camposq; liquentes,
Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; astra,
Spiritus intus alit, totamq; effusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet;
Inde hominum pecudumq; genus. &c.*

Quamuis autem iste vigor vitalis, tanquam opus ad extra, cõmunis sit personis Trinitatis: tamen singulariter attribuitur personæ filij, quæ est æterna Sapientia, vt paulò ante ex libro Sapientiæ citauimus: maximè verò propter opus recreationis & reparationis vniuersi, in humani generis redemptione perfectũ. Idcirco sicut hîc Ioannes, sic Christus alibi seipsum vitam vocat, dicens: *Ego sum K via, veritas, & vita: vbi simul asserit, se esse vitam, ad quam ex morte aditum patere per viam veritatis. Et idem ipse Euangelista primæ suæ Cano-*

suæ Canonicæ cap: 1. postquam vocasset filium Dei, *vitam æternam, & verbum vitæ, quod erat apud Patrem.* Postea cap: 5. dicit: eum esse Deum verum, & vitam æternam. Ibidemq; sic determinat: *Qui habet filium Dei, habet vitam æternam.* Quod optimè conuenit cū illo, quod dicebat Moyses: *Diligas Dominum Deum tuum, & obedias voci eius, eiq; adhareas: ipse enim est vita tua.* Consonat & illud quando dicit Saluator: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem tu misisti Iesum Christum.* Et hic sensus verborum prædictorum, conuenit vtriq; lectioni diuersæ; siue ista verba (*in ipso vitæ erat*) per se ponamus, siue illa superioribus connectamus (*quod factum est, in ipso vitæ erat*) quod tamen aliis expositionibus nō ita facilè correspondet. Sequitur, *Et vitæ erat lux hominum.* Sensus horum verborum patet ex superioribus. Vigor enim vegetans, & dans vitam omnibus creatis, in creatura rationali ad imaginem & similitudinem Dei formata, extendit se ad quandam lucem seu illuminationem spiritualem, secundum quam capax est intelligere & nosse creatorem, & per voluntatem ei adhærere, & tanquam proprio principio, & vltimo suo fini perpetuo inhærere. Hinc illud Ioannis: *Deus est lux, & in eo tenebræ non sunt vllæ.* De hac luce etiam intelligitur, quod postea sequitur: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quia ab initio, vsq; ad finem mundi, Deus infundit singulis hominibus nascituris, animam puram & innocentem, quamuis coniunctione cum carne, labe peccati inquinetur. Et hoc vult dicere S. Ioannes quod subinfert: *Et lux in tenebris lucet.* Vbi lux, sicut denotat filium Dei, sic tenebræ homines cœcitate peccati inuolutos, iuxta Ecclesiasticū: *Error & tenebræ peccatoribus concretae sunt.* Sicut enim tenebræ nil sunt per se, nisi ratione priuationis lucis: ita peccatum nihil est, nisi priuatio seu carentia rectitudinis iustitiæ seu gratiæ Dei. Et sic passim in scriptura præsertim noui testamenti, tenebræ vocantur status peccati, & per Metonymiam, ipsi etiam peccatores. Primi exemplum est, quando hîc dicitur: *Lux in tenebris lucet.* Secundi, quando additur: *Et tenebræ eam non comprehenderunt.* Hoc sensu Christus profitetur se esse lucem mundi; è conuerso autem Apostolus *Dæmones vocat rectores mundi tenebrarum*, id est hominum nequam: & Apostolus: *Quæ societas (inquit) luci ad tenebras? quæ conuentio Christi ad Belial?* Quocirca filius Dei existens verbum, aptum ad reparandam veritatem, ab initio præuaricationis vsque ad finem mundi, non destitit in istis tenebris lucem suam effundere. Primò quidem in lege naturæ, quando homini per peccatum corrupto, reliquit lumen rationis naturale, per quod ex ve-

Deut: 30. 4. 6.

Ioan: 17. 4. 3.

Et vitæ erat lux hominum.

Vita creaturarū extēditur in homine ad lucem per quam noscitur creator.

1. Ioan: 1. 9.

Et lux in tenebris lucet.

Eccli: 11. 4. 16.

Et tenebræ eam non comprehenderunt.

Ioan: 8. 4. 9.

Ephes: 6. 4. 12.

2. Cor: 6. 4. 15.

Lex naturæ, Mosaica, & Evangelica, quomodo hominem illuminant

- Sap: 13. § 5. *stigio creaturarum posset creator illarum inuestigari, vt dicitur, Sap: 13. Quod et*
 Rom: 1. § 25. *tiam ostendit Apostolus Rom: 1. In voluntate similiter indidit Syn-*
theresim, quæ suadendo bonum, si praualeare non potest, relinquit
 Rom: 2. § 15. *tamen conscientiam malefactorum, quasi murmurantem cogitati-*
 Psal: 18. § 8. *onum inuicem accusantium, vel excusantium, vt disertè idem Apostolus edo-*
cet. Vtrumq; hoc complexus est Psalmista dicens: Lex Domini im-
maculata, conuertens animas, testimonium Domini fidele. &c. Præceptum Domini
 Psal: 4. § 6. *lucidum illuminans oculos. De hac illuminatione intelligit Dauid, quan-*
 Eccl: 11. § 16. *do dicit: Multi dicunt; quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vul-*
tus tui Domine, &c. Quali dicat: Contra infinitos errores, & tenebras im-
 Job 24. § 13. *pii concreatas, Deus indidit homini intellectū speculatiuum, & possi-*
bilem siue practicum, secundum quas potentias, possit verum à
falso, bonum à malo discernere, & in ipso vero & bono conquie-
scere. Contra abutentes tali lumine, inuehitur Iob his verbis: Ipsi
fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas eius. Et alibi:
Qui dixerūt Deo, recede à nobis, & viam scientiarum tuarum nolumus. Talem de-
 Hebr: 7. § 18. *fectum, vel potius abusum luminis naturalis, Deus aliquo modo*
cum secundum Apostolum nihil ad perfectum perduxisset, per lumen lu-
cis & legis Euangelicæ erat consummanda: vt idem Apostolus ex-
plicat. Et sic quamuis quælibet lex earum quas diximus, à Deo pro-
cesserit ad hominem illuminandum: tamen comparando secun-
dū aliquos gradus, lex naturæ peccato obscurata, erat veluti quod-
dam lucis crepusculum: lex autem scripta, propter apertiora ora-
cula diuina, Prophetias, & mandata digito Dei scripta, potest dici
 2. Cor: 3. § 18. *quasi aurora: Iam verò Euangelica, subsecuta est quasi vera lux: vt*
 Prou: 6. § 23. *copiosè ostendit Apostolus 2. Corint: 3. & Hebr: 8. 9. & 10. Et hoc in-*
tendisse videtur Salomon dicens: Mandatū lucerna est, & lex, lux. Ad eun-
dem sensum, Christus, Ioannē qui erat terminus vtriusq; legis appel-
lauit lucernā, seipsum verò lucem originalem. Ratio est, quia filius
Dei splendor & imago Patris, in carne humana apparuit: in cuius
rei signum, nocte profunda, nato Christo, pastores circumfulsit lux magna:
& Magos ex longinquis tenebrosis locis, stella nouæ lucis deduxit.
Et de hac luce Christo, propriè hic agit Euangelista: maximè verò,
 Lucem Christū, *quando illam confert cum Ioanne, vt mox explicabimus. Hanc*
 tenebræ incre- *igitur lucem, non comprehenderunt tenebræ, scilicet infideles:*
 dulorū non cō- *propriè quidem Iudæi, propter quos missus fuerat ex eorum car-*
 prehenderunt, *ne promissus Messias, vt dicitur Math: 15. Propterea Christus sape*
 Matt: 15. § 14. *inuehitur in cœcitatē Iudæorum, præsertim autem Scribarum, &*
legisperi-

legisperitorum, quod fuissent duces cæci & obstinati, qui Magos quidem ex longinquo ad Messiam direxerunt, ipsi verò cum in lege & in terra sua non agnouerunt. Hoc ipsum tamen dici etiam potest de omnibus infidelibus, hæreticis, & paganis, qui audientes de veri Dei religione, ad quam etiam naturalem instinctum acceperant, eius cognitionem cōtemnunt, vel negligunt, vt ostendit Apostolus, Rom: 1.

Matt: 15. & 14.

Ioan: 1. & 6.

Fuit homo missus à Deo cui nomen erat Ioannes.

Ioannis Baptistæ origo & officium cur generationi Christi inserta.

Luc: 3. & 15.

Matt: 11. & 2.

Ioan: 1. & 19.

Christi & Ioannis Antithesis.

Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Hanc digressionem, quasi per parenthesis Euangelista descriptioni vtriusque generationis filij Dei inseruit, propter duas potissimum causas. Prima, vt corrigeret errorem plebis Iudæorum, quæ teste S. Luca, Ioannem propter excellentes dotes, Messiam reputabat. Quæ quidem opinio adhæserat quoq; Principibus ipsis Iudæorum, sed & discipulis ipsius Ioannis, vt ex legatione, horum quidem ad Christum, illorum verò ad Ioannem, satis constat. Altera ratio est, vt Euangelista, non solum origine productionis diuinæ ab æterno, nec solum productione creaturarum, per ipsum verbū; sed etiam persona super omnes homines, iudicio ipsorum Iudæorum, grauissima, ostenderet filij Dei excellentiam, per quandam Antithesim. Initio enim dixerat de verbo (erat) hic autem de Ioanne dicit (fuit) Ibi dicit (Verbum erat in principio apud Deum) hic verò dicit, hominem certo tempore missum à Deo. Ibidem nominat re ipsa verbum exiens: hic asserit, nomen huic homini fuisse Ioannes. Christum asserit fuisse lucem veram, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: Ioannem verò dicit non fuisse istam lucem, quin potius ad hoc venisse, vt testimonium perhiberet de hoc lumine. Cum enim talis tantusq; fuisset S. Ioannes, vt à quibusdam Messias reputaretur, ab ipso autem Domino, supra omnes natos mulierum (sepe nimirum ex virgine nato, excepto) Propheta, & plusquam Propheta, vel potius Angelus (non natura sed officio) commendaretur: tamen respectu Christi, veræ, æternæ & naturalis lucis, erat (testante Domino) lucerna ardens & lucens, vel, vt pater eius Zacharias expressius prædicebat, inquit: Tu puer Propheta altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini parare vias eius. Et paulò post: Illuminare his, qui in tenebris & in umbra mortis sedent, &c. Et sic Ioannes, sicut respectu verbi æterni erat vox: sic respectu lucis æternæ, eiusq; luminis, quæ veritas est, erat lucerna præluces doctrina, & ardens exemplo. Postquam igitur Euangelista hac veluti parenthesi, nobilissimam licet creaturam ab ipso creatore Christo discreuisset, eiusque testimonium de luce totius mundi induxisset: pergit enarrare reliqua illius gesta, dicens: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, &

Matt: 11. & 11.

Ioan: 5. & 35.

Luc: 2. & 76.

In mundo erat,
& mundus per
ipsum factus est,
& mundus eum
non cognouit.
Iſa: 66. & 1.

est, & mundus eum non cognouit. In quibus verbis videtur esse ænigma. Si enim filius Dei in mundo erat: quomodo demum mundus, in quo primum existeret, potuit per ipsum esse factus? Rursus, si per eum mundus factus est: quomodo in mundo erat, ut mundus suum caperet conditorem? Cum dicatur *Iſaia 66. Cælum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum.* Insuper quomodo possibile est, ut mundus si non incolam, certè factorem vel creatorem suum non recognosceret? Duo igitur hic præmittenda sunt. Primum: Pronomen (*per ipsum*) denotare non solum lumen verum vel lucem, de qua Evangelista loquebatur, sed ex articulo Græco masculino, referri etiam ad Verbum, de quo ab initio hucusque continuabat sermonem S. Ioannes, nimirum ad ipsum filium Dei, quem paulatim perducit ad ipsa opera diuina, quæ postmodum in carne assumpta exhibebat; ut ea coniungendo iis, quæ ab æterno extra carnem patrabat, duarum naturarum in vna persona vnionem confirmaret. Secundò notandum: Mundum quidem vnum esse: Sed hoc loco Metonymicè trifariam accipi. In secundo quidem membro, propriè pro toto vniuerso: In primo autem pro natura humana, quæ etiam in suo indiuiduo, ex quadam præcipua ad mundum archetypum conformitate, à priscis Philosophis Microcosmos, quasi minor mundus, fuit appellata. In tertio denique membro, pro hominibus, magis mundi illecebris, quàm legi diuinæ, & ipsi rationi addictis. Posita igitur hac distinctione, patet sensus exaggerationis, quam hoc loco facit Euangelista: quasi dicat: Verbum illud æternum, quamuis per creatione autor mundi seu totius vniuersi extitisset, (sicut antea dixerat, *omnia per ipsum facta sunt*) qua ratione profectò creatura, maximè verò rationalis, propter quâ reliqua facta sunt, creatorem suum maximè recognoscere debebat: Quamuis etiam post lapsum humani generis, apparitiones in specie humana (ut antiquissimi Patres attestantur) ab initio mundi, illud ipsum Verbum æternum, per se vel per Angelos, ad denotandam futuram suam veram in carne comparitionem peregiſſet: quamuis denique idem ipsum Verbum, naturam humanam, ad eius reparationem suscepisset, & Creator creaturæ, Deus homini, Dominus seruo, hypostaticè sese vniuiſſet: Tantum tamen potuit amatorum mundi per Sathanam peccato inquinati, ingratitude & proteruitas, ut idem Verbum incarnatum, tot oraculis ab initio mundi proclamatum, per fidem recipere noluiſſet. Quod ipse Christus alibi conqueritur: *Hoc est iudicium, quia lux venit in mundum, & homines dilexerunt magis tenebras quàm lucem:*

Mundus trifariam à S. Ioanne accipitur.

Homo Microcosmos cur.

Hominum in recipiendo Christo ingratitude.

Deus, non Pater sed Filius mundo apparebat.

Clemens Romanus const: Apoc: lib: 5. cap: 19.

Iustinus Dialogo cum Triphone.

Irenæus: 4. ca: 23.

Tertullianus: contra Praxeam.

Cyrillus: Jerosol: Catech: illum: 10. & 14.

Ioan: 3. & 19.

lucem : erant enim opera eorum mala. Hac occasione non videtur om- Deo proprium
mittenda sententia Pythagoræ, quem Deum verum à falsis sic re- creare & imple-
cognouisse annotauit Iustinus Martyr. re mundum.

Extra vnum si fors iactet sua numina quisquam,

Debet & is meritò talem sibi condere mundum:

Hic meus est rectè tum dicat : & incolat orbem

Ipse suum, testans quo sit factore creatus.

Et qua de causa.

Pythagoras apud Iust. lib: de Monarchia Dei

In propria venit & sui eum non receperunt. Prosequitur Euangelista ma- Iudaica contra
iorem exaggerationem. Quamuis enim Dei filius veluti secundus proprium Mes-
Adam cœlestis, ad reparandum vniuersum genus humanū per pri- siam obstinatio.
mum Adam perditum, in carne venisset: peculiariter tamē & pro- 1. Cor: 15. § 45.
priè promissus erat Iudæis ex semine Abrahæ, ex quo etiam car- Matt: 1. § 1.
nem delegisset. Ideo in ipso exortu, filium sese Abrahæ & Dauidis Matt: 15. § 24.
contestatur: & exinde profitetur dicens: *Non sum missus nisi ad oues*
que perierant domus israel. Postquam ergo Messias per primam & sin-
gularē populi Iudaici electionem, dignationem, adoptionem, &
p carnis veluti consanguinitatem, in propria venisset: cum alioqui
naturæ ipsius instinctu *omne animal diligit sibi simile.* Tanta tamen Iu- Eccl: 13. § 19.
dæorum exitit cœcitas & obstinatio, vt tot sæculis exopratū Mes-
siam, in propria venientem, & tot signa & beneficia sibi exhiben-
tem, non recepissent. Vbi etiam non omittendum; in priori mem-
bro, argui humanum intellectum, qui Christum non agnosceret: in
altero voluntatem, quæ etiam agnitum, proteruitate sua non reci-
peret. Hanc cœcitatē & obstinationem, quo ad Iudæos, perstrin-
git ipse Christus in parabola de vinea, cuius incolæ Dominum in
seruis agnoscere noluerunt: tandem verò ipsum hæredem occi- Luca 20. § 14.
derunt. Idem facit Apostolus tam de Iudæis quàm Gentilibus Rom:
10 & 11. Et alibi dicit, *Christum crucifixum, Iudæis quidem esse scandalum, genti-*
bus autem stultitiam. Iudæi autem ad tantam præuaricationem etiam Ioan: 19. § 15.
posteritatem suam obstrinxerunt, vt non solū ipsi dicerent; *No-*
lumus hunc regnare super nos: Non habemus Regem nisi Cæsarem: Sed etiam tur-
matim clamarent: *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Vide autem
immenfam Dei benignitatem: Non enim exprobrat Euangelista,
quòd Christum crucifixerunt, sed quia non receperunt: quasi di-
ceret: Crucifixissent sanè ipsum Dominum gloriæ, exposcente sic
redemptione mundi, modo in crucifixum, post tot prodigia, exem-
plo totius mundi credidissent. vt fusè ostendit S. Petrus Act: 2. & 3.
Nam secundum D. Augustinum, non attendebat quòd ab ipsis mo-
riebar,

- Aug: tract 31. in riebatur, sed quia pro ipsis moriebatur. Quocirca quasi in pœnam
 Ioan. seu æmulationem tantæ ingratitude, subiiciuntur verba sequen-
 Gentium pleni- tia : *Quotquot autem receperunt eum, dedit illis potestatem filios Dei fieri : his qui*
 tudo post cæci- *credunt in nomine eius.* Vbi per particulam *Quotquot*, abiecta singulari-
 tatem Iudæoru- tate synagogæ, transfertur regnum Dei ad vniuersitatem gentium,
 admissa. sine vlla acceptione personarum. Quodd enim dicebat Dominus
 Matt: 10. & 5. Apostolis : *In viam gentium non abieritis* : hoc post suam ascensionem im-
 Cap: 28. & 19. mutauit dicens : *Euntes docete omnes gentes, &c.* Et alibi : *Euntes in mun-*
 Marc: 16. & 15. *dum vniuersum, predicate Euangelium omni creature.* Quod etiam Christus Q
 Matt: 22. & 10. ipse declarat illis parabolis : quando post reprobationem vocato-
 rum ad nuptias (qui Iudæos designabant) dicuntur introducti fuis-
 se, quicunque reperti fuerunt boni & mali : Vbi additur, etiam ex
 viis, & inter sepes conquisitos, compulso fuisse intrare, vt imple-
 rentur nuptiæ. Sicut ergo in illis parabolis, sic hoc loco notantur
 Iudæi, per eos qui Messiam recipere noluerunt. Particula autem
 (*Quotquot*) exprimit promiscuam vocationē etiam Gentilium, quo-
 rum plenitudo intrare debebat, antequam in fine mundi reliquiæ
 Rom: 9. & 25. Iudæorum ad salutem admitterentur : vt ostendit Apostolus ex Isa-
 iæ, & Osee Prophetis. Ex prædicto contextu possunt etiam colligi
 Iustificationis gradus, seu causæ iustificationis Euangelicæ. Talem enim filiationem Dei,
 Euāgelicæ gra- ante omnia præcedit lux illuminans omnem hominem,
 dus seu causæ. de qua initio dictum est, internè hominem illuminās, & vitam spi-
 ritualem inspirans : per quod intelligitur misericordia Dei, ex eius
 occulta prædestinatione, quam Apostolus cum stupore expendit,
 Rom: 11. & 33. *Rom: n. tum & ipsa gratia præueniens, quam nulla merita humana*
 præcedere potuerunt. Hanc gratiam sequitur receptio, de qua hic
 est sermo, hoc est, primus motus liberi arbitrij, & quidam stimu-
 lus veritatis, vt intellectus, fidei supra rationem locum relinquat.
 Tertiò, succedit potestas quædam & vis diuina, quando homini
 assentienti, infunditur per Baptismum fides spe subnixæ, & charita-
 Hieron: in cap: te formata, per sacerdotis ministerium. Si enim (inquit Hierony-
 5. Matth. mus) Dei præcepta custodiens, filius quis efficitur Dei : ergo non
 est natura filius, sed arbitrio suo. Hæc ille. Et sic homo, mundo
 mortuus & sepultus, renascitur spiritualiter, tanquam noua cre-
 atura, & tanquam membrum & corpus noui Adæ cœlestis, id est,
 Christi in carnē Christi cum actibus suis, ad opera spiritualia, gratiæ, vitæ & gloriæ
 aduentus effe- meritoria. Quartò & vltimo in iustificatione sequitur ipse effe-
 ctus triplex. ctus, hoc est filiatio Dei. Nam cū secundum Cyrillum, tres sint
 Cyril: Alex: in effectus aduentus filij Dei in carnem : Primò, peccatum abolere :
 Ioā: li: 9. ca: 47. Secun-

Secundò, mortem destruere : Tertiò filios adoptare. Euangelista in vltimo, duo etiam priora includit. Ex quibus confutantur omnes ferè errores, & hæreses, circa hunc articulum iustificationis : præsertim verò Pelagij, qui asserbat, posse hominem proprio arbitrio salutem consequi. Secundò Lutheri & sequatium oppositus error : gratiam Dei per fidem solam, esse causam salutis : quasi liberum arbitrium, tanquam seruum & inane, gratiam Dei magis impediat. Tertius, error modernorum pascim hæreticorum, qui negant sacerdotes cum sint homines, aliquam potestatem in homine iustificando obtinere. Quartus est Anabaptistarum eisq; adhærentiũ : qui negant Baptismum eiusq; regenerationem, habere vim iustificandi, sed esse quoddam symbolum Christianæ perfectionis, & plenitudinis Spiritus sancti : ideoq; absq; illo, posse etiam per fidem saluari. Quinta Calvinistarum, asserentium fidelium infantes, etiã antequam nascãtur vel baptisentur, esse sanctos. Cum ex hoc loco clarissimum sit, quod pridem dixerat Hieronymus : Christianos non nasci, sed fieri, per generationem spiritualem, quam vtiq; generatio carnalis præcedere debet : vt satis Christus exposuit Nicodemo. Sextò confutatur hæresis Arianorum : quando in hoc textu dicitur : *Dedit illis potestatem filios Dei fieri, hũ qui credunt in nomine* (vel vt Græcè sonat) *in nomen eius*. Cum enim *Math : 28*. Baptismus fuerit formaliter institutus, in vno & communi nomine, virtute, & inuocatione Patris, & Filij, & Spiritus sancti, necessariò exinde consequitur Filij cum Patre & Spiritu sancto consubstantialitas. Hac ratione quoq; Apostoli nonnunquam baptizabant in nomine Iesu, vt *S. Lucas* disertè attestatur. *Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*. Variè hæc verba exponuntur. Sed ad eorum verum sensum, exploranda est intentio Euangelistæ : quæ est, vt discernat eam perfectionem regenerationis spiritualis quæ ex Deo est, à generatione carnali & inquinata humana. Quod & Christus faciebat dicens Nicodemo : *Quod natum est ex carne, caro est : quod natum est ex spiritu, spiritus est*. Tale est illud : *Qui adheret meretrici, vna caro efficitur ; qui autem adheret Domino, vnus spiritus est*. Hac ergo exclusionè inquinatæ carnalis generationis, voluit Euangelista veluti reuocare in mentem, quæ superius dixerat, de illa purissima, & quæ nil carnalis, vel terreni admitteret, æterna Verbi ex Patre generatione. Deinde quasi per quãdam inductionem, intendebat, generationem Dei, quamuis sese ad homines cum defectu carnali natos extenderet, nihil tamen iniquationis secum trahere potuisse. Ter-

Errores circa iustificationē resselluntur.

1.

2.

3.

4.

5.

Christiani non nascuntur sed fiunt.

Hieron: Epist: ad Latam.

6.

Ioan: 1. ¶ 12.

Acto: cap: 19.

¶ 5. ca: 22. ¶ 16.

Regeneratio spiritualis quomodo non ex sanguinib; nec ex voluntate carnis, & viri.

Ioan: 1. ¶ 13.

1. Cor: 6. ¶ 16.

Psal: 58. & 6.

Osee 4. & 2.

Ordo descripti-
onis vtriusq; ge-
nerationis. Filij
Dei notandus.Opera Christi
alia purè diuina
alia Theandrica

isse. Tertio hæc exclusio, est quidam veluti apparatus ad captum sequentis sententiæ: *Et Verbum caro factum est.* Corruptio enim carnis, tantum abest, vt impediret spirituales hominis ex Deo regenerationem, & in filios adoptionem, vt etiam verbi æterni vnione, ipsa quoq; à corruptione vindicaretur, & spiritus renouatione acquireret. Voluntas ergo carnis & voluntas viri, intelligitur ipsa concupiscentia, in qua homines nascuntur. De qua Psalmista: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti, &c.* Vbi similiter est quædam comparatio infirmitatis ortus humani cum diuina potentia, quæ huc defectum tollere possit. Denique additur: *Libera me de sanguinibus.* Vbi sanguines, intelligit effectus vitiosæ generationis in ipsa malitia homini innata, ad varia illicita perpetranda: iuxta illud Osee: *Homicidium, furtum &c. inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Ex tali expositione potest etiam solui obscura quæstio, quæ expositores maximè exagitauit: Quod S. Ioannes, quasi præposterè dixerit: *Verbum carnem esse factum.* Cum antea dixisset, *venisse Ioannem Baptistam, vt testimonium perhiberet de lumine,* id est de Christo incarnato. Et addit: *In mundo erat: mundus autem eum non cognouit: in propria venit, & sui eum non receperunt.* & reliqua, quæ de adoptione in filios Dei adduntur, quæ de Christo iam incarnato accipi dubium non est. Soluitur igitur hæc difficultas ordine quem seruauit Euangelista. Cum enim captui difficile fuisset, Verbum à principio apud Deum manens, & quod ipse Deus esset, hominem factum esse: voluit Euangelista fidem hominis ad capiendum hoc mysterium, quasi manu ducere, per demonstrationem (Quia est) à Logicis dictam, hoc est, quæ rei naturam, non ex causis, sed ex effectibus ostendit. Ideo posuit primò Verbi operationes secundum ipsam diuinam naturam: deinde addidit opera eiusdem, vt vocat Dionysius, Theandrica, hoc est, quæ diuinitas in carne & per carnem operabatur: Postmodum subtexuit opus stupendum; nimirum illud ipsum Verbum, eos qui ex humana corruptione nati essent, effecisse, vt extra omnem corruptionem regenerentur in filios Dei, & cohæredes cœlestes. Tum demum subinfert rem super omnem captum etiam Angelicum, quod ipse quoq; Deus, homo fieret, & habitaret in hominibus, hominesq; vicissim filios Dei factos, ad habitationem gloriæ cœlestis transferret. Hæc auxiliante Domino pro nostra tenuitate exposuisse, in tantis mysteriis, sufficiat. Incarnationis autem doctrinam, cum in proprium locum ex indulgentia referuimus, ea quæ ad mores dicenda restant, prosequamur.

Secunda

Secunda pars.

Reliquum est, vt aliquam textus Euangelici partem, reformationi nostræ accommodemus, per quatuor sequentia documenta. Primum est, quod dicitur: vitam creaturæ, esse insuper vitam lucis: lucem autem illam esse Deum, propriè autem Verbum, seu Dei filium. Ista autem lux naturaliter cōsistebat in imagine & similitudine Dei: quam donec primi parentes retinerent, erant & in intellectu illuminatissimi, & in voluntate ordinatissimi. Statim autem post præuaricationem, mirum est, quanta illos cœcitas in mente, & prauitas in voluntate occupârit. Vt enim facta illorum breuiter excutiamus. Stultitia prorsus cœca erat, hominem horto conclusum, velle se à Deo qui cœlum & terram impleret, abscondere: deinde in statu lucis meridiano, contra Deum qui lux esset, latebras quærere: Contra illud Psalmistæ: *Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es. &c.* Tertiò, velle latitatione corporali, euadere vocem diuinam, quæ mortem ob transgressionem iam ante hac animis etiam ipsis determinabat. Quartò, Nuditatem suam à conspectu Dei velare foliis arboris, quæ vmbra solidam non faciunt. In voluntate autem quanta mutatio? Non enim fatebantur & accusabant delictum, sed potius excusabant, & in alium transferebant. Mulier (dicebat Adam) persuasit mihi: Serpens (subinfert mulier) decepit me. Rectè igitur dicit Euangelista, Lucem in tenebris luxisse, *sed tenebras illam non comprehendisse*. Istas tenebras depellendo, dedit Deus populo suo Israelitico *legem igneam*. Cùm tamen & sic sui illam non recepissent: venit ipsa lux in tenebris verissimè lucens, hoc est Verbum carnem assumens, vt reliquias tenebrarum prorsus depelleret. Ideò Christo nato lux affulget, tum baptizato & transfigurato, testimoniū in luce cœlitus impenditur. & Psalm: 18. *In sole dicitur posuisse tabernaculum suum, vt veluti gigas fortis decurrendo, omnia collustraret.* Sic ipsemet protestatur, *se lucem esse mundi, donec esset in mundo.* Cùm autem ipse sit vera & viua imago Dei, venit deperditam imaginem illum, dum nos ad Dei similitudinem reuocat, corrigere. De qua doctè & simul piè sic Basilius: Cùm condebamur (inquit) hoc nobis inditum est, quòd ad imaginem Dei facti sumus: ex proposito autem nobis acquiritur, vt similes Deo reddamur. Illud verò secundum propositum potentialiter nobis inest: effectualiter autem nos ipsos impellimus. Et nisi præueniens nos dixisset, qui fecit nos

Vitæ & lucis de
ordinatione in pri
mis parentibus.
Gene: 3. & 5.

Hominis in pa
radiso lapsus
quanta cœcitas
consecuta.

Psalm: 138. & 6.

Tenebræ ex A
dam contractæ
lege illustrari ce
ptæ, sed Euan
gelio sublata.
Deut: 33. & 2.

Psalm: 18. & 5.

Ioan: 8. & 12.
& 9. & 5.

Imaginem Dei
in homine Fi
lius Dei incar
natus recognos
cit.

Basilius in Exa
meron.

Dominus, *Faciamus & ad similitudinem nostram*; nisi ad hoc ut ad similitudinem Dei efficeremur, potentiam nobis largitus esset, ex nostra utiq; potestate similitudinem Dei non fuisset adepti. Habes igitur ex creatione, illud ad imaginem: fit autem ex proposito illud, ad similitudinem. Gratia illa, propter quam tibi corona cessit, partim tua est. Si enim totum tibi dedisset opifex, quonam pacto apertum tibi fuisset regnum cœlorum? Nunc autem hoc quidem datum, illud autem imperfectum relictum est: ut postquam te ipsum consummatum reddidisti, dignus habere, qui mercedem retributionis accipias. Hæc ille. Ex quibus verbis elucidatur magis illud, quod hic dicitur: *Dedit illis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Quia ista potestas consistit in augmento charitatis, que nunquam excidit, sed semper in hac vita debitum relinquit.* Hoc vult Apo-

1. Cor: 13. § 8.

2. Cor: 3. § 18.

1. Ioan: 3. § 1.

Vita vera in bene viuendo consistit.

Aristo: libro magnorum moralium.

Rom: 8. § 13.

August: ser: 13. de verbis Apostoli cap: 6.

stolus dicens: *Nos verò omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, à claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu.* Sic 1. Ioan: 3 exclamat Apostolus: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur & simus. Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quod erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.* Confundatur igitur vulgus Christianorum, quod putat, Baptismo & titulo Christianitatis, satis ad filiationem Dei iuris se acquisiuisse: cum actus iste filiationis Dei, magis peragatur secundum fieri, quam secundum esse. Nam & Philosophus docet, aliud esse animam, aliud esse vim & operationem animæ. In anima enim est viuere: in vi autem eius est, bene viuere. Quod Apostolus latè pertractat, Rom: 8. quomodo spiritus hominis viuat ex Spiritu Dei: Et rursus, quomodo carnis opera mortificantur spiritu à Deo inspirato, ut post spiritum in æternum reuiuifcant. Vbi tandem concludit: *Debitorum ergo sumus, non carni & sanguini, ut secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuētis.* Super quæ verba Augustinus. Vna quæq; res (inquit) secundum id viuat, unde viuut. Caro tua de anima tua. Vnde viuut anima tua? de Deo tuo. Vna quæq; harum secundum vitam humanam viuat. Caro sibi non est vita, sed anima carnis est vita. Anima sibi non est vita: sed Deus est animæ vita: debet ergo secundum Deum viuere. Hæc ille. Sicut autem vita corporalis, semel vegetata, persistit quidem in vita, non aliter tamen, nisi alimento cibi identidem sustentetur. Simili modo animæ vita, quamuis semel Spiritu in regeneratione vegetata, nequaquam tamen subsistit, nisi alimento vitæ quæ Christus est, per eius mandatorum exercitia sustentetur. Verè igitur Christus dicitur esse

tur esse lux hominum : sicut & Apostolus hortatur : *Hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus.* (vbi contra Fideistas hæreticos, ad habitum fidei, requirit etiam actum per bona opera.) *Nox præcessit, dies autem appropinquauit* (non dicit : absoluta, vel peracta est, vt proficere non desinamus.) *Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sic, vt in die honeste ambulemus.* Deinde subinfert, quæ opponuntur operibus lucis : *non in comessationibus & ebrietatibus : nõ in cubilibus & impudiciis : nõ in contentione & æmulatione : Sed induimini Dominum Iesum Christum : & carnis curam ne feceritis in desiderium.* Vbi etiã apparet Christum dici lucem Christianorũ, & vitam quam induere debent, vel potiùs Baptismo indutam, conseruare sine macula, & ampliùs charitate dealbare. Huic autem luci & vitæ, esse contraria opera tenebrarum carnis & mortis. Videtur autem Apostolus perstrinxisse tres summas concupiscentias, à S. Ioanne enumeratas. Aemulationem enim possumus dicere superbiam vitæ : Contentionem autem, Auaritiam, iuxta illud Iacobi : *Vnde bella & lites in vobis ? Nonne ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris ?* Opera autem carnis, distinguit in comessationes, ebrietates, & luxurias carnalesq; illecebras. Sed ô bone Deus : *Quid magis agit populus Christianus, quàm sese in talibus occupat : vt iam non in crimen, sed in nomen ista abiisse videantur.* Quin potiùs, quantò maior deuotio ab Ecclesia indicitur, tantò indigniora passim talibus festis perpetratur. Hæccine est spiritualis hominis, sicut diximus, regenerati professio ? Equidem qui talia agunt, videntur nati non ex Deo : sed partim ex sanguinibus, quando conuenticula etiam sacratissimorum dierum, respectu amicorum, propinquorum, vel aliorum hominũ, in Bachanalia conuertunt. Deinde ex voluntate carnis nati æstimantur, qui cura carnis, ventris, & voluptatum, ita distinentur, vt primarum etiam in anno solēnitatum deuotionem in Ecclesia propterea quietè transiere nequeant. Iam verò voluntas viri iis prædominatur, qui rebus vxoriis, æconomicis, & politicis, ita immersti sunt, vt vix horulam Dei gloriæ & propriæ saluti relinquunt. Deniq; Hæretici, iam non ex sanguinibus neq; ex voluntate carnis aut viri, nec ex Deo nati esse dignoscuntur, sed potiùs filij Belial, id est absq; iugo, nescientes Dominum, neq; honorantes : sed potiùs tanta eius beneficia in blasphemias conuertentes. Et sic gaudium & gratulatio illa Angelica : *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bone voluntatis,* in talibus peruerfis hominibus præposterè etiam accidit : vt videantur nefarii spiritus, Angelis tantam felicitatem nobis gratulantibus, contrariam vocem occinere,

Rom: 13. & 11.
Opera Christianorum ad lucem dirigenda, mala autem abijcienda.

1. Ioan: 2. & 15.

Iacob: 4. & 1.

Opera tenebrarum peraguntur in celebratione lucis.

Ex sanguinibus & voluntate carnis aut viri qui nati censentur.

Hæretici filij Belial sine iugo Christi.

1. Reg: 2. & 12.
Matt: 11. & 29.

Gratulatio Angelica in maledictionem inuersa.

Christum qui
non receperunt.

Rom: 1. & 25.

Christianorum
supra gentes &
Iudæos in Chri-
stum ingrati-
tudo.

occinere, dicendo: Iniuria Deo in excelsis, & in terra bellum & vindicta, hominibus prauæ voluntatis. Propriè ergo talibus Hæreticis seu Pseudochristianis conuenit, quod dicitur in-textu Euangelico: *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Grauis querela est contra Gentiles, quòd Verbum æternū, per quod facta sunt & vigent omnia, quamuis (vt supra explicatum est) naturaliter cognitum, non recepissent, sed secundum Apostolum, *creaturæ non creatori seruendo*, ad turpissimam fœdissimarum creaturarum adorationem sese conuertissent. Grauior verò contra Iudæos, qui Messiam sibi propriè promissum, & ex genere suo exortum, non receperunt: quin potius reprobauerunt, & crucifixerunt. Sed omnium grauissima querela est contra Christianos, qui post tantam illuminationem, & in filios Dei adoptionem, arctissimè capiti Christo tanquam membra colligati: tamen dum solo nomine creatorem protulerunt, opere & veritate turpius, quàm gentiles deserunt, & vilissimæ creaturæ, hoc est propriis desideriis carnalibus mancipantur. Exce- Z
dunt etiam tales dissoluti Christiani, sua ingratitude Iudæos: Hi namq; Christum vt promissum in vmbriis Messiam, carne sibi cognatum reprobauerunt, & in corpore crucifixerunt: Illi verò redemptorem suum in veritate acceptum, & Spiritu adoptionis sibi copulatum, cū in Baptismi professione recepissent, postmodum vel Hæretici prauaricatione, vel mali Catholici morum dissolutione renegant: maiori sane iniuria quàm Gentiles, vel Iudæi, iuxta vulgarem versiculum: *Turpius eiicitur, quàm non recipitur hospes.*

1. Cor: 2. & 8.

Acto: 3. & 17.

Hebr: 6. & 10.

Christianorum
vanæ excusatio-
nes in festorum
cōtaminatione.

Insuper, quem Iudæi in infirmitate carnis, per ignorantiam, teste Apostolo crucifixerunt, eundem isti iam Dominū gloriæ in semet-ipsis, tanquam membris denuo Sathanæ dicatis, crucifigūt, & ostentui habentes, filium Dei conculcant, & sanguinem testamenti pollutum ducunt, vt dicitur *Hebr: 6. & 10.* Quòd autem multi solent, excusando excusationes in peccatis, inferre impedimenta coniugalia, liberorum, domestica, vel amicorum: meminisse debent, contra hoc apertè exclusisse Euangelistam, iura sanguinum, voluntatem carnis, & voluntatem viri. Frustra etiam incusant mundum in maligno positum: quia mundus per filium Dei factus est vtiq; bonus, modò tu illo non abutaris. Deinde non obest necessaria cum mundo conuersatio. Quia Christus erat in mundo, similiter & plurimi Sancti, absque vlla tamen mundana inquinatio-
ne. Christiani enim *debeant, iuxta Apostolum, exiisse ex hoc mundo*, sed affectibus, non pedibus. Postremò nec valet illa excusatio, totum ferè mun-

1. Cor: 5. & 10.

ferè mundum in talibus ſecularibus moribus conuenire: vt hac ratione vix aliquis ſaluari poſſit. Contra quod dicitur: Quia talis mundus Deum non cognouit: Alioqui clamat Saluator: *Lata eſt via perditionis: & arcta ſalutis, & pauci ſunt qui inueniunt eam.* Et iterum: *Multi ſunt vocati: pauci verò electi.* Recognoſcamus igitur, ô Chriſtiani, Chriſtum ducem noſtrum, qui quamuis carni & ſanguini noſtro communicaffet: tamen carne impollutus extitit: quamuis in mundo, & quidem cum peccatoribus conuerſabatur: à mundo tamen non eſt inquinatus: Ad quod poteſtatem dedit etiam nobis: modo ipſi filij Dei fieri velimus, vt tandem illi in cœleſti hæreditate allociemur. Amen.

Matt: 7. & 13.
cap: 20. & 16.
Epilogus exhortatoria.

In feſto Natiuitatis CHRISTI,

SERMO QVINTVS.

*De Verbo æterno, rerum omnium principio,
tandem incarnato.*

Primum in regno ſuo ſcribam ſeu doctorem, reputauit Saluator noſter eum, qui *more boni patris familiars, de theſauro ſuo, proferat noua & vetera.* Hoc profecto inter omnes ſcriptores ſacros aſſectus eſt B. Ioannes Euangelifta, qui de theſauro, non tam ſuo, quàm pectoris ſapientiæ æternæ cui incubuerat, protulit nobis rem omnium antiquiſſimam, hoc eſt Verbum quod fuiſſet à principio, hoc eſt ab æterno, & quidem apud Deum in vnitæte eſſentiæ; & nihilominus ſine vlla immutatione extiſſet verus Deus. Aſſerit etiam, Verbum illud, non ſolùm fuiſſe ante omnes creaturas: ſed omnia per ipſum fuiſſe facta, & ſine ipſo nihil fuiſſe factũ, ſeu creatum eſſe. Inſuper vitam, quæ creaturas perpetuò vegetat, & lucem, quæ eaſdem dirigit & conſeruat, illud ipſum Verbum extiſſe. Deinde profert nobis ſacraſiſſimus Euangelifta rem maximè nouam, & quaſi poſtremam, hoc eſt carnem vel potiùs naturam humanam: vt pote, quæ & nouiſſimè poſt alias creaturas condita fuiſſet, & creatione ac infuſione ſimul nouarum animarum, ſubinde quaſi renouetur. Hoc viſus eſt conſclamare Iſaias: *Omnia caro ſcenum, & omnis gloria eius quaſi flos agri. Verè ſcenum eſt populus: exſiccatum eſt ſcenum, & flos eius cecidit: Verbum autem Domini noſtri manet in æternum.* Hoc certè euenit humano generi, initio ſuæ creationis. Erat enim in ſtatu in-

S. Ioannis Euan-
gelii excellẽtia.
Matth: 13. & 52.

Noua & vetera
in incarnatione
maximè exhibita.

Iſaiæ 40. & 6.

nocentiæ quasi fœnum florentissimum, & aliquando vsque ad cœ-
los ipsos fructificadum. Sed postmodum, sicut illud afflauit spiritus
malignus ad transgressionem, sic Spiritus diuinus ad maledictionē
& damnationem, vt amisso flore, & omni vigore seu gloria, experi-
retur illud: *Morte morieris*: & rursus: *Puluis es, & in puluerem reuerteris*.

Gen: 2. & 3. v 19.

Carne igitur sic quasi annihilata, tamen mansit Verbum illud ipsum
æternum, in quo vita residebat, ad viuificandam humanam natu-
ram: secundum illam promissionem: Semen mulieris conteret ca-
put serpentis, calcaneo hominis per mortem corporis simul & ani-
mæ insidiantis. Istam rem valde nouam, per quam nouus Adam

1. Cor: 15. v 47.

de cœlo cum homine omnia renouaret, quæ vetus Adam antiqua-
uerat, demum subinfert Euangelista dicens: *Et verbum caro factum est,*
& habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum

Apoc: 1. v 8.

cap: 22. v 13.

gratie & veritatis. Hac ratione Christus vocat seipsum *α & ω*. id est B

primū & nouissimum: primum quidem secundum naturam diuinā:
nouissimum secundum naturam humanam. Cum igitur menti hu-
manæ tanquam æiternæ, quasi innatum sit, non tam præsentia mo-
re brutorum considerare, sed quæ vel antiquissima vel recentissi-

Argumētum &
partitio sermo-
nis.

ma sunt, inprimis exquirere. Nos superno freti auxilio, in præsentī
sermone ostendemus, istam vtriusq; Natiuitatis Christi descriptio-
nem, esse veluti fontem & principium eorum, quæ tam Moyses de
principio creationis mundi tradidit, quàm quæ Philosophi vel di-
uinitus aspirati, vel ex libris sacris (quamuis non satis intelligen-
tes) mutuati scripserunt. Secundò: Verbi æterni mysteria, & opera-
tiones expendemus. Tertiò: ad mores nostros aliquid ex eodem

Moyfiscum Io-
anne in descri-
ptione princi-
piorum elegans
collatio.

Gene: 1. v 1.

Ioan: 1. v 1.

Chryf: & The-

ophil: super 1.

cap: Ioan.

textu accommodabimus. Quantum ad primum. Chrysostomus,
& qui cum sequi solet Theophylactus in hunc locum, notant, S. Io-
annem in describendo omnium rerum principio, quodam modo
respexisse ad descriptionem principii creaturarum per Moysen fa-
ctam. Nos verò insuper considerabimus, Moysen descripsisse cre-
aturam eiusq; principium: Ioannem autem quasi suppleuisse (quod
nouæ legi conueniebat reseruatumq; fuit) & descripsisse principiu
principiorum, hoc est ipsum creatorem, in eoq; perfectiones rerū
creatarum, veluti Idæas quasi digito demonstrasse. Quod sic bre-
uiter declaramus. Moyses suæ descriptionis subiectum statuit, cœ-
lum & terram, hoc est mundum hunc Archetypum: Ioannes posu-
it scribendi subiectum, ipsum creatorem, dicendo: *In principio erat*
Verbum: & exinde Microcosmum, hoc est hominem, qui erat scopus
totius creationis: & hoc, quādo opera creationis deriuat ad ipsum
hominem,

hominem, dicens : *Et vita erat lux hominum.* Moyses principium intelligit inchoationem creaturarum : Ioannes principium ponit, rem omni principio carentem, sed æternam : quæ à nullo quidem facta sit, per illam autem omnia facta essent, & in ipso constarent. Moyses dicit : Deus creauit : Ioannes autem : Verbum erat, ab æterno apud Deum ; & idem ipsemet Deus. Ibi dicitur, creatum fuisse cælum & terram, & alia visibilia, quæ in illis continentur, vt secundum Apostolum *ex inuisibilibus visibilia fierent* : hic autem dicitur per Verbum, omne factum esse quod factum est : & sine ipso factum esse nihil : vt includantur non solum opera creationis visibilia, sed (vt explicat Apostolus Colos. 1.) *etiam inuisibilia in cælo & in terra* : immò etiam *omnis noua creatura*, per reparationem hominis facta, ipsaq; adeo gratia & gloria : excepto hoc, quod nihil est, id est malo culpæ siue peccato. Apud Moysen dicitur, terram creatam, initio fuisse *inanem & vacuam* : Ioannes autem attestatur, omnium eorum quæ per filium Dei facta essent, *vitam in ipso constituisse*. Ibi dicuntur *tenebrae fuisse super faciem abyssi* : hic autem, vitam in verbo existentem, fuisse quoq; diffusiuam perfectissimæ lucis omnes homines illuminantis. Illic dictum est, *fiat lux* : & *facta est lux* : hic verò, Verbum ipsum æternum, erat vera lux, quæ ipsa Deus est, non habens in se tenebras vllas. Ibi lux primò inter omnes creaturas approbata est tanquam bona : hic lux est, Verbum, Deus, qui solus bonitatem essentialem obtinet. *Est etiam candor lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius.* Illic diuisa est lux, quæ appellata est dies, & tenebrae quæ vocatae sunt nox. Hic dicitur : *Lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non comprehenderunt.* Siquidem filius Dei distinxit lucem gratiæ suæ, quam vocauit diem, à tenebris, hoc est statu peccati, quas appellauit noctem. Ibi per lucem in dies redactam, constituitur & distinguitur series reliquarum creaturarum : hic post assertam veram lucem, distinguuntur operationes lucis spiritalis, seu gratiæ : vt aliæ sint propriæ ipsi creatori, aliæ communicatiuæ ad alios illuminandos : sicut Ioanni Baptistæ, & aliis in Ecclesia Dei Doctoribus. Ibi dicitur, Creatorem sex diebus opera creationis exercuisse, & tandem ab illis quiescendo, vltimam diem sanctificasse. Hic conformiter (vt Apostolus ostendit) *Filius quoq; Dei requieuit ab operibus suis, & populo suo sabbatismum reliquit*, quando nimirum post tot tantaq; opera creationis & recreationis, per Verbum æternum facta, quæ Euangelista recenset, tandem credentibus in se, dedit potestatem filios Dei fieri, & quidem ex Deo natis ad gratiam, & gloriæ æternæ hæreditatem consequendam. Moyses de-

Hebr. 11. v. 3.

Colos. 1. v. 16.

2. Cor. 1. v. 17.

1. Ioan. 1. v. 5.

1. Tim. 6. v. 16.

Sap. 7. v. 27.

Ioan. 9. v. 39.

Ephef. 5. v. 8.

1. Thef. 5. v. 5.

Hebr. 4. v. 8.

Adæ terreni & scribit, quomodo complementum, & veluti sigillū totius creaturæ
 cœlestis forma- subsecutum est, quando ex limo terræ, & spiraculo diuino, duabus
 tionis mysteriū. naturis & substantiis distinctis & oppositis, est factus vnus in sua per-
 Genes. 2. § 7. sona homo: Hic Euangelista enarrat, quod nouissimis diebus, quā D
 1. Cor. 15. § 45. do venit plenitudo tēporis, Spiritus diuinus, hoc est Verbum æter-
 num, & caro hominis animata, quam ipse sibi in vtero Virginis fa-
 bricasset, *factus est vnus homo de cœlo cœlestis, & quidem non solum in animam*
 Vetus Adā pro- *viuentem, sed & in spiritum alios viuificantem.* Moyses enarrat, quomodo
 duxit Eua, no- ex Adæ terreni in extasim rapti esse seu latere, producta esset sua
 uus Adam & eccle- sponsa Eua: vt fieret Adæ caro ex carne, & os ex ossibus, in vincu-
 siam ex proprio lum insolubile: Hoc mysterium magis propriè Apostolus deriuat
 latere. ad Christum & Ecclesiam, totamq; naturam humanam, quam lon-
 Genes. 2. § 23. gè arctiori, quā olim Adam vinculo, hoc est in vnā personam,
 Ephes. 5. § 32. cœlestis ille Adam sibi sic adsciuit, vt (secundū quod Ecclesia ex
 Doctoribus canit) quod semel assumpsit, nunquam sit relicturus.
 Christus adhæ- Non enim Adam Eua factus est, sed Verbum caro factum est. Et
 rendo sponsæ c. certè verba illa, quæ adducit Apostolus, veriùs completa sunt in
 elefiæ, veri^o quā Adam secundo, quā in primo. Adam enim terrenus, si præuaria-
 Adā reliquit Pa- tione, adherendo vxori, ad tempus, dereliquit Deum Patrem, certè
 trem & matrem. matrem quam desereret non habebat. Christus autem in thalamo
 Genes. 2. § 24. crucis, per diuinitatis exinanitionem, habebat quodam modo de-
 Psalm. 21. § 1. relictum Deum Patrem, quando clamabat: *Deus Deus meus quare me de-*
reliquisti? Simul etiam per humanam exinanitionem in forma serui,
 & cum sceleratis deputari, seipsum etiam matre orbari voluit, di-
 Ioan. 19. § 26. cens ad matrem: *Mulier, ecce filius tuus:* & ad Ioannem: *Fili, ecce mater tua.*
 Christus arctiùs Similiter, Adam terrestris, per vnus costæ communicationem, fa-
 vnitus naturæ hu- ctus est quidem cum Eua in carnem vnā: at non in specie seu to-
 manæ quā A- to genere humano, sed in indiuiduo tantū: quia Cain, Abel, Seth,
 dam Eua. & reliqui eius posteris, cum integris costis hucusq; generantur. Sed
 veriùs Adam cœlestis, primò quidem arctissima vnione personali,
 copulauit sibi in perpetuum, non indiuiduam solum personam, sed
 Ioan. 19. § 34. ipsam naturam humanam; postmodum verò in cruce, morte so-
 poratus, latere lancea transuerberato, per sanguinis & aquæ simul
 emissionem, non ex vnica costa, sed ex toto corpore, sponsam sibi
 dilectissimam Ecclesiam acquisiuit: propter quam (vt diximus) in
 morte patrem & matrem relinquere non dubitauit. Quod videtur E
 Psalm. 21. § 18. exaggerare Psalmista in persona Christi subiiciens: *Foderunt manus*
meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Hoc etiam attestatus
 est ipse Ioannes Baptista, quando interrogatus de baptismo Chri-
 sti, quo

sti, quo ille sibi (secundum Apostolum) parabat sponsam Ecclesiam sine Ioan: 3. & 29.
ruga & macula, vocauit Christum sponsam, qui habeat sponsam, se autem tan. Ephes: 5. & 26.
 tum amicum sponsi protectatus est. Et discipuli eius fortasse à magi. Ioan: 1. & 45.
 stro edocti dicebant: *Quem scripsit Moyses, inuenimus Iesum à Nazareth.*

Ex his quæ dicta sunt, manifestè apparet illud, quod Dauid de filio Christo còpleta
 Dei prædixerat: *In capite libri scriptum est de me: & quod ipse Dominus* Psalm: 39. & 9.
de seipso aduersariis obiicit, Ioan: 5. Si crederetis Moysi, forsitan & mihi Ioan: 5. & 46.
crederetis, quia ille scripsit de me. Cæterum nec scriptores prophani an-
 tiquissimi, huius rerum omnium principij prorsus ignari extiterunt. Gentilium sapi-
 Siquidem vetustissimi Doctores Græci & Latini, multa ex illis testi- entum de filio dei
 monia ea de re adducunt, præsertim Clemens Alexandrinus, Iusti rerum principio
 nus Martyr, Irenæus, Tertullianus, Lactantius, Eusebius Cæsarien- testimonia.
 sis, Cyrillus Alexandrinus, & alii. Clémens Alex: lib: 6. Stromat.
 Ex quibus colligere licet, Sibyl- Iustinus ad genti-
 las, & primos illos Græcorum sapientes, quamuis còmuniter plu les, & Antonin.
 res Deos statuerent, tamen peculiariter vnum esse rerum princi- Irenæus lib: 3.
 pium, ipsunq; esse λόγος, quod à Deo ab æterno processisset. contra hæc.
 Ta ad eam rem iidem & similes autores adducunt: præsertim ex Si- Tertulianus in Apol.
 byllinis oraculis, quarum etsi non omnia fuissent scripta, eò quod Lactantius de ve: sap.
 illa quæ sita oracula ore depromerent: In iis tamen quæ extant, Eusebius de præpa-
 multa de Christo eiusq; regno, ita clarè expressa sunt: vt cùm om- rat: Euang.
 nium antiquissima sint, post promulgationem nouæ legis, ex ipsis Cyrillus contra
 Euangelistis desumpta esse videantur. Plurima talia à prisceis patri- Iulianum.
 bus adducuntur. Sufficiat modo commemorare Augustinum, qui Sibyllarum de
 ex aliis antiquioribus, adducit versus Sibyllæ Erithrææ de Christo Christo Verbo
 Messia, quorum versuum literę initiales constituunt istum titulum, æterno oracula.
 I E S V S Christus, Dei filius, Seruator, cruci. Aug: de ciuita-
 Dubium igitur non est, te Dei. lib: 18.
 istos, & alios similes Aethnicos vates, ad talia mysteria assequen- cap: 23.
 da, fuisse diuinitus afflatos, vt alibi quoq; ostendimus. Addunt Do-
 ctiores supra citati, Philosophos illos antiquiores, multa talia didi-
 cisse ab Aegyptiis, apud quos populus Dei captiuus detinebatur, ea
 etiam inter alias de causa, vt Gentilitas ex illius conuersatione, ad
 capiendam agnitionem veri Dei præpararetur. Peculiariter autē
 pleraq; talia ex libris Moyse fuerunt assecuti: & postmodum ex ali-
 is libris sacris, ipsoq; nouæ legis Euangelio. Vnde Augustinus as-
 firmat, sese cùm adhuc lectioni prophanæ addictus esset, sapius a-
 pud Platonicos Philosophos eadem ferè verba legisse: *In principio* Euangeli 3. Ioā
erat Verbum &c. Idem alibi certū testimonium affert, quendam Pla- nis initium quā
 tonicum sapius asseruisse, verba initij Euangelij S. Ioannis tanti es- toperē etiā Phi-
 se ponderis, vt non solum in Ecclesiis, sed etiam in eminentissimis losophis admi-
 quibusuis Idem lib: 10. de- ratur, & quā-
 ciuit: cap: 29.

quibusvis locis, aureis literis ea oculis omnium exponi conueniat. Inde etiam fortasse priscis Christianis mos erat, verba illa in schedula complicata in collo appensa gestare. Quare superstitio quidem in hoc esset reprehendenda, qua exclusa, nihil prohibet, quin non minùs, quàm nomen *I E S V S*, vel signum Crucis per litteram Tau adumbratum, à fidelibus, veluti tessera fidei, & sacrum amuletum, atque interioris fidei externum signaculum reuerenter deferatur. Refert quoq; Eusebius Cæsariensis, Platonicum recentiorum Amelium, asseruisse, per verbum æternum à Deo procedens omnia fuisse facta. Quod confirmat testimonio antiquioris Philosophi Heracliti. Deinde subiicit testimonium S. Ioannis, quem suppresso nomine vocat Barbarum, hoc est nec Græcum, nec Philosophum, qui tamen *λόγον*, seu Verbum æternum, putat in ordine principij atq; dignitate constitutum, apud Deum esse, & Deum esse, per quod vniuersa ad esse producta sunt, in quo quæ viuunt, vitam habent. Huc quasi respiciens Hilarius sic scriptum reliquit: Aestuo, G differor, habesco, & vnde incipiam nescio. Nescio enim quando natus sit filius, & nefas est mihi nescire quòd natus sit. Quem imprecor? quem implorem? ex quibus libris ad tantarum difficultatum enarrationem verba præsumam? Euoluam omnem Græcæ scholam? sed legi: *Vbi sapiens, vbi scriba, vbi conquistor huius sæculi?* In hoc ergo Sophistæ mundi & sapientes sæculi muti sunt, sapientiâ enim Dei reprobauerunt. Scribam ergo legis cōsulam? sed ignorat, quia ei Crux Christi scandalū est. Et quibusdam interiectis: Piscator, inquit agens, ignotus, indoctus, manibus lino occupatis, veste vuida, pedibus limo oblitis, totus è naui. Quærite & intelligite, circumspicite, vtrum mirabilius fuerit mortuum excitasse, an imperito scientiam doctrinæ istius intimasse. Ait enim: *In principio erat Verbum, &c.* Hæc Hilarius. Et cū induxisset ad propositum, principium creaturarum per Moysen traditum, sic rursus subinfert: Meus autem piscator illiteratus, indoctus, liber à tempore, est solutus à sæculis, vicit omne principium. Erat enim quod est, neq; ab aliquo tempore concluditur vt cœperit, quod erat in principio potius quàm fiebat. Hæc Hilarius maximè ad propositum nostrum. His præmissis, verba Euangelica, quamuis antehac utcunq; exposita, sed semper inexhausta, breuiter expendamus.

Secunda Pars.

λόγος variè significat, sed proprie Verbum æternum.

Antæ doctrinæ subiectum, sacer Euangelista posuit *λόγον*. Quod antiquiores Latini Doctores, primò quidem indifferenter,

ferenter, tam verbum quàm sermonem exponebant. Sed postmodum, quia verbum, non solum externam prolationem vel prolocutionem, (sicut sermo, qui in aërem euolat) sed magis propriè interiorē etiā rei conceptæ imaginē, & quasi idæam designat (quod vtriq; in Christo naturæ potiùs conuenit) magis vilitatē λόγον, Verbum exposuerunt. Exinde tamen Erasmus nouitatis studiosus, & plus nimio Græcisans, exposuit sermonem. Vnde noua reputescēs fœx Arianorum, datam sibi putauit occasionem, vt filium Dei, non verbum sed sermonem, hoc est, naturā, non Deum, sed hominem, qui sermones seu promissā diuinā consummaret, tum creaturam, & H quidem Maria posteriōrē, deblatraret. Quod certē nullus (quod sciā) Arianorum antiquorum, qui tanquam doctiores, verbi vim ac energiam magis intelligerent, negare fuit ausus, vt filium Dei λόγον tanquam Verbum ex Deo prolatum diffiteretur: quamuis generationem æternā, & consubstantialē æqualitatē pernegabant. Ideo contra istos posteriores diuinę naturæ & veritatis impostores, in extremo diuino iudicio consurget (vt interim alios reticeam) Plato, in hunc sensum naturaliter (vt habet Clemens Alexandrinus) philosophatus. Veritas & sermo, sola mente spectabilis est: Ideo autem, imaginatio, seu cogitatio, est Dei, quam Barbari λόγον, seu verbum dixere Dei: veri Philosophi veritatis studiosi spectatores. Progressum autem verbum, creationis author, postea quoque seipsum gignet, cū verbum caro extiterit. In his enim verbis, diuinus iste Philosophus considerat, æternum Dei filium semper in mente Dei Patris fuisse genitum; diciq; veritatem respectu identitatis naturę: Idēam verò & verbum, respectu personę, quæ creaturis esset communicabilis. Hoc autem supra omnes Philosophos, assecutos fuisse Barbaros, hoc est ex idiotis Apostolos, sed singulari Dei contemplatione illuminatos. Exinde verò hoc Verbum, exacto opere creationis oninium rerum, per incarnationem propria virtute operandæ, mundo fore appariturum. Aded vt hæc sententiā, initiū Euangelii S. Ioannis satis expressisse videatur. Porro maluit Euangelista secundam personam diuinitatis vocare verbum, quàm filiū, propter quatuor rationes. Prima: Quia cū Deus sit mens, facilius humana fides apprehendit, eum produxisse verbum, quàm filium, quod carnalem potiùs considerationem importat. Secundò: quia productio creaturarum, quæ huic secundæ personæ erat attribuenda, magis correspondet verbo, quàm filio. Moyses enim dicebat, *Verbo Dei facta fuisse omnia.* Quod ipsum explicat Dauid dicens:

Plato de Verbo
æterno diuinę
philosophatus.
Clemens Alexā
drinus libro 5,
Stromatum.

Verbum cur ma
luit dicere S. Io
annes quā filiū.

Verbo

Psalm: 32. & 6. Verbo Domini cœlî firmati sunt. &c. Tertiò: Vt maior esset proprietas & emphasis. mysterij incarnationis. Si enim dictum fuisset: Filius caro factus est: sequeretur quædam implicatio, ad naturarum vel personarum confusionem. Iam verò quando dicitur, *Verbum caro factum est*: perinde sonat, ac si diceretur, Deus homo factus est. Quartam rationem ponunt, S. Basilius, Theophilactus, & Eutymius, vt omnem cogitationem carnalis vel creatæ generationis interciperet, quæ Arianis maximi erroris causam subministrabat. Non verebantur enim viri illud in talia dicta prorumpere: Si filius est, necesse est vt & fœmina sit, & colloquium sermonis, & coniunctio coniugalis verbi, & blandimentum, & postremum ad generandum naturalis machinula. Hæc ibi. Cuiusmodi strophas infernali cautio dignas, plurimas, pro dolor, à compluribus annis legimus, ad nostrum istud regnum, tanquam omnium Hæresum asylum, introductas, ex Transyluania præsertim, quæ tanti sceleris miserabiles hucusq; pœnas excipere non desinit: nobis in exemplum & quasi in speculum vicinum, quid nos quoque, nisi talia monstra aliquando tandè excusserimus, expectare oporteat. Omnino *homines animales, & quæ non intelligunt blasphemantes*, volunt Deum creaturis, quin etiâ Deum summam intelligentiam, sensibus suis brutalibus componere: contra illud quod Dominus protestatur per Prophetam: *Putas ne, Deus è vicino ego sum, dicit Dominus: & non Deus de longe?* Tria igitur secundum D. Thomam, S. Ioannes, optima methodo, asserit de hoc Verbo. Primùm, quando erat: Secundò, vbi erat: Tertiò, quid erat: Quartò (vt nos reliqua prosequamur) quid in sua proprietate (vt Verbum æternum est) in creaturis operabatur: Quintò, quomodo demum imaginem & similitudinem Dei in homine sic restituerit, vt non solum ad imaginem Dei perfectus fuerit homo, sed ad imaginem hominis factus fuerit Deus. Porro assertio S. Ioannis, quatuor istis terminis perficitur: *Verbum, Deus, In principio erat: & apud Deum.* De quibus cùm antehac plura dixissemus, pauca quæ Dominus inspirauerit addemus. Verbi Etymon explicuit S. Hieronymus, sic scribens: Ioannes rusticus, piscator, indoctus: & vnde illa vox obsecro: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum?* λόγος enim Græcè multa significat. Nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa vnius cuiusq; rei, per quam sunt singula, quæ subsistunt: quæ vniuersa rectè intelligimus in Christo. Hæc ille. Istæ autem denominationes etiam textui præsentî Euangelico applicari possunt: Vt rationem intelligamus, internum in mente Dei conceptum,

Hæretici terreni & carnales, generationem filii Dei spiritualement & cœlestem carpebant.

Basilius.

Theophilactus.

Eutymius in hunc locum.

Isaia 28. & 14.

Iuda 1. & 10.

Isaia 23. & 23.

Methodus S. Ioannis in describendo Verbo æterno.

S. Thomas lect. 1. in Ioannem.

Verbi significata filio Dei correspondent.

Hieron: epistola ad Paulinum

Bibliis præliminari.

conceptum, quo se ipsum ab æterno cognoscit: supputationem
verò respectu relationis inter Deum & Verbum, hoc est Patrem &
filium: Verbum autem, personam filij Dei; Verbum inquam in-
K ternū secundum generationem diuinam ab æterno, quod apud De-
um & in sinu Patris existens, erat naturalis Dei Patris & imago, &
character: Verbum autem externum, quando assumpta carne, De-
um in sua natura & specie inconspicuū, nobis reuelauit, & sensibus
etiam per verbum vitalis doctrinæ exposuit, iuxta illud: *Deum nemo* Ioan: 1. § 18.
vidit vnquam. Vnigenitus filius qui est in sinu Patris, ipse enarrauit. Causam au-
tem omnium rerum, & quidem primam, ipsumq; principium, eun-
dem intelligimus, quia *omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est ni-*
hil: & in ipso vita erat. Secundus in hac sententia terminus est, *Deus,* Verbū, & Deus;
qui miro Spiritus diuini artificio, cum Verbo inuicem de se prædi-
cantur. Quando enim dicitur: *Verbum erat apud Deum:* per Deum de-
signatur persona Patris, ex sua substantia filium generantis. Quan-
do additur: *Et Deus erat Verbum:* explicatur, illud ipsum Verbum esse
secunda persona diuinitatis, à Patre quidem persona distincta, sed
naturā non minùs, quàm ipse Pater, Deus. Deniq; dum concludi-
tur: *Hoc erat in principio apud Deum:* Primū quidem insinuat tertia
persona Spiritus sancti, quæ quidem procedat, non solū à Verbo
quod erat in principio, sed etiā à Deo apud quem erat Verbum,
hoc est à persona Patris. Porro *In principio,* notat ipsam æternitatem.
Quod vel ipse Ioannes explicat initio primæ suæ Canonice dicēs: *Verbum erat a-*
Quod erat ab initio, &c. de verbo vite, &c. testamur & annuntiamus vobis vitam pud Deum in
æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis. Vbi idem dicit Euangeli-
sta, quod initio Euangelij dixerat, Verbū fuisse ab initio, seu à prin-
cipio, quod erat apud Patrem, & quidem Verbum vitæ, seu in quo
vita erat, immò (vt in fine Epistolæ addit) *Deum verum, & ipsam vitam* in principio quo-
æternam: & idem Verbum nobis in carne sic apparuisse, vt Apostoli modo.
illud ipsum viderint, oculis perspexerint, & manibus contrectauerint. Eidem ter-
mino (*In principio*) conuenit quoq; particula (*erat*) denotat enim tem-
poris antiquitatem, quam mens humana potest comprehendere
maximam, atq; adeò ipsam æternitatē. Ideo Ambrosius hanc sen-
tentiam inferens dicit: *Erat, inquit, apud Deum: Erat, erat, erat.* Ecce
quater erat: Vbi impius dicit, quando non erat? Alibi quoq; Ioan-
nes in Epistola sua dicit: *Quod erat in principio,* indefinitè tenditur, erat.
L Quidquid cogitaueris: erat filius. Et postea: Arius dicit: *Erat quā-*
do non erat: Sed scriptura dicit, erat: non dicit, non erat. Denique
Ioannes scripsit: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus*

erat Verbum : Hoc erat in principio apud Deum. Ecce quotiens erat, & nunquam dixit, quod non erat. Cui ergo credimus, Ioanni in Christi pectore recumbenti, an Ario inter effusa se sua viscera volutanti? Hæc ille. Deinde Verbum (*erat*) Græcè *ἦν*, deriuatur ab esse, quod denotat ipsam diuinam essentiam, iuxta illud, quando Deus dicebat

Exod. 3. & 14. Moysi, *Exod. 3. Ego sum qui sum.* Et rursus : *Qui est, misit me ad vos.* Ne autem quis ex ista præteriti temporis nota, filij Dei naturam tempore metiatur, additur alibi totum temporis cōplementum, ipsam æternitatem designans. Nam *Apocalip. 1.* postquam dixisset idem Apostolus de Deo absolutè, utiq; de Deo Patre, hæc verba : *Gratia vobis & pax à Deo, qui est, qui erat, & qui venturus est :* deinde eadem verba filius Dei in carne de seipso dicit : *Ego sum α & ω, principiū & finis, dicit Dominus Deus, qui est, qui erat, & qui venturus est, omnipotēs.* Quartus terminus in ista sententia est (*apud Deum*) quod simul denotat & distinctionem personæ, quando dicit, non in Deo, sed apud Deum : & ipsam naturæ vnitatē,

quādo idem ipse Euangelista declarat, idem fuisse filio apud Deum, quod semper esse in sinu Patris. Et ipse filius apertius id ipsum con-

testatur : *Ioan. 10. & 30. Ego & Pater vnum sumus.* Et alibi : *Ego in Patre, & Pater in me. Ideo Ioan. 14. & 10. qui videt me, videt & Patrem meum.* Ad hoc propositum Lactantius citat versiculum Sibyllæ, in hunc sensum canentis :

Ipsū cognosce Deum, filium Dei existentem.

Cæterum hanc assertionem Euangelista concludit artificiosa recapitulatione, dicens : *Hoc erat in principio apud Deum.* Primum quidem ideo, ut quæ de personis diuinis distinctè dixisset, in vnius indiuisæ essentia naturam congereret. De quo præclare Hilarius : Sed trepido (inquit) in dicto, & me insolens sermo commouit. Audio : Et *Deus erat Verbum :* cū vnum Deum Prophetæ enuntiauerint. Sed ne quod vltra trepidatio mea progredi possit, reddit Sacramenti tanti piscator meus dispensationem, & refert ad vnum omnia, sine contumelia, sine abolitione, sine tempore. Ait enim : *Hoc erat in principio apud Deum.* Cū, hoc erat in principio, non tenetur in tempore : Cū Deus est, non refertur ad vocem : Cū est apud Deum, nihil nec confunditur, nec confertur. Nam nec aboletur in alterutrum,

& apud vnum ingenitum Deum, quo ipse vnus vnigenitus est, Deus prædicatur. Similiter Basilus : Sic rursus (inquit) paucis verbis omnem suam Theologiam in summā redegit. *Hoc, inquit, erat in principio apud Deum. &c.* Atq; ita (dicit S. Ambrosius) omnes Hæreses, hoc capitulo breui piscator noster exclusit. Quod enim erat in principio, non excluditur tempore, nō principio præuenitur : ergo

Arius

Arius conticescat. Quod autem erat apud Deum, non commixtione confunditur, sed manentis Verbi apud Patrem solida perfectione distinguitur, vt Sabellius obmutescat. Et Deus erat Verbū. Non ergo in prolatione sermonis hoc Verbū est, sed in illa cœlestis designatione virtutis, vt confutetur Photinus. Quod verò erat in principio apud Deum, sempiternę diuinitatis in Patre, & filio inseparabilis vnitas edocetur, vt erubescat Eudoxius, & Eunomius. Postremò, cū omnia per ipsum facta dicuntur, ipse conditor noui vtique testamenti & veteris designatur, vt Manichæus locum temptationis habere non possit. Ita piscator bonus, intra vnum omnes rete conclusit, vt faceret inhabiles fraudi, quamuis essent inutiles captioni. Hucusq; Ambrosius. His de æterna generatione quamuis balbutiendo enarratis, consimili humilitate, ad generationem temporalem quàm breuissimè transeamus: his verbis expressam: *Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Ordinem istum quem in enarranda vtraque Christi generatione secutus est S. Ioannes, longè ante prædixerat Baruch Propheta. Postquam enim enumerasset summam Dei potentiam in productione et conseruatione creaturarum: sic prosequitur: *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum. Hic adinuenit omnem viam discipline, & tradidit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Posthæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Cū enim Euangelista descriptionem Verbi æterni concludit: *Hoc erat in principio apud Deum:* ostendit ea quæ initio trifariam de Verbo & Deo N dixerat, vnitatem vnius & eiusdem diuinæ essentia afficere non potuisse, quin vnus Deus permaneret, & (vt ipse per Isaiam protestatur) nullus aduersus eum (quamuis personæ diuersis relationibus discernerentur) æstimaretur. Deinde dicitur adinuenisse omnem viam disciplina, hoc est ad reparandam humanam conditionem. Quod quidem effectum est, quando dicit Euangelista: *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum.* Et postea: *Erat lux vera, quæ illuminat omnē hominem venientem in hunc mundum.* Quod autem subinfert Propheta in particulari: inuentam omnē viam disciplina, tradidisse Iacob puero suo, & Israel electo suo: hoc referri potest, ad illud quod Euangelista dicit: *Quotquot receperunt eum, dedit illis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius: Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Verbum enim æternum, etiam ante susceptam carnem, erat in mundo, per fidem futura incarnationis, Abrahamæ seminiq; eius singulariter applicatam, filiis nimirum Abrahamæ, non tam secundum carnem, quàm secundum spiritum & fidem:

Incarnationis
filij Dei ordinē
& modum Euā-
gelista confor-
mat Prophetis.
Baruch 3. 36.

Isaia 43. 30.

Rom: 9. & 7. Siquidem non omnes ex Israel, sunt Israelitæ, sed qui sunt filij fidei & promissionũ, vt Apostolus deducit. Postremò, quod dicit Propheta in prænotione spiritus: *Posthac in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est*: hoc Euangelista præstitum re ipsa demonstrat dicens: *Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. &c.* Eundem ordinẽ indicat Dominus ipse **Isaiæ 48. & 16.** per Isaiam dicens: *Accedite ad me, & audite hoc: Non à principio in abscondito locutus sum, & ex tempore antequàm fieret, ibi eram. Et nunc, Dominus Deus misit me, & Spiritus eius.* Quod qui rectè expenderit, idem ex hac sententia percipiet, quod clariùs expressit S. Ioannes: In principio fuisse Verbum, quod esset quasi interpres & imago Dei Patris & totius diuinitatis, idemq; extitisse in sua essentia ab æterno, priùs quàm creaturæ per illud fierent, seu factæ essent: postmodũ verò missum esse, hoc est suscepisse carnem humanam, opera seu virtute, non solum Verbi propria, sed totius diuinitatis, nimirum Patris, virtute sua (quæ secundum Apostolum filius est) Mariæ obumbrantis, & **1. Cor: 1. & 24.** Spiritus sancti, Mariam ad hoc opus singulariter fœcundantis. Deus filius hominis factus, vt **August: Serm: 9. & 12.** de Natiuit: Domini. Eundem dicendi ordinẽ postulabat ratio humani intellectus. Cum enim dicente Domino, *quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est*: duriusculum videretur, hominem, carnem & ex carne, & secundum carnem natum, explosa quasi imperfectione carnis & sanguinis, ex Deo renasci, & filium Dei fieri. Propterea subinfert S. Ioannes longè maius Dei opus, quod etiam ipse Deus factus fuerit homo: quo quidem cum natura humana commertio, hoc quoq; effectum est, vt homines renascantur filii Dei. Præclare **Athanasius**: Sicut (inquit) non liberati fuissimus à peccato & maledicto, nisi verè ea naturaliterq; humana caro fuisset, quam induit Verbum (nihil enim commune nobis esset cum re aliena) sic quoque non deificatus foret homo, nisi naturaliter ex patre verum propriumq; eius esset Verbum, quod caro factum est. Propterea namq; huiusmodi facta est vnio, vt Deitas vera, & vt sic dicam, naturalis, verum & naturalem hominem sibi conferet, & stabilis efficeretur hominis salus & deificatio ipsius. Et alibi. Vt enim (inquit) Dominus induto corpore factus est homo: ita & nos homines ex Verbo Dei deificamur: eò quod illud receptũ sit in carne, & iam inde vitam æternam adipiscimur. Hactenus Athanasius. Porro in hac propositione, tres termini sunt considerandi. Primus, verbum: secundus, caro: tertius, factum est. De verbo non est difficultas, quod intelligatur secunda persona Diuinitatis: quia tota coherentia textus S. Ioannis, per particulas relatiuas, ad illud ipsum Verbum, quod

Verbum caro
quomodo fa-
ctũ, & quomo-
do vim incar-
nationis magis
exprimit.
Has phrases ex-
plicat satis Epi-
phanus contra
Dimarit: & in
Ancoratu.

bum, quod initio proposuerat, refertur. Sed quòd Euangelista proposuerit Verbum non autem filium, aut Deum: & rursus carnem, non autem naturam humanam, vel ipsum hominem: varias causas inferunt sacri Doctores, quas retuli superius. Præcipua tamen est, quia tantum mysterium & in homines beneficium, magis proprie & magis emphaticè exprimitur, sicut per Verbum ex parte Dei, sic per carnem ex parte hominis. Dixi magis proprie: Quia si dixisset: Filius factus est caro, videretur quali identica, neque supra naturam humanam elocutio: cum filiationem homines secundum carnem apprehendant: fuissetque exinde maior occasio Nestorianis, duplicem in Christo constituere personam. Si etiam dixisset: Et Deus homo factus est (quod tamen verè Ioannis elocutio sonat) potuisset confirmari error Sabellianorum, qui etiam in opere incarnationis personas confundebant. Iam verò ex parte Dei ponitur Verbum, non solum quia (ut dixi) de illo eodem sermone continuatur: sed etiam, quia sicut Verbum ex natura sua exprimit generationem ex Deo in mente, & est interpretes ad cognitionem ipsius mentis: sic etiam natura sua aptum est ad generationem secundum carnem, & in ipsa carne Diuinitatis inconspicua ostensionem. In quem sensum præclare Augustinus: Verbum (inquit) quod foris sonat, signum est verbi quod intus latet, cui magis verbi competit nomen. Nam illud quod profertur carnis ore, vox verbi est, verbumque; & ipsum dicitur propter illud, à quo ut foris appareret, assumptum est. Ita enim verbum nostrum vox quodam modo corporis fit, assumendo eam in qua manifestetur sensibus hominum. Sicut Verbum Dei caro factum est, assumendo eam, in qua & ipsum manifestaretur sensibus hominum. Et sicut verbum nostrum fit vox, nec mutatur in vocem: ita Verbum Dei caro quidem factum est, sed absit ut mutaretur in carnem. Assumendo quippe illam non in eam se confundendo, & nostra vox fit, & illud caro factum est. Hæc ille. Dixi secundò: tantum incarnationis opus, magis emphaticè expressum fuisse per Verbum & carnem. Sicut enim alibi ostendimus, Apostolum hoc idem mysterium exaggerasse per terminos sibi maximè oppositos, nimirum carnis, & spiritus, gentium, & angelorum, mundi, & gloriæ: eodem modo Euangelista in describenda incarnatione, ex parte Dei posuit rem omnium altissimam, hoc est Verbum, quod (ut congerit Ambrosius) erat, erat, erat, atque erat à principio, hoc est ab æterno, & quidem apud Deum, & Deus ipse: per quod etiam omnia facta sint, viuunt, & conseruentur. Huic autem ex parte hominis

Theodoret^o in
Epithome Di-
uinorum dogma-
tum.

Verbo maximè
Diuinitas inno-
tescit in pro-
pria & humana
natura.

Verbi Diuini
ad humanum
analogia.
Aug. de Trinit.
lib. 15. cap. 11.

Sermone nostro
3. de Nat. Dñi
sup. yba Apost.
1. Timoth. 3.

Verbi æterni ad
carnem huma-
nam aptissima
oppositio.

- Gen: 6. v. 3. opposuit rem fragilissimam, nimirū carnem. Nam in Genesi cū dicitur, omnem carnem, id est genus humanum, corrupisse viam suam, introducitur Deus sic dicens: *Non permanebit spiritus meus in homine in eternum, quia caro est.* Idipsum proclamari iubetur Isaías. *Clama: Omnis caro senium &c. decidit & exsiccatum est: Verbum autem Domini nostri* Q
- Isaia 40. v. 6. Generatio humana carnalis virtute Verbi æterni in spiritali regeneratur. Ioan: 1. v. 13. Nec illud vacat mysterio, quod antequam Euangelista diceret: *Verbum caro factum est*, præmisit humanam generationē viciatam peccato, ex sanguinibus, voluntate carnis, & volūtate viri, vt istud generationis vitiū excluderetur à spiritali regeneratione in filios Dei, idque virtute subsequēntis vnionis Diuinæ naturæ cū humana. Siquidem filius Dei factus est homo, non ex sanguinibus congressus carnalis, sed ex sanguine virginali purissimo ex carne quidem Mariæ, sed non ex voluntate, id est concupiscentia, carnis: neque ex voluntate viri, sed potius vir ipse tanquam *ὁ ἀρχιτέχνας* seu archiopifex (vt loquitur Epiphanius) ex sua ipsius volūtate hāc ipsam sibi in vtero virginis domum corporis fabricauit. Ideo cū dicit Apostolus: *Hebr. 2. quod pueri communicassent carni & sanguini*; non dicit filium Dei communicasse se eidem carni & sanguini, sed *illis se ipsum similiter communicasse*, hoc est in naturæ statu, nō autē in defectu.
- Quomodo fili⁹ Dei comunicauit pueris, carni & sanguini cōmunicantibus. Hebr: 2. v. 14. Subit & alia ratio, quod Verbo maluerit Euangelista iungere carnem quā hominem, vel naturam humanam. Quia si dixisset, naturam humanam verbum factum: dubitari potuisset, an Christus fuerit in sua persona verus & singularis homo, verus inquam hominis, id est Mariæ, filius. Rursus si dixisset, *Verbum homo factum est*: cū homo sine propria hypostasi seu persona non dicitur propriē homo, sequeretur Christum, vt in natura diuina, sic etiam in humana, singularem retinuisse personam, vt aliqui hæretici hallucinabantur. Cū veritas Catholica firmissimē teneat, personam diuinam fuisse sibi sufficiētem, ad vtramq; naturam sustinendam. Ideoq; ad vnionem veri Dei simul & hominis, sufficiebat sola persona, non humana finita, quæ diuinitatem infinitam sustinere non potuisset, sed diuina, quæ ad perficiendum hoc opus erat sufficiens. Ista vnitatis personæ in duabus distinctis naturis, elucidat illas propositiones scripturæ, in quas multi hæretici impeerunt: quando dicitur
1. Cor: 2. v. 8. Dei filius, ex muliere factus seu natus, circumcisus, passus, & Dominus gloriæ crucifixus, atq; mortuus: Econuerso autem, quando asseritur filius hominis descendisse de cœlo, simulq; ibidem esse, R
- ex mortuis sepulchro intacto resurrexisse, & cœlos visibiliter penetrasse, atq; conscendisse. Hæc enim verissimē dicuntur (vt antiquiores

quiores Theologi dicebant) æconomicè, vel theologicè, hoc est secundum recentiores, per communicationem Idiomatum: hoc est, quando propter vnitatem personæ in Christo, attributa essentialia diuinitatis & humanitatis de se inuicem prædicantur. Quod inter alios S. Augustinus, sic doctissimè expreßit: Ita caro verbo in Christo cõnita est, vt non minus caro cum verbo, ad dexteram Patris confidens, quàm ipsum Verbum adoretur. Nam & qui suscepit, & quod suscepit, vna est in Trinitate persona. Hæc ille. Quod quia hæretici ignorant, vel temerè negant, ex infinitis erroribus sese explicare non possunt. Tertijs terminus in ista propositione est (*Factum est*) Vbi primo meminisse oportet, Euangelistam de Verbo æterno præmisisse, quòd *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est.* Et hoc igitur quod modo factum esse subinfert, sine illo fieri non potuisse: hoc est, quamuis Verbum verè factum esset caro, tamen Verbum æternum tanquam immutabile, idem ipsum in se manet quale descriperat S. Ioannes, quod ab æterno erat in sua propria subsistentia, & quidem in substantia indiuidua apud Patrem, & ipsemet Deus. Quod autem dicitur factum, mutatio illa facta fuit in assumpta humanitate. Qualem modum loquendi obseruauit Athanasius, quando Apostolus dicit, *Christum pro nobis factum fuisse execrationem & peccatum.* Sic etiam Genes: 2. primus homo post acceptum spiraculum vitæ, dicitur *factus fuisse in animam viuentem:* cum tamen corporis priorem formam per hoc non amiserit. Sed istum loquendi modum sufficienter elucidauit Apostolus, quando dicit, *Christum factum esse ex semine Dauid secundum carnem: sed secundum Spiritum sanctificationis, prædestinatum fuisse filium Dei in virtute.* Et ad Philip: 2. dicitur *Christus fuisse in forma Dei, non rapina,* ergo natura: per exinanitionem autem assumptæ carnis factum esse *in similitudinem & habitum hominis.* Ad eundem sensum, Ecclesia ex antiquis Doctoribus proficitur, quòd Verbum æternum id quod erat permansit, & quod non erat assumpsit. Doctissima huius vnionis ratio Gregorij Theologi, extat apud Nicephorum. Cum enim Monophysitæ hæretici ex Philoponi Tricheitæ perplexitatibus Aristotelicis ratiocinarentur: Verbum, peracta cum carne vnione, proprietatem & distinctionem naturarum seruare non potuisse, sed in vnã naturam transiisse: Sicut anima & corpus humanum, cum sint separatæ naturæ, vnione tamen per generationem, vnã hominis naturã constituunt. Gregorius acutissimè respõdet: Naturarum considerationem expendi oportere, ex quibus scilicet; in quibus; & quæ sint. Nam (ex quibus) pro-

Theodoretus
Dialogo 2.
ἀσυγχύτως.

Augustinus de
Trinitate lib: 1.
cap: 13.
Vide D. Thomam 3. parte,
quæst: 16. arti: 4.
Verbum caro
factum absq; sui
mutatione.

Athan: epist: ad
Epictetum, &
serm: 3. contra
Arianos.
Galat: 3. & 13.
2. Cor: 5. & 21.
Gene: 2. & 8.
Rom: 1. & 3.
Philip: 2. & 7.

Athan: Grego:
Nazian: ora: 32.

bus) propterea posuit, vt ex diuinitate & humanitate naturam declararet: (in quibus) vt naturas per vnionem seruet, neq; eas propter mutuam vnionem cōfunderet: (quę sint autem) ne quis alium Christum, post naturarum vnionem factum esse existimaret. Porro aduersariorum similitudini, declarando suam veritatem, opponit aliam ex compositione hominis ductam. Quādo enim corpus humanum sit compactum ex quatuor elementis, vtiq; natura non solum diuersis, sed etiam contrariis; igne videlicet, aëre, aqua, & terra, in cōfesso est, in quibus etiā consistit. Atq; in corpore ea ex quibus, & in quibus est, conseruantur. Quę autem sint, non itidem. Siquidem post elementorum vnionem, corpus nostrum, sicut & singulę illius partes, non purē ignis est, neq; incorruptē aqua, neq; germanē terra, sed aliud quiddam, quā quatuor ista. Secus fit in vnione diuina: vbi nihil aliud, quā hoc ipsum quod est, nimirū Deus, & homo, remanere potuit. In hunc sensū Theologorū ille apex. Eadem Leo Papa sic pulcherrimē pertractat: Quod (inquit) Deitatis est, caro non minuit: quod carnis est, Deitas non peremit. Idem

Leo epist. 11. ad
Iulianum.

Christi Dei &
hominis simul
Catholica & au-
rea confessio.

Incarnatio vni-
oni animę ad
corpus humanū
comparata.

enim & sempiternus ex Patre, & tēporalis ex matre in sua virtute inuiolabilis, in nostra infirmitate passibilis, in Deitate Trinitatis cū Patre, & cum Spiritu sancto, vnus eiusdemq; nature. In susceptione autē hominis, non vnus substantiæ, sed vnus eiusdēq; personę: vt idē esset diues in paupertate, omnipotēs in abiectione, impassibilis in supplicio, in morte immortalis. Nec enim Verbum, aut in carnē, aut in animam, vel aliquā sui partem conuersum est, cū simplex & incōmutabilis natura Deitatis, tota sit semper in sua essentia, nec damnum sui recipiens, nec augmentum; & sic assumptam naturam beatificans, vt glorificata in glorificante permaneat. Cur autem inconueniens aut impossibile videatur, vt videlicet Verbum & caro, & anima, vnus IESVS Christus, & vnus Dei hominisq; sit filius, si caro & anima, quę dissimilium naturarum sunt, vnā faciunt etiam sine Verbi incarnatione personam: cū multo facilius sit, vt hanc vnitatem sui atq; hominis, Deitatis præstet potestas, quā vt eam in substantiis suis obtineat solius humanitatis infirmitas? Nec Verbum igitur in carnem, nec in Verbum caro mutata est, sed vtrumq; in vno manet, & vnus in vtroq; est; non diuersitate diuisus, non permixtione confusus, nec alter ex Patre, alter ex matre, sed idem aliter ex Patre ante omne principium, aliter de matre in fine sæculorum: vt esset mediator Dei & hominum homo Christus IESVS, in quo inhabitaret plenitudo Deitatis corporaliter. Quia assumpti non assumptis prouectio

T

prouectio est. Hæc ibi. Notandum quoq; est, incarnationem seu natiuitatem temporalem Christi, bifariam accipi. Incarnatio enim propriè dicitur, vnio seu assumptio naturæ humanæ cum diuina, in vnitatem personæ filii Dei, quam modo explicauimus. Quam vnionem & humanitatis assumptionem, potuisset Verbum omnipotens alio modo perficere, sine generatione ex virgine: sed eo modo non fuisset verè filius hominis, qualem exigebat ratio redemptionis humanæ. Ideo voluit humanæ naturæ vniri in vtero virginali, per conceptionem, in ipso vtero demorationē, augmentū, & ipsam deniq; natiuitatem: vt sicut ab æterno verè & naturaliter erat filius Dei, sic etiam in tempore, verè & re ipsa fieret filius hominis: & vt generatio humana, in primo Adam in reſtitutione quidem condita, sed peccato vitata, productione immaculata & innocenti, secundi Adæ, ad futuram spiritualem regenerationem corrigeretur. Quod Lactantius pulchra ratione sic comprobat: Summus, inquit, Deus ac parens omnium, cū religionem transferre voluisset, doctorem misit e cælo, vt nouis cultoribus, nouam legem in eo, vel per eum daret: non sicut ante fecerat per hominem. Sed tamen nasci eum voluit tanquam hominem, vt per omnia summo Patri similis existeret. Ipse enim Pater, Deus, & origo, & principium rerum, quoniam parentibus caret, ἀπάτωρ (sine patre) atq; ἀμήτωρ (sine matre) à Trismegisto verissimè nominatur, quod ex nullo sit procreatus. Idcirco etiam filium bis nasci oportuit, vt ipse etiam fieret ἀπάτωρ, atq; ἀμήτωρ. In prima enim natiuitate spiritali ἀμήτωρ fuit, quia sine officio matris, à solo Deo Patre progeneratus est: In secunda verò carnali ἀπάτωρ fuit, quoniā sine Patris officio, virginali vtero procreatus est; vt mediā inter Deum & hominem substantiam gerens, nostram hanc imbecillamq; naturā, quasi manu ad immortalitatem posset educere. Factus est & Dei filius per Spiritum, & hominis per carnē, id est Deus & homo: interim & Deum fuisse, & hominem ex utroq; genere permixtum, Prophetis vaticinantibus discimus. Hucusq; Lactantius. Hoc mysteriū non penitus quoq; latuisse Gentilicos vates, præsertim Sibyllas, vaticinia hæc attestantur.

Sibylla Erithræa *Tunc ad mortales veniet mortalibus ipsis*
lib: 1. Oraculorū. *In terris similis, natus Patris omnipotentis,*
Corpore vestitus.

Sibylla Europ. *Virginis æternum veniet de corpore Verbum.*
Sibylla Agripp. *Summus erit sub carne satus, charissimus atq;*
Virginis & terre complebit viscera, Sanctum
Verbum, consilio, sine noxa Spiritus almi.

Sibyllarum de Christi incarnatione oracula. Apud Thomam Beuxamis i Har moniam Euan gelicam.

Christus exēplo Dei Patris, quo modo ἀπάτωρ & ἀμήτωρ, hoc est sine Patre & sine matre. Hebr: 7. & 3. Lact: de vera Sa pietati: 4. c. 13. Augur: serm: 18. de Tempore. Christ⁹ bis natus, in cælis qui dem sine matre, in terris sine patre. Christus quara tione mediator Dei & hominū.

Plato veritatē
ad filium dei in-
carnandum re-
uocat.

Coelius Rodigi-
nus in fine libri
sui de Antiquit.

Isaia 12. ¶ 3.

Dei cognitio &
adoratio genti-
libus elongata,
Iudæis adum-
brata, Christia-
nis reuelata.

Ioan: 4.

Rom: 1. ¶ 21.

Clemens Alex:
lib: 6. Stromatū.

Incarnationis
Christi sumaria
confessio.

Sed maximè admiranda est Platonis de hoc sententia, vel potius prædictio, propter quam vel solam, diuini Philosophi nomen meruerit: Tantisper (inquit ille) meis acquiescendum doctrinis cohortationibusque, donec homine augustior quispiam, sacratiorque sese in terrarum ostendat orbe, veritates, adyta, fontesque; arcanos reclusurus, quem veluti ducem ineffabilem sequantur omnes. Cui debetur, laus, decus, & gloria in æuum sempiternum. Vbi satis clara est allusio ad Prophetiam illam Isaia dicentis: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatorum: Et dicetis in illa die: Consistimini Domino, & annunciate nomen eius: notas facite in populis adinventiones eius. Mementote quoniam excelsum est nomen eius.* Hoc experta est Samaritana illa, quando ad fontem terrenum, agnouit fontem cœlestem, ex ore viri Messia: ad salutem suam effluisse promanantem. Triplicem enim veluti rituum diuinæ cognitionis, ibi manifestauit Christus. Primò quidem Gentilium: qui cum secundum Apostolum, Deum etiam per reuelationem cognouissent, tamen cultū creatoris, ad creaturā transulerunt. Deinde Iudæorum, ex quibus quidem (teste ibidem Salvatore) salus est: sed qui agnitionem & adorationem Dei, in vno tantum monte siue templo, in corpore tantum & vmbra, non autem in spiritu & veritate, percepissent. Solos ergo tertios esse Christianos, qui tanquam veri adoratores, in omni loco adoraturi essent Patrem (tanquam Trinitatis principium) in spiritu & veritate. Hæc est illa politia Platonica: ad quam respiciens Clemens Alexandrinus, citat ex S. Petri Apostoli libro prædicationum (quamuis nunc Apocrypho) similem doctrinam; quam tandem sic cōcludit: Quapropter & vos sanctè & iustè, quæ vobis tradidimus edocti, seruate: nouè Deum per Christum colentes. Inuenimus enim in scripturis, quomodo Dominus dicat: Ecce dispono vobis testamentum nouum: non sicut disposui patribus vestris in monte Horeb. Nouum disposui vobis: Græcorum enim & Iudæorum vetera sunt: nos autem ipsum nouè tertio genere colimus Christiani. Apertè (vt opinor) significauit Petrus, vnum & solum Deum à Græcis gentiliter, à Iudæis verò Iudaicè, nouè autem à nobis & spiritualiter cognosci. Hæc Clemens.

Tertia Pars.

X his igitur quæ dicta sunt, veritatem Catholicam, sic breuiter concludimus. Deus verus, non quidem Pater, nec Spiritus sanctus, sed solum Verbum seu filius, essentia quidem diui-

dem diuinitatis vnus, sed persona distinctus, in eadem sua persona factus est homo: ita tamen, vt verus & immutabilis ab æterno permanens Deus, per istam vnionem & natiuitatem, incepit & in æternum permanens sit etiam verus homo: naturam & personam diuinam non immutans, & naturam humanā assumens, in vera carne & anima: proptereaq; sicut corpus isto diuinitatis consortio, nō amisit naturales suas proprietates, absq; defectu peccati: sic etiam anima, non est priuata sua voluntate, quin in vno eodemq; indiuiso Dei & hominis filio, & diuina & humana voluntas remaneret: sicut Ecclesia in Concilio quidem Nicæno contra Nestorium, & in Laodicensi contra Eutichem iam pridem definiuit. Ista etiam toties iam conuicta veritas, explodit varias circa istum articulū hæreses, quas S. Thomas breuiter recolligit inquit: Eutichiani sic Verbum carnem interpretati sunt, vt naturę commiscerentur: quasi vna eademq; natura fuerit Dei & hominis, & Verbum vel eius aliquid, in carnem conuersum sit. Ariani rursus hærent in dictione carnis, quasi solam carnem, non animam etiam, filius assumpserit. Nestorius ita Verbum carnem factum intelligit, vt quia duæ naturæ sunt Verbi & hominis, duas in Christo personas esse concluderet, & duos esse filios: Inde negabat Mariam esse Deiparam. Hactenus Thomas. Non defuerunt plures etiam circa hunc articulum antiquæ hæreses, ab Ecclesia iam pridem profligatæ, & quasi sepultæ, quas tamen nostris temporibus, secundū prædictionem Apostoli, & ipsius Saluatoris, noua Sathanę soboles, diuersis similiter vt olim Ari- norum sectis dissectis, ab orco suscitauit: quarū blasphemias etiam publicè editis, plena sunt omnia: præsertim in Hungaria, Morauia, nostra Polonia, Lithuania. In quibus inter alias horrendas blasphemias, non verentur ore impudico sic asserere: Non Deus factus est homo, sed homo factus est Deus. Christum nimirum ex Maria post Mariam exortum hominem, successiuè diuinitatis, non naturam, sed notionem & quandam dignationem successiuam à Patre accepisse. Sed quid hoc est aliud, quàm conuertere Euangelium Christi, & verba tam clara S. Ioannis, spiritu Diabolico pervertere, & penitus e- uertere? vt quod ille dixit: *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*: illi sic sensu peruertant: Et caro Verbum fictum est, & exulauit à nobis. O linguam cauteriis etiam infernalibus exurendam. O vocem & blasphemiam omnibus suppliciis vindicandam. O Catholicorū, qui talia tolerant, conuiuentiam deplorandam. Siccine creatura

Christus sicut duas habet naturas: sic etiam voluntates.

Hæreses circa Incarnationem Dñi explosæ. S. Thom: lect: 7. in Ioannem.

Fœdissimæ hæreses in Polonia ab orco reuocata. 1. Tim: 4. v 1. 2. Tim: 3. v 1. Matt: 24. v 5, 24 2. Petr: 2. v 1. Iudæ 1. v 7. 16.

Vide Cacodæmonem Euangelium Christi per Hæreticos subuertentem. Galat: 1. v 7.

Isa: 29. & 16. obtreſcat creatori, & lutum factori ſuo? Chriſtus (dicebat quon-
 Rom: 9. & 20. dam Iuſtinus Martyr) inuexit hominem cœlo, tu (impium os) de
 Iuſt: mart: con terra protruſis? Ad eundem modum Chryſoſtomus: Dominus tu-
 gẽtiles de fide. us in cœlum adduxit hominem: quid autem dico in cœlum? Con-
 Chryſoſt: ſuper ſedere eum fecit in throno regio: tu illi nec forum concedis, tu vr-
 Hebr: cap: 2, be eum exiſtis? Sic ille. Hoc ſanè eſt, Chriſtum ad propria venien-
 tem, non ſolùm non recipere, ſed receptum, & in cœlis triumphan-
 tem expellere, & ſolio cœleſti deturbatum denuo (vt dicit Apoſto-
 cap: 13. & 12. lus) quaſi extra portam Chriſtianitatis eiectum, & impropriis affe-
 ctum, ſibi met ipsis crucifigere, & oſtentui habere. Tales profectò
 Chriſtũ eiiciũt nō ſunt filij Dei, ſed filij diaboli, cuius deſideria faciunt, dum exem-
 & denuo cruci- plo Luciferi, filium Dei ex throno ſuo deturbare conantur. Digna
 figũt, mali Chri- proſectò talis hominum eluuiẽs, ante præparatam ſibi gehennam,
 ſtiani moribus, temporalĩ illo probroſo exterminio, quod ſacer præſcribit Eccle-
 Hæretici inſu- ſiaſticus: *Oculum eius, qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matrũ ſuæ,*
 per erroribus. *ſuffodiant eum corui de torrentibus, & aquila pulli deuorent.* Catholicis rurfus,
 Ioan: 8. & 44. qui vel propter humanos reſpectus, vel propter magis licentioſam
 Ecclĩ 30. & 17. vitam, hæreſes fouent, conuenit illud quod dixit idem Sapiens: *Glo-*
 & 3. & 12. *ria hominũ ex honore patrũ eſt, & dedecus filij pater ſine honore.* Et ipſe Domi-
 Ecclĩ 3. & 12. nus dicit: *Si Abrahæ filij eſſetis, opera Abrahæ facite.* Ita Chriſtianis verendũ
 Ioan: 8. & 39. eſt, quando abiurato per Baptiſmum Diabolo, eiũſq; operibus, ſeu
 peccatis, adultiores facti, ad eadem reuertuntur, ne tantæ filiatio-
 nis Dei nomen tantum in illis remaneat, & character, ad maiorem
 confuſionem atq; damnationem; vita autem ipſa ex ſanguinibus &
 voluntate carnis, & voluntate viri dependeat. Contra quos Prin-
 2. Petr: 2. & 20. ceptus Apoſtolorum ſic intonat: *Si enim reſurgentes coinquinationes mundi,*
 in cognitione Domini noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti, his rurfus implicati ſuperan-
 tur: *facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus.* Melius enim erat illis non cognoscere
 viam iuſtitie, quàm poſt ignitionem, retrorſum reuerti ab eo, quod illis traditũ eſt, ſan-
 Prouer: 2. & 11. cto mandato. Cõtigit enim eis illud veri Prouerbii: *Canis reuerſus ad ſuũ vo-*
 mitum: & ſus lota in volutabro luti. Si ergo ô Chriſtiani (inquit veſter gen-
 Rom: 8. & 13. tium Apoſtolus) ſecundum carnem vixeritis, moriemini: *Si autem Spiritu facta*
 carnis mortificaueritis, viuetis. Quod nobis præſtare dignetur, qui ho-
 Ioan: 5. & 20. die natus eſt nobis Deus verus, & vita æterna, vt per eum vitam im-
 mortalem aſſequamur. Amen.

In feſto

In festo Natalis Domini,

S E R M O S E X T V S .

De Verbo æterno, eiusq; diuinis operationibus,
antiquissima testimonia.

A Er totum Aduentum frequentabatur in Ecclesia illud Isaie 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium; & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Hæc promissio præstat hodie, quando tertia Missa generatione æternam filij Dei designans, incipit à verbis eiusdem Isaie: *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis.* Cum enim dicitur: *Paruulus natus*, exprimitur eius suscepta humanitas: quando verò additur, *Filius*, denotatur æterna ex Deo Patre generatio: dum autem vtrumq; nobis applicatur, apertè exprimitur proprietas nominis *Emmanuel*, id est, verus Deus, in carne nostra nobiscum conuersans. Impleta est figura *Gene: 28.* quando Iacob habens promissionem Messie ex semine suo exoriundi, dum quærit matrimonium condignum, ex quo esset hoc semen producendum, in visione considerat scalam, à loco capitis sui ad cælos pertingentem, cui incumbebat Dominus: per medium autem eius Angeli ascendeabant, & descendeabant: quo figurabatur commercium istud diuinitatis cum humanitate. Deus enim summitati scalæ incumbens, denotat verum & æternum Dei filium: Iacob autem, cum ipso loco & lapide super quem decumbebat, exprimit humanitatem ex lumbis suis producendam, secundum quam Christus dicitur *lapis angularis, & caput corporis sui, id est Ecclesia.* Scala rursus representabat nexum & vnionem hypostaticam vtriusq; naturæ: per quam vnionem factum est illud commercium, quo Deus factus est homo, vt homo fieret Deus. Cui mysterio consonat illud Psalmistæ: *Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculata sunt. Veritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit.* Similiter & illud Psalmistæ: *Descendet sicut pluuia in vellus. &c.* Quæ verba Chrysologus sic expendit: *Potest aquam Dei filius, sicut pluuia in vellus, toto diuinitatis vnguento, nostram se fudit in carnem, ab vnguento nuncupatus est CHRISTVS: & huius nominis extitit solus auctor, qui sic Deo superflusus est, & infusus, vt homo Deusque, esset vnus Deus.* Sic ille. Hoc re ipsa exhibitum fuisse humano generi, testantur verba præsentis

Natiuitas Christi figuris & prophetiis antiquis accommodata. Isaie 7. & 14. Isaie 9. & 5.

Scala Iacob incarnationi filij Dei applicata. Gene: 28. & 12.

1. Petr: 2. & 5. Colof: 1. & 18.

Psalm: 84. & 11. Psalm: 71. & 6.

Thema & partitio sermonis.

S. Ioannes ex-
cipit ceteris E-
uangelistis vtrāq;
Christi genera-
tionem tradit.
Hier: in 1. cap:
Matth.

Verbum intel-
ligi filium Dei
æternum, pro-
batur.

1. Ioan: 1. § 1.

1. Ioan: 5. § 20.
& § 5.

Apoc: 19. § 13.

Verbi æterni di-
uini ad humanū
analogia.

Vide Gregor:
Nazian: in ora:

Paschali.

Euangelij: Ex quibus nos, pro nostra tenuitate, ostendemus æternam filij Dei generationem; Primò ex sua origine, deinde ex operatione creaturæ veteris, tam in productione & prouidentia, quam etiam in nouæ creaturæ reparatione. Deinde Hæreticorum curiositatem & incredulam blasphemiam huic fidei cōtrariam perstringimus. Postremò aliquid addemus de regeneratione gratuita, secundum quam Verbum incarnatum in nobis habitans, gratiæ suæ plenitudinem in nobis operatur. Quo ad primum. Sicut tres

alii Euangelistæ, ex humanitate Christi eius diuinitatem describūt, (vt nimirum secundum D. Hieronymum, per hominem, Deum discere incipiamus) sic è conuerso, & longè perfectiūs, S. Ioannes, ex generatione diuina eiusq; operibus, humanitatem Christi eiusq; redemptionem ostendit. Primò ergo quasi subiectum diuinę istius doctrinæ, ponit *VERBUM*: per quod cum intelligere filium Dei æternum, patet sequentibus rationibus. Primò: quia id ipsum Verbum paulò post dicit factum esse carnem, & habitasse in nobis, & exhibuisse nobis gloriam, quasi vnigeniti à Patre: per quæ & sequentia, apertè describitur Christus, eiusq; Euangelica historia exinde suam sumit continuationem. Secundò, quia idem Ioannes initio Epistolæ suæ, eisdem ferè verbis paulò mutatis, describit filium Dei incarnatum. Tertiò: in eadem Epistola 1. Ioan: 5. appellat eum verum Deum, & vitam æternam. Quartò: ibidem hoc ipsum Verbum, ponit mediam personam Trinitatis, dicens: *Tres sunt testificantes in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.* Quintò Apoc: 19. Eundem filium Dei, quamuis iam glorificatum & triumphatorem, *Regem regum, & Dominum dominantium*, sicut & in carne mortali per communicationem idiomatum, vocat idem Apostolus, *VERBUM DEI*: vt mirandum sit, & non tam humano, quam Diabolico sensui imputandum, veteres & nouos Arianos, potuisse in animum inducere, vt Verbum hoc loco prolatiuum intelligant, quatenus nimirum antiquas Dei locutiones & promissa in opus & effectum reducat. Dicitur autem Verbum, vt ex similitudine, quæ in homine maximè propria inueniri potest, diuinam generationem, Angelis etiā incomprehensibilem, vtcunq; assequamur. Homo enim habet mentem immortalem, quæ mens nunquā est sine verbo seu cōceptu suo: sed qui propter discursum seu prolationem externā, valde est imperfectus & transitorius. Apud Angelos rursus, quamuis talis conceptus simplicior sit, quia sine sensu, phantasmate, & discursu: tamen in Deo, qui est ipsa mens, per se, & in se existens, absolutis-

solutissima est eiusmodi verbi imago, nō trāsitoria & finita, sed seipsam ita vt verē est cōprehendens. Quod antiquissima professione sic expresse Iustinus Martyr: Verbum aliquod proferentes, verbū gignimus, non per resectionem, ita quod in nobis proferentibus est, imminuatur verbum. Et quomodo in igne videmus, alium fieri, non decrescente illo, vnde facta est alterius accensio, sed in eodem statu permanente, quippe qui ex ipso incenditur, & ipse apparet, non imminuens illum, vnde ipse accensus est. Quibus verbis Iustini apprimē correspondēt illa Isaia: *Propter Sion non tacebo, & propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur.* Hoc sensu Sap: 7. de filio Dei dicitur. *Candor enim est lucis aeternae, & speculum sine macula, & imago bonitatis Dei.* Cando-

E rem vocat lucis aeternae, quod Hebr: 1. dicitur, *Splendor gloria Patris.* Sicut enim sol cum suis radiis, licet realiter distinguatur, tamen ipsa substantia non separantur. Simili modo filius Dei à Patre. Quas similitudines pulchrè & breuiter complexus est, antiquissimus Tertullianus dicens: Protulit Deus sermonem: sicut radix fructum, & fons fluuium, & sol radium. Nec frutex à radice, nec fluuius à fonte, nec radius à sole, discernitur: sicut nec à Deo sermo. Similiter Augustinus: *Separa (inquit) haeretice, si potes, radium à sole, & ego separabo tibi filium à patre.* Dicitur etiam, *Speculum sine macula, & imago bonitatis Dei.* Quia Christus 1. Cor: 1. est *Sapientia & virtus Dei, sine quarum vtraque, Deus Pater, vtiq; nunquam esse potuit, & ipsa tanquā eius essentialia, nunquam ab eo separari potuerunt.* Et Colos: 1. dicitur *Christus imago Dei inuisibilis, & Hebr: 1. figura substantiae Patris.* Quibus similitudinibus propriē exprimitur natura Verbi aeterni, quod nimirū proprietate personae suae quae Verbum est, deinde assumptione carnis visibilis, est perfectissimum speculum, imago, & character Dei Patris, & totius inconspicuae diuinitatis, vt dicitur Ioan: 1. & 1. Tim: 6. Ideo Christus dicebat: *Qui me videt, videt & Patrem meum, quia ego in Patre, & Pater in me.* Pulchrè hanc Verbi aeterni rationem explicant, S. Cyrillus Alexandrinus, eoq; antiquior Cyrillus Ierosolymitanus: quorum posteriorem, deberent haeretici merito amplecti, tum propter antiquitatem, tum etiam propter auctoritatem sedis Hierosolymitanæ, ad quam ipsi (vt modo Romanam effugiant) suos errores reuocare solent: ad quos ne simus longiores, in locis in margine signatis, lectorem remittimus. Hoc etiam mysterium de Verbo aeterno, quamuis in ænigmatibus, non latuit vetustiores & grauioribus Philosophos. Omittamus Mercurium illum Trislingestum, qui

Iustinus dialogus cum Triphone.
Idem in expositione fidei.
Lactantius lib: 4.
cap: 6. & 29.
Isaia 62. & 1.
Filii Dei epitetam naturam eius declarantia.
Candor lucis aeternae.
Sap: 7. & 26.
Hebr: 1. & 2.
Tertullianus lib: contra Praxeam.
Augustinus ser: 8. in apud pedice de diuersis, & epist: 66.
Christus speculum sine macula, Sapientia & virtus Dei, Imago Dei inuisibilis, Splendor gloriae Patris, Figura substantiae eius.
1. Cor: 1. & 25.
Colos: 1. & 15.
Hebr: 1. & 2.
Ioan: 1. & 18.
1. Tim: 6. & 15.
Ioan: 14. & 9.
Cyrillus Alex: li: 7.
Thesauri, & Dialogo: 2. de Trinitate.
Cyrillus Ierosolymitanus: Cath: 2. 10. 11.
De his nominibus vide apud in annotatione, & contra Ebionaeos.

Iapius

Antiquorū Sa-
piētū de verbo
eterno senten-
tia. Mercurius
Trismegistus in
suo Pymandro
commentatore A-
nibale Roselli.
Iustin⁹ martyr
orat: cōgentil.
& lib: demonar-
chia Dei.
Lact: li. 4. ca: 9.
Eusebi⁹ Cæsar.
Philo.
Plato.
Photinus.
Orphæus.
Homærus.
Hæsiodus.
Palladis & Mi-
neruæ fabulosa
propago, in ver-
bo æterno vere
exhibita.
Orphej de vbo
æterno, eiusq;
prouidētia, do-
ctrina secreta.
Apud Iustinum
Martyrem ora-
cō Gentiles.

sapiūs in libris suis, vt pleraq; alia religionis nostræ, sic verbi in-
creati mysteria, nō tam Philosophicè, quàm Theologicè pertractat:
Multa etiam talia adducit Iustinus Martyr, & Lactantius. Sic Zeno
omnium opificem, λόγον vocauit. Eusebius Cæsariensis præparati-
onis Euangelicæ lib: 11. cap: 10. citat Philonem, Platonem, Photinū,
qui Verbum diuinum omnium causam statuebant. Alij rursus in-
ter quos Orphæus in Hymnis, Homærus, Plutarchus de Iside &
Osiride, Hæsiodus in Theogonia, tantum mysterium partim non
intelligentes, partim aliis inuidentes, fabulis obtexerunt: tradentes
Iouem, qui summus Deus esset, solam Palladem ex vertice vel ce-
rebro suo genuisse: cum hac autem rursus propagasse Mineruam:
quarū vtramq; illi, industriæ & sapientiæ, ad producēdas res, ducem
statuebant. Sic Orphæus insignis plurium Deorū assertor, tandem
filio aliisq; intimis, sic veritatem ipsam communicat:

*Solis canto piis: omnes procul este prophani,
Tu Musæ audi, Luna prognate silenti,
Pernitiosa prius, vitæq; infesta future
Ex me cognosti: sed nunc te vera docebo.
Respectans Verbum diuinum, huic totus inhere.
Pectoris hoc mentem sacri, gressusq; gubernæ,
Incedens recta, Regemq; hunc orbis adora.
Vnicus est, per se existens, qui cuncta creauit,
In quæ hū ipse extat, nulli ē mortalibus vnquam.
Lumine conspectus, mortales conspiciunt omnes,
Hic bonus, exundansq; bonis, generi mala nostro
Et bellum horrendum, & luctum immittit acerbum.*

G

In quo carmine satis elucet Verbi æterni natura, à S. Ioanne descri-
pta, eiusq; in creatura operatio, bonorumq; & malorum di-
uersa retributio. Idem in iuramentis sic loquitur:

*Cælum, iuro, Deo à magno, & sapiente creatum:
Vocem iuro Patris, primum quàm prodidit ore,
Consilio ipse suo mundum cum conderet omnem.*

Vbi obseruat S. Iustinus Orphæum ἀνσφιν, id est vocem, ponere
pro λόγῳ, id est Verbo, quod apud Græcos breuem habet syllabam,
propter carminis coherentiam. Quod ipsum etiam de Platone, &
præcipuis Philosophis, ostendit copiosè Iustinus antiquissimus
Martyr. Sed nec Iudæorum Rabbini illud ipsum mysterium, etiam
nolentes tacuerunt. Inter quos Rabbi Beniohai, exponens illud,
Gen: 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram,
Gene: 1. & 26. dicit: Vultus de vultu, imago de imagine, manu ducit in cognitio-
nem facie-

H

nem facierum ; vult dicere , imaginem de imagine , esse λογος, seu Verbum, Dei Patris imaginem sic continens & proferens, vt ex illa, tum reliquarum personarum diuinarum , tum creaturarum cognitio dependeat. Consequenter ab Euangelista dicitur , hoc Verbum fuisse, id est subsistentiam propriam diuinam habuisse, iuxta illud *Exod : 3.* Ego sum, qui sum. & *Apoc : 1.* Qui est, qui erat , & qui venturus est. Erat autem in principio, hoc est, ab æterno, ante omnem creaturam , vt dicitur *Proverbiorum 8.* Vbi sapientia, id est filius Dei, de se loquitur : *Dominus possedit me ab initio viarum suarum , antequam quidquam faceret à principio.* Sapientissimè hoc ipsum edocuit Gregorius Theologus , sic scribens : Deus erat, & est , & erit semper. Nam erat & erit, temporis nostri, & naturæ fluxæ sunt partes: Deus verò semper existit : & nomine tali se existentem videlicet, in mōte oraculum Moysei edens, appellauit. Totum enim in seipso complexus habet esse, quod neq; ortum habuerit, neq; exitum sit habiturus, quasi quoddam essentia infinitum & indeterminatum pelagus, quod omnem excepit temporis & naturæ cogitationem, atq; intelligentiam, & sola mentis conceptione adumbratur: idq; oppidò quàm tenuiter & mediocriter, non ex eis quæ in ipso, sed quæ circa ipsum sunt rebus, dum alia ex alia imaginatio, in vnā quandam veritatis colligitur imaginem: quæ quidem imago, prius nobis quàm comprehendatur effugit, & priusquam intelligatur, euānescit: Hactenus illa in nobis & quidem purificatis, principem mentem illustrans, quatenus fulguris non consistentis, oculis nostris celeritas affulget: vt eo quidem quod comprehensibile est, quomodo mihi videtur, ad seipsum pertrahat: vt enim perfectè cōprehendatur, fieri non potest: neq; id à nobis vel sperandum, vel conandū est. Eò autem quòd percipi non potest, in admirationem sui nos adducat: ac proinde huiusmodi admirationem sui excitet prolixius, expetitur verè purificet; dum purificat autem, Deo similes efficiat. Deinceps porro, eiusmodi vbi facti sumus, nobiscum tanquā cum vernaculis iam (iuueniliter quiddam oratio mea proloqui audeat) familiariter consuescat, deos deis coadunando & noscendo; idq; fortasse imitandum, in quantum cognitos noscit. Itaq; Deus infinitus est, quem mentis acumine, contemplari nefas sit. Atq; id quod in ipso comprehendi queat, ipsa tātū infinitas est. Hæc ille. Secundum membrum est, quando dicit S. Ioannes : *Verbum erat apud Deum.* Deum hoc loco, etiam aduersarij intelligunt Patrem. Sicut pud Deum, ergo in priori sententia exprimitur filij Dei distincta persona, cum

Verbo æterno proprium est esse, vel existere à principio.

Exod : 3. & 14.

Apoc : 1. & 8.

Prouer : 8. & 22.

Deo eiusq; filio proprium est esse,

& quomodo homini comunicatum.

Greg : Nazian :

ora : Pascha.

ratione Verbi per se subsistens: ita hîc exprimitur eius relatio, & simul consubstantialitas erga Patrem, & cum Patre. Siquidem ab æterno Verbum apud Deum non poterat sic esse, vt aliquando non esset, vel aliud extra ipsum esset. Ideo placuit Evangelistæ potius dicere *apud Deum*, exprimendo naturam & essentiam: sicut postea

1. Ioan: 1. & 2. 1. Ioan: 1. dixit: Verbum fuisse apud Patrem, exprimendo relationem & distinctam personam, tum etiam productionem eiusdem Verbi per modum generationis. Tertium membrum est: *Et Deus erat Verbum*. Vbi Verbum, est subiectum, Deus verò prædicatum, vt Græcus

Ioan: 4. & 24. articulus indicat: Sicut similis elocutio est Ioan: 4. *Spiritus est Deus*: cùm articulus legendum insinuet: Deus est Spiritus. Per quod occurritur alicui dubio, si fortè ex præmissis, putaretur Verbum non fuisse verè Deus, sed aliquid à Deo alienum, ex aliqua dependentia finita: ideo his verbis elucidatur, Verbum ex ipsa sua natura, non minùs quàm Patrem, fuisse Deum. Ne autem rursus alicui in mentem veniret, istas emanationes diuinas, in tempore extitisse, vel aliquod instans, aut inæquale inter Patrem & filium dari posse, cō-

Hoc erat in principio apud Deum.

cludit atq; connectit prædictos terminos, dicendo: *Hoc erat in principio apud Deum*: hoc est, non solum Verbum, sed etiam ipsam emanationem à Patre, fuisse ab æterno. Et sic illa descriptio Ioannis, tanquã filij Boanerges, hoc est tonitruum, confringit & deuastat omnes hæreses, quæcunq; contra diuinitatem filij Dei fuerunt, sunt, vel excogitari possunt. Porro filium Dei Verbum, virtutem & sapientiam, non fuisse otiosam in operibus ad extra, id est, in creaturis, pergit ostendere Euangelista dicens: quasi occurrendo illi obiecto, *Jeremie 10. Dñi qui non fecerunt cælum & terram, dispareant*.

Omnia per ipsum facta sunt. &c. Creatio cōvincit Verbum esse Deum.

Jerem: 10. & 11. Psal: 33. & 6. Colof: 1. & 16. Hebr: 1. & 2. 10.

Cælius Rodiginus lib: ult: antiquitatum ex Platone de Legibus.

Ideo mox subinfert: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Quibus ostenditur, omnium rerum creationem, quæ Deo propriè competit, esse factam per filium, qui est æterni Patris Verbum & sapientia, & virtus, vt etiam in operibus ad extra relinquatur respectus communis operationis filij ad Patrem & Spiritum sanctum, iuxta illud *Psal: 33. Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu ori eius, omnis virtus eorum*. Alioqui Apostolus dicit, non solum per filium Dei absolutè, & in ipso, & cum ipso, facta esse omnia in cælis & in terra, tam visibilia, quàm inuisibilia, & in ipso constare omnia: Sed etiam, *Hebr: 1. Omisissis istis particulis (per, in, cum,) asseritur filius Dei omnia creasse & fundasse*. Agnouit hoc ipsum diuinus Plato, inquiens: Deum esse mensuram rerum omnium: in primis verò si Deus quâdoq; hominem induat. Addit autem Euangelista: *Sine ipso factum*

factum est nihil, quod factū est. vt excludat increatas & eternas notiones paternitatis, & ingeni, simulq; spirationē & processionē in persona Patris & Spiritus sancti: quia hæc tanquā non facta nec creata, sed Deo æterno creaturarū principio propria, ad proprietatē & perfectionem singularum personarum per se existunt. *Secundō*, operationem veri filij Dei, pergit Euangelista ostendere, prouidentia totius vniuersi, quando subinfert: *In ipso vita erat.* Frustra enim facta fuissent omnia, nisi vita quadam perenni vegetarentur: iuxta *Psalm.* 103. *Emitte Spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terre.* Omnia enim elementa, & corpora mixta, ipsaq; essentia orbium cœlestium, habent vitam dependentem, & quasi concatenatam à primo principio, quod est Verbum æternum. Sicut in Horologio, rotas quæ longius motum accipiunt, magis moueri cernimus, & è conuerso: modo in Verbo adeo vt prima quasi immobilis esse videatur, cū tamen in illa totum libramentum, & initium motus consistat. Similiter Deus in creaturis conspicitur, eoq; facilius quod nobis licet minùs perfectè per sensus notiores sunt. Reuera autem, tota prouidentia & conseruationis rerum principium & causa, in Deo solo inhæret, propriè autem in Verbo, & æterna illa sapientia, quæ attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Porro cū propter hominem omnia facta sint: ipse autem homo, ex diuina inspiratione, ad eius imaginem vitam accepisset: magis propriè hæc vita dicitur de genere humano. Vnde Apostolus *Act.* 17. conuincens idololatriam Philosophorum Atheniensium, adducit verba eorum Poëtæ Pindari: *In Deo viuimus, mouemur & sumus.* Vbi videtur exprimere vitam vegetatiuam in plantis, sensitiuam in brutis, & rationalem, quam insuper solus homo ad imaginem Dei obtinet, quæ magis propriè vita esse dicitur. Deinde superaddit Aratum alterum Poëtam, *Dei enim genus sumus.* Per quod etiam innuitur anima humana, quæ ex Deo originem habet. Magis autem hoc verum est in carne, postquam Deus homo factus est, & habitauit in nobis.

Sine ipso factū est nihil, quod factum est.

In ipso vita erat.
Psalm. 103. & 30.

Similitudo, quod æterno omnia creata vitam recognoscant.

Sapien. 8. & 16.

Act. 17. & 28.
Pindarus.

Aratus in principio Phœnom.

Et vita erat lux hominum.
Hebr. 11. & 3.

Lux creaturarū maximè in homine enituit per Christum.

Tertia comprobatio operationis filij Dei circa veterem creaturam sequitur, quando dicit S. Ioannes: *Et vita erat lux hominum.* Refert Apostolus *Hebraeorum* 11. *Aptata fuisse sacula Verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent.* Quod quidem in mundo isto Archetypo factum erat, quando *Gene.* 1. post creationem cœli & terræ, dicitur statim fuisse facta lux, & quam Deus primam omnium bonam contestatus, etiam à tenebris distinxit. Id ipsum fecit creator in Microcosmo: cui post formationem ex limo, cū spiritum ad imaginem

- suam indidisset, simulq; vitæ vegetationem (vt modo diximus) quæ sese ad æternitatem extenderet, oportebat talem vitam manifestari per lucem: iuxta illud *Ephes: 5. Omne quod manifestatur, (vel manifestat) lux est.* Igitur illud ipsum Verbum æternum, in quo, vel quod potius, vita erat, simul quoq; erat lux vera, illuminans omnē hominem venientem in hunc mundum: primò quidem lumine naturali, quod Theologi Syntheresim appellant, de quo *Psal: 4. Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti letitiam in corde meo. &c.* Quasi dicat Propheeta: Veri & summi boni, quod homines naturaliter appetunt, discretionem, non potest facere sensualitas; sed recurrendum est ad lumen naturaliter à Deo in anima inditum, quod recognoscendo verum principium suum, in illo conquiescit. Hac ratione, secundum eundem Apostolum, etiam Gentiles intellectu possibili, cognouerunt Deum eiusque virtutem: practico autem intellectu, quamuis legem traditam non habeant, *ipsi sibi sunt lex, conscientia accusantis, vel excusantis*, nimirum circa discretionem boni & mali. Hoc lumen, auxit, reparauit, immò ad finem perfecit idem Verbum incarnatum. Sicut enim, secundum Apostolum, rector tenebrarum harum, & Deus huius sæculi Diabolus, prauaricatione *excæcauerat mentes hominum, ne fulgeret illis illuminatio veritatis.* Sic è conuerso, Deus & Pater futuri sæculi Christus lux æterna, in carne manifestata, venit in mundum, illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent, iuxta illud *Isa: 42. Dedit in fœdus populi, & in lucem gentium, vt aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum. &c.* Idè ipse Dominus protestatur, *Ioan: 8. Ego sum lux mundi: Qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. &c.* Rursus autem *Capite 9. Quamdiu sum in mundo, (hoc est per Euangelij prædicationem) lux sum mundi.* Sequitur in textu: *Et lux in tenebris lucet: & tenebræ eam non comprehenderunt.* Sicut initio creationis, lux cum tenebris confusa erat, donec iussu creatoris separarentur: & lux quidem dies vocata, bonitate commendaretur: tenebræ verò ex defectu, noctis nomen sortirentur. Sic in hominis reparatione, filius Dei cum lucem naturalem hominum, tenebris infernalibus obfuscata, inuenisset, nouo lumine gratiæ diuisit à tenebris: De quo Apostolus: *Deus, inquit, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei.* Et alibi: *Qui (filius Dei) dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum. &c.* Et S. Ioannes quasi ex-

quasi explicans hoc, quod initio sui Euangelij dixerat; in principio suæ primæ Canonicae, postquam explicuisset Verbi ab æterno apud Patrem existentiam: mox subiicit: *Et hæc est annuntiatio, quam audiuius ab eo, & annuntiamus vobis: Quoniam Deus lux est, & tenebra in eo non sunt vllæ. Si dixerimus, quoniam societatem habemus cum eo, (id est Verbo, filio Dei, vt paulò ante dixerat) & in tenebris ambulamus: mentimur, & veritatem non facimus. Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce: societatem habemus adinuicem. Et Capite 2. Iterum mandatum nouum scribo vobis, quod verum est & in ipso & in vobis: quia tenebrae transferunt, & verum lumen iam lucet.* 1. Ioan: 1. 7. 8. 1. Ioan: 2. 7. 8.

Secunda Pars.

HÆC doctrina, veluti basis & fundamentum fidei & salutis nostræ, quamuis tot tantisq; oraculis diuinis fuerit firmata, & in Ecclesia Dei arctissimè, firmissimèq; semper custodita: non defuit tamen antiquus ille serpens infernalis, quin per instrumenta sua, varios hæreticos, veneni sui aculeos, eius non solum calcaneo, sed etiam vertici, hoc est ipsius diuinæ naturæ infingeret. Quod quandoquidem extremo hoc mundi decursu, ex alligatione solutus, maioribus blasphemis prosequatur: Videamus quomodo inter alios vetustiores Scriptores, Petrus ille verè Chrysologus, tantam audaciam & impietatem perstringat. Qui (inquit ille) fidem quærit, rationem non quærit: qui diuinam postulat, seponit humanam: qui Deo genitore nascitur, transcendit naturam; & tempori nil debet, qui temporis meretur auctorem. Qui credit Patrem esse, Filium confitetur: qui credit Patrem & Filium, atates non sentiat, gradus non cogitet, non tempora suspicetur, non conceptum quærat, nesciat partum: qui Deum credit, diuina confessus est, non humana. Sed dicit hæreticus: quomodo Pater, si non præcedit? quomodo filius, si non sequitur? quomodo non dat initium, qui generat? quomodo quod generatur, principium à generatione non sumit? Hoc ratio docet, hoc natura probat. Erras hæretice: hoc habet humana ratio, non habet hoc diuina: hoc accipit natura mundi, Deitatis non recipit hoc natura: fragilitas humana concipitur, & concipit, parturitur & parturit, generatur & generat, accipit initium, & dat finem, mortem suscipit, & refundit: & reseruat in sobole quidquid suæ conditionis est, & naturæ. Deus verò Pater non genuit in tempore, quia tempus ignorat: non dedit initium, qui

Generatiōis diuine mod⁹ quantum humanos capt⁹ excedat. Chrysol: ser: 58. Idem serm: 60. Pater non præcedit filium in diuinis. Aeternitas filio dei naturalis.

Fides excludit
sentum & qua-
stionem.

Omnipotenti ni-
hil impossibile.

Chrysol. ser. 62.

Quomodo ser-
mo est dubitan-
tis, nō credētis.

Christū faciunt
temporale quos
ille reddidisset
æternos.

Deus hōini na-
scitur, dum fide
reuelatur, quia
est nō quomo-
do est.

Prescriptionem
æternam diuini-
tatis heretici mi-
nus quā ad tem-
porale coarctāt

Idem serm. 145.

Chrysologi æ-
tas.

tium, qui initium nescit: non transfudit finem, qui non habet fi-
nem; sed sic genuit ex se filium, vt totum, quod in se erat, esset: &
maneret in filio. Honor geniti, generantis honor est: perfectio
geniti, generantis forma est: minoratio geniti reuolat ad generātis
iniuriam. Sed hæc audiens, hæretice, non dicas quomodo ista sint:
dixisti Deum: credidisti Patrem: Omnipotentem confessus es; si
dubitas, mentitus es: Credo si dicis, quomodo non credis, sed discu-
tis? si putas impossibile, omnipotentiam quam confessus es, sustu-
listi. Inest Deo pietas, est in Deo semper affectio, paternitas per-
manet apud illum: semper ergo filiū fuisse credas, ne Patrem sem-
per non fuisse blasphemēs. Sed dicis: si genuit, quomodo semper
habuit? quomodo genuit? Qui interrogas, fidem denegas, quam
fateris. Credo dixisti: si credis, vnde venit quomodo? quomodo,
sermo dubitantis est, non credentis. Credo, dixisti, in Deum Patre
omnipotentem: si est quod non potest, omnipotens non est: sed
tu illum genuisse ex aliquo filium putas, quem totum fecisse confi-
teris ex nihilo: ex alio vtq; , si ex tempore, quodd si Pater tempus
non capit, filius initium nescit. Sed quā miserum, vt tu illum fa-
cias temporalem, qui te præstitit sempiternum. Non ergo conce-
ptione temporum, nō passione viscerum, sed Pater filium generat,
nobis dum reuelat. Attende homo, qua reuerentia tibi fides insi-
nuatur, & traditur: audi Patrem, vt sentias, intelligas, credas, non
discutias filium: & quia est, confitearis: non vnde, & quando, &
quomodo sit, temerarius perscrutator inquiras. Verbum caro fa-
ctum est, vt hominis caro promoueretur in gloriam Dei, non vt De-
us in carnis verteretur iniuriam, sicut dicit Apostolus: *Qui se iungit
Domino, vnus spiritus est.* Et quomodo non, quando se iungit Deus ho-
mini, vnus est Deus? Humanæ leges intra triginta annos litigiosas,
omnes interimunt quæstiones, & Christus circa quingentos annos
natiuitatis suæ causas præstat, ortus sui lites patitur, status sui susti-
net quæstiones? Hæretice, desine iudicare iudicem tuum, & adora
in cœlis Deum, quem Deum Magus adorauit in terris. Hactenus ille.

Tertia Pars.

VI dignè volunt participare præsentem memoriam Chri-
sti Natalis, nō sufficit nosse, quæ de veritate filij Dei eiusq;
virtute circa salutem humanam iam dicta sunt: Sed etiam
oportet expendere, vtrum modum filiationis Dei per gratiam hoc
loco descriptum teneant. Sequitur ergo textus: *Qui non ex sanguini-
bus, neq;*

bus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri: sed ex Deo nati sunt. Ex quibus verbis expendemus sex rationes, vel potius notiones, quibus veram regenerationem in nobis comprobemus: Primò quidem hæc regeneratio supponit generationē & natiuitatem carnalem: vt Christus Ioan: 3. dicit: *Oportet vos nasci denud.* Rursus verò, eam regenerationem, prorsus contrariam esse generationi carnali, immò multò nobiliorem & expeditiorem, vt ibidem Ioan: 3. Christus explicat. Excluditur ergo ab hac regeneratione spirituali, illa imperfectio humana, & terrena propensio, quæ carnali propagationi peccato vitiata adnata est. Ideo in Christianis regeneratio spiritualis habet eam vim, vt dicitur Ioan: 3. *Spiritus ubi vult spirat*, vt contra voluntatem eorum Spiritu Dei roboratam, non præualeat impetus sanguinum, neq; voluntas carnis & viri, hoc est naturæ quondam corruptæ ad malum, & non ad bonum, impetuosa quædam propensio, de qua initio mundi Deus ipse dixerat; quod *cuncta cogitatio cordis humani intentia esset ad malum in omni tempore.* Et Apostolus Romanorum 7. *Sentio in membris meis aliam legem repugnantem legi mentis mee, &c.* Omnia enim hæc, (fomite mali tantum ad exercitium referuato) per fidem in Baptismo, non solum cum Pharaone demersa sunt in profundum, sed etiam cum Adamo vetere mortua atq; sepulta: modò homo, Deigratia auxiliante, à talibus sibi temperare studeat. Frustra igitur delicati Christiani conantur peccata sua eorumq; habitum excusare, infirmitatibus naturæ, fragilitate corporis, & conuersatione communi mundana. Quin potius tales excusationes & conuiuentiæ, aggrauant, non excusant peccata. Exemplo sit ebrietas, quæ tantum abest, vt excuset delicta in ea commissa: sed potius aggrauat magis punienda: Siquidem ebrietas deformat imaginē Dei in homine, & rationem si non aufert, certè perturbat, ad rectè discernendum: deinde voluntatem & facultates inflamat ad illicita quæq; audenda: iuxta illud Prouerb: 23. *Cui vae? cuius patri vae? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?* Ideo extrema stultitia est, quando in reconciliationibus iniuriarum & facinorum, publicis deprecationibus Politicis, grauissimarum offensarum, potissima & vtrinq; acceptabilis reddi soleat ratio: quod ebrius quis talia commisit. Illud siquidem nil aliud est, quam in ipsum eam ignominiam trahere, quasi deposito rationali homine, beluam aliquam tunc temporis ad talia patranda induisset. Ex hoc prodit sese secūda ratio & nota Apostoli, 1. Cor: 6. Vbi enumeratis vitiis, quæ homines famulari-
miliarissi-

Qui nō ex sanguinib' &c. sed ex deo nati sunt. Regeneratiōis spiritualis, sex rationes seu notiones.

Ioan: 3. 3. &c.

Ioan: 3. 8.

Gene: 6. 3. 5.

Rom: 7. 5. 14.

Ebrietatis & aliorum peccatorum excusationes frivole.

Prouer: 23. 3. 29.

1. Cor: 6. 11.

miliarissima & tamen mortifera sectantur, subiicit: *Et hæc quidem aliquando fuisti: sed abluti es, sed sanctificati & iustificati es, in nomine Christi, & in Spiritu Dei nostri.* Idem optimè tractatur, 1. Per: 4. Tertia ratio, Rom. 6. Si mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuimus in illo? Sicut enim contra naturam prodigium quoddam est, mortuum operari: Sic prodigiū quoddam est, Christianum ex industria Deum & proximum offendere. Quarta ratio, Math: 7. Christus dicit: *Non potest arbor bona fructus malos facere.* Ex quo rursus concluditur: Math: 12. *Aut facite arborem bonam & fructus bonos, aut malam & fructus malos.* Quasi diceret: quando opera infidelium perpetratis, consequens est, ut etiam professionem ipsam Christianorum deponatis, quod egregiè perstringitur, 2. Per: 2. Quinta ratio, Putant homines, simul se posse seruire Deo, & mundo, eiusq; illecebris. Sed contrarium clamat tota lex Euangelica: adeo ut familiarissima etiam peccata, contra omnem opinionem & excusationem, inducant certam damnationem. 1. Cor. 6. *Nolite errare: quia neq; idololatæ, neq; fornicarij, neq; molles, neque auari, neq; rapaces, neq; malefici, neque ebriosi, regnum Dei possidebunt.* Postea addit: *Esca ventri, & venter esci.* Deus autem hunc, & has destruet. Quod certè dolendo experimur, in hoc etiam sacro tempore Aduentus, & sacratissimorum ipsius natalis Dominicæ dierum, quando nihil decessisse videtur ex consuetis dissolutionibus, & apparatus ad maiores etiam licentias quam alias vnquam perpetrandas. Contra quos vide S. Bernardum Sermone 1. & 3. Aduentus. Verè autem fit ut prædixit Apostolus: *quia esca ventri, & venter esci.* Ideo enim plerunq; laboratur ab hominibus, ut ventri satis fiat. Deinde vicissim venter, postquam omnia consumpsit, ad nouas rapinas, & impia studia, relictis iis quæ sunt salutis æternæ, stimulat iuxta illud, Eccles: 6. *Omnis labor hominū in ore eius: sed anima eius non implebitur.* Deus autē & ventrem & escas destruit, quando homines plerumq; vel crapula, vel eam curantibus intempestiuis medicinis exhauriuntur. Sexta ratio, Dictum est superius, Christianos quasi ex lumine diuino accensos, secundum Apostolum, esse veluti luminaria mundi aliis hominibus tenebrosis, hoc est infidelibus. Iam verò in Christianis dissolutis fit contrarium: Rom: 2. *Si autem tu qui Iudeus, id est fidelis cognominaris, &c.* Deinde sequitur. *Qui in lege gloriari, & per præuaricationem legis, Deum inhonoras. Nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes, &c.* Certè quidquid mali patitur hodie Christiana Respub: fit propter nefandas hæreses, quæ apud Deum nunquam remanent publica aliqua clade impunitæ. Hæreses autem perdūt Respub. & prodeunt & fouentur mala vita Catholicorum, propter quam & hæretici

hæretici in suis erroribus ac perfidiis, & Iudæi ac Gentiles in sua infidelitate & idololatria confirmantur: & tantum abest ut ad Christianam professionem conuertantur, ut etiam cane peius & angue eam execrantes, in eius extirpatione ferro & igne conspirent. Quomodo autem sperabimus Dei contra eos auxilium: cum Deus illis potius fauere se ostendat? Rectè enim quadrat modernis Christianis, præsertim in nostra Polonia, illud *Ierem: 2. Transite ad Insulas Cethim, &c. & diligenter considerate, si mutauit gens Deos suos, cum tamen Dñi non essent, sed idola.* Certè stupendum est, Iudæos vanitatum suarum, usque ad mortem esse tenacissimos. Similiter Turcas, ut aiunt, cum Persis de tyara vel habitu, & de leuissimis ritibus suæ professionis ad extremum depugnare. Christianos autem, non solum in ritibus, operibus meritoriis, præceptis Ecclesiæ, sed etiam in ipso Decalogo quasi ludum cum Deo & Ecclesia agere. Equidem hoc est non pacem cœlitus bonæ voluntatis per Angelos denuntiata acceptare: sed bellum obstinatæ voluntatis Deo indicere. Vobis ô Poloni, qui assiduus periculis bellicis distinetur, & molem Gentilicam humeris vestris sustinetis, videtur esse dictum illud per Isaiam Prophetam: *Vnam attendisses mandata mea, facta fuisset quasi flumen pax tua, & iustitia sicut gurgites maris, & fuisset sicut arena semen tuum, & stirps vteri tui ut lapilli eius: Non interuisset & non fuisset attritum nomen eius à facie mea. Egredimini igitur de Babylone, & dicite: Redemit Dominus seruum suum. Hucusque Prophetia. Agnoscite igitur, & recogitate hodie, ô Poloni, Regem pacificum ad vos aduentantem: & pacem vicissim bonæ voluntatis eidem offerentes, pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Cui laus, honor, & imperium sit in perpetuas æternitates. Amen.*

Ierem: 2. & 10.

Religio falsa infidelibus, quam Christianis vera, tenacior.

Pax terrena, si ne cœlesti verè nō acquiritur. Isa: 48. & 12.

In festo Natalis Domini,

S E R M O S E P T I M V S.

De ratione & excellentia Incarnationis.

Celebramus hodie, dilectissimi, sacratissimam diem, redemptionis quidem nouæ, sed reparationis antiquæ, desinentis in statum foelicitatis æternæ: diem, inquam, ab initio quidem mundi, & lapsus humani promissam, plurimis figuris & signis adumbratam, certissimis Patriarcharum & Prophetarum attestationibus confirmatam: sed

Natalis Christi memoria quanti debeat esse Christianis.

N

tamen

Ioan: 4. § 37.
Hebr: 11. § 39.
Christiani duce
Christo in alio-
rum labores ab
initio mundi in-
troierunt.

Luc: 19. § 23.

Num: 24. § 17.

Ioan: 8. § 56.

Ioan: 20. § 29.

1. Petr: 1. § 8.

Angeli non in-
vident hōinib'
Incarnationem
sicut Lucifer,
sed congratu-
lantur.

Hebr: 2. § 16.

Argumētum &
partitio sermōis

tamen longis sæculorum interuallis dilatam, & post longa San-
ctorum legis veteris desideria, nobis tandem in lege gratiæ reser-
uatam, atq; exhibitam. Quam fœlicitatem ostendere voluit ipse
Saluator, quando in persona Apostolorum dicebat omnibus in præ-
senti lege gratiæ constitutis: *Vos metistis, & non seminastis, & in aliorum*
labores introistis. Et Apostolus, postquam enumerasset fidei, spei, &
charitatis, præclara merita Sanctorum veteris legis, tandem sic
concludit: *Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt re promissionem,*
Deo pro nobis aliquid melius providente, ut non sine nobis consummarentur. Ideo
ipse Christus dicebat auditoribus & sectatoribus suis fidelibus: *Beati*
oculi qui vident, que vos videtis: multi enim Reges voluerunt videre, & audire, que
vos audistis & videtis, & non viderunt, nec audierunt. Quamvis enim Sancti
in lege veteri, per fidem & spem, viderunt futurum Messiam: tamē
visio erat ænigmatica & vmbratilis, in lege noua re ipsa exhiben-
da, ut dicitur Num: 24. *Videbo eum, sed non modo: intuebor eum, sed non pro-*
pè. Sic Ioan: 8. dicitur: Abraham desiderasse visionem Messia, e-
amq; tandem cum gaudio consecutum fuisse: hoc est, non re ipsa,
sed ænigmaticè, quando promissiones redemptionis in eius semi-
ne fuerant confirmatæ. Visio igitur Christi Messia, illis Patribus
contingebat per figuram, nobis per gratiam, beatis verò futura est
per gloriam. Quod Christus breuiter expresit dicens: *Quia vidisti*
me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt & crediderunt. Hoc clarissimè do-
cet S. Petrus: *Quem* (inquit) *id est Christum, cum non videritis, diligitis: in*
quem nunc quoq; non videntes creditis: credentes autem exultabitis latitia inenarra-
bili & glorificata: reportantes finem fidei vestra, salutem animarum. De qua salute
exquisierunt atq; scrutati sunt Prophetae, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt:
scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eū Spiritus Christi: prænuntians eas
qua in Christo sunt passiones, & posteriores glorias: quibus reuelatum est quia non
sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea, qua nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui
Euangelizauerunt vobis; Spiritu sancto misso de cælo, in quem (vel in qua) desiderant
Angeli prospicere. Hæc ibi. Quia enim teste Apostolo, filius Dei sua v-
nitione non Angelos, sed hominem apprehendit: meritò quidem illi
tanta mysteria stupentes, nec inuidia sicut olim Lucifer, sed chari-
tate prosequentes, Christo nato statim sua gratulatione affuerunt,
dicentes: *Gloria in excelsis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Si-
mul etiam denuntiant hominibus, & gratulantur tantam fœlici-
tatem, dicendo: *Annuntio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie*
Saluator, &c. Hoc igitur gaudium, ut fructuosius spiritu exequamur:
cum aliàs integrum Euangelium, & per singulas partes, de vtraque
Christi

Christi generatione explicauerimus: sufficiet nunc ex verbis, *VERBVM CARO FACTVM EST*, excellentiam & mirabilia incarnationis expendere. Ex sequentibus verò: *& habitauit in nobis*, &c. fructus eiusdem incarnationis, ad eruditionem nostram subiicere.

Quo ad primum: Puer Iesus inter alia nomina, quæ recensentur *Isaie 9.* habet etiam nomen *Admirabilis*. Cui mysterio potest accom- Lucta Iacob cū Angelo, typ' incarnationis. Gene: 32. & 29.
modari figura, *Genes: 32.* quando Angelus personam filij Dei gerens respondit Iacobo: *Quid queris nomen meum, quod est mirabile?* Lucta enim quæ ibi describitur, potuit præsignare vnionem humanitatis cum Verbo, quæ quidē finita erat in aurora, hoc est, ex vmbra legis, luce Euangelica inclarescente. Præualuerat autem quodam modo natura humana in hac lucta, propter exinanitionem diuinitatis, quæ in forma hominis, immò etiam serui occultabatur: Attamen mansit affectio in scemore humanitatis; quia passiones absq; peccato in filio Dei, residebant in eius humanitate. Fuit ergo incarnatio Christi, admirabilis multis nominibus: sed sufficiat nobis in presenti sermone, id ipsum trifariam considerare. Primò: ex parte modi. Secundò: ex parte matris. Tertiò: ex parte ipsius prolis. Quo ad modum: Incarnatio Christi fuit excellens & admirabilis quadruplici- Incarnatio filij Dei excellens & admirabilis triplici ratione.
E ter: Primò quidem ex ratione ipsius vnionis. Principio notandum; quia licet isti termini, compositio, coniunctio, vnio, quandoq; confunduntur: tamen propriè loquendo, compositio dicitur corporū inuicem: Coniunctio rursus, corporis & animæ: Vnio autem, diuinę naturæ ad humanam. Sed quia vnio non satis exprimit istam coniunctionem, cum latius pateat: querenda erat magis propria denominatio. Cum autē anima sit potior portio hominis quàm corpus: denominatio autem fieri debeat à digniori: videbatur congruere huic vnioni, Animatio. Tamen dicta fuit Incarnatio, quia summum hoc mysterium tandem sic determinauit vertex Euangelistarū Ioannes dicens: *Et Verbum caro factum est.* Quod congruebat quadruplici ratione. Prima: vt expressior fieret tati beneficij denominatio: Incarnatio quæ congruenter dicta. Hebr: 2. & 14. 16
sic enim distinguitur à susceptione creaturæ merè spiritualis, vt dicitur *Hebr: 2.* *Nusquam enim Angelos, sed semen Abrahe apprehendit.* Et rursus: *Et quia pueri commuicauerunt carni & sanguini, & ipse participauit eadem.* Secunda ratio: quia homini ad firmandam hanc fidem, magis innotescit proprietas carnis, quàm animæ. Tertia: ad exprimendam filij Dei ineffabilem exinanitionem, quæ magis concipitur oppositione carnis, quàm spiritus vel animæ. Quartò: vt maior fiat diuinę sapientię, potētię, & bonitatis, atq; dignationis in hominem expressio, quan-

Rom: 8. v. 20.

Incarnatio op-
ponitur myste-
rio Trinitatis.

Incarnatio con-
tinet nouum, an-
tiquum, & æter-
num.

Incarnationis
triplex vnio
miranda.

In morte Chri-
sti qualis esset se-
paratio substan-
tiarum.

Augustin: 47.
in Ioan. Epiph:
in Ancoratu.

Mors Christi di-
uinitatē nō affe-
cit, in humana
naturā refecit.

Act: 2. v. 25.

Psal: 15. v. 8.
Incarnatio chri-
sti respectu quā-
titatis vtriusq;
mira.

Psal: 32. v. 9.
Gene: 1. & 2.

sio, quando vltimo tempore creatura generis humani, Verbo æter-
no, per quod vniuersa fuissent creata, tanquam suo principio con-
iungeretur, & ima summis fuerunt vnita, id est diuinitas humani-
tati: atq; sic, cum qua, & in qua omnis creatura corruerat, in eadē
vicissim repararetur, vt ostenditur Rom: 8. Secundo fuit modus
incarnationis admirabilis ex parte modi: quia cum summo myste-
rio diuinissimæ Trinitatis, singularem habet oppositionem. Sicut
enim in diuinitate vna est essentia, & tres personæ distinctæ: ita ē
conuerso, in Christo vna est persona & tres essentiæ, siue naturæ di-
stinctæ, videlicet, diuinitas æterna, anima noua, quia in assumpti-
one carnis producta; & caro antiqua, quia ab Adam propagata.
Et hac ratione, sicut in diuinis, est Trinitas personarum in vnitae
essentiæ: sic in Christo, est quodam modo Trinitas essentiarum seu
naturarū, in vnitae personæ. Quæadmodū enim in Trinitate diuerfi-
tas personarum, non distinguit essentiā Dei: sic in incarnatione di-
uersitas naturarū, non distinguit personam Christi. Tertiō: Incar- G
natio quo ad modum est admirabilis, propter triplicem vnionem,
quæ secundum diuersas naturas reperitur in Christo. Fuit enim v-
nio Deitatis ad animam, & ē conuerso: & Deitatis ad carnem, & ē
conuerso: & animæ ad carnem, & ē conuerso. Quæ vniones pera-
ctæ fuerunt & conuenerunt, in vnitatem personæ, in instanti ipsius
conceptionis. Duæ primæ vniones, nimirum diuinitatis, tam ad ani-
mam, quā ad carnem, & ē conuerso, cum sint spirituales & diuine,
semper manserunt (quod enim semel assumpsit, Verbum æternum
nunquam deserit) In tertia autem vnione, tanquam ad modum hu-
manum facta, subsecuta erat separatio in morte Christi; quæ vera
esse non potuisset, nisi anima ad tempus à corpore fuisset realiter
separata; manente tamen vnione Verbi in vtraq; natura. Separatio
enim illa, vnitatem personæ Christi, quæ diuina nō humana est,
non affecit: sed nec humanitati, ista gustatione mortis, iura mor-
talitatis inuexit: quin potius ea in seipso & membris sibi fidelibus,
propria virtute, per victricem resurrectionem euacuauit: vt S. Pe-
trus Act: 2 apertissimè conuincit. Quarto: Incarnatio Christi quo- H
ad modum mira extitit, ratione quantitatis, tam continuæ, quā
discretæ, nimirum temporis, & dimensionis. Quod enim natura &
ars facit per mensuram motus successiuē: hoc Deus tanquam cre-
ator & primum principium, operatur sua potentia, in instanti & ef-
fectiuē: quemadmodum totam creaturam fecit in instanti verbo,
iuxta illud: Dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt. vt patet Gen: 1. & 2.
Quia

Quia igitur conceptio Christi facta erat nō modo naturali; sed operatione totius Trinitatis (vt dicitur *Luc: 1. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi*) Ideo in instanti, factus ibi erat, progressus naturalis formationis, nimirum sanguinis virginalis cōmunicatio, membrorum consolidatio, figuratio, animatio, & ad Verbū æternum vnio. Hoc Deus voluit præstare, quod quondam promiserat per Ieremiam: *Nouum faciet Dominus super terram: femina circumdabit virum.* Siquidem in naturali generatione, vir quodam modo circumdat fœminam, existens causa actiua, & effectiua generationis prolis; fœmina autem est causa materialis & passiua. Maria autem Virgo, efficiēte diuina virtute per Spiritum sanctū, facta est causa nō solum materialis, sed insuper (virtute tamē Spiritus sancti) effectiua, Christi humanitatis, eiusq; generationis. Quod enim naturali fœtui in vtero incrementi accedit, per 40. dies in masculo ad animationem, hoc in Christi conceptione peractum fuit, in illa vix perceptibili in instanti membrorū distinctione & constitutione. Quod etiam ex ipso contextu Euangelico colligere licet: quando Maria statim post conceptionem, salutata est ab Elizabeth, mater Domini sui; & filius Dei Ioannem sex menses sese conceptione præcedentem, ad agnitionem sui, & mutuam congratulationem prouocauit: attestante id ipsum Ioanne, & dicente: *Qui cum post me venisset, ante me factus est.* Quamuis enim hæc verba congruant naturæ eius diuinæ, qua creator creaturam præcessisset: (quod confirmant sequentia, dum additur: *quia prior me erat*) tamen cū dicitur factus, magis propriè referenda esse videntur ad Christi humanitatem, eiusq; ortum naturalem, instanti operatione diuina præuentum. Voluit tamen Christus in vtero nouem mensibus demorari, & secundū quantitatem corpusculi crescere (sicut etiam natus dicitur puer creuisse) vt videlicet veram humanitatem comprobaret. Fuit ergo miraculosum, sicut Verbo æterno humanitatem vniri hypostaticè: sic in tam modica quantitate fuisse constitutionem corpusculi, singulis membris distinctam, & aptam ad animæ infusionem, & ad virilem perfectionem; idq; totum simul integro virginali vtero comprehendendi potuisse. Ideo tantum mysterium longè superabit & verissimè exprinet illud Poëticum ænigma.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo.

Tres pateat cœli spatium, non amplius, vnus?

Verè enim, non cœli spatium amplissimum, sed ipse cœlorum conditor Dei filius, (cui cœlum sedes est, terra autem scabellum pedum illius.)

Incarnatio in instanti peracta quomodo.

Fœmina Maria quomodo circumdedit virum Christum. Ierem: 31. & 22.

Christus in instanti conceptionis perfectus homo & vir. Ideo ante Ioannem factus, quamuis post illum venisset.

Luc: 1. & 43.
Ioan: 1. & 30.

Luc: 1. & 80.
Luc: 2. & 52.

Ænigma maronicum in Christo completum. Virg. Æloga 3.

Isa: 66. & 1.

Bernard: serm: 1.
de natiuit: dñi.
Isaia 66. v. 1.

Christus adhuc
in vtero fili⁹ dei
nondum viator,
& iam compre-
henfor.

Matth: 1. v. 20.

Vt Christus ve-
rus emmanuel:
sic Maria vera
θεοτόκος.

Chrysol: ser. 60.
de Symbolo. &
serm: 143.

Isaia 7. v. 14.
Hæretici negan-
tes Christum De-
um, maledicti.

Ierem: 17. v. 5.
Cyrillus in Epi-
sto: ad oriētales.

Christi quā mi-
ra natiuitas tri-
plex secundū di-
uersas naturas
vel substantias.
Innoc: ser: 3. de
natiuit: Christi.

sua tam mira vnione, comprehensus est in quantitate corpusculi vix perceptibili. In qua tamen existēs perfectus vir, similiter comprehensus est integerrimo vtero virginis, quæ vel ipsa trium vlnarum spatium non excedebat. Vultis nosse (inquit S. Bernardus) quā abbreviatum Verbum fecit Deus Pater super terram? *Cælum* (inquit hoc Verbum) & *terram ego impleo*. Nunc caro factum, in angusto locatum est præsepio. Hæc ille. Sed nec minus mirum est, animam illius prolis, ex eodem instanti semper fuisse beatam, & omni plenitudine charismatum redundantem: vt antequam Christus inciperet esse viator per natiuitatem, fuisset & comprehensor per instantem ex Spiritu sancto formationem, & animæ beatissimæ vnionem. Qualem perfectionem videtur Angelus attigisse, quando dicebat Iosepho: *Quod in ea* (nondum ex ea) *natum est, de Spiritu sancto est*. Ex quibus verbis insuper Chrysologus, non minus pie quā rationabiliter iura diuinitatis, filij quidem naturalia, matris autem gratuita, sic euincit: Si iuxta Euangelistam, quod in ea natum est, de Spiritu sancto est: quia Deus Spiritus est: hæreticus iam Deum natū virginea confiteatur ex carne, neq; amplius cœleste mysterium, virginitatis partum, trahat ad conceptum mundi, ad terrenæ fragilitatis iniuriam. Et alibi: *Quod in ea*, inquit, *natum est, de Spiritu sancto est*: Veniant, audiant, qui Græco turbine (sectas Arianas intelligit) ἀνθρωποτόκον, χριστόκον, vt θεοτόκον tollerent, blasphemantes. *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est*. Et quod de Spiritu S. natum est, Spiritus est, quia *Deus Spiritus est*. Et paulò post: *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est*. Virgo concepit, sed de Spiritu: M virgo parturit, sed eum quem prædixit Isaia: *Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod interpretatur nobiscum Deus*. Nobiscum Deus, cum illis homo: Et *maledictus homo, qui spem ponit in homine*. In eandem sententiam Cyrillus Alexandrinus: *Duarum* (inquit) *naturarum facta est vnio: quapropter vnum Christū, vnum filium, vnum Dominum confitemur, secundum eandem inconclusæ vnionis intelligētiam*. Confitemur sanctam virginem Dei genitricem: propterea, quodd Verbum Dei incarnatum, & homo factum sit, etiam inde ab ipsa conceptione, in vtero illius, sibi ipsi ex ea assumptum vnierit templum. Hæc ille. Exinde colligitur secundum, quod mirari testatur Christi natiuitatem: Ea siquidem in vna eademq; persona triplex reperitur, videlicet, diuina, humana, & gratuita. Prima est tantum ex patre in cœlis: Secunda tantum ex matre in terris: Tertia quodam modo cum patre & matre, in mentibus

mentibus per gratiam : iuxta illud *Matth: 12. Qui fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Ratio autem ista-
Nrum natiuitatum, dependet ex triplici natura, quæ in Christo est, videlicet Deus, Caro, & Spiritus. Nam secundum naturam diuinam, nascitur vel natus est ex Patre Deus : Secundum naturam humanam, Deus ex matre natus est caro : Secundum gratiam verò, Deus simul & homo nascitur, in mente fidelium, Spiritus. Ex Patre natus est semper : ex matre natus est semel : in mente nascitur sæpè. Hoc mysterium Ecclesia repræsentat triplici Missa in ipso die Natalis Christi. Prima enim habetur in media nocte : ad denotandam generationem diuinam, quæ nobis est occulta, & vt in se est inuestigabilis, iuxta *Isaie 53. Generationem eius quis enarrabit ?* Per Missam autem in aurora, designatur Natiuitas Christi humana : quia sicut aurora participat cum luce & tenebris : sic natiuitas Christi secundum carnem, partim est manifesta, quantum ad factum, partim occulta, quantum ad modum ipsius Natiuitatis. sic Ambrosius : Licet mihi (inquit) scire quod natus sit : non licet scrutari quomodo natus sit. Porro gratuita generatio declaratur per Missam tertiam, quæ fit versus meridiem : Quia natiuitas Christi per gratiam fit manifesta, in qua Christus concipitur per affectum, nascitur per effectum, nutritur per charitatis profectum : iuxta *Isa: 26. Concepimus, parturiuimus, & peperimus Spiritum salutis.* Secundò : Incarnatio Christi fuit admirabilis ex parte matris. Primò : Deus produxerat primum hominem Adamum absq; viro & muliere : deinde Euam ex solo viro sine muliere : postmodum Caim & reliquos homines, ex viro simul & muliere : Restabat quartus modus producendi virum ex sola muliere, quæ alioqui in naturali generatione, sine actiuitate, passiuo modo se habet. Sicut igitur Deus primos tres modos attribuit, humanæ ex Adam terrenæ creationi & propagationi : Ita quartum hunc stupendum, reseruauit eiusdem generis humani, cœlesti in Adamo reparationi. De quo sic ait Augustinus : Hominis prima conditio, Adam de terra : Secunda conditio hominis, qua créatur fœmina de latere viri : Tertia conditio hominis, qua natus est homo ex viro & fœmina : Quarta conditio est Dei & hominis, qua natus est Christus sine viro de fœmina. Hæc ille. Quod promiserat sese facturum *Gene: 3. quod semen mulieris contritum esset caput serpentis.* Hoc autem Deus præstitit in Maria, quæ absq; viro, ex Spiritu sancto concepit & peperit Christum, qui propterea seipsum filium hominis **P** subinde denominat. Quod mysterium sic præclare expressit antiquissimus

*Matth: 12. & 50.
Bernard: lib: de
côscient: cap: 30*

*Missa triplicis
in Natali Chri-
sti mysterium.*

Isaie 53. & 8.

*Ambrosius: de fide
contra Arianos
cap: 8.
Hilar: lib: 2.
de Trinit.*

Isaie 26. & 18.

*August: ser: 20.
de Tempore.*

Gene: 3. & 15.

Irenæus contra hæreses lib: 3. & ex femine viri natus est: meritò dicerent (hæretici) & secundum cap: 31. Adam ex Ioseph esse generatum. Si verò ille de terra quidem sumptus est, & Verbo Dei plasmatus est: oportebat hoc ipsum Verbum recapitulationem Adæ in seipsum faciens, eiusdem generationis habere similitudinem. Quare igitur non iterum sumpsit limum Deus, sed ex Maria operatus est plasmationem fieri? ut non alia plasmatio fieret: neq; alia esset plasmatio qua saluaretur, sed eadem ipsa recapitularetur, seruata similitudine. Hæc ille. Exinde in beatissima ista fœmina, multa mira, & contra vel potius supra naturam, concurrunt. Ipsa enim, secundum Bernardum, sola virgo est,

Mariæ part' multis nōnibus excellens & mirabilis.

Bernard: super ysa Apocalyp: Signum magnū apparuit.

Idem serm: 3. de vigilia Natalis Domini.

Incarnatio ex parte geniti filij quā excellens & mirabilis.

Incarnatiōis vñio est opus diuinum supra omnes creaturas. D. Thomas opusculo 13. de human: Christi.

in qua virginitas & fœcunditas obuiauere sibi. Ibi semel factum est, quod factum non fuerat, nec fiet in æternum: quia nec primam similem visa est, nec habere sequentem. Illa (inquit alibi) erat sine pudore fœcunda, sine onere grauida, sine dolore puerpera. Ibi portauit stella solem, palmes vitem, riuus fontem, filia patrem, creatura creatorem. Fuit, inquam, mater patris, ac filia nati. Fuit quoq; prole posterior, contento minor, mater & virgo simul fuit, & cum Deo filium communem habuit, meritò Dei mater & genitrix appellata. Maledictionem legis euasit: qua maledictione afficiebantur, virgines quidem, quia non genuerunt, coniugatae verò, quia in dolore pepererunt. Tertiò: maximè in ipsa prole apparuerunt multa mirabilia: quæ supra colligi possunt ex modo incarnationis. Tantum opus (inquit S. Thomas) congruebat reparatori: quem decebat ostendere suam sapientiam, potentiam, & bonitatē. Quid autem potius, quā coniungere extrema summè distantia? Magna enim potentia fuit in coniunctione disparium elementorū, maior in coniunctione illorum ad spiritum creatum, maxima verò, in vnione ad spiritum increatum, vbi maxima est disparitas. Quid verò sapientius, quā quòd ad completionem totius vniuersi, fieret coniunctio primi & vltimi, hoc est, Verbi Dei, quod est omnium principium, & humanæ naturæ, quæ in operibus sex dierum fuit vltima omnium creaturarum? Quid enim beneuolius, quā quòd creator rerum communicare se voluit rebus creatis: & hæc benignitas magna fuit in cōiunctione sui cum omnibus rebus per præsentiam, maior quia communicauit se bonis per gratiam, maxima quia se communicauit Christo homini, & per consequens generibus singulorum, in vnitate personæ. Hactenus D. Thomas. Ex qua rursum vnione redundauit in humanam naturam maxima supra naturam,

Q

R

turam, diuinitatis quædam communicatio, & creaturarum consummatio: quam sic explicat Damascenus: Benigna (inquit) Patris voluntas, in vnigenito filio, rerum omnium connexionem effecit. Nam cum paruus mundus homo sit, vt qui essentia omnium in aspectum cadentis, tum oculorum aciem fugientis, nodum & vinculum in seipsum ferat, atq; hoc & illud sit; reuera Dei benigna voluntas hoc tulit, vt in vnigenito filio diuinitatis & humanitatis, ac per eam conditarum omnium rerum connexio fieret, vt sit Deus omnia in omnibus. Eò etiam spectat Gregorius Theologus sic inquit: Quid est homo quòd memor es eius? Quid hoc noui circa me mysterij? Paruus sum & magnus, humilis & sublimis, mortalis, & immortalis: terrenus, & cœlestis: illa cum mundo hoc inferiore, hæc cum Deo: illa cum carne, hæc cum spiritu. Cum Christo consēpeli me oportet, cum Christo cōsurgere; cum Christo hæreditatem cernere, filium Dei fieri, Deumq; à Deo nominari.

S Hoc nobis præstitit, qui nostra causa, homo & mendicus factus est Deus: vt carnem restitueret, imaginem instauraret, atq; hominem reformaret: vt vniuersi vnum essemus in Christo Iesu, omnia in omnibus perfectè facta, quæcunq; ipse earum est, quæ nunc in nobis sunt carnalium & humanarum rerū: Vt itidē caro & humanitas ista nostra in nobis clarificaretur; sicut in Christo est clarificata: vt iam amplius non simus masculus & fœmina, barbarus & Scythæ, seruus & liber, quæ carnis notæ sunt: sed vnum in nobis ipsi feramus diuinum characterem, à quo & in quem facti sumus: in tantū ab illo formati, atq; effigati, vt ab vno ipso cognoscāmur, & vt id quod speramus, fiamus, iuxta ingentem munificem Dei humanitatem, qui parua poscens, magna eis largitur, & nunc, & temporibus futuris, qui syncerè diligunt illum. Hucusq; Gregorius. Quid ergo

T Et abatur Ecclesiast: 36. *Innoua signa, immuta mirabilia.* Quod Ecclesia singulariter concelebrat, sic hodie canens: Mirabile mysterium declaratur hodie; innouantur naturæ, Deus homo factus est, quod erat permanlit, & quod non erat assumpsit, nō commixtionem passus, nec diuisionem. Hinc sequuntur alia: Dominus factus est seruus; æternus factus est temporalis: immensus factus est paruulus: summus fit imus: incomprehensibilis fit localis: simplex fit cōpositus; immortalis fit mortalis: vita mortem experitur. Quæ etiā pulcherrimè complexus est S. Augustinus, sic dicens: Filius Dei idemq;

Hōinis Microcosmi cum Deo vnio, creaturas connectit creatori.

Damasc: in oratione de Transfig: dñi.

Greg: nazian: in oratione funebri fratris sui C. sarij.

Incarnatio quomodo innouat signa, immutat mirabilia.

Eccli 36. v 6: Officium Romanum in Antiphona ad Laudes in Officio B. M. post Adventum.

Aug: ser: 8. & 22: de natu: christi

Idem ser: 9. de
natiuit: Christi.

filii hominis Dominus noster *IESVS* Christus, de matre sine patre natus, creauit hunc diē: de matre sine patre natus, cōsecrauit hunc diem. Indiuina natiuitate inuisibilis, in humana visibilis, in vtraq; mirabilis. Et alibi: Vtramq; (inquit) natiuitatem mirabilem ostendit: Diuinam æternam, vt crearet temporalem: humanam temporalem, vt præstaret æternam. Quæ mysteria quasi recollecta, alio rursus loco sic admiratur & extollit: O miracula: ô prodigia: naturæ iura mutantur. In homine Deus nascitur: Virgo sine viro grauidatur: viri nesciam sermo Dei maritat: simul facta est mater & virgo: Mater facta est, sed incorrupta: virgo habens filium, nesciens virum: semper clausa, sed non infœcunda: Solus enim sine peccato est natus, quem sine virili complexu non concupiscentia carnis, sed obedientia genuit mentis. Deniq; ad confusionem eorum, qui tantum mysterium per fidem credere nolunt, idem S. Doctor recenti in re minima miraculo, adstruit vetus in re omnium maxima prodigiū, quod nimirū anulus Zonæ insertus, sponte ex illa dilapsus esset, nec Zona, nec ipso anulo discisso, vel ex aliqua parte dissoluto.

Vnio incarnati
onis inconfusa
prodigio nouo
declarata.

Aug de ciuitate
lib: 22. cap: 8.

Secunda Pars.

Effectus & vti-
litates incarna-
tionis.

Isaia 9. & 5.

Ioan: 1. & 14.

Ephes: 5. & 31.

Tilitatem generalem, & præcipuam incarnationis, ponit
Isaia Cap: 9. *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis* Quod
S. Ioannes quasi exponens dicit: *Verbum caro factū est, & habi-
tauit in nobis, & vidimus gloriā eius, gloriā quasi vnigeniti à Patre*: Quasi sensus
sit: Deus factus homo, aded naturam humanam sibi tanquam spon-
sam copulauit, vt *caro ex carne, os ex ossibus*, hominē vicissim ad suæ di-
uinitatis consortium admitteret, in præsentī quidem per gratiam,
in futuro autem per gloriam. Ex hoc fundamento, cum vtilitates
pene infinitæ promanēt (iuxta Rom: 8. *Si filium nobis dedit, quomodo cū
illo non omnia nobis donauit?*) eas tamen nunc referemus, quæ reparati-
oni lapsus humani in Paradiso correspondent. Primò quidem res-
pectu Dei: deinde respectu ipsius hominis. Ex parte quidem Dei:
vt diaboli in perdizione humani generis, tyrannis, violentia, astutia
& malignitas, Deo propriis attributis, nimirum potentia, sapien-
tia, & bonitate, vindicaretur & compensaretur. Magna sanè serpe-
tis infernalis erat audacia, & tyrannis, primos parentes nostros, ex-
cellentia & innocentia, Deo secundum Angelos, proximos, à diui-
no iure & obedientia deturbare, dicendo: Nequaquam moriemini
&c. Sed istam præsumptionem, longè superauit per incarnationem
Verbi diuina potentia. Erat equidem non postremæ poten-
tiæ, quod

Potentia dei
contra damo-
nem in incarna-
tione exhibita.

Gene: 3. & 4.

tæ, quodd Diabolus (diuino licet permissu) reprobis inquam Spiritus, corpus vilissimæ creaturæ, ad tempus in humanam perniciem assumeret. Sed summa Dei potentia, longè plus præstitit, quando eminentissimus Spiritus, hoc est Verbum æternum diuinum, carnem in natura excellentiorem, nimirum humanam, hypostaticè, hoc est seruata vtriusq; naturæ in vna persona proprietate, sibi nexu irreuocabili vniuit; & sic extrema & summè distantia, creatore videlicet cum creatura copulauit. Similiter magna erat serpentis infernalis calliditas, supra omnia animantia, aliena specie ad tempus ementita, hominem seducere & perdere. Maior diuina Sapientia, quæ ipsa filius est, in humana & seruii forma pæpetuo sibi vniuita, *Leuiathan* seu Draconem Tartarum, *quasi piscem, vel auem illudam*, ex infernali principatu, *quasi hamo humanitatis extractum, pedibus fidelium conterendum subiicere*. Tertio: *Quid nequius capite colubri?* quando promissione diuinitatis, homines primùm in bestiarum similitudinem, deinde in filios gehennæ deformaret? Non sic filij Dei benignitas apparuit, non sic: Magnum siquidem erat, filium Dei communicare se omnibus creaturis per vitam: maius omnibus ab initio fidelibus per gratiam: maximum iis qui incarnatum receperunt, per naturam: & quodd *dedit illis potestatem filios Dei, & coheredes cæli euadere*. Et sic contra infirmitatem Dæmonis, diuina maiestas sua attributa (quod videlicet potuit, sciuit, & voluit, sic hominem redimere & honorare) plenissimè effudit, vt homo vitam Paradisi haberet, & cœlestem insuper sortem abundantius obtineret. Et sic incarnatio abundantissimè restituit, quodd spoliator infernalis in Paradiso nobis eripuerat. Quodd breuissimè complexus est Bernardus: Venit, inquit, medicus ad ægrotos, redemptor ad venditos, via ad errantes, vita ad mortuos. Hæc ille. Volens enim homo fieri tanquam Deus, & factus tanquam bestia, & seruus sathanæ: Ecce nunc Deus factus est homo, vt Adam non amplius ironicè, sed in veritate audiret: *Ecce homo quasi vnus ex nobis*. Et vt tandem concludamus: Deus de cælo ad terras descendit, vt homo de terris cælos ascenderet; Deus factus est filius hominis, vt homo fieret filius Dei. Factus est Dominus seruus, vt seruus fieret Dominus: Immortalis moritur, vt mortalis æternum viuat: Diues factus est ægenus, vt pauperes ditaret: Obscurata est lux, vt tenebræ lucem induerent: Esuriuit panis, vt famelicus saturaretur: Sitiuit fons, vt sitientes inebrietur: Tristata est lætitia, vt gementes lætificaret: Pauebat fiducia, vt desperatio sese erigeret: Lassata est via, vt corruentes, ad cœlestia

Diabolus in forma serpentis hominem, filius Dei in forma hominis diabolum vastauit.

Astutia diaboli per æternam Sapientiam superata. Gene: 3. v. 1. Iob 40. v. 19. Tob: 6. v. 3. Rom: 16. v. 20. Luc: 10. v. 19. Malitiam demonis diuina bonitas per incarnationem copesauit. Eccl: 23. v. 22. Gene: 3. v. 21. Psal: 48. v. 13.

Vitam per diabolum ereptam Verbum incarnatum superabunde restituit homini.

Ioan: 10. v. 10. 27. Bernar: ser: 3. in vig: natu: dñi. Ecce Adam quasi vnus ex nobis, Christo incarnato verè pstitum. Gene: 3. v. 22. Tertull: lib: 2. con Marcionè. Diuini cū homine comertij fructus stupendi.

Psal. 105. v. 2. sese attollerent. *Quis ergo loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Sit igitur in altissimi gloria Deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis.* Quale gaudium & gratulationem, sic tandem verbis sancti Augustini concludamus. Gaudeamus ergo fratres, in commercio Dei & hominis, sponsi & sponsae, Christi & Ecclesiae, Salvatoris & Virginis, quae dum desponsaretur fabro, caeli nupsit architecto. Veneremur Christum in praesepe, qui quadrifarium mundum repleuit in fide. Adoremus pannos infantiae, ex quibus facta sunt emplastra naturae. Honorate pastores, qui primi mysterium ab Angelis didicerunt. Plaudamus cuncti cum coelestibus Angelis, officiisque diuinis, & caeli & terrae pacem bonae voluntatis hominibus nuntiemus. Date gloriam in excelsis Deo, redempti credite datam pacem esse captiuis. Estote homines bonae voluntatis, ut mereamini praemium libertatis, ipso donante, qui viuit & regnat in saecula saeculorum. Amen.

In festo Natalis CHRISTI, SERMO OCTAVVS.

Incarnatio quantum Dei opus: & quam hominibus utilis & necessaria.

Typus incarnationis Abraham infinuatus exponitur.

Gene: 18.

Hebr: 13. v. 2.

Rom: 9. v. 7.

Galat: 4. v. 18.

Gene: 18. v. 14.

Abraham post acceptam à Deo seminis sui benedicensi promissionem, non potuit domi sese continere, quin per piam hospitalitatem, inter alios peregrinos, mereretur quoque recipere Angelos, qui sibi quia pater fidei fururus esset, summa duo fidei nostrae fundamenta representarent. Trinitatis quidem, quando tres vidit & vnum adoravit: Incarnationis autem, dum Saræ, vetulae, sterili, & incredulae, post anni reuolutionem, promissit filium benedictionis: quem figurasse ipsum Messiam, exponit Apostolus. Id ipsum colligitur ex verbis, quando ibi dicitur: *Vita comite veniam ad te.* Cum enim non legatur Deus secundò, ut promittebat visibiliter ad Abraham rediisse, praestitit hoc, *postquam venit plenitudo temporis*, ut mitteret filium suum veram vitam comitem, quae *Verbum erat apud Deum, & in ipso vita erat.* Hoc mysterium expletum est, quando filia Abraham Maria, posita quasi extra seipsam in meditatione tanti mysterij iam iam venturi, (quod ut Prophetissa ex lege facile cognoscebat) meruit suscipere vnum quidem Angelum propter my-

A.

B.

pter mysterium singularitatis personæ Christi, sed qui etiam myste- Maria tanquam
 rium sanctissimæ Trinitatis referaret: quando dicebat: *Spiritus san-* filia Abrahæ su-
ctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. In hoc autem nuntio pra Sarā capax
 Maria tanquam inter mulieres benedicta, longè Saram superauit. diuinorum my-
 Sara enim maritata & sterilis, Maria virgo fecunda peperit: Illa steriorum.
 diffidebat Dei potentia, quòd senex pareret: ista cœlitus edocta Isaïæ 8. v. 13.
 credidit, se virginem & matrem simul permansuram: Quod Sara Luc: 1. v. 35.
 quasi ironice dixerat: *Risum fecit mihi Dominus, quicumq; audierit, corrident*
mihi: hoc verius completum est in Maria, quæ ex Spiritu sancto cõ-
 cepit, & sine dolore in gaudio peperit Isaac, id est Christum, qui ve-
 rè risum & gaudium ex victoria Sathanæ mundo attulit. Ecclesia
 igitur sponsa Christi, memor tanti beneficij, quòd Deus sicut olim
 C Saram, sic sponsam suam, vertente anno visitauit, in ipso anni de-
 cursu, memoriam tam celebrem natalis Christi memorat. Cui nos Argumētum &
 conformantes, ex lecto Euangelio dicemus: quantum Dei opus sit partitio sermo-
 incarnatio, & quàm nobis utilis. Deinde expendemus: an in Chri- nis.
 stianis modò vera sunt verba consequentia: *Et habitauit in nobis: de cu-*
ius plenitudine omnes accepimus: an verè illa potius querela ibidem posi-
 ta: *In mundo erat: & mundus per ipsum factus est: & mundus eum non cognouit.*
In propria venit, & sui eum non receperunt. Quo ad primum. Gloriaban- Verbum abbre-
 tur quondam Philosophi & Poëtæ, quòd verbis paucissimis, multa uiatum olim p-
 & valde abscondita exprimerent: inter quos Homerus in Mene- missum, insert s.
 lao idem iactat. Sed Ioannes noster Theologus & Apostolus, quasi Ioannes initio
 ex pectore Christi mysteria exuens, profert *Verbum illud abbreviatum,* sui Euangeli.
 D per Isaïam promissum: hoc est Verbum illud diuinum, quod cùm Isaïæ 10. v. 23.
 apud Deum Patrem esset ab æterno, & longissimis promissionibus Rom: 9. v. 27.
 Patribus fuisset contestatum, tandem hodierna die per assumptio-
 nem carnis, veluti quoddam salutis humanæ compendium (vt lo-
 quitur Irenæus) est abbreviatum. Quod S. Ioannes quasi breuissi- Iren: lib: 3. c. 20.
 mo quodam de cœlis tonitruo expressit: *In principio erat Verbum, &c.*
Et Verbum caro factum est, &c. Cùm ergo Moyses testetur *Dei perfecta esse* Incarnatio op-
opera: Si in operibus ad extra, hoc est creaturis, certè in opere ad perfectissimū,
 intra, hoc est in ipsa (de qua nobis sermo est) Verbi æterni produ- secundum Dei
 ctione, eiusmodi perfectio magis est infirmitati nostræ inuestigan- potentia, sapiē-
 da. Quam in præsentī ex Doctrina Theologorū, præsertim S. Tho- tia, & bonitatē.
 mæ, secundum diuinę naturæ attributa, nimirum potentiam, sapi- Damasc: lib: 3.
 entiam, & bonitatem, expendamus. Primò quidem ratione poten- de fide, cap: 1.
 tia Dei. Nunquam enim potentia perfectè ostenditur, nisi effectus S. Thomas 3. par-
 E virtutis, causā coæquetur. Verbi gratia: strenuus miles, si in puero tē, quæst: 1. art: 1.
 vel scemi christi opus: 13.

Potētiā dei maior in opere incarnationis quā creationis.

In incarnatione rerum maximē diuersarū vnio arctissima.

Bernar. serm. 3. in vigilia natiuitatis Domini.

Trinitatis & incarnationis opposita ratio.

In Trinitate dicitur ali^o nō aliud. In incarnatione aliud non aliud.

Tert. cōn. Praxam n. 9.

Aug. tract. 16. in Ioan. & de ciuitate dei lib. 11. cap. 10.

Greg. lib. 18. moralium cap. 36. Sapientia dei in opere incarnationis quā ordinata.

August. lib. 19. de ciuitate dei.

Rom. 13. 7. 1. Sapient. 11. 7. 21.

vel fœmina ostendat victoriam, meretur confusionem: si in sibi æquali, vel superiori, referet laudem fortitudinis. Cū ergo potentia Dei sit infinita, apparebant quidem ab initio effectus eius, sed in subiecto seu actu finito. Sumamus exemplum ex creatione primorum hominum. Nam in corpore Adæ & Eux, erat tam perfecta & proportionata coniunctio quatuor elementorum, & qualitatum sibi repugnantium, vt vita illorū futura esset penē immortalis. Maior potentia Dei apparuit in coniunctione talium corporum cum anima diuinitus inspirata. Restabat ergo maxima coniunctio, vt horum vtrumq; coniungeretur ad Spiritum increatum seu diuinum, infinitum videlicet cum finito, creator cum creatura,

Deus cum homine: qua coniunctione nil maius cogitari potuit. Quod pulchrē explicat Bernardus: Tria, inquit, opera fecit illa omnipotens maiestas, in assumptione nostræ carnis: ita mirabiliter singularia, & singulariter mirabilia, vt talia ne facienda amplius super terram. Verbum quippe, & anima, & caro, in vnā conuenēre personam: & tria vnum sunt, non cōfusione substantiæ sed vnitate personæ. Hæc ille. Sicut enim summum mysteriū ostendit Deus ab æterno, quoddam Verbum in principio erat apud Deum, & Deus: hoc est, quoddam personæ distinctæ, Pater, Filius (ex quibus promanauit tertia persona Spiritus S.) sunt vnum in substantia: Ita in temporis plenitudine, ostendit nō minorem potētiā, quoddam Verbum caro factum est, id est, tres distinctę substantiæ, caro, anima rationalis, & Verbum, factæ sunt vna persona Christi filij Dei. Vnde antiqui Doctores obseruauerunt illum in Theologia loquendi modum, vt in Trinitatis quidem mysterio, dici debeat, Alius sed non aliud: in incarnatione autem cōuerso dicatur, Aliud, sed non aliud. Quia nimirum in Trinitate distinctio datur in personis, non in natura seu essentia: In incarnatione rursus, distinctio est naturarum diuinæ & humanæ, seruata vnitate personæ, quæ simul Deus & homo est.

Secundō in incarnatione apparuit infinita sapientia Dei. Nam primo Methaphisic: sapientis est ordinare. Ordo autem secundum Augustinum, est parium dispariumq; rerum, vniciq; locum suum tribuens dispositio. Cū ergo Rom. 13. *que à Deo sunt, ordinata sunt*: Satis conspicuus est iste ordo in ipsis creaturis. Quoniam Sap. 11. *Deus omnia disposuit in pondere, numero, & mensura*, vt patet in ipsa rerum creatione & conseruatione ordinatissima. Iam verō in incarnatione exhibita est summa ordinatio, dum natura humana secundum omnem possibilem modum, reducta est ad suum fontem: quoniam vnitur suo

nat. suo

nitur suo principio, per vnionē perfectissimā hypostaticā Verbi æterni ad humanitatē: atq; duæ illę res maximē ordine dissitę, hoc est Verbum æternum, ante omnem creaturam, & homo post alias creaturas factus, in vnum sint coniunctę. Tertio ostendit Deus in hoc mysterio summam bonitatem suam. Cū enim secundum Dionysium, Deus sit summum bonum, & sui maximē communicatiuum: satis quidem in creatione ostendit bonitatem suam, producendo omnia ex nihilo, à non esse ad esse: & quod omnia quę fecerat, erant valde bona. Quam bonitatem maximē Deus exhibuit in hominis creatione, cū illi imaginem & similitudinem suam communicauit. Sed quia communicatio illa erat in similitudine, & non in natura ipsa: requirebatur modus, vt seruata integritate substantię, natura diuina humanę vniretur. Quod maximē propriē factum est in vnione personali, vtrq; natura in se remanētē: hoc autem factum est, quando Deus homo factus est, vt homo pro modulo suo Deus fieret. Quod grauissimē edocet antiquissimus ille Irenęus dicens: Tunc hoc Verbum ostensum est, quando homo Verbum Dei factum est, semetipsum homini, & hominem sibi metipsi assimilans: vt per eam quę est ad filium similitudinem, pretiosus homo fiat Patri. In præteritis enim temporibus dicebatur quidem secundum imaginem Dei factum esse hominem, non autem ostendebatur: adhuc enim inuisibile erat Verbum, cuius secundum imaginem homo factus fuerat: Propter hoc autem & similitudinem facilē amisit. Quando autem caro Verbum Dei factū est, vtrq; confirmauit: & imaginem enim ostendit veram: & ipse hoc fiens, quod erat imago eius, & similitudinem firmans restituit, consimilem faciens hominem inuisibili Patri, per visibile Verbum. Hęc Irenęus. Et sic imago Dei in homine, per creationem, erat veluti inchoata: vt pote cui ruditas quædam ex limo desumpta adhuc adhæreret. Deinde in incarnatione filij Dei, quem baptismo induimus, erat reformata & quasi expolita, quando in eadē humanitate quę ad imaginem Dei efformata fuisset, ipsa viuā diuinitatis imago apparuit, quę limosam illam naturam, ad immortalitatem elimaret. Postremò post resurrectionem in gloria, hæc ipsa imago Dei in nobis perficietur & consummabitur, quando secundum Apostolum: *Videbimus Deum sicuti est: & sic cognoscām eum vt cognitus sum.* Hos gradus videtur respexisse idem ipse Apostolus quando dicebat: *Nos verò omnes, reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.* Tale est illud

Bonitas Dei in opere incarnati onis quanta enitet.

Diony: de diu: nōinib⁹ cap: 4.

Irenęus lib: 4: cap: 16. & li: 3: cap: 20. 22. 31.

Imago Dei in hōine quomodo inchoata, reformata, & perficienda.

Hierin cap: 28: Ezechielis.

1. Cor: 13. v 12.

2. Cor: 3. v 18.

1. Ioan: 3. & 2.

Chrysostomus: 2.
ad Hebr.Aug: de ciuit:
lib: 10. cap: 29.

Hebr: 2. & 16.

est illud 1. Ioan: 3. *Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus, quia cum apparuerit, similes illi erimus: & videbimus eum sicuti est.* Supra L
quod nil maius potuisse contingere hominibus ostendit D. Chryso-
stomus. Et Augustinus idem meritò miratur: maximè quòd talis
coniunctio facta fuerit non de nostro, sed de proprio Dei. Bernar-
dus rursus hanc fuisse excellentissimam coniunctionem probat,
ratione assimilationis & vnionis. Quia secundum Philosophum,
species inferior superiori iuncta, recipit eius similitudinè & deno-
minationem. Sicut quando Rex ducit vxorem seruam, non ampli-
us serua, sed Regina denominatur. Altissimè hoc exaggerat Apo-
stolus Hebr: 2. quando Dei filius tantum admauit naturam huma-
nam, vt omiserit & quasi præterierit naturam Angelicam, sicut
primam, sic etiam nobiliorem creaturam, sibiq; ratione spiritus ma-
gis conformem: apprehenderit autem semen Abrahæ, & quidem
tale, quod per culpam communicauerat sese carni & sanguini: vt
& ipse hominibus sese communicaret, non solum natura, sed etiam
statu: & nostrarum culparum pœnas, innocens ipse & impollutus M
in sese reciperet: quin etiam tam dignissimâ naturam Angelicam
eiusmodi salutis humanę ministerio subiiceret. Tantam hominis
dignationem Chrysologus mirè exaggerat inquires: Hoc est quod
pauebam dicere, hoc est quod trepidabam proferre, hoc est quod
neq; cœlestium, neq; terrestrium quenquã linebat seruitutis pro-
priæ conditio suspicari: cœli & terræ, carnis & Dei, repente tan-
tum posse prouenire commercium, vt Deus in hominem, homo in
Deum, Dominus in seruum, seruus verteretur in filium: fieretque
diuinitatis & humanitatis ineffabili modo vna & sempiterna co-
gnatio. Et quidem Deitatis erga nos dignatio tanta est, vt scire ne-
queat, quid potissimum mirari debeat creatura: vtrum quòd se De-
us ad nostram deposuit seruitutem, an quòd nos ad suæ diuinitatis
rapuit dignitatem.

Secunda Pars.

Génératio Chri-
sti, regeneratio-
nis fideiū causa

Matth: 28. & 19.

Ioan: 3. & 6.

A Nti mysterij & beneficij quòd Verbum caro factum est, Euan- N
gelista ponit principalem effectū: *Et habitauit in nobis.* Quod
paulo ante magis explicat dicens: *Quotquot receperunt eum,*
(id est per fidem) *dedit illis potestatem filios Dei fieri. &c.* (quod fit per ba-
ptismum, Matth: 28. *Data est mihi potestas, &c.* Qui baptizatus fuerit, saluuse-
rit, &c.) Addit S. Ioannes: *Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq;*
ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Nam Ioan: 3. *Quod natum est ex carne,*
caro est:

caro est: quod natum est ex spiritu spiritus est. Quod Rom: 8. fusius explicatur & concluditur: Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Quod S. Thomas explicat secundum analogiam filiorum carnalium, qui sicut ex semine carnali, ad carnalia propendunt: Sic filij Dei ex spirituali per Spiritum sanctum regeneratione, spiritualia sapiunt: Vt S. Ioannes non dubitauerit dicere: Qui natus est ex Deo, peccatum non facit: nec potest peccare, quoniam ex Deo natus est, & semen eius manet in eo. Explicat 1. Ioan: 2. Filioli: Hec scribo vobis, vt non peccetis (id est ex industria malitiose) sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum: id est, si ex fragilitate, tunc iustus septies in die cadit & resurgit, nec finaliter in peccato decedit. Tales enim dicunt cum Dauide: Spiritus tuus bonus deducet me per viam rectam. Frustra igitur peccatores excusant se pronitate quadam ad malum, ex eo quod dicitur Rom: 7. Non quod bonum volo facio, &c. quia talis effectus relictus est ad maiorem coronam: ipsa autem regeneratio potentior & quasi naturalis est, Spiritu facta carnis compescere, & corpus castigando in seruitute redigere: Siquidem dicitur filios Dei renatos, non ex sanguinibus, non ex voluntate carnis & viri, sed ex Deo. Si enim Verbum caro factum est: longè facilius tantæ vnionis virtute, caro reducitur ad suum principium, vt spiritui non dominetur, sed potius subiaceat. Quod egregiè ostendit Irenæus sic inquires: Quando portauimus imaginem hominis qui est de limo? scilicet quando hæc, quæ prædictæ sunt, carnis operationes perficiebantur in nobis. Quando autem iterum imaginem cœlestis? Scilicet quando ait (Apostolus) Abluti estis, credentes in nomine Domini, & accipientes eius Spiritum. Abluti autem sumus, non substantiam corporis, neque imaginem plasmatis: sed pristinam vanitatis conuersationem. In quibus igitur peribamus membris, operantes ea quæ sunt corruptelæ, in iisdem ipsis viuificamur, operantes ea quæ sunt Spiritus. Quemadmodum enim corruptelæ est capax caro, sic & incorruptelæ: & quemadmodum mortis, sic & vitæ. Et alibi. Qui ergo pignus Spiritus habent, & non concupiscentiis carnis seruiunt, sed subiiciunt semetipsos Spiritui, & rationabiliter conuersantur in omnibus, iuste Apostolus spirituales vocat, quoniam Spiritus Dei habitat in ipsis. Incorporales autem spiritus non erunt homines spirituales, sed substantia nostra, id est animæ & carnis adunitio adsumens Spiritum Dei, spirituale hominem perficit. Eos autem qui abiiciunt quidem Spiritus consiliū, carnis autem voluptatibus seruiunt, & irrationabiliter viuunt, & effrenati deiciuntur in sua desideria, quippe nullam habentes aspi-

P

rationem

Rom: 8. & 14.
S. Thomas in
coment: in hunc
locum.

1. Ioan: 3. & 9.
1. Ioan: 2. & 1.
Psal: 142. & 12.

Homo verè ex
Christo regene-
ratus, aptus ad
vitā spirituale.
Rom: 7. & 19.

Irenæus lib: 5.
cap: 11.

1. Cor: 6. & 11.

Falsa regenera-
tio quæ?
Irenæus lib: 5.
con hæretica: 8.

rationem diuini Spiritus, sed porcorum & canum more viuūt, hos iuste Apostolus carnales vocat, quia nihil aliud, quam carnalia sentiunt. Hæc omnia Irenæus. Sed tantam hominis dignationem, & vicissim per culpam deformationem, sic tandem veluti compendio complectamur, verbis antiqui & deuotissimi Eremitæ, sic inquit

Hominis supra
creaturas excel-
lentia, & digna-
tio.

Macarius Ere-
mita hom: 15. 16.
Gene: 1. & 26.

Psal: 33. & 8.

Imago Dei in
homine, in liber-
tate arbitrij con-
spicitur.

Homo præ An-
gelis honorat
incarnatione.

Ioan: 3. & 16.
Rom: 8. & 33.
Lucæ 12. & 44.

Hominis cœci-
tas & in Deū in-
gratitudo plus-
quam brutalis.

entis: Magnæ dignationis est homo. Respice quantum sit cœlum & terra, sol & luna: & non beneplacitum est in eis Domino, sed in solo homine is conquieuit. Honorificentior ergo est homo creaturis cunctis, fortasse verò dicere audebo, non solum visibilibus creaturis, verumetiam inuisibilibus, videlicet spiritibus ministris. Non enim de Michaelē & Gabriele Archāgelis dixit: *Faciamus secundū imaginem & similitudinē nostram*, sed de intellectuāli substantia hominis, immortalī (inquam) anima. Scriptum est enim: *Castra Angelorum in circuitu timentium eum*. Porro quæ apparent creaturæ, natura quadam immutabili deuinctæ sunt. Cœlum semel extensum siue ordinatum est: Sol item, luna, terra; & non complacitum est in eis Domino. Sed neq; ad aliud illa se conuertere possunt, præter id ad quod creata sunt, neq; voluntatem habent. Tu verò propterea es *secundum imaginem & similitudinē Dei*, quoniam sicut Deus est liberi arbitrij, & quod vult facit (quod si enim vellet, pro potestate sua mitteret iustos in gehennam, & peccatores in regnū: verū id nō deligit neq; suscipit. Iustus namq; iudex Dominus) ita & tu liberi es arbitrij, ac si velis interire, conuertibilis es naturæ &c. Homo super vasa omnia honorificatus est, quoniam in eo solo beneplacitum est Domino. Cerne dignationem tuam, quomodo præstabilis sis. Super Angelos te fecit Deus, quando & ipse per seipsum ad legationem seu intercessionem & redemptionem tuam, in terras venit: quando item Angeli ad salutem venēre tuam. Rex namq; filius Regis consultum cum Patre suo fecit, & missum est Verbum, quod carne indutū, Deitate sua occultata, vt simile simili saluaretur, animam suam in cruce posuit. Tanta est Dei aduersus hominem charitas. Elegit pro te crucifigi, qui immortalis est. Vide igitur *quomodo Deus dilexerit mundū, quia vnigenitum suum pro eo tradidit. Quomodo ergo non vniuersa nobis cum ipso ex gratia largietur?* Dicit enim rursus alibi: *Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum*. Itaque ingens est Christianorum dignitas: tanta certē, vt nihil, quod ei conferas, habeas. Tu ad immortalitatem vocatus es, in filiorum Dei adoptionem, in fraternitatem, & vt sponsa regis fias. In rebus apparentibus, cuncta quæ sponsus habet, sponsæ sunt, & quæcunque Domini sunt, omnia tibi concredit: nam

dit: nam ad legationem siue intercessionem pro te venit, vt reuocaret te. Et tu nihil sapis, neque nobilitatem tuam intelligis. Iure itaque ille Spiritu agitatus, casum tuum luget, dicens: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Hactenus contemplatiuus ille Macarius.

Psal: 48. & 22.

V In hoc quidem apparuit hominis infelicitas & miseria, quod qui contra diuinum edictum ex homine volebat esse Deus, secundum idem edictum ex homine factus est *veluti iumentum insipiens*, cum illa creatoris illusione: *Ecce Adam quasi vnus ex nobis, sciens bonum & malum.* Sed quando benignitas eiusdem creatoris, noua reparatione, brutali ista imagine, sublata, suam plasmati suo denuo apposuit: quid sub diuina imagine, brutalis denuo machinatur deformitas? Et quidem sapiens quoque bestiæ imperio & beneficiis possessorum suorum flectuntur, & rabiem innatam deponunt, & (vt Seneca scribit) *Seneca epi: 68.*

X Elephantem minimus Æthiops iubet subsistere in genua, & ambulare per funem: Homo autem à Deo conditus, redemptus, & Spiritu reparatus, non recognoscit Dominum suum, quem bos & alinus recognouisset: vel si beneficiis acceptis interdum agnoscit, tentatione postmodum & tribulatione renegat, & sæpius execratur? At talis subiectio non est spiritualis filiorum Dei, sed terrena, carnalis, animalis, vel potius diabolica: ipsomet sic definiente: *Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraueris me.* Et alibi: *Nunquid Iob frustra timet Deum?* *Iob 1. & 9.*

Y iuxta Prophetam, à vertice vsque ad platanum populum Christianum afficiens, quã antea veluti prospiciendo, in nobis potius sic deplorabat: *Recessit lex à sacerdotibus, disciplina à scholaribus, iustitia à principibus, defensio à militibus, consilium à senibus, timor à iuuenibus, patientia à pauperibus, pietas à diuitibus, bonitas à ciuibus, veritas à mercatoribus: religio à clericis, deuotio à religiosis, humanitas à nobilibus: fides à populo, charitas à mundo, amor à parentibus, obedientia à filiis: custodia à prælatis, reuerentia à subditis, æquitas à iudicibus, legalitas à consulibus, concordia à fratribus, familiaritas à sororibus, fidelitas à operariis, mansuetudo à potentibus, scientia à doctoribus, modestia à coniugatis, pudicitia à viduis, integritas à virginibus, fiducia à cunctis: nuncque Christus alienus*

Iob 13. & 15.
Apud Christianos omni statu peruersio huic sæculo applicanda.
Matth: 24. & 12.
Isaia 1. & 6.

Ruente mundo **habetur ab omnibus.** Hæc ille. Applica hæc singulis hominū conditionibus, & habebis sufficentem materiam nouæ Concionis. Hæc enim eò magis abundant, quò decedente sæculo, vitia inualescunt. **Z**
 Hieron: epist: ad Quæ de re sic Hieronymus. Proh nefas: Orbis terrarum ruit, & vitia nostra non rüunt. Et postea subinfert: Epulamur quasi cras morituri: ædificamus quasi semper victuri. Amplectamur tandem igitur ô Christiani conditionem Regis hodie nati, cuius regnum nō est de hoc mundo: sed potius ipse ad regnū suum cœleste per passionem consummari, & introire voluit: similem q̃ nobis viam post se reliquit. Et quemadmodum ipse Rex regum, & Dominus dominantium, pro nobis inops & egenus factus est: Ita nos sequamur doctrinam Apostoli sic exhortantis. *Sint mores siue auaritia contenti presentibus.* Ipse enim dixit: *Non te deseram neq; derelinquam.* Ita vt confidenter dicamus: *Dominus nostri adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Optimum est gratia stabilire cor non esci quæ non profuerunt ambulanti in eis.* **IESVS** Christus heri, & hodie, ipse & in sæcula. Amen.

Ioan: 19. & 25.

Luc: 24. & 26.

Hebr: 2. & 10.

2. Cor: 8. & 9.

apilocus exhortatoria.

Hebr: 13. & 5.

In festo Natalis Domini,

SERMO NONVS.

De vtraq; generatione Christi, eiusq; titulis, & circa Incarnationem mirabilibus.

Promissiones in lege tres potissimæ in Christi incarnatione exhibitæ.

Leuit: 26. & 10.

Ioan: 4. & 38.

Dedit datam & commendatam legem, tres potissimas promissiones fecerat Deus populo Israelitico *Leuit: 26.* quæ verè in noua lege completæ sunt: singulariter autem quadrant memoriæ festi hodierni. Prima erat: *Comedetis vetustissima veterum, & cum acceperitis noua, proicietis vetera.* Hoc enim completum est, quando Apostoli (vt Christus dicebat) in aliorum labores introierunt. & quando ab initio mundi prædicebantur, figurabatur, & promittebantur ea, quæ ex figura & vmbra, in veritatem & lucem, prædicatione Apostolorum transierunt. Altera promissio erat. *Ponam (inquit Dominus) in medio vestri tabernaculum meum, & non abiiciet vos anima mea.* Quemadmodum enim in superiori promissione, intelligebat Deus nouam legem in cordibus scriptam & saluantem: ita hîc intelligit Ecclesiam desponsatam sibi perpetuo fœdere, quod

quod nisi ipso homine ingrato volente dirimi nequeat. Quod clari-
 B rius per Oſeam expreſſit dicens: *Sponſabo te mihi in ſempiternum. Et Oſea 2. & 19.*
ſponſabo te mihi, in iuſtitia & iudicio, in miſericordia & miſerationibus. Et ſponſa- Cōmertium dei
bo te mihi in fide: & ſcies quia ego Dominus. Tertia promiſſio. Ambulabo in cum hominibus
vobis, & ero Deus veſter, & vos populus meus. Certum enim eſt ex ſcriptura incarnatione ve-
 ſacra, Deum ab initio mundi, iam inde ab Abel iuſto, habuiſſe com- re completum.
 mertium cum hominibus, præſertim cum Abrahamo, cui etiam
 ſpeciem quandam humanæ conuerſationis exhibuerat. Tamen
 hæc verba propriè ſpectant ad filium Dei incarnatum, & nouo ar-
 tiſſimoq; ſœdere fidelibus ſuis copulatum. Ambulatio ſiquidem
 præſupponit naturam corpoream, præſertim humanam. Cum ve-
 rò additur (*ero Deus veſter, & vos populus meus*) nouum artiſſimum pa-
 ctum Chriſti capitis cum ſuis membris præſignat. Clariſſimè autem
 hoc ipſum exprimit S. Ioannes in præſenti Euāgelio dicens: *Verbum*
 C *caro factum eſt, & habitauit in nobis: & vidimus gloriā eius, quaſi vnigeniti à Patre.*
 Eadem ferè repetit in principio primæ ſue Canonice. Oſtendit enim
 Verbum, id eſt æternum Dei filium, ſic aſſumpſiſſe naturam huma-
 nam, vt & in carne quidem videretur & palparetur: in diuina verò
 gloria, tanquam vnigenitus filius Dei honoraretur. Quod vt meli-
 us & fructuoſius in hac celebritate intelligatis; explicabo verba il-
 la *Iſai: 9. Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. &c.* Ex quibus pri-
 mō oſtendam breuiter ad ſcopum præſentis Euangelij, duplicem
 Chriſti generationem. Deinde addam, quale ſit regnum Chriſti, &
 quos titulos Rex iſte habeat: ex quibus patebunt effectus & fru-
 ctus incarnationis Chriſti. Poſtremò ſubiiciemus aliqua ad corre-
 ctionem noſtram. In primis verbis *Iſaiæ*, oſtenditur myſterium
 generationis diuinæ, & humanæ in Chriſto. Sicuti enim per puerū
 D natum, intelligitur humana natiuitas, ſecundum quam Chriſtus cō-
 ceptus erat, in vtero geſtatus, in lucem editus, creuit, adoleuit, &c.
 Sic per filium datum, exprimitur ſatis commodè æterna ex Deo ge-
 nerationis. Alioqui videretur eſſe Pleonaſmus: cū non ſit dubium,
 puerum natum, eſſe etiam filium, vtq; eius ex quo natus eſt puer.
 Cū autem additur diuerſa propoſitione, *ſilius datus*, innuitur, eun-
 dem quidem eſſe filium, ſed non tam natum ſecundum carnem,
 quàm datum diuinitus, tanquam vnigenitum Dei, vt explicat Euan-
 geliſta hoc loco: *Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, &c.* Et Ioan: 3. *Sic Deus di-*
lexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Quod ipſum diuina quadam
 ratione oſtendit Euangeliſta, quādo dicit: *In principio*, id eſt ab æter-
 no, ante mundi conſtitutionem, vt poſtea addit (*erat*) id eſt, in pro-
 priâ per-

I. Ioan: 1.

Argumentum &
partitio ſermo-
nis.Paruulus natus
eſt nobis & fili-
datus eſt nobis,
exponitur.*Iſaiæ 9. & 5.*
Epiphanius cō-
Ebionitas.Hiero: ſuper I-
ſa: 49,
Athan: ſermone
cō om: hereſesIoan: 1. & 18.
Ioan: 3. & 26.In principio e-
rat Verbum.

Generatiois di-
uinae ad huma-
num cōceptum
analogia.

Verbum erat a-
pud Deum.

Et Deus erat
Verbum.

Hoc erat i prin-
cipio apud De-
um.

Omnia p ipsum
facta sunt, & si-
ne ipso factum
est nihil.

Joā: 1. 17. & 19.

pria persona distincta existerat (*Verbum*) id est filius, qui productionem sui haberet, per relationem ad aliquam supremā mentē, quę seipsam intelligendo, eiusmodi conceptū à substantia sua non alienū produceret. Si enim homo, intellectu quamuis creato, & ex obiecto similiter creato, per medium intelligentiæ producit quasdam imagines obiecti representatiuas: quāto magis mens suprema & increata, seipsam intelligēdo, & propter summam bonitatem sese summē cōmunicando, producit imaginem & characterem substantiæ suæ, nō transeuntem, sicut in creaturis, sed tanquam in creatore permanentem: & hæc est Verbum, seu filius, sicut sequenti contextu S. Ioannes declarat. In secunda propositione ostendit Euangelista, hoc (*Verbū*) relationem & productionem suam habere singulariter à Deo, utiq; Patre, non extrinsecè, sed intrinsecè, in vnitāte substantiæ: quod designat per particulam (*apud*) & quando postea eundem dicit, *unigenitum filium Dei, fuisse in sinu Patris*, id est in complexione indiuisibilis diuinitatis. Ne autem propter eiusmodi emanationem à suo principio, putaret quis filium Dei, seu Verbum minus aliquid esse, quā ipsum Patrem: addit: *Et Deus erat Verbum*. Vbi si Deus est subiectum, & Verbum prædicatum, sensus esset, diuinitatem primò loco Patri attributam, æqualiter esse in Verbo, sicut in Patre. Si verò Verbum est subiectum, & prædicatum Deus, ut articulus Græcus ostendit: clarior est sententia, quòd nimirum & illud ipsum Verbū, sit Deus, utiq; ab eo, qui prius nominatus est indiuisus. *Hoc erat in principio apud Deum*. Hac sententia videtur Euangelista distinguere opus Dei ad intra per diuinas productiones, ab operibus creaturarū ad extra, quas mox annectit. Ut intelligatur, istum nexum productionum diuinarum, inter Patrem, eiusq; Verbum, fuisse & esse proprium & naturale opus diuinitatis, idq; ab æterno, in quo etiam includatur spiratio & processio personæ Spiritus sancti, qui inter Patrem & Filium nexus & amor est. Quod Christus ostendere voluit, quando dicebat: *Pater meus hucusq; operatur, & ego operor*. Et ibidem. *Non potest filius ex se quicquam facere, nisi viderit Patrem facientem*. Quæ verba ipsi etiam aduersi auditores de productione diuina intellexerunt. Concluditur ergo ex hac doctrina, cōtra aduersas hæreses: primò Verbum filium Dei, ab æterno consubstantialiter, à Patre esse genitum. Deinde (quemadmodum in sequentibus Euangelista ostendit) omnes creaturas, simul & æqualiter cum Patre, per idem Verbum fuisse productas, in tantum, ut sine ipso factum sit nihil, quod factum sit: hoc est, quidquid per se natura sua non existerat, ut creator, sed per crea-

per creationem factum & productum fuit in creaturis. Ideo Augustinus istam curiosam quæstionem, quidnam Deus faceret ante cœli & terræ constitutionem, excipit digno sarcasmo: otiosum Deum esse non potuisse: sed fabricasse gehennam, pro iis qui talia curiosa fuissent exquisituri. Id ipsum nos respondere possumus nouis apud nos Ebionitis, Photinianis, Samosatenicis, & Arianis. Cum enim à nobis exquirūt: si filius Dei est ab æterno, quamnam opera in scripturis fuisset contestatus? Nos autē quamuis comprobemus, omnia quæ futuram redemptionem cōcernebant, per hoc ipsum Verbum, quod carnem erat assumpturum, fuisse præordinata: illi tamen temerē repugnantes: digni erunt *stulti secundum stultitiam suam responsione*: filium Dei æternum ante incarnationem suam præparasse gehennam, iis qui æternitatem suam essent negaturi. His ostensis describit Euangelista generationem Christi temporalem secundum carnem: *Et Verbum caro factum est*. Vbi vel ex ipsis terminis sensus huius propositionis apparet, Verbum, id est secundam personā diuinitatis, & carnem, id est naturam humanam, cum anima rationali & corpore (sic enim caro in scripturis accipitur) permansisse in sua propria subsistentia: facturam autem id est vnionem, abscedente humana persona, mansisse in supposito diuinæ personæ: vt superioribus sermonibus satis ostendimus. Quod declarant sequentia: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, &c.* Vbi per id, quod videtur, intelligenda est humanitas, in propria quoque maiestate relucens: per id autem quod dicitur (*gloriam vnigeniti à Patre*) indicatur alia gloria ipsius diuinitatis, in operibus & miraculis sese exhibens. Relatiuum autem (*eius*) exprimit vnitatem suppositi seu personæ diuinæ, quamuis in forma serui tempore mortalitatis exinanitæ. Qua etiam intentione videtur Euangelista, apposuisse particulam (*quasi*). Ex hac literali expositione elucidatur tota doctrina Catholica vtriusque generationis filij Dei: & confutari potest, quidquid in contrarium variæ hæreses deblaterant. Procedimus igitur ad explicationem officij seu regni Christi in carnati. Primò autem, *Principatus seu Regnum eius, dicitur esse super humerum eius*: quod designat redemptionem per crucem comparatam, Pf: 96. *Dominus in gentibus regnabit super lignum vel à ligno*. Quæ duo verba posteriora Iustinus Martyr conuincit abrasa fuisse per Iudæos, quæ tamē Ecclesia in hymno passionis retinet. Et alibi. *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores*. Ioan: 12. *Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum*. Ad hoc videtur alludere Christus, quando Ioan: 10. dicit se esse *bonum*

Deus ante creationem quid faciebat, qualis quæstio.

Aug: lib: 11. Confess: cap: 12.

Iustin' in respō: contra Græcos.

Hæreticorū curiositas de operib' filij Dei ante incarnationē

taxatur.

Prou: 26. & 5.

Et Verbum caro factum est.

ro factum est.

Principatus Christi quomodo super humerū eius

Isaia 9. & 6.

Psal: 96. & 10.

Iustinus martyr orat: ad Antoninum. & dialogo cum Tryphone.

Tertul: cō Iudæos cap: 10.

Psal: 128. & 3.

Ioan: 12. & 32.

Ioan: 10. & 11.

Luc: 15. & 4.

bonum pastorem, ponentem animam pro ouibus suis. Rursus autem Luc : 15. *re-*
lictis nonaginta nouem, vnā quem inuentam reportat in humeris suis. Sequuntur
 Filius Dei incar- *nat' admirabilis* sex nomina, seu tituli istius Regis recens nati. Primum est, *Admira-*
 nat' admirabilis *Isaia 9. v. 6.* *Gen : 32.* Angelus representans filium Dei, post luctam cum Ia-
 cob peractam, quæ situs ab illo de nomine, respondit : *Quid queris no-*
men meum (additio marginalis supplet) *quod est mirabile?* Certè tota o-
 rigo Christi in carne, & tota vita, & conuersatio, non vacabat singu-
 laribus miraculis. Vt autem aliqua attingam : Supra omnia miracu- **L**
 la est, Deum factum fuisse hominem, eiq; copulatum arctissima v-
 nione hypostatica : quod miratur Apostolus, quod *non angelos, sed se-*
men Abrahæ apprehendisset. Nec minus miraculum fuit, Christum verū
 Melchisedech, in cœlis fuisse sine matre, in tetris autem sine patre :
 qua ratione sicut generatio diuina, sic & humana est inennarrabi-
 lis. Nam dicitur Iere : 31. *Nouum faciet Dominus super terram : fœmina cir-*
cundabit virum. Vbi circumdatio dicit productionem naturalem, quæ
 hic tribuitur soli fœminæ absq; viro : cuius vices naturales supple-
 uit supernaturaliter creator naturæ Spiritus sanctus, fœcundando
 virginem, vt intacta à viro virum gigneret. Sicut quondam ope-
 rante eodem vigore diuino, solus vir Adam, fœminam virginem,
 operatione quoq; diuina, in prima creatione produxerat. Iam si ex-
 pendas totum statum Christi conceptionis, natiuitatis, infantia, **M**
 Pueritiæ, & ipsius adultæ ætatis, in functione officij Messia, sed &
 ipsius etiam passionis, mortis, resurrectionis, ascensionis : quid al-
 liud inuenies, quàm stupenda miracula? quamuis secundum Ioan-
 nem, pauca eorum perscripta essent, reliqua enim mundus non ca-
 peret. De quibus profectò operibus dicebat ipse Christus aduersa-
 riis : *Si non fecissem opera, quæ nullus alius fecit, peccatum non haberent, &c.* Quin
 etiam alia quæ homines faciebant, eius nomine & virtute patra-
 bantur. Ideo ex eis diuinitatem suam comprobans dicebat : *Pater*
in me manens, ipse facit opera. Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est?
alioqui propter opera ipsa credite. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ
ego facio, & ipse faciet : & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem vado.
 Quod autem attinet miracula tempore nati Christi obseruata : in
 Talmud Babylonico Samuel Marrochianus, aliàs Iudæus, lib. de Ad-
 uentu Messia, recitat quædam in templo Salomonis longo vsu com-
 probata, quæ tamen tempore aduentus Messia cessauerunt. Primò
 non abortiuit mulier ob nidorem carniū Sanctuarij. Secundò : **N**
 Petr' tholosan' nunquam carnes Sanctuarij fœtebant. Tertiò : nunquam visâ mu-
 in coment : de sca in macello Sanctuarij. Quartò : nunquam inuenta corruptio
 Deo, ca: 28. n. 17. in mani-

Hebr: 2. v. 16.
 Hebr: 5. v. 6.
 cap: 7. v. 1.
 Greg: Nazianz:
 orat: 38.
 Isaia 53. v. 8.
 Ierem: 31. v. 22

Ioan: 20. v. 30.
 Cap: 21. v. 25.
 Cap: 15. v. 24.

Miracula Tal-
 mudica tempo-
 re aduent' mes-
 sia, eo. umq; ap-
 plicatio.

Petr' tholosan'
 in coment: de
 Deo, ca: 28. n. 17.

in manipulo, aut duobus panibus facierum, id est propositionis. Quinto: stantes in templo, angusti erant, procedentes vt adoraret, spatiosi. Sexto: nunquam nocuit serpens, aut scorpius in Hierusalem. Septimo: nunquam pluuia extinxerunt ignem lignorum propositionis. Octauo: nunquam quis dixit, angustum locum manenti in Ierusalem. Nono: nunquam ventus vicit columnam fummi, quamuis omnes venti in eam flarent. Potest prima prerogatiua muliebris, applicari ad incorruptam generationem Christi ex parte maternae virginitatis. Secunda. Ipsam incorruptionem carnis Christi, etiam in morte carnis ipsius. Tertia. Quod etiam in

descensu ad inferos, Belsebub idolum Muscae, & mundi princeps, veniens, non habebat in Christo quidquam. Quarta. Quod in Eu-

charistia permanet Christus viuus, quamuis etiam tanquam occisus, semper ab omnibus manducetur, vt dicitur Ioan: 6. & Apoc: 13. Quinta. Denotat regnum Christi, in praesenti vita quidem angustum, sed in futura spatiosum. Sexta. Designat potestatem in hoc regno calcandi serpentes & scorpiones, id est potestates diabolicas, à Christo relictam. Septima. Denotat charitatem vinculum perfectionis, quo membra Ecclesiae & corporis, capiti suo Christo arctissime colligantur, vt nullae aduersitates ea disrumpere valeant. Octaua. Notat propagationem ipsius Ecclesiae per fidem, cui omnia mundi hu-

ius erant peruia & subiecta: sicut Apostolus monebat Corinthios:

Dilatamini & vos, &c. Nona. Praefert virtutem spei, tertiae virtutis Theologicae, quae veluti fumus ab igne charitatis, versus coelum directus, nullis mundi procellis disturbari queat. Ad miracula nati

Christi, potest quoque adduci, quod refert Orosius lib: 6. cap: 17. & 19. Abbas Vrspergensis in Chronico. Dio Cassius lib: 48. historiae Ro-

manae: Sub Octauiano Augusto circa Tyberim flumē, subito fontem olei vberem exortum, per totum diem promanasse: Cellam Romuli, cum in ea Pontifices sacrum fecissent, incendio absumptam. Statuam Veneris, quae ante portam quandam stabat, in faciem decidisse. Vnde Sapientes quindecim viri, inspectis libris Sibyllinis, re-

sponderunt, Deum succensere populo, simulacrumque esse deportandum ad mare, & aqua lustrandum. Referunt etiam graues auctores, initio Imperij Octauiani Augusti, sub quo Christus natus est, apparuisse in meridie tres soles distinctos, eosque paulatim in vnum

globum solis coiuisse. Per miraculum olei aptissime intelligimus, aduenisse Messiam seu Christum, quorum vtrumque deriuatur ab v-

ctione, quae debebatur Sacerdotibus, Prophetis, & Regibus, qualis

Q

erat in

Luc: 11. § 15.

Ioan: 14. § 30.

Ioan: 6.

Apocal: 13. § 8.

Luca 10. § 19.

Marci 16. § 17.

2. Cor: 6. § 15.

Miracula etiam ex prophetis, circa natiuitatem Christi, eorumque mysteria.

Horum censuram vide in doctissimis Annalibus Cardinalis Baronij Romo 1.

Euse in Chron.

Orosii lib: 6. ca: 18.

Sene lib: 1. natur:

quaest: cap: 2.

Sueton: in vita

Augusti cap: 95.

Pi n: hist: natur:

lib: 2. cap: 28.

erat in summa perfectione Christus, vnctione Spiritus diuini in sua humanitate præ suis participibus perunctus. Delubrum Gentilicum circa ipsum sacrificium exultum, denotat æternum, iuge, & incruentum sacerdotium, simulq; sacrificium Christi, secundum ordinem Melchisedech, cæteris reprobatis, in æternum permanfurum, iuxta illud *Malach: 1. Non est mihi volũtas in vobis, &c. in omni loco offertur mihi hostia munda. &c.* Per statuam Veneris collapsam & aqua lustrandam, intelligitur baptismus fidei, per quem diuinum numen ex idololatriis erat humano generi reconciliandum. Postremò, per tres soles intelligimus tres substantias distinctas, Verbum, animam, & carnem, in vnã personam Christi, qui verus est sol & lux mundi, conuenisse. Citant aliqui (quamuis falsò) ex Commentariis D. Hieronymi: nocte ipsa Natalis Domini, per vniuersum orbem extinctos fuisse omnes Sodomitas. Quod si ex probato aliquo autore constaret: eam significationem exinde acciperemus illud fuisse factum, ne natura humana, quam Verbum æternum sua incarnatione supra Angelos honorasset, tantam ignominiam sustineret. Secundus titulus Christi nati est, *Consiliarius*. Nam contra Diaboli deceptionem & astutiam, indigebat reparatio humana singulari consilio. Vnde illud *Michæ 4. Quare mœrore consumeris? Nunquid Rex non est tibi, aut consiliarius tuus perijt?* Huius consilij figura fuit, *Iona 1.* Quando ipse Ionas dedit consilium nautis periclitantibus, vt sese deiicerent in mare: vt ipsius periculo alij perditione euaderent. Ita in Consistorio summæ Trinitatis, quando factum fuit consilium de recuperando naufragio generis humani: secunda persona diuinitatis, quæ est Sapientia & Dei virtus, ipsa suscepit voluntariè officium redemptionis: vt per susceptionem naturæ humanæ, mortis propriæ degustatione, vitam homini restitueret. Eò etiam referri potest consilium Caiphæ, tanquam Pontifici inspiratum. *Expediit vt vnus moriatur homo pro populo, ne tota gens pereat.* Tertius titulus est, *DEVS*. Frustra enim esset patratio miraculorum, & consilium saluando generi humano, nisi præstò adesset ipse Deus, cuius summa auctoritate ista perficerentur. Vnde illud *Isaia: Ipse Deus veniet, & saluabit nos.* Ideo optimo ordine subinfertur. Quartus titulus, quem aliqui coniungunt (*Fortis*) Cum enim *Iob 41. Non sit potestas in terra, quæ comparetur potentie Diaboli. Venit Luc: 11. fortior armatus, qui alligauit fortem, & spolia eius ademit, suisq; distribuit.* Quintò dicitur *Pater futuri seculi*. Sicut enim in Symbolo Apostolorum personæ Dei Patris, tribuitur creatio & prouidentia creaturarum: ita filio recreatio totius vniuersi, per reparationem lapsi ge-

lapi generis humani: Et hoc vult Apostolus, Rom: 8. *Omnis creatura ingemiscit, & parturit vsq; adhuc renouationem sui expectando.* & 2. Cor: 5. *Si qua in Christo noua creatura: vetera transierunt, & ecce facta sunt omnia noua.* Et Iaco: 1. *Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, vt simus aliquod initium creatura eius.*

Rom: 8. § 22.
2. Cor: 5. § 17.
Colof: 1. § 15.
Iacobi 1. § 18.

T Eadem ratione Colof: 1. *Christus vocatur primogenitus omnis creatura.* Tantum paternitatis affectum Deus per Prophetam cōtestatur dicens: Isa: 46. § 3. *Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Israel, qui portamini à meo utero, qui gestamini à mea vulua. vsq; ad senectam ego ipse, & vsq; ad canos meos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & saluabo.* Sextus titulus, *Princeps pacis.* In terreno principatu, inueniuntur Principes militiæ & belli, raro autem Princeps pacis; plerumq; enim miles & populus dimicat, & periclitatur, Princeps autem præseruatur. Diuersa prorsus est ratio: principatus Christi. nam asscuratis suis militibus, ipse primus pro omnibus certamen subiit, Ioan: 18. *Si me queritis, sinite hos abire.* Prestitit autem pacem quam mundus dare non potest, & quæ exuperat omnem sensum. Ephes: 2. Colof: 1. *Pacificans omnia quæ in cælo & in terris sunt. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtrag; vnum: & medium parietem maceria, soluens inimicitias in cæ: ne sua, legem mandatorū decretis euacuans &c.* Hoc admiratur Dauid Psal: 45. *Venite & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, auferens bella vsq; ad finem terra.* Breuissimè istos titulos S. Bernardus complexus est. Admirabilis in natiuitate: Consiliarius in prædicatione: Deus in operatione: Fortis in passione: Pater futuri sæculi, in resurrectione: Princeps pacis, in perpetua beatitudine.

Princeps pacis
Christus, seipsum
tradens vt suos
liberet.

Ioan: 18. § 8.
Ioan: 11. § 44.
Ephes: 2. § 14.
Colof: 1. § 20.
Philip: 4. § 6.
Psal: 45. § 9.

Bernard: ser: 10.
ex paruis.

Secunda Pars.

E X dictis patet, quid & quantum debeamus Regi & redemptori nostro, qui non solum nos redemit & in adoptione hæreditatis suæ acceptauit: sed etiam, vt dicitur in hoc Euangelio, *dedit nobis potestatem filios Dei fieri*, id est, nobis miseræ creaturæ, per baptismum quasi ingenerauit, & ministerio sacerdotum potestatem suam diuinam reliquit, toties quoties opus est Sathanam, mundum, & carnem, in nobis rebellantes, *pedibus nostris conculcandi & calcandi super serpentes & scorpiones.* Hoc tamen opus, hic labor est, vt inueniamur, non titulo, sed re ipsa filij Dei, generati, non ex voluntate viri aut carnis, id est prauis inclinationibus naturalibus, sed ex Deo, id est ex gratia regenerationis in baptismo impressa, & assiduo Dei auxilio comitata. Expendendum omnino est quod S. Augustinus sic scriptum reliquit: *Filij tripliciter dicuntur: secundum naturam, quomodo Isaac filius Abrahæ est, & cæteri Iudei eiusdem originis: secundum doctrinam, sicut filios suos appellat Apo-*

Potestate filia-
tionis Dei, quam
multi Christiani
abutantur.

Rom: 16. § 26.
Luc: 10. § 19.

Aug: cōn Adi-
matum cap: 5.
Filij tripliciter
dicuntur in scri-
ptura.

Iat Apostolus, qui ab eo didicerunt Euangelium: secundum imitationem, sicut filios Abraham idem nos vocat. Et posterioribus duobus modis, infideles, Iudæi, filij Diaboli vocantur à Domino, vel quod ab eo impietatem didicerunt, vel quod eum imitantur, qui nunc operatur in filiis diffidentia *Eph: 2. & in veritate non stetit: sicut & Iudæi in ea non steterunt, Domino dicente: Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: ille enim de me scripsit.* Hæc Augustinus. Sic verendum est, ne modernos quoq; Christianos magis afficiat illud Christi ad Phariseos: *Moyse dedit vobis legem, & nemo servat eam.* Moyses enim à Deo legem in continuo ieiunio accepturus, reliquit in castris populum, ut simili continentia & pietate, ad debellandos hostes, & pactum cum Deo ineundum, sese præpararet. Verumtamen rediens, à longe adhuc dicebat: *Non est clamor adhortantis ad pugnam, neq; vociferatio compellentium ad fugam: sed vocem cantantium ego audio.* Iam verò Apostolus dicit: *Abundantius oportet nos observare, ea quæ audiimus. Si enim qui per Angelos datus est sermo, factus est firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia, accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem?* Certè Moyses & legifer noster Christus, hodie ad nos aduentans, cum tabulis non lapideis, sed cum tabulis cordis, quibus legem suæ charitatis imprimeret, vix unquam etiam in istis sacratissimis feriis sui Natalis audit, ut populus suus frequentet cōciones sacras, & laudes diuinas, quibus ad Dæmonem persequendum, vel saltem fugiendum instruatur, & inflammetur. Sed passim non solum in publicis & frequentibus tabernis, sed etiam in singulis ferè palatiis, audit voces cantantium, & varia turpitudine luxuriantium. Quid ergo tandem faciet? Primò quidem, qui nobis apud Deum Patrem debebat esse aduocatus, sit nobis accusator. Deinde fractis tabulis, hoc est abdicato tali populo, accingit gladio ministros suos, & populum charitate prorsus nudatum, à porta ad portam transeundo percutit, modò gladio hostili, modò fame, modò peste, modò aliis atq; aliis afflictionibus, quæ quidem vix nos aliquando intermittunt, quia & nos ab inueteratis sceleribus nihil remittimus: & sic pro meritis culparū, rependitur iustus plagarum modus. Recognoscamus igitur tandem Regem nostrum hodie natum, cuius principatus est super humerum eius: & ipso cohortante sequamur illum, abnegando ea quæ carnis & mundi sunt, & assumendo atq; ad finem perferendo crucem propriam: quæ veluti tropheo exaltati, tandem post ducem nostrum eo donante & adiuvante, ad cœlestia conscendamus. Amen.

In festo

In festo Natalis Domini,

S E R M O D E C I M V S.

De innouatis mirabilibus, & fructibus
Incarnationis.

- A** Egimus, seniore[m] Tobiam excecaturum, ab Ange- Tobia[m] visitatio
lo Raphael[e] in forma hominis sic fuisse salutaru[m] : & liberatio in-
Gaudium sit tibi semper. Respondit ille : Quale mihi gau- carnationi ap-
dium, qui in tenebris sedeo, & lumen solis non video ? Ait An- plicata.
gelus : Forti animo esto, in propinquo est tempus, ut caveris Tobia[m] 5.
a Domino. Absoluto igitur idem ipse Angelus cur-
su, & nuptiis iunioris Tobia[m], rediens, visum illi restituit, & vtramq[ue]
domum, videlicet Raguelis & ipsius Tobia[m], gaudio indeficienti im-
pleuit. Simili modo filius Dei, desideratus ille testamenti Angelus, Malach. 3. & 1.
multifarie multisq[ue] modis, & in variis apparitionibus, per antea cta Hebr. 1. & 1.
saecula, promissionibus redemptionis futurae, salutabat & solaba-
tur genus humanum, peccato excecaturum & contristaturum, praefer-
tim vero populum electum in tenebris lympi detentum, qui fidem
& spem futurae salutis expectabat. Tandem vero, postquam ut gigas Psal. 18. & 6.
de coelo in terram cursum suum absoluisset, & nuptias in utero vir- Matth. 22. & 2.
ginali cum genere humano per incarnationem contraxisset, illud
illuminavit, & gaudio nunquam cessaturo impleuit. Quod hodie
B Angeli denuntiant, vocantes illud gaudium magnum & vniuersale omni
populo. Magnitudo autem consideratur per quatuor suas dimensio-
nes. Ideo istud gaudium, primo erat altum ; quia choros etiam coe- Gaudium nati-
lorum penetravit, & ad speluncam Christi nati prouocauit. Secun- uitatis Christi
do fuit profundum : quia peruasit vsq[ue] ad lymbum, iuxta Isaia 9. quam magnum
Populus qui sedebat in tenebris & umbra mortis, vidit lucem magnam. Terti[o] fuit
longum ; quia Sap. 8. attingens a fine ad finem fortiter, ex oriente Magos Sap. 8. & 1.
aduocauit, in Occidente autem Caesarem Augustum, signo ostenso,
in nubibus, a titulo diuinitatis auocauit, puero recens nato illum
tribuendo, ut alibi ostendimus. Deniq[ue] erat latum ; quando afficie- Fili[us] dei Abrah-
bat non solum praesentes, Mariam, Iosephum, Pastores, Magos, &c. & alii ante incar-
nationem visus.
sed & longe ab initio mundi praeteritos, praesertim Abraham, qui Iren. li. 4. ca. 37.
vidit diem illius & gaudisus est : similiter & omnes posteros fideles, qui hu- Tertico : praxga.
ius gaudij ad finem mundi efficerentur participes. Hoc gaudium
coelitus Nic[olaus] hist. li. 1. c. 2.

Sibyllæ Erithræa
apud Thomam
Beuxamis super
concor. Euāgel.
Virg. Ecloga 4.
in Pollionem.

cœlitus quidem per Angelos, in terris verò per pastores celebra-
tum, longissimè ante præcecinerat Sibylla Erithræa his versibus:

*Hoc puero nato properauit gaudia tellus:
Cœlestis rixit sedes, & gessit orbis.*

Ad quod etiam ex Cumæo carmine, sic allusit Maro:

Aspice venturo, latentur vt omnia sæclo.

Ideo S. Patres, hodiernos sermones huius festi, à magna lætitia &
Leo de natiuit: gaudio ordiuntur. Sufficiat autem S. Leo, sermonem hodiernum
p. i. serm. 1. & 2. sic exordiens: Saluator noster, dilectissimi, hodie natus est: gau-
deamus. Neq; enim fas est locum esse tristitiæ, vbi natalis est vitæ:
quæ consumpto mortalitatis timore, ingerit nobis de promissa æ-
ternitate lætitiā. Et alibi. In hac die (inquit) dignum est, nos sur-
sum erectis mentibus, diuinum adornare mysterium, vt quod ma-
gno Dei munere agitur, magnis Ecclesiæ laudibus celebretur. Hæc
Thema & par- ille. In præfenti igitur sermone, primò videbimus, in mysterio in-
titio sermonis. carnationis, quomodo antiqua miracula & prodigia, ipsasq; figuras,
nouum hoc opus incarnationis longè superauit, in excellentia
Christi recens nati. Secundò: Qui sint eiusdem incarnationis fru-
ctus. Inter maxima Dei ab initio mundi opera, magnū erat, quòd
post creationem vniuersi, hominem formauit sine viro & muliere:
deinde mulierem ex solo viro: tertio, homines omnes ex viro &
fœmina. Sed supra hoc, maximum præstitit in incarnatione, quan-
do ex fœmina actiuitate generationis carente, produxit hominem,
Cor. 15. v. 47. & quidem non ex terra terrenum, sed de cœlo cœlestem. Secun-
Genes. 8. dō: Magnum opus Dei erat, post vniuersale diluuium, mundū per-
ditum, ex vna arca instaurare & multiplicare. Maius erat ex spelun-
Dan. 2. v. 44. ca nati Saluatoris, nouum regnum, secundum Danielelem, consurgere,
quod esset æternum, & homines non terris sed cœlo adscriberet.
Exod. 14. v. 21. Tertiò admirandum erat, quòd Deus Israelitas ex Ægypto siccis pe-
dibus educeret, aquis maris in petram coactis. Mirabilius longè,
quòd Deus quem cœli non capiunt, vterum virginis illesum pertrā-
Exod. 2. v. 10. siuit. Quarto: Mirum fuit, Moysen puerum, ab internecione & sub-
mersione in fiscella iunci fuisse præseruatum, & in magnum virum,
Fulgent. serm. de & Israelitarum Ducem suscitatum. Longè maius erat secundum
S. Stephano. Fulgentium, filium Dei quem cœli immensitas non capit, præsepis
Iosue 10. v. 12. angustiis exceptum fuisse. Stupendum prorsus erat, Iosue 10. ad vocē
Isaia 38. v. 7. hominis solem constituisse, & Isaia 38. eundem 14. lineis oratione Eze-
Psal. 18. v. 7. chix recessisse. Magis stupendum est, Christum solem iustitiæ more
Malach. 4. v. 2. gigantis fortiter currentem, in sola tamen natura humana substi-
tisse,

Et tisse, eamq; & non Angelos apprehendisse, atq; per exinanitionem suam, à maiestate diuinitatis suæ quasi retrocessisse. Deniq; prodigiosum erat Eliam, Eliseum, Prophetas, pueros suscitasse à morte, per suam inspirationem, & pronam membrorum viuorum ad mortua applicationem. Magis prodigiosum est, filium Dei qui vita est, Spiritu suo, & carnis commercio, & mira quasi ad statum, ætatem, & staturam humanæ infirmitatis, suæ diuinitatis applicatione, genus humanum viuificasse. Sed quis omnia enumerauerit? Nihil prorsus est in antiquitate tam admirandum, quod per Christum in maiori perfectione non fuerit innouatum & completum, iuxta illud: *In noua signa, immuta mirabilia.* Quod ad maiorem declarationem, ex eiusdem Christi titulis & officiis videamus. Primò enim Christus apparuit nouus Rex, & verè Rex regum, & Dominus dominantium, & Princeps regum terræ: Reges enim terræ veniunt cum superbia, & acquirentes regnum terrenum, cœleste plerumq; amittunt. Contra Christus, cum esset summus regum, & potestatem in cœlo & in terra haberet: tamen ex folio diuinæ maiestatis, humiliter a sinâ infidens, ingressus est solum Crucis; & sic factus est secundum Prophetam, *Principatus eius super humerum eius: vt regnum illud cœleste, & æternum, sibi suisq; nunquam finiendum acquireret.* Secundò: Sicut nouus rex, sic & noua eius lex. Romani quondam legem comprehenderunt 12. tabulis: Deus Iudaicam duabus tabulis: Christus autem suam, in tabulis cordis absoluit vnico & nouo præcepto & verbo, A M A. Nam Rom: 13. dicitur: *qui diligit, legem impleuit.* Ideo dicebat Dominus: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Addit autem tanquam sapientissimus Legifer noster ad necessitatem præcepti, libertatem consiliorum Euangelicorum ad opera supererogationis promerenda. Tertiò, Christus est nouus & perfectissimus Magister noster. Doctores enim huius sæculi, secundum Apostolum, *Euanuerunt in cogitationibus suis, & cum essent sapientes, stulti facti sunt.* Christus autem docet nos vtilia, id est quæ sunt gratiæ & gloriæ, ad verum finem nostrum consequendum. Cum autem alta doceat, & profunda, tamen magna facilitate & simplicitate abscondendo à sapientibus & superbis, reuelando autem humilibus & paruulis. Sic per duodecim piscatores, confutauit vniuersam sapientiam falsam huius sæculi. Sed magisterium istud longè exactius descripsit S. Irenæus his verbis: Hæreticorum sententias per cœlestem fidem, veluti stercore abicias: Solum autem verum & firmum magistrum sequens, Verbum Dei, Iesum Christum Dominum nostrum: qui propter immensam suam dilectio-

Hebr: 2. v. 16.
 Philip: 2. v. 6.

3. Reg: 19. v. 22.
 4. Reg: 4. v. 35.
 Eccli 36. v. 6.

Christus qualis
 rex mundo ap-
 paruit.

Dan: 7. v. 14.
 Apocal: 1. v. 5.

Cap: 19. v. 16.
 Vide Iustitio
 dial: cū tryph.

& ora: ad Anto.
 Epiphanius cō-
 tra Nazaran.

Isaia 9. v. 6.
 Christus nouus
 & perfectissim⁹
 Legislator.

Rom: 13. v. 8.
 Ioan: 13. v. 34.

1. Ioan: 2. v. 8.
 Iust: cū tryph.

Irenli: 4. ca: 25.
 Christus nouus
 & exquisitissi-
 mus magister &
 doctor.

Rom: 1. v. 22.
 Isaia 48. v. 17.

Matth: 11. v. 25.
 Isaia 30. v. 20.

c. 55. v. 4. c. 16. v. 1.
 Ioel: 2. v. 13.

Iust: cū Tryph.
 Matth: 11. v. 25.

Magisteriū Chri-
 sti exquisitissi-
 mum.
 Iren: initio libri 5
 contra hæreses.

dilectionem, factus est, quod sumus nos, vt nos perficeret quod ipse est. Non enim aliter nos discere poteramus quæ sunt Dei, nisi Magister noster Verbum existens, homo factus fuisset. Neq; enim alius poterat enarrare nobis quæ sunt Patris, nisi proprium ipsius

Sapien: 9. & 13. Verbum: *Quis enim alius cognouit sensum Domini? aut quis alius Consiliarius*
 Rom: 11. & 34. *eius factus est?* Neq; rursus nos aliter discere poteramus, nisi Magistrū videntes, & per auditum nostrum vocem eius percipientes: Vti imitatores quidem operum, factores autem sermonum eius facti, communionem habeamus cum ipso: à perfecto, & eo qui est ante omnem conditionem, augmentum accipientes, qui nunc nuper facti sumus à solo optimo & bono, & ab eo qui habet donationem incorruptibilitatis, in eam quæ est ad eum similitudinem facti. Hæc

Christus nouus & absolutissim⁹ ille. Quartò: est nouus Dux, seu Imperator noster. Alij enim duces subiugant hostes alienos, à domesticis autem & interioribus, id est cupiditatibus, ipsi subiugantur: vt Diogenes Alexandro Magno militiæ genus obiecisse fertur. Christus autem militiam instituit & perfecit, non Ephe: 6. & 12. cum carne & sanguine, sed *contra spirituales nequitias in cœlestibus*: simul Galat: 5. & 17. etiam contra mundi & carnis tentationes, assidue spiritum impugnantes. Ideo ipse dicebat: *Qui non relinquerit omnia quæ possidet, abnegauerit semetipsum, & crucem suam portauerit, non potest venire post me.* Quintò:

2. Cor: 10. & 3. Noua pugna ab hoc Duce nobis ostensa est. *Arma siquidem militiæ nostræ, non sunt carnalia, sed spiritualia*, quæ describuntur ab Apostolo: *Galea salutis, scutum fidei, gladius Spiritus, qui est Verbum Dei, lorica iustitiæ, pedes in præparationem Euangelij &c.* Sexto: Noua victoria. Hæc (inquit Ioannes) est victoria que vicit mundum, fides nostra. A sæculo enim non est auditum quenquam præter Christum, eiusq; membra, posse oppugnare & expugnare præcipuos hominis hostes, & quidem inuisibiles, primò quidem Dæmonem, habentem potestatem cui super terram nemo resistere potest, & factus est, vt neminem timeat: Similiter mortem, cuius aculeus & victoria prorsus attrita est. Alioqui enim secundum Psalmistam: *Quis est homo qui non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi?* Tertiò: 1. Cor: 15. & 35. *est homo qui non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi?* Tertiò: Psal: 88. & 49. Carnem propriam & concupiscentiam. Vincere enim seipsum maxima victoria est, teste Salomone: *Melior est patiens viro forti: & qui domi-* Prouer: 16. & 32. *natur animo suo, expugnatore urbium.* Sic D. Gregorius ad victoriam Christiani applicat illud Iudic: 7. quando Deus à pugna exclusit meticulosos, delicatos, curis familiaribus deditos; ex reliquis autē & eos qui prono ventre vel vasculis, aquam biberent: relictis tantum trecentis, qui manu aquam sorberent: per eosq; ingentem hostiū fudit exercitum: qui etiam dextra manu gladios, sinistra autem faces

faces accensas tenebant: quod constantiam bonæ operationis & exemplum piæ conuersationis designare potest; similiter reliqua applicari possunt. Septimò venit in mundum Christus nouus Testator, qui nobis reliquit, & ascripsit pro hæreditate, ignem cœlestem charitatis & pacis, ad vnionem membrorum, in corpore suo mystico continendam & compaginandam: deinde ad alendū istud corpus mysticum, Spiritu suo viuificatum, legauit nobis corpus & sanguinem propriū, vt regenerati, in ipso tanquam capite cresceremus in augmentum ætatis plenitudinis eius. Verè compleuit illud, Isaia 49. *Et si mater relinquat infantem suum, ego non deferam te.* Nam se-
K cundum Chrysostomum, quæ mater filios suos, quis pastor oues, proprio alit corpore & sanguine? Octauò. Noua & inaudita idem Rex nouus attulit præmia, quando pro modico & leui certamine, contulit Regnum cœleste & æternū, atq; visionem & fruitionem, immo & consortium diuinitatis suæ: *que oculus nec vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominū ascenderunt.* Nam secundum Apostolum: *Non sunt condignæ p[er]siones huius temporis ad futurā gloriam, que reuelabitur in nobis.* Deniq; nouus & admirabilis est Dei filius in sua generatione. Primò enim simul est Deus, & homo. **L** *Quis audiuit talia?* Nam secundum Bernardum, lutum cum ferro glutinari nequit, vt etiam dicitur, *Daniel: 2.* homo autem Deo summa vnione hypostatica commixtus est, Isa: 7. *Dominus ipse dabit vobis signum: Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel,* id est, nobiscum Deus. Isaia 9. *Puer natus est nobis: ecce temporalis humanitas: Et filius datus est nobis: Ecce incommutabilis diuinitas.* Nam Rom: 8. *quomodo cum filio non omnia nobis donauit?* Sic Ioan: 1. *Verbum caro factū est, & habitauit in nobis.* Pulchrè S. I. eo: Salua, inquit, proprietate vtriusq; substantiæ, & in vnā coeunte personam, suscipitur à maiestate humilitas, à virtute infirmitas, à mortalitate æternitas. Hæc ille. Et sic quodam modo Christus, per admirabile cum humano genere cōmertium, accepit à nobis tres merces, nasci, laborare, & mori: Et vicissim tres nobis suas reliquit, renasci, resurgere, & in æternum regnare. Secundò: Magna nouitas est, creatorem fieri creaturam, non per mutationem, sed per intimā vnionem, Rom: 9. *Ex quibus (Iudæis) est Christus secundum carnem, qui est Deus super omnia in secula benedictus.* Galat: 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Ecclī 24. *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo.* Tertia nouitas, quod puer & vir, in vno indiuiduo conuenirent. Isaia 9. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Et vocabitur Deus fortis, Pater futuri seculi, princeps pacis. &c.* Postremò, Christus na-
R tus, non

Christus quanta bona fidelibus suis testamento adscripsit

Isaia 49. & 15.
Chrys: hom: 61.
ad pop: Antioch.
& hom: 45. in
Ioannem.

Rom: 8. & 18.

Incarnatio quæ
tū dei cum hōi-
nib' cōmertium

Bern: serm: 3. de
vig: natiui dñi.

Dan: 2. & 43.

Isaia: 7. & 4.

Isaia 9. & 6.

1. Ioan: 1. & 14.

Leo serm: 1. de
natiuitate dñi.

Rom: 9. & 5.

Galat: 4. & 4.

Ecclī 24. & 12.

Ioan: 1. & 3. 14.

Christ' simul &
puer & filius,

hoc est vir.

Isaia 9. & 6.

Maria prodigi- tus, non minùs mirabilis & nouus est, ex parte matrìs in parturiti-
 osa parturitio. one,tribus rationibus. Primò: Quia fit simul mater & virgo, Isa: 7.
 Isaia 7. & 4. Ipse Dominus dabit signum: ecce virgo concipiet & pariet filium. Isaia 66. Quis
 Isaia 66. & 8. vnquam audiuit talia? Antequam parturiret, peperit masculum. Figura erat,
 Exod: 3. & 3. Exod: 3. quando rubus ardebat nec comburebatur. Secundò: Quia
 Num: 17. & 8. sine peccato & ylla contagione animæ & corporis filium concepit
 Bern: ser: 2. su- & genuit. In cuius rei typo, Numer: 17. Virga Aaron subitò floruit
 per missus est. & germinauit. Tertiò: quia sine dolore, immò cum gaudio peperit.
 Et ser: de b. mar. Ratio est, quia supra naturam concepit, ex Spiritu sancto. Non enim
 includebatur naturæ legibus, & peccati reatu, vt cum dolore & tri-
 stitia pareret: maximè cum eum pareret, qui cœlorum firmam so-
 liditatem, tum ianuas clausas, & sepulchrum obsignatum, penetrâ-
 rit. Cuius rei figura præcessit, Iudicium 6. & Psal: 71. quando ros cœ-
 lestis, terra intacta, vellus humectauit: & rursus è conuersò, terra
 Iudic: 6. & 37. madefacta, vellus intactum reliquit. Sed in tantis præconiis enun-
 Psal: 71. & 6. tiandis, aures vestras, nostro idiotismo fortasse fatigatas, diuino il-
 Bern: loco cit. luminatissimi Patris Augustini eloquio tandem reficite. Laudem
 August: serm: 27 Domini loquetur os meum: Eius Domini per quem facta sunt om-
 de tempore. nia, & qui factus est inter ònia Qui est Patris reuelator, matrìs crea-
 tor. Filius Dei de Patre sine matre, filius hominis de matre sine pa-
 tre. Magnus dies Angelorum, paruus in die hominum. Verbum
 Dei ante omnia tempora, Verbum caro opportuno tempore. Con-
 ditor solis, conditus sub sole. Cuncta sæcula ordinans de sinu Pa-
 tris, hodiernum diem consecrans de vtero matrìs. Ibi manens, hinc
 procedens. Effector cœli & terræ, sub cœlo exortus in terra. In-
 effabiliter sapiens, sapienter infans. Mundum implens, in præsepio
 iacens. Sydera regens, vbera lambens. Ita magnus in forma Dei,
 brevis in forma serui, vt nec ista breuitate magnitudo illa minue-
 retur, nec illa magnitudine ista breuitas premeretur. Neq; enim
 quando humana membra suscepit, opera diuina deseruit; nec at-
 tingere vsq; ad finem fortiter, & disponere omnia suauiter destitit.
 August: ser: 13. Et alibi. Omira & in exquisita compago, ò noua & inaudita com-
 de Tempore. mixtio; Deus qui est, & qui erat, fit creator, creatura. Qui immen-
 sus est, capitur: diuites constituens, pauper efficitur: incorporeus,
 carne vestitur: sermo crassescit: videtur, inuisibilis; palpatur, im-
 palpabilis, comprehenditur incomprehensibilis, immortalis occi-
 ditur. Quem cœlum & terra benedicit, in præsepio angusto collo-
 catur. Numeratur in sæculo, qui est ante sæcula. Christus Iesus he-
 Hebr: 13. & 2. ri & hodie, idem ipse & in sæcula. Heri dixit, propter mortalitatē,
 hodie

hodie, propter æternitatem. Meritò hodie locuti sunt cœli, gratulati sunt Angeli, pastores iocundati, magi inuitati, reges turbati, martyres coronati, dæmones effugati. Hactenus Augustinus.

Secunda Pars.

Recensuimus noua & stupenda mirabilia incarnationis diuinæ; videamus nunc quoque illorum effectum, & (vt initio huius sermonis finem accommodemus) incarnationis vtilitatem, beneficiis per Angelum Tobie diuinitus collatis applicemus. Primum beneficium erat, secunda deductio, & reductio ex regione longinqua, vbi detinebatur pretiosum debitum seu depositum. Sic Christus ille magni consilij & faciei Dei Angelus, nostram speciem induens, secundum Prophetam, *Adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit eam Iacob puero suo, quando nimirum in terris visus est, & cum hominibus cōuersatus est*: & quando *Verbum caro factū est, & habitauit in nobis*, factus est nobis ad regionem Paradisi amissam, via, veritas, & vita. Via quidem ab errore: veritas à pauore: vita à morte. Vnde Augustinus dicit: Vt homo fidentius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei filius, homine assumpto, constituit atque fundauit fidem. Et alibi, (alludens fortasse ad dictum Sapientum, quod citat Ambrosius: Sequere Deum) inquit: Homo sequendus non erat, qui videri non poterat. Vt ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur, Deus factus est homo. Secundum beneficium Tobie erat, depulsa potestate infernali, nobilissimi matrimonij desponsatio, & per eam plena hæreditatis consecutio. Simili modo filius Dei incarnatus, patriam & hæreditatem cœlestem, fecit nos iure desponsationis acquirere. Illa enim vox Adæ: *Hoc nunc os ex osibus meis, & caro ex carne mea: propter hoc, relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ*: propriè completa est, & quidem magno Sacramento, in Christo & Ecclesia. Christus enim (vt præcursor suus contestatur) *Sponsus est, qui habet sponsam*, id est Ecclesiam, pro qua *semetipsum tradidit, mundans eam lauacro aquæ, & Verbo vite*: Ex eadem quoque producit filios sponsi: hoc est Apostolos, & alios fideles, quibus non iam ex carne, sed Spiritu renatis, cōsignata est hæreditas cœlestis. Si enim filij (arguit Apostolus) ergo & heredes, heredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Et sic quod olim in præuaricatione audiuerat à Domino terrenus Adam per Ironiam: *Ecce Adam quasi vnus ex nobis*: hoc in nostra reparatione, cœlestis Adam, Verbum incarnatum, in veritate dixerit homini sic reparato: *Ecce homo quasi vnus*

Beneficiatobie
per Angelum ex
hibita, incarna-
tioni applicata.
Tob: 12. v. 3.

1.
Christus reductor
noster in paradisi-
sum, ac debiti
ammisii restitu-
tor.

Baruch 3. v. 37.
Ioan: 1. v. 14.
Ioan: 14. v. 6.
Aug: lib: 11. de
Ciuit: cap: 2.

Idem ser: quodā
de natiuit: Dñi.
Ambrosi: lib: de
Abraham.

S. Thom: par: 3.
quæst: 1. artic: 2.
2.

Christus despo-
satione acquisi-
uit homini hæ-
reditatē cœlestē
Gene: 2. v. 24.

Ephē: 5. v. 31.
Ioan: 1. v. 29.

Marci 2. v. 19.

Rom: 8. v. 17.

Ecce Adam qua-
si vnus ex nobis
post incarnatio-
nem verificatū.

Gene: 3. v. 22.

3.
Chirographum
damnationis in
pignus beatudi-
nis Christus cō-
mutauit.

Colof: 2. v 14.

Eph: 1. v 6. 11. 16.

2. Petr: 1. v 4.

4.
Sponsa Tobie,
sic & Ecclesia
Christi à dāmo-
nio per Spiritū
liberata.

Tobie 8. v 3.

1. Petr: 3. v 19.

5.
Tentatio mun-
dana præsidio
Christi supera-
bilis.

Tobie 6. v 4.

Mundi fallax
illecebra.

1. Ioan: 5. v 19.

Psal: 103. v 25.

6.
Tobie 2. v 10.

& cap: 11. v 13.

si vnus ex nobis: quando nimirum filij Dei incarnationem subsequuta est, (vt sæpius ante meminimus) hominis Deificatio. Tertio: sicut debitum Tobie, in remotissima regione propè desperatum, Angelus facili negotio exegit, recepit, eoq; domum Tobie indigentem locupletauit: Sic filius Dei incarnatus, per passionem suam, expoliens principatus & potestates, tulit de medio chirographum quod erat contrarium nobis, affigens illud cruci: & sic restituit nobis à Sathana ereptam innocentiam, Dei amicitiam, & immortalitatem: donans insuper pignus hæreditatis æternæ, & pretiosa promissa, per quæ consortes diuinæ naturæ efficiamur. Quarto: Dum Tobias iunior vacat consummationi nuptiarum cum filia Raguelis, interea Angelus Asmodæum dæmonē, qui septem priores sponfos Saræ suffocauerat, & nuptiis Tobie quoque insidiabatur, alligauit in superiori deserto Ægypti. Simili modo, dum Christus secundum naturam humanam iam expirans, ex percussio latere, quasi ex noua costa, sibi ædificat sponsam Ecclesiā, emittens ex eodem latere sanguinem in eius pretium, & aquam in lauacrum: Interea in Spiritu (vt attestatur princeps Apostolorum) hoc est in anima diuinitate comitata, extrema Diabolica seruitutis loca infernalīa adiit, ibiq; tanquam fortior armatus, superat, & alligat fortem, id est Diabolum, qui habebat mortū imperium, exindeq; abductam captiuitatē, tum hostilibus spoliis, tum cœlestibus brauiis honorauit. Quinto: Tobias iunior, instructione & præsidio Angeli comitis, piscem terribilem, deuorationem sibi intentantem, non solum euasit: sed etiam ipsum ex mari extractum, ad vsus animæ & corpori salutare, efficacissimè adhibuit. Eodem modo Christus R. verus comes, frater & Emmanuel noster, doctrina & exemplo suo, fidelibus reliquit potestatem, mundum hunc in maligno positum, velut mare vastissimum, cum suis reptilibus, quorum non est numerus, hoc est, variis tentationibus & illecebris, contemnere: dū eius vsura, non ad luxum, sed ad vitæ necessitatem legitimè exercetur: sed etiam insuper ille magni consilij Angelus, reliquit consilia Euangelica, quibus per abnegationem stabilem præcipuarum mundi cupiditatum, mundanæ tentationes extrahuntur potius ipsæ, & ad salutare vsus spiritualiter exenterantur, quàm per consummatam tentationem, strenuos Christi milites deuorare præualeant. Mundus quippe (vt loquitur quidam) cultello veritatis resecatus & apertus, vanitates suas manifestat; quæ quidem nil nisi fel amaritudinis, & fumum abominationis referant, atq; relinquunt. Sexto: Tobias ex instructione Angeli, restituit patri oculos, ster-

Ios, stercorebus hirundinum antehac vitiatos. Sic multò perfecti-
 5 us, filius Dei incarnatus, cùm inuenisset mundum, partim legalibus
 umbris, partim Philosophorum fabulis, veluti domesticis & fami-
 liaribus excrementis obscuratum: apparuit ipse vera lux quæ co-
 lyrio prædicationis & fidei, veram lucem regrediendi ad patriam,
 atq; exinde gaudium etiam amissum, fidelibus suis restitueret.
 Profitebatur olim Deus, visionem sui, cæteris Prophetis commu-
 nicatam esse per somnia & ænigmata: Moysen verò sibi dilectissi-
 mum, solum fuisse, qui Deum facie ad faciem, tanquam amicus cū
 amico colloquens, contemplaretur. Quod tamen privilegium,
 postquam Moyses à Deo exigeret, responsum accepit: *Non poteris*
videre faciem meam: non enim videbit me homo, & uiuet: Sed in transitu glorie
meæ, posteriora mea videbis. Quod ergo in veteri lege Dominus distulit
 potius quàm negauit, illud ipsum in noua suppleuit: quando in sua
 transfiguratione, transitum seu excessum ad gloriam per passionē
 suam, cum eodem Moysse pertractans, in posteriori natura huma-
 nitatis suæ, veluti *Angelus faciei Dei*, ostendit illi faciem suam, tanquā
 sol resplendentem. Similiter Apostoli & alij credentes, in carne
 T videbant gloriam eius, & quidem gloriam, quasi vnigeniti à Patre: quin etiam ipsū
 Patrem in filio contemplabatur: sicut ipsemet profitebatur dicens:
Qui videt me, videt & Patrem meum: quia ego in Patre, & Pater in me est. Atq;
 sic, quod vetus lex peccati audiebat: *Non videbit me homo & uiuet:* id
 noua lex gratiæ quasi inuertit, dicendo: *Non uiuet homo nisi me (Deum)*
videat. Quod quidem expressit Ioannes Apostolus dicens: *Scimus*
quoniam filius Dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus verum Deum, & si
mus in vero filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna. Et ipse Saluator: *Hæc*
est, inquit, vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem tu misisti Je-
sum Christum. Hoc ipsum intendebat Apostolus dicens: *Nos omnes re-*
uelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à cla-
ritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu. Appositè S. Gregorius: Cœ-
 cus (inquit) est genus humanum, quod in parente primo à Paradisi
 gaudiis expulsum, claritatem supernæ lucis ignorans, damnationis
 suæ tenebras patitur: Sed tamen per redemptoris sui præsentiam
 V illuminatur: vt æternæ lucis gaudia, iam per desiderium videat, atq;
 in via vitæ, boni operis gressus ponat. Et paucis interiectis sic rur-
 sus subinfert: Quum igitur conditor noster appropinquaret Hie-
 richo, cæcus ad lumen rediit: quia dum diuinitas defectum nostræ
 carnis suscepit, humanum genus, lumen quod amiserat, recepit.
 Vnde enim Deus humana patitur, inde homo ad diuina subleuatur.

Cœcitas mun-
 di per filium
 Dei illuminata.

Visio Dei facie
 ad faciem nega-
 ta Moysi, quo-
 modo in noua
 lege exhibita.

Exod: 33. & 11.
 Num: 12. & 6
 Exod: 33. & 20
 Matth: 17. & 2

Ioan: 1. & 14.
 1. Ioan: 1. & 1.

Id Ioan: 14. & 9.
 Euangelica lux
 deū ex legalib⁹
 tenebris demō-
 strans.

1. Ioan: 5. & 20.
 Ioan: 17. & 3.
 2. Cor: 3. & 18.

Gregor: hom: 2.
 ex hom: 40.

7.
Incarnatio be-
neficiorum Dei in
hominem com-
plementum.
Rom: 8. ¶ 32.

8.
Incarnationis
beneficiū nun-
quam promere-
tur, sed nec pro-
merendum ho-
mini.

Gratitudinis
Deo exhiben-
de Angelica for-
mula.
Tobiæ 11. ¶ 7.
Natalis Christi
deuotio & eius
abusus.

Sicut Arca fœ-
deris Iudæis: sic
incarnatio ma-
lis Christianis
ad confusio-
nem.
Reg: 4. ¶ 5.

Septimò: Concludit Tobias singularia beneficia, ista generalitate, inquit: *Et bonis omnibus per eum repleti sumus. Quod longè rectius ad beneficium incarnationis referri debet; dicente Apostolo: Si enim filium nobis dedit, quomodo non omnia cum illo nobis donauit?* Quod beneficiū in tantū ibidem exaggerat Apostolus, vt nulla extrema creata, siue fœlicitas, siue aduersitas, hominem verè fidelem, ab eo auelli, ad extremum vsq; mortis periculum patiat. Postremò: considerandum est, hæc tanta & insperata beneficia, ab Angelo Azaria, domui Tobiæ & Raguelis, gratuita quadam præuentione, nullis tam præcedentibus, quàm subsequenter meritis, contigisse: atq; deinceps omnem remunerandi facultatem longissimè excessisse. Quo beneficio multò veriùs exprimitur gratia Dei in hominem, & amor, X quo ipse quidem, cum adhuc inimici essemus, prior ipse dilexit nos: deinde quòd Deus & creator noster cum sit, pro infinitis bonis, nulla recompensatione à nobis indigeat, sed quod nobis ipsis bonum & salutare est, pro bono suo ipse etiam reputet atq; acceptet. Reliquū est, vt tot tantisque beneficiis prouocati, exhibeamus Deo nostro gratitudinem, ex instructione Angeli ad Tobiam sic loquentis: *Vbi introieris in domum tuam: statim adora Dominum Deum tuum, & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare illum.* Certè hodierno Christi beneficio, reuertimur ex dispersione Diabolica in domum nostram, obuiam quasi habentes Ecclesiam matrem nostram, tot memoriis sacris redditum nostrum ad pœnitentiam expectantem. Oportet ergo, vt cum semper aliàs, tamen in tali primo ingressu solennitatem annuarum istarum, Domino Deo nostro in laudibus eius & pietate, totam hanc octauam Natalis Domini propterea protraham, consecremus. Quod nostri maiores intendebant, iterando in Ecclesia, & per domos, cantica sacra laudis & gratiarum actionis plena, atq; in sacerdotes, scholas, aliosq; indigentes, eleemosynas & collectas solito largiores profundendo. Nunc mirum dictu, quantum omnia Y ista tefruxerunt: inualuit autem luxus, comessationes, ebrietates, & innumera dissolutiones, Bacchanalibus quàm Christi Natali magis conuenientes. Refert sacra Regum historia, Israelitas Philistæis sibi incumbens, adduxisse in castra Arcam Domini: ad cuius aduentum, omnem populum vociferatum fuisse, vt terra eorū clamoribus expleretur. Quo audito, Philistinos cū magno pauore dixisse: *Venit Deus in castra: Vae nobis: Non enim fuit tanta exultatio heri, & nudiū tertius. Vae nobis: Quis nos seruabit de manu Deorum sublimium istorum? Confortamini ergo & estote viri Philistini: Ne seruiati Hebræi, sicut & illi seruiert vobis: conforta-*

confortamini, & bellate. Pugnaverunt ergo Philistiim, & casus est Israel, & fugit unusquisq; in tabernaculum suum. Tale quid, proh dolor, cernimus in corrupta moderna Christianitate. Veniente enim hac Natali Christi memoria, Deo sublimi arca carnis velato, omnis quidem in vniuersum *populus labiis tantum Deum suum honorat, cor autem illorum longe fit ab eo*: Isaia 29. & 13. & clamor iste ex Ecclesiis in plateas & tabernas delatus, potius excitat Cacodæmones ad ferocius impetendum: vt qui fidelibus in Baptismo subiecti essent, eos vicissim deuictos suæ irreuocabili seruituti subiiciant. Quod certè efficiunt, quando deuotissimis quibuscunq; festis, singulares suas debacchationes adstruunt, quibus non solum populum Dei, à debita deuotione abstrahunt, sed ad omnia flagitia patranda, quæ aliis diebus exequi non vacabat, occasione vniuersalis otij sacri, inducunt. Mirum igitur non est, si de populo Dei, nefarius hostis infernalis tam turpiter triumphet, & tandem in grauiorem, & extremam pœnam, arca etiam ipsa, hoc est Christianorum religio & Respublica, in manus infidelium & tyrannorum tandè deueniant. Redite ergo ad cor, ô Christiani, & exemplo Tobia, osculamini Patrem vestrum, vtique hodie natum, qui est Pater futuri seculi, immò Pater spirituum, hoc est spiritualis regenerationis vestrae. Sic autem osculamini, vt secundum Psalmistam, reddito ei honore, & plena subiectione, post tot offensas, apprehendatis disciplinam pœnitentiæ & iustitiæ, vt non pereatis de via iusta. Quam vobis dirigat nouus natus Rex, qui est via, veritas & vita, cum Deo Patre & Spiritu sancto in sæcula benedictus. Amen.

In festo Natalis Domini,

SERMO VNDECIMVS.

De causa & effectibus Incarnationis: eiusq; ingratitude.

A Vòd Deus fœdus sempiternum, & electum populum Iudaicum, quasi reprobando, in Euangelium gentibus promulgandum conuerteret: tantæ mysterij causam potissimam ostendit Apostolus ex Propheta Isaia: *Verbū abbreviās & cōsummans, Deus mittet super omnem terram. Quod quidem Verbum, quamuis materialiter & finaliter intelligatur Euangelium, formaliter ta-* *men &*

Verbum abbreviatum quomodo caro factum. Rom: 9. & 28. Isaia 10. & 22. 1. Petr: 1. & 24.

men & effectiue intelligitur ipse filius Dei incarnatus: quod non obscure innuit S. Petrus: *Exaruit sœnum, & flos eius decidit*: id est caro & natura humana, fragilis & mortalis est: *Verbum autẽ Domini manet in æternũ*. Hoc est autẽ Verbum quod euangelizatum est in vobis. Quod de filio Dei principaliter intelligendum esse, ex superioribus verbis colligitur: vbi primum quidem Christus vocatur *Agnus ante mundi constitutionem præcognitus, & in nouissimis temporibus (vtiq; in carne) manifestatus*. Deinde subinfert Apostolus eius diuinitatem, quæ Verbum est: sic subiiciens: *Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per Verbum Dei viui, & perma-*

Ioan: 1. ¶ 1. 13.

1. Ioan: 1. ¶ 1.

nentis in æternum. Quod correspondet ei, quod S. Ioan: dixit: *In principio erat verbum &c. Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*. Quod ipsum clariùs alibi sic explicat: *Quod vidimus, audiuius, & manus nostræ contractauerunt, de Verbo vitæ, quod erat apud Patrem, annuntiamus vobis*. Videamus igitur quomodo in ipso statim

Lucæ 2. ¶ 15.

ortus sui exordio: hoc Verbum abbreviatum, & ab initio mundi in variis figuris & ænigmatibus occultatum, in Euangelis hodie propositis sese prodiderit. Primum quidem, pastores accepto nuntio Angelico, adinuicem dicunt: *Transamus vsq; in Bethleem, & videamus hoc Verbum, quod Dominus ostendit nobis*. Et venientes inuenerunt infantem in præsepio.

Aggæi 2. ¶ 7.

Isaia 64. ¶ 1.

& 45. ¶ 8.

Eccc Verbum quod erat in principio apud Deum, & ipse Deus, per quem omnia facta sunt, & ipse omnia in se continens, ita abbreviatum, vt angustissimo egressum vtero, arcto similiter concludatur præsepio. Deinde vide quomodo Verbum hoc exinanita diuinitate, in angustam humanitatem contractum, impleat tamen illud Aggæi 2. *Adhuc modicum, & ego commouebo cælum, terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes: & veniet desideratus cunctis gentibus*. Commotum enim erat cælum, primò quidem, quando veluti disruptum rotando desuper, dimisit Saluatorem: deinde per Angelos ad Psalmodiam & gratiarum actionem. Commota erat terra, primò quidem vteri virginalis ad germinandum Saluatorem: deinde ipsa terra materialis, cum omnibus gentibus, ad descriptionem orbis generalissimam, qualis ab initio mundi fuisse non legitur. Mouentur etiam Magi ab oriente, tùm & Herodes cum suo furore, ad tantam stragem infantium patranda, qualis etiam aliàs vix aliquando contigit. Tertiò, quod

Maxima opera Dei ab initio mundi, per incarnatione qua si compendio completa.

maximum est: maxima opera Dei ab initio mundi, per incarnationem quasi compendio completa: quando hoc Verbum in suo carnali exortu abbreviauit, & quasi in colophonem redegit, sex præcipua opera diuina, quæ ab initio mundi hominibus fuerunt, & in illis mysteria futura reparationis, insinuata. Primum est, ipsa æternitas, ter-

nitas, terminis humanis vel creatis incomprehensibilis : quæ tamē
 proditur hominibus , primis Euangelij S. Ioan : verbis , vt mox pa-
 tebit. Secundum: creatio vniuersi, & verum eius principium, à Moy-
 se non explicatum : cuius veluti consummatio per Christū subiun-
 gitur ab Euangelista dicente : *Omnia per ipsum facta sunt. &c.* Tertiū: ea-
 rundem creaturarū vigor & conseruatio : quia Act : 17. *In ipso viuimus,*
mouemur & sumus : quod etiam describitur his verbis : *In ipso vita erat.*
 Quartum : humanę creaturę, rationalis quidem, sed peccato origi-
 nali obtenebratę, illuminatio, in intellectu quidē per lumen quod-
 dam diuinitus inditum , de quo dicitur *Psal : 4. & Rom : 1.* Deinde in
 voluntate per Synthereſim, quando bonum semper suadet & malū
 detestatur : quod etiam explicatur ab Apostolo *Rom. 2. & 7.* Hoc au-
 tem lumen erat illa vera lux (hoc est Verbum æternum tandem in-
 carnatum) *quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quin-
 tum : mundi propter culpam hominis perditæ recreatio & repara-
 tio, per aduentum & redemptionem Messię , gratiamq; inde subse-
 cutam, secundum illam promissionem : *Ipsa* (mulier, vel ipsum se-
 D men eius) *conteret caput serpentis.* Quod Euangelista prosequitur ab eo
 loco : *In mundo erat &c.* vsq; ad verba : *Et Verbum caro factum est, & habitauit*
in nobis. Sextum est : ipsa glorificatio, & finis noster beatificus , statui
 innocentię proprius : sed ea amissa , per gratiam redemptoris resti-
 tutus. Qui quidem ostenditur vltimis verbis Euangelij : *Et vidimus*
gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre , plenum gratia & veritatis. Et paulō
 post : *De cuius plenitudine omnes nos accepimus, gratiam pro gratia. &c.* Festiuē
 tantum myſterium commendat Bernardus dicens : Si totum me Bernard : dedi-
 debeo pro me facto : quid addam iam & pro reſecto, & reſecto hoc ligendo Deo
 modo ? Nec enim tam facile reſectus, quā factus. Siquidem non
 ſolū de me, sed de omni quoq; quod factum est, scriptum est : *Di-*
xit & facta sunt. At verō qui me tantum & ſemel dicendo fecit, in re-
 ſiciendo proſecto, & dixit multa, & geſſit mira, & pertulit dura, nec
 tantū dura, sed & indigna. *Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ*
retribuit mihi ? In primo opere me mihi dedit, in ſecundo ſe. Et vbi ſe
 dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo, &
 bis debeo. Hęc ille. Verē ergo verbum abbrevians & abbreviatum
 hodie in terra apparuit. Quod quidem nefarij noui apud nos Alogi
 vel potius Athei, hoc est non ſolū Verbum Dei, sed ipſum Deum
 abnegantes, variis erroribus & blaſphemiis in vtraq; eius genera-
 tione nimium abbreviantes : poſtquam ſuperioribus ſermonibus à
 nobis pro virili (cōuiſta & oſtenſa Catholica veritate) cōſutati ſunt :

Argumentum & dispositio sermonis.

Incarnationis præcipuus effectus ex hominibus filios Dei effici.

Dan: 2. v. 42.

Bernard: serm. 1. de nativitate dñi.

Filius Dei cur non in propria vel angelica maiestate, sed in humana infirmitate mundum redemit.

Apoc: 12. v. 7. 11. Iren: cōtra hæres: lib: 4. cap: 74.

Fulgentius sermo: de duplici nativitate Christi.

sufficiet sermone præsentī ostendere. Primò: quantum beneficium generi humano incarnatione Christi contigerit. Secundò: quinam sint tanti beneficii veri participes; & quomodo filij Dei ab adultèrnis dignoscuntur: tum quomodo nos ad tanti beneficii considerationem & gratitudinem excitare debeamus. Quo ad primū. Fructus incarnationis Dominicæ potissimus elucet ex eo quod dicit Euangelista: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. In mundo enim pro summa fœlicitate reputant homines fieri reges, vel regum filios: eoq; magis, quando vilis & servilis persona, propter sua merita ex improviso ad tale fastigium sublimatur. Iam verò expende, quanta distantia erant à se ipsis, homo propter lapsum bestiis comparatus, & Deus omnes perfectiones & excellentias continens. Difficile æstimabat Daniel Propheta in coniunctione purè humana, ferrum cum luto perfectè cōmisceri posse: Cū tamen lutum satis propinqua sit materia ipsi ferro. Quis igitur credidisset, secundum Bernardum, Deum & hominem in vnum aliquando coire posse? Clamat Isaias iussu Domini: *Omni caro fœnum, quod subito arefactum cum suo flore decidit. Verbum autem Domini manet in æternum*. Quod Petri 1. (vt initio ostendimus) non obscurè ad incarnationem refertur. Maximum igitur & stupendum est, filium Dei æternum in vnitatem suæ personæ seu hypostasis diuinæ, vniuisse veram humanitatem, ex anima rationali eaq; beatissima, & carne ex purissimis Mariæ sanguinibus depromptam. Potuisset enim Deus superare Sathanam, nosq; redimere, vel in propria natura & maiestate, vel per assumptam naturam Angelicam, per quam in cœlo eundem Luciferum debellauerat, & ad inferos deturbauerat. Sed vt S. loquitur Irenæus: Dominus noster IESVS Christus, in novissimis temporibus, recapitulans in se omnia, venit ad nos, non quomodo poterat, sed quomodo nos illum videre poteramus. Ipse enim in sua inenarrabili gloria venire ad nos poterat, sed nos magnitudinem gloriæ suæ portare non poteramus. Hæc ille. Quinimmo vide rem mirandam. Filius Dei cum Dēmone pugnat, eumq; vincit in humana natura, in ea inquam, quæ sua prauitate, Deo deserto, Diabolo sese subdiderat. Quod pulchrè eloquitur Fulgentius: Homo (inquit) contemnens Deum, ab eo recessit: Deus diligēs hominem, ad eum venit. Hæc ille. Exaggerat Euangelista tantam coniunctionem, sic subinferendo: *Et habitavit in nobis*. Nam per fidem baptismi, fideles induunt Christum, & tanquam membra capiti suo ad spiritualem viuificationem asseruntur. Per charitatem verò intimè eidem vniuntur,

untur, iuxta illud : *Deus charitas est : & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Fulgentius loco citato, addit triplicem effectum & utilitatem incarnationis Christi erga homines, dicens : *Dilexit impiū, ut faceret iustum : dilexit agrum, ut faceret solum : dilexit mortuum, ut faceret viuum.* Primum comprobatur Rom : 5. *Cum adhuc inimici essemus, reconciliauit nos.* & Apoc : 5. *Nemo in cælo & terra, & sub terra, dignus erat aperire librum redemptionis, nisi agnus occisus.* Secundum etiam patet, quando dicit Isaias : *Verè languores nostros ille pertulit.* Cyrillus Ierosolymitanus dicit ex Isaiā : hominis plagam fuisse tantā, ut à planta pedis ad verticem non esset in eo sanitas ; cuius liuor & vulnus tumens non erat circumligatum nec curatum medicamine aut fortum oleo. Ideo Rex descendit de cælo, & veluti linteo humanitatis præcinctus, proprio sanguine hominē persanauit. In eundē sensum Augustinus : *Venit Saluator ad genus humanum, nullum sanum inuenit : ideo magnus medicus venit.* Tertium quoq; clarissimū est : quia ideo mortua est vita in Christo, ut in homine mors in vitam conuerteretur. Augustinus præter hos & similes magis principales effectus, & fructus incarnationis Christi, addit istos duos. Primum : ne maligni spiritus, propterea quod carne careant, nos despiciendo, ad tentandum nos essent audaciores. Deinde, ne naturam suam immortalem præferent nostræ. Illorū enim immortalitas, est perpetua mors; nostra verò mortalitas, per Christum redditur vita æterna. Illos fructus & consolationes mirè exaggerat Apostolus Rom : 8. *Si filium dedit nobis, quomodo non omnia cum illo nobis donauit ? Quis accusabit aduersus electos Dei ? Deus qui iustificat ? quis est qui condemnet ? Christus IESVS qui mortuus est, immò qui resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à charitate Christi ? Sed maximè omnium miratus simul & veneratus sum, absolutissimum illum Græcorum Theologorum, & economiæ istius rationem, diuinè prorsus sic edisserentem : Verum enimverò, inquit, multis antea modis, propter peccata multa, quæ vitiositatis protulit radix, variis de causis, temporibus diuersis, castigatus homo ; verbo, lege, Prophetis, benefactis, minis, plagis, vndis, exustionibus, bellis, victoriis, cladi-bus, signis de cælo, aëre, terra, mari, hominum, vrbiū, gentium, insperatis mutationibus : per quæ id agebatur, ut malitia aboleretur. Postremò validioribus remediis indiguit in morbis grauioribus, mutuarum cædium, adulteriorum, periuriorum, masculi furoris, & (quod extremum est malorum omnium, & primum) simulachrorum cultus, & à creatore in creaturam adorationis translatæ.*

1. Ioan : 4. § 18.
 Alii fructus incarnationis Christi.
 Rom : 5. § 10.
 Apoc : 5. § 5.
 Isaiā 53. § 3.
 Cyrill' Ierosol : cateche : 12.
 Isaiā 1. § 6.
 Aug : serm : 6. de verbis Aposto : cap : 10.
 Incarnatio naturam humanā ad præualēdum Diabolo armavit.
 August : de Trinit : li : 18. ca : 17.
 Rom : 8. § 33.
 Incarnationis filij Dei causa & effect' insignes.
 Greg : Nazian : ora : 42. de Pasc.
 Incarnatio vltima corrupti mundi antidotus.

Verbi aterni
pitheta.

Natura in Chri
sto vna deificas,
altera deificata.

Chrysologus
serm. 148.

Hominis ex li
mo ad diuinita
tem euecti stupi
ditas & ingrati
tudo erga crea
torem.

Hæc ipsa cùm maiore indigerent auxilio, maius quoq; sunt confe
euta remedium. Id autem fuit ipsum Verbum Dei antefæculare,
inuifibile, incomprehensibile, incorporeum, principium ex prin
cipio, lumen de lumine, fons vitæ & immortalitatis, expressa ar
chetypi effigies, immotum sigillum, non euarians imago, ipsius Pa
tris terminus, & sermo, in propriam immigrat imaginem, & carnem I
gestat: & animæ intellectuali miscetur, propter animam meam, si
militate simili repurgans: ac per omnia, peccato excepto, homo gi
gnitur è virgine, anima simul & carne per Spiritum purificata, edi
tus. Oportuit namque, & natiuitatem cohonestari, & virginitatem
præhonestari. Progressus ergo est Deus, assumptione è duobus in
ter se contrariis, carne & spiritu, quorum hic quidem deificauit, il
la autem deificata est. O nouam mixtionem, ô inopinabilem tem
peraturam. Existens ille gignitur, & increabilis creatur, & incom
prehensibilis comprehenditur, per animam intellectualem, inter
Deitatem & carnis crassitudinem intercedentem: & qui alios di
tat, pauper efficitur. Subit enim carnis meæ paupertatem, vt ego
Deitate ipsius ditescam. Et qui plenus est, inanitur: ad breue tem
pus namq; gloria sua exinanitur, vt ego illius participem plenitu
dinem. Quænam hæc diuitiæ bonitatis? Quod hoc in me arcanum
sacramentum? Participaui imaginem, & eam non conseruaui: par
ticipat ille carnem, vt & imaginem saluet, & carnem immortalem
reddat. Secundum consortium nobiscū inuit, & quidem prior lon
gè admirabilius. Tum enim id quod præstantius erat, nobis imper
tiit: at nunc id quod deterius est, ipse assumit. Hæc Nazianzenus.
Idcirco ad tantum beneficiorū Dei in hominem veluti sigillum di
gnè recognoscendū, sic populum fidelem exstimulat Chrysologus:
Hodie, inquit, dominicæ Natiuitatis lætitiā debemus iterare. Quan
do concipit virgo, virgo parit, manet virgo, non est consuetudo,
sed signum: non est ratio, sed virtus: auctor est, non est natura:
non est commune, sed solum: Diuinum est, non humanum: Cesset
ergo inanis Philosophiæ labor. Nasci Christum non fuit necessi
tas, sed potestas; fuit honor, iniuria nō fuit: Sacramentum pietatis
fuit, Deitatis non fuit detrimentum; fuit reparatio salutis humanæ,
imminutio substantiæ non fuit horum diuinæ: Qui non nascendo, ex
intacto limo fecit hominem: nascendo, ipse hominem de corpore
fecit intacto: manus quæ in nostrum plasma lutum dignanter as
sumpsit, ad reparationem nostram dignanter assumpsit. & carnem.
Ergo quod creator in creatura sua, quod Deus inuenitur in carne,
creaturæ

creaturæ honor est, non est creatoris iniuria. Sed hoc contumeli-
am credit, qui credit lutum pretiosius esse quam carnem. Fortasse
pœnitet, de luti iniuria in honorem carnis, in hominis gloriam se
mutatum? Homo quare tibi tam vilis es, qui tam pretiosus es Deo?
Quare sic honoratus à Deo, te ipsum taliter inhonoras? Quare que-
ris, unde factus sis, & ad quid factus sis non requiris? Nonne tota
ista quam vides tibi facta est mundi domus? Tibi infusa lux circū-
fusas remouet tenebras: tibi est temperata nox: tibi dimensus est
dies: tibi cœlum, solis, lunæ, stellarum vario fulgore radiatum est:
tibi terra floribus, nemoribus, fructibus est depicta: tibi creata est
in aëre, in campis, in aqua, speciosa continens mirabilis animantiū
multitudo, ne gaudium noui sæculi tristis solitudo confunderet.
Hinc est, quod fecit te esse de terra, vt esses tu dominus terrenorū,
& esses ipsi in ipsius substantiæ communione communis, nec ta-
men te terrenum terrestribus sic æquauit, vt non etiam cælestibus
animatum te cœlitus exæquaret: & vt esset tibi cum Deo ratio cō-
munis, corpus commune cum iumentis, dedit tibi animam de cœ-
lo, dedit tibi corpus de terra, vt in te nexa cœli, terræq; concordia
seruaretur. Adhuc tamen quid adiiciat ad honorem tuum tuus cre-
ator excogitat: in te imaginem suam ponit, vt terris inuisibilem
conditorem, visibilis imago præsentem poneret: & in terrenis de-
dit tibi vires suas, vt non fraudaretur domini vicario, mundi tam
larga possessio. Et si ista ita sunt: quare modo putatur iniuria, qua-
re Deus, quod per se fecit in te, in se elemententer excepit, & in homi-
ne se verè videri voluit, in quo ante imaginariè voluit se videri, de-
ditq; vt proprietas esset ipse, qui ante vt similitudo esset acceperat?
Hactenus Chrysologus.

Hominis magna
dignatio in cre-
atione: sed ma-
xima in incar-
natione.

Homo creatura
rum dominus, &
creatoris cōsors

Secunda Pars.

M Aterum maximè interest, qui sint isti filij Dei, ad quos ta-
les fructus incarnationis Dominicæ redundant. Cuius rei
tres notæ ponuntur in hoc Euangelio. Prima est, eorum
qui receperunt Christum tanquam conditorem, viuificantem, &
illuminatorem suum; per quod intelligitur, vt accedentes ad ado-
ptionem filiorum Dei, quasi primo gradu, vtantur rectè lumine na-
turali, & syntheresi, in actibus vtriusq; intellectus. Deus enim non
dat dona gratuita ei, qui prius naturalia non agnoscit, eisq; rectè
vtitur. Ideo in veteri lege Melchisedech, Abimelech, Tob, eiusq;
tres amici, & si qui sunt alij, quâuis extra consortiū seminis Abra-
hæ & legis

Gradus filiationis Dei in hominibus.

Dona gratuita non dantur abutentibus vel negligentibus naturalia.

Gene: 14. & 18.
Gene: 20. & 3.
Tob 4. & 42.

Act: 8. & 10.

Matth: 8. & 10.

Conuersio Gen

tilium & Iudæ

orum cur rara, &

facilior ad hæ

reses prolapsio.

Christi Natalis

ferie, loco deuot

ionis, luxu exi

guntur.

August: ferm:

Dñicę 2. Adu.

Fortuna men

sam ponetes ta

xantur.

Isaia 65. & 11.

Luc: 17. & 23.

Exprobratio vr

bi Cracou: qua

Regni Poloniae

caput est.

hæ & legis Mosaicæ, tamen sic in naturalibus præparati, mirabiliter à Deo ad sui cognitionem illuminati fuerunt. Idem legimus in Euāgelio, de iis qui facilius conuertebantur: præsertim in Act: Apostolorum de Eunuchō, Cornelio, Centurione, & aliis. Et hæc causa est: quòd Pagani, Iudæi, & reliqui infideles, raro ad fidem Christianam sincere conuertuntur, quòd tali præparatione careant, & nō viuunt ex norma legis naturalis, à sanioribus Philosophis satis bene præscripta. Similiter, quòd multi ex Christianis in fœdas hæreses relabuntur, & plurimi Catholici, in lege sine lege viuunt, id causæ est, quia in donis naturalibus obtenebrati & prorsus inexercitati, lumen supernaturale per characterem baptismi adeptum, in opus reducere non curant.

Quod etiam videre est in præparatione ad præsentem tam eximiam solennitatem. Ecclesia enim præmittit quatuor septimanas, per quas Christiani, lapsu Iudæorum eruditi, se ipsos ad Christum recipiendum singulari deuotione præparēt. Ideoq; (vt quondam præmonuit S. Augustinus) non solum ab illicitis, sed etiam à licitis voluptatibus abstinerent. Sed quid interim agitur? Ieiunia in luxuriam, pietas in sollicitudinem, deuotio in hypocrisim, misericordia in fraudes, & rapinas conuertuntur. Vigilia natalis Domini præcipuis mortificationibus, & deuotionibus esset exigenda. Hoc enim veluti mysterio, propter duram peregrinationem Mariæ, ad mox sequentem partum, diuinitus totus etiam orbis commouetur, & quadam peregrinatione affligitur. Noltri verò Christiani, in hac sacratissima vigilia, speciem quandam Bacchanalium inchoant: ad amplas in ipsis futuris festis epulationes, omnes curas, & sumptus effundendo: pleriq; etiam multò sceleratiores, secundū Prophetam, Fortunæ mensas ponentes, & illi quasi sacrificantes, aleis, cartis, fortibus, vel etiam furtis, & fraudibus quæstus nefarios, quasi in quoddam nequitia totius anni auspiciū, vel potiùs exitium, comparant. Reliqui propter insolitos ad futuros luxus apparatus, in inchoatione tantæ solennitatis, templa vacua relinquant, & familiam suam tantæ solennitati vacare non permittunt. Memento Cracouia toties admonita, ne fortè breui desideres *vnā diem filij hominū* (vt ipse præmonuit) & *videre non possis*. Quis scit successu temporis, quis domos vestras, & hæc ipsa templa quę nunc contemnitis, obtinebit? Ecce per auram pestiferam, quæ singulis ferè annis, non lolū vicinas colonias, sed vestram hanc ipsam urbem impetit, verè (vt comminatur Propheta) *mors ingreditur per fenestras vestras*: atq; utinam tantum mors corporalis, & non illa mors se-

cunda iræ

unda ira Dei, & damnationis æternæ. Ecce rursus in finibus victi-
 nis Vngariæ, securis ad radicem est posita, & non est qui excidentis
 manum remoueat. Quomodo igitur numen diuinum sibi iustè in-
 fensum, placare, & tantam solennitatem inchoare & exigere de-
 beatis, verbis S. Gregorij Theologi sic edocti estote. *Hoc festum*
 nostrum est, hoc hodierno die celebramus, Dei nimirum ad homi-
 nes aduentum, vt ad Deum excedamus, aut, vt aptiori verbo vtar,
 reuertamur, ac deposito veteri homine, nouum induamus, & quæ-
 admodum in veteri Adamo mortui sumus, ita in Christo viuamus,
 dum nimirum cum Christo, & nascimur, & cruci affigimur, & sepe-
 limur, & resurgimus. Et paulò post. Quocirca (inquit) non vt in
 publicis festis fieri solet, sed diuinè: non mundanè, sed supra mun-
 danè; non nostræ, sed nostri, vel, vt rectiùs loquar, Domini; non
 quæ infirmitatis sunt, sed quæ curationis; non quæ creationis, sed
 quæ recreationis, celebremus. Id autem qua ratione consequemur?
 Nempe, si nec domus vestibula coronis cingamus, nec cho-
 ros agitemus, nec vicos ornemus, nec oculum pascamus, nec au-
 rem cantu mulceamus, nec olfactum muliebriter deliniamus, nec
 gustui lenocinemur, nec tactui gratificemur: promptis inquam il-
 lis ad vitium viis, & peccati ianuis, nec teneris, & circumfluentibus
 vestibus, emolliamur, quarum quod pulcherrimum est, nulli
 vsui est; nec gemmarum splendoribus, nec auri fulgoribus, nec
 colorum artificij natiuam pulchritudinem eminentibus, atq; ad-
 uersus diuinam imaginem excogitatis, nec comessationibus & e-
 brietatibus, quibus cubilia, & impudicitias, adiuncta esse scio: quã-
 doquidem malorum magistrorum, malæ doctrinæ sunt, vel potiùs
 malorum seminum malæ segetes. Nec toros altos figamus, ventri
 delicias sternentes. Nec fragrantia vina, coquorum lenocinia, in-
 gentis sumptus vnguenta, in pretio habeamus. Nec terra & mare
 pretiosum nobis sterco dono afferant, (hoc enim honore delicias
 officere soleo.) Nec alius alium intemperantia superare contem-
 damus. Mihi enim intemperantia est, quidquid superfluum est, v-
 susq; necessariis excedit: idq; esurientibus aliis, atq; inopia labo-
 rantibus; iis inquam qui ex eodem luto & temperamento constar.
 Verum hæc Gentilibus ac gentilitiis pompis, festisq; relinquamus;
 qui etiam iis, quos sacrificiorum nidor oblectat, Deorum nomē tri-
 buunt, apteq; proinde diuinum numen ventre colunt, mali utiq;
 malorum demonum & fictores, & sacerdotes, & cultores. At nos
 à quibus Verbum adoratur, si quid deliciis dandum est, in sermone
 delicie-

deliciemur, atq; in lege diuina, & narrationibus, cū aliis, tum iis præsertim, quæ præsentī festo consentaneæ sunt. Ita enim aptè, minimeq; ab eo, à quo cōuocati sumus, alienæ deliciæ nostræ fuerint.

2da Nota. Hæc ille. Sequitur secunda nota filiorū Dei apud Euangelistam: *Huiusmodi qui credunt in nomine eius.* Notat Caietanus hoc loco, non dicere Euangelistam, qui crediderunt, sed qui credunt: quia nimirum non suffi-

Rom: 13. & 12. cit Christiano fides in habitu, sed in actu & operatione: monente idipsum Apostolo: *Nunc propior est nostra salus, quàm cū credidimus.* Et Princeps Apostolorum: *Magis, inquit, satagite, vt per bona opera certam*

Catholici male *faciatis vocationem, & electionem vestram.* Ecce impie hæretice Fideistæ, tuæ fiduciæ vanitas: Ecce rursus peruerse & delicate Christianæ, tuæ negligentia vel hypocrisis prauitas. Hæreticis enim, ex sententia Principis Apostolorum, *melius erat non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retro conuerti:* quibus contigit illud veri prouerbij: *Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota ad volutabrum luti.* Christianis autem, bene quidem credentibus, sed mala perpetrantibus, quadrat quod ibidem additur: *A quo quis superatus est, eius & seruus est.* Tertia nota: **R**

3da Nota. Regeneratio spiritalis quomodo excludit carnē & sanguinē. *Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Quibus verbis communiter secundum Doctores excluditur generatio carnalis. Vir enim, maritum: caro fœminam: sanguis carnalem coniunctionem, exprimunt, idq; per quandam emphasim, & quasi anthitesim ad regenerationem diuinam: quā nimirum post baptismum, *non tam sibi viuūt, quàm in eo viuūt & operatur Christus.* Simulq; vetus homo, mortuus & sepultus est: nouus homo autem cū actibus suis in Christo regeneratus. Ideo Apostolus Christianos carni abdicatos, vocat *hospites & peregrinos:* quo ad spiritualia autem, *ciues & domesticos Dei.* Possumus etiam hæc verba eo sensu accipere, vt per sanguines intelligamus ipsas hominis concupiscentias: per carnem autem & virum, reliqua vincula sæcularis conuersationis, quæ nos à Deo retrahunt. Manent autem soli veri filij, qui vt præmissum est, ex Deo nati sunt: quia filius debet vtique assimilari patri. Igitur quemadmodum *qui secundum carnem ambulant, Deo placere non possunt:* Sic *qui Spiritu Dei aguntur ipsi sunt filij Dei.* Sed reliquum est, vt incarnationis Dominicæ tanta mysteria & beneficia, quæ hucusque pro nostra tenuitate pertractauimus, deuota veluti recapitulatione, & gratiarum actione, cum B. Augustino sic cōcludamus. O im-

Rom: 8. & 4. & 14.

Summaria meditatio incarnationis Christi cum gratiarum actione. Aug: lib: medit: cap: 15. &c. *mensa pietas, ô inestimabilis charitas: vt liberares seruum, filium tradidisti: Deus factus est homo, vt perditus homo de potestate demonum erueretur. Quàm benignissimus amator hominum filius tuus De-*

tuus Deus noster, cuius piis visceribus non satis visum est ut se inclinaret factus homo de vera virgine Maria, nisi etiam subiret crucis supplicium effuso sanguine, propter nos & propter nostram salutem. Venit pius Deus, venit pro pietate & bonitate sua, venit quærere & saluum facere quod perierat. Quæsiuit ouem perditam, quæsiuit & inuenit, & humeris suis reportauit ad caulas gregis. Pius Dominus, & verè multum pius pastor. O charitas, ô pietas, quis Lucæ 15. v. 4. audiuit talia? quis super tanta misericordiæ viscera non obstupescat. Quis non miretur, quis non collætetur propter nimiam charitatem tuam qua nos dilexisti? *Misisti filium tuum in similitudinem carnis peccati, ut de peccato damnares peccatum, ut nos efficeremur iustitia tua in ipso. Ipse enim est verè agnus immaculatus, qui abstulit peccata mundi:* qui mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparauit. Sed quid tibi tribuere possumus Deus noster, pro tantis beneficiis misericordiæ tuæ? Quas laudes, quasue gratiarum actiones? Etiam si illa beatorum Angelorum scientia, & potentia nobis foret, nihil tamè dignum tantæ pietati & bonitati tuæ recompensare valeremus. Si certè omnia membra nostra verterentur in linguas, ad rependendum tibi debitas laudes, nequaquam sufficeret exiguitas nostra. Supereminet enim omnem sciëntiam tua ineffabilis charitas, quam ostendisti nobis indignis, pro sola bonitate & pietate tua. Filius namq; tuus Deus noster, *non Angelos sed semen Abraha apprehendit:* Hebr: 2. v. 16. assimilatus nobis per omnia, absq; peccato. Humanam itaq; non angelicam suscipiens naturam, & eam stola sanctæ resurrectionis, & immortalitatis glorificans, vexit super omnes cœlos, super omnes choros Angelorum, super Cherubin & Seraphin, collocans ad dexteram tuam. Hanc autem laudant Angeli, adorant dominationes, & omnes virtutes cœli tremunt super se hominem Deum. Hæc nempe mihi est tota spes omnisq; fiducia. Est enim in ipso Iesu Christo Humanitas supra Angelos euecta, peccatoribus fiduciam affert. Vbi ergo portio mea regnat, ibi me regnare credo. Vbi caro mea glorificatur, ibi gloriosum me esse cognosco. Vbi sanguis meus dominatur, ibi dominari me sentio: quamuis peccator sim, de hac cõmunionem gratiæ non diffido. Et si peccata mea prohibent, substantia mea requirit. Et si delicta mea me excludunt, naturæ communio nō repellit. Non enim tam immitis est Deus, ut obliuiscatur hominis, & non meminerit ipsius quem ipse gestat, & mei causa suscepit, eius quem mei causa requirit. Mitis verò & valde benignus est Dominus Deus noster, & diligit carnem suam, membra sua & viscera sua,

T

in ipso

- in ipso Deo, & Domino nostro Iesu Christo dulcissimo, benignissimo atq; clementissimo: in quo resurreximus, & iam cœlos ascendimus, & iam in cœlestibus cōsedimus. Caro nostra nos diligit: habemus autem sanguinis nostri prerogatiuam in illo. Sumus autem membra eius & caro eius, ipse deniq; est caput nostrum, ex quo totum corpus, sicut scriptum est: *Os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* X
- Gene: 2. v 13.
Ephes: 5. v 29. & : erunt duo in carne vna. & : Nemo vnquam carnem suam odio habet, sed fouet & diligit eam. Mysterium hoc magnum est, ego dico, in Christo & Ecclesia, ait Apostolus. Gratias itaq; ago tibi labiis & corde, & omni qua valeo virtute, infinitæ misericordiæ tuæ Domine Deus noster, pro omnibus miserationibus tuis, quibus miserabiliter nobis perditis subuenire dignatus es, per eundem filium tuum, saluatorem & recuperatorem nostrum, qui mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificati-
- Rom: 4. v 25.
Rom: 8. v 34. onem nostram: & nunc viuens sine fine sedet ad dextram tuam, & interpellat
- Hebr: 7. v 25. pro nobis, & simul tecum miseretur, quia Deus est ex te Patre, coæternus & consubstantialis tibi per omnia, vnde potest in perpetuum
- Matth: 28. v 18.
Philip: 2. v 10. nos saluare: sed secundum id quod homo est, ex qua parte minor te est, Data est ei omni potestas in cælo & in terra, vt in nomine I E S V omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster I E S V S Christus, in gloria est tua Deus Pater omnipotens. Ipse quidem constitutus est à te iudex viuorum & mortuorum: tu verò non iudicas quen-
- Ioan: 5. v 22.
Colof: 2. v 3. quam, sed omne iudicium tuum dedisti filio tuo; in cuius pectore reconditi sunt omnes
- Hiere: 29. v 24. thesauri sapientiæ & scientiæ. Ipse autem testis & iudex est: iudex & re-
- Hebr: 4. v 13. stis, quem nulla peccatrix conscientia effugere poterit: Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Ipse sanè qui iniuste iudicatus est, iudicabit orbem terræ in aequitate, & populos in iustitia. Benedico ergo nomen sanctum tuum in æternum, & glorifico ex toto corde meo, omnipotens & misericors Domine, pro inenarrabili & mirabili coniunctione diuinitatis & humanitatis in vnitatem personæ, vt non alter Deus, alter homo esset, sed vnus idemq; Deus & homo, homo & Deus. Sed licet mirabili dignatione Verbum caro factum sit, neutra tamen ex duabus naturis in aliam mutata est substantiam. Trinitatis mysterio quarta non est addita persona, vnita quippe est, non confusa Verbi Dei hominisq; substantia: vt in Deum, quod ex nobis susceptum fuerat, perueniret, & illud quod nunquam fuerat, idem quod semper fuerat permaneret. O admirabile mysterium; ô inenarrabile commercium; ô mira semperq; amanda diuinæ propitiationis benignitas: Serui digni non fuimus, & ecce filij Dei facti sumus: heredes quidē Dei, cohæredes autem Christi. Vnde hoc nobis, & quis nos ad hoc perduxit? Sed rogo
- Rom: 8. v 17.

Z Sed rogo te clementissime Pater Deus, per hanc ineffabilem pietatem, bonitatem, & charitatem tuam, vt dignos nos facias multis & magnis promissionibus eiusdem filij tui Domini nostri Iesu Christi. *Manda virtuti tue, & confirma hoc quod operatus es in nobis: perforce quod coepisti, vt ad plenam pietatis tue gratiam mereamur peruenire. Fac nos per Spiritum sanctum intelligere & mereri, & debito semper honore venerari hoc magnum pietatis mysterium, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu, apparuit Angelis, predicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.* Hucusq; Augustinus. Ad quam gloriam, ipse nobis natus, & nobis datus, nos quoq; mortificatos carne viuificatos autem & iustificatos Spiritu, post conseruatam predicationis sue fidem, associatos suis Angelis, ex ænigmatate huius sæculi in veram lucem post se perpetuò regnatos assumat. Qui cū Deo Patre, & cōmuni viuifico Spiritu, regnat in sæcula sæculorū. Amen.

Psal: 67. & 29.

1. Tim: 3. & 16.

In festo Natiuitatis CHRISTI,

SERMO DVODECIMVS.

De regeneratione spirituali.

Super verba Apostoli. Ephes: 4.

ARenouamini spiritu mentis vestre: & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisq; cum proximo suo; quoniam sumus inuicem membra. Irascimini & nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, iam non furetur: magis autem labore operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis, bonus ad edificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis. Hæc doctrina Apostoli verè aurea, deberet vobis, ô Christiani, veluti cœleste aliquod speculum ante oculos assiduè obuersari, vt secundum illam, statum vestrum, & spiritualementem istam de qua locuti sumus regenerationē, dispiciatis, & subinde corrigatis.

Ad pietatē Chri-
stianam quatu-
or maximē ne-
cessaria ab Apo-
stolo hīc prae-
scripta.

Baptismi votū
maximē Christi-
anis curā esse
debet.

Ioan: 3. § 5.

Rom: 6. § 6.

Ephe: 4. § 22.

Colof: 3. § 6.

Veritas sectan-

da, exclusio om-

ni mendacio.

Ioan: 8. § 44.

Gene: 3. § 5.

Psal: 140. § 4.

Psal: 113. § 2.

1. Cor: 12. § 12.

Ephe: 4. § 16.

Psal: 11. § 1.

Miro siquidem cœlestis doctrinæ artificio, Apostolus totius homi-
nis perfectam reparationem istis verbis breuibus complexus est.
Quatuor enim maximē necessaria ad veram pietatem hic tradun-
tur. Primum est, studium & cura in conseruatione regenerationis
spiritualis, in Baptismo perceptæ. Deinde, istam regenerationem
debere subsequi actus spirituales, primò quidem in vitandis pecca-
tis, quæ adhærent animæ, deinde etiam in iis quæ se extendunt ad
corpus. Tertiò, eandem reformationem Apostolus ostendit, in tri-
bus animæ præcipuis potentiis: primò quidem in Rationali, deinde
in Irascibili, postmodum in Concupiscibili. Quartò, eiusmodi actus
in seipso reformatos, etiam ad proximum docet extendere; singu-
lorum autem, proprias apponit rationes. Quorum singula expli-
cemus. Quando igitur dicit Apostolus: *Renouamini spiritu mentis ve-*
stræ, &c. inculcat Christianis professionem in Baptismo susceptam:
vt sicut per Spiritum sanctum acceperunt internam renouationem
veteris. Adæ in nouum hominem: sic in actibus suis eandem pro-
fessionem exhibeant: vtq; acceptam potestatem filiationis Dei, in
seipsis perficiant, per exercitia & augmenta virtutum, præsertim
iustitiæ erga proximum, sanctitatis erga Deum, & veritatis erga se-
ipsum. Incipit igitur à veritate vltimo loco posita, quæ primò qui-
dem homo seipsum recognoscere debet, vt quod foris apparet, in-
tus inueniatur: deinde vt eandem sinceritatem erga proximum
quoq; exhibeat: Primò igitur excludit mendacium, tanquam pro-
prium peccatum Diaboli. *Ipse enim Ioan: 8. ab initio erat mendax menda-*
ciq; pater, quando dicebat Gene: 3. *Nequaquam moriemini:* & idem vi-
rus in homines effundit, vt & ipsi delictum palliarent, *faciendo excu-*
sationes in peccatis. Quod vitium aded corruptam naturam inuasit, vt
David in excessu quasi istius innatæ corruptellæ dixerit: *Omnis homo mē-*
dax. Hoc igitur vitio deposito, & quasi cum vetere homine expo-
liato, iubet Apostolus *loqui veritatem cum proximo suo:* ed quòd menda-
cium, præsertim perniciosum, maximē proximum afficiat. Causam
autem subinfert: *Quia sumus inuicem membra.* Methaphora sumpta est
à corpore humano. Sicut enim corpus, accipiendo à capite & vita-
libus membris vigorem, eundem sibi fideliter & æqualiter per sin-
gula membra communicat, alioqui dissolutio vel detrimentum to-
tius corporis sequeretur: Ad eundem modum de membris spiri-
tualibus sub Christo capite intelligendum idem Apostolus alibi eti-
am ostendit. O doctrinam peruerso nostro huic sæculo necessari-
am. Vbi verè dici potest illud Psal: 11. *Saluum me fac Deus, quoniam defe-*
cit sanctus,

est sanctus, quoniam diminuta sunt veritates à filiis hominum. Vana locutus est unus-
 quisq; ad proximum suum, labia dolosa in corde, & corde locuti sunt. Secundo Ira homini Chri-
 corrigit Apostolus in renato homine vim irascibilem. Cuius præ- stiano quomodo
 E cipuus affectus est ira, quam non vult Apostolus ex natura penitus dofrananda.
 tollere, sed ordinare: vt homo vtatur quidem ira & zelo bono, sed
 vel pro iniuria Dei, vel contra propria peccata per pœnitentiam,
 vel contra aliena per correctionem. Porro iram quæ est affectus
 vindictæ erga proximum, docet Apostolus statim refrænare, ne in
 opus reducatur, vel corde ad odium fraternum foueatur. Quod
 clarius expressit David Psal: 4. Irascimini & nolite peccare, que dicitis in Psal: 4. & 5.
 cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Quibus verbis excludi-
 tur ira deliberata, per rancorem in corde compressum, tendens in
 odium fraternum: quod maximè animam offendit iuxta illud: Qui Ioan: 3. & 14.
 odit fratrem suum, homicida est. Et alibi: Homo homini seruat iram, & querit Eccli 28. & 3.
 à Deo medelam? Talem igitur moram iræ præcludens Apostolus ad-
 dit: Sol non occidat super iracundiam vestram. Quod primùm secundum Sol nō occidat
 G externam literam, de sole materiali accipi potest: quasi prohibeat super iracundiā.
 Apostolus, iram ad sequentem diem quæ à vespera inchoatur, pro- quomodo.
 trahere. Deinde sol hoc loco potius designat lumen intellectus,
 seu dictamen rationis, maximè vero illustratum lege Euangelica,
 quæ iuxta doctrinam ipsius Saluatoris, prohibet omnem motum iræ Matth: 5. & 23.
 tam in corde, quàm in gestu, vel in lingua, & opere ipso. Addit de-
 inde Apostolus rationem: Nolite locum dare Diabolo. Sicut enim De-
 us locum habet in homine per charitatem, iuxta illud Ioan: 4. De- Ioan: 4. & 16.
 us charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: sic è con-
 uersò Diabolus in homine locum acquirit, per iram & odium, vt te-
 statur Salomon: Inuidia Diaboli intravit mors in orbem terrarum. Imitantur Sap: 2. & 24.
 autem illum, qui sunt ex parte eius Et in Apocalypsi: Væ terræ: quia Diabolus Apoc: 12. & 12.
 descendit ad vos, habens iram magnam. Sic in Iudam, Magdalenæ ob pieta- Ioan: 13. & 27.
 H tem indignantem, cū offa saluari, dicitur Diabolus fuisse ingres-
 sus. Species autem siue gradus iræ, enumerat paulò post Apostolus:
 dicens: Omnis autem amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia,
 tollatur à nobis. Tertiò Apostolus corrigit in homine vim Concupi- Furtum, notissi-
 scibilem: cuius præcipuum actum ponit furtum: quod etiam in mus concupiscē
 Decalogo præcipuum in concupiscentia proponitur. Qui ergo furaba- tia effectus sin-
 tur, id est, adhuc in incredulitate (neq; enim lex Christi vitia tolerat) gulariter prohi-
 iam non furetur: & sic secundum Psalmistam, iubet declinare à malo, & fa- betur.
 cere bonum: & iuxta Isaiam, desinere peruersè agere, & incipere bene facere. AC- Psal: 33. & 15.
 quisitioni autem per furtum illicitæ & probrosæ, opponit & con- Isaiæ 1. & 17.
 T 3. mendat:

Iob 5. & 6.

Gene: 2. & 3.

Labor honestus
& licitus comē-
datur, otium da-
mnatur.

mendat acquisitionem iustam & honestam, per laborem. Siquidē
 Iob 5. *Homo ad laborem dicitur esse natus.* Quamvis enim in loco volupta-
 tis initio constitutus fuisset, non alia tamen lege, quā *ut operaretur*
 & *custodiret illum.* Sed quando Sathanæ fraudibus in furtum fructus
 vetiti prolapsus est, expellitur ad laborem ærumnosum, *ut ex sudore*
vultus vescatur pane suo. Laboris autem triplex potest esse intentio. Pri-
 ma ad conseruationem sanitatis per exercitium. Secunda propter
 deuotandum otium: Vltimò propter victum acquirendum, & su-
 perflua pauperibus erogandum. Quæ doctrina diligentissimè es-
 set incutienda nostræ occidentali nationi, quæ sicut cælo, sic ani-
 mo & corpore frigidiuscula, ad laborem tepet, ad rapinam autem
 vel vsurpationem alienorum, propensior est. Tantò ergo magis de-
 bet habere laborem commendatum. Primò quidem ratione sani-
 tatis. In hac enim nostra aëris temperiē, & victus commoditatē,
 diæta & labore seu exercitio, facilius homines, quā tot confusis
 pharmacis, valetudinem plenitudine passim offensam, & conserua-
 re, & recuperare possent. Deinde si qua gens, nostra profectò est,
 quæ otio diffluit. Pauculos enim inuenies agricolas & opifices, qui
 labore satis interdum segniter, victum & vitæ necessaria sibi mini-
 strant, reliqui autem tali sudorifero pauperum labore luxuriantur:
 & deinceps otio & luxuria in maiora flagitia feruntur. Et sic talis
 populus efficitur *soror Sodome, cuius iniquitas erat superbia, saturitas panis, &*
abundantia, & otium ipsius, & filiorum eius: & quoddammodo egeno & pauperi non
porrigebant. Tertia intentio laboris manuum est, acquisitio victus &
 necessariorum: quam Apostolus perfectiorem reddit, si ex proprio
 labore, quis seipsum & egenos sustentet: Vt idem de seipso alibi
 dat exemplum. Videant ergo qualem pietatem exerceant, qui *fra-*
dato messorum suorum labore, ditiores pauperes sustentant, & expoliato
 egeno colono, templa pretiosè, magis quandoq; ad fastum, quā
 ad deuotionem expoliunt. Iam verò artifices, apud nos & pauci
 sunt, & ignari, ac negligentes. Pauci quidem; quia ferè ad otium
 procliuēs, ut dixi, non laborant, nisi maxima necessitate vel defe-
 ctu adigantur. Et inter eos, minùs, vel magis adulti, laborem non
 attingunt, sed fruges consumere nati: cū tamen illi docilitate, isti
 experientia, satis sint ad opera idonei: Quod in vicinis populis cō-
 spicimus, vbi nullus status & ætas, sine aliquo opere toleratur; vnde
 & opes augentur, & vitia minuuntur. Deinde plerūq; nostri artifices
 in arte deficiunt, quam nec ipsi rectè didicerunt, & perfectiores ex-
 ternos artifices, propter inuidiam, à suis contuberniis (ad meliora
 utiq;

Act: 20. & 35.

Iacob: 5. & 4.

Luxus laborem
excedens, nota-
tur, præsertim in
artificibus me-
chanicis.

vtiq; sibi concessis) excludunt. Tertiò dixi esse plerunq; segnes, & negligentes. Multi enim, secundum Prophetam, *laborauerunt vt male agerent*: Pleri; enim vix aliquando sobrij, merces & operas suas, qualitercunq; exactas, nimio & iniquo pretio indigentibus obtrudunt: & mox illo ablignito, non nisi exhausta crumena, ad opus reuertuntur. Præsertim autem dies quosq; religiosissimos, ad eiusmodi luxum, tam incòmunitatibus Sodalitatum suarũ, quàm in priuatis comestationibus, potissimùm deputant. Vt Sathanæ non satis fuerit, eiusmodi festa, sua deuotione spoliare, nisi ea etiam tantis facinoribus pollisset. Addit etiam Apostolus, *operanda esse quæ bona sunt*.

Ierem: 9. 7 8

Festa in luxum
am conuersa

N Non solum igitur non merentur, sed peccant grauissimè, qui exercent artes, vel omnino prohibitas, vel turpes, vel quæ luxum qualemcunq; promouent. Et qui talia adinueniunt, vel prostituunt, peccatorum alienorum perpetuò participes euadunt. Porro ad vtramq; vim & irascibilem, & concupiscibilem, pertinent vitia linguæ, quæ Apostolus denuò prohibet dicens: *Omnis sermo malus non procedat de ore vestro, sed si quis, bonus ad adificationem fidei, vt det gratiam audientibus*. Vbi optimo ordine tria docentur. Primò prohibetur mala locutio: Secundò commendatur silentium, quando additur (*Sed si quis*.) Tertiò conceditur sermo bonus, ad fidei & morum ædificationem.

Vitiis linguæ
lentiũ indicitur

Sicut etiam scribit B. Petrus: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei*. Postremò addit: *Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis*. Qui enim baptisati sunt, Diabolo per exorcismos fidei excluso, acceperunt Spiritum adoptionis in se inhabitantem. Sicut igitur teste eodem Apostolo, iste *Spiritus sanctus inhabitans fideles, postulat pro illis gemitibus inenarrabilibus*, ea quæ eorum salutis sunt: hoc est, ingerit hominibus desiderium ad talia postulanda. Sic è conuersò, quando sedes eius inquinatur peruersis cogitationibus, impuris sermonibus, & illicitis operibus, dicitur Spiritus sanctus methaphoricè contristari, quasi ignominia affectus, eiuratum semel Sathanam, denuò ad templum sanctum suum admitti. Sicut & Sap: 1. dicitur: *Spiritus discipline sanctus effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate*. Caueamus ergo Chri-

1. Petr: 4. 7 17

Mali Christiani
tristant Spiritũ
sanctum.

Rom: 8. 7 26.

Sap: 1. 7 7.

P stiani, cœcitatē quidem infidelium, qui Christum venientem cognoscere in Ecclesia Catholica nolunt: duritiem autem & obstinationem Iudæorum, qui clarissimè eundem Messiam sese exhibentem, non receperunt. Deniq; fugiamus plurimorum ex Catholicis ingratitudinem, qui hodierna memoria recolētes, *virum pauperem & sapientem*, hoc est, Christum in diuinitate & humanitate exinanitũ,

Cœcitas triplex
Christianis vitanda.

Eccli 9. 7 14

eternam

æternam inquam, Dei sapientiam in carne venisse, & parvam ciuitatem huius sæculi, paucosq; in ea viros, ex grauissima Sathanæ obsidione liberasse: Tamen vix aliqui sunt, qui ita vt pareffet, recordarentur eiusdem sui redemptoris. O homines stupidos, & infelices. *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui*, adhuc in cunabulis iacentis: populus autem tanta filiatione Dei insignitus, non considerat maiestatem eiusdem in cælo iam triumphantis. Præclare ad hoc propositum Chrysologus: Quæ, inquit, mandat Deus, exequitur Angelus, implet Spiritus, efficit virtus, Virgo credit, natura suscipit, cæli narrant, annuntiat firmamentum, ostendunt stellæ, Magi prædicant, Pastores adorant, pecora cognoscunt, attestante Propheta: *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui*. Tu homo, si non mox cum Angelis, agnosce vel tardissimè cum iumentis: ne dum moraris, ipsis iumentis, quibus ante comparatus fueras, postponaris. Ecce iumenta adulantur caudis, blandiuntur auribus, linguis lambunt, & motu quo possunt authorem suum fatentur contra naturam, in tuam venisse naturam: & tu cum Iudæis **R** discutis, carpis, qui excluderunt à diuerforiis Dominum suum, quem iumenta in suis præsepibus susceperunt. Hæc Chrysologus. Tale genus hominum bestiale potius quàm rationale, iam olim notârunt viri sancti, quod præter formam nihil habentes humani, vêtrem tantum, & quæ sub ventre sunt, curant: quibus secundum M. Varronem, perinde atq; suis, anima data est pro sale, ne videlicet corpore ad exigendas voluptates putrescant. Diuersam prorsus rationem Christianorum ostendit idè Chrysologus. Fuerit (inquit ille) necessitas, quod de terra concreti, cælestia aspirare nequiuimus: quod de concupiscentia nati, concupiscentiam non valuimus euitare: quod illecebris dominantibus acquisiti, coacti sumus illecebrarum turpitudinem sustinere: quod sæculi huius habitaculo recepti, captiui fuimus malis: ad instar nostri Domini, sicut diximus, iam renati, quos utiq; concepit virgo, viuificauit Spiritus, portauit pudor, genuit integritas, nutriuit innocentia, edocuit sanctitas, virtus exercuit, Deus adoptauit in filios, imaginem totam, tota similitudine, nostri portemus auctoris: non maiestate qua solus est, sed innocentia, simplicitate, mansuetudine, patientia, humilitate, misericordia, concordia, qua dignatus est nobis fieri & esse communis. Cesset vitiorum pruritus pestifer, delictorum lethalia blandimenta vincantur, execrandus furor, criminum comprimatur origo, discutiatur à sensibus caligo tota pompæ secularis, abiiciatur à men- **T**

Si non Angeli
vel homines, iu-
menta ad excipi-
endū Christum
natum imitāda.
Isaia 1. v. 3.
Chrysol. ser. 141
de incarnatione.

Iudæi & Pseu-
dochristiani iu-
mentis deterio-
res.

Clemens Alex:
ora. cōn Gentil.
Basil: super Isaï.
Hier: sup Isa: 50.
& in Ezech: 9.
Gre: Naz: ser. 16.
M. Varro.
Christianorum
carne & spiritu
generatio diuer-
sa.
Chrysol: serm:
117.

Linia vitæ Chri-
stianæ exquisita
per mortificatio-
nem.

tur à mentibus mundanæ cupiditatis illusio: appetatur paupertas Christi, quæ diuitias in cœlestibus possidet sempiternas: tota sanctitas animæ custodiat & corporis, vt non magnitudine, sed actu, imago creatoris nostri portetur, & clarescat in nobis. Affirmat quod diximus, Apostolus, cum dicit: *Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt.* Ecce quomodo carnis resurrectio prædicatur, quia ibi caro possidebitur à Spiritu, non caro Spiritum possidebit, sicut ex sequentibus elucescit. *Neq; corruptio incorruptionem possidebit.* Vides quia non caro deperit, sed corruptio: non homo, sed culpa: non persona, sed crimen: vt homo in Deo, & coram

V Deo viuens, finem se delictorum tandem gaudeat consecutum. Hactenus Chrysologus. Eiusmodi regenerationis professionem, Christianorū: ve
ab antiquioribus Christianis arctè seruata, sic post alios ritus de-
scribit Epiphanius: cuius verbis hunc sermonem, & ipsum tracta-
tum finiemus. Ecclesia Catholica (inquit ille) abstinet se à socie-
tate omnium hæreseon. Reprobat omnes scortationes, & adulte-
ria, & petulantiam atq; idololatriam, & cædem, & omnem iniqui-
tatem, & Magiam, & veneficium, astronomiam, vaticinationes, tre-
morū obseruationes, incantationes, amuleta quæ appenduntur
aut alligantur, & phylacteria quoq; appellantur: prohibet theatra
& ludos equestres, & venationem, mulicos item, & omnem male-
dicentiam ac detractionem: & omnem pugnam & blasphemiam,
iniustitiamq; ac auaritiam, & vsuram. Negociatores non recipit,
sed inferiores omnibus dicit. Oblationes accipit à nō iniustis, neq;
iniquè agentibus, sed à iustè viuentibus. Preces autem assiduè im-
perat, cum omni sedulitate ac prolixitate, & geniculatione, in ordi-
natis diebus, noctu atq; interdiu, ad Deum effundere. In quibusdam
autem locis, etiam in Sabbatis communionem faciunt, non vbique
autem, sed apud Acremonas. Seruatur ac cauetur, vt ne quis om-
nino iuret, neq; conuiietur, neque detestetur, ex præcepto ipsius
Saluatoris, & vt neque quis mentiatur, quantum eius fieri potest.
Pleriq; verò vendunt bona sua ac possessiones, & dant pauperibus.
Hic est character & forma huius sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, cum
ea quam antea declarauimus, fide, & hæc statuta ritusq; ac traditi-
ones in ipsa habentur. Hic enim est character Ecclesiæ, à lege &
Prophetis, Apostolisq; ac Euangelistis collectus, velut ex multis
odoriferis virgultis ac medicamentis antidotus bona, ad salutem
vtentium præparata, ex voluntate Patris, & Filij, & Spiritus sancti.
Hi sunt characteres reuerendæ ac castæ huius sponsæ Christi. Hæc
est dos

est dos & testamentum hereditatis, & voluntas sponsi ipsius, & celestis IESU Christi Domini nostri: per quem & cum quo, gloria Patri, honor & imperiū, cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorū. Amen.

In festo Circumcisionis Domini,

SERMO DECIMVSTERTIVS.

De Circumcisione Legali, & anni Christianorum auspicio.

Postquam impleti sunt dies octo, ut circumcideretur puer. Luc: 2.

Pactum triplex
cum Abrahamo
filius Dei incar-
natus adimplet.

Gene: 12. & 1.

Peregrinatio fi-
lij Dei in terra,
per exinanitio-
nem duplicem,
Philip: 2. & 5.
Psal: 21. & 5.

Ierem: 14. & 9.
Ioan: 16. & 27.
Lucæ 9. & 38.

Gene: 15. & 9.
Lucæ 2. & 23.
Hebr: 2. & 23.
Lucæ 24. & 26.

Circumcisionis
fœdus Christus
consumauit.
Gene: 12. & 10.

Christus recens natus, voluit sese mox recognoscere filium Abrahamæ, à quo secundum carnem genus duceret: ut pacta cum illo ab initio inita, in veritatem & opus ipsum adduceret. Triplex autem pactum Dei cum Abrahamo fuisse legimus. Primum quidem, quando Gene: 12. iubetur egredi de terra & cognatione sua, & domo patris sui, & abire in terram quandam incertam, sibiq; minimè cognitam. Hoc pactū verè in seipso renouauit, & exhibuit filius Abrahamæ Christus, quando exinanauit Deum in hominem, & hominem rursus in seruum, immò etiam in vermem: & exiens à Patre, venit in hunc mundum, quasi colonus, & vir vagus, atq; peregrinus, non habens vbi caput suum reclinaret. Secundum pactum Abraham à Deo receperat, quando Gene: 15. per immolationem variorum animalium, accipit prædictionem, sese cum semine suo multas persecutiones experturum, tandem autem ex hostibus vindicatum, in terra promissionis conquieturum. Hoc etiam pactum representauit Christus, quando adhuc infantulus cum animalibus secundum legem Moysis in templo sistitur, & à Simeone acceptatur, tanquam agnus innocens, variè excrucians, & tandem immolands: ut per passionem consumatus, vindicatis hostibus, intraret in gloriam suam, & futurus in ruinam & resurrectionem multorum, multos quoq; filios ad eandem gloriam secum adduceret. Tertium pactum Dei cum Abraham, & quidem semini eius proprium & peculiare Gen: 12. erat, ut incipiendo ab ipso Abraham (qui propterea pater Circumcisio-

cumcisionis vocaretur) omnis eius masculina posteritas, in virili membro circumcideretur: nec aliàs in populo Dei & promissionis, censeretur, quin potius periret de populo suo. Idipsum in hodierni festi memoria exhibet Christus, quando ad redemptionem nostram, non satis habet tam profundè humiliari & exinaniri, & in alieno sanguine animalium Deo Patri offerri: nisi etiam tanquam verus sacerdos, incipiat per proprium sanguinem in Sancta Sanctorum intrare, nosq; ex perditione illuc quoq; reducere. Festum igitur hodiernum maximam populo Christiano consolationem afferre debet: cùm sit initium quoddam redemptionis nostræ sanguine Christi partæ. Hodie namq; ex throno cœlesti processit & apparuit nobis, *agnus ille tanquam occisus*, qui secreta redemptionis nostræ à sæculis abscondita, aperiret, nobisq; ad Sancta Sanctorum aditum romphæa infernali præclusum, per sanguinis sui primitias referare inciperet: vnde meritò cum cœtibus illis cœlestibus, in gaudium, iubilationem, & gratulationem, erumpere debeamus. Vt igitur maiori deuotione & fructu idipsum exequamur: in præsentī sermone primò referemus causas institutæ Circumcisionis, eorumq; mysteria explicabimus. Deinde ostendemus, cur Christus legi nō subiectus, Circumcisionem subire voluerit. Postremò de noui anni aspicio aliqua documenta Christiana subiiciemus.

Quantum ad primū. Circumcisionis institutæ rationes plures apud Theologos reperuntur. Nos ad quinque eas reducemus. Prima quidem erat, vt in genere humano, semen statim post lapsum in paradiso promissum, Diuinum nimirum, à Diabolico, post datam legem, aliqua nota externa discernere. Ex qua etiam ratione videtur signum istud fuisse constitutum in eo membro, quod seminis atq; ipsius propagationis humane proprium est instrumentum. Quam rationem innuebat Moyses dicens: *Quando diuidebat altissimus gentes; & quando separabat filios Adam. Pars Domini populus eius, & Iacob funiculus hereditatis eius.* Ideo notant Ecclesiæ antiquissimi Doctores, multos ab iusto Abel viros Deo placuisse, sed & Enoch in cœlum translatus fuisse, ante institutionem Circumcisionem: immò & post illius institutionem, Iob, Abimelech, Melchisedech, & alios non paucos, absq; eius susceptione Deo placuisse. Quinetiam Apostolus deducit, ipsum Abrahamum ante Circumcisionem iustificatum, & amicum Dei appellatū fuisse, per fidem promissionum: Circumcisionem autem veluti quoddam signaculū eiusdem fidei, quod populū fidelem ab infideli distingueret, postmodum accepisse. Hac etiam ratione Deus, præceptū Cir-

Hebr: 9. & 11.

Circūcisio Christi primitiæ redemptionis per sanguinem.

Apocal: 5. & 6.

Argumentum & partitio sermonis.

Causa legalis circumcissionis.

Causa legalis circumcissionis. Prima causa, vt semen & populus dei à diabolico distingueretur.

Gene: 3. & 15.

Ioan: 8. & 44.

Deut: 32. & 8.

Iustin^o dialogo cum Tryph.

Tert: con Iudæ.

Iren: li: 4. ca: 30.

& cap: 42.

Epipha: contra Ebionitas.

Rom: 4. & 2. 11.

Theodoret^o in hunc locum,

cumcisionis, quamuis vniuersale & saluificum, passus est relaxari atq; intermitteri, quando populus Israeliticus in deserto fuisset solitarius. Quando verò in terra promissionis, gentibus vicinis fuisset circumseptus, præceptum eiusdem Circumcisionis per Iosue voluit esse renouatum. Iam verò in noua lege, populo utroq; in vnũ ouile Christi coacto, eiusmodi distinctionis per Circumcisionem, finem accepit necessitas. Confirmatur hæc ratio, posteriori præcepto: quando *Exod: 12.* ad consortium Phæse, & comestionis agni Paschalis, non admittebatur alienigena, hoc est, qui ritu populi Dei non fuisset circumciscus. Simili quoq; exemplo legitur Achior ille,

Exod: 12. v. 45.

Iudith 14. v. 6.

Secunda causa

circumcisionis,

pactum inter De-

um eiusq; popu-

lum.

Astor: 7. v. 8.

Gene: 17. v. 10.

Aug: lib: 16. de

Ciuit. cap: 26.

Filius Dei p cir-

cumcisionem fa-

ctus sponsus san-

guinum, ad par-

cendum generi

humano.

Exod: 4. v. 13.

Orig: lib: 5. con-

tra Celsum.

Aug: lib: 2. in

Exod: quæst: 11.

Cyrl: Alexand:

lib: 4. in Ioan:

cap: 51.

Maria Sephora

comparata.

Exod: 1. v. 16.

Exod: 1. per Pharaonem iusserat, quidquid prolis masculinæ natum

esset, illicò ante ipsam Circumcisionem interficere, vel aquis suffo-

carc.

care. Tertia ratio Circumcisionis erat : vt esset in remediū peccati originalis : sicut oblationes & sacrificia, erant instituta, ad expiationem peccati actualis : dicente B. Gregorio : Quod apud nos valet aqua Baptismi, hoc erat apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus Sacrificij, vel pro iis qui ex stirpe Abrahę prodierant, virtus Circumcisionis. Hęc ille. Non quod (vt suprà diximus) Circumcisio ipsa haberet vim tollendi peccatum originis : sed quod erat signaculum quoddam (vt vocat Apostolus) fidei, per quam credebatur & sperabatur venturus Messias ex semine Abrahę, qui peccatum pretio sanguinis expiaret. Hoc mysterio Exod. 4. & Iosue 5. Circumcisio perficiebatur cultris lapideis, vt Christi, qui petra est, virtus, quę per fidem est, purgationem peccati, in ipsa etiam Circumcisione adumbraret. Fiebat etiam in membro generatio, ambitu circulari, vt videlicet expiationis modus propagationi culpę responderet. Nam secundum Anselmum, persona Adę infecerat naturam : deinde natura infecerat personam : quia nimirum secundum Apostolum Romi : 8. *per primum hominem peccatum in omnes, id est singulos homines pertransit, in quo omnes peccauerunt.* Congruum igitur erat, vt vicissim persona secundi Adę cœlestis, hoc est Christi, naturam sic infectam reficeret : quod utiq; peractum est, redemptione Christi per sanguinem parta, cuius arrham quandam & veluti arrhabonem, Christus infantulus in proprio corpore per Circumcisionem exhibuit. Quarta ratio est, vt sicut obscura lex, in lucem Euangelicam, sic Circumcisio signaculum fidei, in Baptismum, qui fidei simul & signum, & res ipsa signata est, transferretur. Quod expresse attestatur Apostolus sic inquires : *In Christo circumcisi estis, circumcissione non manu facta, in expolatione corporis carnis, in Circumcisione Christi conscripti ei in Baptismo : in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, &c.* Hoc etiam attestatur S. Ioannes dicens : *Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, IESVS Christus, non in aqua solum, sed in aqua & in sanguine.* Circumcisio enim præsignabat peccati purgationem, per effusionem sanguinis Christi in pretium, Baptismus autem in ablutionem eorundem peccatorum, per regenerationis lauacrum. Atq; ita sicut Circumcisio erat peculiaris nota, & quasi tessera, populo Israelitico : sic Baptismus populo Christiano, secundum quam, ab infidelibus populis distinctus, Patri, & capiti fidei suę Christo adunaretur. Quinto : Instituta erat Circumcisio carnalis, vt Circumcisionem veram spiritua- lem adumbraret, & tandem in noua lege exhiberet. Siquidem secundum Apostolum : *Omnia in figuram continebant populo illi Israelitico,*

Tertia ratio circumcissionis.

Circumcisio in signo fidei, erat remedium peccati originalis.

Greg. super Iob lib : 4. cap : 2.

August. de Ciuitatib : lib : 15. cap : 16.

Rom : 4. & 11.

Circumcisio cur fiebat cultris lapideis.

Exod : 4. & 13.

Iosue 5. & 2.

1. Cor. 10. & 4.

August. tract. 30. in Ioan.

Anselmus.

Rom : 8. & 12.

Quarta causa.

Circumcisio carnalis in baptismum transiit.

Colos. 2. & 11.

Ioan : 5. & 6.

Christus quomodo venit per aquam & sanguinem.

Christus quomodo venit per aquam & sanguinem.

Christus quomodo venit per aquam & sanguinem.

Quinta causa.

Circumcisio carnalis erat typus circumcissionis spiritualis.

1. Corin. 10.

vt in noua lege, ipsa veritate comprobarentur. Sicut igitur ibidem Apostolus dicit, omnes illos Israelitas fuisse participes Baptismi Christianorum in nube, quæ proxima potentia aquam continet: sic à contrario consequitur, Christianos futuros quoq; fuisse participes modo spirituali eorum Circumcisionis, in præputio, non carnis, sed cordis, & ipsius mentis, vt postea suo loco dicemus.

Secunda Pars.

Christus nõ ex obligatione, sed mysterio & ministerio, suscepit Circumcisionem.

Ioan: 6. § 28.

Hebr: 7. § 26.

1. Petr: 2. § 22.

Hebr: 1. § 3.

Ioan: 1. § 29.

Psal: 68. § 5.

Ephē: 2. § 14.

Nam verò Christum non subiectum fuisse Circumcisioni legali, patet ex iam dictis causis, propter quas fuerat instituta. Primò enim, non debebat distinguì aliquo signo creato & visibili, quem Deus Pater signauit, & cœlitus contestatus est: & qui natura sua esset *sanctus & impollutus, & à peccatoribus segregatus*. Eadem ratione, non indigebat aliqua purgatione seu expiatione à culpa, *qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius*: sed qui ipse potius peccatorum purgationem faciebat, vt Deus, & vt homo, & agnus innocens, peccata quæ non fecit sustinebat, & *quæ non rapuit pro aliis exolvebat*. Tertiò, non indigebat antiqui fœderis seu testamenti externa contestatione, qui ipse est, secundum Apostolum, *pax nostra, qui fecit vtraq;*

Christus Circumcisione & Baptismo nõ sanctificabatur, sed ea sanctificabat. *torum euacuans, vt duos condat in semetipso in vnum hominem, faciens pacem, & reconcilians ambos in vno corpore, Deo, &c.* Quartò, poterat Dominus in aliis & non in seipso, Circumcisionis mysterium in Baptismũ commutare, qui innocens & impollutus vtroq; non indigeret, quin potius, vt sicut sanguine suo veteres hostias, sic corpore suo aquas Baptismi sanctificaret. Consequitur ergo, eum voluntariè subiisse legem, *vt legem non solueret, sed adimpleret, & vt eos qui sub lege erant redimeret, & in spiritualem libertatem reuocaret*: Insuper etiam, vt sese verè filium Abraham contestaretur, & scandalum Iudaicæ incredulitati quantũ in se est, præcluderet. Vnde septem præcipuas rationes spontaneè M

istius Circumcisionis colligere possumus: Primas autem tres ex eiusdem Apostoli verbis: Misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret, & adoptionem filiorum reciperemus.

Primò igitur subiit Christus Circumcisionem, vt sicut secundum veram Diuinitatem, exhibuerat sese Circumcisionis ministrum, vel potius institutorem: sic secundum veram & non fictam (vt quidam

Christus Circumcisionis dator vt hæretici asseriebant) humanitatis carnem, ostenderet sese eiusdem Deus, susceptor Circumcisionis susceptorem. Deinde, vt qui legem Circumcisionis vt homo verus, condidisset, veniens in mundũ, eam nedum dissolueret, sed potius adimple-

adimpleret, & in perfectionē redigeret. Secundò, ait S. Bernardus : Voluit Christus baptizari & circumcidi, vt sese veteris legis & Euan-
 gelij auctorem ostenderet : Quoniam qui per seipsum ait : *Nisi quis
 renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c.* Idem ipse per seruum suum
 prius dixerat : *Omni anima, cuius praputij caro circumcisa non fuerit, peribit de
 populo suo.* Tertiò, vt adoptionē in filios Dei suosq; cohæredes, quam
 nobis in lege gratiæ, ex lauacro regenerationis, per fidem exhibitu-
 rus erat, prius signaculo fidei, per Circumcisionem Abrahamæ, eiusq;
 fideli semini promisso, præsignaret, & quodammodo inchoaret.
 Quartò, vt tanquam verus Messias promissus, originem suam secū-
 dum carnem referret, non solum ad Moysem eiusq; legem, sed etiā
 ad patres fidei antiquiores, à quibus Moses circumcisionem accep-
 ptam, lege etiā scripta tradidisset. Quintò, ne scandali aliquam
 occasionem præbuisset Iudæis, qui Sabbati violationem in hominis
 sanatione calumniâtes, magis id ipsum obseruassent in defectu Cir-
 cumcisionis, quæ veluti caput legis, veros ex aliis populis Israelitas
 designabat : Qua ratione etiā Dominus quæstionem de Sabbati
 violatione, in Circumcisionis obseruationem detorsisse visus est.
 Sextò, circumciscus est Christus, vt contra superbiam, quæ erat pec-
 cati initium, humilitatem quæ esset salutis fundamentum, in seipso
 edoceret : quando qui legislator ipse & supra legem est, ceremo-
 niis legalibus, & qui absq; omni peccato est, eius expiationi, seip-
 sum subiicit. Deniq; circumciscitur Dominus, vt futuræ copiosæ
 redemptionis suæ, archam sanguinis sui, Deo Patri exhibeat : (quæ
 admodum auidus emptor, intimis etiā sese expoliat, vt mercem
 sibi optatissimam indubia certitudine acquirat) vtq; exinde tan-
 quam ex capite, in nos veluti membra, eiusmodi redemptionis fru-
 ctus deriuetur. Perpulchrè S. Bernardus : Non (inquit) iam quæ-
 rere est Christianis, cur voluerit Christus Dominus circumcidi : pro-
 pter hoc siquidem circumciscus est, propter quod natus, propter
 quod passus. Nihil horum propter se, omnia propter electos. Et ali-
 bi : Circumciscitur puer, & vocatur *IESVS*. Quid sibi vult ista con-
 nexio? Circumciscio nempe magis saluandi, quàm Saluatoris esse
 videtur : & Saluatorem circumcidere decet, quàm circumcidi. Sed
 agnosce mediatorem Dei & hominum, qui ab ipso Natiuitatis suæ
 exordio, diuinis humana sociat, ima summis. Et rursus alio loco :
 Quid est enim Circumciscio, nisi superfluitatis, & peccati indicium?
 In te, Domine Iesu, quid est superfluum, quod circumciscitur? Non-
 nē tu verus Deus es de Deo Patre : homo verus sine omni pecca-
 to, de

2.
Christus sicut le-
gis vtriusq; au-
tor, sic & adim-
pletor.

Matth : 5. & 18.
Ioan : 3. & 5.

Gen : 17. & 14.
3.

Circumcisionis
signaculo, futu-
ra adoptio præ-
signata.

4.
Christus Messias
ortum suum ex
patribus, non ex
lege, cōtestatur.
Ioan : 7. & 22.

5.
Christus vitan-
do scandalum,
circumciscitur.
Ioan : 5. & 16.
cap : 9. & 16.

6.
Humilitatē Ch-
ristus docuit, su-
beundo legem.

7.
Circūciscus Chri-
stus, nō sibi, sed
redemptioni &
cōpassioni no-
stra.

Bernar : ser : 22.
de Circumcisc.
Idem serm : 1.

Bernar : serm : 37.

to de virgine matre? Quid facitis circumcidentes eum? Putatis
 Gene: 17. & 14. quia super eum possit cadere illa sententia: *Masculus, cuius praputij caro*
 Iſa: 49. & 15. *circumcisa non fuerit, peribit anima ipsius de populo suo? Potest obliuisci Pater filij*
ueri sui? Aut non cognosceret eum, nisi signum circumcisionis ha-
 beret? Immo verò, si quo modo posset non cognoscere *filium, in quo*
 Matth: 17. & 5. *ei bene complacuit, ex hoc maximè signo poterat ignorare eum, inuen-*
 ta in eo Circumcisione, quam peccatoribus ipse prouiderat, ob pur-
 gationem utiq; delictorum. Sed quid mirum, si caput pro mem-
 bris accepit curationem, quam tamen in seipso non habuit necessa-
 riam? Nonne & in membris nostris, sæpe pro vnus infirmitate,
 alteri adhibetur curatio? Dolet caput, & in brachio fit coctura:
 (cauterium fortasse ignitum intelligit) dolent renes, & fit in tibia.
 Ita hodie pro totius corporis putredine, cauterium quoddam infi-
 xum est in capite. Deniq; quid mirum, si pro nobis dignatus est cir-
 cumcidi, pro quibus dignatus est mori? Totus siquidè mihi datus,
 & totus in meos vsus expensus est. Hæc omnia Bernardus.

Tertia Pars.

Anni auspiciū
 Christiāis, à Chri-
 sto cur nō à Ia-
 no vel Cæsare.
 Iust: ora: ad Ant.
 Idē habet Orof.
 Aug: lib: 18. cōn-
 Faust: cap: 5.
 Ianus bifrons fa-
 bulosus, verius
 Christo quadrat
 Cicer: lib: 2. de
 natura deorum.
 Macrobi: in Sa-
 turnalibus.
 Cypr: de vāi-
 tate Idol.
 August: lib: 7. de
 ciu: Dei cap: 7.
 Christus, nō An-
 tichristus, mutat
 tēpora, eorum-
 que leges.
 Dan: 7. & 25.
 Dan: 2. & 22.
 & 4. & 31. Aug: Ciuit: 15. cap: 1. & 11. Christo vero Cæsari debetur primum anni auspiciū.

Ceterum ad dignitatem hodierni festi nō minùs pertinet,
 quòd ab eo populus Christianus, anni Solaris exordium
 auspiciatur. Quemadmodum enim Hebræi, anni eiusdem
 initium trahebāt, ab initio mensis Martij, qui fuisset creationis vni-
 uersi exordium: Sic Christiani multò rationabiliùs annum initian-
 tur à die, qua filius Dei post carnem ex virgine assumptam, descri-
 ptione Imperiali (vt attestatur Iustinus martyr) inter filios homi-
 num annumeratus, primitias sanguinis sui, ad creationem seu re-
 demptionem mundi profuditset. Deinde Gentiles, præsertim Ro-
 mani, exordium anni consecrabant Iano bifronti Deo fabuloso,
 propter singularem quādam, atq; aded primam simulq; extremam,
 temporum ac rerum prouidentiam. Quod multò rectius accom-
 modari debet Iesu Christo Dei & Mariæ filio, qui in vna persona
 Deus & homo, simulq; sapientia æterna existens, est rerum omniū
 principium & finis, attingens à fine ad finem fortiter, & disponens omnia suauiter. R
 Deniq; si Antichristus tantam sibi arrogabit potestatem, vt putet se
 posse mutare tempora, & leges temporum: Multò magis id cōueniebat Chri-
 sto Messia, eidemq; vero Deo, qui propria potentia, veluti omni-
 um creator, mutat tempora & ætates: Ideoq; institutum seu compu-
 tatio anni, quæ antehac Iulio Cæsari, tanquam orbis primo Roma-
 no Monarchæ tribuebatur, cederet Christo Regi regum & Domino domi-
 nantium;

nantium : idq; eo die & tēporis articulo, quo ipse longè nobilior Cæsar, per corporalem Circumcisionem, Regni sui per sanguinem consummandi, inchoationem præmonstrasset. Conuenit & illud quod S. Hieronymus Ianuarius, quasi ad ianuam anni seu temporis deriuat : simul Poëta Ethnicus sic canens :

Hier: in 8. cap: Zachar.

Ouid: 2. Fastor.

Primus erat Iani mensis : quia ianua prima est. &c.

Ipse est enim *vir oriens*, ianua & principium, non solum anni & temporis, sed sæculorum, quæ (teste Apostolo) per ipsum sunt constituta, & in ipso constant. Ex his, quas hactenus retulimus rationibus, Gentilitas Kalendas Ianuarias in præcipua solēnitate habebat, & ad imprecationem noui & fœlicis anni, munusculis etiam ac variis superstitionibus, Deos suos polluebat potius pollutos, quàm ex se inglorios honorabat. Quos ritus nefarios, Ecclesia vt filiis suis fidelibus præriperet, instituit in officio Diuino totius illius temporis singulares & vberiores laudes Diuinas, & gratiarum actiones, quibus populus Dei authorem redemptionis suæ recognosceret, & maiore gratitudine Iudaicæ perfidiæ cōtraria exciperet: atq; exinde fœliciora quæq; noui anni auspicia expectaret. Sed dum populus Christianus, ex antiquo abusu, contra tot veterū SS. Patrum monita, eiusmodi spectaculis illicitis sese immiscet, factum est successu temporis, vt *Zizania isrud à Sathana superfeminatum*, optima Ecclesiæ germina suffocare contendat: quando nimirum singulæ illæ sacratissimæ feriæ, quæ à Natali Domini vsque ad Quadragesimam producuntur, nouis subinde & peculiaribus, tum superstitionibus, tum luxuriis & debacchationibus, contaminentur: quarum initium à Kalendis illis Ethnicis prodiisse, vel prima illa ludicrorum istorum denominatio, quæ nostris Kolenda dicitur, argumento esse potest. Nec satis habuit Sathana malitia & astutia, vt homines Christi sanguine sibi ereptos, & in filios adoptionis diuinæ mācipatos, interius in anima per tot tantaq; flagitia denuò manciparet: nisi eos etiā exterius per Laruas seu Mascharas, imagine & charactere suo, in facie piæ matris Ecclesiæ gementis, consignaret. Tantum scelus, cū ad correctionem condignam, verba in me non inueniat: defectum hūc nostrū suppleat grauissima correptio Tertulliani sic scribētis: Tertul: lib: de Non utiq; eas habenas conuersationis immuttat, (Apostolus) vt quoniam necesse sit & conuiuere nos, & commiscere cum peccatoribus, idēd & cum eis peccare possimus. Ibi enim commercium vitæ, quod Apostolus concedit: hūc peccare quod nemo permittit. Licet conuiuere cum Ethnicis, commori non licet. Conuiuiamus

Hebr: 1. 2. Colos: 1. 16.

Gentiles initiū Ianuarij auspiciis anni futuri sacrabant.

Plin: lib: 28. hist: cap: 2.

Sueton: in Augusto cap: 57.

Matth: 13. 25.

Post natiuitatem batorum natiuitatem prophetarum

Kolenda à Kalendis ludicris dicta.

Ludi gentiles vel diabolici, in festis Christianorum taxantur.

Tertul: lib: de Idololatria.

1. Cor: 9. 22.

Isaia 1. * 14.

cum omnibus : conlitemur ex communione naturæ , non superstitionis. Pares anima sumus , non disciplina : compossessores mundi , non erroris. Quod si nobis nullum ius est communionis in eiusmodi cum extraneis , quantò scelestius est hæc inter fratres frequentare ? Quis hoc sustinere aut defendere potest ? Iudæis dies suos festos exprobrat Spiritus sanctus : *Sabbata , inquit , vestra , & neomenias & ceremonias odit anima mea*. Nobis quibus sabbata extranea sūt , & neomenia , & feriæ à Deo aliquândo dilectæ , Saturnalia & Ianuariæ , & Brumæ , & Matronales frequentantur , munera commeant , strenæ consonant , lusus , conuiuia constrepunt. O melior fides nationum in suam sectam , quæ nullam solennitatem Christianorum sibi vendicat , non Dominicum diem , non Pentecosten , etiam si nossent , nobiscum non communicassent ; timerent enim ne Christiani viderentur. Nos ne Ethnicis pronunciemur , non veremur. Si quid & carni indulgendum est , habes non dicam duos dies tantum , sed & plures. Nam Ethnicis semel annuus dies quisq; festus est , tibi octauo quoq; die : excerpe singulas solennitates nationum , & in ordinem texe , Pentecosten implere non poterunt. Hæc Tertulliani verba , excipiat , & concludat , penitiùs propositum nostrum exprimens aurologus ille Chrysologus , sic inquit : Vbi nostram Christus piè natus

Chrysol. ser. 155.

Festa Dei in ludicra Sathanæ conuersa.

Dñi Gentilium inimici & scelesti , plectendi , non adorandi.

Idololatriæ vanitas & stultitia.

Rom. 1. * 22.

Luxus Idololatriæ causa & fomes.

est ad salutem , mox Diabolus Diuinæ bonitati , numerosa genuit , & pernitiōsa portenta , vt ridiculum de religione componeret , in sacrilegium verteret sanctitatem , de honore Dei , Deo pararet iniuriam. Hinc est fratres , hinc est , quodd hodie Gentiles Deos suos scditatibus exquisitis , excogitato dedecore , & ipsa turpitudine turpiores Deos suos videndos trahunt , distrahunt , pertrahunt , quos faciunt non videndos. Quæ vanitas , qualis dementia , quanta cæcitas fateri Deos , & eos ludibriis infœlicibus infamare : Irrisores sunt , cultores non sunt , qui Deos quos venerantur illudunt : iniuriis afficiunt , non honorant , qui Deos à quibus se formatos existimant , sic deformant , confundunt , non glorificant , qui eos de ipsa confusione componunt. Verè , sicut ait Apostolus , *quia non probauerunt Deum habere in notitia , tradidit illos Deus in reprobum sensum , vt faciant ea que non conueniunt* : quando eis quibus humana abrogant , dant Diuina : quando eos iudicant dignos cœlo , quando ipsos faciunt terra ipsa non dignos , verè dati sunt in reprobum sensum , & non est hoc iudicij diuini , est hoc sapientiæ Dei , vt ipsi sint iniuriarum Dei vindices , qui iniuriæ probantur auctores. Quæ ira , quæ ultio , sic in Deum de idolis exequeretur offensam , vt eos quos vetustas aris , incenso victimis

victimis, gemmis, auro, Deos esse mentita est, polteritas turpi cul-
 tu homines fuisse turpissimos iudicaret, & eorum vitam, mores, a-
 ctus, ipsis eorum signaret in vultibus, ac doceret tales fugiendos
 esse potius quàm colendos? De fleamus fratres, & eos qui talia sunt
 secuti, & nos euasisse talia cœlitus gaudeamus. Quorum formant
 X adulteria in simulacris, quorum fornicationes imaginibus man-
 dant, quorum titulant incæsta picturis, quorum crudelitates com-
 mendant libris, quorum parricidia tradunt sæculis, quorum impie-
 tates personant tragœdiis, quorum obscœna ludunt, hos qua de-
 mentia Deos crederent, nisi quia criminum desiderio, amore sce-
 lerum possidentur, criminum Deos exoptant habere criminosos?
 Qui peccare cupit, peccatorum colit & veneratur auctores. Hinc
 est quodd Veneri adulter inseruit: hinc est, quodd se Marti crudelis ad-
 dicit. Hæc diximus fratres, vt proderemus causam, quare faci-
 entes hodie quæ talia sustinemus, faciant Gentiles Deos suos, & fa-
 ciant tales, qui videntibus & horrori sint & pudori: faciant vt eos
 aliquando & ipsi qui faciunt, horreant & relinquunt, & Christiani
 glorientur à talibus se liberatos esse per Christum: si modo non e-
 orum ex spectaculis polluantur, si eorum non inquinent thura ta-
 ctu, si huiusmodi fugiant de assensione discrimen: quia factis sem-
 per est æqualis assensus, Apostolo probante, cùm dicit: *Non solum*
 Y *qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Et si tanta est de assensione
 damnatio, quis satis lugeat eos, qui simulachra faciunt semetipfos.
 Nonne isti amiserunt imaginem Dei, similitudinem perdiderunt
 Christi, exuti sunt indumentum, qui se simulachrorum formis sa-
 crilegiis formauerunt? Sed dicit aliquis, non sunt hæc sacrilegio-
 rum studia, vota sunt hæc iocorum: & hoc esse nouitatis lætiti-
 am, non vetustatis errorem: esse hoc anni principium, non gentilita-
 tis offensam. Erras homo, non sunt, non sunt hæc ludicra, sunt cri-
 mina. Quia de impietate ludit, de sacrilegio quis iocatur, piaculū
 quis dicit risum? Satis se decipit, qui sic sentit: tyrannus est, tyran-
 ni habitum qui præsumit. Qui se Deum facit, Deo vero contradi-
 ctor existit: imaginem Dei portare noluit, qui idoli voluerit porta-
 re personam: qui iocari voluerit cum Diabolo, non poterit gaude-
 re cum Christo. Nemo cum serpente securus ludit, nemo cùm Dia-
 bolo iocatur impunè. Si qua sunt ergo viscera pietatis in nobis, si
 Z quæ est in nobis contemplatio humanitatis, si qua nos habet frater-
 næ salutis affectio, abstrahamus eos qui sic ad perditionem currūt,
 rapiuntur ad mortem, trahuntur ad tartara, festini sunt in gehen-
 nam.

Spectaculis præ-
 sentes sunt illo-
 rum rei.

Rom: 1. ¶ 32.

Laruati siue per-
 sonati amittunt
 imaginem Dei.

Ludicra Gentili-
 bus, Christiani-
 nis sunt crimi-
 na.

Ludere & ioca-
 ri cum serpente
 & diabolo, peri-
 culosum.

Christianus ne-
 dum spectacula
 vitet, sed singu-
 li singulos ab e-
 is retrahant.

Epilog^o exhortatoria.

Iesus Christus circumciscus, donariū noui anni.

Bono animo, bonus annus euenit.

nam. Abstrahat ergo pater filium, seruum dominus, parens parentem, ciuem ciuis, homo hominem, Christianos omnes qui se bestiis compararunt, exæquarunt iumentis, aptauerūt pecudibus, Dæmonibus formauerunt. Et ille qui liberat, inuenit præmium, qui negligit, acquirit offensam. Beatus qui suæ vitæ cultos est, & prouisor est salutis alienæ. Hæc Chrysologus. Amplectamini igitur charissimi ardenti pectore, ardentissimam simul & suauissimam tanti viri exhortationem: atq; pro donario vel monimento noui anni, quod more patrio ex hac Cathedra expectatis, habetote, & in cordibus & actibus vestris, iugiter conseruate *IESVM Christum, & hunc quidem circumciscum, vt sub illo tanquam capite, spiritualiter circumcisci, crescat & proficiatis, etate & sapientia, ceterisq; virtutibus, apud Deum & apud homines.* Et certi estote, quod ei cum *IESV* Salvatore eueniet bonus annus, cui cum Christo circumciso euenit bonus animus, *bonæ, inquam, illius voluntati,* quam Angelo denuntiante, pax in terris, gloria autem in cœlis consequitur. Quam nobis largiatur Christus Iesus cum Deo Patre, & Spiritu sancto, in æuum benedictus. Amen.

In festo Circūcisionis Domini, SERMO DECIMVS QVARTVS.

De spirituali Circumcisione.

Christi cum genere humano per sanguinem sociati typus.

Gene: 34.

Bernar: serm: 1. de circumcissione.

Ludo assimilationis Dei cum hominibus conuersatio.

Plato de Legibus Dialogo 7. Prou: 8. & 22.

Hodie filij Dei cum genere humano per sanguinem commercium, quo secundum S. Bernardum, filius Dei incarnatus, Diuina humanis sociavit, ima summis, liceat nobis, deuotissimi auditores, comparare cum non absimili illo pacto, quod principem Sichimitarum cum fideligenere Iacob pepigisse, sacra Genesis memorat historia. Ibi enim habetur, Dinam filiam Iacob, dum se ludis & spectaculis gentis illius immiscet, à Principe illo fuisse carnaliter oppressam: atq; exinde sic adamatam, vt eius coniugalia iura, Princeps ille cum populo suo, Circumcisionis consortio acquirens, morte tandem consignaret. Certè quod aliquando amator terrenæ sapientiæ, hominem ludum Dei esse censuit: id ipsum Diuina ipsa sapientia æternus Dei filius, in veritate professus est, sic inquit per Salomonem: *Quando (Deus Pater) appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens.* Et delectabar per

bar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum: Et delitiae mee esse cum filiis hominum. Enimuero ab initio mundi & promissionis de humana reparatione, idem Dei filius, quodam veluti ludo & spectaculo, seipsum generi humano exhibebat. Vt autem alias Dei Abrahamo
 plures eiusmodi apparitiones omittamus, potissimam illam Abra- prima apparitio
 hæ exhibitam expendamus, quæ secundum Constantinum Magnū, futuræ redemptionis ænigma.
 Diuinæ legis, ac Diuini cum hominibus commertij erat initium. Genes: 18.
 Ludum enim & spectaculum (si Diuinis humana componas) refe- Clemens Alex :
 rebat ; quando Deus in humana, Creator in creaturæ, specie, appa- li: 1. pedag: ca: 7.
 rebat : quando in tribus viris, vnus Dominus recognoscitur, adora- Euseb: li: 3. ca: 51.
 tur, & ad consortium domesticum inuitatur. Siquidem hoc vela- de vita Const.
 mine Dominus, in Diuina quidem natura tres personas in vna sub- Niceph: lib: 8.
 stantia, in humana autem, tres substantias (videlicet, Diuinitatem, cap: 30.
 animâ rationalem, & carnem) in vna persona adumbrabat. Ludus
 profectò & vmbra futuræ redemptionis erat, quando Dominus
 præcipuè sub arborem, crucis utiq; præfagam inuitatur, & induci-
 tur : quando lotionem pedum præmittit, ad expurgandum veteris 1. Cor: 5. & 7.
 legis fermentum, & nouam Euangelicæ gratiæ per sata farinæ tria Matth: 13. & 33.
 consperisionem, simulq; secundum Prophetam, ad speciosam pedū Isaia: 52. & 3.
 Euangelicæ annunciationis præparationem. Ludus omnino Diui-
 næ in hominem bonitatis exitit, virum, & insuper Deum, cum fœ-
 mina de risu dissimulato contendere, senibus & sterilibus annuam
 prolem humano quodam condictamine indicere : demumq; cœle-
 ste illud secretum & decretum de subuersione Sodomorum, homi-
 ni reuelare, & immutabile Dei consilium, licitationi cuidam huma-
 næ exponere. Huic vicissim ludo seu spectaculo, natura humana Incarnatiōis &
 in lumbis patris sui Abrabæ existens, sese commiscuit : quando ni- Circumcisionis
 mirum Abraham, veluti ex tabernaculo sensualitatis egressus, in typus, in copula
 ipso feruore, non tam diei, quàm fidei, in tribus viris, vnum Domi- Ding, cum duce
 num eminus speculatur, eidem occurrit, cominus recognoscit, a- Sichimitarum.
 dorat, compellat, & ad domestica veluti humanitatis iura, non so- Gene: 34.
 lūm allicit & inuitat, sed quasi etiam compellit: Deinde quando
 cœlestes hospites modo terreno excipit, & pertractat : quādo my-
 stica redemptionis futuræ profert fercula : quando de futura pro-
 le miraculosa, humana cum diuinis recipit condictamina : quando
 deniq; cœlestis iustitiæ sententiam, in terrenam indulgētiam com-
 mutare contendit. In tali profectò dignationis humanæ ludo, Di-
 na ista, hoc est natura humana, copulata est per incarnationē Ver-
 bo æterno Principi regum terræ : idq; non sine quadam oppressio-
 ne, quan-

Hebr. 2. & 14.

Deum fuisse pas-

sum in humana

natura.

Vide Epiphan:

con Dimarit.

Athan: Epist:

ad Epictetum.

Thema & dispo-

sitionis sermonis.

Circumcisionis

carnalis in spiri-

tualem transfe-

rendæ rationes.

Incôgruentia.

Cypri: de operi-

bus Christi car-

dinalibus.

Circumcisio car-

nalis secundum

sensum, non fi-

dem, ridicula.

2. Ratio.

Circumcisio na-

turaliter non ad

corpus, sed ad

inordinatos affe-

ctus ordinata.

Lact: li. 4. ca: 14.

Epiph: hæc: 30.

ne, quando nimirum naturis integris, suppositum humanum celsit diuino, vna & æterna diuinitatis persona remanente. Porro istam arctissimam coniunctionem tantopere adamauit filius Dei, vt secū- dum Apostolum, quando pueri *communicauerant carni & sanguini, ipse sese communicauit ei*: ideoq; quia sua innocentissima humanitas, ex pacto generis Abrahæ, subiacebat Circumcisioni, eam in persona sua diuina, sicut postmodum mortem ipsam (vt ibidem ostendit Aposto- lus) subire non detractauerit. Tantum igitur mysterium, & stupen- dum erga nos beneficium, vt dignius recolamus: Postquam Ser- mone superiori, legalem Circumcisionem pertractauimus: nunc cum Dei auxilio vestris precibus obtinendo, ostendemus. Primò: circumcisionem carnalem fuisse datam in typum multò melioris & nobilioris Circumcisionis spiritualis, & quæ sit illa. Deinde quò- modo eandem Circumcisionem spiritualem in nobis recognosce- re & exequi debeamus. Quantum ad primum: Circumcisionem legalem secundum carnem, fuisse typum potius quàm effectum, veræ & saluificæ per Spiritum Circumcisionis, ostendi potest sex rationibus. Prima deduci potest ex quadam incongruentia, quæ etiam teste S. Cypriano à Gentilibus fuit irrita tripliciter. Primò ra- tione cuiusdam crudelitatis. Deo enim censebant minimè conue- nire, vt Saluatoris benignitas, plagis infantum delectetur; & vt im- meritos, in ipso vitæ initio, periculo mortis addicat. Deinde pro- pter quandam fœditatem, quòd nimirum pactum diuinum cum ho- mine, in ea parte consignaretur, quam naturaliter homines erube- scunt. Deniq; propter quandam vilitatem. Leniusculum enim vi- detur, sanationem animæ, extrema pudendi membri pellicula con- quirere. Et hæc quidem Gentiles, secundum carnem iudicantes cau- sabantur. Quamuis nobis Christianis Spiritu edoctis, eiusmodi sal- uandi modus, non confusionem, sed potius gloriam inducat. Pro- pterea enim filius Dei nostræ carnis infirmitatem suscepit, vt sub specie rerum visibilibus, & egenorum quamuis elementorum, suæ diuinitatis communicationem exhiberet, & morte propria mor- tem nostram destrueret. Secundò: Circumcisio carnalis immutan- da erat in spiritualem, ex ipsa facti ratione. Observant enim anti- qui Ecclesiæ Doctores, Dei opera fuisse perfecta, magis autem cre- ationis hominis, propter quem reliqua fuissent cōdita. Non potuit igitur, neq; voluit Deus in homine aliquid superfluum creare: alio- qui potuisset illum absq; virili præputio plasmare. Quando igitur cum detruncat, in ea præsertim parte, per quam concupiscentiam propagari

propagari, vel ipsa primorum parentum perizonata contestantur: arguitur exinde, non præputium penis, quod Deus creasset, sed præputium cordis, quod serpens infernalis superinduxisset, hoc est prauos ac inordinatos affectus, fore præcidendos. Tertiò: Circumcisio spiritualis, supplere debebat carnalis insufficietiam. Nam secundum antiquissimos Ecclesiæ Doctores, multi præcesserunt homines ab ipso Adamo, ante & post Abrahamum, qui sine Circumcisione Deo placuissent, quamuis promissio reparationis humanæ ab initio lapsus humani facta fuisset. Quinetiam, cum reparatio illa futura esset per semen mulieris: Circumcisio tamen legalis, veluti exors perfectæ expiationis, sexum fœmineum excluderat. **A**ccedit & illud, quòd hominem à planta pedis ad verticem corruptum, Circumcisio legalis, in vna tantum, & quidem vili & occulta particula expiaret. Quarta ratio ducitur ex origine, & intentione istius Circumcisionis. Abrahâ enim prius erat pater & professor fidei & iustitiæ, quàm Circumcisionis. Circumcisionem autem accepit in pactum seu fœdus non ipsius salutis, sed in signaculum fidei, per quam aliis quoque; qui præputio & fide fierent filij Abrahæ, salus contingeret, vt ex professio ostendit Apostolus: qui etiam alibi sic determinat: *Non enim qui in manifesto Iudeus est, neque, quæ in manifesto est in carne Circumcisio: sed qui in abscondito Iudeus est, & circumcisio cordis, in Spiritu non litera, cui laus non ex hominibus, sed ex Deo est.* Et alio rursus loco: *In Christo Iesu (inquit) neque, Circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur.* Rectè igitur D. Macarius: Iudæi (inquit) ex Circumcisione agnoscebantur esse populus Dei: nunc verò populus Dei peculiaris, Christiani intus notam Circumcisionis cordi suo insculptam suscipiunt. Gladius enim spiritualis, superfluitatem mentis amputat, hoc est impurum præputium peccati. Ad eundem modum Tertullianus: *Iustificamur credendo Deo, sicut Abraham, qui in carnis integritate credidit; & vitam consequimur, sicut iustus ex fide viuit.* Quinta ratio patet ex ipsa legis interpretatione. Licet enim Moyses Circumcisionem carnalem populo Dei, non vt ex lege, sed tanquam ex patribus, multò firmiorem tradidisset; eam tamen postmodum ad spirituales reuocauit. Quod S. Cyprianus sic expressit: *Manet itaque; e rubescencia propter sensum, vt qui in agone contendit, sciens Circumcisionis mysterium, ab omnibus se absteineat, quæ possunt huic flammæ ministrare fomentum. Ferebatur enim illa Circumcisio corporalis in spiritualem, de qua Deut. 10. restauratis tabulis quæ fractæ fuerant, dixit Moyses: Circumcidite præputium cordis vestri, & cerni-*

cem vestram

Iust: cum tryph. Aug: tract: 30. in Ioan. & lib: 13. de Ciuitate. Ambr: epist: 72. Philo lib: de circumcissione. 3. Ratio ex Circumcisionis carnalis insufficietia. Iust: cum tryph. Tert: con Iud. Iren: lib: 4. cap: 30. & 42. Epiph: contra Ebionitas. 4. Ratio. Circumcisio carnalis erat signum non causa salutis per fidem. Genes: 17. & 10. Rom: 4. & 11. Iust: cum Trypho: in pluribus locis. Tert: con Iud. & lib: 5. con Marc. Epiph: contra Ebionitas. Idem con Corint. Rom: 2. & 28. Galat: 5. & 5. Macar: hom: 47 Tert: lib: 5. con Martionem. 5. Ratio. Moyses carnalem Circumcisionem ad spirituales reuocauit. Cypri: lib: de operibus cardin. Deut: 10. & 16. & 30. & 6.

cem vestram ne induretur amplius. Et Deut: 30. Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, vt possis viuere. Circumciditur autem cor, cum ab omni labe purgatur. Hucusq; Cyprianus. Ex his & similibus rationibus, S. Iustinus Martyr exprobrat Iudæis, Circumcisionem legalē, post illatam legem nouam, relictam illi genti fuisse, non ad gratiam, sed potius in contumeliam: vt populus, qui Diuino iudicio à gentibus esset vastandus, hoc signaculum sui perpetui exterminij retineret. Subsequitur ergo vltima ratio, Circumcisionem illam carnalem relatam fuisse ad Circumcisionem spiritualem, quam sicut (vt modo diximus) Deus per Moysen promiserat populo suo, sic Iosue successor eius typum ipsius Saluatoris gerens, in opus veluti inducere incēpit. Quamuis enim & ipsa denuò inducta Circumcisio, auferebat præputium carnale; tamen ablationem præputij cordis, quæ fit in Baptismo, præsignabat, ex sequentibus rationibus. Prima: quia præcepto secundæ illius Circumcisionis præmittitur transitus miraculosus aquarum Iordanis, qui hostium populi Dei animos perculisset: quod non obscure Baptismi virtuti, qua Circumcisio spiritualis perficitur, accommodari potest. Secundo: quia licet Circumcisio illa facta per Iosue, fuerit eadem cum priori, Abrahamæ eiusq; semini tradita (nisi quòd in deserto fuerit necessariò intermissa:) tamen Deus vocat eam secundam Circumcisionem, & nouo præcepto illam indicit: similiter ab antiquis Doctoribus vocatur noua & maior, non alio vt reor mysterio, quàm quòd aliquandò desinere debebat in nouæ legis spiritualem Circumcisionem, quæ est Baptismus. Hinc Apostolus asserit, *Israelitas mare transeuntes, baptizatos fuisse in nube, & in Moyse, consequente eos petra, quæ erat Christus*: quia nimirum Circumcisio cessauerat in deserto, eò quòd Duce Christo, qui sese veram petram Ecclesiæ exhibere debebat, in typum & primitias quasdam Baptismi esset commutanda. Eodem mysterio filius Moysis, petra circumciscus, factus erat sponsus sanguinum Angeli, & sic ab internetione liberatus. Vnde tertia sese prodit ratio: Siquidem Circumcisio illa secunda, iubetur fieri cultris lapideis. Nam secundum Iustinum Martyrem, sicut ferrum conueniebat obstinationi Iudæorum, sic lapis obedientiæ fidelium ex gentibus Christianorum, *qui excisi sunt ex petra*, vel potius in vera petra Christo & Petro stabiliti. Quarto: quia Iudæi prima circumcissione circumcisi, dicuntur propter præuaricationem periisse in deserto: ibidem verò nati, quasi desertam gentilitatem designantes, post susceptam secundam

Iust: cū Tryph. 6. Ratio. Circumcisio secunda sub Iosue referebat circumcissionē spiritualem sub vero Iosue Saluatore. Iosue 5. Baptismi notæ in circumcissione. 1. Iosue 5. Aug: quæst: in Iosue, cap: 1. 2. Circumcisio sub Iosue, dicta, secunda, noua, & maior, quia referebat baptismū. Iosue 5. 2. 4. Iust: cū Tryph. & quæst: 102. Epiph: locis cit. & in cōpēd: fid. Aug: epist: 108. Cyrill: lib: 1. in Ioan. cap: 21. Cypri: fer: de ratione circumcisc. 1. Cor: 10. 1. Exod: 4. 14. Epiph: cō: abio. 3. Circumcisio cultro lapideo Christum petram respiciebat. Iosue 5. 2. Iust: cū Tryph. Aug: tract: 30. in Ioan. 4. Iudæi ex deserto nouiter circumcisi Christianos designabant.

cundam Circumcisionem, veluti post transitum Iordanis à Deo (vt iam diximus) institutam, intrauerunt, & hæreditate possederunt terram promissionis, populo electo & fideli promissam: quod propriè præstat Baptismus, post carnalium cupiditatum refectionem & mortificationem. Quinta ratio ex effectu: quando post susceptam illam Circumcisionem, dicit Dominus ad Iosue: *Hodie abstuli opprobrium Egypti à vobis.* Egyptus enim denotat seruitutem Diabolipsum ex seruitute liberantem. Exod: 14. & 13. 6. Galgala seu reuolutio loci vterque Circumcisionis per Baptismum. Iosue 5. & 9. Hieron: contra Heluidium lib: 1. cap: 12. Hebr: 8. 7. Octaua dies Circumcisionis nouæ legi quadrat. August: Epist: 89. & 119. Cypr: serm: de ratione Circumcisionis. Circumcisionis Spiritualis per Baptismum & mortificatione ratio. Colof: 2. & 13. Iustin Martyr quæst: 102. Cypr: serm: de ratione Circumcisionis. Epipha: contra Ebionitas.

Secunda Circumcisio notat Baptismum ex seruitute liberantem. Exod: 14. & 13. 6. Galgala seu reuolutio loci vterque Circumcisionis per Baptismum. Iosue 5. & 9. Hieron: contra Heluidium lib: 1. cap: 12. Hebr: 8. 7. Octaua dies Circumcisionis nouæ legi quadrat. August: Epist: 89. & 119. Cypr: serm: de ratione Circumcisionis. Circumcisionis Spiritualis per Baptismum & mortificatione ratio. Colof: 2. & 13. Iustin Martyr quæst: 102. Cypr: serm: de ratione Circumcisionis. Epipha: contra Ebionitas.

Kgis ipsius in Euangelium commutationem, quam fuscè Apostolus describit, & prophetiis comprobat. Septimò: Vtraque illa carnalis Circumcisio præcipiebatur fieri die post natum infantem octauo. Quem quia & ipse Euangelista obseruat in Circumcisione Christi, qui supra legem erat, duplici mysterio ad legem nouam referebatur. De primo Augustinus: Sic (inquit) & in veteribus Sacramentis, Circumcisio paruulorum octauo die fieri præcepta est: quoniam Christus, in quo sit carnalis delicti expoliatio, quam significat Circumcisio, die Dominico resurrexit, qui post septimū Sabbati octauus est. Aliud mysterium S. Cyprianus sic subinfert: Hoc (signo Circumcisionis) cum octaua die iussu sit celebrari, & nomen circumciso aptari, intimatum est, his qui digni Sanctorum consortio censebantur, quod eorum nomina scriberentur in cælis, & æternæ beatitudinis, quam post huius vitæ septimanam octaua cōsequitur, hæredes fierent, & consortes, quicumque vitæ innocentia, & cœlibatus sanctimonia sese Domino consecrassent. Hactenus ille. Talem profectò Circumcisionem de qua hactenus diximus, expressit Apostolus sic inquit: *In quo (id est Christo, in quo placuit plenitudinem diuinitatis inhabitare corporaliter) circumcisi estis, circumcissione non manu facta, non in expoliatione corporis carnis (sed) in Circumcisione Christi, consepulti ei, in quo & resurrexistis, per fidem operationis Dei.* Eandem Circumcisionem sic latius explicat Iustinus Martyr antiquissimus. Circumcidimur & nos (inquit) Circumcisione Christi per Baptismum, exuentes ipsum Adam, per quē peccatores facti, mortui eramus: & induentes ipsum Christum, per quem iustificati resurreximus à mortuis. In quo, ait Apostolus, Circumcisi estis Circumcisione, quæ fit sine manibus, dum exuistis

1. Cor. 9. § 27.

Galat. 2. § 20.

Mortificatio
martyrii appa-
ratus.Cur in membro
concupiscentia
imperata Circū-
cisio, vt secus in
lege noua.

Psal. 39. § 8.

exuistis corpus vestrum. Eodem respicit S. Cyprianus sic scribens: Ideo circumcisio Abrahæ, & semini eius mandata etiam, vt in primis elementis discerent paruuli, semper propria memores sectionis, contraria curare contrariis: & ad cohibendos refrenandosq; turpitudinum appetitus, necessarium esse sale corrosorio, carnis perfricare pruritus, & semper recrudescentes desiccare putredines. Ad hoc corpus suum mortificabat Apostolus, totum se crucifigens, & omnibus extraordinariis motibus opponens cauterium: & vsq; aded corpus suum redigens in seruitutem, vt diceret: *Viuo iam non ego, sed viuit in me Christus*. Hoc antiquum redemptionis nostræ consilium, sanctis patribus reuelauit Deus; voluitq; vt paulatim assuescerent omnes passioni, & morti necessariæ, voluntariæ mortis opponerent libamentum: & pœnam in medelam, & supplicium in remedium commutarent. Imperata est Circumcisio, & pars illa corporis, in qua est voluptatum seminarium, & libidinis officina, iussu etiam in paruulis amputari: vt proprii primitias sanguinis, ei qui totum sanguinem suum oblaturus erat offerent. Et postea *M* subinfert: Vbi verè Christus Dominus venit, *de quo in libri capite scriptum est*, non iam truncationem præputij Euangelium imperauit, sed Circumcisionem cordis: & omnem tam membrorum quàm affectionum petulantiam gladio Spiritus refecari, immutabili decreto mandauit. Hæc Cyprianus. Sed iam Circumcisionem hanc spirituale ad praxim nostram accommodemus.

Secunda Pars.

Circumcisio in
Christo quomo-
do imitanda
Christianis, per
aquam & san-
guinem.
Bernar. serm. 3.
de Circumcisi-
one.

1. Ioan. 5. § 6.

Galat. 5. § 24.

2. Cor. 4. § 10.

IN Circūcisione Domini (inquit Bernardus) habemus fratres, quod amemus, & admiremur, habemus quod & imitemur. Hæc ille. Amor & admiratio, ex his quæ hætenus à nobis dicta fuerunt de mysterio Circumcisionis, colligi satis potuerunt. Reliquum est, vt imitationem quoq; ad nostram eruditionem & correctionem prosequamur. Quam luculenter nobis indicat B. Ioannes Apostolus sic inquit: *Iesus Christus venit per aquam & sanguinem, non in aqua solū, sed in aqua & sanguine*. Sic ille. Baptismi enim salutarem sic Dominus subiit, nobisq; cōmunicauit, vt meritum illius, profusione sanguinis sui per Circumcisionem iniciando, nobis quoq; baptismo sibi coniunctis, crucis & mortificationis sue sequelam relinqueret: secundum quod dicit Apostolus: *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis*. Et alibi: *Semper (inquit) mortificationem Christi in corpore nostro circumferentes*. Quocirca ad imitation-

N imitationem illius Circumcisionis S. Bernardus mellitis nos adducit verbis, sic inquit: Ad quid tibi (Domine Iesu) Circumcisio fuit necessaria, qui peccatum non cōmisiſti nec contraxiſti? Quod ipse non feceris, atas manifestat: quod non contraxeris, multò magis probat Patris diuinitas, & matris integritas. Summus sacerdos es, quem nec super Patre, nec super matre contaminandum esse, prophetatum est in lege, potiùs quàm mandatum. Est enim tibi Pater ab æterno, sed Deus est, in quem peccatum non cadit. Est & mater ex tempore, sed virgo: nec parere potuit incorruptio corruptelâ. Et paulò post: Non sic (inquit) impij non sic; Non sic agit peruersitas humane elationis: Erubescimus vulnerû ligaturam, qui (in vulneribus nati) de vulneribus interdû gloriamur. Et alibi: ratione & modum eiusmodi Circumcisionis sic rursus explicat: Et nos fratres circumcidi necesse est, & sic nomen salutis accipere. Circūcidi sanè non litera sed spiritu, & veritate: circumcidi non vno membro, sed toto corpore simul. Licet enim in ea parte in qua mandata est Iudais circumcisio, regnet additamentum Leviathan, quod à malo est, & amputari debet: vniuersam tamen occupat carnem. *A planta pedis ad verticem non est in nobis sanitas*, nec est aliqua pars, quæ non tabida sit hoc veneno. Propterea sicut paruulus adhuc in fide & dilectione populus, congruum sibi mandatum exigat Circūcisionis accipit: sic vbi creuit in virum perfectiorē, toto iubetur corpore baptizari: quæ totius est hominis integra circūcisio. Et paulò post: Quæ est ergo moralis Circumcisio nostra, nisi quam cōmendat Apostolus? *Victum inquirentes, & vestitū habentes, his contenti sumus*. Optimè prorsus circūcidit nos, & superflua refecat vniuersa, voluntaria paupertas: superflua refecit penitentiæ labor, regularis obseruatio disciplinæ. Hæc Bernardus. Quæ enim, quæso, perfectior potuit excogitari animi simul & corporis Circumcisio, quàm illa à cœlesti magistro sic nobis proposita? quando præmissis virtutibus, quæ secundum omnes animæ potentias, hominem veluti scala Iacob ad cœlum prouherent, subdit omnis concupiscentiæ & sensualitatis detruncationem, sic edocens: *Nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum*. Audistis quia dictum est antiquis: *Non occides; & qui occiderit, reus erit iudicio*. Ego autem dico vobis: quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit consilio. Qui autem dixerit fatue: reus erit gehenne ignis. Et ibidem: *Audistis quia dictum est antiquis: Non moechaberis*. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est cum ea in corde suo. Quod si oculus tuus dexter scandalizat te,

Christus innotens circumcisus ob imitationem nostram. Bernar: ser: 1. de Circumcisione.

Christiani in circūcisi mente notantur.

Circūcisio Christianorum vniuersalis in anima & corpore perfectissima.

Bern: ser: 1. de Circumcisione.

Leuiathan vascū concupiscentiæ subinde excreſcentis.

Iob 40. & 20. Isaia 1. & 6.

Circumcisio Euangelica omnia transcendit in Spiritum & in cælum eleuat.

1. Tim: 6. & 8.

Gene: 28. & 12.

Christus minister Circumcisionis Euangelicæ absolutissimus.

Rom: 15. & 8.

Matth: 5. & 21. & 28.

Christus quo
sensu membra
excessiua trun-
cari suadet.

Chrysostomus: ser. 27.

Matth. 5. § 33.

Matth. 10. § 24.

1. Cor. 7. § 29.

Circumcisionis
Euangelicæ ne-
cessitas & mo-
dus.

1. Cor. 6. § 11.

Circumcisio cor-
dis, quod pri-
mum in vita &
vltimum est.

Prou. 4. § 22.

Matth. 15. § 19.

Ezech. 18. § 31.

Psal. 50. § 12.

Lactantius: lib. 4.

Instit. ca: 14. 17.

Isaia 1. § 1.

lizat te, erue eum, & proiice abs te. Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum P
tuorum, quàm totum corpus mittatur in gehennam. Et si dextra manus tua scandali-
zat te, abscinde eam, & proiice abs te. Expedit enim tibi, vt pereat vnum membroru
tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam. Super quæ verba Chryso-
logus: Quamuis (inquit) Dominus, lapsus & vitia iusserit nos sic
secare, non membra: tamen si hoc Eua mater generis humani sic
fecisset, melius sine oculo & manu in vitam venisset, quàm totam
posteritatem suam lamentabilem misisset in mortem. Sic ille. Et
iterum ipse Dominus sic infert: Audistis quia dictum est antiquis: Oculum
pro oculo, & dentem pro dente: Ego autem dico vobis, non resistere malo: Sed si quis
te percuserit in dextram maxillam tuam, prabe ei & alteram: & ei qui vult tecum
in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: & quicumq; te
angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Qui petit te, da ei: Et volenti mu-
tuare à te, ne auertaris. Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio ha-
bebis inimicum tuum. Ego enim dico vobis: Diligite inimicos vestros: benedicite his
qui oderunt vos; & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Item alio lo-
co: Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram: Non veni pacem mit-
tere, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filium ad-
uersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam. Et inimici hominis domestici
eius. Similem spiritualem Circumcisionem edocet Apostolus: Hoc Q
itaq; dico fratres: Tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam nō
habentes sint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gau-
dentes: & qui emunt, tanquam non possidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam
non vtantur. Hæc ille. Quando igitur caput tuum, ô Christiane, inno-
center (vt suprâ diximus) Circumcisionem in corpore admisit, e-
amq; longè exactiorem in Spiritu, cœlesti magisterio edocuit: quid
tu membrum sub spinoso capite delicatum, in animo Circumcisio-
nem eam erubescis? Sanatus quidem es in Baptismo, ablutus, sanctifi-
catus, & iustificatus. Sed quia in fomite tibi ad certamen & coronam
relicto, nouas subinde sordes contrahis & superinducis, opus est,
vt eas subinde per mortificationem & pœnitentiam, reseces & e-
mundes. Incipe ergo ab eo, quod in te est primum, quod inquam
primum viuificatur, & vltimum moritur: & omni custodia custodi cor tu-
um: ex illo enim vita procedit: E conuerso autem, docente ipso Salvatore:
ex corde prodeunt male cogitationes, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa
testimonia, blasphemie: hæc omnia tanquam inutilia præputia & impe-
dimenta, reseca: & secundum Prophetam fac tibi cor nouum, & spiritum
rectum Dominus innouet in visceribus tuis. Et monente Isaia: Aufer mala cogi-
tationum tuarum. Pulchrè notat Lactantius, Circumcisionem carna- R
lem non

Iam non vacasse insigni mysterio. Si enim Deus voluisset, potuisset hominem creare sine inutili carne præputij: sed particulam cordi similem voluit Circumcisione denudari, ut ipsum cor denudandum esse ostenderet. Ex eiusmodi cordis Circumcisione, dependet reliqua corporis & sensuum Circumcisio, quam Gregorius Theologus sic egregie expressit: Oculi fornicando non seruat cælibatum & virginitatem: Lingua meretricando, Diabolo miscetur: Pedes inordinate gradientes, morbum aut periculum menti prouocant. Virginitatem conseruet, & cogitatio ipsa: non extra vagetur, & errabunda discurrat, non circumferat typos & formas prauorum operum. Nam & typus, pars est fornicationis: non idola sibi faciat imaginando, quæ anima odit. Hæc ille. Secundò igitur circumcidendi sunt oculi, veluti cordis seu mentis nuntij, vel secundum Ieremiam Prophetam, & Lactantium, *fenestre, per quas mors ad animum ingreditur, ut eam deprædet, atq; spoliât.* Ideo Dominus inter ea flagitia, quæ ex corde tanquam fonte prodeunt, ponit etiam oculum nequam. Et Salomon dicit: *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa.* Hoc etiam apertissimè docuit Saluator dicens: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus lucidum erit: si autem oculus tuus fuerit nequus, totum corpus tuum tenebrosus erit.* Truncandus igitur est oculus omni prauo aspectu iuxta illud Davidis: *Auerte oculos tuos ne videant vanitatem.* Et exemplo innocentissimi Iob dicentis: *Pepigi sedes cum oculis meis, ut non cogitarem de virgine.* Alioquin rectissime dictum est ab Augustino: Ne dicatis vos gerere animos pudicos, oculis impudicis: quia impudicus oculus, impudici cordis est nuntius. Tertiò, circumcidendæ sunt aures, ut dum diuinis monitis & inspirationibus mundana & carnalia ipsæq; adulationes obstreperunt, non audiantur. De quo ipse Dominus conqueritur per Ieremiam inquiens: *Cui loquar & cui contestabor ut audiat? ecce incircumcise sunt aures eorum, & audire non possunt: ecce Verbum Domini factum est illis in opprobrium, & non suscipiunt illud.* Et Dominus ipse ex Isaia: *Auditus audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis.* Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt. &c. Sic S. Stephanus aduersariis à sua prædicatione continentibus aures suas dicebat: *Incircumcisi auribus & cordibus, vos semper Spiritui sancto resistitis &c.* Quod autem de oculis & auribus, hoc etiam de aliis sensibus intelligendum est. Quartò: oportet circumcidere linguam, in cuius manu mors & vita, & quæ secundum S. Iacobum, *modicum quidem membrum est, sed magna exaltat, & maculat totum corpus, atq; inflamat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehenna: quam nullus hominum domare potest.* Eam verò linguam refrænare

Præputium cordis, non penis auferendum. Iustinus cum Triphone. Philo de Circumcisione. Gregorius Nazianzus oratione 31.

Circumcisio oculorum.

Ieremias 9. & 21. Lactantius loco citato.

Threni 3. & 51.

Marcus 7. & 22.

Prouerbia 26. & 21.

Lucas 11. & 24.

Matthæus 6. & 22.

Psalterium 118. & 31.

Iob 31. & 1.

Augustinus in Regula & Epistola 109.

Circumcisio aurium & aliorum sensuum.

Ieremias 6. & 10.

Matthæus 13. & 14.

Isaia 6. & 9.

Actus 7. & 51.

Circumcisio linguæ.

Iacobus 3.1. & 25.

refrenationem, propriè ad Christianos pertinere, superius sic edocuit : *Si quis putat se religiosum esse ; non refrenans linguam suam , sed seducens cor suum , huius vana est religio .* Hæc ille . Vtrumq; ergo horum circumcidendum est , vt docet Sapiens his verbis : *Sepi aures tuas spinis , & linguam nequam noli audire . Et ori tuo facito ostia , & fores auribus tuis .* Simile & illud Psal. 140. § 3. Psalmistæ : *Pone Domine custodiam ori meo , & ostium circumstantiæ labii mei .*

Circūcisio mystica manuum , perandi , iuxta illud Isaïæ : *Manus vestra plene sunt sanguine , hoc est inuitia & iniquitate .* Ideo clamat S. Iacobus : *Emundate manus vestras peccatores , & purificate corda vestra , duplices animo .* Deniq; oportet circumcidere pedes , hoc est impulsus quendam ad patranda mala : quem Apostolus & Psalmista sic depinxere : *Veloces pedes impiorum ad effundendum sanguinem .* Et Psalmista : *Non veniat mihi pes superbie , & manus peccatoris non moueat me .* Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem , expulsi sunt , nec potuerunt stare . Porro Circumcisionis modum docet Salomon dicens : *Fili mi , si te lactauerint peccatores , ne acquiescas eis . Si dixerint : Veni nobiscum , insidiemur sanguini , &c .* Et cum plures alias ille cēbras peccandi enumerasset , subiungit : *Fili mi ne ambules cum eis , prohibe pedem tuum à semitis eorum : pedes enim illorum ad malum currunt , &c .* Deniq; circumcidendum est totum corpus . Quod enim in legali præsignatione dictum fuerat : *Masculus cuius caro præputij non fuerit circumcisa , peribit anima eius de populo suo : id verissimè in noua lege exigitur , vt refecato præputio concupiscentiæ , corpus inhabitanti Spiritui diuino , impollutum & integrum conseruetur : iuxta illud Apostoli : Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis , & induentes nouum , eum qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius , qui creauit illum .* Et alibi : *Semper mortificationem Christi in corpore nostro circūferentes , vt vita I E S V manifestetur in corporibus nostris .*

Eiusmodi Circumcisio peragitur gladio illo verbi Dei ancipiti , & pertingenti vsq; ad diuisionem animæ & spiritus , compagum quoq; ac medullarum , & discretore cogitationum , & intentionum cordis . Neq; enim otiosè & ad verbosam tantum animi præparationem , tam exacta à Domino Circumcisio , seu mortificatio proponitur : sed à corpore tanquam instrumento bonæ vel malæ operationis , extendere sese debet , ad animæ rationalem : exindè verò Spiritu cōfirmari ad perfectionem , quam Dominus à nobis requirit , illa quæ retulimus dogmata , sic concludens : *Estote ergo perfecti sicut Pater vester cælestis perfectus est .* Qualem perfectionis æmulationem antiquissimus Martyr Ireneus diuinè prorsus edocet ex illis Apostoli verbis : *Ab omni mala specie abstinete vos : Ipse X autem Deus pacis sanctificet vos per omnia : vt integer Spiritus vester & anima & corpus ,*

Perfectionis æmulatio, secundum animam, corpus & spiritum.

1. Thes: 5. § 23.
Iren: li: 5. cap: 6.

corpus, sine querela, in aduētū Domini nostri I E S V Christi seruetur. Primò enim in carne, hoc est in corpore ipso, & animā sensitiua, exigit quoddā vestigium imaginis Dei, non ratione ipsius corporis (vt crasse asserabant Antropomorphitæ) sed vt ipse illorum confutator Augustinus intelligit, ratione formæ seu constitutionis corporis, quæ versùs cœlum formata arguit, quòd Dei & immortalitatis à natura capax existat. Exinde verò imaginem istam magis elucere in homine ipso, secūdum animam rationalem, cuius coniunctio cū corpore propria, hominem constituit: quando nimirum per fidem & baptismum induit Christum, & illi per compassionem seu mortificationem ad conglorificandū conformatur. Tertiò: ista imago in homine perficitur, quando pertingit vsq; ad Spiritum: hoc est quādo corpore & anima, sicut modo dictum est, dispositis, superuenit vigor ille Spiritus sancti, qui habitans in animis, simul & corporibus nostris, iuxta Apostolum, *reddit testimonium spiritui seu animæ nostre, quòd simus filij Dei*, & dirigendo modus & actus nostros per varia charismata, nos gratiæ & vitæ æternæ efficit cohæredes: atq; adeò Deo ipsi per Christum charitate nos coniungit, iuxta illud Apostoli: *Qui adhæret Deo, vnus spiritus est*. Et iterum: *Nescitis quòd corpora vestra membra sunt Christi*? Et alibi: *Nescitis quòd templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis*? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet eum Deus. Concludit tandem Irenæus: Perfecti (inquit) sunt, qui & Spiritum in se perseuerantem Dei habent; & animas, & corpora sine querela seruauerunt (Dei) id est, illam quæ ad ad Deum est fidem seruantes, & eam quæ ad proximum (iustitiam) custodientes. Hactenus Irenæus.

Talem Circūcisionem, & Christiani, satagunt Prædicatores vestri, verbo Dei, quasi cultro quodam lapideo, exigere in cordibus vestris. Sed quidnam proficiunt? Dum loquuntur placentia, placent & laudantur & ipsi. Cū veritatem dicunt, auditores pleriq; sibi metipsis malè conscij, deteriores etiā efficiuntur. Talibus quadrat illud B. Hieronymi: Disposui nasum secare foetentem, caueat qui strumofus est. Sic ille. Homines importunè queruli, similes sarrorio forcipi, qui scissuris pannorum inuolutus, tandem appulsit pugni ad tabulam suo sese strepitu prodit. Sic isti, generales prædicatorum correctiones, sibi met imputantes, vitia quæ in confessionibus Sacramentalibus fortasse occultauerant, sic publicè proprio iudicio produnt. Quando igitur filius Dei æternus, tam arcto carnis & sanguinis vinculo & fœdere, nos sibi copulauit, nobis potius quàm populo illi vmbatico, illud per Moysen dictum putemus: *En Domini*

Antropomorphitæ seu Vadiani, corpus Deo attribuentes. Niceph. lib: 11. hist: cap: 14. Aug: de Genesi cont: Manich: lib: 1. cap: 17.

Rom: 8. § 16.

1. Cor: 3. § 16

1. Cor: 6. § 16

Circumcisionis Spiritualis minus patientes adulti, quàm carnalis infantes.

Hieron: Epist: ad Bonasum.

Epilog⁹ exhortatoria: ex verbis Moisaicis. Deut: 10. § 14.

Domini Dei tui cœlum est, & cœlum cœli, terra, & omnia quæ in ea sunt: & tamen patribus tuis conglutinator est Dominus, & amavit eos: elegitq; semen eorum post eos, id est vos, de cunctis gentibus, sicut hodie probatur. Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & cervicem vestram ne induretis amplius: quia Dominus Deus vester, ipse est Deus Deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, qui personam non accipit, nec munera: Facit iudicium pupillo & viduæ: amat peregrinum, & dat ei victum atq; vestitum. Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis advenæ in terra Ægypti. Dominum Deum tuum timebis, & ei servies, ipsi & adharebis, iurabisq; in nomine illius. Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia, & terribilia, quæ viderunt oculi tui. In septuaginta animabus (potest hoc applicari exiguo collegio Apostolorum post Dominicam Ascensionem) descenderunt patres tui in Ægyptum, & ecce nunc multiplicavit te Dominus sicut astra cœli. Quo nos perducatur IESVS Christus pro salutis nostræ arrhabone hodie circumcisis, cū Deo Patre, & Spiritu sancto regnans in sæcula. Amen.

In festo Circūcisionis Domini, SERMO DECIMVS QVINTVS.

De nomine IESVS.

Adæ cœlestis & terreni, ut in natura, sic in nomine analogia.
1. Cor. 15. & 46.

22.

Iesus est nomen cœleste & salutis, oppositum primo Adæ per-denti.

Bern: ser: 2. de tero conciperetur. Circumcisione, nomen est ab æterno. A natura quippe habet, ut sit Saluator: in-
Lucæ 2. & 21.

Inter filium Dei incarnatum, & primum hominem ab initio plasmatum, Apostolum talem legimus statuere comparisonem: Primus (inquit) homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis: Et sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificabuntur. Sicut igitur portauimus imaginem terreni, portemus imaginem cœlestis. Si eiusmodi analogia facta est in vtriusq; istius hominis natura & origine: non incongruum est, eam quoq; requirere in ipso nomine. Sicut igitur primus homo, acceperat quidem nomen ab ipso cœlesti plasmatore, sed quoddam ad terram Adamam seu ruffam, de qua sumptus esset reuocaretur: sic secundus homo, Circumcisionis quidem lege communi, ab hominibus & per homines nomen assumit, sed quod primæua, immo æterna origine, ad cœlestia reuocetur, & per Angelos, ad homines deferatur. De quo sic D. Bernardus: Quod vocatum est (inquit) ab Angelo, priusquam in-
Vocatum planè non impositum: nempe hoc ei
natum est

natum est nomen hoc, non inditum ab humana vel Angelica creatura. Hæc ille. Deinde Adam accepit diuinitus secundum propriam naturam nomen, vt illud in reliquarum creaturarum naturas & species simili proprietate diffunderet. (*Omne siquidem quod vocauit Adam anime viuens, ipsum est nomen eius:*) sic Dei filius assumpta humanitate, accepit nomen IESVS, quod & naturæ Diuinæ, & humanæ, per quam salutem ac redemptionem esset peracturus, congrueret. Non enim aliud (teste Apostolorum Principe) *nomen sub cælo datum est hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Præterea: Homo ille terrenus, sub nomine suo, non tam sator quàm perditor posteritatis suæ, propter præuaricationem extitit: dicente scriptura: *Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, à die exitus à ventre matris eorum, vsq; in diem sepulture in matrem omnium:* Homo autem nouus cælestis Christus, genus humanum vtraq; morte penè extinctum, duplici insuper vita vegetauit: dicente ipso de suis ouibus: *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur.* Deniq; quemadmodum Adam productæ ex latere suo mulieri, denominationem à seipso communicauit, vt nimirum ex viro sumpta, Virago vocaretur: atq; postmodum coæquato veluti sexu, ambo vnius & eiusdem hominis Adæ nomen à Deo sortirentur: Longe nobiliori modo, Christus sponsam suam Ecclesiam, ex latere futuræ passionis suæ, *tanquam carnem ex carne, & os ex ossibus* productam, suo quoq; nomine Christiano nimirum dignatus est, in cælesti demum patria nomine suo æterno illam signaturus. *Quicunq; enim (inquit Apostolus) in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non enim est Iudeus, neq; Græcus: non est seruus, neq; liber: non est masculus, neq; femina. Omnes enim nos vnum sumus in Christo Iesu.* Tale mysterium magnum, refert nobis charissimi, breue hodiernum Euangelium. Quo, quantum Circumcisionem vtramq; attinet, pro viribus alibi explicato, præsentī Sermonē de nomine IESV, ipso auxiliante pertractabimus. Primò quidem ostendendo, Quod, Quale, & Quantum, sit hoc sacratissimum nomen: hoc est, quæ sit eius notio & proprietates: Secundò, quæ excellentia & dignitas: Tertiò, quæ virtus & utilitas: Postremò, in adoratione & imitatione, quanti Christianis habendum. Quantum ad primum. Cùm de nomine filij Dei æterni tractationem instituimus, nemo existimet, nos aliquid eius nominis moliri, quod naturam & essentiam eius exprimat, quæ nominum ratio vera esse solet. Deo enim propterea, quòd vnus, solus, primus, & nouissimus, immensus, & incomprehensibilis est, nomen

Genes: 2. & 19.

Acto: 2. & 12.

Ecclesi: 40. & 1.

Ioan: 10. & 10.

1. Cor: 15. & 22.

Adam secundus

primus, sponsa,

vt corpus, sic

nomen cõmu-

nicauit.

Gene: 2. & 23.

Gene: 5. & 2.

Ephes: 5. & 30.

Apoc: 22. & 4.

Galat: 3. & 27.

Thema & me-

thodus Sermo-

nis.

De natura in-

nominabilis, &

cur secus no-

men Iesus.

Dionys: Areop:

de Diuinis no-

min: cap: 1.

Iustin^o Martyr,
oratione con-
tra Gentiles, &
ad Antoninum.

Prou: 30. & 4.

Clemens Alex:
lib: 5. Stróma-
tum.

Iesus nomē no-
uum, & cur per
Angelum cali-
tus delatum.

Matt: 11. & 27.

Origenes hom:
14. in Lucam.

Isaia 62. & 2:

Cyril: Alexand:
lib: 5. de Trinit.

Rom: 8. & 29.
2. Cor: 5. & 17.

Apoc: 21. & 5.
Iesus nomen,

quib^o ante Chri-
stum & qua ra-

tione commu-
nicatum.

Bern: ser: 1. de
circumcisione.

Orig: homil: 1.
in Iosue.

Iesus Saluator
hominum & An-
gelorum.

imponere vt impossibile, sic insanum est, quemadmodum S. Iusti-
nus Martyr gentilibus ostendit: quod etiam nos loco magis pro-
prio, Deo volēte, fusius cōprobabimus. Hoc etiam Salomon, cū pro-
colophone mysteriorum suorum, Diuinam immensitatem descri-
psisset, asserit inquit: *Quod est nomen eius, & quod nomen filij eius, si nosti?*

Tamen quia filius Dei æternus, dignatus est fieri filius hominis tem-
poralis: ista ratione & respectu, nomen quod propriè conueniret
suæ humanitati, ad eius quoq; personam diuinam extenditur. Et sic

intelligimus, quod antiquissimus Ecclesiæ Doctor scriptū reliquit:
Omne quod sub nomen cadit, velint nolint, genitum est. Sic ille.

Cæterum cū nominis proprietates ex ipsa natura & essentia depen-
deat; rectè consequitur, nomen filio Dei, quamuis in carne susce-
pta, non potuisse nisi cœlitus contingere: dicente ipso Domino:

Nemo nouit filium nisi Pater: neq; Patrem qui nouit, nisi filius, & cui filius voluerit

reuelare. Ideo secundum Origenem: hoc nomen dignissimum, non
debit primò reuelari ab hominibus, sed à Deo: neq; ab eis in mū-

dum adferri, sed à digniori natura Angelica, & consequenter per di-
gnissimam Dei matrem, eiusq; castissimum sponsum promulgari.

Quod clarissimè hodiernum attestatur Euangelium: *Vocatum est no-*
men eius IES VS: quod vocatum est ab Angelo, priusquam in vtero conciperetur.

Hoc est illud nomen, de quo olim vaticinatus est Isaías, dicens: *Et*
videbunt gentes iustum tuum, & cuncti reges inclytum tuum: & vocabitur tibi no-

men nouum, quod os Domini nominauit. Quæ verba Christo conuenire ex-
ponit Cyrillus. Et rectè quidem, cū ipse sit caput Ecclesiæ suæ, de

qua ibi loquitur Isaías. Verè etiam dicitur nomen nouum: quia se-
cundum Apostolum, per Christum, & in Christo, per nouam legem

gratiæ, veteribus vmbreis extinctis, reparata est noua creatura, tan-
dem etiam in beatitudine consummanda: iuxta illud Apocalypsis:

Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Præcesserunt qui-
dem ab initio mundi alij viri eiusdem nominis, sed nō eiusdem vir-

tutis. De quo Bernardus: Circumciditur (inquit) verus Abrahæ fi-
lius: Iesus vocatur tanquam filius Dei. Neq; enim ad instar priorū,

meus iste Iesus nomen vacuum & inane portat. Non est in eo ma-
gni nominis vmbra, sed veritas. Cœlitus siquidem nomen inditum

Euangelista testatur, quod vocatum est ab Angelo, priusquā in vte-
ro conciperetur. Et attende verbi profunditatem: postquam na-

tus est Iesus, Iesus vocatur ab hominibus, qui vocatus est ab Ange-
lo, priusquam in vtero conciperetur. Idem quippe & Angeli Salua-

tor & hominis: sed hominis ab incarnatione, Angeli ab initio cre-

aturæ.

aturæ. In quibus verbis intelligit S. Bernardus, tres viros insignes, eodem nomine appellatos: quorum postremus fuit Iesus filius Sirach, qui nouissimus in lege dabat præcepta populo Iudaico: Medius, Iesus filius Iosedech, qui fuit sacerdos in lege magnus: primus autem & præcipuus erat Iesus, qui ex Aegypto populum Dei saluans, terrâ promissionis eidem diuinit. Eos autem verû *IESVM* Messiam figurasse, sicut nomen, sic officia ipsa in Iesu Christo consummata arguunt, iuxta illud Isaia: *Dominus Legifer & iudex noster, Dominus Rex noster, ipse saluabit nos.* Sed singulos horum, cum Iesu nostro accuratius conferamus. Iesus Sirach erat quidem Legifer seu præceptor populi Dei: quem tamen non in spiritu & veritate, sed vmbriticè, non ad æternam, sed ad temporalem fœlicitatem erudiebat: quorum vtrumq; Iesus noster sufficientissimè præstitit: quando dicebat: *Iam non dicam vos seruos, sed amicos meos: quia omnia quaecumq; audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Ideo magister ille in Israel, ad magistrum & autorem omnis creaturæ tandem seipse reuocat: quando enumeratis mirabilibus operibus Dei in creatione & prouidentia totius vniuersi, de abyssu (qui Oceanus, vel potius informis adhuc illa creationis massa seu chaos intelligi potest.) Sic loquitur: *In sermone eius filii ventus, & cogitatione sua placauit abyssum: & plantauit illum Dominus Iesus.* Quod in Iesu nostro impletum fuisse attestantur populi, quando post sedatos ab illo fluctus, quibus nauicula mergebatur, dicebant: *E Quis est hic, quia mare & venti obediunt ei?* Ideo enim mare ad vocem vel cogitationem eius placatum est: quia secundum Euangelistam, *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: quin potius quia secundum Apostolum, ipse Dominus ab initio fundauit terram, & opera manuum eius sunt cæli.* Deinde Iesus Christus Messias, in veritate exhibuit, quod Iesus filius Iosedech in figura præsignarat. Primò enim secundum Apostolum præstitit sese Sacerdotem, non temporalem secundum ordinem Aaron, sed æternum secundum ordinem Melchisedech: & absistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum, non manu factum, id est, non huius creationis, neq; per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Deinde: Iesus ille Sacerdos magnus, qui apud Zachariam vltimum ferè Prophetarū, introducit coram Deo, primò quidem in vestitu sordido, deinde in vestimento mutatorio, & Cidari munda super caput eius, verè figurabat Iesum filium Dei & hominis, ex sequentibus rationibus. Prima: quia ibidem paulò post promittitur *vir Oriens mundo assuetus*, profectò non alius quàm ille, qui secundum alium Zachariam

Tres viri Christum nomine & officio præfignantes.

Isaia 33. & 22.

Iesus Sirach, vt Doctor, typus Iesu Christi. Vide Prologum Ecclesiastici.

Ioan: 15. & 15.

Abyssum placauit, quia prius plantauit Dominus Iesus. Eccli 43. & 25. Match: 8. & 27. Ioan: 1. & 2. Hebr: 1. & 10.

Iesus Sacerdotium typicum consummauit. Hebr: 7. & 9. Psal: 109. & 5. Iesus in vestitu sordido cum Sathana disceptas typus saluatoris Zacha: 3. & 1. 8. Orig: hom: 14. in Lucam. Iust: cū Tripho. Ter: cõt: Iudæos. Lact: li: 4. ca: 14. Lucæ 1. & 78.

Christus Oriens,
& lapis angularis,
perunctus
septiformiter.
Christi in passi-
one cum Satha-
na certamen.

2. Cor: 5. v. 21.

Galat: 3. v. 13.

Hebr: 2. v. 14.

Typus victoriæ

Christi per san-
guinem.

Ioan: 19. v. 5.

Isa: 63. v. 2.

Apoc: 19. v. 12.

Iosedech illicitis

nuptiis pol-
lutus, Christus

verò per omnia

impollutus.

Vide Hiero: in

Zach: 3.

Lactant: lib: 4.

cap: 14.

Zacha: 3. v. 7.

Isaia: 53. v. 10.

Iosue typus pro-

prius Iesu sal-

uatoris veri.

Iudæ 1. v. 5.

Orig: homil: 1.

in lib: Iosue.

Lactant: lib: 4.

cap: 17.

Iesus Christus

terræ viuētium

primo explora-

tor, deinde Sal-

uator, & diui-

for.

Num: 13.

Iosue 14.

tam posteriorem, in suscepta carne *visitauit nos Oriens ex alto*: tum etiam quòd ibidem promittitur lapis utiq; Christus Messias, lapis angularis sine manibus abscissus, & in caput ædificij diuini constitutus, qui etiam septiformi gratia Spiritus S. præ participibus suis esset perungendus. Secunda ratio: Quia verè Christus in agone & passione sua, fuit voluntariè præsentatus Deo Patri: cui propter sordes peccatorum nostrorum, propter quas *factus est pro nobis peccatum & maledictum*, improperabat Sathan, *imperium suum mortis quod habebat*, in ipsum per Iudæos tumultuantes exerendo: ex alia parte apparente & assistente sibi Angelo de cœlo, qui confortabat eum. Tertiò: post eiusmodi certamen, & veluti victoriam, datum est Iesu vestimentum mutatorium, hoc est ex clamide ignominiosa, illud gloriosum, *super quo & super femore suo scriptum sit, Rex regum, & Dominus dominantium*: in capite autè eius data est Cidaris, hoc est diademata multa, *habes nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse*, Vestimentum autè tantæ gloriæ & innocentia, nō satis conueniebat Iesu filio Iosedech, qui sese cū ceteris alienigeno & illicito cōiugio in Babylone polluisset. Quartò: Solius Iesu Christi redēptoris merito propria est promissio, quæ ibidem ponitur in hæc verba: *Hæc dicit Dominus exercituum: Si in vis meam am- bulaueris, & custodiam meam custodieris* (in perficiendo redēptionis humane curriculo,) *tu quoq; iudicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his qui modo hic assistunt*. Cui promissioni correspondet illa apud Isaiam: *Et Dominus conterere voluit eum infirmitate. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur*. Sed omnium maximè præsignabat Iesum Dominum nostrum, Iesus ille seu Iosue filius Nun, Moysis successor, & populi Dei in terram promissionis deductor. Quod quamuis satis comprobet, vel solus S. Iudas Thadæus, qui ad literam eundem Iesum Israelitas ex Ægypto saluasse affirmat, qui rebelles in deserto perdidisset, Pseudoangelos sedibus cœlestibus deieciisset, & Sodomitas igne cœlesti exussisset: quæ sane tria posteriora non nisi de Iesu filio Dei æterno intelligi possunt: Tamen cætera mysteria, quæ exinde Doctores sacri colligere solent, nequaquam sunt omittenda. Primum quidem est: Inter exploratores, quos Moyses iussu Diuino ex singulis tribubus mittebat ad explorandum terram promissionis, potissimus ponitur Osee filius Nun, cui etiam propterea per Moysen nomen fuisse immutatum, vt mox dicetur. Rectè igitur in hoc quoq; officio præsignabat Iesum filium Dei: qui in mortali carne, quodam modo explorauit terram illam viuentium: Primum quidem in sua gloriosissi-

gloriosissima Transfiguratione, adhibitis competentibus testibus: **Transfigurati-**
G Moysē quidem, qui prioris explorationis typicę author & director **onis Dominica**
 esset: Elias autem, qui terram ipsam viuentium incoleret. Deinde **mysterium**
 eandē explorationem quasi perficiendo, insinuat ipse Dominus
 dicens: *In domo Patris mei mansiones multe sunt. Expedi vobis vt ego vadam.* **Matth: 17. & 2.**
Vado enim parare vobis locum: & cum abiero & preparauero vobis locum, iterum **Ioan: 14. & 2.**
veniam ad vos, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Ad eius- **Tert: lib: 4. cōt:**
 modi pręsignationem, applicant antiqui Doctores illam Prophe- **Marcionem.**
 tiam: *Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan*, quodd ex eo loco **August: contra**
 ad populum Dei saluandum, Iosue quidem in litera, Iesus verō in **Faultum lib: 16.**
 spiritu & veritate processisset. Secundum mysterium deducitur ex **cap: 19.**
 ratione ipsius nominis. Ille enim filius Nun, vocabatur Osee, vel **Deut: 33. & 2.**
 Auses, vt Gręca habet editio. Sed cū postmodum à Moysē assu- **Abac: 3. & 3.**
 meretur ad officium primò exploratoris, deinde ducis populi Dei **Num: 13. & 1. 4.**
 in terram Chanaan, vocatus erat Iosue seu Iesus, à verbo Iosuah, **Iosue: quomo-**
 quod salutē designat, vt exinde & ipse saluator populi Dei ex Ægy- **do mutato no-**
 pto (vt attestatur S. Thadæus) euaderet. Cuius rei significatio col- **mine expressit**
 ligi quoq; potest inde, quodd idem nomen Iesuah habetur Romę in **verū Iosuah**
 titulo à Pilato descripto, quem Euangelista causam mortis eius no- **saluatorem.**
 minauit, non aliam profectò quàm nostram redemptionem & sa- **Iesuah pro Ie-**
 lutem. Sed hoc ipsum clarissimè interpretatur ipse Angelus dicēs: **sus habet titu-**
Vocabis nomen eius Iesum: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum, **lus Crucis Chri-**
 Vbi etiam obiter sic obseruat Cyrillus: Qui (inquit) nondum genit- **sti.**
 tus est, quomodo populū habere intelligeretur, nisi antequā nasce- **Matth: 27. & 37.**
 retur, fuisset? Et hoc est quod ex eius persona dicitur: *De ventre ma-* **Matth: 1. & 21.**
tris mee, vocauit nomen: quia prędixerat Angelus, quodd Iesus vocabi- **Cyril: Ierosol.**
 tur. Et rursus, propter Herodis insidias: *Et sub protectione* (inquit) **Catech: 10. illu-**
minum suarum occultauit me. Hęc Cyrillus. Aliud eius nominis mysteri- **minat.**
 um colligunt antiquissimi Doctores, ex ipsa nominis mutatione, **Iosue: 49. & 1.**
 quę simul nouam aliquam excellentiam vel dignitatem comitaba- **Nominis muta-**
 tur. Sic Abraham ob præcellentiam scientiarū naturalium, dictus **tio in Iosue di-**
 erat cū simplici a, Abram, quasi pater excelsus. Postquam autem **gnitatem nomi-**
 ex singulari reuelatione, vnicum verū Deum cognouisset, ex Phy- **nis Iesu signa-**
 siologo (vt loquitur Clemens Alexandrinus) factus *Φιλόθεος*, hoc **bat.**
 est, Dei amator, addita altera litera a, quę vnus Dei notio esset. Si- **Gene: 17. & 16.**
 mili modo Sara, initio, sine additione, vocabatur Domina: post su- **Clemens Alex:**
 sceptam autem promissionem prolis benedicendę, cum adiectio- **lib: 5. Strōmatū.**
 ne literę i, vocata erat Sarai, hoc est Domina mea: Mariam vtiq; **Iustin: cum Try-**
 matrem verā benedictionis pręsignans. Sic Iacob post luctam il- **phone sapē.**
 lam qua **Tert: cont: Iu-**
 Iosue cap: 1. **daos, & lib: 3.**
 contra Marcio- **nein cap: 16.**
 Aug: quęst: in

Nominum mu- lam qua contrà Deum præualuisset, vocatus erat Israel. Simili ra-
 tio in veteri & tione in noua lege, Simon vocatus erat Cæphas, hoc est petra, seu
 noua lege quid Petrus; Saulus verò, Paulus: Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, Bo-
 designabat. anerges, hoc est, filij tonitruui. Obseruant insuper Hebrææ literatu-
 Gene: 32. & 28. ræ scrutatores: sicut in transnominato Abraham, interpolatione li-
 Ioan: 1. & 42. teræ, ad notionem Diuinitatis pertinentis, eum mysticum (vt di-
 Acto: 9. & 1. ca: ximus) benedictionis nomen fuisse consecutum: sic Ausen istum,
 13. & 9. vel Oseam, præpositione literæ vnus ex nomine Tetragrammaton,
 Marc: 3. & 17. verè & realiter expressisse Iosuah, quod sonat Deus saluabit; vt ni-
 Iesus nomē my mirum quidquid officio illius inesset salutis, non ad ipsum, sed ad e-
 sticum ad sal- um de quo dicimus, Iesum Saluatorem referretur. *Non est enim* (teste
 uandum. Apostolorum Principe) *aliud nomen sub cælo, in quo nos saluari oporteat.*
 Acto: 4. & 12. Ideò rectè annotauit Dionysius Carthusianus, nomen Iesus trifari-
 Dion: Cartusi: am Christo competere: Primò à potentia saluandi, secundum suam
 in hunc locum. Diuinitatem: secundum quam rationem vocabatur istud nomen à
 Deo Patre ab æterno. Secundò, ab habitu saluandi, ab instanti con-
 ceptionis suæ, ad perficiendum opus redemptionis nostræ: & sic
 impositum ei fuit ab Angelo. Tertiò, ab ipso actu saluandi: & secū-
 dum hoc, accepit nomen **I E S V S** in Circumcisione, quando opus
 redemptionis per proprium sanguinem, quodam modo inchoauit:
 vt suo loco diximus. Insuper antiquissimi & recentiores Doctores, I
 Iesus agnatum nomen **I E S V S** sic vt diximus intellectum, asserunt repræsentare,
 nomini Tetra- vel potiùs ad eloquendum disponere, nomen illud Diuinitatis essen-
 grammaton. tiale & alioqui innominabile, Tetragrammaton, à quo etiam primâ
 Clemens Alex: literam nomen **I E S V S**, vel hoc ipso respectu fuisset mutuarum.
 lib: 1. Pædagog. cap: 7. Quod comprobât primo ex illis verbis, vbi dicebat Moyses, succes-
 Iustin: cum Try- sorem perpetuum in prophetia relicturus: *Prophetam de gente tua, &*
 phone. *de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies: vt petisti*
 Tert: cont: Mar- *à Domino tuo in Horeb, quando contio congregata est: atq; dixisti: Vtinam non au-*
 cionem lib: 4. *diam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo ne mo-*
 cap: 23. *riar.* His enim verbis (vt S. Petrus ex professo demonstrat) promit-
 Vide Petru Ga- titur Propheta de gente quidem & cognatione gentis, ex qua pro-
 latinum de ar- dierat Moyses, hoc est Iudaicæ, similis illi secundum carnem, sed
 canis fidei. qui vnus semper perpetua successione permaneret: qui tanquam
 Iesus Propheta magn' per Moy sen promissus. verus Emmanuel, hoc est Deus simul & homo, in denuntiandis cœ-
 Deut: 18. & 15. lestibus decretis, quidquid Diuinum, & veluti ignitum, secundum
 Acto: 3. & 22. iustitiæ rigorem procederet, hoc misericordia humanitatis, & me-
 riti sui in redimendo humano genere, temperaret. Talis Propheta
 in typo quidem erat Iosue, non secundum personæ ipsius & nomi-
 nis propri-

nis proprietatem, sed secundum denominationis & officij (vt ha-
 ctenus dictum est) præsignationem. Re ipsa autem Propheta ille
 est Iesus Saluator, hodie Circumcisionis titulo nobis promulgatus.
Ab initio enim mundi, secundum Apostolum, Deus loquens patribus in Prophe-
tâ, nouissimè locutus est nobis in filio, quem constituit heredem vniuersorum. Eum
 certè Prophetam tot miraculis præstiterat sese Dominus, quando
 turbæ conclamabant: *Surrexit Propheta magnus, & visitauit Dominus ple-*
bem suam. Idipsum mulier illa Samaritana contestabatur, dicens:
Domine vt video Propheta es tu, &c. Cum ergo veneris Messias qui dicitur Christus,
 scio quod annuntiabit nobis omnia: Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tecum. Por-
 K rò quantæ dignitatis & authoritatis futurus fuisset Propheta ille,
 ipse Deus testatur, quando per eundem Moysen breui moriturum,
 de futuro successore populum suum ex Aegypto commigrantem,
 sic alloquitur: *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in*
via, & conducat in locum, quem præparauimus. Obserua eum, & audi vocem eius, nec cõ-
temnendum putes: quia non dimittet cum peccaueris: & est nomen meum in illo.
 Quæ verba clarè indicant, quòd Iosue, non erat iste Angelus, sed
 ipse Dei filius, ille quem Isaias præuidit, *Angelus faciei Dei*, hoc est Ver-
 bum æternum Dei Patris, qui (vt ibidem loquitur) *populi Dei, filiorum*
non negantiũ, futurus esset Saluator. Ille inquam secundũ eundem Isaiam,
magni consilij Angelus: quia vt loquitur Iustinus Martyr, res magnas,
 quas in cõsilio suo cõstituerat Pater, erga homines omnes sibi pla-
 citos & placituros, & aduersus eos, qui à volũtate eius desciiuissent,
 homines iuxta & Angelos, vnicus ipse, clarè & apertè docuit. Cum
 autem apud Isaiam immediatè sequatur hæc verba: *Deus fortũ, Pater*
futuri sæculi: rectè omnia accipi possunt de Iesu Dei filio, qui in specie
 Angeli luctando cum Iacob, fortem & Deum sese exhibuit; & hæ-
 reditate cœlesti nobis communicata, Pater futuri sæculi extitit.
 Iam verò reliqua etiam verba Moysis, non Iosue, sed Iesu Christo
 correspondent. Iesus enim verè erat Dei filius, qui Israelitas in de-
 sertis præcedebat in columna ignis & nubis, & subsequendo veluti
 petra eosdem protegebat. Quod etiam alibi contestatur idem Apo-
 stolus dicens: *Si populo illi Iesus seu Iosue requiem veram prestuisset, nunquam*
(David) de alia requie loqueretur, ad quam veluti perfectum Sabbatismum populus
Dei esset perducendus. Vbi etiam Apostolus pœnas rebellis illius popu-
 li, quibus plectebatur in deserto, comminatur populo in noua lege,
 tanquam ab eodem ipso autore infligendas. Idipsum multò ex-
 L pressius S. Thadæus Apostolus, asserit, verum Iesum vel Saluatorem
 populi Dei ex Aegypto, eiusdemq; punitorẽ, extitisse, eundẽ ipsum,
 qui Ange-

Hebr: 1. § 17.

Lucæ 7. § 16.

Ioan: 4. § 19.

Iesus nomẽ Dei
habes, verus sal-
uator, & extre-
mus populi pu-
nitor.

Exod: 23. § 20.

Iustin: cum Try-
phone.Tert: loco supra
citato.Idem lib: 2. Te-
stamentorum.Cypr: cont: Iu-
dæos lib: 2. ca: 5.Angelus faciei
& magni consi-
lij Christus.

Isa: 63. § 8. 9.

§ 6. iuxta 70.
interp.Iustin: loco ci-
tato.Hieron: super
Isaia 6.

Gene: 32. § 24.

Hebr: 4. § 8.

qui Angelos Apostatas cœlo deturbatos gehennæ perpetuæ addi-
xisset, & Sodomorum regionem igne cœlesti absumplisset. Tantò
igitur conuenientiùs de illo intelligi debet, quod dicit Moyse: *Ob-*
serua illum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes: (nimirum propter
exinanitionem ad formā hominis & serui, vsq; ad mortem crucis)

Ioan: 5. & 22. *quia non dimittet, cum peccaueris:* (Pater enim non iudicat quenquam, sed omne iu-
Hebr: 2. & 2. *dicium dedit filio, quia filius hominis est.*) Est tamen nomen Dei in illo, quia est na-
Hebr: 1. & 1. *tura ipsa & essentia, secundum quam, iuxta Apostolum, nonisimè locu-*
Ioan: 10. & 10. *tus est nobis in filio.* Ideo dicebat ipse: Ego & pater vnum sumus. Et: *Mea do-*
Ioan: 7. & 16. *ctrina non est mea, sed eius qui me misit, & qui in me loquitur Patri.* Huius rei
Angelus Prin- figura satis euidens exhibita fuit in ipso Iosue. Cum enim ingres-
ceps exercitus sum terræ promissionis, à primo eoq; fortissimo eiusdem propu-
populi Dei Iosue gnaculo, ciuitate nimirum Iericho etset aggressurus, apparuit ei in
sue apparens, e- agro loci eiusdem vir euaginatū tenens gladium: Ad quem ille
rat filius Dei. perrexit, & ait: *Noster es tu, an aduersarius?* Qui respondit: *Nequaquam: sed*
Iosue 5. & 13. *sum princeps exercitus Domini: & nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram, &*

adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum? Solue, inquit, *calcea-*
mentum tuum de pedibus tuis. Locus enim in quo stas, sanctus est. Fecitq; Iosue vt si-
bi erat imperatum. Ibi enim in manifestò est, eum qui apparebat, non
fuisse simplicem aliquem hominem seu virum, vt totus contextus
sensusq; verborum indicat. Non potest etiam censerī Angelus: eò
quòd aliquoties nominatus, nunquam tamen nomine Angeli: quod
tamen scriptura in similibus apparitionibus, vbi Angeli species est,
non solet reticere. Consequitur ergo fuisse Dei filium, vel Angelum
eum propriè repræsentantem, in assumpta aliqua specie humana,
quæ si creaturæ Angelicæ sæpius concessa erat, magis Angelorum
creatori & Domino, intypum veræ carnis assumendæ famulabatur.

Quod certè aliquot rationibus euadit firmissimum. Primò: quòd M
cum ille in forma viri apparuisset: postea tamen Dominus, hoc est
Deus, à Iosue appellatur, & factis sese comprobatur. Deinde: quòd
requisitus à Iosue: *Nosterne es, vel contra nos?* respondit: *Nequaquam: sed sum*
Princeps, (vel vt Iustinus vertit) *Archidux exercitus Domini.* Primò e-
nim quando se dicit esse Principem exercitus Dei, ostendit se esse
verum Iesum seu saluatorem, illius quidem populi tunc ex seruitute
Aegypti, totius autem generis humani, ex seruitute peccati, si-
cut Angelus Iosepho explicabat, dicens: *Vocabū nomen eius Iesum: Ipse*
enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Deinde requisitus: *No-*
sternè es an aduersarius? respondet per particulam exquisitè negatè:
Lucæ 11. & 21. *Nequaquam:* Sic enim non obscurè durus ille è sedibus regalibus debellator, &

fortis ar-

2.
Iustinus Mar-
tyr Dialogo cū
Tryphone.

Matth: 1. & 21.

Sap: 18. & 13.

Lucæ 11. & 21.

forti armatus, hac veluti tessera militari protestatur, se esse illum promissum Emmanuelem, qui homo factus habitauit in nobis, neq; nos fratres suos vocare erubuit. Tertia: Quia sicut antea Moyli in rubo, hoc ipsum Verbum incarnandum, præsignauerat naturam suam Diuinam in igne (*Deus enim ignis consumens est*) sic eius successor in præsentî mysterio, in specie viri, exhibet assumendam humanitatem, per quam, & in qua, victoriam ex hoste infernali fuisset reportaturus. Ideo sicut in priori illa visione, sic & in ista Deus manifestè præsentiam suam contestatur, dicens: *Solue calceamenta de pedibus tuis: Locus enim in quo stas, sanctus est*: non alio vtique respectu, quàm propter veri Dei præsentiam, homini adedò familiarem. Quartò id ipsum coniicitur ex operibus. Ille enim ipse qui apparuit, asseuerat se tanquam Deum verum, tradidisse in manus Iosue Ciuitatem Iericho, cum Rege & incolis eius: rursus autem tanquam Archidux respectu humanitatis, eiusdem expugnationem, mysterio redemptionis suæ futuræ pleno, edocet. Postremò hoc ipsum satis conuincit adoratio Diuina, quam Iosue procidens exhibet illi, qui apparuerat, Dominum eum compellans: qualem profectò honorem Angelus bonus nequaquam sustinisset. Eiusdem nominis virtuti attribuit Iustinus Martyr, quòd boues, reclusis domi earum vitulis, Arcam Dei ex terra Philistina deportantes, spontaneo, sed fatali quodam, nec in dextram nec in sinistram progressu, non alibi constitissent, quàm in agro Iosue Bethsamitis: vnde etiam Sacrificio exacto, Arca ipsa in locum suū reduceretur: Quæ sanè omnia virtute futuri Saluatoris exacta sūt, qui sicut olim Iudæos ex Aegypto, sic populum suum ex captiuitate Sathanæ, per proprium, non vitulorum sanguinis sacrificium, ad terram viuientium fuisset reducturus. Iam verò & operibus Iesus filius Nun, Iesum Dei filium adumbrabat, nec tamen vllò modo adæquabat. Ille enim in conflictu hostili, Solem iam declinātem cōsistere fecit: hic verò *Sol ipse iustitie*, passione sua *super occasum ascendens*, & Dominum creaturarum sese ostendens, solem in medio diei, & luna opposita, contra naturæ ordinem, obscurauit. Iosue temporalem hæreditatem, per sortes populo distribuit, Iesus filiis per adoptionem gratiæ asseritis, amplissimam & æternam concessit fœlicitatem, sine modo & mensura, *quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit*. De quo etiam S. Bernardus: Duos (inquit) Iesus lego, in typo huius quem nūc in manibus habemus, præcessisse, ambobus populis præfuisse: quorum vnus populum suum Babylone e-

Exod: 3. 3.
Deut: 4. 7.
Exod: 3. 5.
Iosue 5. 14.
4.
5.
Iustin: Dialogo cum Tryphone.
1. Reg: 6. 13.
Iosue opera per Iesum filiū Dei consummata.
Iustin: cū Tryphone.
Hier: ad Paulinum, & in Epist: Paulæ ad Marcellam.
Cyril: Ieros: Catech: 10. illum.
Iosue 10. 13.
Lucæ 22. 24.
Bern: ser: 2. de Circumcisione.
Malac: 4. 2.
Psal: 67. 5.

Nomen Iesus
reliqua in se cõ-
plectitur.

Isaia 9. v. 6.

Sicut ex Deo
Patre omnis pa-
ternitas: sic ex
filio, omnis filia-
tio & adoptio.

Ephes. 3. v. 14.

Sibylla nomen
& vitam Christi
artificiose com-
plexa.

Aug: de Ciuit:
lib: 8. cap: 23.

Idem epist: 119.

Euse: Cæsar: de
vita Constant.

Lact: lib: 4. ca: 6.

duxit, alter suum in terram promissionis introduxit. Et illi quidem eos quibus præerant, ab hostibus defendebant, sed nunquid saluabant à peccatis eorum? Is autem noster IESVS, à peccatis saluat populum suum, & introducit in terram viuentium. Et alibi excellentiam huius nominis sic prosequitur. *Vocabitur, inquit Isaia, nomē eius, Admirabilis, Consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Magna quidem nomina: sed vbi est nomen, quod est super omne nomen, *nomen Iesu, in quo omne genu flectitur?* Et postquam singula prædicta nomina ad solum hoc nomen IESVS accommodasset, ostendit, quodd sicut omnia flumina in mare intrant, ex eoq; profluunt, sic nomen IESVS omnia nomina excellentiæ & perfectionis in se continet, & in alia nomina sese diffundit. Si enim Deus Pater adeo Pater est, vt secundum Apostolum: *Ex eo omnis paternitas in cælo & in terra denominetur:* Sic dici potest, filium in tantum esse filium, vt ex eo omnis filiatio in cælo & in terra, & consequenter etiam gratiæ adoptio, & hæreditas æterna, deriuetur. Postremo huius nominis mysteria iam pridē expresserat Sibylla Erithræa, primò ex literis & syllabis mysteria sacra huius nominis ostendens: deinde Græcis versibus, quorū primæ literæ exprimerent hæc verba, IESVS CHRISTVS, DEI filius Saluator, Crux. Ex quibus etiam literis Augustinus colligit triplicem expressionem Octonarij numeri, qui certo mysterio beatitudinem designat. Sed de notione & dignitate tanti nominis dicta sufficiant: reliquū est, vt ad eiusdem nominis virtutē, & exinde honorationem & imitationem, sermonē conuertamus.

Secunda Pars.

Nominis IESVS
dignitas & vir-
tutes.

Rom: 1. v. 4.

Iesus nomen æ-
quipollet Trini-
tati in Baptismo

Matt: 28. v. 19.

Acto: 2. v. 38.

cap: 8. v. 12. ca:

9. v. 18. cap: 22.

v. 16. cap: 10.

v. 48.

1. Cor: 1. v. 14.

Galat: 3. v. 27.

Vm superius ostenderimus, nomen IESVS non fuisse subsecutum Christi Natiuitatem, vt cõmuniter alia nomina, sed prædestinatum fuisse diuinitus ab æterno, iuxta illud Apostoli: *Qui prædestinatus est filius Dei virtute:* mirum videri non debet, non solum rem nominatam, sed ipsum etiam nomen, virtutem sui nominati continere. Quod aliquot argumentis ex sacra scriptura ostendemus. Primò: quia cùm forma Baptismi instituta sit in nomine totius Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti: tamen plerumq; per Apostolos restricta fuit, ad inuocationē & virtutem solum nominis IESVS. Sufficiet autem aliqua loca referre, reliquis in margine notatis: In prima concione Acto: 2. Princeps Apostolorū loquitur: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum, in nomine IESVS Christi, in remissionem omnium peccatorum vestrorum.* Acto: 8. Cùm verò cre-

didissent

didissent Philippo euangelizanti de regno Dei, & in nomine IESV Christi baptizantur viri & mulieres. Actor : 9. & 22. Dicit Ananias Saulo : Exurge & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine ipsius, id est Domini Iesu. Act: 19. Sanctus Paulus Ephesi inuentis Christianis qui ignorarēt quid esset Spiritus sanctus, intellexit eos baptizatos fuisse Baptismo Ioannis: postea illos sic instruit : Ioannes baptizauit Baptismo Pœnitentie populum dicens : in eum qui venturus esset, vt crederent, hoc est in Iesum. His auditu baptizati sunt in nomine Domini Iesu. 1. Cor: 1. Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Secundò: Opus salutis & redemptionis nostræ per fidem, eiusq; prædicationem, Christo in cœlum cōscendente, isto etiam solo nomine est insignitum, & veluti consignatū, dicente Domino : Signa autē eos qui crediderint, hæc sequentur : In nomine meo Demonia eiciunt, linguæ loquentur nouæ, serpentes tollent : etsi mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Atq; ista effatus Dominus, dicitur ab Euāgelista in cœlū assumptus esse, & ad dexteram Dei consedisse : vt vel inde authoritas, & virtus tanti nominis mortalibus comprobaretur. Tertio: quidquid potestatis & virtutis spiritualis Apostoli in conuertendo mundo exercuerunt, id ad istud nomen reuocabant. Vt autē aliqua exempla adducamus : D. Petrus in prima sua illa concione Apologetica, in die Pentecostes, Prophetiam de visibili missione Spiritus sancti, concludit illis verbis. Et erit : Omnū qui inuocauerit nomen Dei, saluus erit. Quod nomen statim applicat ad Iesum Nazarenum, qui vt homo passus & mortuus, vicissim tanquam Deus ad gloriam resurrexisset. Iudæis verò eius oratione compunctis, & dicentibus : Quid faciemus viri fratres : Respondet : Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis vñctionem Spiritus sancti. Rursus quando Petrus cum Ioanne hominem à natiuitate claudum, solo nomine Iesu perfectæ sanitati restituisent, populūq; eos veluti quædam numina conspiceret : Dicebat Petrus : Quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus glorificauit filium suum Iesum, &c. & in fide nominis eius hunc quem vos videtis & nos, confirmauit nomen eius : & fides que per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. Et postmodum cū Apostoli in carcerem coniecti, in senatu quærentur, in qua virtute, & in quo nomine tantum miraculum edidissent : Respondit Petrus : quod in nomine Iesu Christi Nazareni, ab illis quidem crucifixi, sed à Deo resuscitati, in quo & nō in alio est salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Si militer & vas electionis Paulus, non ab homine neq; per hominem, sed per Iesum Christi

Virtus prædicationis Euangelicæ nomini Iesu attributa.

Marc: 16. & 17.

Miracula & virtutes Apostolorum in nomine Iesu.

Acto: 2. & 21.

Ioel: 2. & 32.

Acto: 3. & 12.

Acto: 4. & 10.

Pauli vocatio, prædicatio, & virtutes, in nomine Christi.

mine Iesu, non sum Christum, ad dexteram Dei residentem, vocatus est ad Apostolatam, ut portaret
 tanquam homi- nomen eius coram gentibus & regibus, & filiis Israel: cui etiam illico ostensum fuit,
 nis. quanta oporteat illum pro isto nomine pati. In hoc nomine sudaria & semi- Q
 Acto: 9. & 5. 15. cinctia Pauli, & umbra Petri, varios morbos persanabant, & mor-
 Galat: 1. & 1. 11. tuos ad vitam reuocabant. Quin etiã virtutem huius nominis fer-
 Acto: 19. & 12. tur Paulus Dionysio adhuc incredulo concessisse, ut cœcum natum
 Acto: 5. & 15. lumini restitueret. Hoc est illud mirabile nomen, quod olim Iaco-
 Paul^o per Dio- bum Patriarcham celatur, donec luctu victoria per fortiorem ar-
 nysium nõdum matũ superata ab ipso victore, militibus suis, quasi per scalam cœle-
 fidelem, cœcum stem communicetur. Hoc nomen iuxta Psalmistam sanctum est, si-
 sanauit. mul & terribile: Sanctum quidem Angelis, & piis fidelibus: terri-
 Iesus nomẽ mi- bile autẽ Dæmonibus, & qui sunt ex parte eius peccatoribus. Istud
 rabile, Iacob nomen omnibus verẽ credentibus erat semper turris fortissima,
 Patriarchã sub contra omnes Diabolicos insultus. In virtute huius nominis boni
 mysterio ceta- tur. Angeli Apostatas angelos vicerunt, in sanguine agni (ab origine
 tur. Gene: 32. & 29. mundi occisi) & propter Verbum testimonij sui. Hoc est illud Ver-
 Gene: 28. & 12. bum omnipotens, quod exiliens de cœlo, de regalibus sedibus, ut
 Nominis Iesu gigas fortis, ad currendam viam redemptionis nostræ, durus debel-
 diuersæ & stu- lator, & stans in terra vsque ad cœlum attingendo: suis fidelibus di-
 pendæ virtutes. centibus: Domine, etiam Dæmonia subiiciuntur nobis in tuo nomine: respondit:
 Psal: 110. & 10. Videbam Sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem: Ecce dedi vobis potestatem cal-
 Sap: 18. & 10. candi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis
 Apoc: 12. & 11. nocebit. Vnde ad hæc nostra tempora in confesso est, per exorcismos
 cap: 13. & 8. nomine & virtute I E S V concinnatos, Dæmonia ex corporibus ho-
 Sap: 18. & 13. minum, & aliis creaturis eiici, & omnem Diabolicam potestatem
 Psal: 18. & 7. propulsari. Quæ potestas non nisi in successoribus fidei Aposto-
 Lucæ 10. & 17. licæ reperitur: ut vel hac nota ab illis Hæretici & Schismatici dis-
 Virtus nominis cerni queant. Sicut enim Catholicis veris conuenit illa ratiocina-
 Iesu cõtra Dæ- tio ipsius Saluatoris: Si Sathanas Sathanam eicit, quomodo stabit regnum eius?
 mones, apud Ca- quippe qui Dæmones eiiciendo, nil cum illis cõmune habere pos-
 tholicos, secus sint: Sic Hæreticis & Schismaticis competit, quod subinfert Domi-
 apud Hæreticos nus: Quinon est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Quia
 Luc: 11. & 18. 23. enim nulla conuentio Christi ad Belial. & nemo potest duobus Dominis seruire: illi R
 2. Cor: 6. & 15. dum vel caput ipsum, hoc est veritatem & consensum fidei impe-
 Matth: 6. & 24. tunt, vel corpus Christi quod est Ecclesia, seindunt, ita quidem va-
 no professionis Christianæ titulo, Christum pro Domino agnoscunt,
 ut interim Diabolum quoq; sibi dominari patiantur. Idipsum dicẽ-
 dum est de Catholicis nomine, sed qui reipsa Dæmonibus addicun-
 tur, per pacta & commertia cum illis explicita, vel implicita, Magi-
 ca ludi-

Christiani Dæ-
 monibus parti-
 cipantes, nomi-
 ne Iesu exor-
 tes.

ea ludibria, incantationes, veneficia, & alias ad genus Diabolicas imposturas, quorum corruptissimo hoc sæculo plena sunt omnia. A quibus nec illi prorsus immunes sunt, qui talia depellendo, non ad nominis & Crucis Iesu virtutē, sed ad similia Diabolica ludibria, verius quāni præfidia, confugiunt. Eiusdem nominis virtus & in-
 uocatio, cum recta & ardenti fide, propulsat, omnes animæ, corpo-
 ris, & fortunarum, aduersitates, prauos affectus extinguit, & è con-
 uersò, bona desideria, & pios motus virtutum excitat. Hoc enim
 est illa æterna sapientia, cum qua fatetur Salomon omnia sibi bona
 aduenisse. Ne autem in illis recensendis longiores simus, audia-
 mus S. Bernardum, sic ea breuiter complectentem : Nec tantū (in-
 quit) lux est nomen Iesu, sed est & cibus. An non toties cōfortaris,
 quoties recordaris? Quid æquē mentē cogitantis impingat? Quid
 ita exercitatos reparat sensus : virtutes roborat : regenerat mores
 bonos atque honestos, castas fouet affectiones? Aridus est animæ
 omnis cibus, si non oleo isto infunditur : Inspidus est, si nō hoc sale
 conditur : Si scribas, non sapit mihi, nisi legero ibi Iesum. Si dispu-
 tes aut conferas, non sapit mihi, nisi sonuerit ibi Iesus. Iesus mel in
 ore, in aure melos, in corde iubilus. Sed est & medicina. Tristatur a-
 liquis nostrum? veniat in cor I E S V S, & inde saliat in os, & ecce ad
 exortū nominis, lumen nubilum omne diffugit, redit serenū. Labi-
 tur quis in crimen, currit insuper ad laqueū mortis desperando: nō-
 ne si inuocet nomen vitæ, cōfestim respirabit ad vitā? Cui aliquan-
 do stetit ante faciem salutaris nominis duritia (vt assolet) cordis,
 ignauia torpor, rancor animi, languor acedia: Cui fons forte sic-
 catus lachrymarum, inuocato I E S V, non continuò erupit vberior,
 fluxit suauior? Cui in periculis palpitanti & trepidanti, inuocatum
 virtutis nomen, non satis fiduciam præstitit, depulit metum? Cui
 quæso in dubiis æstuant & fluctuant, non subito ad inuocationem
 elari nominis emicuit certitudo? Cui in aduersis diffidenti, iam
 iamque deficienti, si nomen adiutorij sonuit, desuit fortitudo?
 Nimirum morbi & languores animæ isti sunt, illud medicina. De-
 niq; & probare licet: *Inuoca me, inquit, in die tribulationis, eruum te, & hono-*
rificabis me. Nihil ita iræ impetum cohibet, superbiam tumorem se-
 dat, sanat liuoris vulnus, restingit luxuriæ fluxum, extinguit libidi-
 nis flammam, sitim temperat avaritiæ, ac totius indecoris fugat
 pruriginem. Siquidem cum nomino I E S V M, hominem mihi pro-
 pono mitem, & humilem corde, benignum, sobrium, castum, mise-
 ricordem, & omni deniq; honestate ac sanctitate conspicuum, cum-
 ne fidelibus.

Nomen Iesus
 omnia bona in-
 ducit, & aduer-
 sa propulsat.
 Bern: ser: 15. in
 Cantica.
 Sapi: 7. & 10.

Psal: 47. & 15.

Iesus nomen non
 est nudū & ina-

Adorationis no-
minis Iesu rati-
ones.

1.
Deus in filio vt
visibilis sic in
Iesu nomina-
bilis.

1. Tim: 6. & 15.

Ioan: 1. & 18.

cap: 14. & 9.

Colof: 2. & 9.

2.
Iesus Trinita-
tem virtute re-
præsentat.
Matth: 28. & 19.

3.
Deus filium su-
um vtiq; Iesum,
in mundo ado-
randum præce-
pit.

Hebr: 1. & 6.

Galat: 4. & 6.

4.
Nomen Iesus
ex merito iussu
Dei Patris ado-
randum.

Philip: 2. & 9.

Christus habet

formam Dei, er-

go & nomē Dei.

Hieron: super

Ierem: cap: 23.

demq; ipsum Deum omnipotentem, qui suo me & exemplo sanet,
& roboret adiutorio. Hæc omnia simul mihi sonant, cum insonue-
rit *I E S V S*. Hactenus Bernardus. Ex his quæ hactenus dicta

sunt, satis constare potest, in quanto honore, & veneratione, illud
Sanctissimum nomen Christianis est habendum. Hoc tamen ali-

quot aliis rationibus insuper asserere non grauabimur. Prima qui-
dem: quodd nomen in hoc nostro Iosue seu Iesu, Deus suum voca-

uerit, vt paulò ante ostendimus. Nec immeritò quidem. Sicut enim
Deus natura sua inconspicuus, in filio suo propter inhabitantem
plenitudinem diuinitatis corporaliter, factus est nobis visibilis: se-

cundum quod ipse testabatur dicens: *Qui videt me, videt & Patrem*
meum. Ad eundem modum, quamuis in natura sua sit incomprehen-

sus, & innominabilis: tamen in eodem filio, factus est nobis Ange-
lo veluti cœlitus interprete, nominabilis. Iam verò nomen Dei
cum non sit extra ipsam suam essentiam (omnia enim secundum
Theologos quæ in Deo sunt, sunt ipse Deus) quis negabit nomen

hoc, sicut ipsam essentiam esse adorandum? Secundò: Quando
Dominus cœlos conscensurus dicit: *Euntes docete omnes gentes, bap-
tizantes eos: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*: Nemo (si modò fide-

lis est) negauerit, nomen hoc esse totius diuinissimæ Trinitatis, cui
sine vlla hæsitatioe adoratio debeat. Sed superius ostendimus,
eam ipsam virtutem & operationē in Baptismo, soli nomini *I E S V*

applicari: Consequitur igitur, nomen ipsum non minùs quàm toti-
us Trinitatis esse adorandum. Tertiò: Quia secundum Aposto-
lum, *Deus cum filium suum introduceret in Orbem terrarum*. (tunc utique
quando misit filium suum factum ex muliere, factum sub lege,

quam hodierna Circumcisione primùm testari voluit) dixit: *A-
dorent eum omnes Angeli Dei*. Cum autem idem ipse filius Dei per ip-
sum Angelum hoc nomine definitus sit, procul dubio, nomen eti-

am ipsum ab Angelis adoratum, magis ab hominibus, ex quibus
& propter quos filius Dei apparuit, adorari debet. Quartò: Ipse
Deus hoc decernit, meritum in persona Christi exactum, ad no-

men etiam ipsum extendi oportere; quoniam per Apostolum
non humanitus sed cœlitus edoctum & missum, attestatur: Pri-
mò quidem, *I E S V M* Christum fuisse in forma Dei: qui autem habet

formam seu naturam Dei, habet nomen Dei: Siquidem, secundum
B. Hieronymum, ex verbis, & interpretatione nominum, sepè res
ostenduntur. Deinde postquam intulisset voluntariam eius exina-
nitionem ad formam hominis & serui, & tali exinanitione obedi-

entiam

entiam vsq; ad mortem Crucis: subiicit hæc verba: *Propter quod Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu, omne genu flectatur, celestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.* In quibus verbis, quia dictum erat, nomen **I E S V S**, quod filio Dei facto homini fuit impositum, & propter meritum Passionis sic exaltatum, ab omnibus tamen creaturis esse adorandum: ne quis id (vt hodie faciunt Hæretici) idololatriæ imputaret: mox additur quasi declarando, vt omne genu eiusmodi adorationi, sic omnem linguam eiusmodi confessioni subiici, quia **I E S V S** Christus est in gloria Patris: proptereaq; nomen hoc adorari, quia est nomen propriæ personæ filij Dei, in qua etiam verè, quamuis per instrumentum humanæ naturæ, meritum redemptionis humanæ exegerit. Atq; exinde prodit sese ratio, quæ Hæreticos insulos aded torquere solet: cur nimirum nomen Iesu à nobis adoretur, & non nomen Christi, (quamuis & illud nobis sit venerabile) cùm tamen vtrumq; saluatori nostro conueniat? Quia nimirum nomen **I E S V S** proprium est eius personæ, quæ Diuina est, & quatenus est saluator ac reparator totius vniuersi: Christus verò est nomen officij, & susceptæ vnctionis, quæ in natura humana erat instrumentum redemptionis nostræ. Ideo quidam Theologi vtuntur ista distinctione: Iesus est nomen Diuinitatis relatæ ad humanitatem relatione rationis: Christus autem, est nomen humanitatis, relatæ ad diuinitatem, relatione reali. Quintò adoramus hoc sanctissimum nomen, quia Spiritus Sanctus in scripturis Diuinis hoc ipsum nos edocet: Prodeat prima in medium sanctissima nostra Prophetissa, & dignissima Dei mater, cuius os in Circumcisione, sicut Dei ipsius in æterna prædestinatione, istud nomen nominauit. Quæ postquam intellexisset, exultasse Ioannem in vtero Elizabethæ, in Cantico suo, ipsa quoq; sentit & fatetur, spiritum suum, quo nō minus quàm carne Verbum æternum concepisset, exultasse in Deo salutari suo, hoc est fructu illo ventris sui benedicto, quod ibidem salutare, hoc est Iosuah seu Iesum nominat. Quem celebrat, quòd fecisset sibi magna, vt nimirum ex ancilla, mater Dei euaderet; eò quòd nomen eius esset sanctum, hoc est, diuina virtute præditum: proptereaq; (vt initio proposuerat) magnificandum, seu adorandum. Comitetur filiam suam Dauid Propheta, qui secundum singulas circumstantias, ad nomen hoc collaudandum & honorandum inuitat. Primò, ratione temporis, Psal: 71. *Sit nomen eius benedictum in secula: ante solem permanet nomen eius.*

Nomini Iesus cultus latræ eius competat.

Cur nomen Iesus, non Christus præcipue adoratur.

Iesus & Christus quomodo filio Dei competunt.

Alexander Ales. Bonauentura.

5.

Iesus nomen adorandum docet scriptura.

Marix, Iesus nomē Sanctum & adorandum.

Lucæ 1. & 47.

Iren: lib: 2. ca: 11.

Dauid quanto-

pere nomen Ie-

sus in mysterio

celebrat.

Psal: 71. & 15.

Psal: 112. † 3. *eius. Deinde ratione loci, Psal: 112. A solū ortu vsq; ad occasum, laudabile no-*
 Mala: 1. † 11. *men Domini: & Psal: 47. Secundum nomen tuum, sic & laus tua in fines terræ.*
 Psal: 47. † 11. *Prosequantur istam dignationem, duo absolutissimi magistri cœle-*
 Colof: 3. † 23. *stis discipuli, Ioannes quidem ex pectore mortali, Paulus verò ex*
 Ioannes & Pau- *throno glorioso, edocti: qui cū in scriptis suis mentionem magi-*
 lus Apostoli Ie- *stri sui, per nomen magis familiare Christus, enuntiare potuissent:*
 sum vbiq; so- *tamen plus quàm quingentis vicibus IESVM nominant. Sed &*
 nant. *Ignatius autem S. Ignatius, Mariæ & Ioannis discipulus, istud nomen, quod in ore*
 Ignatius autem *in corde etiam assiduè gereret, in corde etiam, aureis literis scriptum tenuisse in*
 in corde etiam *martyrio compertus est. Porro modum talis honoris edoceat idem*
 mortuus. *Marc^o Michael Apostolus, sic inquit: Omne quodcunq; facitis in verbo aut in opere, in no-*
 Marc^o Michael *mine Domini nostri IESV Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum: quæ*
 Cortoniensis, de *gratiarum actio utiq; sine debito honore fieri non potest. Conclu-*
 viris illustribus. *dat hoc testimonium adorandi verum nomen IESVS, typicus ille*
 Iesus Sirach ty- *Iesus filius Sirach. Qui postquam enumerasset multa fortia & mira-*
 picus, quanto- *bilia opera Dei, quæ fecisset ille filius Dei, qui ab initio plantauit*
 pere verum Ie- *abyssum (sicut superius explicuimus) tandem in eius laudes sic pro-*
 sum celebra- *rumpit: Glorificantes Dominum quantumcunq; potueritis, superualebit adhuc.*
 dum edocet. *Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potestis, maior enim est omni laude.*
 Eccli 43. † 32. *Exaltantes eum, replemini virtute. Ne laboretis: non enim comprehendetis. Hac*
 6. *ibi. Sextò: dignitatem tanti nominis expressit Apostolus sic in-*
 Paulus nomini *quiens: De spiritualibus nolo vos ignorare, fratres. Scitis quoniam cū*
 Iesu honorem *gentes essetis, ad simulachra muta perducebamini, euntes: Idè notum vobis facio,*
 non anathema *quod nemo in Spiritu Dei loquens, dicit Anathema Iesu. Et nemo potest dicere, Domi-*
 indicit. *nus IESVS, nisi in Spiritu Sancto. Vbi docet Apostolus, nomen IESVS*
 1. Cor: 12. † 1. *quamuis filio Dei, tanquam homini impositū fuisset, nō propterea*
 1. Cor: 12. † 1. *tamen illud spiritali & diuina virtute, quæ Spiritui sancto natura-*
 Nomē Iesus Ca- *liter cohæreat, & consequenter diuina veneratione, excidere: Sed*
 tholici ex Spiri- *sicut eius honoratio ex Spiritu diuino, sic eius anathema ex spiritu*
 tu S. adorāt: hæ- *maligno, proficiatur. Quem sensum elucidat, quod apud S. Mar-*
 retici ex spiritu *cum sic legitur: Respondit Iesu Ioannes dicens: Magister, Vidimus quendam in*
 maligno bla- *nomine tuo eiicientem Demonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum. Iesus*
 sphemant. *autē ait: Nolite prohibere eum: Nemo enim est, qui faciat virtutem in nomine meo,*
 Marci 9. † 38. *& possit cito malè loqui de me. Exinde igitur consequitur, quod nos Ca-*
 Hæretici carna- *tholici, nomen Iesu, quamuis in carne Dei filio impositum, spiritua-*
 les Christū glo- *liter accipiendo, & non ampliùs Christum secundum carnem co-*
 riosum secun- *gnosendo, neque nuda elementa, sed virtutem illius attendendo,*
 dum carnem re- *propterea in Spiritus sancti naturæ communicatione illud adora-*
 cognoscunt. *mus. Et sicut olim Augustinus in Deo æterno, sic nos in Verbo eius*
 2. Cor: 5. † 16. *æterno,*
 1. Petr: 4. † 14. *æterno,*
 Iude 1. † 10. 19. *æterno,*
 Aug: cont: Ori- *genitas cap: 5.*

æterno, non syllabas, sed quod sonant attendimus. Hæretici autem *animales Spiritum non habentes*, prout sensu gentilico ducuntur, ele-
mentare tantum simulachrum ex literis & syllabis (vt ipsi nos ca-
lumniantur) contextum, in hoc sacratissimo nomine attendentes,

Z virtutem illius, quam etiam Dæmonia agnouere, prorsus abnegant, & sic illi anathema dicunt: idq; non ex Spiritu Dei, sed spiritu Dia-
boli: proptereaq; tantum flagitium (quia spirituale, & Spiritus san-
cti operationi colligatum nomen blasphemant) in præsentī & fu-
turo sæculo nunquam expiaturi. Restat vt sermonem istum verbis

Calvinus.

Hæreticorum
blasphemia no-
minis Iesus est
peccatum in
Spiritu san-
ctum.

Matth: 12. & 32.

Peroratio ser-
monis: exhor-
tatoria, de ve-
ris cultoribus
& sectatoribus
Iesu.

Bernar: homi: 3.
super Missus est.

S. Bernardi concludamus: *Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? Vtinam & me peccatorem* dignetur Dominus Iesus annumerare populo suo, vt saluum me fa-
ciat à peccatis meis. Verè enim & *beatus populus, cuius iste Iesus Dominus Deus eius*: quia ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Vereor autem, ne multi se profiteantur esse de populo eius, quos tamen ipse nō habeat pro populo suo: Vereor ne plerisq; qui que-
ri in populo eius religiosiores esse videntur, ipse aliquando dicat: *Populus meus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Nouit enim Dominus I E S V S, qui sunt eius, nouit & quos elegerit à principio. Quid me vocatis* (ait) *Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Vis scire an pertineas ad po-
pulum eius, vel potiùs vis esse de populo eius? Fac quæ dicit Iesus: & computabit te in populo suo. Fac quæ iubet in Euangelio Domi-
nus Iesus, quæ iubet in lege & Prophetia, quæ iubet per ministros suos, qui sunt in Ecclesia: obtempera eius vicariis *præpositis tuis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis: & disce ab ipso Iesu, quia mitis est, & humilis corde*, & eris de beato populo eius, quem elegit in hæredita-
tē sibi: eris de laudabili populo eius, quem Dominus exercituum *benedixit, dicens: Opus manuum mearū tu es hereditas mea Israel. Cui* (ne fortè Isra-
el carnalem æmuleris) etiam testimonium perhibet dicens: *Populus quem non cognoui seruauit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Quod nobis præ-
stare dignetur I E S V S Christus verus Saluator noster, cum Deo Pa-
tre & Spiritu sancto in æuum benedictus. Amen.*

In festo Circūcisionis Domini,

SERMO DECIMVSSEXTVS.

De nomine CHRISTVS, & Christianorum
denominatione & professione.

Emmanuel in
Iesum, illicite
mutatum, fru-
stra cauillantur
infideles.

Isaia 7. & 14.

Luca 1. & 31.

Matth. 1. & 16.
21. 25.

Iustin: quæ: 135.

Tert: cont: Iu-
dæos.

Chrysost: hom:
5. in Matth.

Epipha: in An-
coratu.

Emmanuel, Ie-
sus, & Christus,
diuerso respe-
ctu dicuntur.

Euangelistæ in
denominando
saluatore, pro-
prietatem natu-
rarum personæ,
& officij respi-
ciunt.

Ioan: 1. & 1. 14.
S. Lucas ex sa-
cro humano ge-
nere, genus veri
filij Dei deducit.

Perdiderunt memoriæ antiqui Ecclesiæ scriptores, A
Iudæos & alios infideles, inde fuisse scandalizatos
in Christo, quominus eum pro Messia agnoscerent,
quodd cum in Prophetia nomen eius præsignatum
fuiſſet EMMANUEL, in Circumciſione & in gene-
alogia, nomen aliud, hoc eſt IESVS Chriſtus acci-
peret: quaſi inuicem ſibi repugnarent illæ ſententiæ: *Ecce virgo con-
cipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel: & quod Angelus
dixit: Ecce concipies & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum: tum quod
rurſus dicit Euangeliſta: Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, ex qua natus eſt Ie-
ſus, qui vocatur Chriſtus.* Quam cauillationem poſt alios ſic breuiter
diſſoluit Chryſoſtomus: Conſuetudo (inquit) eſt ſcripturæ, res quæ
contingunt, pro nominibus ponere. Nihil eſt ergo aliud quod dici-
tur: vocabunt (ſeu vocabis) nomen eius Emmanuel: quàm, vide-
bunt Deum cum hominibus. Addit autem Epiphanius: Et ſignan-
ter dixit: Vocabunt nomen eius Emmanuel: non autem: Vocabo
nomen eius Emmanuel: hominibus namq; manifeſtabatur, quibus
ignotus erat Deus. Hæc ille. Poſſumus etiam dicere, quodd ſingula
iſta nomina, deſiniunt diſtinctas in Chriſto proprietates. Emmanu-
el enim exprimit in illo diuinam ſimul & humanam naturâ in vni-
one hypſtatica: Ieſus autem ſignat perſonam, quæ vt propriè di-
uina eſt, ſic potentia ſaluandi, ex illa quoq; propriè dependet. Chri-
ſtus autè dicitur ab vnctione, quæ in humanitate fuit peracta. Hoc
etiam fortaſſe myſterium Euangelistæ in ſua deſcriptione ſpecta-
bant. Nam S. Ioannes dicendo: *In principio erat verbum. &c. Et verbum
caro factum eſt, & habitauit in nobis,* ſatis exprimit nomen Emmanuelis,
ſub quo vtraq; natura diſtincta continetur. Rurſus S. Lucas respi-
cit hypſtaſim filij Dei propriam, humanitati vnità, quâdo Ieſum in B
carne quidem apparentem, ex genere humano uſq; ad Deum per-
ducit: cuius verba ſunt: *Ieſu baptizato & orante, apertum eſt cælum: & de-
ſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie, ſicut columba in ipſum: & vox de cælo facta
eſt: Tu*

est: Tu es filius meus dilectus, in te complacuit mihi. Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta: ut putabatur filius Ioseph: qui fuit Heli: qui fuit Mathan, qui fuit Leui (& cum reliquos Christi secundum carnem maiores, per genus Leuiticum enumerasset, sic deducit, & cōcludit) qui fuit (filius) Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Si enim in illa genealogia, alia erat filiatio secundum carnem, secundum quam Ioseph ex Iacob (sicut & alij superiores) genitus erat: alia rursus filiatio secundū genus, qua dicitur Ioram genuisse Oziam, cum ipse quartus eius nepos fuisset, (vt Hieronymus & Hilarius obseruant) non debebat creatura à suo quoq; genere excludere creatorem, quominus genus Christi, sicut carnale per lineam Regum & Sacerdotum, sic spirituale & diuinum, ex hominibus ad Deum ipsum, quasi per vtramque naturam deduceretur. Porro S. Matthæus, quādo dicit ex Maria natum esse Iesum, qui vocatur Christus, ad humanitatem præcipuè respicit, secundum quam (sicut Ioannes secundum diuinam) gesta illius reliqua enarrare pergit. Nos igitur eundem ordinem insequentes: cum hactenus de Verbo æterno, eiusq; cum carne vnione personali, seruata naturarum proprietate (quod nomine Enimmanuelis comprehenditur) exinde etiam de ipso nomine IESVS, non pauca dixerimus: aliqua etiam de Christo subiungamus. Primò breuiter, quæ sit illius nominis & officij ratio. Deinde de Christianorum denominatione, professione, & vtriusq; horum abusu. Quod quidem cum inuocatione istorum sacratissimorum nominum iam aggrediamur.

Domini & Saluatoris nostri nomen, quod Deus Pater per Angelum denominauit (IESVS) S. Matthæus in sua secundum carnem genealogia, vocat quoq; Christum. Cuius denominationis differentia constituitur, vt Iesus quidem designet Saluatorem, illud nimirum semen, ab initio lapsus humani promissum, quod (virtute utiq; diuina) caput serpentis fuisset cōtriturum. Christus autem Græcè, Mesiās autem Hebraicè, sonat vnctum: Christus enim promissus seu Mesiās, erat præfiguratus summus Rex, summus Propheta, & summus Sacerdos seu Pontifex: ad qualia officia assumpti, oleo materiali vngebantur. Christus autem noster, quia in vna persona simul Deus & homo est, vnctione externa non indiguit, cuius potiùs virtute, vnctiones priores typicæ perficiebantur. Sed vnctionis eiusmodi modum conuenientem Dauid præscripserat dicens: *Vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ, præ participibus tuis.* Non enim sine magno mysterio iteratur nomen Deus: vt nimirum primò positum, designet personam vnctam, quæ quamuis in carne vnctionis capaci,

Lucæ 3. & 22. 38.
Iustin: in respō-
sionib: quæ: 103.
Aug: de consen-
su Euang: lib: 2.
cap: 1.

Hieron: & Hi-
larius in 1. cap:
Matthæi.

Iesuscum addi-
tione Christus,
humanitatē de-
notat.

Matth: 1. & 16.
Partitio & argu-
mentum sermo-
nis.

Iesus & Christus
qualia nomina,
& quomodo
Deo & homini
conueniunt.

Gene: 3. & 15.
Christus idem
quod Mesiās
ab vnctione Re-
gali, Sacerdota-
li, & Prophetica.

Iustin: cum Try-
phone.

Aug: de con-
sens: Euang cap:
1. 2.

Christus quo-
modo simul vn-
ctus, vngens, &
vnctio.

Psal: 44. & 8.
Hebr: 1. & 8.

Acto: 10. & 38.

In Christo vnctus, est homo, vnctio Deus.

Greg: Nazian: oratione 4. de Theologia, & li.

2. de fide.

Chrysost: hom. 57. 59. 60.

August: super. 1. Ioan: 1.

Tert: lib: 3. cōt: Marcionem.

Christiani dicuntur in via, Iesuani in patria.

Isaia 65. & 15. S. Igna: ad Magneianos.

Cyrl: Hieroso: Catech: 17. illuminat.

Apoc: 21. & 17. & cap: 22. & 4.

1. Ioan: & 2.

Nominū apud Christianos in specie, & indiuiduo ratio.

Isaia 44. & 3.

Deus tamen in propria persona est. Deinde Deus secundo loco notat vnctorem, qui eius qui vnctus est, quasi possessione Deus est proprius, hoc est Deus Pater cum Spiritu sancto, per Filij consubstantialitatem, (iuxta illud: *Omnia mea tua sunt: & tua, mea sunt,*) & ipsum Verbum per hypostaticam ad carnem, vnionem. Quia secundum Theologos, Christus vnctus, natura verò Diuina, vnctio est. Et sicut Iesus à salute, sic Christus à Chrismate siue diuina vnctione: Iesus nomen proprium Dei saluantis: Christus nomen potestatis & Sacramenti. Porro quomodo istud nomen Christus, ad triplex officium illius, nimirum Regis, Sacerdotis, Prophetę, sese extendat, proximo sermone attigimus, & alibi non deerit fortasse plenius dicendi occasio. Nunc autem ad Christianorum statum transeamus. Vbi prima exoritur quęstio: Cur credentes & fideles, non à Iesu, sed à Christo, primam denominationem Antiochię acceptam, semper profiteantur? Nominis enim Iesus quod est diuinitatis & glorię, participatio, reseruatur illis ad futuram & gloriosam vitam: iuxta illud Isaia: *Servos suos vocabit nomine alio.* Et Apoc: 2. *Vincenti dabo calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.* Et Cap: 22. *Et videbunt faciem Dei, & nomen eius in frontibus eorum.* Hoc etiam innuit S. Ioannes Apostolus, dicendo: *Annuntiamus vobis vitam æternam, que erat apud Patrem, & apparuit nobis, quod vidimus & audiuius, annuntiamus vobis: vt & vos societatem habeatis nobiscum: & societas nostra, sit cum Patre, & cum filio eius Iesu Christo.* Hęc ibi. Nominis enim Christi tanquam vncti, notio tribuitur illis, in via seu vita præsentī, quę est tentatio & lucta aduersus hostes spirituales, ad quam Christi virtute in Baptismo vnguntur. Quemadmodum autem carnali natiuitate acceperunt nomen humanum in vniuerso genere: & rursus in regeneratione spirituali abluti, & induentes Christum, sortiuntur nomen Christianum, in specie populi Dei: sic particulariter & in ipso indiuiduo, ex communi lege, & exemplis scripturę diuinę, assumunt nomina propria, apud Ethnicos quidem & Iudęos, diuersis intentionibus, & rationibus imposita, nunc verò ad viuā & gloriosā Christi membra, nimirum diuos Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, Confessores, & Virgines, & alias beatas fœminas relata. Quod videtur insinuatū esse, dum dicit Dominus: *Effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam; effundam Spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam: Et germinabunt inter herbas, quasi salices iuxta præterfluentes aquas. Iste dicet, Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Iacob; Et hic scribet manu sua Domino:*

Domino: & in nomine Israel assimilabitur. Et in Apocalypsi dicit ipse Dominus: Qui vicerit, scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei, noue Ierusalem. Et rursus Apostolus: Accessisti (inquit) ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis, Ierusalem celestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primariorum, qui conscripti sunt in cælis. Hæc ibi. Porro in hac nominum impositione, sequendum esset Christianis B. Ioannis Baptistæ denominandi exemplum. Cum enim amici secundum carnem & sanguinem, illum vocari contenderent nomine patris sui

Apoc: 3. & 13.
Hebr: 12. & 22.

Nominū in Baptismo impositionis regula & cōtrarij abusus. Lucæ 1. & 59.

F Zachariam, eò quòd nomen Ioannis, toti illi cognationi inusitatū fuisset & peregrinum: præualuit tamen vnanimis & miraculosa vtriusq; parentis aspiratio, & constans voluntas, vt non mundi vel carnis, sed spiritualis notionis, hoc est gratiæ, nomen Ioannis acciperet. Quamuis igitur non sint damnandi, qui respectu parentum, cognatorum, vel in Baptismo suscipientium (modò ambitio, adulatio, vel auaritia absint) nomina paruulis suis imponant: cum & ipsi fortasse nomina à Sanctis & beatis accepissent: Tamen laudabilior est maiorum nostrorum consuetudo, vt infantes, ex euentu festi incidentis, vel proximè instantis, nomina eorum Sanctorū vel Sanctarum, præcipuè verò propriorum terræ Patronorū, in Baptismo sortiantur: quæ obseruatio, ad tempus etiam natalitiorum exactius calculandum, conducere potest. Sic rursus prorsus detestandus eorum mos, qui infantibus suis, ad sacrum fontem, non verentur ascribere nomina Gentilium, infidelitate & idololatria omniq; impietate (quidquid de externis virtutibus falsis habuerint) pollutorum. Cum enim duplici ratione attribuantur in Baptismo nomina, vel vt abiecto caractere Sathanæ, diuinum signaculum imponatur: vel vt baptizati, iure adoptionis filiorum Dei, cælo adscribantur: iam quæ (secundum Apostolum) erit conuentio Christi ad Belial?

Nominū in Baptismo ratio nō Gentilica.

2. Cor: 6. & 15.

G Baptismum efficitur) cum idolis? Vt non mirum sit, ita denominatos, sæpius non Christum cum actibus suis induere, sed illam ipsam barbariem, quam in gentilibus, æmulari non erubuerunt, retinere. Et ridiculum videtur, qui Hercules, Pompeios, Cæsares, Scipiones, Anibales, & his similes, pro nominum insigniis assumunt, eosdem excludere Pharaones, Antiochos, Caiphas, Herodes, Pilatos, qui etiam aliqua virtute in suo statu non caruerunt: sed & ipsos Ioues, Saturnos, Mercurios, Veneres, Cæres & Bacchos, qui talium patronorum Dij extiterunt. Proh Christiani populi cœcitatem & ignorantiam. Cæterum quidquid sit de particularibus nominibus, illud ma-

Confusio Christianorum in usurpatis nominibus infidelium.

Christianorum ximè examinandum & curandum est, vt populi Deo electi profes-
 sioni & pro- sio & vita nomini suo respondeat. Clarissimè hoc cōtestatur ipse
 saluatore dicens : *Ego sum vitū, vos palmites. Qui manet in me & ego in eo, hic
 fert fructū multum, quia sine me nihil potest facere.* Eius autē mansionis effe-
 ctū & signū, sic deinde describit intimus eius Apostolus : *Qui dicit se
 nosse eum (id est Christū de quo loquitur) & mandata eius non custodit, men-
 dax est, & in hoc veritas non est. Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc cha-
 racteris Dei perfecta est : in hoc scimus, quoniam in ipso sumus.* Idipsum co-
 iuxta versionē piofius edocent antiquissimi Doctores sacri, inter quos sic illumi-
 natissimus ille Pauli Apostoli discipulus Dionysius dicit : Deus ma-
 ximè desiderat salutem nostram, quæ nobis, nisi Deificatis con-
 tingere non potest. Deificatio autem, est ad Deum, quantum possi-
 H
 bile est, & similitudo & vnitas : quæ quidem similitudo reddit crea-
 turam Deo amabilem & dilectam. Quod etiam videtur prospexisse
 in Spiritu Propheta, quando dicebat : *Audite hæc domus Iacob, qui
 vocamini nomine Israel, & de aquis Iuda existis, qui iurati in nomine Domini, & Dei
 Israel recordamini, non in veritate, nec in iustitia : de ciuitate enim sancta vocati sunt,
 & super Deum Israel constabiles sunt.* Cū enim Iacob sonet supplantato-
 rem, Israel autem eum qui lucta præualuisset Deo, vtrumq; hoc
 rectè designat hominem ex præuaricatione ad Deum per fidem cō-
 uersum, eiq; adhærentem. Rursus autem Iuda, cū denotet con-
 fessionem & laudem, non incongruè quoq; insinuat professionem
 & characterem, eius fidei, quæ fit per abluionem aquæ, virtute Spi-
 ritus sancti. Porro reliqua verba indicant obligationem legis Euā-
 gelicæ, Deo tanquam Patri, & Ecclesiæ tanquam matri debitam.
 Quam spiritualem ædificationem, veluti ex quatuor parietibus, su-
 stentat firmum stabilimentum, quod describit Apostolus inquitens :
*Vos estis templum Dei viuū, sicut dicit Deus : quoniam inhabitabo in illis, & inambula-
 bo : & ero eorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.* Propter quod exite de medio eo-
 rum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis : Et ero vobis in Pa-
 trem, & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens. Et alibi : Post-
 quam Apostolus iussisset vitare hæreticos & reprobos, mox subiit :
 2. Tim. 2. § 19. *Sed firmum fundamentū Dei stat, habens hoc signaculū : Cognouit Dominus qui
 sunt eius. Discedat ab omni iniquitate, qui inuocat nomē Domini.* Quibus verbis
 Apostolus ostendit : firmum & infallibile fundamentum seu causam
 ad suam salutē. prædestinationis bonorum, vel reprobationis malorum, sicut ex
 I
 a. Petr. 1. § 10. minis sanctimoniam, vel impietatem. Idipsum Princeps Apostolo-
 rum atte-

rum attestatur inquit : *Magis satagite, vt per bona opera, certam faciatis voca-*
cationem & electionē vestram. Cū autem ista sanctitas deriuetur à Chri-
 sto capite, quem fideles in Baptismo induunt, Christum autē per vñ-
 ctionem spiritualem fuerit Rex, Sacerdos, seu Propheta, vt antehac
 ostendimus : inde fit vt eosdem Christos seu vñctos suos, hoc est
 Christianos, non dedignatus fuerit Regni & Sacerdotij sui esse con-
 sortes, quando dicebat per Moysen : *Si audieritis vocem meam, & custodi-*
eritis pactū meū, eritis mihi peculium de cunctis populis : mea est enim omnis terra :
& vos eritis mihi regnum sacerdotale, & gens sancta. Quod ad Christianos nouē
 legis propriē dictum fuisse, Princeps Apostolorum sic ad illos scri-
 bens attestatur : *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, popu-*
lus acquisitionis : vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocauit, in admi-
 rabile lumen suum. Et Apoc : 1. Qui (IESVS Christus) dilexit nos, & lauit nos
 à peccatis nostris sanguine suo : & fecit nos regnum, & sacerdotes Deo & Patri suo.
 Et iterum : *Quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tri-*
bu, & lingua, & populo, & natione : & fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes,
 & regnabimus super terram. Porro regnum hoc Christianorum, sicut &
 ipsius Christi, non est de hoc mundo, sed intrinsecum & spirituale :
 K sicut ipse dicebat : *Regnum Dei intra vos est ;* quod est longē aliis perfe-
 ctissimum, sicut fatetur Rex supra omnes reges terrā, Salomon in-
 quiens : *Melior est patiens viro forti :* & qui dominatur animo suo, expugnatore vr-
 bium. Tale regnum, sed concupiscentia iam infirmatum, requirebat
 Deus in Caimo, sic illū compellans : *Quare iratus es & concidit facies tuas ?*
Nonne si bene egeris, reperies : sin autem male, statim in foribus peccatum tuum ade-
rit ? Sed sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Hoc imperium seu re-
 gnum reparauit Christus in homine tanquam noua creatura, per
 suam resurrectionem : de quo sic Apostolus : *Ita & vos (inquit) existi-*
mate vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo ; in Christo Iesu Domino
nostro. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscen-
 tijs eius : sed neq; exhibeatis membra vestra, arma iniquitatis peccato : sed exhibete vos
 Deo, tanquam ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiæ Deo. Peccatum
 enim vobis non dominabitur : non enim sub lege estis, sed sub gratia. Ideo S. Iaco-
 bus hanc gratiæ legem, vocat regalem, quod hominem in regendis
 cupiditatibus perficiat, & sic ad verum æternumq; regnum perdu-
 cat. Similiter etiam Christianis secundum quod sunt Sacerdotes,
 duplicem hostiam Apostolus statuit, primam laudis & gratiarū acti-
 onis, de qua sic loquitur : *Per ipsum (Christum) offeramus hostiam laudis*
semper Deo, id est fructum laborum consentientium nomini eius : de qua etiam Psal-
 L mista : *Sacrificium laudis honorificabit me :* & illic iter, quo ostendam illi salutare
 Dei.

Christiani à
 Christo vñcti,
 ad Regnum &
 sacerdotiū spi-
 rituale.

Basil : lib : 2. de

Baptismo ca : 8.

Ambr : lib : 4. de

Sacram : cap : 11

Leo serm : 3. sui

Anniuersarij.

Exod : 19. & 5.

Aug : Sententia

342. Prosperi.

1. Petr : 2. & 9.

Apoc : 1. & 6.

Apoc : 5. & 9.

Regnum sicut

Christi, sic Chri-

stianorum spi-

rituale & inter-

num.

Ioan : 18. & 36.

Lucæ 17. & 21.

Prou : 16. & 32.

Ambro : & Leo

locis citatis.

Concupiscētiæ

frænum natura-

le & gratuitum.

Gene : 4. & 6.

Rom : 6. & 12.

Lex Christiana

Regalis.

Iaco : 2. & 8.

Christianorum

hostiæ spiritua-

les quæ.

Hebr : 13. & 15.

Psal : 49. & 23.

- Dei. Alteram hostiam ibidem Apostolus mox edocet: *Beneficentie autem & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus.* Et alibi dicit: *Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra, hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum: Et nolite conformari huic seculo: sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetur que sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* In eundem sensum & S. Petrus: *Et vos (inquit) tanquam lapides viui, superedificamini domos spirituales, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum.*
- Rom: 12. & 1. Hæc ibi. Eiusmodi sanctimoniam (sine qua secundum Apostolum, *nemo videbit Deum*) requirit à Christianis, sicut officij (vt modo diximus)
1. Petr: 2. & 5. sic nominis ipsius & denominationis ratio. Nam secundum Chrysostomum & Gregorium: sicut prophetantes in nomine Christi, & charitatem eius abnegantes, decreto extremi iudicis: sic non minus, nomen Christi gerentes, & spiritum ac virtutem eius in operibus non exhibentes, meritò regno cælorum excluduntur. Sic Iulietymon, forma, stinus Martyr antiquissimus, deffendens sui temporis Christianos à calumniosis persecutionibus gentilium, deducit Christianos denominari à Christo, idq; non solo nomine, sed etiã re ipsa: *Χριστος* enim per scriptum, sonat vnctum, quasi qui superatis omnibus vitiis, virtutum & charismatum plenitudine abundet. Idem autem nomen per *η* expressum (*Χρῆςς*) sonare, bonum & commodum, hoc est, (quod etiam lex Euangelica concludit) *qui omnibus prodesse student, nemini autem noceat.* Et tali nomine meritò gloriabantur antiqui Christiani, veluti omnium maximo & dignissimo, tanquam filij Dei, *caro ex carne, & os ex ossibus: qui enim Deo adheret, vnus spiritus est*, vt ibidem S. Iustinus, & alij antiquissimi Doctores attestantur. Qui verò aliter viuerent quàm nomine profiterentur, eos nequaquã esse Christianos, sed maleficos, non persecutioni quæ soli innocentia inferretur, sed iustè pro sceleribus punitioni, subiiciendos. Quod etiam exactissimè edocet Princeps Apostolorum, sic inquit: *Charissimi, nolite peregrinari in seruire, qui ad tentationem vobis sit, quasi noui aliquid vobis contingat: sed communicantes Christi passionibus gaudete, vt & in reuelatione glorie eius gaudeatis, exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, glorie, & virtutis Dei, & qui est eius Spiritus, super vos requiescit.*
- Hebr: 12. & 11. 13. Nemo autem vestrum patiat, vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autè vt Christianus, non erubescat. glorificet autem Deum in isto nomine.
- Chryso: hom: 19. in Matth. Hæc ibi. Quemadmodum enim omnis homo circumcissus, obligatus est ad seruandam totam legem Moylis, vt testatur Apostolus: *Iaco: 2. & 10.* Sic omnis qui baptizatus est, obligatur ad obseruandam totam legem Christi,

Christi, dicente ipso met: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quaecumque mandauimus vobis.* Qui autem (monet S. Iacobus) in vno deliquerit, factus omnium reus. Alioqui (inquit Chrysostomus) non est contrarium, quod quidam de Ecclesia cadunt: illi enim nunquam Christiani fuerunt. Sicut enim non omnes qui sunt in Israel, hi sunt Israelitæ: sic non omnes qui Christiani dicuntur, sunt Christi. Christianorum enim opera sunt aspicienda, non nomina. Huc spectat & illud Augustini: Si volumus (inquit) amicos ad rectè viuendum frigidos & pigros, Christianis exhortationibus excitare & accendere, primitus exhortemur ad fidem qua Christiani fiant, & eius nomini subiiciantur, sine quo salui esse non possunt. Si autem iam Christiani sunt, & rectè viuere negligunt, verberentur terroribus, & præmiorum laudibus erigantur. Hæc ille. Sic etiam, quo modo idem Apostolus, verum Iudæum & Circumcisionem, à falsa discernit; eodem modo nos, verum Christianum, & baptisma, à falso possumus dignoscere, dicentes: Non enim qui in manifesto (hoc est solo professionis titulo) Christianus est: neq; qui in manifesto Baptismus est; sed qui in abscondito Christianus est; & Baptismus in Spiritu non litera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est. In eundem sensum S. Hieronymus: Non debemus (inquit) ad multitudinis exempla respicere, quæ nullam morum disciplinam sequens, nullum viuendi tenens ordinem, non tam ratione ducitur, quàm quodam impetu feratur. Nec imitandi nobis illi sunt, qui sub Christiano nomine, gentilem vitam agunt, & aliud professione, aliud cōuersatione testantur, atq; vt Apostolus ait: *Decum consententur se nosse, factis autem negant.* Inter Christianum & gentilem, non fides tantum debet, sed etiam vita distinguere, & diuersam religionem, per diuersa opera monstrare. Nolite ait Apostolus, *ingum ducere cum infidelibus.* Et alibi sic definit: Christianum esse, grande est, non videri. Augustinus autem ait: Qui malè viuunt, & Christiani vocantur, iniuriam Christo faciunt: de quibus dictum est, quod *per eos nomen Dei blasphematur.* Si per tales nomen Dei blasphematur, per bonos nomen Dei laudatur. Audi Apostolum: *Christi bonus odor sumus, inquit, in omni loco.* Hæc ille. Sed quid de nobis dicemus, ô Christiani, qui verè extremas huius sæculi sæces incohimus? videamus, si non ea nobis ad amussim cōueniunt, quæ olim sacri Prophetæ in populo illo legali deplorabant: Isaïas quidem in hunc modum: *Ecce non est abbreviata manus Domini, vt saluare nequeat: neq; aggrauata est auris eius, vt non exaudiat. Sed iniquitates vestre diuiserunt inter vos,*

Aug: tract: 4.
in cap: 3. Canonicae 1. Ioan.

Chrysost: hom: 20. in Matth.

Christiani & Cathecumeni diuersè tractandi. Aug: lib: de natura & gratia cap: 68.

Rom: 2. & 28.

Hier: Epist: 14. ad Coelantiam, cap: 2.

Ad Tit: 1. & 15.
2. Cor: 6. & 14.
Christiani nequam scandalizant infideles.
Hier: Epist: ad Paulinum.
Aug: Tract: 50. in Ioan.

Rom: 2. & 24.
2. Cor: 2. & 14.
Christianorum corruptio vniuersalis, extremo huic sæculo quadrans.

& Deum Isaïa 59. & 1.

& Deum vestrum : & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret. Manus enim vestre pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate : Labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur. Non est qui inuocet iustitiam, neque est qui iudicet vera : sed confidunt in nihili, & inquirunt vanitates. Conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem. Oua aspidum ruperunt, & telas araneorum texuerunt : qui comederit de ouis eorum, morietur : & quod confotum est, erumpet in regulum. Tela eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis : opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum. Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem innocentem : cogitationes eorum, cogitationes inutiles : vastitas & contritio in vijs eorum. Viam pacis nescierunt, & non est iudicium in gressibus eorum : semite eorum incuruatæ sunt eis : Omnis qui calcatur in eis, ignorat pacem. Propter hoc elongatum est iudicium à vobis, & non apprehendet vos iustitia : expectauimus lucem, & ecce tenebræ : splendorem & in tenebris ambulauimus. Palpauimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectauimus : impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis, quasi mortui. Rugimus quasi vni omnes, & quasi columbæ meditantæ gememus. Expectauimus iudicium, & non est : salutem, & elongata est à nobis. Multiplicate sunt enim iniquitates nostræ coram te, & peccata nostra responderunt nobis, quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognouimus, peccare & mentiri contra Dominum : & auersi sumus ne iremur post tergum Dei nostri, vt loqueremur calumniam & transgressionem : concepimus & locuti sumus de corde verba mendacij. Et conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longe stetit : quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi. Et facta est veritas in obliuionem, & qui recessit à malo, præda patuit. Et vidit Dominus, & malum apparuit in oculis eius, quia non est iudicium. Et vidit quia non est vir, & apertus est, quia non est qui occurrat : & saluabit sibi brachium suum, & iustitia ipsa confirmauit eum. Ad eundem modum Michæas : Væ (inquit) mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumnno racemos vindemiæ : non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desiderauit anima mea. Perijt sanctus de terra, & rectus in hominibus non est, omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur. Malum manuum suarum dicunt bonum : Princeps postulat, & iudex in reddendo est : & magnus locutus est desiderium anime suæ, & conturbauerunt eam. Qui optimus in eis est, quasi paliurus : & qui rectus quasi spina de sepe. Non potuit Propheta veriori comparatione exprimere, probitatem si quæ est moderni Christianismi : quæ non ad tramitem pietatis, sed ad sequelam consuetudinis plerumque reuocatur : vt respectu pessimorum, quorum plena sunt omnia, reliqui paulò probiores pro iustissimis reputentur. Quod sanè antiquissimus Origenes sic ritè reprehendit : Beatus qui non ex comparatione meliorum iustus appellatur, & non ex comparatione pessimorum : sicut Sodoma, quæ ex comparatione Ierusalem

Mich : 7. & 1.

Christiani non
satis probi, re-
spectu pessimorum
reputantur
iusti.

Origenes lib : 3.
in epist : ad Rō.
Seneca epist : 80
Thren : 4. & 6.

R Ierusalē iustificata memoratur. Vnde & ego vereor, ne ex nobis qui videmur esse in Ecclesia Dei, & legi eius operam dare, ac præceptis Evangelicis deseruire, inueniantur aliqui infidelium iustificandi. Hæc ille. Sic & Seneca: Non est (inquit) bonitas, pessimis esse meliorem. Sed audiamus Prophetā, inchoatā exprobrationē sic persequentem: *Dies speculationis Eue, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum. Nolite credere amico: & nolite confidere in duce: ab ea que dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui. Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurgit aduersus matrem suam, nurus aduersus socrum suam: & inimici hominis domestici eius.* Hæc est (ô nos infelices) vinea illa Domini exercituum, que facta est dilecto filio in cornu filio olei, hoc est in Christianis, qui vnctionem filialem ex ipso acceperunt: de qua sic per Prophetam loquitur: *Sepiuit eam, & lapides elegit ex illa, & plantauit eam electam, & adificauit turrin in medio eius, & torcular extruxit in ea: & expectauit vt faceret vinas, & fecit labruscas.* Nunc ergo habitatores Ierusalem, & viri Iuda, iudicate inter me & vineam meam: *Quid est quod debui vltra facere vinee mee, & non feci ei? An quod expectaui vt faceret vinas, & fecit labruscas? Et nunc ostendam vobis, quid faciam vinee mee. Auferam sepein eius, & erit in direptionem: diruam maceriem eius, & erit in concultationem, & ponam eam desertam, & non putabitur, & non fodietur, & ascendent vepres, & spine, & nubibus mandabo, ne fluant super eam imbrem.* Huic similitudini correspondet illa Ezechielis de ligno vitis, quod nisi in vite manserit, non solum non fructificat, sed nec operibus mechanicis sicut cætera ligna idoneum est, igni & fauillæ exponendum. Quod S. Augustinus accommodat malis Christianis: qui Iudæis & aliis infidelibus duplici nomine sunt deteriores: primò quidē ex parte sua, quādo propter obstinata peccata vix aliquando resipiunt, iuxta illud: *Peruersi difficile corriguntur*: Deinde quod bene credendo, & malè viuendo, supercilio sanè Pharisæico (vt ipse Dominus conqueritur) *tollunt clauem scientie, & ipsi non intrantes, alios aditu fidei & gratie excludunt.* Infideles siquidē, maximè vero Iudæi, legis suæ quamuis mortuæ, & mortificantis, quàm pleriq; Christiani suæ vitalis & viuificæ, multò tenaciores reperiuntur. Scelera etiam quæ in Iudæis & infidelibus lex Evangelica reprehendit, atrociora sæpenuerò & magis impunita in Christianis reperiuntur: vt S. Bernardus quosdam Christianos suo sæculo non adedò utiq; corrupto, Iudæos baptisatos appellare non dubitauerit. Vnde fit, vt Iudæi ipsi, aliiq; infideles, sua ipsorum scelera palliantes, Christianorum dissolutionem conuersioni suæ obtendant: quinetiam Deum Christianorum tanquam minùs prouidentem atq; iustum, proptereaq; non illum verum creatorem vniuersi

Matth: 10. v 35.

Vinea facta Christi in cornu olei
quā vastata per
malitiam Christi-
anorum.

Isaia 5. v 1.

Ierem: 2. v 21.

Matth: 21. v 33.

Lignū vitis, vel
fructificat, vel
ardet.

Ezech: 15. v 2.

Ioan: 15. v 6.

Aug: in Psal: 30.

conc: 2. & 3. &

in Psalmum 31.

Eccli 1. v 15.

Iudæi baptizati,
peruersi Christi-
iani.

Bern: epist: 322.

ad Spirenses.

Extremorū nūc
temporū mor-
res ad viuum de-
picti.

Deut: 32. & 33.

Matt: 24. & 12.

Lucā 18. & 8.

Chrysoſt: hom:

1. in Matth: ope-

ris imperfecti.

S. Hippolytus

Martyr lib: de

Antichriſto.

Micheā 3. & 5.

Prophetarum

ſeu ſacerdotum

corruptella.

Statuum omni-

um peruerſio.

Religionis &

ſacrorum pro-

phanatio.

niuerſi reputent, qui Chriſtianis magnifica exhibens, & indigniſſi-
ma paſſus, tantas tamen contra legem ſuam præuaticationes ſuſti-
neat. Omnino ſi quis penitiuſ ſtatim corruptæ nunc Chriſtiani-
tatis introſpiciat, inueniet feſtinanter adeſſe tempora illa extrema
calamitoſiſſima, à Saluatore noſtro prænuntiata, quando refrixa
charitate, & abundante iniquitate, diſtriſtus ille iudex fidem in ter-
ris vix inueniat. Qualia tempora B. Chryſoſtomus comparat regno
Salomonis & Roboam. Cū enim Eccleſia vigente Salomone, hoc
eſt Spiritu Chriſti pluſquam Salomonis, in Apoſtoliſ, & primis illis
Apoſtolicis viris, proſperè egieſſet: demum ſeneſcente quodā mo-
do ſæcularibus ſtudiis diſciplina Chriſtiana, inueſtæ ſunt veluti mu-
lieres alienigenæ, hoc eſt variæ ſectæ atq; hæreſes, quæ poſtmodū
in vniuerſalem quaſi diſſolutionem imperij iuuenilis Roboam ſint
prolapſæ: & in profeſſione Chriſtiana omnia ferè ſurſum atq; de-
orſum confundere inceperunt. Qualem ſtatim antiquiſſimus ille
martyr Hippolytus ſic ad viuum depinxit. *Hæc dicit Dominus ſuper Pro-
phetas, qui ſeducunt populum meum, qui mordent dentibus ſuis, & prædicant ſuper eū
pacem: & ſi quis non dederit in os eorum, ſanctificent ſuper eum prælum. Propterea
nox vobis erit pro viſione, & tenebræ vobis pro diuinatione. Et occidet ſol ſuper Pro-
phetas, & obtenebrabitur ſuper eos dies: & confundentur qui vident ſomnia, & deri-
debuntur diuini, & operient omnes vultus ſuos: quia non eſt reſponſum Dei.* Hæc ita
præmiſimus, vt noritis futuram in extremis temporibus turbatio-
nem & dolorem, & omnium hominum inter ſe conſuetudinem vi-
tæ, & conuerſationem, & inuidiam, & odium, & contentionem: pa-
ſtorum de ouibus incuriam, & populi erga ſacerdotes inordinatam
affectiōem. Quapropter omnes iuxta voluntatem propriam am-
bulabunt: liberi parentibus inferent manus: coniunx proprium
virum: in mortem tradet, & vir uxorem ſuam tanquam ream ad iu-
diciū ducet. Hæri ſeruis ſuis inhumaniter dominabuntur, & ſerui
aduerſus dominos, inordinatos affectus aſſument. Senioris canoſ
nemo reuerabitur, & iuniōis formæ nemo miſerebitur. Tempa
Dei vt ædes priuatæ erunt, & euerſiones Eccleſiarum ubiq; cer-
nentur. Scripturæ deſpicientur, & hoſtis cantilenæ ubiq; locorum
ſonabunt. Scortationes & adulteria, & periuria, & incantationes,
& diuinationes, ponè cum alacritate & vehementia ſequentur: &
in vniuerſum ab iis qui putantur eſſe Chriſtiani, tum excitabuntur
pſeudoprophetæ, pſeudoapſtoli, impoſtores hōines, corruptores,
malefici, mendaciis inter ſe certantes, adulteri, fornicatores, ra-
ptores, auari, periuri, obtreſtatores. Paſtores ſicut lupi erunt: mo-
nachi res

nachi res mundanas expetent: Diuites animos in misericordes induent: Principes pauperum opem non ferent: magnates, homines miserabiles reicient: Iudices ius & iustitiam ex iudicio tollent, & muneribus excœcati iniquitatem contrahent. Sed quid de hominibus loquor, quando & elementa ipsa ordinem proprium abnegabunt? Concussiones & terræ motus per regionem omnem erunt: fulmina, venti, horrenda fulgura, domos & agros exurentia: ventorum procellæ, terram & maria maximopere turbantes; terræ sterilitates, maris sonitus, fluctus intolerabilis, & commotio à frigore & interitu hominum: signa in sole, signa in luna: astrorum immutationes, angustia gentium, aëris intemperies, grandinis iacula super faciem terræ, hyemis inordinata tempestates, congelationes diuersæ, æstus consolatione carentes, subita tonitrua, incendia inopinata; & (vt semel dicam) per terram omnem luctus erit & planctus, consolationem non habens. Ex eo enim quod peccatum multiplicabitur, refrigescet charitas multorum. Propter hæc omnia, eiusmodi tempestatem & confusionem (*αταξίαν*) rerum vniuersarum Dominus per Euangelium promulgat, dicens: *Videte ne in fraudem seducamini*, &c. Hæc S. Hippolytus. Euenit (eheu) quod sacer Hieronymus suis temporibus in nobis magis, quam in suis deplorabat dicens: Ab aduentu Saluatoris, vsq; ad nostram ætatem, id est ab Apostolis, vsq; ad nostri temporis fœcem, Christi Ecclesia nata & adulta, Persecutionibus creuit, & martyriis coronata est. At postquam ad Christianos principes venit, potentia quidem & diuitiis maior, sed virtutibus minor facta est. Eundem Christianorum statum, eiusq; externas pœnas depinxit Angelus Domini S. Blasium sic alloquens:

*Hæc tamen, ô Blasii, de tempestate quietis
Pacifica, clades beu deploranda sequetur,
Et graue manabit dulci de melle venenum.
Vox est blanda quies, pax delectabile nomen,
Plura tamen de pace fluent opprobria, damna,
Dedecora, ærumne, quam de crudelibus armis.
Degenerabit enim virtus antiqua, voluptas,
Inter opes & delicias, delumbria reddet
Corpora, & amittet mens eneruata vigorem.
O studia, ô mores, ô tempora sordida cerno,
Oblitos Christum populos, incredula corda
Conculcare fidem, scelus omne incurrere facto
Agmine certatim, feriq; animantia bruta,
Et Romam in caulas atq; in magalia versam.*

Ecclesia persecutionibus floruit, imperio languet & ruit. Hieron: in vita Malchi Eremitæ.

Baptista Mantuanus lib: 2. in vita S. Blasii.

Christianorum
malorum, vlti-
mum extermi-
nium,

Deinde de pœnis subiungit:

*Irascente Deo, coitum mala sydera in vnum
Connuent, tristes in humum iaculantia flammæ:
Atq; viam, cœlum inueniet, qua conterat illud
Insidum, crudumq; genus. Soluentur ab Arcto
Terribiles hominum vultus, animiq; feroces,
Sauomata, sine Diuina, sine lege humana
Viuentes: Hunni, Alani, Turci, atq; Agathyrsi.
Adde, quod inter se Christi intestina nepotes
Mutua, more canum rabidorum, in vulnura versi,
Bella gerent. Græci Itali, Gallis Alemanni,
Certabunt odii plus quàm capitalibus, vtq;
Se extirpent, parcent Turci, parcent Agarenis.*

Epilog^o exhorta-
toria verbis
Apostoli.

Hebr: 10. v. 19.

Cùm igitur, ô Christiani, ista omnia ante oculos nostros adimple-
ri, & reliqua breui nobis imminere cernimus, recolligamus nos
verbis Apostoli, sic concludentes: *Habentes itaq; fratres, fiduciam in intro-
itu Sanctorum, in sanguine Christi: quam initiavit nobis viam nouam & viuentem,
per velamen, id est carnem suam: & Sacerdotem magnum super domum Dei: acce-
damus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti
corpus aqua munda, teneamus spei nostre confessionem indeclinabilem (fidelis enim
est qui re promisit) & consideremus inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum
operum: non deferentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed
consolantes: & tantò magis, quantò videritis appropinquantem diem. Voluntariè
enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro pec-
cati hostia; terribilis autem quadam expectatio iudicii, & ignis amulatio, quæ con-
sumptura est aduersarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione,
duobus vel tribus testibus moritur. Quanto magis putatis, deteriora mereri supplicia,
qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo san-
ctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi
Deut: 32. v. 35. vindictam ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum suum. Hor-
rendum est incidere in manus Dei viuentis. Qui trinus & vnus in sæcula vi-
uit benedictus & adorandus. Amen.*

Hebr: 6. v. 4.

Deut: 17. & ca:
19. v. 15.

Deut: 32. v. 35.

APPENDIX SERMONIS DECIMISEXTI.

Perfectio Chri-
stiana, non ad so-
los Monachos
vel Clericos
pertinet.

VEreor ne moderni molles Christiani & politici, qui mundo si-
mul & cœlo studere volût, acriùs excipiant doctrinam de per-
fectione Christiana, superiori Sermone à nobis congestam. Siquidẽ
talia præcepta, vel consilia, quæ lex Euangelica à suis cultoribus e-
xigit, ad Monachos tantum & Clericos, quasi propterea spirituales
dictos, non autem ad se qui sæculares vocitentur, pertinere autu-
ment.

ment. Non sic, impij, non sic sensit ipse Legislator & Magister no-
 lter: qui omnibus in vniuersum fidelibus, præcepta iustitiæ, supra fa-
 ctum pietatis Pharisæicum constituit, per omnes animæ potentias
 absolutissima, sub gehennæ reatu adimplenda: adeò vt qui in vno
 deliquerit, factus sit omnium (generalitate præuaricationis) reus.
 Talemq; perfectionem edocuit esse ex Deo ipso (cuius homo ima-
 ginem creatione quidem inditam, recreatione autem seu incarna-
 tione verbi reformatam) mutuandam & imitandam: eadem dogma-
 ta sic concludens: *Estote igitur perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est.* Matth: 5. § 48
 Quod autem initio prædicationis suæ Dominus proposuerat, id ipsi
 in eius decursu & cõsummatione, veluti vltimo sigillo consignauit,
 iam iam in cælum conscensurus dicens: *Euntes docete omnes gentes, ba-* Matt: 28. § 19
pizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Docentes eos seruare om-
nia quacumq; præcepi vobis. Quibus verbis, eam quam instituerat vitæ
 perfectionem, per Apostolos quidem, quibus ordo spiritualis suc-
 cedit, sed ad omnes ex æquo in vniuersum, qui sibi per fidem & Ba-
 ptismum nomina dedissent, extendit. Idè prima illa Ecclesia Apo-
 stolica, vt præcepta Euangelica expeditius custodiret, adiunxit si-
 mul & statum obseruandorum consiliorum Euangelicorum: vt S.
 Lucas de primitiis illis Ecclesiæ Ierosolymitanæ attestatur. Quod
 ipsum imitati sunt alij per orbem Christiani: præsertim in Ecclesia
 Antiochana, & Alexandrina: cuius conuersationem sanctissimam
 sub S. Marco Euangelista, vel ipse Philo disertissimus, quamuis gen-
 te & religione Iudæus, plenissimis extulit laudibus, vt sacer testa-
 tur Hieronymus. Postquam autem Apostolis tantæ pietatis duci-
 bus in orbem digressis, & ipsis Christianis necessitate persecutionū
 ab eiusmodi communione dispersis, eiusmodi disciplina languere
 cœpisset: aliqui ardentiores talis perfectionis æmulatores, vitam
 singularem seu monasticam elegerunt & sectati sunt, in qua ab ho-
 minum consortio separati, consilia etiā Euangelica, præceptis ipsis,
 libera ac perpetua professione, adiungerent. Ipsa tamen consilio-
 rum Euangelicorum æmulatio, non minùs propterea à reliquis fi-
 delibus minui, sed potiùs excitari debebat. Iam verò in fine sæcu-
 lorum, mundo vniuersali malitia inquinato, perperam quidē ac im-
 piè Christiani nomine & re ipsa sæculares (si modo sic vocandi sunt,
 qui sæculo in Baptismo renuntiauerunt) talem Christianam disci-
 plinam ad Monachos remittunt, Monachi itidem ad sæculares eam
 protrudunt. Sicut mihi cum meo Episcopo visitationi Monasteriorū
 aliquando vacanti, audita est talis vox: *Quid mirum si in Monaste-*
riis clan-

Psalms: 1. § 4.

Matth: 5. 6. 7.

Iacob: 2. § 10.

Matth: 5. § 48

Matt: 28. § 19

Prima Ecclesia

Apostolica, ad

normam Euan-

gelicam directa.

Acto: 2. § 41.

Acto: 11. § 26.

Hieron: de vi-

ris illustribus, in

Marco, & Phi-

lone.

Monachus o-

rigo & intentio

ad excitandam

Christianā per-

fectionem.

riis elanguit institutum S. Francisci, Benedicti, seu Dominici: quando, sicut in orbe terrarum, sic & in Monasteriis, elanguit institutum ipsius Christi? Eiusmodi tergiversationes iam olim legimus fuisse profligatas, à sanctissimis illis Ecclesiæ Patribus: Ex quibus sufficit at Chrysostomus, sic inquit: Hoc plane est quod euertit orbem res vitæ Monastica lib: 3. vniuersum, quodd summam vitæ bene agendæ diligentiam, Monachis solum necessariam arbitremur, cæteris negligenter viuere licere. Non ita sanè, non ita est: sed eadem ab omnibus Philosophic ratio requiritur. Fallis te ipsum prorsus ac decipis, si putas aliud à sæcularibus viris, aliud à monachis requiri. Hæc enim ferè sola est in utroq; vitæ genere differentia, quod illi quidem matrimonij se vinculis constringunt, hi verò hinc liberi perdurant: In reliquis verò communis atq; eadem ab utrisq; vitæ totius ratio requiritur, eisdem pro culpis pœna vna debetur omnibus. Quod & paulò post Matth: 11. & 28. his verbis confirmat: Cùm Christus dicit; *Venite ad me omnes qui laborati & onerati estis, & ego reficiam vos: Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: nō monachos tantum alloquitur, sed & omne prorsus hominum genus.* Matth: 7. & 13. Itemq; cùm iubet *per angustam viam ingredi*, non istos modò, sed omnes Ioan: 12. & 25. omnino homines hoc imperio conuenit. Cumq; *odisse animam suam in hoc mundo*, atq; cætera eiusmodi iuberet, nullum hominum genus excusationes excepit. Hæc Chrysostomus. Rursum alio in loco: Neq; domus gubernationem, neq; vxoris curam, neq; filiorū sollicitudinem, neq; aliud quiddam prætexamus, quod putemus satis esse ad excusandā nostram negligentem desidemq; vitam. Neq; frigida illa verba proferamus: Mundanus sum, mulierem habeo, & puerorum curam gero, qui multis mos est, vt ita dicant. Si quando eos rogemus, vt ad virtutum labores ingrediantur, vel studium adhibeant in sacris literis legendis: Non est hoc meum, dicit. Nunquid renunciaui sæculo? Nunquid monachus sum? Quid dicis homo? An hoc ad solos monachos pertinet, vt benè Deo placeant? omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, nullamq; virtutem negligere. Hactenus Chrysostomus. Hæc, & similia, vt ex Cathedralibus quæ nunc maxime populo Dei inculcanda.

In Concionibus quæ nunc maxime populo Dei inculcanda.

da.

lo lubriciores linguæ, & prurientes aures, sibi inuicem blandiri solent: visum est pro Colophone huius tractatus subnectere, breues Christianæ vitæ formulas, quas sanctissimi illi & antiquissimi Doctores suis auditoribus, veluti phylacteria illa Mosaica, quæ oculis & sensibus

E & sensibus assidue obuersarentur, summarie præscribebant: quæ etiam populus Christianus, veluti tabulas, ad quas conscientiam & gesta sua dirigat, descripta, in promptu semper habere possit.

*Ex Epistola S. Basilij ad Canonicam, seu resignatissimam
quandam Deo feminam.*

VIta sibi genus diligere Christi Evangelio conueniens, hoc quidem cuius facile est. Quod autem quis vel minutissima quæq; quæ in eo descripta cõsilia sunt, conseruet, neq; eorũ quiduis neglectum transmittat: hoc verò rari, quos quidem ego nouerim, opere ipso præstiterunt; vt videlicet lingua vli continenti silentio obuincta, oculis etiam eam disciplinæ moderationem adhiberent quam requirit Euangelicæ perfectionis tenor: manibus insuper indicerent intentum laborem ex suscepto ineundæ Dei gratiæ consilio: motum itidem præscriberent pedibus: deniq; & reliquis totius corporis membris eo modo vterentur, quem & eorum susceptæ vitæ propositum, & ipsa initio opificis nostri fabricæ ratio requireret: qui in vestitu pro decoro modestiam, in congressione cū cæteris circumspeditionem, in cibis illud modo quod natura desideraret, tenerent: In rebus ad vitæ vsum parandis, vni tantum necessitati consulerent. Atq; hæc quidem dum simpliciter hoc modo dicuntur, leuia videntur, ac nullius penè difficultatis: eiusmodi sunt tamen, in quibus seruandis magna opus esse contentione, ipse nos vsus docuerit. Atq; illud etiam vt perfectè humilitatem teneamus, vt videlicet neq; natalium nostrorum nobilitatis memores simus, neq; si qua in re, præcipua dote aliqua aut naturæ, aut corporis, aut animi, cæteris excellamus, ea causa nobismetipsis placeamus. Itidemq; neq; aliorum de nobis existimatione, causa ad superbiam, fastidiumue abutamur. Hæc quidem etiam Euangelicam vitam attingunt. Similiter illa quoq; in abstinentia seruanda, animi vehemens quædam obfirmatio, assiduitas in orationibus operosior, in amore fraterno condolens lenitas, bonorum in inopes communicatio, animorum delectio, cordis contritio, integritas fidei, æquabilis in seueritatis tristitia tenor, vigente assidue in animis nostris memoria, horrendi & inexorabilis iudicij illius: ad quod cū vniuersi festinemus, paucissimi sunt tamen qui eius meminerint, ac de illius euentu sint solliciti. Cū autem multa sint quæ in sacris literis declarentur, quæq; præstari aliis debeant, qui Deo student placere, de his in præsentia ea tantummodò summam, quantum ex diuinis literis accepi, libuit mihi vobis vel exponere, vel

Christianam vltam eligere facile, præstare difficile.

Hominis potentia animi & corporis, ad Creatorem referenda.

Vitæ Christianæ summaria norma ex scripturis sacris congesta.

2. Tim : 2.

Dei, & extremo
rum hominis,
memoria, sem-
per cōseruanda.
Directio lingue
& affectuum.

Cibi, potus, &
bonorum tem-
poralium vsus.

nere, vel commemorare potius, de quibus ex me vos quæsiuistis, necessariis de rebus, singulis testimoniis, quoniam ea in promptu erant, omiſſis: quæ illi facillimè legentes inuenirent qui lectioni G operam dant, qui quidem idonei erunt, qui alios etiam doceant. Hæc autem sunt. Oportere Christianum, animum sumere cœlesti vocationi respondentem, & vitam agere conuenientem Euangelio Christi. Itemq; oportere eundem mente aut animo nequaquam distrahi, aut re vlla à Dei perenni memoria, eiusq; voluntatum ac iudiciorum abduci. Oportere Christianum superata omnibus in rebus iustitia legis, prorsus neq; iurare, neq; per simulationem, dissimulationemue quidquam agere: non maledicere, non proteruè cuiquam insultare, non litigare, non seipsum vlciſci, non malum pro malo reddere, non iracundia efferri in quacunq; quæ sibi fiat iniuria, patientem esse, & in se iniurium arguere, quandocunq; id ferat occasio, idq; non vlciſcendi libidine, sed fraternæ cōrrectionis studio, conuenienter præcepto Domini. Non oportere contra fratrem absentem quidquam dicere, animo inurendæ illi infamiae aut calumniae, quod est detractatio: esto verum sit, quod dicatur. Oportere Christianum non ridere, neq; aliquo modo ridiculorum sectatoribus operam dare. Oportere detrahentem fratri suo auersari: in sermone sales, aut facetias fugere, nihil quod ociositatem arguat, temerè proloqui, videlicet, quod neq; in rem audientium sit, neq; ad necessarium, & concessum nobis à Deo vsum vllum pertineat: quo & qui in laborando sunt occupati, id facere studeant, cum quanto maiore fieri silentio potest: & quibus delegata de reliquorum consensu dispensandi sermonis ad ædificationem fidei prouincia est, ij sermones apud eos de rebus honestis instituunt, ne contristetur Spiritus sanctus Dei. Non debere cuiquam qui intra monasterium ingressus sit, libere potestatem permitti, ad fratrum quempiam accedendi, alloquendiue, priusquam quibus totius fratrum societatis regendæ delatum negotiū sit, diligenter ij animaduertent, utrū hoc fieri placeat Deo, & an in cōmunem rem sit. Nō oportere Christianum sinere à vino se quasi vile mancipium vinci, non carnis immodicè esse appetentē, nō deniq; in cibo aut potione vlla voluptatem sectari. Qui enim in agone contendit, ab omnibus se abſtinet. Oportere eorū, quæ singulis dentur vtenda, nihil quidquam vt iuris sui proprium possidere, aut sibi tanquam suum reseruare: diligentiam tamen in omnibus, vel vtendis vel cōseruandis eam adhibere, quam in Dominicis rebus adhiberi par sit: neq; eorū quip-

rum quippiam, si casu negligenter abiectum sit, sinere despicere. Oportere vnumquemq; nequaquam sui se iuris esse existimare, sed proinde ac si in seruitute à Deo fratribus addictus sit, ita & sentire, & facere omnia, vnumquenq; tamen seruato ordine suo. Non murmurandum, neq; in penuria rerum ad vitam necessariorum, neq; in immoderato opere faciendo & laboris delassatione, cùm de his singulis iudicij periculum illis immineat, ad quos cura illa pertinet, vt hæc ipsi debeant animaduertere. Non debere Christianum clamorem attollere, neq; aliud quiduis in gestu motuue aliquo præferre, vnde aut ira incitari, aut aliud agentis, & nequaquam Deum adesse vere existimantis animi significatio detur. Oportere vocem ad eorum qui audiant vtilitatem accommodare, neminiq; neq; asperè, neq; superbè respondere, in omnibusq; lenitatem tenere, & reuerentiam aduersus omnes adhibere. Per dolum neutiquam annuendum oculo, aut alterius membri gestu vtendum, quo frater offendatur, aut intelligat se contemni. In vestimentis, calceamentisue exquisitam elegantiam fugere, quando hoc facere ostentationis est. Oportere rebus ad vsum corporis comparatis vilibus vti, neq; ad largiorem luxum quidquam insumere, quod facere abusus dicitur. Honores non oportere sectari, neq; primas sibi vindicare: vnumquenq; sibi cæteros præponere oportere, non se à subiectione eximere: Nō oportere, vt ociosus panem manducet, qui valeat laborare: potiusq; debere vnumquenq; etiam cùm in rebus iis, quæ ad Dei gloriam pertineant, tractandis sit occupatus, ab iis se ipsum violenter veluti abstrahere, atq; ad operis pro viribus faciendi studium impellere. Oportere vnumquenq; ex antistitis arbitrio cū ratione, & summa animi persuasione omnia quæ agat, moderari, atq; ipsum etiam adedò cibum, ac potionem assumere ad gloriam Dei. Non oportere quenquam de vna se in aliam officinam transmutare, nisi id ita esse illi rectum iudicarint, quibus huiusmodi rerum singularum data procuratio sit, extra quam si quando repentina fortuita necessitas aliqua inde ipsum ad opem fratri, qui tunc præ imbecillitate id ipse non possit, ferendam vocet. Oportere vnumquenq; in quo vocatus est, in eo manere, neq; assignatos sibi fines transilire, aut vltèrius quàm quantum sibi præfinitum sit, in labore operum progredi, nisi ad quos isthæc pertinent, aliter iudicauerint, & Deo id gratum esse censuerint. Oportere nihil per cōtentionem, aut litem aduersus aliquem facere. Non debere alterū alterius laudibus inuidere, aut ex culpis alienis voluptatem aucu-

Murmuratio
vel impatientia

Iracundia

Vestitus & corporis cultus.

Ambitio

Obedientia & disciplina.

Status conseruatio.

Inuidia in charitatem vertenda.

Correctio fraternalis.

Reconciliatio offensarum.

Pœnitentia vera.

Correctio maiorum.

Ira non fouenda.

pari, cumq; quid rectè minùs à fratre suo factum quisq; animaduertit, officij sui eissè existimare, eo modo quo Christi charitas postulat, dolere, angiq;. Contra, si quæ rectè fieri viderit, gaudere, ac lætari. Non oportere aliorum peccata, quasi id nihil referret, lentè ac dissimulanter ferre. Oportere, qui alterum redarguit, eum cum timore Dei, adhibita omni animi lenitate redarguere: in eaq; re id vnum spectare tantummodo, vt à peccato peccantem abducatur: vicissimq; debere, qui redarguitur, reprehenditurus, æquo & alacri animo ferre, se redargui aut reprehendi, vt qui sciat in eo sibi vtilitatem positam, si corrigatur. Non debere cum alius quispiam corripitur, illo ipso, vel aliis quibusuis præsens corripienti alium contra aduersari. Quod si tamen aliquando correptio illa alicui nequitiam ratione facta videatur, illum cum eo semotis arbitris ea de re agere oportere, ipsumq; vel cur ita facere non debuerit, docere: vel contra ab eodem causam, cur ita fecerit, ipse edoceri. Debere vnumquēq; in eo adniti, si aliquem sibi aliqua de causa infensum habeat, vt sibi eius animum mitiget quantum possit. Non oportere eum quis peccauerit, & peccasse ipsum pœnituerit, præteritorum illius peccatorum memoriam retinere, potiusq; iniurias ei ex animo omnes cōdonare. Oportere eum, qui pœnitere se dicat, non ob id compungi modò, quòd peccauerit, sed fructus edere pœnitentiæ dignos. Quod qui ab ea quæ prius commisit delicta, castigatus sit, & dignus habitus, cui illa sint condonata, is si denuò peccauerit, durius etiam quàm antea sibi iræ Dei iudicium parat. Oportere eum qui post vnam & alteram admonitionem, obstinatè tamen nihilominus in vitio perseueret, ad antistitem deferre, expeririq; num fieri possit, vt à pluribus obiurgatus, à prauo proposito suo, pudore aspersus desistat. Quod si ne sic quidem noxam emendauerit, oportere eum ab reliquo corpore præcidi, & vt gentilem haberi ac publicanum: vt illius exemplo admoniti ceteri, cautiùs se gerant, qui studiosè in officio & obedientia permanentes laborent, conuenienter dicto illi: Ruentibus impiis, iusti in timore erūt. Oportere etiam illius veluti membri ab reliquo corpore defecti vicem dolere. Nequaquam pati oportere, vt iritato adhuc fratre sinas solem occidere, ne fortè aliquando ambos sic dissidentes interuentu suo separet nox, & in die iudicij crimen relinquat inexpiable. Ad vitæ correctionem non comperendinandum, cum quid cras futurum sit, certum nobis promittere non possimus, & multos sciamus, qui rebus multis consilio designatis, ad perendinum di-

em non

em non peruenere. Non oportere à ventris saturitate in fraudem induci, ex qua imaginatiuæ ludificationes postea nocturnæ nascuntur. Non oportere distrahi per intemperiem immodici laboris, neq; naturalis in victu quærendo necessitatis limites egredi, ex præcepto Apostoli: Habentes victum & integumenta, his contenti sumus. Quâdo copia illa quæ vltra necessarium vsum quæritur, satis multas inesse in homine nimias habendi cupiditates indicat. Porro huiusmodi immodica cupiditas, simulachrorum cultura appellata est. Oportere omnem ab se pecuniæ cupiditatem penitus amoliri, neq; in thesauros quidquam ad res inutiles, ac minimè ad nos pertinentes recondere. Oportere ad Deum accedentem toto animo rerum omnium nuditatem amplecti, & vndiq; Dei timore configi, secundum illud Prophetæ: Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui. Vtinam verò det vobis Dominus; vt susceptis cum omni fiducia ac plenitudine fidei iis, quæ dicta à me sunt ad suam ipsius gloriam, dignos spiritu fructus feratis: annuente Deo Patre, & Iesu Christo Domino nostro adiuuante. Amen.

1. Tim: 6.

Auaritia.

Colos: 3.

Psal: 118.

D. Augustini Sermo CCXV. de Tempore.

ROgo vos, fratres charissimi, vt attentius cogitemus quare Christiani sumus, & crucem Christi in fronte portamus. Scire enim debemus, quia non nobis sufficit, quòd nomen Christianum accepimus, si opera Christiana non fecerimus: sicut ipse Dominus in Euangelio dixit. Quid prodest quòd dicitis mihi, Domine, Domine, & non facitis quæ dico? Si te militem Christianum dicas, & iugiter cruce Christi te signes, & eleemosynam secundum vires tuas non feceris, charitatem & iustitiam, vel castitatem habere nolueris, nihil tibi prodesse poterit Christianum nomen. Magna res est signum Christi, & crux Christi: & idè de isto tam pretioso signaculo res magna & pretiosa signari debet. Quid enim prodest, si de anulo aureo sigillum facias, & putridas paleas intus recondas? Quid prodest, si signum Christi in fronte, & in ore gestamus, & intus in anima crimina & peccata recondimus? Qui enim malè cogitat, malè loquitur, malè operatur, si se emendare noluerit, quando se signat, peccatum illius non minuitur, sed augetur. Multi enim dum ad furtum aut adulterium vadunt, si pedem impeerint, signant se, & tamen de malo opere non reuocant se: & nesciunt miseri quia includunt in se magis demones, quàm excludunt. Qui autem à se cum Dei adiutorio vitia & peccata repellit, & quod bonum est co-

Christianū no-
men sine opere
perniciōsum.

Matth: 7. ¶ 21.

Crucis sigillum,
sanctitatis est,
non impietatis.

1. Cor. 4. § 20.
Iacob : 2. § 26.

Christiane vitæ
præcepta varia.

Puerorum in ba-
ptismo suscipi-
endorum & erudi-
tæ.

Iudiciorum &
iustitiæ trames.

Lucrû vix quâ-
dolicum.

Conuiuia & e-
brietas.

Festorum cultus
in Ecclesiis.

gitare simul & implere contenderit, iustè signum crucis labiis suis apponit, quia talia opera conatur agere, quæ signum Christi mereantur accipere : & quia scriptum est : Regnum Dei non est in sermone, sed in virtute : & iterum : Fides sine operibus mortua est : & nomen Christianum non ad iudicium, sed ad remedium habeamus : conuertamus nos ad opera bona, dum in nostra sunt potestate remedia. Et vt hæc, Deo auxiliante, possitis implere, pacem & ipsi habete, & eos qui discordes sunt, ad concordiam reuocate. Mendacium fugite, periurium velut mortem perpetuam nolite facere. Ante omnia sicut iam supra dictum est, secundum vires eleemosynam pauperibus exhibete, oblationes quæ in altario consecrentur offerte. Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicauerit. Qui possunt, aut cereolos, aut oleum quod in cicindelibus mittatur, exhibeant. Symbolum vel orationem Dominicam & ipsi tenete, & filiis vestris ostendite. Nam nescio qua fronte se Christianum dicat, qui paucos versus in Symbolo, P
vel in oratione Dominica parare dissimulat. Filios quos in Baptismo excipitis, scitote vos fideiulsores pro ipsis apud Deum extitisse. Et ideo tam illos qui de vobis nati sunt, quàm illos quos de fonte excipitis, semper castigate, atq; corrigite, vt castè, & iustè, & sobriè viuant. Et vos ipsi ita agite, vt si vos filij vestri imitari voluerint, non vobiscum in igne ardeant, sed simul vobiscum ad præmia æterna perueniant. Qui causas audiunt, iustè iudicent : nec munera super innocentes accipiant : quia munera excæcant corda sapientium, & immutant verba iustorum, ne fortè dum acquirunt pecuniam, perdant animam suam. Nemo enim habet iniustum lucrum sine iusto damno. Vbi lucrum, ibi & damnum. Lucrum in arca, damnum in conscientia. Nullus se inebriet, nemo in conuiuio suo cogat alium amplius bibere quàm oportet, ne per ebrietatem & suam & illius animam perdat. Omni die Dominico ad Ecclesiam conuenite. Si enim infelices Iudæi tanta deuotione celebrant sabbatum, vt in eo nulla opera terrena exerceant : quanto magis Christiani in die Dominico soli Deo vacare, & pro animæ suæ salute debent ad Ecclesiam conuenire ? Quando ad Ecclesiam conuenitis, pro peccatis vestris orate. Nolite rixas committere, nolite lites & scandala concitare. Qui ad Ecclesiam veniēs hæc fecerit, ibi se litigando vulnerat, vbi se orando sanare potuerat. In Ecclesia stantes nolite verbosari, sed lectiones diuinas patiēter audite. Qui enim in Ecclesia verbosari voluerit, & pro se & pro aliis redditurus

redditurus est rationem, dum verbum Dei nec ipse audit, nec alios audire permittit. Et decimas de fructibus vestris, Ecclesiis reddite. Qui fuit superbus, sit humilis; qui erat adulter, sit castus; qui solebat furtum facere, vel res alienas inuadere, etiam de propria substantia incipiat pauperibus erogare. Qui fuit inuidus, sit beneuolus. Qui fecit iniuriam, citò veniam petat. Cui iniuria facta est, citò dimittat. Quotiens aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille qui ægrotat accipiat, & inde corpusculum suum vngat, vt illud quod scriptum est impleatur in eo: Infirmatur aliquis, inducat presbyteros, & orent super eum, vngentes eum oleo: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei. Videte fratres, quia qui in infirmitate ad Ecclesiã cucurrerit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere. Cùm ergo duplicia bona possint in Ecclesia inueniri, quare per præcátatores, per fontes, & arbores, & diabolica phylacteria, per characteres & aruspices, & diuinos vel sortilegos, multiplicia sibi mala miseri homines conantur inferre? Sicut iam supra diximus, filios & omnes familias vestras admonete fratres semper, vt castè & iustè ac salubriter viuunt. Nec solum eos verbis, sed etiã exemplis ad bona opera prouocate. Ante omnia vbicunq; fueritis, siue in domo, siue in itinere, siue in conuiuio, siue in confesso, verba turpia & luxuriosa nolite ex ore vestro proferre, sed magis vicinos & proximos vestros iugiter admonete, vt semper quod bonum est & honestum loqui studeant: ne fortè detrahendo, malè loquendo, & in sanctis festiuitatibus choros ducendo, cantica luxuriosa & turpia proferendo de lingua sua, vnde debuerant Deum laudare, inde sibi vulnera videantur infligere. Isti enim infelices & miseri homines, qui balationes & saltationes ante ipsas basilicas sanctorum exercere, nec mettuunt, nec erubescunt, & si Christiani ad Ecclesiam venerint, pagani de Ecclesia reuertuntur, quia ista consuetudo balandi de paganorum obseruatione remansit. Et iam videte qualis est ille Christianus, qui ad Ecclesiam venit orare, & neglecta oratione, sacrilega verba paganorum non erubescit ex ore proferre. Videte tamen, fratres charissimi, si istum est, vt ex ore Christianorum, vbi corpus Christi ingreditur, luxuriosum canticum quasi venenum diaboli proferatur? Ante omnia quicquid vultis vobis ab aliis fieri, hoc aliis facite. Quod vobis ab aliis non vultis fieri, nulli alij feceritis. Quam rem si volueritis implere, ab omni peccato potestis vestras animas liberare.

Decima præstanda.
Emendatio vite.

Infirmi cõmunionẽ & vnctione, non superstitione sanandi.
Iacob: 5.

Domestici in pietate cõtinenti.

Lingua & loquelæ directio.

Chorea & spectacula gentili-
smi reliquia.

Cantica luxuriosa.

Iustitiæ Christi-
anæ compendius
etiam p̃ idiotis.

Matth: 7. ¶ 12.
Tob: 4. ¶ 16.

mas libe-

Talium supersti-
tionum reliquæ
præter dogma
Ecclesiæ, essent
nunc quoq; ex-
tirpandæ.

Similes Ferie, e-
tiamnum Bac-
cho & Cæteri
consecrantur.

Christiani in a-
nima incorrigi-
biles corporali-
ter castigandi.

mas liberare: quia & qui literas non nouit, istas duas sententias **S**
memoriter teneat, & cum Dei adiutorio operibus & potest & de-
bet implere. Et licet credam quoddam illa infelix consuetudo, quæ
de paganorum profana obseruatione remansit, iam nobis casti-
gantibus, & de locis istis fuerit, Deo inspirante, sublata, tamen si
adhuc agnoscatis aliquos illam sordidissimam turpitudinem de
hinnicula vel ceruula exercere, ita durissimè castigate, ut eos pœ-
niteat rem sacrilegam cōmisisse. Et si quando luna obscuratur, ad-
huc aliquos clamare cognoscitis, & ipsos admonete denunciantes
eis, quoddam graue sibi peccatum faciunt, quando lunam, quæ Deo iu-
bente, certis temporibus obscuratur, clamoribus suis à maleficiis
sacrilego ausu se defensare posse confidunt. Et si adhuc videtis ali-
quos ad fontes, aut ad arbores vota reddere, &, sicut iam dictum
est, sortilegos etiam & diuinos vel præcantatores inquirere, phyla-
cteria etiam Diabolica & characteres aut herbas, vel succos sibi aut
suis appendere, durissimè tanta eorum peccata increpantes dicite:
quia quicumq; fecerit hoc malum, perdit baptismi sacramentum.
Et quia audiuius, quoddam aliquos viros vel mulieres ita Diabolus
circumueniat, ut quinta feria, nec viri opera faciant, nec mulieres
lanificium: coram Deo & sanctis Angelis eius contestamur, quia
quicumq; hoc obseruare voluerint, nisi per prolixam & duram pœ-
nitentiam tale sacrilegium emendauerint, ubi arsurus est Diabolus, **T**
ibi & ipsi damnandi sunt. Isti enim infelices & miseri, qui in hono-
re Iouis in quinta feria opera non faciunt, non dubito quoddam ipsa o-
pera die Dominico facere nec erubescunt nec metuunt. Et ideo
quoscumq; tales esse cognoueritis, durissimè castigate. Et si emen-
dare noluerint, nec ad colloquium, nec ad conuiuium vestrum eos
venire permittite. Si verò ad vos pertinent, etiam flagellis cadite,
ut vel plagam corporis timeant, qui de animæ suæ salute non cogi-
tant. Nos enim, fratres charissimi, cogitantes periculum vestrū,
paterna vos sollicitudine admonemus. Si nos libenter auditis, &
nobis facietis gaudium, & vos feliciter peruenietis ad regnum.
Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre, & Spiritu sancto, vi-
uit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

D. Augustini Sermo CCXVI. de Tempore.

GAudeamus, fratres charissimi, & Deo gratias agamus, qui se-
cundum desideria nostra vos incolumes inuenire meruimus.
Et verè, fratres, iustè & meritò pater gaudet, quotiens filios suos &
corpore

corpore sanos, & in Dei timore deuotos inuenerit. Et quia tam de vestra quàm de nostra salute duplicatum nobis gaudium nunc pietas diuina concessit, quod ad profectum animarum vestrarum pertinet, debemus charitati vestræ suggerere. Oportet, fratres charissimi, vt tota mentis intentione inquirere vel intelligere studeamus, quare Christiani sumus, & quare crucem Christi in fronte portamus. Agnoscite & intelligite, fratres, quòd non ideo Christiani facti sumus, vt de ista tantùm vita solliciti simus: sicut enim dicit Apostolus: Si enim in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Qui enim non cogitat nisi de ista tantummodo vita, animalibus & pecoribus similis est. Quid enim quærunt animalia, nisi manducare, bibere, luxuriari, & dormire? Tales sunt qui plus cogitant de carne sua, quàm de anima, qui plus diligunt gulam ac luxuriam, quàm castitatem atque iustitiam. Scire debetis, fratres charissimi, quoniam ideo Christiani facti sumus, vt semper de futuro sæculo, & de æterno præmio cogitemus, & plus pro anima quàm pro corpore laboremus: quoniam caro nostra paucis annis erit in hoc mundo: anima autem nostra, si benè agimus, sine fine regnabit in cœlo. Si verò, quòd Deus non patitur, mala opera exerceamus, & plus pro carnis luxuria quàm pro salute animæ laboremus, timeo ne quando boni Christiani cum Angelis accipiuntur in vitam æternam, nos, quod absit, præcipitemur in gehennam. Non nobis sufficit, fratres, quòd Christianum nomen accepimus, si bona opera non fecerimus Christiana. Illi enim prodest, quòd Christianus dicitur, qui castitatem diligit, ebrietatem fugit, superbiam detestatur, inuidiam velut venenum Diaboli respuit. Ille verè Christianus est, qui furtum non facit, qui falsum testimonium non dicit, qui nec mentitur, nec periurat, qui adulterium non committit, qui ad Ecclesiā frequentius venit, qui de fructibus suis non gustat, nisi prius ex ipsis Deo aliquid offerat, qui decimas anni singulis erogandas pauperibus reddit, qui sacerdotibus suis amorem impendit, qui omnes homines sicut seipsum diligit, qui nullum hominem odio habet. Ille verò non solum Christianus est, sed ipse Christus in illo habitat: qui stateras dolosas & mensuras duplices velut gladium Diaboli pertimescit. Ille bonus Christianus est, qui quando ad Ecclesiam venit, & oblationem quæ in altario mittatur exhibet, & pauperibus secundum quod vires habet, argentum porrigit aut buccellam: qui pere-

Christiani non præsentem sed futuram vitam attendant.

1. Cor: 15. v. 19.

Christiano quæ vitanda, & quæ sectanda.

Christianorum
malorum vita,
& pœna.

grinos in domum suam excipit : qui hospitibus pedes lauat : qui nō
solum lites non concitat, sed etiam discordes ad concordiam re-
uocat : qui maioribus & parentibus honorem & amorem vere cha-
ritatis impendit : qui & ipse castè viuit, & filios vel vicinos suos vt
castè & sobriè viuant, & verbis admonet, & exemplis docet. Ille
bonus Christianus est, qui quoties sanctæ sollénitates veniunt, vt
securiùs cōmunicet, ante plures dies castitatem cum propria vxo-
re custodit, vt sincera & secura conscientia ad altare Domini casto
corpore & mundo corde præsumat accedere. Qui symbolum & o-
rationem Dominicam memoriter tenet, & filios vel filias suas, vt
ipsi teneant, fideliter docet. Ecce audistis, fratres, quales sint Chri-
stiani boni. Et ideo quantum possumus, cum Dei adiutorio labore-
mus, vt nomen Christianum non sit falsum in nobis, nec in nobis
Christi sacramenta patiantur iniuriam : sed semper opera Christiana
& cogitemus in corde, & impleamus in opere. Nam ille Christia-
nus qualis est, qui vix aliquando ad Ecclesiam venit : & quando ve-
nerit, non stat vt oret pro peccatis suis, sed vt causas dicat, aut lites
& rixas concitet : & si locum inuenerit vsque ad vomitum bibit, &
postquam se inebriauerit, surgit quasi phreneticus & insanus, Dia-
bolico more balare & saltare, & incipit verba turpia & amatoria
vel luxuriosa cantare. Ille talis non dubitat furtum facere, adulte-
rium non timet admittere, falsum testimonium dicere, maledicere,
periurare. Siue viri siue mulieres qui talia opera faciunt, non ad
remedium, sed ad iudicium Christianum nomen & Baptismi sacra-
menta suscipiunt : & nisi pœnitentiam egerint, in æternum peri-
bunt. Ecce, fratres, ostendimus vobis quales sint Christiani boni,
& quales sint mali. Et ided quos bonos videtis, imitami : quos ve-
rò malos esse cognoscitis, castigate semper, increpate, corrigite, vt
de profectu vestro & de illorum perfectione duplicem mercedem
habere possitis. Qui ergo boni sunt, casti, sobrii, humiles & beni-
gni, Deo auxiliante perseuerent in operibus suis bonis. Qui verò
opera mala faciunt, citò se corrigant, antequam illorum animæ de
hac luce discedant : quoniam si sine pœnitentia mortui fuerint,
non veniunt ad vitam, sed præcipitantur ad mortem. De qua pœna
nos pius Dominus liberare dignetur, qui cum Patre & Spiritu san-
cto viuit & regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.

In festo

In festo Epiphaniæ, SERMO DECIMVS SEPTIMVS.

*Cum natus esset IESVS in Bethlehem Iudæ: Ecce
Magi veniunt. &c. Matth: 2.*

Ademadmodum ad opus incarnationis, humano ge-
neri stupendum potiùs, quàm sperandum, condi-
gnè excipiendum, diuina prouidentia & benigni-
tas, longè antehac ab ipsa mundi constitutione,
varias figuras, promissiones, & apparatus præmit-
tebat: & ipsum etiam nomen filij Dei incarnandi
cœlitus antehac erat prænuntiatum: vt proximè exactis festis re-
colebamus: Similis ratio exigere videbatur, vt eiusdem filij Dei in
carnem aduentus iam completus, cœlica quoq; & supra naturali
manifestatione contestaretur. Postquam igitur secundum B. Gre-
gorium, cœli rationales, hoc est Angeli, Christi incarnationem Iu-
dæis è vestigio annuntiaffent: conueniebat vt gentibus quoq; ad
lucem salutarem admittendis, cœli elementares seu naturales, ean-
dem gloriam Dei enarrarent. Ea procul dubio ratione, sicut S. Euā-
gelista Lucas post historiam nati Christi, mox subinfert eiusdem per
pastores, quasi primitias Iudæorum, denuntiationem: sic S. Matthæ-
us descriptioni eiusdem Natalis Domini, mox subiicit Magorum, qui
essent veluti primitiæ gentium, ad Christi per stellam deductionem.
Rectè igitur Ecclesia præsentem memoriam vocat Epiphaniam, seu
manifestationem, triplici ratione: Primò quidè & præcipuè, quòd
stella illa noua, vel nouo apparens modo, cæterisq; præfulgens, de-
signaret, & quasi aperiret, nouum illud & inusitatum lumen, quod
prædixerat Isaïas, quo *populus (gentilicus) in tenebris sedens, lucem magnā*
fuisse aspecturus. Deinde quòd ex recepta traditione, hodierna solen-
nitate in Ecclesia decantata, fertur Christus iam adultus, eodem,
vel (vt probabilius est) simili aliquo die, licet annis diuersis, fuisse
hominibus manifestatus: primò quidem per ipsius Patris & Spiri-
tus sancti, cœlicam in Baptismo contestationem, consequenter ve-
rò in Cana Galileæ, per primum miraculum, Diuinitatis suæ manife-
stationem. Adeò vt sicut festum Circumcisionis singulariter spe-
ctat eos, qui ex circumcisione crediderunt: sic præsens Epiphaniæ
Ecce 2 sollemnitas,

Festi Epipha-
niæ cum Nata-
lis & Circumci-
sionis coheren-
tia.

Messia adueni-
entis Iudæis &
Gentibus con-
grua manifesta-
tio.

Greg: homil: 10.
in Euangelia.
Petrus Chrysol:
serm: 159.
Psalm: 18. v. 1.

Epiphania vn-
de sit denomi-
nata.

Isaia 9. v. 2.
Epiphania tri-
plici memoria
honorata.
Officium Ro-
manum in 2. ve-
speris Epipha:
Antiphona ad
Magnificat.

Epiphania Chri-
stianis ex Gen-
tibus: sicut Cir-
cumcisio ex Iu-
dæis correspon-
det.

Chrysost. serm.
157.

Dispositio ser-
monis.

Chrys. hom: 6.
in secundum
caput Matthæi.

Christi per Ma-
gos adoratio du-
ce stella, iam o-
lim prædicta ab
Ethnicis.

Sibylla Erichr:
lib: 8. Oraculo-
rum.

Sollennitas, propria sit nobis, qui ex gentilibus illuminati sumus. Sed quod nos balbutiendo effudimus, audiamus Chrysologum aureo eloquio sic persequentem: Dominicæ festiuitates causas suas suis vocabulis eloquuntur: Nam sicut nascendo Christus dedit diem Natalem, & resurgendo Resurrectionis diem dedit: sic lumine signorum diem suæ illuminationis ostendit. Qui enim nascendo ante humano corpore se velauit, postea operando ipse se cœlesti reuelauit arcano: post Deus ipse apparuit trino modo, qui homo in partu paruit singularis. Merito ergo sollennitas præsens Epiphaniæ vocabulo nuncupatur, in qua illuxit Deitas, quæ nostra nobis obscurabatur in carne. Ista est, fratres: ista est festiuitas, quæ cōcepta tempore diuerso peperit tria Deitas insignia.

Hæc ille. Vt igitur tantam sollennitatem dignius & fructuosius exigamus: præsentem sermonem verbis S. Chrysostomi sic disponimus & auspicamur. Multa nobis opus est vigilantia, multis precibus, vt præsentis loci difficultatem possimus absoluere, & discere: quinam sint Magi; & vnde venerunt; & quonam modo, quouē suadente: quænam etiam illa stella fuerit, quæ Magos vsq; ad Christum perdu- xerat. Sic ille. Vt ergo rem ab origine ipsa repetamus: Sciendum est, sicut alia potissima salutis nostræ mysteria, sic & istud adoratio- nis Christi per Magos duce stella, oracula etiam gentilica non ta- cuisse. Sibylla Erithræa sic cecinisse fertur:

*Tunc autem signum dabitur diuinitus à Domino ingens.
Nam relucebit in cælo lucida stella, similis coronæ claræ,
Per dies non paucos. Et rursus alibi:
Hoc puero nato præparauit gaudia tellus,
Cælestis risit sedes, & gestiit orbis:
Diuinamq; Magi stellam coluere recentem:
Monstratusq; Dei præcepta sequentibus insans
Est in præsepi, quem fascia cinxit. Estq;
Dicta logi Bethleem diuino patria nutu,
Caprarum atq; ouium custodibus, atq; bubulcis.*

Macrobius lib:
2. Saturnalium.
Chalcidii Pla-
tonici ex Euan-
gelio Matthæi,
de Magis & stel-
la testimonium.

Macrobius quoq; quamuis nomen Christianum excretur: tamen lib: 2. Saturnalium, tractans de Hærodis infanticidio: historiā hanc adorationis Magorum præuia stella, non obscurè inserit. Chalcidi-
us autem Platonici, suis in Timæum commetationibus sic habet:
Est quoq; alia sanctior & venerabilior historia (Matthæi sine dubio Euangelium intelligens) quæ perhibet, ortu stellæ cuiusdam, non morbos neq; mortes denuntiatis, sed descensum Dei venerabilis ad humanæ conuersationis, rerumq; mortalium gratiam. Quam stellam

stellam cum nocturno tempore suspexissent Chaldaeorum profecto sapientes viri, & consideratione rerum gestarum satis exercitati, quæsiuisse dicuntur recentem Dei ortum: repertaq; illa maiestate puerili, veneratos esse: & vota Deo tanto, cōuenientia nuncupasse. Hæc ille. Porro viros istos, qui iuxta verba Saluatoris, *primi veri adoratores in spiritu & veritate*, eiusmodi adorationem extra Ierosolymam inchoarunt, Euangelista Magos denominat. Magi autem secundum Eusebium Cæsariensem triplices fuerunt: primi erant deuotione & abstinencia præcellentes, ad instar vetustiorum Monachorum, qui præter farinam, olera, & aquam, nihil ad victum admitterent. Alij erant Sacerdotes, quibus sacra committebantur, maximè in Perside nominati. Tercium genus Magorum erat, qui ad scientias naturales, quibus præcelebant, etiam supra naturales ex astris, ac Deorum, vel potius Dæmonū, consultis, adhibebant. Ex isto tertio genere Magos istos prodiisse credibile est. Primò quidem: quòd ea Magiæ species regibus omnibus Orientalibus fuisset commendatissima, vt vel Magi regnarent, vel sine Magia regna non administrarentur. Quod etiam apud Græcos de Philosophis celebrabatur. Deinde quòd S. Mattheus, postquam viros illos appellasset Magos, addit mox rationem, quòd ex stella apparente, quasi necessariò regem nouum Iudææ natum comperissent. Fieri autem poterat, quòd ad naturalem Astrologiæ scientiam, aliquid superstitionis admiscuerint, sed secundum aliquos antiquos Doctores, postmodum cœlitus illustrati, omnem scientiæ suæ scopum, ad eum à quo illustrabantur, retulerunt. Huic etiam optimè correspondet, quod antiquissimi Doctores asserunt: Magos illos fuisse, si non in genere, certe in Prophetia, vel scientia, successores Balaami, de quo habetur Num: 24. Qui quamuis gentilis esset, & Dæmonum virtute futura prædiceret, tandem tamen creatorem verum recognoscens, eius populo benedictionem, loco maledictionis, sua prophetia consignauit, dicens: *Dixit homo cuius obturatus* (legitur in vulgata obthuratus, quasi thure Idolorum dementatus) *est oculus: dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam altissimi, & visiones Dei omnipotentis videt: qui cadens apertos habet oculos: (ecce rursus succedentem diuinam inspirationem) Videbo illum, sed non modò: intuebor illum, sed non propè. Orietur stella ex Iacob, & consurget virga* (pro virga alij legunt, homo) *ex Israel.* Et postquam dixisset quædã de potentia tanti Regis, aduersus hostes Ecclesiæ suæ, subiicit: *Hec quis victurus est, quando ista faciet Deus? Quæ verba Chaldaus Paraphrastes de Christo Melsia exposuit.* Ex quibus & nos sic ratiocinamur.

Ioan: 4. & 23.
Magi Christum adorantes qui erant.
Euseb: apud Hieron: de regula Monachorum Tom: 9.
Hier: in cap: 2. Danielis.
Socr: lib: 7. hist: Ecclesi: cap: 8.
Plin: lib: 30. ca: 1.
Cicero lib: 1. de Diuinatione.
Reges plerunq; Magi vel Philosophi.
Plato Dialogo 6. de Repul.
Arist: & Cicero.
Magi ante Christi illuminationem supersticiosi.
Iustin: cum Tryphone.
Ignat: epist: ad Ephes.
Orig: lib: 1. contra Celsum.
Tert: lib: de idololatria cap: 9.
Chrysol: ser: 156 & 157.
Magi successores Balaam.
Num: 24. & 15.
Orig: hom: 13. in Numeros.
Basil: hom: de humana Christi generatione.

Greg: Nisse: ora: ocinamur. Quodd sicut Balaam spiritu maligno actus, pergebat ad
 de Nati: Christi. maledictionem populo Dei: sed postmodum cōminatione Angeli
 Leo serm: 4. de per os asine loquentis à Deo illustratus, maledictionem conuertit
 Epiphan. in benedictione. Sic (vt scribit S. Ignatius) in istis Magis euauit sa-
 Cypr: de stella pientia mundi, præstigiæ factæ sunt nugæ: Magia risus, omnes ritus
 & Magis. aboliti malitiæ, ignorantia caligo fugata, & tyrannicus principa-
 Theoph: Euthi: tus destructus, cum Deus vt homo apparuit, & homo vt Deus ope-
 Beda super huc rabatur. In eundem sensum Chrysologus. Apud Magos, inquit, in
 locum. culpa erat ignorantia non voluntas, & erat in crimine, non studium
 Amb: sup Luc: 2. sed error. Quarere Deum & nescire querere, necessitas magis est,
 Hier: in huc lo- cum & in Isa: 47. quàm reatus. Et alibi. Ab oriente, inquit, ad orientem veniunt Ma-
 Magis Astrolo- gi, vt susciperet venientes ipse, qui iusserat vt venirent. Quando
 gia conuersa in enim Deum Magus, nisi iubente Deo perquireret? quando Regem
 Prophetiam. cœli, nisi reuelante Deo Astrologus inueneret? quando vnū Deum E
 S. Ignat: loco sine Deo Chaldaus adoraret in terra, qui in cœlo diis totidem quot
 supra citato. syderibus seruebat. Et rursus: Quare Magi? quare per stellam? si
 Chrysol: serm: cum stellis, cum origine nulla causa est, nulla ratio cū natura? Qua-
 156. & 157. re Magi? Quare stella? vt per Christum ipsa materia erroris, sic fie-
 ret salutis occasio, quemadmodum per Christum mortis causa,
 causa facta est vitæ. Hostem proprio mucrone turbare singulare
 est insigne virtutis. Hactenus Chrysologus. Dedit ergo (inquit S.
 Leo) aspicientibus intellectum, qui præstitit signum: & quod fecit
 intelligi, fecit inquiri, & se inueniendum obtulit requisitus. Sic
 ille. Deinde Balaam sub specie Arioli Propheta illuminatissimus
 (vt habet D. Hieronymus) in ista Prophetia apertissimè profite-
 tur Altissimum, id est Deum, à quo esset aspiratus, se visurum, sed
 non modò, hoc est aliquando tandem in sua posteritate. Quod vl-
 timis verbis magis declarat: *Heu quis victurus est, quando ista faciet Deus?*
 Hier: in Epita- Deinde non propè, sed à longè, nimirum longa discretionem, non so-
 phio Paulæ. lum terrarum, sed etiam gentiliarum tenebrarum. Et quidem ta-
 Aug: serm: 103. lem Deum futurum esse, virgam seu hominem ex genere Iacob seu
 de Tempore. Israel, quem stella nouiter exorta fuisset denuntiatura. Congruit
 Num: 24. & 9. & illud, quod idem Balaam superius dixerat: *Accubans dormiuit vt Leo,*
 Basil: de huma- & *quasi leona, quem suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse be-*
 na Christi ge- *neditus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.* Quæ verba S. Basilii
 natione. de Christo intelligenda esse censet. Et rectè quidem, cū eadem in
 Gene: 49. & 9. vetustiori Prophetia Iacob, ad literam de ortu Melsiæ habeantur.
 Magi ex poste- Vnde credibilis est, Magos istos cum antecessore suo Balaam, fuiss-
 ritate Noæ, A- se ex posteritate Noë, & ipsius Abrahæ, quos Astrologiam tractas-
 strologia veræ se & tra-
 peniti.

se & tradidisse, antiquissimi & graues authores meminerunt. Cùm igitur expositores sacri Magos istos, alij Chaldaeos, alij Persas, alij Arabes fuisse colligant: vltimæ sententiæ amplectendæ non paruum sese nobis prodit argumentum. Testatur enim ipsemet Balaam, sese alioquin in Haran Mesopotaniæ habitantem, euocatum fuisse mercede nefaria, ad maledicendum populo Dei, à Rege Balac, in Regiam Balaaci ciuitatem Moab: quæ teste D. Hieronymo, erat vrbs & prouincia Arabiæ, ibiq; istam prophetiam edidisse: quam in eodem loco, vbi tunc populus Dei consedisset, hæreditate quadam conseruatam fuisse, non obscurè conicitur. Confirmat id ipsum Epiphanius testimonio sacræ historiæ, & Iudæorum traditionibus. Refert enim ex Genesi cap: 25. Abrahamum cùm ex Cetura plures filios suscepisset, noluisse eos in hæreditatem cum Isaac, qui filius promissionis esset, commiscere: sed separatos, cum muneribus ad plagam orientalem dimisisse. Porro inter istos ex Cetura filios, erat quoq; Ixan, qui genuit Saba, & Madian, ex quo ortus est Ephra: à quibus postmodum prouinciæ etiam ipsæ Arabiæ, quas inhabitabant, Ephra & Saba, & ipsi populi Madianitæ, & Sabæi, denominati fuerunt. Addit Epiphanius ex fontibus traditionum Hæbraicarum: munera quæ Abraham filiis suis ex Cetura contulisset, fuisse substantiam, vt vocant mobilem, in pecuniis, argento, auro, & vestitu, quæ ipse retulisset ex victoria de quatuor regibus profanis reportata, vt habetur Genes: 14. Inter quæ munera sub mysterio, inclusisse quoq; Abrahamum in peris, aurum, thus, & myrrham. Mysterium autem aliud esse non poterat, nisi quod Abraham cetera dona seu substantiam, in aperto filiis suis, ad vsum præsentem contulerit: aurum verò, thus, & myrrham recluderet veluti asseruanda, quibus postmodum ipsi Magi (magis propriè, quàm subse- quenter Zachæus) filij Abrahæ, sed propter Iudæorum vocationem ad tempus fide exclusi, verum filium Abrahæ promissum, ad sui illuminationem recognoscerent: eidemq; tanquam summo Sa- cerdoti, adhuc in lumbis patris sui, dona mystica eius officiis con- gruentia, veluti decimarent. Ideo huic mysterio applicat Epipha- nius illud Isaïæ vaticinium: *Antequam sciat puer vocare patrem suum, & ma- trem suam, capiet vim Damasci, & spolia Samarie, coram Rege Assyriorum.* Ibi enim Propheta videtur alludere ad spolia fidelis Abrahæ ex infide- libus Regibus vindicata, quæ postmodum à profana illa posteritate fuissent deferenda vero eius successori Regi Messia: & quidem dum adhuc secundum assumptam carnem infantulus, nesciret vo-

care pa-

Cedren^{us} in Cō-
pendio hist: ex
Iosepho lib: 1.
Antiquit: cap: 6.
Berolus lib: 3.
Breuiarii.
Chrysol: ser: 157
Num: 23. & 7.
Magos Arabes
fuisse potius
quàm Chalda-
os vel Persas ra-
tiocinatio.
Hiero: de locis
Hæbraicis & in
Isaïæ cap: 15.
Christus mune-
ra Patris sui A-
brahæ sub my-
sterio à Magis
repetit.
Gene: 25. & 5.
Epiph: in Com-
pendio fidei Ca-
tholicae.
Iustin: cum Try-
phone.
Tert: lib: 3, con-
tra Marcionem.
Cypr: de Oper:
Card: & sermo-
ne de stella &
Magis.
Lucæ 19. & 9.
Hebr: 7. & 5.
Christus adhuc
infantulus obla-
tione Magerum
eorum detraxit
spolia Samariæ
mystica.
Isaïæ 8. & 4.
Epiph: loco ci-
tato, & contra
Collin: &

Iustinus Martyr Dial: cum Tryphone. Epiphanius, Iustinus Martyr Tryphonem Iudæorum antesignanum conuicit, & alij vetusti Doctores id ipsum contestantur. Hoc Iren: lib: 3. cont: ipsum insinuat idem Propheta, quando prænuntiata filij Dei Emmanuelis ex Virgine natiuitate, subiicit hæc verba: *Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris, à facie duorum Regum suorum.* Vel spolia ista secundum Tertullianum possunt intelligi ipsimet Magi, qui patriam Idololatriam per Chrysost: ser: 150 Samariam designatam, expoliantes, veri Dei cultorum primitiæ Isaiæ 7. & 16. euaserunt. Congruunt huic mysterio, & antecedentia in illa ipsa Iustin: cum Tryphone, prophetia Isaiæ: quando dixit, se primo quidem iussu Diuino, in libro quodam mystico, consignasse titulum eius Principis, qui diceretur: velociter spolia, detrahe: cito prædare: atq; exinde ex Prophetissa quadam suscepisse filium, qui eiusmodi titulos & officia re ipsa fuisset completurus. Cum autem nec vxor Isaiæ vnquam Prophetissa fuisset, nec eius proles talis vnquam apparuisset: remanet secundum Epiphanius, in mysterio Prophetissam intelligimus Mariam Virginem, ad quam Isaias prænotitione spiritus accedens, eiusmodi prolem, quæ caput serpentis conterendo, talia spolia Sathanæ & eius vasallorum detraheret, & sub imperium suum redigeret, producturam prædixit. Confirmatur hic sensus, quando eadem prophetia reuocatur ad insignem illum titulum Emmanuel, hoc est nobiscum Deus, quem superiori capite, Messias ex Virgine prodituro, ipsemet Propheta accommodauerat: Et quando contra eum ipsum, de quo loquitur, fortem præliatorem, & spoliatorem prædicit coniurationem & rebellionem populorum quam David Psal: 2. contra filium Dei graphicè antehac depinxisset. Quod vel S. Petrus satis exposuit, dum & verba eius Psalmi, ad Christi eiusq; Ecclesiæ persecutionem disertè applicat: & ex eiusdem prophetiæ contextu, lapidem offensionis & petram scandali, (ad suum quoq; velut offensionis alludendo) Christo Domino accommodat. Ut interim taceamus Apostolum gentium, qui ex eadem ipsa prophetia, pueros seu adsciticios filios ex gentilitate, Christo resurgenti adscribit. Tantam Christi adhuc paruuli potestatem contra Sathanam, ad futuram eius capitis contritionem, reducunt quoq; iidem Iustinus & Epiphanius, ad paulò superiorem prophetiam Isaiæ, quando recensita Christi ex radice Iesse origine secundum carnem, eiusdem singulari per Spiritum sanctum vegetatione, ad pacem fidelibus firmandam, subiicit verba sequentia: *Et delectabitur infans ab ubere, super foramen aspidis, & in*

di, & in cauernam Reguli, qui ablactatus fuerit, mittet manum suam. Quia secundum sensum Iustini & Epiphani, Christus paruulus, ex cauer-
na illa petrae in qua natus est, Idololatriæ destructionem, in Mago-
rum quidem exceptione inchoauit, in peregrinatione Ægypti con-
firmavit, atq; demum prædicatione & passione Ierosolymis pera-
cta, agnus & dominator terræ, quin & cœli ipsius effectus, consum-
mauit.

Ex his quæ dicta sunt optimè elucescent illæ prophetiæ, quæ maximo omnium consensu, isti per Magos Christi adorationi applicantur. Prima habetur *Isaie 60.* in hæc verba: *Surge illuminare Ierusalem, quia venit lux tua, & gloria Domini super te orta est.* Et cum plura in eandem sententiam adduxisset, subinfert verba sequentia: *Inundatio camelorum operiet te, Dromedarij Madian & Ephra: Omnes de Saba venient aurum*

& thus deferentes, laudem Domino annuntiantes. In his enim verbis exci-
tatur Ierosolyma ad recognoscendum & apprehendendum nouum
lumen gratiæ, in reuelatione quidem Magorum visibiliter præmo-
stratum, sed quod postmodum prædicatione Euangelica, *incipiendo*
ab Ierusalem, per totum orbem sese diffunderet. Deinde nominat na-
tiones, ex quibus talis collustratio, visibilem attestationem fuisset
acceptura: quando dicit: *Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in*

splendore ortus tui. Quæ verba optimè conueniunt historiæ Euangeli-
cæ, quando Gentiles iidemq; Reges, in sua quidem regione, illumina-
tionis agnoscendi veri Dei initium acceperunt, sed Ierosolymis
ex oraculo diuinæ legis, eiusdem illuminationis complementum
retulerunt: dum nimirum stella, quam initio vidissent, non solum
eos dicitur antecessisse, sed locum, vbi talis, & non alius quispiam
puer, & rex esset; indicasse. Alioqui enim fieri posset, vt Magi spe-
lunca, stabulo, & præsepi scandalizati, vel re infecta recessissent,
vel aliquem alium puerum honoratiorem in Bethleem adorassent.

Ad hoc propositum refert Petrus Galatinus in arcanis fidei, ex Tal-
mud Iudaico, olim fuisse prædictum à Prophetis, & eorum interpre-
tibus Iudæis traditum: quod Reges gentium ad Messiam cum mu-
neribus adorandum, essent venturi: sicut nimirum fuisset prædi-
ctum de Messia vero Deo ex prophetia *Isaie*, & *Psalm*: 71. Conse-
quenter *Isaias* addit magnificentiam & celebritatem regalem, quæ
velocitati atque deductioni noui & spectatissimi syderis sese quasi
adæquaret. Postremò describit ipsam noui Regis salutationem, vtiq;
non vacuam, sed cum muneribus, quæ & ipsos exhibitores, & cui
exhiberentur, inprimis decerent: & quidem quæ non sola exhibi-
tione, sed laudis etiam annuntiatione, hoc est, Diuina adoratione,

Isaie Prophetia
de illuminatione
Gentium, in
primitiis Mago-
rum exprimitur
Isaie 60. v. 1.
*Surge illumina-
re Ierusalem.*
&c.

Isaias alter E-
uangelista, de Ad-
uentu & adora-
tione Mago-
rum.

Magorum ado-
ratio etiam in
Talmud Iudai-
co asseuerata.
Petrus Galati-
nus in Arcanis
Religionis lib:
3. cap: 3.
Isaie 60. v. 1.

Reges Tharsis adornarentur. Eodem respiciebat Dauid, quando dicebat : *Reges Tharsis & Insula munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent : & adorabunt eum &c.* Hæc enim prophetia ad litteram simplicem inchoata erat ex parte in Saba Regina, quæ ex eisdem, vel vicinis partibus, & forè ex eodem genere, cum magnis muneribus, auri etiam & aromatum, honorauit sapientiam, & magnificentiam Salomonis. Sed propriè & integrè impleta erat in ista per Magos adoratione, ipsius Regis regum, & Domini dominantium, qui de seipso in ista comparatione dicebat : *Ecce plusquam Salomon hic.* Cæterum quod viros illos prophetiæ nominant Reges, & id ipsum etiam communiter tenet populus Christianus: Euangelista autem vocat eos Magos, nihil est contradictionis. Quod enim Plato apud Græcos dicebat, Beatas esse Respub : in quibus Philosophi regnarent, vel Reges philosopharentur : hoc Græci videntur vrsupasse à Chaldæis, vel Orientalibus illis populis, vbi scientiæ, maximè verò Magicæ, veluti in propria sede & origine vigeant ; vt attestatur Plinius, & assentitur Tertullianus. Qui etiam alibi asserit, quod Oriens Reges plerumq; Magos habuerit. Erant igitur actu Magi, potentia verò proxima Reges, eò quod ex talibus potissimum Reges assumebantur. Vel dicendum est : fuisse quidem Reges, sed nō præcipuos illos orbis Monarchas, verum Principes vrbium & prouinciarum, quales etiam sacra scriptura Reges nominare solet. Certè in terra promissionis, quæ est Palestina, nullos ex historiis constat fuisse magnos Monarchas ; tamen Dauid principes inde diuino iussu extinctos vocat Reges ; & quidem Reges magnos & fortes. Tales erant & illi, qui in prælium dicuntur egressi, *Gen 14.* quatuor Reges cōtra quinque Reges, quos tamen Abraham trecentis decem octo vernaculis, seu ex domestica familia viris fudisset. In hoc genere videntur fuisse amici Iob, eidem conditione æquales, si modo (vt ex officio visitandi coniicitur) non inferiores : qui tamen apud Tobiam Reges designantur : Sic Herodem quem Lucas computat Tetrarcham, Matthæus Regem appellat ; & S. Ioannes regulum, qui princeps tantum alicuius ciuitatis insignioris in genere liberorum Baronum fuisset. Eodem modo eos, qui simili sensu Reges etiam fuissent, S. Matthæus, vocat Magos, vt illorum instituto de Messia per stellam inuestigando, ritulus & denominatio responderet. Hanc sententiam ratio ipsa ex textu Evangelico cōfirmat. Sicut enim si fuissent magni principes & Monarchæ, maiori apparatu & reuerentia ab Herode fuissent excepti, neq; regressum per eandem viam formidassent : Sic etiam

Sic etiam si fuissent Magi simplices, & non simul nobiliores principes, eade vel carcere periissent ab Herode, tanquam Maestatis rei, qui Cæsari Iudææ supremo Domino, sibi que Regi ordinato, nouum & quidem hereditate natum Regem superducerent.

L Sicut igitur non esset prorsus contra fidem, oppositum priuatim sentire: sic temerarium est, quod tot tantique Doctores asserunt, & populus Christianus pro certo tenet, in dubium reuocare.

Rideant ergo Centuriatores nos, quasi ex Magis Reges statuamus: ipsi potius ridendi, qui nulla authoritate, ex rusticis vel mechanicis opificibus, interdum etiam ex carnificibus, quoties lubet, Episcopos vel ministros creant, vel constituunt, & vicissim destituunt.

Eadem illorum leuitas contemnenda est de numero Magorum, quæ nec ipsi ex scriptura determinare possunt. Certè quia non duali sed plurali numero Græcè efferuntur, plures quàm duos fuisse necesse est. Vnde glossa ordinaria plures indifferenter exponit. Author vero operis imperfecti in Matthæum, ex quadam scriptura sub titulo

Seth tunc extante, duodecim fuisse asserit. Probabile autem est, excepta familia, plures etiam, qui scientia Astrorum excellent adfuisse, ad tanti prognostici admirationem, & certiore experientiam. Præcipuos tamen quos Euangelista intendit, tres fuisse, aliquorum Doctorum sententia, & communi Christianitatis sensu retinetur. Quod vel ipsa munerum ratio comprobatur. In communi enim usu est, & magis honorificum, Principibus, secundum discretionem personarum, discreta quoque pro cuiusque personæ qualitate dona deferre, maximè quæ suis non vacarent mysteriis, vt supra memorauimus, & vt suo loco dicitur. Secunda quæstio est: Quomodo & vnde Magi exiuerint, & quantò temporis spatio ad Christum peruenierint? Non desunt antiqui & graues Doctores, qui biennio post Christum natum eos ex terra sua, vel iter aggressos fuisse, vel saltem perfecisse existimant: maximè permoti ratiocinatione Herodis, qui infantes Bethleemiticos occidisse fertur à bimatu, & infra, secundum tempus quod ex Magis exquisierat. Verùm ista opinio non satis respondet historiæ Euangelicæ. Primò: Quando Matthæus dicit: Cum natus esset Iesus in Bethleem, ecce, id est, citò & consequenter, Magos venisse Ierosolymam. Deinde quia idem refert:

M Magos inuenisse puerum Iesum cum Maria matre sua in Bethleem, ad quam ex decreto Ierosolymitano fuissent directi. S. Lucas autem attestatur, Mariam post quadragesimum ab enixione diem, secundum legem Moyfis, tulisse in Ierusalem puerum Iesum, & pro

Cypr: ser: de Baptismo Christi.
Hier: in Psal: 71.
Theoph: in hunc locum. & Anselmus, Haymo, Glossa.

Aug: serm: 43. ad fratres in Eremo.

Chrys: hom: de Ioanne Baptista & hom: 1. in Matth.

Rupertus de Diuinis officiis lib: 3. cap: 24.

Isidorus in præfatione Missæ Mozarabum. Hæretici negantes tres Magos Reges, confutantur.

Centuria lib: 1. cap: 10.

Magi aut tres vel plures aut pauciores fuerunt.

Glossa ordinaria & Chrysost: oper: imperfecto in hunc locum.

Aug: serm: 29. de tempore, & in Appendice ser: 28. & ad fratres in Eremo.

Bern: ser: 6. de vigilia Natiuit: Christi.

Leo serm: 5. & aliis Epiphaniæ. Rupertus & Remigius sup hunc locum.

Magos biennio post Christum natum adorasse reprobatur. Epiph: in Panario lib: 1. & Hæresi 30. Euseb: in Chronico. Lucæ 2. § 39. Herodes necem infantum quomodo computauerit à bimatu & infra. Matt: 2. § 16. Magos die 13. post Christum natum aduenisse Bethleem. Chrysin Matth: homil: 6. & 7. Aug: serm: 2. de Epiphania. Magorum velox cursus. Isaia 60. § 6. Arist: hist: animalium lib: 9. & ultimo. Hieron: in vita Malchi. Magnorū principum itinera magna. Ambr: lib: 2. in Lucam. Stellæ Magorū maior quā planetarum virtus.

eo hostias legales obtulisse: exinde autem in Galilæam Nazareth, ciuitatem suam fuisse reuersos. Post illa autem tempora, successit fuga in Ægyptum, vbi ex certioribus computationibus, Christum multò plus quàm biennium commoratum fuisse constat. Quod autem Harodes ætatem occidendorum puerorum supputauerit à bimatu, & infra, secundum tempus, quod exquisierat à Magis: ipsamet sententia sese prodit esse intelligenda, non in sensu composito, sed in diuiso: vt nimirum Harodes tempus quidem aliquod recentius intellexerit de stellæ apparitione, sed illusione Magorum in reditu per Ierosolymam experta, illusionem quoq; de tempore stellæ suspicatus, supra tempus à Magis præfinitum, eadem infantum à bimatu computando anticipauerit. Quando igitur Ecclesia ex antiquissima & vniuersali traditione, sicut Circumcisionem die octauo, sic Epiphaniam die tredecimo, à die Natalis Christi, celebrat: securissima sententia est, Magos quoq; tredecimo die ad Christum peruenisse. Quod mirum non erit, si quis ex tabulis Geographicis, egypti Arabia partem, quæ nos ex oriente aspicit, distantiam à Ierosolyma perspexerit: bruma præsertim in ætuosis illis regionibus fauente; tùm quòd Isaia ad eum cursum prædixerit vsum Dromedariorum, quos velociore esse equis Esseis Aristotele memorie prodidit. Beatus etiam Hieronymus, genus quoddam Camelorum, ob nimiam velocitatem, Dromedarios vocatos fuisse attestatur. Neq; nouum est, Principibus aut Magnatibus, in arduis profectionibus, multa viarum spatia breui tempore emetiri. Quod nos Poloni frequenter experimur: & memorabili exemplo confirmare possumus, quando Henricus tertius postmodum Galliarum Rex, Cracouia versus regnum patrium cursum, paucis sanè diebus, equis cursilibus à quodam Hebræo (fortassè ex Palestina edocto) subministratis & dispositis, conficeret. Deniq; secundum S. Ambrosium nescit tarda N molimina sancti Spiritus gratia: vt credibile fuerit, stellam illam ductricem, quacunq; tandem virtute, magis quàm Chamæleontem & Artemisiam gestatam, & folia alni plantis substrata, vigorem vix fatigabilem cursoribus præbuisse.

Secunda Pars.

De stellâ Magos dirigente diuersæ opiniones.

Estat nobis de stellâ vltima quæstio, eoq; difficilior, quantò iam non genere, statu, munere, loco, tempore (vt fiebat in Magis) sed ipsa natura, & quidem excellentissima, differentior. Stellam enim illam alij naturalem, alij Angelum, alij rursus

rursus Spiritum sanctum, exposuerunt. Qua de re S. Augustinus sic differentem audiamus. De ista, inquit, stella dubitatur, vtrum stella simplex, an Angelus, an Spiritus sanctus accipiat: Etsi Catholico sensui nihil repugnat, cum de singulis disputatum fuerit, arbitris maioribus eligendi liberam voluntatem, ingenioli nostri mensura concedet. Si enim qui simpliciter stellam accipiendam esse maluerit, à cæteris stellis in hoc ducatu quomodo deuiavit? quarum natura ab initio condita in firmamento cœli constituta fuisse dignoscitur, sicut libri Geneseos autoritate manifestatur. Si ergo in firmamento cœli maneret inter Bethleem & Ierusalem, dux fieri ambulatibus qualiter fieri posset? Et si per aëra sagittæ more, quamvis paulò lentiore cursu, propter sequentes peruolaret, assuetum in firmamento locum & cursum interim defereret: quod nec maioribus quidem luminaribus accidisse scripturæ describunt, cum in signis aut steterunt, aut reuersa sunt: nisi fortè aëreus ille ignis, qui tale ministerium accepit, propter similitudinem: sicut in multis diximus, stellæ vocabulum accepit. Aut si Angelus habitu stellæ hoc ministerium fecit: quod non repugnat, dum se Angeli, quando se hominibus ostendunt, in multos transformant habitus. Et postquam exempla apparitionum Angelicarum in variis speciebus in exemplum adduxisset, sic demum prosequitur: Licet enim per imaginem rerum, quæ Ioanni in Apocalypsi sua per visionem dicuntur, huic tamen intellectui non contra fecit: stellæ septem Ecclesiarum, septem Angeli sunt, *Apocalypsi* 1. Vnde quamvis in spiritu, dum tamen stellæ Angeli dicuntur, quid repugnat, si etiam in loco stellæ Angelus sidus esse sentiat? Vel certè si neq; Angelus, neq; stella firmamenti, neq; alius quispiam ignis hæc stella fuisse dignoscitur: Spiritus ergo sanctus hæc stella fieri concedatur: qui sicut postmodum corporali specie columbæ descendit super Iesum Dominum in Iordane, sic gentes adoratrices stellæ specie duxit ad cunabula Domini nascentis in carne. De quo Spiritu, per parabolam Balaam Astrologus loquebatur: *Orietur stella ex Iacob*, rutilum scilicet lumen spiritualis gratiæ Christi, qua nox infidelitatis gentium illuminatur. Sicut ergo in igne super Apostolos, postea in cœnaculo Sion descendit: ita in specie stellæ Magos ad Dominum Spiritus sanctus deduxit. Hactenus Augustinus, vel quisquis alius, cuius nomine hic liber insignitur. Quamvis igitur diuersæ istæ opiniones, suis etiam ex scriptura rationibus non careant, proptereaq; salua fide teneri possint: congruentius tamen est, vt stellam hanc in sua

Aug: de mirabilibus sacræ scripturæ lib: 3.

cap: 4.

Gene: 1. v. 15.

Vtrum stella illa fuerit Angelus vt vult Gregor: Nissenus Dialogo de anima.

Stella Magorū an fuerit Spiritus sanctus.

Num: 24. v. 17.

Stellam Magorū fuisse naturalem, rationes adducuntur.

1. propria natura & significatione accipiamus, ex his rationibus. Prima: Quia Euāgelista in tota illa narratione, stellam denominat, per quam si aliud quidpiam intellexisset, aliquā eius Amphibologiae indicationem, (vt scriptura solet) nequaquā ommississet. Secunda: quia cū Euangelista viros Christū adoratos appellasset Magos, mox stellam (vtiq; naturalem) eorū quasi professione accommodat. Siquidem secundum Tertullianum & Isidorum, Magi erant stellarū interpretes: & secundum istam notionem, natum Christum annūtiauerunt. Vnde Theophylactus, qui stellam illam Angelum reputauerat, sic ratiocinatur: Nam quoniam Magi Astrologi erant; propterea Dominus familiari illis signo eos adduxit: sicut Petrum piscatorem à multitudine piscium ad nomen Christi venatus est. Ex quibus verbis consequitur: Sicut piscaturam Petri, sic & Magorum per stellam illuminationem, naturalem fuisse & ordinariam, sed postmodum miraculosè consummatam. Tertia ratio: Quia ipsimet Magi, certitudinem nati noui Regis Iudæorum, passim proclamabant; (non solum in Iudæa, sed & in sua regione, vt vult ibidē Theophylactus) ex prognostico vtq; stellæ, sine dubio veræ & naturalis, quæ nimirum proprium esset artis ipsorum Astrologice obiectum. Quartò; Cū Herodes, Scribas ex lege de loco nascituri Messia consulisset, non dubium est, simul quoq; expendisse rationem, qua Magi ad cognitionē tanti regis nati peruenissent: quod ipsi profectò, nō ex aliquo cōmentitio igne, vel sydere, vt potē ab Astrologica arte alieno, multominus ex ducatu Angelico, vel supremi numinis (quorum vtrumq; solis tum Iudæis exploratum esset) sed ex propria arte syderali assequi potuisse, passi sunt sibi persuaderi.
5. Quinta ratio: Si fuisset stella non naturalis, sed noua aliqua & prodigiosa, Magos illos qui arte sydereā dirigebantur, à tanta peregrinatione deterruisset potiùs quàm illexisset. Sextò: Sicut propriū erat Iudæis tunc fidelibus, in Cathedra Ierosolymitana, ex scriptura diuina & pastoribus, ex affulsu & denuntiatione Angelica, Messiam natum recognoscere: sic gentilibus proprium erat (vt loquitur
- Rom: 1. & 10. Apostolus) *inuisibilem Deum, ex visibili & quidem intellecta creatura*, seu sydere, inuestigare & conspiciere. Huic rationi accommodata est illa re-
- Luca 12. & 54. præhensio Christi contra Iudæos: *Faciem celi & terre nosse probare, hoc autem tempus* (aduentus Messia) *quomodo non probatis?* Septima ratio: Quando Angeli apparebant in specie humana, apparitio illa non erat phantastica, sed realis, verorum corporum, ex densiori aëre, vel cadaueribus hominum, compositorum. Similiter columba in qua ap-

Tert: de Idololatria cap: 9.

Isidorus Etym: lib: 8. cap: 9.

Theoph: super hunc locum.

Rom: 1. & 10.

Luca 12. & 54.

Sicut columba sic stella vera su per Christum apparuit.

qua apparuit Spiritus sanctus, erat vera & realis columba, quamvis miraculosè & singulariter ad illud solum opus diuinum formata.

Vnde facilis vt arbitror, prodit sese nobis tam arduę quæstionis resolutio: vt stella directrix Magorum, fuerit quidem stella vera & naturalis, vna ex stellis firmamenti, quæ supra naturalem quidem aliquo signo & motu, Regis summi natalem arti Magorum initio præsignaret: sed quæ postmodum Angelica vel Spiritus sancti, vel quacunq; tandem creatoris supernaturali virtute, Magorum natu-

Qualem scientiam, reuelatione supernaturali, ad inuentionem & agnitionem Regis cœlorum perficeret. Sicut enim secundum Apostolum lingue, sic etiam stellæ, datę sunt *in signum, non fidelibus, sed infidelibus: prophetia autem non infidelibus sed fidelibus*. Quem sensum Chrysologus satis mihi videtur expressisse his verbis: Apparuit stella non volens sed iussa: non cœli nutu, sed diuinitatis impulsu: non lege syderum, sed nouitate signorum: non cœli climate, sed virtute nascentis: non ab arte, sed à Deo: non Astrologi scientia, sed præscientia conditoris: non Arithmetica ratione, sed sanctione diuina: superna procuratione, non curiositate Chaldaea: non arte Magica, sed Iudaica prophetia. Sic vbi Magus vidit humanas periisse curas, suas defecisse artes, mundanę sapientiæ exinanitos labores, omnium sudores obriguisse sectarum, totius Philosophiæ thesauros esse vacuatos, fugisse paganam noctem, opinionum nebulas concidisse, ipsas dæmonum detulisse umbras, stellam non vt cometem incircumfuso crine occultare quod nuntiat, obscurare quod lucet, sic dicit: Fas est, vt & te nouo radio, signifero lumine, splendore certo, radiare videam illic natum Regem, præter mundi legem, præter carnis ordinem, præter humanam monstres naturam. Sic deposito errore, sequitur, currit, peruenit, inuenit, gaudet, procidit, adoratur: quia non per stellam, non per artem, sed per Deum, Deum se inuenisse, humana miratur in carne. Ergo fratres, lectione præsentis, non est firmatus error Magicus, sed solutus. Hucusque Chrysologus. Et hoc modo magis pium est, miraculum in creatura iam facta agnoscere, quàm nouam creaturam à creatore exigere.

Sed quid antiquas tantopere exquirimus rationes, cum recentia sole clariora non desint exempla? Inuenio enim nostro sæculo Maximilianum Transylvanum, de rege Insulæ Theodori nuncupatę sic scribentem: Hic (inquit) cum munera ab Hispanis tanquam à Carolo Casare missa, acciperet, suspiciens in cœlum: Iam, inquit, biennium agitur, cum vos à maximo Rege regum, ad inquirendas

August: lib: de

Agon: Christi-

no cap: 22. & li:

2. Trinit: cap: 5,

& 6.

D. Thomas 3.

parte, q. 39. art: 7

Determinatio

superioris quæ-

stionis.

1. Cor: 14. v. 22.

Stella Magorū

quantæ virtutis.

Petrus Chrysol:

serm: 136.

Astra etiam nūc

infidelibus de-

nuntiare possūt

creatorem.

Inter epist:

Pauli Iouij,

has terras

has terras dimissos, è syderum ratione cognoui. Quare aduentus
 vester, tantum mihi gravior, iucundiorq; est, quando astrorum si-
 gnificatione diutius mihi præscitus fuit. Et cum nihil huiusmodi R
 euenire scio, quod non iam diu fatorum & syderum decreto statu-
 tum sit: non ero is, qui aut fatis, aut syderum significationi aduer-
 sari moliar: sed volens libensque posthac deposito regio fastu, me
 tantummodo Regis vestri nomine, huius Insule procurationem ge-
 rere existimabo. Haftenus ille. Similia quoq; magnus Cham, Rex
 de monte Summa edicebat Proceribus regni sui, nimirum adesse diem
 ex vaticinio, quo pronuntiaretur externi veteri, ipsiq; dominaturi.

Rationes, non
 veram stellam
 apparuisse, dilu-
 untur.

1.
 Stelle Magorū
 motus seu reuo-
 lutio & fulgor
 qualis.

2.

Gene: 1. v. 16.

Chrysolog: de
 Annuntiatione
 Mariæ ser: 144.
 Idem serm: 156.
 de Magis. Vi-
 de in fine huius
 sermonis.
 Chalcidius in
 Timæum Pla-
 tonis.

Porro rationes quæ in contrarium afferri solent non difficulter di-
 luuntur. Prima est ex motu stellarum firmameti, qui non à Septen-
 trione ad Meridiem (qui situs Persidis in Iudæam est) sed ab Oriente
 ad Occidentem deuoluitur. Quod quidem rectè nostro etiam sen-
 sui conueniet, quando supra ostendimus, Magos illos aduenisse ex
 Arabia, cuius illa pars Palestinam Orientali parte aspicit. Secunda
 obiectio. Quasi stella illa tanti fulgoris extiterit, vt interdiu relu-
 cens, solis quoq; radios obscurarit. Sed tantum prodigium toti or-
 bi conspicuum, si non ipse Euangelista, aliqua saltem scriptura pro-
 phana non tacuisset: vt in sole, tempore passionis Domini obseu-
 rato exemplum habemus. Neq; ars Magorum, multo minùs fides
 nostra, in creatoris nati assertionem, requirit peruersionem naturæ,
 cui lex ab ipso creatore initio indita est, vt luminare maius præes-
 set diei, luminare autem minus, cum reliquis stellis præesset nocti.
 Ideo Magis in natura & arte perspectissimis, sufficiebat quidem in
 itinere, interdiu quidem solis ordinario, in nocte autem, stellæ ap-
 parentis peculiari lumine dirigi. Quod Chrysologus satis ostendit,
 sic in quiens: Verbum caro factum est, quis enarrabit? Si verbum
 Dei infanti dat vagitum, homo imperfectus quomodo clamabit in
 verbo? Quantam stella Magis nocte dedit quærentibus lucem, tan-
 tam Doctoris sermo Dominici præbet audiētibus claritatem. Hæc
 ille. Quin & Chalcidius ille Platonius, à nobis initio huius sermo-
 nis citatus, ex mente istius historię Euangelicę refert, Chaldaeos il-
 los stellam nocturno tempore suspexisse. Et sic sine nouarum cre-
 aturarū patratiōe possumus intelligere quod canit Ecclesia, stel-
 lam illam vicisse quidē solem suo decore & lumine, sed in proprio
 & nocturno statu: vt quemadmodum interdiu sol adeo excellit re-
 liqua sydera, vt illa quidem eius radiis, vmbra potius, quàm lumē
 obiciant: eodem modo stella illa à Magis visa, reliqua sydera lumi-
 ne, solem.

ne, solem autem ipsum decore, significatione, & virtute, in tali mysterio præcelleret. Tertia ratio eorū, qui stellā illam naturalem fuisse denegant, desumitur ex ratione motus & quietis ipsius. Primò quidem quod præcedentibus Magis, primò versus Ierosolymam, dein de versus Bethleem, ipsa quoque antecedeat: commorantibus autem illis in Ierusalem, ipsa quoque quasi in propria statione occultabatur: atque demum supra locum ubi puer erat, certo veluti portu defigebatur: quæ omnia reuolutioni & cursui naturalium stellarum neuntquam conueniunt. Respondemus: Sicut stellam ipsam, sic eius motum; & (vt videbatur) consistentiam, non fuisse sensu-
 alis & communis obseruationis, sed eius quæ ex occultissima Magorum arte, & quidem miraculosè tandem illustrata, proueniebat. Sicut Planetæ & alia sydera errantia, idiotis videntur subinde quiescere, quorum tamen motum & reuolutionem regulatam Astrologus aduertit & obseruat. Similiter occultatio stellæ illius, potuit fieri, non cessatione motus, sed nubium vel vaporum obuelatione: quies autem & demoratio in loco pueri nati stellæ eiusdem, non poterat fieri in aëre, quia tunc non solis Magis, sed omnibus Bethleemiticis, perinde fuisset conspicua. Consequitur igitur, illam in firmamento sedem quidem suam tenuisse, sed motum & subsistentiā eius, solos Magos discreuisse, Astrologico quidem instinctu, sed cœlestis reuelationis dictamine: Neque nouus est dicendi modus quem seruauit Euangelista. Siquidem stellæ firmamenti nobiliores, inter quas est Vrsa maior, quamuis perpetuò in proprio suo loco defigatur: tamen raptu primi mobilis, talem motum exhibet, vt aliquando supra certū locum defixa esse videatur. Conueniebat etiam, vt sicut Creatorem creaturę vnitum, alię creaturę inferiores, sic etiam stellę superiores, recognoscerent: & secundum Augustinum, stella quæ non poterat loquendo, stando autorem suum demonstraret. Atque hac ratione conciliatur sententia quæ diuersa videbatur: vt quemadmodum antecessorem Balaam, per medium asinę Angelus, & ipse Spiritus diuinus erudiebat: sic eius successores Magos, similiter siue Angelus, siue ipse principalis Spiritus, per medium stellæ, ad eum ipsum, quem Balaam eminens conspectum, suis posteris prope conspiciendum, dirigeret. Facit huc & illud Chrysologi: Aliquando videt Magus: qui habet stellam, non habetur à stella, nec ipse agitur cursu stellæ, sed ipsa stella agit cursum: cuius per cœlum sic cursum dirigit, sic moderatur incessum, sic viam temperat, vt Magorū seruiat & mittatur ad gressum: nam

3.

Stellæ Magorū
 motus & quies
 interpolata
 qualis.

Iosue legitur
 inhibuisse Soli
 & Lunæ, ne ille
 quidem contra
 Gabaon, hæc
 autem contra
 vallem Aialon
 mouerentur. Sic
 Iosue 10. & 12.
 Num: 22. & 31.

Chrysol: serm:
 156.

- ambulante Mago, stella ambulat, sedente Mago, stat stella: Mago dormiente, excubat stella; sic sentit Magus, vt quibus viandi par-
 conditio est, par sit necessitas seruiendi: & stella iam non Deum
 credit, sed indicat esse conseruam, quam cernit taliter suis obsequi-
 is est mancipatam. Hactenus ille. Huic sententiæ fauet & illud, quod
 Salomon exactissimus creaturarum indagator, solem qui omnium
 Eccles. 1. & 6. syderum rex & illustrator est, spiritu reuolui, & ad circulos suos
 subinde regredi asseueret: & ipsa Peripateticorum placita à Chri-
 stianis passim recepta, orbes ipsos Planetarum, singulis & propriis
 intelligentiis diuinitus circumagi non diffiteantur. Talem expo-
 sitionem magis esse literę Euangelicę & rationi conformem, con-
 firmat duplex oppositus error, quem (vt hoc loco annotat D. Tho-
 mas) iampridem explosit Catholica Ecclesia: vnus quidem Mani-
 chæorum, qui Euangelium Matthæi propterea reiiciebant, quod
 descriptione stellę Magos ad Christum ducentis, fatum in actibus
 Thomas Aquinas super hunc locum. Matt. 2. humanis admittere videretur. Alter Priscillianistarum, qui ex ista
 Magorum obseruatione, cuiusuis hominis fatum propriis stellis
 dirigi, ad necessitatem, non ad libertatem actuum humanorum
 contendebant. Qui quidem error verè Gentilicus, cùm à fide Ca-
 tholica explosus sit, mirum est in Academiis etiã quandoq; Catholi-
 cis admitti professionē & exercitium Astrologiæ Diuinatoriæ, quæ
 non solum contra fidem, sed etiam præter rationem, effectus parti-
 culares, & quidem voluntarios, ex causis & quandoq; coniecturis,
 vniuersalibus & cōtingentibus, definiant. Quin demonstrationum
 suarū principio prorsus cōtrario nitātur: siue terram fixam cœlum
 circūuoluat: siue è conuerso cœlū stabile terra circūgiret: vt nimi-
 rum moto cum terra cerebro, ars quoq; ipsa girum aliquē patiatur.
 Sed ne nostrum iudicium afferamus, exquisitissimam ea de re S.
 Basilij censuram audiamus: Necessariæ (inquit ille) profectò sunt
 Basil. hom. 6. Hexameron. luminarium in hominum vita significationes. Namq; si non vltra
 Syderum in in-feriora influxus modum signa quispiam, quæ ab ipsis proficiscuntur exploret, vtilis
 potentes & v-tilis. illorum obseruationes eas inuenerit, quas experientia longa pro-
 bavit. Complura cuiq; sane de imbrium alluuione, complura de
 siccitatibus, complura de flatuum agitationibus, aut in parte, aut in
 vniuerso, vehementioribus ac leuioribus discere licet. Nam & vnū
 quid eorum, quæ à sole ostenduntur, Dominus nobis tradidit hisce
 verbis: *Quia tempestas erit, rutilat enim triste cœlum.* Cùm enim per cali-
 ginem, nebularum ascensus fuerit, solis radij tum obfuscantur, ipse
 rutilus, veluti pruna coloreq; propè sanguinis æmulus cernitur,
 acris cras-

aëris crassitudine, visionem hanc in aspectibus nostris efficiente. Quod si non diffusus à radiis tum aër ille addensatus, & in sese coalescens, apertum est ob vaporum illorum affluentiam è terra tunc ascendentium, superari non potuisse, sed ob humoris copiam tandem in eas regiones in quibus se colligit, tempestatem esse allaturum. Similiter & luna cum caliginoso humore circumdatur, idem portendit: & cum orbes ij solem cingunt, quos areas appellare solent, aut cœlestis aquæ copiam significant, aut flatuum vehementem concitationem; quin etiam ij quos aduersos soles appellant, cum solis consequuntur cursum, accidentiū quorundam aëris præfagia fiunt. Quemadmodum & virgulæ calore Iridis præditæ, rectæ, in nubibus apparentes, imbres sæuos, aut tempestates atrocissimas, aut aëris omnind non mediocrem mutationem portendunt. Complures quoq; significationes, & circa lunam obseruarunt accrescentem decrecentemq; , qui huic studio operam impenderūt, quasi aër terræ imminens, vnà cum ipsius lunæ formis necessariò X permutetur. Tertiò namq; die, si tenuis sit, puroq; nitore fulgeat, serenitatem constantem prænuntiat: sin crassa cornibus subrubicundaq; cernatur, aut impetuosam & immodicam è nubibus aquâ, aut horridam Austri concitationem minatur. Quantò autem sit elemolumento vitæ humanæ, quantamq; vtilitatem eidem præstent tales ex hisce luminariibus obseruationes, quis ignorat? Licet nauatæ suam intus in portu continere nauem, & ventorum agitatione, ventura pericula prævidenti: licet viatori incommoda cœli vitare, ex ipsa cœli tristitia mutationem aëris expectanti: licet & agricolis, qui in serendis seminibus cultuq; stirpium elaborant, omnium hinc officiorum, operumq; suorum exercendorum opportunitatē, tempusq; semper idoneum inuenire. Iam verò dissolutionis etiam vniuersi signa Dominus solem daturum, & lunam, & stellas prædixit. *Sol vertetur in sanguinem: & Luna non dabit lumen suum.* Hæc vniuersæ consummationis sunt signa. Sed homines sunt ij, qui septa transiliunt, ad defensionem Genethliacę artis multò vanissimæ, hanc trahere scripturæ sententiam conantur, atq; aiunt: vitam nostram à cœlestium corporum motione pendere, & hanc ob causam ex syderibus, à Chaldæis eorum notationes effectuum, qui nobis accidūt fieri, sermonemq; simplicem hunc scripturæ: sint inquam in signa, non eorum quæ accidunt aëri, neq; mutationis temporum, sed ad hoc significandum, quod sibi videtur accipiunt, de genere vitę vnicuique hominum velut sortito distribuendę. Et postquam plures

Astrorum obseruationis in vita humana oportunitas.

Astrorum vim ad genituras in necessitatem ætuum humano rum trahentes, perstringuntur.

Syderum velox
& instabilis re-
uolutio, genitu-
ras indicare nō
potest.

Stellæ bonæ ma-
la causare ne-
queunt.

eiusmodi talium hominum prætextus reculisset, sic subinfert: Hi-
sce nugis controuertere alioqui ridiculū videtur. Sed quia plerōq;
homines, hoc errore præoccupatos esse non ignoramus, eiusmodi
nœnias haud silentio præterire necesse est. Primū igitur illud ip-
sos interrogabimus: Sitne, vt singulis diebus syderum figurę mille
modis mutantur ac varientur? Nam cū vagę stellę perpetuō con-
tinuoq; moueantur, citiūs Planetę alij in alios incurrant & appra-
hendant, & partim tardiore motu suos efficiant orbes: sit vt eadem
in hora sæpenuerō tum mutuos sese conspiciant, tū occulten-
tur. Et cū maximam vim habeat, in hora Geneseos siue Natiuita-
tis, ab effectrice bonorum an malorum conspici, stella, vt ipsi cen-
sent: sitne, vt sæpē, cū haud id attigerint ipsi tempus, quo bo-
norum effectrix stella dominabatur, ob vnius ignorantiam minuti,
eam tum vt in mala sitam fortuna designent? Cogor enim eisdem Y
nunc vt i verbis, quibus & illi ipsi vti consueuēre. In verbis igitur
huiusmodi, magna quidem amentia, multō verō maior impietas cō-
tinetur. Maleficę enim stellę, suę ipsarum malignitatis causas in
suum transcribunt factorem. Nam si naturā stellis competit male-
ficium, ipse sanē creator effector erit malignitatis: Sin improbā
voluntate sua malāq; euadunt: primū quidem animantia quæq;
erunt boni maliuē electiua, & solutis appetitionibus, imperiosissq;
vtentur: quod quidem inanimis falsō tribuere, summā dementię
constat esse. Deinde quantum à ratione dissonat, malum ac bonū,
non pro dignitate cuiq; distribuere? Sed cū hoc in loco fuerit,
bonam, cū ab hoc conspecta sydere fuerit, malam eandem dice-
re stellam: cū parumper deniq; declinauerit à figura, suā protē-
nus obliuisci malignitatis? Sed hæc quidem hætenus sint dicta. Si
verō singulis in momentis temporis atq; punctis, in aliam atq; ali-
am sydera figuram permutando, se accommodant: in innumeris
autem huiusce mutationibus, quæ vna die tantædem contingunt,
figurationes eiusmodi Regiarum natiuitatum perficiuntur: cur sin-
gulis quæso diebus non Reges nascuntur? aut cur apud ipsos Reges
omnino Regna per successiones traduntur? Non enim quemq; Re-
gem ortum filij sui ad Regiam syderum figuram obseruantem accō-
modare dicere audent. Quis enim mortalium rei talis Dominus
esse posset? Cur ergo Ozias genuit Ioatham, Ioatham Achas, Achas
Ezechiam: & horum nulli nancisci contigit seruilē natiuitatis
suę horam. Deinde si non probarum ac improbarum operationū
principia penes nos sita sunt, sed ex ortu necessitudines emergunt:
frustra pro-

frustra profectò legumlatores, agendas res & non agendas, sed frugiendas, præscribunt : frustra sunt Iudices etiam virtutem honore, vitium pœnis afficientes. Non enim hoc pacto iniuria commissæ furis est aut homicidæ : quippe cui nec volenti quidem ob ineuitabilem ipsum impellentem ad agendum necessitudinem, manum cōtinere licuerit. Vanissimi deniq; homines sunt, & qui dant artibus operam, in ipsisq; elaborant, quando rectè quidem facturus videtur agricola, si neq; semen vllum in terram deiecerit, neq; ad messem falcem exacuerit suam: quin & mercator, velit nolit, supra modum ditescet, quando ipsi fatum affatim accumulatur luculentas & vberes diuitias. Spes porrò magnæ illæ Christianorum evanescent omninò nobis atq; peribunt : quippe cū neq; iustitia honoribus vllis afficiatur, neq; peccata puniantur : propterea quòd nihil prorsus ab hominibus libero animi proposito agatur. Nam vbi necessitas vrget, fatumq; dominatur, nullum id ibi locum obtinet, quod pro dignitate penditur : id inquam, quod iusti iudicij munus præcipuum esse constat. Sed contra illos eosq; sit disputatum: neque enim vos pluribus verbis egetis : quippe à vobismetipsis estis præditi fidei sanitate, & tempus non patitur vltra modum contra illos prolixiorē, prorogare sermonem. Hanc profundissimam sane S. Basilij doctrinam, recondiat aureo suo lepore Chrysologus, sic tractatum nostrum veluti concludens: *Quærendum, inquit, est fratres, ne per audiendi imperitiam, quod ad perfectum nobis diuinitus scriptum est, ad animarum veniat detrimentum. Putasne Chaldaeos syderum scrutatores, errantes per altra Magos, cœli negotia in tenebris noctium perquirentes, nascendi, moriendi, causas stellarum cursibus adscribentes, bona malauē hominum de arbitrio luminarium firmantes, Euangelista hodie ortum Christi absconditum sæculis, stella duce docuit inuenisse? Absit. Sic sentit mundus: sic gentiles intelligunt: sic fallit species lectionis: ceterum sermo Euangelicus non humana loquitur, sed diuina: non visitata, sed noua: non arte fallentia, sed veritate subnixā: non oculis alludentia, sed cordibus infixā: non coniecturis nutantia, sed auctoritate firmata: à Deo venientia, non à fato: non collecta numeris, sed virtutibus acquisita. Hæc ille. Nos igitur Catholicæ veritatis non candidati, non Catechumeni, non Neophyti, non curiosi, non inuestigatores, sed veri professores & cultores, omiſsa & gentilibus relicta stella curiosa & exitiosa, amplectamur stellarum conditorem recens natum, stellam ipsum quoq; ex genere Davidis*

Astrologia curiosa prouidentiam & naturā tollit.

Euāgelium non adstruit Astrologiam suspectam.

Chrysol: serm: 156.

Epilogus exhortatoria: qualis stella fidelibus exquirenda.

Apoc: 22. & 16.

splendidam, & matutinam, vt seipsum nobis in nouissimo exhibeat eandē stellam matutinam, hoc est ex occasu corruptionis ad exortum resurrectionis & immortalitatis perennem. Amen.

SERMO DECIMVS OCTAVVS.

De triplici Epiphaniæ solennitate : & munerum per Magos oblato-
rum mysteriis.

Christus lux totum mundum illuminans, statim sese Iudæis & Gentibus manifestat.

Ioan: 1. § 9.

Ephes: 5. § 13.

Aug: serm: 34.
de Tempore.

Ioan: 4. § 22.

Chrysol: serm: 160.

Argumētum, & dispositio Sermonis.

Epiphania Christi in carne Deum demonstrat.

Prima ratio ex triplici in Epiphania opere.

EI filium æternum, mundo in carne humana apparentem, Ioannes Euangelista denominauit lucem veram & per se existentem. Cùm autem lucis, secundum Apostolum, proprietas sit, manifestari, & manifestare: præstitit hoc Dominus in ipsius natalis sui exordio, quando quidem sese ipse cœlitus manifestauit, pastoribus quidem per Angelos cum lucis affulsione, Magis autem, stellę nouę & diuino modo refulgentis apparitione: ex quorum vtroq; ipse quoq; toto orbi manifestatus extitit. Postquam igitur Ecclesia superiori solennitate exegit, eam quę circa ipsam Natiuitatem facta est pastoribus reuelationem: recte subinfert Magis per stellam subsequenter apparitionem. Quade re sic Augustinus: Nuper, inquit, celebrauimus diem, quo ex Iudæis Dominus natus est: hodie celebramus, quo ex Iudæis adoratus est: quoniam scilicet *salus ex Iudæis est*: sed hæc salus vsq; ad fines terræ. Nam & illo die pastores adorauerunt, hodie Magi. Illis Angelis, istis autem stella nuntiauit, vtriq; de cœlo didicerunt cùm Regem cœli in terra viderunt: vt esset *gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis*. Et Chrysologus: Qui pro nobis, inquit, voluit nasci, à nobis noluit ignorari. Et ideo sic apparet, ne magnum pietatis Sacramentum, Magis fieret erroris occasio. Hęc ille. Quia igitur Christus, sicut in sua Incarnatione, sic in sua apparitione, Diuina humanis absq; sua diuisione commiscens, sese in humanitate verum Deum exhibuit: Id ipsum nos præsentī sermone in ista apparitionis hodiernę historia, adiuuante ipso, ostendere conabimur. Primò quidem in triplici manifestatione, quam Ecclesia die hodierna coniungit: Deinde in aliis operibus, quę in ipsa Epiphania Magis exhibita contigerunt: Tertiò in ipsis munerum per Magos oblato-
rum

oblatorum mysteriis, nostraque, eorum exemplo, eruditione.

Quantum ad primum. Quamuis festum hodiernum propriè dedicatum sit apparitioni illi, quæ Magis per stellam innotuisset: tamen Ecclesia die eadem adiungit quoque memoriam illius apparitionis, qua Dominus Diuinitatem suam, circa Baptismum suum, & primum in Cana Galileæ miraculum, manifestauit. Non quòd certum sit omnia ista simili die contigisse (cùm nuptiæ in Cana Galileæ, minori quàm anni curriculo Baptismum Christi fuissent subsequutæ) sed quia Christus initium manifestationis suæ, ab eisdem potissimum operationibus inchoasset: in Epiphania quidem testimonio cœlorum, in nuptiis, testimonio elementorum, in Baptismo autem testimonio Diuinæ ipsius præsentis. In prima apparitione (inquit S. Bernardus) verus homo, & filius hominis inter vbera matris exhibuit se verus natus. In secunda, verus nō minùs filius Dei in sinu Patris, in quo sibi complacuisse, voce ipsius cœlesti contestatus. In tertia, in factis humanis Deus verus, ad cuius imperium natura mutatur, declaratus. Tot testimoniis hodie confirmatur fides nostra: tot iudiciis roboratur spes nostra: tot incentiuis inflammatur charitas nostra. Hæc ille. Per primam apparitionē innotescere voluit longinquæ gentilitati: per secundam præsentī Synagogæ: per tertiā Ecclesiæ ex Iudæis simul & Gentibus nunquā deficienti. Ideo à quibusdam prima reuelatio dicitur Epiphania, quasi ex superis apparitio: Secunda Theophania, id est diuinitus facta illustratio. Nam secundum Nazianzenū, Theophania dicitur, quòd apparuerit Christus: Natiuitas, quòd natus sit: Tertia Bethania, veluti domestica & familiaris declaratio. Et sanè propter istarum apparitionum tantam cognationem, Ecclesia eam ipsorum cohærentiam colligauit: vt primam quidem ipsa Epiphaniæ die, secundam infra Octauam, tertiam die ipsius Octauæ Epiphaniæ, indixerit. Sed ad propositum nostrum, quantum Diuinæ virtutis in istis Christi operibus exhibitum fuerit, sacros aliquot scriptores audiamus. S. Maximus sic mysteria ista explicat: In hac, dilectissimi, celebritate, sicut relatu paternæ traditionis instruimur, multiplici nobis est festiuitate lætandum. Ferunt enim hodie Christum Dominum nostrum, vel stella duce à gentibus adoratum; vel inuitatum ad nuptias, aquas in vina vertisse: vel suscepto à Ioanne Baptismate, consecrassè fluentia Iordanis, suumque simul purificassè Baptistam. Sed quid potissimum præsentī hoc factum sit die, nouerit ipse, qui fecit. Nos tamen credere, nec dubitare debemus, quidquid illud est, factum esse pro nobis. Nam

Epiphaniæ quomodo manifestatio Christi in Baptismo, & in Cana Galileæ coniungitur.

Bern: serm: 1.
& 3. in Epiphania.

Epiphania, Theophania, & Bethania, quid designant, & quomodo cohærent.

Greg: Nazian: oratione 38. Pænegyrica.

Epiphaniæ triplex solennitas. S. Maximus serm: de Epiphania.

bis. Nam

bis. Nam quodd ex fulgentioris stellæ radiis incitator adorauere Chal-
 dæi, Deum verum Gentibus spes data est adorandi: Quodd aqua no-
 uo sunt ordine in vina mutata, noui nobis poculi prælibatum est
 Sacramentum: Quodd autem baptizatus est Agnus Dei, regeneratis
 Baptismi salutare nobis munus est dedicatum. Oportet itaq; nos,
 fratres, ad honorem Saluatoris nostri, cuius natiuitatem debita nu-
 per cum exultatione transegimus, omni cum deuotione etiam huc
 virtutum eius celebrare natalem. Et quàm rectè tria hæc nobis v-
 no acta in die mysteria prædicantur, qui ineffabilis Trinitatis arca-
 num, vno Dei sub nomine confitemur. Per hæc ergo miracula Chri-
 stus Dominus redemptor noster oculis se voluit reuelare mortali-
 um: quatenus inuisibilis eius diuinitas, quæ latebat in homine, in
 opere non lateret. Augustinus autè triplici huic mysterio, quartū
 etiam adiungit, sic dicēs: Proximè, fratres charissimi, eiusmodi re-
 demptionis nostræ celebrauimus Sacramentum, quo Deus hominē
 cum infirmitatibus induit: hodie verò illud colimus, quo se in ho-
 minem Deus virtutibus declarauit; pro eo, quodd in hac die, siue
 quodd in cælo stella ortus sui nuntium præbuit; siue quodd in Cana
 Galileæ in conuiuio nuptiali aquam in vinum conuertit: siue quodd
 in Iordanis vndis, aquas ad reparationem humani generis sub Ba-
 ptismo consecrauit: siue quodd de quinque panibus quinque millia
 hominum satiauit: in quolibet horum nostræ salutis mysteria con-
 tinentur & gaudia. Nobis enim ex virgine natus est, quod stella
 monstrauit: Nobis ex Baptismo lauacrum concessum est, quod in
 Iordanis alueo consecrauit: Nos quoq; in melius esse mutandos,
 operis miraculo præmonstrauit, quando aquas in vina conuertit.
 Chrysol: serm: 157. Accedat Chrysologus, aureo suo eloquio ista mysteria sic profe-
 quens: Qui nascendo, ante humano corpore se velauit, postea o-
 perando, ipse cœlesti se reuelauit arcano: post Deus ipse apparuit
 trino modo, qui homo in partu paruit singularis. Meritò ergo so-
 lennitas præsens Epiphaniæ vocabulo nuncupatur: in qua illuxit
 Deitas, quæ nostra nobis obscurabatur in carne. Ista est fratres, ista
 festiuitas, quæ concepta tempore diuerso, peperit tria Deitas insi-
 gnia. Per Epiphaniam Magi Christum Dominum muneribus mysti-
 cis consententur, & cultores syderum, noctis incolæ, authorem lu-
 cis, densis inueniunt in tenebris. Et postquam hoc primum my-
 sterium latius explicasset, (sicut sermone superiori retulimus) sic
 reliqua subiicit: Per Epiphaniam Christus in nuptiis aquas saporauit
 in vinum, vt Christum nuptiis interfuisse, virtutis fuerit non vo-
 luptatis,

Operum in E-
 piphania gesto-
 rum mysteria.
 Aug: ser: 28. de
 Tempore.

Christus in nu-
 ptiis Canæ Ga-
 lileæ, quæ my-
 steria operatus.
 Ioan: 2. § 1.

luptatis, non fuerit humanitatis, sed potestatis: signi fuerit causa, non ventris: ebrietatis non fuerit apparatus, fuerit Deitatis ostensio. Deniq; vbi aqua mutauit naturam, mox patefecit auctorem, & elementorum creator mutatione reuelatus est creaturæ. Fœlices nuptiæ, fœlices illæ, quibus Christus est præsens, non luxu sed virtutibus consecrantur. Quid ibi non transiuit in gratiam, vbi aqua transiuit in vinum? Per Epiphaniam Christus Iordanis alueum, baptisma nostrum consecratus intrauit, vt quos nascendo in terra susceperat, hos renascendo releuaret in cœlum: in se haberet liberos, quos præter se viderat esse captiuos: faceret vitales ipse, quos culpa fecerat esse mortales: perpetuos redderet, quos mors dederat temporales: & quos Diabolus exules fecerat terrenorum, hos ipse in cœlestibus sibi faceret esse consortes. Hinc est fratres, quòd Spiritus sanctus tunc toto se fudit illapsu, quando Pater de cœlestibus clamat: *Hic est filius meus dilectus*: vt quibus in creandis nobis operatio fuerat vna cum filio, vna fieret de nostra reparatione dignatio. Sicq; Christus diuerso tempore, vno eodemq; die, Magorum munere, aquæ mutatione, atq; Patris voce, Deus trino testimonio nosceretur, fieretq; de trina ostensione Christi Epiphaniæ vna & sacra solennitas. Et alibi rursus: Deum, inquit, venisse in humanum corpus, multis modis aperit, & reuelat hodierna solennitas, ne perdat per ignorantiam semper obscuritatibus inuoluta mortalitas, quod tantum tenere meruit, & possidere per gratiam. Nam qui nobis nasci voluit, à nobis noluit ignorari: & ideo sic aperit, ne magnum pietatis Sacramentum, magni fieret erroris occasio. Hodie Magus quem fulgentē quærebat in stellis, in cunis reperit vagientem. Hodie Magus clarē miratur in pannis, quē diu in altris patiebatur obscurū. Hodie Magus quid vbi videat, profundo stupore peruoluit: in terra cœlum, in cœlo terram, in Deo hominem, in homine Deum, & vniuerso sæculo non capacem concludi corpore perpusillo. Et post alia, sic subinfert: Hodie Christus Iordanis alueum, mundi peccatum lauaturus intrauit. Adhoc enim eum Ioannes venisse testatur: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Hodie seruus Dominum, homo Deum, Ioannes Christum, tenet: tenet accepturus veniam, non daturus. Hodie sicut ait Propheta: *Vox Domini super aquas*. Quæ vox? *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Hodie vox Dei super aquas: quia Pater Deus, vt probaret generis fidem, ipse sui testis filij, ipse assertor existit: *Hic est filius meus dilectus* quia alterū qui testimonium diceret non habebat. Arcanum Patris arbitrum

H h non ha-

Baptismus Christi quantis mysteriis cōsecrat?
Matth: 3. v 13

Christum tria su-
pra scripta ope-
ra simili die fe-
cisse, sentiebat
Chrysologus.
Sic & Bern: ser-
u. de Epiphaniā.
Epiphaniā quā-
ta apparitio.
Chrysol: serm:
160.

Baptismi Christi
sacratissima
mysteria.
Ioan: 1. v 9, 36.
Vox Domini su-
per aquas, circa
Baptismū Christi
quomodo?
Psalm: 28. v 3.
Trinitas sese in-
uicem perfectis-
simē cōtestatur.
Matth: 11. v 27.

Columba super
aquas diluuii &
Iordanis, quo-
modo sibi con-
ueniunt.

Gene: 8. ✧ 9.

Matth: 3. ✧ 26.

Pfalm: 44. ✧ 8.

Signorum in
Cana Galileæ
ratio.

Ioan: 2. ✧ 1.

Quinq; panum
multiplicatorũ
mysterium.

Panis & Calix
Eucharisticus.

Ioan: 6. ✧ 13.

Pfalm: 22. ✧ 5.

Epiphania tri-
pliciter Chri-
stum manifestat

Ioan: 8. ✧ 17.

Secunda pro-
batio Diuinita-
tis Christi, ex na-
tura & miracu-
lis stellæ exori-
entis.

Sydera Christo
nato, vt Deo o-
bediunt.

Baruch 3. ✧ 33.

Iob 9. ✧ 7.

non habebat, testem generatio nescit Diuina: Diuinitas externam non recipiet notionem: ipso filio dicente: *Nemo nouit filium nisi Pater, neq; Patrem nouit quis, nisi filius.* Hodie Spiritus sanctus supernatat aquis in specie columbæ: & sicut illa columba Noë nuntiauerat diluuiũ discessisse mundi: ita ista indice nosceretur perpetuum mundi cessasse naufragium: neq; sicut illa, veteris oliuæ surculum portaret, sed totam in caput parentis noui chrisimatis pinguedinem fundit: vt impleat quod Propheta prædixit: *Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo letitiæ præ consortibus tuis.* Et post pauca sic subiicit: Hodie Christus initium dat signorum cœlestium, dum conuertit aquas in vinum: vt quem Pater voce filium iam probaret, ipse se Deum virtutibus approbaret: qui elementa commutat, & naturam fecit ipse: qui contra naturam facere non laborat, aquam transfert in vinum, vt diuinitatis in vigore, naturæ nostræ proficiat hebetudo. Nam qui panes quinq; fragmento profuio, & furtiuo incremento, ad quinq; millia hominum tetendit & dilatauit saginam, potuit augmētis succrescentibus, ad nuptiarum festa, vini ampliare & perpetuare men- suras. Sed aqua in sanguinis erat conuertenda mysterium, vt mera pocula de vase corporis sui Christus bibentibus propinaret: vt im- pleret illud Prophetæ: *Et calix tuus inebrians quàm præclarus est.* Tribus autem modis hodie Christi Deitas est probata: Magorum munere, Patris testimonio, aquæ mutatione in vinũ: quia tribus stare omne verbũ scripturæ firmavit auctoritas, dicēdo: *In ore duorũ vel trium testiũ stet omne verbũ.* Hactenus Chrysologus. Atq; ex tantis operibus, quæ filio Dei recēs nato in hac ipsa Epiphaniæ cōmemoratione attribu- untur, prima nostra Diuinæ eius naturæ, & virtutis simul, ratio esto.

Secunda desumitur ex stella Magorum duce, quæ erat tantæ ap- paritionis præcipuum insigne. Ministerium namq; stellarum, quod vero Deo propriè scriptura attribuit, in Christo infantulo extitit manifestum. Certè Dei & creatoris opus est illud, de quo sic dicitur: *Qui emittit lumen, & vadit, & vocauit illud, & obediuit illi cum tremore.* (hoc est in totius orbis descriptione, & Angelorum commotione) *Stella au- tem dederunt lumen in custodiũ suũ: vocata sunt, & dixerunt: Ecce adsumus.* (vbi etiam nouum & inusitatum stellæ Magorum obsequium innuitur.) *Et luxerunt cum iucunditate ei, qui fecerat eas, Deus noster, & non estimabitur alius aduersus eum.* Hic adinuenit omnem viam discipline, & dedit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Posthac in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Quæ omnia de Christo intelligi, verba vltima conuincunt. De stellarũ auctore dictum est illud: *Qui præcipit Soli, & non oritur, & stellas claudit quasi sub*

quasi sub sigillo. Sed Christus secundum Augustinum, stellam nouam declarauit natus, qui antiquum solem obscurauit necatus: & eo nascente, lux noua est in stella reuelata, quo moriente lux antiqua est in sole velata: Ipse natus ex matre, de cœlo terræ nouum sydus ostendit, qui natus ex Patre, cœlum terramq; formauit. Sic Augustinus. Qui, inquam, adultus & extensus in cruce, Soli præcepisset ne luceret, idem infantili statura in præsepi contractus, stellam de nouo exorientē, sub sigillo cœlesti conclusit, vt lege nō tam naturę quàm creatoris, diuerso cursu moueretur, motū interpellaret, terrę punctum indicaret, homines collustraret, superbos autem obscuraret. Creator utiq; , & cœli terręq; Dominus erat, qui inter opera sua Diuina, hoc quoq; recenset: *Vbi eras cū me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?* Hoc autem nō minùs quàm ipsi Deo Patri, competit Christo in præsepi recondito, quando legiones Angelorū ad sui iubilationem euocauit, & stellam ab oriente quasi matutinā ad laudes adorationis per Magos perficiendas adduxit. Quid ergo est (sic S. Maximus alloquitur curiosos) qui infantilem attendis ætatem, & eius Diuinam non intelligis potestatem? sic fuit veraciter intimanda pueri huius naturalis Diuinitas, & naturalis humanitas, vtraq; naturaliter vera, vtraq; mista, neq; erga se inuicem confusa, nec in se inuicem separata. Hæc ille. Conuenienter igitur Christus immortalitate gloriosus, sic sese professus est *radicem & genus David* secundum veram carnem, vt quoq; simul esset *stella splendida & matutina, habens principium virtutū suarū in splendoribus Sanctorum, ex vtero ante Luciferum à Deo progenitus.* Tertia ratio desumitur ex sententia interrogationis Magorum: idque dupliciter. Primò quidem, quando interrogant: *Vbi est, qui natus est Rex Iudeorum?* Rex enim dicitur (notat glossa ordinaria) vt ex collatione eius qui quæritur, hic intelligatur extraneus. Excludunt inquam sua interrogatione seu professione Herodem tunc etiam Hierosolymis præsentem, ex eoq; natos filios, quem sine dubio non ignorabant Regnum Israeliticum vt alienigenam & tyrannum illicitè occupasse: atq; ideo non adoratione, sed profligatione, non muneribus, sed verberibus, dignum. Sed intelligunt & locutione propria exprimunt, Regem illum, vt sequenti sermone ostendemus, à Deo constitutum super montem Sion ex semine Abrahamæ solioq; Davidis promissum, qui tanquam filius Dei, gentes fuisset hæreditate possessurus, atq; idem Dux ad regendum populū Dei ex Bethleem exiturus. Ideoq; certissimæ illius inquisitionis, sicut intellectum à stella, sic etiam testimonium à lege in loco proprio, ac-

Augu. serm: 31. & 34. de Tempore.
Stella Magorū Christi obsequens.

Christū in præsepi astra & Angeli iubilant.
Iob 38. v. 7.

Christus iam natus, ostendit se Deum simul & hominem.
Maximus serm: de Epiphania.
Christus radix & genus David & stella matutina.

Apoc: 22. v. 16.
Psal: 109. v. 4.
Tertia probatio diuinitatis Christi ex interrogatione Magorum & mente Herodis & Iudeorū.
Glossa ordinaria super hunc locum.

Serm: 3. de Epiphania ex Psal: 2. v. 6.
Magorū ardor & fortitudo, in asserendo Messia.

Chrysost: operis
imperfecti, in
Matt: homil: 2.

Fulgentius ser:
de Epiphania.

Aug: ser: 2. & 7.
de Epiphania.

Chrys: homil: 6.
in Matth.

Collatio Chri-
sti veri Regis ad

Herodē, cuiusq;
filios.

prio, accipiunt. Quod D. Chrysostomus, sic quōq; deducit: Sed nunquid nesciebāt, quōd in Hierusalem regnabat Herodes? Nonne intelligebant, quia quicunq; Rege viuente, Regem alium pronūtiat aut adorat, punitur in sanguine? Sed cūm considerabant Regem futurum, non timebant præsensem: nondum viderant Christum, & iam parati erant pro eo mori. Et Fulgentius: Quid, inquit, est dilectissimi fratres, quōd isti Magi, Regem Iudæorum adorandū quæ-
runt, cūm ipsi Iudæi non essent? Et quem Regem? vtiq; non Herodem, sed Christum, volunt adorare Regem nuper natum, nec adorant Regem ante annos aliquot ordinatum. Adorare cupiūt infantem lactantem, nec adorant Regem populis imperantem. Nam & de Herode rege Iudæorū filij iam fuerant nati, qui erant patre mortuo regnaturi. Mortuo enim isto Herode, Archelaus in Iudæa regnauit, & Galilææ principatum iunior Herodes obtinuit. Archelaus natus est in palatio, Christus in diuersorio: Archelaus natus, est in lectulo argenteo positus: Christus autem natus, in præsepio est breuissimo collocatus. Ille forsitan pretiosus inuolutus est sericis: iste vilissimis inuolutus est pannis. Et tamen ille qui natus in palatio, contemnitur: iste qui natus in diuersorio, quæritur. Ille à Magis nullatenus nominatur: iste inuētus suppliciter adoratur. Omnino spernitur primogenitus Regis: & primogenitus pauperculæ mulieris muneribus honoratur. Quis est iste Rex Iudæorum? qui portatur vt paruulus, adoratur vt Deus? Paruulus in præsepio, im-
mensus in cælo, vilis in pannis, pretiosus in stellis, cuius natiuitate comperta, Herodes turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo.

Stellam quomo-
do dicunt Ma-
gi fuisse stellam
Christi.

Num: 24. & 17.

Chrysost: sermo-
ne 157.

Altera pars huius probationis desumitur, ex ratione interroga-
tionis Magorum, quando sic subinferūt: *Vidimus enim stellam eius in Ori-
ente*: Vbi dicitur stella Christi, possessiua vtiq; , non directiua, illa
nimirum, quam veluti symbolum visionis suæ longinquæ, in poste-
ritate sua prædixerat Balaam dicens: *Orietur stella ex Iacob, & confur-
get virga ex Israel*: quemadmodum in primo Sermone satis explicui-
mus. Ideo pulchrè Chrysologus: Vidimus, inquit, stellam eius. Et
quid non eius? Stella eius est, non ille stella: stellam eius quæ ac-
cepit esse, sed non dedit: stellam, cuius ortū tenebat auctor, non quæ
ortum tenebat auctoris: stellam, eius venientem non à genesi, sed à
genitore; mandato, non fato, nō à computatore, sed ab authore: nō
quæ daret ortum, sed quæ sustineret occasum: stellam nō legiferā,
sed signiferā: ferentem non dierū ordinem, sed noctium lumen.
Stella hæc ministra viæ, non vitæ: comes Magorum, non cognata
Christi,

Christi, non dominantis domina, sed ancilla seruorū. Haecenus ille.

Quarta probatio, immediatè succedit, ex gestis Herodis & Scribarum Legis. Nam ad vocem istam Magorum, illico Herodes absq; ullo consilio, sed motu propriæ arguentis conscientia turbatur: *Et congregans omnes Principes Sacerdotum & Scribas populi, sciscitatur ab eis, ubi Christus nasceretur?* Si quaestio incidisset de rege terreno, procul dubio Herodes instituisset ea de re inquisitionem sæcularem: & fortasse adhibuisset collegas suos, in summa illa tunc ex autoritate Imperij Romani administratione, nimirum Pilatum, & alios Tetrarchas, quos S. Lucas rerum tunc potitos fuisse commemorat: & non per astum & hypocrisim, sed autoritate summa imperiali, negotium, Magis & Christo ipsi exhibuisset. Cum autem congregat solos Principes Sacerdotum & Scribas, ex quibus scita & placita Legis Mosaicæ fuissent depromenda, eo ipso ostendit, sese Regem illum extimescere, qui secundum promissiones & pacta diuina, ex semine Abraham & Davidis (quod semen Herodes extinctum à se putabat) super Israel em esset regnaturus. Ideo quæ Magi peregrini Regem Iudæorum nominant & exquirunt, ipse Herodes in sua quaestione declarat, hunc eundem esse Christum, hoc est vnctum, Messiam, qui coelitus veniens, regnum sine fine esset administraturus. Confirmant hoc ipsum, quin potius explicat Principes Synagogæ, quādo ortum Messie definientes, sensu magis mystico quāam literali, Bethlehem nominant, quāam Michas in adducta sua prophetia vocauerat Ephratam, quæ secundum D. Hieronymum in meditatione S. Paulæ, sonat frugiferam, & secundum Davidem, desertam, denotans virginitatem Mariæ fecundam, ad producendum nobis in Bethlehem domo panis, panem illum vitalem, *qui de cælo descendit, & dat vitam mundo.* Hæc inquam est illa Ephrata, quam David successori suo Messia, exquisitissima sollicitudine tandem inuenit, vt in ea ad agnitionem & adorationem sui appareret, M atq; exindè ad templum & solium suum Regale Sion exurgeret. Consonat & illud: Quod Michas Bethlehem Ephratam vocat, Pontifices exponunt terram Iuda, veluti integram prouinciā: quam ille dicit minimam, isti exponunt, nequaquam esse minimam: ille concludit illam millibus, quasi communitate populari, illi autem ad principatum illam transferunt; ab illo, ex eadem proditurus vocatur dominator in Israel, ab istis insuper Dux, qui regat populum Israel: eius tanquam promissi Messia, ac officium redemptoris, exprimentes. Ista autem omnia confirmant & concludunt ver-

Quarta probatio Diuinitatis Christi in eius Epiphania.

Herodes & Iudæi aduenientiam Messia cōscij.

Lucæ 3. v. 1.

Ephrata locus natalis Messia, sub quantismysteriis olim à Dauid exquisitus. Matth. 2. v. 5. Michæ 5. v. 2. Psal. 131. v. 6. Hieron. in Epitaphio Paulæ.

Sensus Scribarum de loco nascendi Messia.

Christus Mesi-
as natura Deus
simul & homo
futurus.

Micheæ 5. & 2.

Ioan: 1. & 1. 14.

Scribæ Iudæo-

rum mutant &

truncant scri-

pturas, ob respe-

ctus tempora-

les.

Chrysim Matth:

homil: 2. operis

imperfecti.

Quintum argu-

mentum diuini

tatis Christi, ex

perturbatione

hostium.

Psal: 2. & 5. 9.

Hebr: 1. & 6.

Herodis & im-

piorum timor

qualis?

Greg: homelia

10. in Euāgelia.

Chrysof: loco

supra citato.

Aug: sem: 2. de

Epiphania.

Sextum argu-

mentum Chri-

sti diuinitatis ex

eius adoratione

per Angelos,

Pastores, Ma-

gos &c.

Psal: 96. & 8.

Hebr: 1. & 6.

ba sequentia & vltima: *Et egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.* Sicut enim per exitum ex Bethleem, designauit Propheta eius natiuitatem secundum carnem, quando Verbum caro factum est: sic per exitum illius ab initio à diebus æternitatis, expressit generationem Christi æternam secundum Spiritum & Diuinitatem: secundum quam Verbum erat in principio apud Deum, & id ipsum Deus. Hoc autem Principes & Scribæ omiserunt, fortasse partim propter superbiam suam, quod Rex illorum adeo humilem ex Bethleem traheret originem: vel ne Herodem furem, magis etiam conturbarent: quem tamen illo silentio, secundum Chrysostomum, magis etiam irritauerunt. Si enim Herodes prophetiam de nato Rege cælorum intellexisset, fortassis à cæde tam nefanda infantum sese cõtinuisset.

Quinta ratio Diuinitatis Christi in ista Epiphania contestata, ducitur ex perturbatione ac timore Herodis, & aliorum hostium Christi. Nam secundum prophetiam Davidis supra adductam, ille ipse filius Dei æternus, per natiuitatem suam in orbem terrarum introductus, ab Angelis & Magis adoratus, aduersarios suos illicò cõturbauit; & sicut Magos stella, sic impios virga ferrea, direxit, vt ad vocem, non Dei Patris, non Christi, non Angelorum, non pastorum, non Legisperitorum, sed Magorum curiosa tractantium, tanta conturbatio Herodis totiusq; Hierosolymæ, fuisset consecuta, atq; ipsa N
mês mali præfaga, ipsa sibi esset tormentum. Hinc Gregorius: Cæli, inquit, Rege nato, rex terre turbatur: quia nimirum terrena altitudo confunditur, quando cœlestis celsitudo aperitur. Et Chrysostomus ait: Turbatur Herodes, audiens Regem natum Iudæis ex genere Iudæorum, cum ipse esset ex genere Idumæus: ne regno reuoluto iterum ad Iudæos, ipse à Iudæis expelleretur, & semen eius post ipsum præcideretur. Semper enim grandis potestas, maiori timori subiecta est. Sicut enim rami arborum in excelso politarum, etiam si levis aura flauerit, mouentur: sic & sublimes homines, etiam levis nuntij fama cõturbat: humiles autem sicut in conualle, plerumque in tranquillitate consistunt. Quid ergo erit (ait Augustinus) tribunal iudicantis, quando superbos reges cuna terrebat infantis?

Sexta probatio apparentis in ipsa infantia Diuinitatis Christi, desumitur ex ipsa illius adoratione. Quæ pluribus prophetiis iam dudum fuerat prænuntiata. Etenim Christi nati adoratio, inchoata est per Angelos, iuxta illud Apostoli ex prophetia Dauidica: *Et cum iterum introducit, (Deus Pater) Primogenitum suum, in orbem terra (vtiq; per temporalem natiuitatem) dicit: Adorent eum omnes Angeli Dei.* Quod certè

certe præstitum est, quando Christo in Bethleem nato, Angelus affulfit Pastoribus, annuntians gaudium magnum de nato orbi Salvatore. Cui mox iunxit sese multitudo militiæ cœlestis, hoc est, Angelicæ, cum iubilatione, & sine dubio filij Dei adoratione, quam ipsi quoq; Pastores eorum exemplo & prouocatione statim exegissent.

○ Eandem adorationem à Magis & cæteris populis prædixerat David, loco quem (vt modo diximus) Apostolus usurpauit: & Psal. 71. vbi adorationem istam Magorum ad viuum prorsus depingit: Non minus adoratio illa, quam idem Propheta alibi describit: (*Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familie gentium: Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ: in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.*) inchoata est in ea ipsa Pastorum & Magorum adoratione, quæ facta est in Bethleem, id est domo panis, & ad præsepe: vnde bonus Pastor, *homines & iumenta saluaturus*, hoc est Iudæos & Gentiles in vnum parietem coniuncturus, pabulo verbi & carnis suæ, in pascuis æternis incipiebat collocare. Cui quidem mysterio S. Hieronymus applicat duplicem prophetiam Isaïæ: primò quando dicebat, secundum sensum Hæbraicum: *Beatus qui seminat super aquas, vbi bos & asinus calcant:* quod nimirum adimpletum fuisse, quando Isaïæ 1. *Bos cognouit possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui* recens nati: per quæ animalia, coniunctio populi Iudaici & Gentilis ad vnitatem fidei adumbrabatur. Quod Chrysologus sic suauissimè expressit: Accedunt ergo, illi de proximo, hi veniunt de longinquo, vtriq; tamen ad vnum eundemq; fidei locum, quia deuotione conueniunt; ibiq; Regem Christum appositum ante duo illa prophetica iumenta, duorum videlicet populorum typum figuramq; gestantia, intuentur, admirantur, agnoscunt. Agnouit enim bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui. Agnouit enim bos Iudæus iugo legis excusso: agnouit & asinus paganus stultitiæ feritate deposita: ille deferens superfluum obseruationis laborem, hinc relinquens vagum superstitionis errorem. Vterq; agnouit, quia vterq; ad vnum præsepe Domini epulaturus accessit: epulaturus non fœnum mortis, sed cibum salutis. Edite, edite, pia animalia, æternæ vitæ cibaria; & perpetuæ retributionis escam, audis quantum potestis faucibus occupate, nō diuidentes infrusta, sed integrum, solidumq; sumentes. Non potest enim edi Christus, & diuidi: integer à credentibus sumitur: integer in ore cordis recipitur. Hactenus ille. Quem quidem sensum David, consignat verba eiusdem Psalmi vltima: *Annuntiabitur Domino generatio ventura, & annuntiabunt cœli iustitiam eius, populo qui nascetur, quem*

fecit Do-

Psal. 71.
Adorationis
Christi in Be-
thleem, & circa
præsepe & ani-
malia, mysteri-
um.

Psal. 21. & 28.

Psal. 35. & 8.

Psal. 22. & 1.

Chrysolog: ser-

mone 159.

Isaïæ 32. & 20.

Isaïæ 1. & 3.

Hier: in Epita-

phio Paulæ, &

Epist: ad Mar-

cellam.

Ambr: Epist: 72.

ad Irenæum.

Bos & asinus

quomodo Chri-

stum adoraue-

runt.

Hier: in Epita-

phio Paulæ.

August: serm:

de Epiphania in

additis.

Christus sicut

in persona, sic

in Eucharistia

indiuisibilis.

Psal. 21. & 32.

Isaïæ 6. & 1.

Magorum fides
& deuotio in a-
dorando Chri-
sto tanquā Deo.
Chrysost; super
hunc locum in
Cathena S. Tho-
mæ.

Et homil: 24. in
1. ad Corinth.
Aug: in Psal: 98.

Magorum verè
Christiana con-
templatio.
Chrysost; sermo-
ne 160.

Aug: ser: 29. de
Tempore.

Thomæ Apo-
stoli & Magorū
collatio, & Ba-
ptismi postmo-
dum communi-
catio.

Ioan: 20. & 27.
Chrysost; hom: 2.
operis imperfe-
cti in Matth.

Leo serm: 4. de
Epiphania.

Glossa ordina-
ria in cap: 2.
Matth.

Magi confun-
dunt hæreticos
& tepidos Ca-
tholicos, circa
adorationem
Christi.

fecit Dominus. Quia stella in directione Magorum, annuntiavit iusti-
am, vt in pœnam ingratitudeinis Iudaicę, gentilitas per illas Magorū
primitias Domino consecraretur. Eadem quoq; Christi tanquam
veri Dei adoratio, patet ex prophetia clarissima Isaia, vt superiori
sermone explicuimus. Ideo tantam fidem Magorū admirans Chry-
sostomus, inquit: Inuenerunt puerum cum Maria matre eius: non
diademate coronata, aut in lecto aureo recumbente, sed vix tuni-
cam habente vnā: non ad ornamentum corporis, sed ad tegumē-
tum nuditatis, qualem habere potuit carpentarij vxor peregrę cō-
stituta. Si ergo regem terrenum quærentes venissent, magis fuisset
confusi quā gauisi: quia tanti itineris laborem sine causa sus-
cepissent. Nunc autem, quia cœlestem Regem quærebant, etsi ni-
hil regale videbant in eo, tamen solius stellę testimonio contenti,
gaudebant oculi eorum contemptibilem puerum aspicere: quia
Spiritus in corde eorum terribilem eum monstrabat. Vnde proci-
dentes adorauerunt eum: vident enim hominem, & agnoscūt De-
um. Chrysologus quoq; ait: Vnde Magus quia scrutari non valet,
capere non potest, mox adorat. Videt enim non sic lucere stellas
in cœlo, lunam, solem, qualiter illuxisse carnem contemplatur in
terris. Videt in vno eodemq; corpore Diuinitatis & humanitatis
conuenisse commercium. Hic dum credit Deum, sentit Regem, in-
telligit humani generis amore moriturum, & pauida cogitatione
pertractat, quemadmodum possit mori Deus, qualiter possit vitæ
restitutor occidi. Hæc ille. Augustinus rursus: Ideo, inquit, Magi
se humiliabant, quia famulari astra cernebant: Deum enim esse co-
gnouerant, cui cœlestia seruiebant: Tantam fidei sagacitatem Ma-
gorum in explorando Deo incarnato, ad nostram faciliorem cre-
dulitatem, confert S. Leo cum illa, quam postmodum fecerat Tho-
mas Apostolus, in explorando eodem Christo à morte rediuiuo. Ex
qua collatione confirmari videtur traditio illa, Magos illos, proditi-
onem, non tam suam quā Christi ab Herode reueritos, Catechu-
menos quidem discessisse: postmodum verò, Baptismo in gentes
promulgato, ab eodem Apostolo parili fidei exploratore, Baptismi
Sacramento suscepto, fidei per illum prædicatæ, executores exti-
tisse. Merito igitur Bernardus sic exclamat: Vnde vobis, ô alieni-
genæ, vt puerum adoretis? neq; enim tantam inueniemus fidem
in Israel. Sic vos non offendit vilis habitatio stabuli, non pauperi-
es cunæ præsepj, non vos pauperis matris præsentia, non lactan-
tis infantia scandalizat? Rursus autem S. Ephrem incredulos vel
curiosos

Bern: serm: 3. de Epiphania. S. Ephrem lib: contra Scrutatores Diuino rum cap: 12.

curiosos sic arguit: Vide excellentissimam Magorum fidem, offendunt in vili præsepio iacentem Regem cœlestem, sanctum, nuper pro salute totius orbis incarnatum. Inueniunt inquam in præsepio, nec tamen vltra inquirere pergunt. Quid enim angusto præsepio vilis? Inter tot vilia, nullum Regis indicium cernentes Magi, nihil de eius maiestate dubitant, nihil pannorum vilitate mouentur, neq; geniti naturam curiosi rimantur. Ipse autem infœlix, ad dexteram Patris conspicias vnigenitum filium, omni subnixum maiestate Regem, confedere Patri, atq; cum ipso laudari, & audes illum temerè scrutari? Non expauescis miser, non stulte terreris? qui ipsum nescis creatorem, explorare præsumis? quis talem non execretur audaciam? Deus & Dominus vnigenitus Patris in excelsis ad dexteram Patris residet: Angeli, Archangeli, Cherubin & Seraphim, cum metu & tremore illi assunt, pressis deorsum cum horrore reuerenter obtutibus: cinis autem & puluis in terra sedens scrutatur opificem? Hactenus ille. Quid verò iste sanctus diceret, si corruptissimo hoc sæculo audiret Sathanam religatum, per nefaria hæreticorum ora, blasphemias illas à S. Ioanne præuisas, in Deum, tabernaculum, & Sanctos eius, bestiali & infernali voce eumere & proclamare? Septimò, Christi infantis Diuinitas conuincitur ex muneribus, eorumq; per Magos oblatione. Hanc enim Christo nato tanquam vero Deo fuisse exhibendam, iam ante ex vaticiniis Prophetis ostendimus. Sufficiat hic addere, quod Petrus Galatinus adducit, ipsos Hebræorum Rabbinos in expositione Biblica, loca *Isaie 60.* & *Psalms 71.* de afferendis muneribus à Regibus Arabiq; applicare Messie, qui Deus verus nomine Tetragramaton sit denominatus. Ex eoq; contextu Rabbenu Heccados colligere, quòd illa munera, quæ dedit pater noster Iacob Esau, futurum erat, vt Reges sæculi Messie restituerent. Quod etiam Sibylla Erythræa hoc oraculo attingere visa est:

Illi libabunt aurum myrrhamq; ferentes,

Thusq; Sacerdotes: hæc omnia namq; patrabit.

Quibus Doctorum sacrorum testimonia adiiciamus. Primùm quidem Rabanus in glossa ordinaria tradit: Licet Magi morem gentis suæ in donis offerendis sequantur (Arabes enim auro, thure, & diuersis generibus aromatum abundant) tamen aliquid mysterij muneribus demonstrare volebant. Hæc ibi. Quorum mysteriorum primum esto, quod superiori Sermone copiosè adduximus & explicuimus: videlicet dona illa Magorum fuisse ex spoliis Abrahæ, qui

Curiositates & blasphemias contra Deum perstringuntur.

Apoc: 13. & 6. Munera eorumq; per Magos oblatio Christum infantem, Deum ostendunt. Sibyllæ & Rabbiorum de muneribus Christo offerendis attestatio.

Sibylla Erythræa lib: 1. Oraculorum.

Petrus Galatinus lib: 8. de articulis fidei.

Munera à Magis, & more, & mysterio oblata Glossa ordinaria sup Matt: 2. Munera quasi successione à Noë & Abrahâ pater Messie delata.

Munera Magorum, Christi naturam & officia exprimunt.

Chrysol. serm. 157.

Idem Chrysol. serm. 160.

Cypr. serm. de stella & Magis. Exod. 23. v. 15.

Munerum mysteria, hæreses contra Christum refellunt.

Fulgenti. serm. de Epiphania.

pater fidei esset, quæ Christo spoliatori Sathane, ideoq; vero Deo, deberentur. Quæ de re sic breuiter Chrysologus: Est, inquit, quoddam stella non nutu proprio, sed Dei iussu, ostenderet viam quærentibus Magis: vnde tanta munerum scientia mysticorum, vnde donorum tanta sacramenta? Non de Chaldaea arte, sed de prisca Sanctorum traditione, erant illi de genere Noë, de filiis Abrahamæ, qui Christum nasci per Deum didicerunt, non per artem: eumq; hominem, Deum, Regem, moriturum, alto cognouerunt Sacramento. Et alibi: Ac sic Magus cessat arte quærere, quod arte non potest inuenire: Et quia se in cælo diu cum astris errantibus videt errasse, gaudet in terra se ad Deum ducatu vnici syderis peruenisse: & depræhendit Magus cuncta quæ videntur in cælo, humanis clara oculis, profundis esse obscurata mysteriis. Iamq; videns credere se, & non discutere, mysticis muneribus confitetur: Thure Deum, auro Regem, myrrha esse moriturum. Cyprianus autem ex istis donis veritatem vtriusq; naturæ in Christo sic expendit: Quia verò, inquit, neminem in conspectu Dei apparere vacuum lex edocet, præuicatoribus legis abeuntibus vacuis, primitiæ gentium sacramentalia munera proferunt de thesauris, & Domino aurum & adoramenta præsentant, profitentes ex ratione munerum, de eo quem adorabant, quid crederent, quid sentirent. In auro Regem, in thure Sacerdotem, in myrrha incorruptibilem, quamuis passibilem profitentur. Oblatio ista incarnati Verbi, & exponit mysteria, & breui subtiliq; indicio vtriusq; naturæ humanæ diuinæq; exprimit vnitatem, quid & proprium est vnicuiq; singulatim distinguens. Fulgentius autem exinde alias quoq; veritates Catholicas de persona Christi elicit, & contrarias hæreses redarguit, sic dicens: Igitur per ista tria munerum genera, in vno eodemq; Christo, & diuina maiestas, & regia potestas, & humana mortalitas intimatur. Thus enim ad sacrificium, aurum ad tributum, myrrha ad sepulturam pertinet mortuorum. Omnia hæc sancta fides Christo veraciter offerre non desinit, dum vnum eundemq; Deum, verum Regem, verumq; hominem credit, vt verè pro nobis mortuū veraciter recognoscant. In oblatione thuris confunditur Arianus, qui soli Patri sacrificium offerri debere contendit. In oblatione myrrhæ confunditur Manichæus, qui Christū verè mortuū pro nostra salute non credit. In auro simul vterq; confunditur: quia & Manichæus de semine David secundum carnem natum non credit regem, & Arianus Deo vnigenito naturalem assignare nititur seruitutem. Proinde vterq; non experietur regem, a

gem, à quo per fidē regatur, sed à quo pro infidelitatis crimine puniatur: quia ab vno diuinitatis, ab altero carnis, vnitas denegatur.

V In iisdem muneribus confunditur etiam Nestorius, qui nititur Christum in duas personas diuidere, cū videat Magos, non alia Deo, & alia homini, sed vni Deo homini eadem munera obtulisse. Non ergo diuidatur in personis, qui non inuenitur diuisus in donis. Confundit & Eutichetis infamiam, qui non vult in Christo vtramq; veram prædicare naturam. Hactenus ille. Insuper autem Augustinus, in ternario mysterio munerum, Trinitatis mysterium recognoscit, inquit: Ipsi enim Magi, qui ad illa cœlestis pueri veneranda cunabula, stellæ indicio perueniunt, quid aliud expresserunt in illis muneribus, nisi fidem nostram? In eo enim, quod tria offeruntur, Trinitas intelligitur. In eo verò quod tres sunt, & singuli singula offerunt, in Trinitate vnitas declaratur. Deinde eadem munera diuersis in Christo naturis & officiis sic applicat: Per aurum, inquit, Rex ostenditur: Deus in thure dignoscitur: per myrrham quæ cōdiendis apta est corporibus, sepultura crucifigendi hominis prædicatur. Hactenus ille. In eundem sensum Chrysologus: Iamq; videns (Magus) credere se, & non discutere, mysticis muneribus, confitetur: Thure Deum, auro Regem, myrrha esse moriturum. Thure Deum, auro Regem, vt eum diuiti placaret obsequio, quem curioso & importuno inceserat & offenderat instituto: atq; implet illud, quod multi de spadone ex Ætiopïa suspicantur: *Ætiopïa præueniet manus eius Deo*. Videt Christum Magus, Iudæum præueniens manibus suis: quia quando Christum Iudæus Herodi scelere prodebat, tunc Magus Deum Christum muneribus fatebatur. Hæc ille. Postremò moraliter eadem munera, ad imitationem nostram applicat Augustinus: Secundum hæc (inquit) charissimi, nos quoq; personam Magorum spiritualibus imitemur obsequiis. In primis, tam diu quæramus Christum, donec illum inuenire mereamur. Ducatum nobis præbeat velut stella cœli, lux fidei. Et post alia subiicit. Offeramus ergo & nos, dilectissimi fratres, sincera & sancta munera, Deo nostro, castitatem, fidem, patientiam, charitatem, mentes humiles, probos mores, animas Deo inhabitare condignas. Hæc sunt enim placida Deo dona, hæc grata munera, quæ illi quidem offeruntur, sed offerentibus profunt. Nullo enim ille munere eget: hoc illi munus optimum est, vt causas habeat munerandi. Nihil à nobis exigit, nihil amplius petit, nisi salutem nostram. Omnia enim sibi præstari à nobis putat, si ita nos egerimus. Hæc Augustinus. Postremò

Tria munera à singulis tribus Magis, Trinitatis Symbolum. Aug: ser: 29. de Tempore. Glossa ordinaria super 2. cap: Matth. Maximus ser: 1. de Epiphania. Chrysologi: ser: mon: 140.

Psal: 67. & 32. Aug: ser: 36. de Tempore. Officia & munera Magorū moraliter applicata Aug: ser: 29. de Tempore. Grego: magnus homil: 10.

Donatur Deus quādo ipse donatur.

Herodi renun-
tando, quomo-
do per aliam vi-
am, in patriam
tendendum.
Chrysol: serm:
168. & 169.

Magos istos fidei nostræ & pietatis duces, sequi debemus, in renun-
tiatione Herodi, & post agnitum & salutatum Christum, per aliam
viam regressu in patriam nostram. Renuntiatio secundum Chryso-
logum ea est, quando Diabolo cuius locum tenebat Herodes, eiusq;
pompis & operibus, sicut in Baptismo verbis, sic in actionibus no-
stris, opere & veritate renuntiamus, illumq; in mundo, supra mun-
dū, in carne, præter carnem, viuendo, quasi eludimus. Regressus au-
tem siue reditus in patriam, qui Magis veluti adhuc Catechumenis
fiebat per somnum & tenebras, nobis fide iam stabilitis debet esse
per vigiliam & lucem: monente id ipsum Apostolo: *Et hoc scientes tē-
pus, quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quā
cū credidimus: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abiciamus ergo opera
tenebrarum, & induamur arma lucis, sic vt in die honestē ambulemus; non in comes-
sationibus & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudiciis, non in contentione & e-
mulatione: Sed induamini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis
in desideriis.* Deinde reditus iste debet fieri per aliam viam, hoc est
per aliam vitam: vt nimirū secundum Apostolum, *in nouitate vitæ
ambulemus.* Via enim mutata (dicit Augustinus) vita mutata est: &
qui mutauit viam Magorū, ipse nunc mutat vitam malorum. Quem-
admodum enim, secundum Eusebium Emesenum, Israelitæ per ali-
am, quā fuissent ingressi viam (& quidem deserti & tentationis.)
iussi sunt redire in terram promissionis: sic post conuersionem &
Baptismum, oportet Christianos redire in patriam, per opera prio-
ris dissolutæ vitæ contraria. Regio nostra (dicit S. Gregorius) pa-
radisus est: ad quam Iesu cognito, redire per viam qua venimus,
prohibemur. A regione enim nostra, superbiendo, inobediendo,
visibilia sequendo, cibum vetitum gustando, discessimus; sed ad eā
necesse est, vt stendo, obediendo, visibilia contemnendo, atq; ap-
petitum carnis refranando, redeamus, &c. Hæc ille. Sed iam Ser-
mo noster longius protractus, accipiat eorum quæ dicta sunt reca-
pitulationem & finem, istis Augustini verbis: Exultemus ergo &
iocundemur in eo, quem panni inuoluerant, & Angeli nuntiabant:
qui in præsepi iacebat, & inter alstra fulgebat. Quem Regem sempi-
ternum, gentibus adorandum, nō diadematis gemma, sed cœli stel-
la monstrabat: Qui vbera fugebat, & lactantes martyres facie-
bat. Agnoscamus lapidem angularem, in quo duo parietes de di-
uerso venientes, vnus ex circumcisione Iudæorum, alter ex præ-
putio nationum fidei osculo copulantur. *Ipse enim est pax nostra, Z
qui fecit vtraque vnum. Ipse veniens, sicut audistis Apostolum, euangeli-
zauit pa-*

Per aliā viam re-
dire quid.

Rom: 6. & 4.
Aug: serm: 29.
& 31. de Tem-
pore.

Eusebius Emef-
senus homil: de
Epiphania.

Greg: hom: 10.

Parenæsis: ser-
monis exhorta-
toria.

Aug: serm: 1. ex
additis.

Christus in sta-
bulo natus, di-
uersa animalia
copulauit.

Ephes: 2. & 14.

zauit pacem hū qui longè, & pacem hū qui propè. Propè erant pasto-
res, longè erant Magi. Vtrique agnouerunt, vtrique venerunt: &
secundum Esaiam Prophetam vtriq; in præsepi cibaria sua, tanquā
bos & asinus inuenerunt. Hos enim populos ex Iudæis & gentibus
Christus glorificatus assumpsit, quorum primitias natus accepit. Ad
nos ergo maximè huius diei pertinet gratulatio, qui ex gentibus
venimus. Protulerunt Magi, quando Christum adorauerunt, au-
rum, thus, & myrrham. Aurum, quia regem viderunt: thus, quia
Deum intellexerunt: cognouerunt & carnem passiuam: nam &
myrrham protulerunt ad sepulturam. Hæc illi secundum confide-
rationem suam. A nobis autem aurum accipit, si elemosynas faci-
amus: thus, si orationes fundamus; myrrham, si pro illo moriamur.
Proinde quia Epiphania manifestationem verbo Græco indicat (la-
tens quippè Magis Domini infantia, cupientibus adorare, manife-
statur indice stella) nos viam fulgentis Euangelij sequamur, & san-
ctè adoremus, cui manifesti sumus, vt quando Deus manifestè
veniet, nec infans erit, quia non silebit, in dextera eius apparere
mereamur. Amen.

Isaia 1. ¶ 3.

Epiphania Chri-
stianorū ex gen-
tibus solennitas
qualibus mune-
ribus honoran-
da.

S E R M O D E C I M V S N O N V S

Epiphaniæ mysteriis Psalmum
secundum applicans.

A Obias senior, ex cæcitate corporali, corporaliter Gratulatio per
simul & spiritualiter cœlitus per Angelum Rapha- Tobiam Ieroso-
elem illuminatus, nouo quodam mentis lumine, lymæ facta, Epi-
nouam quoq; illuminationem & fœlicitatem, ci- phaniæ conue-
uitati Ierosolymæ, non minùs prædicit, quàm im- nit.
precatur his verbis: *Luce splēdida fulgebis, & omnes fines* Tobia 13. ¶ 13.
terre adorabūt te. Nationes ex longinquo ad te venient, & munera offerentes adora-
bunt in te Dominum: & terram tuam in sanctificatione habebunt. Nomen enim ma-
gnum inuocabunt in te. Quæ prædictio seu gratulatio, quamuis propriè
impleta fuisse, post Christi Domini Ascensionem in festo Pente-
costes, quando Spiritus S. in igne visibiliter missus, collegium Apo-
stolorū & aliorum fidelium, ad nouam gratiam illuminauit: & per
fidem credentium tabernaculum suum (vt ibidem prædixerat To-
bias) renouauit in ciuitate Ierusalem, ex qua iuxta vaticinium Isaie
Ierosolyma ty-
po Euangelico
in Pentecoste
illustrata.
Acto: 2. ¶ 1.
& ipsius Isaia 2. ¶ 3.

Lucæ 24. v. 47.
Acto: 1. v. 8.

Ierosolymæ il-
luminatio per
Magos, Genti-
um conuersio-
nem portēdens.
Isaia 60. v. 1.

Lucæ 2. v. 32.
& cap: 1. v. 79.

Num: 24. v. 17.

Magi cum Iude-
is cæcitate pro
lumine commu-
tārant.

Isaia 29. v. 17.

Sermonis argu-
mentum & par-
titio, ad ordinē
& sensum Psal-
mi 2.

Iustinus Martyr
orat: ad Antoni-
num, & Dialog-
cum Tryphone.
Tert lib 3. con-
tra Marcionem.

& ipsius Christi institutum, lex Euangelica per totum mundum fuis-
set diffundenda: Tamen Verbo æterno, vera illa luce in carne ap-
parente, & omnia illuminante, initium istius illuminationis incho-
atum erat, primò quidem in pastoribus, qui luce Angelica circum-
fulsi, Natiuitatem Domini primi omnium annuntiauerunt: deinde
proprie & præcipue in Magis, qui noui syderis noua indicatione,
nouum quoq; Regem cœlestē Ierosolymę annūtiauerunt: secundū
quod prædixerat Isaia: *Surge illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum,*
& gloria Domini super te orta est. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo po-
pulos: Super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabūt
gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui, &c. His enim verbis Ie-
rosolyma, quasi ex somno noctis legalis excitatur, ad recognoscen-
dum lumen quoddā nouum, vtiq; cœlestē, quod non alibi, quā in
loco à Deo electo, deberet inprimis apparere, & *gloriam illam ple-*
bis Israel, à Simeone explicatam, hoc est, natum Messiam, orbi post-
modum communicandam, exhibere. Deinde subinfert Propheta,
in ipso lucis illius exortu, gentes aduenturas de longē, & ex latere
surrecturas, hoc est, ex priori infidelitatis elongatione, & idolola-
triæ reprobatione venturas, & ipsum lumen exoriens, Iudaico po-
pulo veluti prærepturas: secundum quod prædixerat Balaam: *Vide-*
bo eum, sed non modo, intuebor illum, sed non propē. Quis autem iste esset, sta-
tim subinfert: Orietur stella ex Iacob, & consurget virga (aliās homo) ex Israel:
& erit Idumæa (gentilitas) possessio eius. Quod ipsum Isaia quoq; inten-
debat dicens: *Nonne adhuc in modico & in breui conuertetur Libanus in Char-*
mel, & Charmel in saltum reputabitur. Et audient in die illa surdi verba libri, & de
tenebris, & de caligine oculi cæcorum videbunt. Quod certē in apparitione
Magorum euenit. Magi enim peregrini infideles, in propria sede re-
quirunt Regem: incolæ autem & fideles, remittunt illos ad Bethle-
em. Magi Hierosolymę annuntiant stellam: Hierosolyma autem
Magis indicat terram, & quidem in tribubus minimam. Magi inqui-
rendo profitentur verum natum Regem Iudæorum: Hierosolyma
tæ autem reuocant sese ad Herodem alienigenam tyrannum. Magi
adorationem tanti Regis cum muneribus apparant: proprij autem
subditi, prodicionem sui Regis, cum inuasore regni moliuntur. Sed
vt planius ista consideremus, præsentī sermone cum diuino auxilio
historiæ huic Euangelicę accommodabimus prophetiam Psalmi se-
cundi: ex eoq; discutiemus: Primò persecutionem Herodis & Iu-
dæorum erga Christum recens natum. Secundò: vanitatem eius-
modi conatus, tanquam cœlitūs irrisam, & propria confusione sub-
sannatam.

B

C

fannatam. Tertio: Christi Messie & nati Regis cum virtute & maiestate sua, ad subiugandas gentes apparitionem. Quarto: additur tanti Regis cum subiectione adoratio, & fidelium vel rebellium retributio, nobis vel imitanda, vel præcauenda. Quantum ad primum: Quamuis initium hoc prophetie Dauidicæ (Psalmus enim primus reputatur pro quodam proëmio) referatur ad regnum Christi, quod ab initio creature vsque ad consummationem sæculorum protenditur: Tamen scriptura diuina, propriè & peculiariter illam applicat regno Christi, quod ab assumptione carnis humanæ, vsque ad extremum diem iudicii sese exerit. Nam rebellionis istius quam hic exaggerat Propheta, extremam vindictam ac de illa triumphum, ipse Dominus in specie Angeli prædicit, *Apocal. 19.* dicens: *De ore eius procedit gladius acutus, vt in ipso percutiat gentes: & ipse regat illas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringet eas.* Rursus *Act. 4.* Apostoli, verba eiusdem Psalmi, ad passionem ipsius Christi, suamq; primam propter nomen illius persecutionem, accommodant dicentes: *Domine tu qui fecisti cælum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt: qui spiritu sancto per os Dauid patris nostri pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Asiterunt Reges terræ, & principes populorum conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Conuenerunt enim in ciuitate ista, aduersus sanctum tuum puerum Iesum, quem vnxiisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israel, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri &c.* Cum autem dicant Apostoli, rebellionem istam, & persecutionem, illatam fuisse ab Herode, & Israelitis, Iesu puero, ab initio ipsius vnctionis, quæ in ipsa etiam infantia vigeat: rectè tota reliqua prophetia, ad manifestationem Christi noui Regis, quæ maximè per Magos innotuisset, applicari potest. Clarum est enim ex verbis Euangelistæ, ad primum nuntium Magorum de nato Rege Iudæorum Messia promisso, fremitum, & rebellionem inchoatam fuisse ab Herode, qui fuerat Idumæus, statimq; cum Scribis & vniuersa Hierosolyma simul hoc nuntio perturbata, iniisse consilium, vel potius conspirationem, quomodo natum infantem, sub specie adorationis, de medio tollerent. Cum enim secundum Chrysostomum, debuissent celare mysterium Regis præfiniri à Deo, maximè in conspectu alienigenæ regis, facti sunt non prædicatores operum Dei, sed proditores mysteriorum eius, & non solum manifestant mysterium, sed etiam propheticum protulerunt exemplum. Hæc ille. Quod prædixerat Isaias dicens: *Audite cæli, & auribus percipite terra: filios enutruui, & exaltati* (non Angelos sed semen Abraham apprehenden-

Rebellio popu-
lorum Christo
Messia, eius ex-
ortui applicata.
Psalm: 2.
Apoc: 19. & 15.

Herodis & Iero-
solymæ machi-
nationes contra
Christum recen-
natum.
Acto: 4. & 25.
Psalm: 2. & 15.

Principes Syna-
gogæ, Messiam
natum mox pro-
dunt Herodi.
Matth: 2. & 4.

Chrys: hom: 7.
in Matt: & hom:
2. operis imper-
fecti.

Isaiæ 1. & 15.

Ioan: 1. § 1.

Matt: 21. § 38.

cap: 26. § 3.

cap: 27. § 1.

Chrysol: sermo-
ne 146. de Epi-
phania.Ierosolymita-
rum erga Chri-
stum infantem
perfidia & cru-
delitas.Chrysol: serm:
150. 158.

hendendo) ipsi verò spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui. Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Idipsum Ioannes Euangelista conqueritur: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In propria venit, & sui eum non receperunt. Quin & ipsemet Dominus apertissimè hoc ipsum, cum exprobratione prædicabat Principibus Sacerdotum, & senioribus populi in parabola vineæ, quòd paulò post completuri essent illud malignum consilium: Hic est hæres, venite occidamus eum, & habebimus hereditatem eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra ciuitatem, & occiderunt. Crudelitatem feralem huius machinationis, præclarè expressit Chrysologus: Vbi (inquit) natum Christum nuntiantibus Magis audiuit Iudæa, Herodes didicit, mox perdere Iudæi, Herodes occidere molitus est Christum: & dum successorem sibi timent, omnium perdere conantur saluatorem. Deniq; quia ipsum inuenire nequierunt, delent patriam, lac miscent sanguini, coæuos eius parricidalis furore collidunt, laniant innocentia socios, quia culpæ participes inuenire non poterant quos punirent: Et si iam nato Christo hæc faciunt, concepto Christo tanta feritas quid fecisset? Et alibi: Postquã dixisset filium Dei mundo apparuisse in infantia, vt vel ætate innocentia, eum sibi acceptiorem, & placabiliorem redderet (vt alio sermone superiùs annotauimus) subiicit ad modernum propositum verba sequentia: Si Ierosolyma, si Rex, si Scribæ, si Principes Sacerdotum, ad Christi sic turbantur infantiam: quid isti facerent, Christus perfectum mox in hominem si venisset, si fultus diuitiis, & multitudine, si cum suspectis, si cum extraneis? qui nihil dant tempori, nihil ætati, nihil pauperi, nihil parenti? Sed vt audiunt natum, parant nascenti mortem, innocenti dolos, scelus pio, nudo gladios, soli milites, vagienti necem, pœnam parenti, & vt vis misceatur sanguini, crudelitas acerba cunabulis bella indicit, vbera telis vrget, clipeos illidit gremiis: quatenus humanam Diuinamq; sobolem, antè sepulchrum faciat intrare, quàm mundum. Cuius immanitatis sic rursus reddit rationem: Herodes quærebat, sed quærebat Diabolus per Herodem, qui videbat sibi Magos, quos habebat in erroribus suis principes, aufugisse. Christus si vinctus pannis, si latens opere, si gressu nullus, Diaboli signiferos, hoc est Magos, in duces fidelissimos commutauit, perfectæ ætatis Christus quid posset facere, Diabolus iam videbat: & ideo mouebat Iudæos, instigabat Herodem, vt Christi suspectam sibi præueniret infantiam, vt futura virtutis eius anticiparet insignia, vt preemptorium sibi, nobis victo-

bis victoriosissimum, vexillum crucis, callidus machinator auferret. Sentiebat Diabolus, sentiebat quod Christus doctrinis, virtutibus, vitam mox repararet, & mundum totum, qui adhuc vagiens, ipsum quod erat mundani verticis occuparet, iuxta illud Prophetę: *Præquam sciat puer vocare patrem, aut matrem, accipiet & virtutem Damasci, & spolia Samariae.* Hactenus verba Chrysologi. Secundò ex hoc textu Evangelico apparet vanitas illius conspirationis, & persecutio nis cœlitus quali irrita, & propria confusione, ac conturbatione subfannata. Quemadmodum enim Deus olim Pharaonem vanitate superbientem, & grauiora miracula eludentē, commotione ege norum elementorum, & leuium insectorum conturbauit: Sic contra Herodem, Regni Messia non prorsus ignarum occupatorem, & contra Scribas, & Principes Synagogę, clauē legalis scientiæ abutentes, Magicam & Astrologicam correctionem immisit: & veluti ironia quadam cœlesti opposuit, Iudæę Arabiam: Ierosolymę, Babylonem scientem se: populo Dei, gentilitatem: Herodi regi, conuenas Regem hæreditarium inducentes: Scribis & sapientibus legis, Magos: Legi, Astrologiam: templo & tabernaculo, stellam: Gentilibus tenebris, lucem legalem: & vicissim legalibus vmbriis, Spiritus illuminationem: typo veritatem: promissioni, beneficium: præsignationibus effectum. Magna, inquam, confusio, quando Scribas pastores, Herodem Magi: populum Dei bos & asinus, de aduentu Messia erudiunt, & confundunt. Certè infantulus præsepis angustia pressus, ostendit sese cœli conditotem, & moderatorem, in ducendo stellam, quæ & lucem veram, totum mundum illuminantem, mundo indicaret, & seruos quidem ex tenebris ad lucem Domino suo vindicaret, ac dirigeret: legis autem ingratos: tenebri ones, cœcitate spiritali potius obfuscaret. Euenit sanè, quod iam pridem in legalibus Patribus mysteria figurarū præsignabant. Nam filij Abrahæ & Israël, secundum carnem, pondere propriæ incredulitatis demerguntur in arenam reprobationis: & tonuersò autem Gentiles tanquam filij repromissionis, sydere diuino duce, extolluntur in stellas nouæ per fidem sanctificationis. Similiter secundum Diuum Gregorium, Iacob Patriarcha, simul & semel, & futura in Gentilitate conuertenda præuidet, & in proprio filio cœcutiendo, posteritatis suę reprobationem portendit. Idipsum Leo pulcherrimè sic prosequitur. Quid verò, inquit, tam cœcum, quid tam lucis alienum, quàm illi Sacerdotes, & Scribę Israelitarum fuerunt? qui percontantibus Magis, & Herode quærente, vbi Christus

K k

secundum

Isaïæ 8. & 4.
Herodis & Ierosolymę vanitas conspirationis contra Christum, cœlitus, more Pharaonis, confusa.
Psal: 2. & 4.
Exod: 8.
Ierosolymę, & Magorum vicissitudo stupenda diuinitus procurata.
Psal: 86. & 4.

Abrahæ semen in gentilitate, stellis, in Iudaismo arenæ, comparatur.
Genes: 22. & 17.
Iustin: cum Tryphone.
Iacob Patriarcha in prophetia gentium clarus, in semine proprio cœcutiens.
Gene: 49. & 10.
Gene: 27. & 22.
Greg: homil: de Epiphania.
Leo serm: 2. de Epiphania.
Iudæi cœci, duces videntium.

secundum scripturarum testimonium nasceretur, hoc responderunt de prophetico eloquio, quod indicabat stella de cœlo: Quæ utiq; poterat Magos Hierosolymis prætermisis, vsq; ad cunabula pueri, sicut postmodum fecit, sua significatione perducere: nisi ad confutandam Iudæorum duritiem, pertinuisset, vt non solum ductu syderis, sed etiam ipsorum professione, innōtesceret natiuitas Saluatoris. Iam ergo ad eruditionem gentium propheticus sermo transibat, & prænuntiatum antiquis oraculis Christum, alienigenarum corda discebant, cū Iudæorum infidelitas veritatem ore proferret, & mendacium corde retineret. Noluerunt enim agnoscere oculis, quem de sacris indicabant libris, vt quem non adorabant in infantia infirmitate, humilem, postea crucifigerent in virtutum sublimitate fulgentem. Quæ ista Iudæi tam imperita in vobis scientia est, tam indocta doctrina? In eundem sensum Chrysologus: Dicendo (inquit) vbi est Rex Iudæorum? non interrogant, sed insultant: quando scientes interrogant, nescientes non ignorant, sed negligentes arguunt, increpant desides, malos produnt, contumaces verberant, seruum Domino non occurrisse causantur. Nam quid ab hominibus quærunt, qui per Deum nouerant, quod quærebant? vt quid illis ad hoc humanæ demōstrationis officium, quibus ad hoc cœli sydera seruiebant? quo illis lucerna templi, quibus cœli sydus mirabile prælucebat? Ideo August: Postquam Scribas illos & Principes Iudæorum comparasset fabricatoribus aræ Noë, qui tamen diluuiο perierunt: & lapidibus millariis, qui viam quidem aliis ostendentes, ipsi stupidi persistunt: sic demum subinfert: Magi quidem audierunt & abierunt inquisitores, dixerunt, & manserunt Doctores: & contrariis affectibus separati, illi facti sunt adoratores, isti verò (hoc est Iudæi cum Herode) persecutores. Et alibi: Hæc, inquit, Magorum illuminatio, magnum extitit testimonium cœcitat̃ Iudæorum. In terra eorum isti inquirebant, quem illi in sua non agnoscebant. Apud illos isti infantem inuenerunt, quem illi apud se negauerunt. In his terris, de longinquo isti & peregrini, puerum Christum nondum verba promentem adorauerunt, vbi ciues illum iuuenem miracula facientem crucifixerunt. Isti in membris paruis Deum adorauerunt, illi in magnis factis, nec tanquam homini pepercerunt. Quasi plus fuerit videre nouam stellam in eius natiuitate fulgentem, quam solem in eius passione lugentem. Hæc ille. Magna profectō illata est à Magis, Scribis, & ipsi Herodi subsannatio, & turbatio: quando Magi aduenæ

Magi insultant
Israelitis in Christi
inquirendo.
Chrysol: serm:
156.

Iudæorum cœ-
citas cui similis.
Aug: serm: 66.
de diuersis.
Genes: 6. & 7.

Magorum in
quærendo Christi
constantia
& pietas.
Aug: de Tem-
pore serm: 30.
& 34.

Herodis cum
Ierosolyma in
psecutione Christi,
& infantici-
dio, confusio.

- aduena & peregrini, ex Cathedra Moysis, iudicium legis, ad stelle dictamen & imperium exigunt: Scribas & Doctores legis Magica quaestione & demonstratione torquent: Tyrannum in propria sede, de solio Mesię prærepto examinant, cumq; qui proprius aduentaret Rex, professione & adoratione regalium munerum contestantur: nihil interim fremitum & conturbationem Herodis &
- K** totius Hierosolymę formidantes: & vindictam quasi relinquentes in paruulos illos, quorum cædes, ipsis quidem palmam, Regi nato declarationem, Magis triumphum, Iudæis confusionem & formidinem, Herodi autem infamiam orbis, & temporale simul, & æternum exitium adferret. Hinc Fulgentius quasi subsannando, sic eundem Herodem alloquitur: Inanis est ista turbatio tua, & vana prorsus cogitatio tua. Rex iste qui natus est, non venit reges pugnando superare, sed moriendo mirabiliter subiugare. Non ideo natus est, vt tibi succedat, sed vt in eum mundus fideliter credat. Venit non vt pugnet viuus, sed vt triumphet occisus: nec vt sibi de aliis gentibus, auro exercitum quærat, sed vt pro saluandis gentibus pretiosum sanguinem fundat. Chrysologus autem. Quid, inquit, turbaris Herodes? Quid tantum de successore es sollicitus? cui sydera militat, terreno imperio non tenetur. Tertio: Daud in eodem Prophetiæ suæ exordio describit, quis, qualis, & quantus sit Rex iste, & supremus totius vniuersi dominator: & quale quantumque sit Regnum eius, & qualis demum illius possessio, & administratio. Quod istis verbis complectitur: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum eius. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te. Postula a me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre.* In quibus verbis est Diapsalma Psalmistæ vñtatissimum, per quam sermo transfertur in alias personas. Cum ergo hæc verba fuissent ipsius
- L** Daudis, vel potius (vt Dominus ipsa exponit) *Spiritus sancti per os illius loquentis*: subsequuntur verba personarum initio introductarum, hoc est Dei Patris, quem vocauerat Dominum, & filij eius, quem dixerat Christum eius. Continuatur igitur sermo quasi per Dialogum: vt Filius idemq; & Christus dicat: *Ego autem constitutus sum ab eo, (id est Deo Patre) Rex &c.* Quibus verbis exprimit Dominus naturam assumptam humanam secundum carnem ex semine Daud, cuius Ciuitas & sedes regalis, propria erat mons & arx Sion, vt alibi ostendimus. De quo quidem monte, hoc est, eius sedis autoritate, Christus plenitudine Spiritus vñctus (vt ipse protestatur) prædicationem

Fulgentius sermo de Epiphania.

Christus natus declaratur à Deo Patre Rex & Messias super omnes gentes. Psalm: 2. & 6. Iustinus cum Tryphone. Diapsalma in Psalmis Davidicis quid.

Matt: 22. & 43.

Christus Messias in vna persona Deus & homo. 2. Reg: 5. & 8. 3. Reg: 8. & 1. In Christologia serm: primo de Natiuitate Domini. Lucæ 4. & 18. Lucæ 2. & 46.

Filius meus es tu, ego hodie genui te, exponitur.

Psalms: 2. v. 7. Iustin: oratione ad Antoninum.

Aug: in Enchir: cap: 49.

Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam. &c.

Psalms: 2. v. 8. Regnum Christi vniuersale, in Iudæis inchoatum, in Gentibus consummatum.

Ioan: 1. v. 11.

Matth: 8. v. 11.

Cap: 21. v. 43.

Aug: serm: 31.

de Tempore.

Pilatus & Magi

capaciores Mes-

sia quam Iudæi.

Titulus crucis

Christi repro-

bat Iudæos, af-

ferit Gentiles.

Ioan: 19. v. 20.

Christus more

Monarcharum

à remotioribus

gentibus subi-

gationem in-

choat.

cationem legis Euangelicæ inchoauit. Deinde subinfert propheta, eiusdem Christi secundum humanitatem vncti, & in Regno constituti, naturam Diuinam, secundum quam Deo Patri æqualis est & coæternus. Dicendo enim: *Dominus dixit ad me*, ostendit productionem sui ex Patre per modum verbi. Quando autem subiicit, *Filius meus es tu*: exprimit naturalem relationem naturalis & coæqualis ex Patre filiationis. Rursus dicendo: *Ego hodie genui te*, asseueratur æterna supra omnem creaturam eiusq; captum, generatio, seu production: siquidem (*hodie*) præsentem, & (*genui*) præteritam mensuram temporis simul connectens, æternitatem tempore exclusam determinat. Postremò, quando Deus Pater subinfert: *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam &c.* innuitur diuersitas naturarum, vnicæ personæ verbi determinata: vt postulatio quidem, quasi iure M coæquali & naturali vindicetur: acceptio autem secundum meritum humanum, datori adscribatur. Posterioribus verbis definitur Regnum Christi, cuius hæreditas asseueratur futura esse in Gentibus, & possessio vsq; ad extremum terræ: quia Christus in propria veniens, & à suis non receptus, exclusis foras è regno filiis, transtulit regnum suum ad vniuersitatem & plenitudinem gentium, quarum primitias in sua apparitione, in istis Regibus externis dedicare voluit. Tunc enim secundum Augustinum, impleri cœpit prædictio illa Christi, quando dicebat: *Multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob, in regno cælorum: filij autem regni ibunt in tenebras exteriores.* Magi enim ex Gentibus erant, Pilatus autem etiam ex Gentibus. Illi stellam viderunt in cœlo, ille titulum fixit in ligno: vtriq; tamen non Regem Gentium sed Iudæorum, vel quærebant, vel agnoscebant: Iudæi verò ipsi, nec stellam secuti sunt; nec titulo consenserunt, immò contradixerunt: reluctante Pilato, & quasi ex quodam Psalmo pronuntiante: *Quod scripsi, scripsi.* Ideò Magi ab oriente, Pilatus ab occidente venerat: quia illi orienti, hoc est nascenti, iste autem occidenti, hoc est morienti attestabantur. Hactenus ex sensu verborum Augustini. Porro quem admodum summi Monarchæ orbem subiugaturi, remotiores Provincias studiosius adoriuntur, vt postmodum inter medias facilius subiiciant. Simili modo Christus Messias, initium Regni sui ex remotissimis populis inchoare voluit, vt sic à remotioribus populis fides Euangelica latius sese diffunderet. Hoc verò in successore suo Messia euenturum prædixerat Dauid, ad hanc de qua nobis sermo est, prophetiam suam veluti respiciens, quando dicebat: *Eripiet me de*

me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium. Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu oris obediuit mihi. Filij alieni (hoc est Iudæi, non recipientes se ad propria venientem) mentiti sunt mihi, filij alieni inuenerati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Ad eundem modum Isaías: Nonne adhuc in modico & in breui, conuertetur Libanus in Charnel, & Charnel in saltum reputabitur? Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris, de caligine oculi cæcorum videbunt. Istam occultam inspirationem videtur mihi adumbrasæ idem propheta. Nam capite 7. postquam expressisset mysteria Natiuitatis Christi, per conceptionem & partum virginalem, & per declarationem nominis Emmanuel: mox subiicit consequens mysterium eiusdem pueri nati manifestationis, per suæ potentia, iam inde ab infantia exhibitionem, in detrahendis spoliis Ægypti & Samariæ, vt priori sermone exposuimus. Cui prophetiæ mox sequentiâ subinfert: Et erit in illa die: sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api quæ est in terra Assur: & venient & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cauernis petrarum. &c. Hic enim per sibilum intelligitur commodè inspiratio Dei occulta, gentilibus propria, de qua Iob 4. Ad me (inquit Eliphaz) dictum est verbum absconditum, & quasi furtiue suscepit auris mea venas susurri eius &c. Pigmentum autem, quo eiusmodi insecta allicerentur, potest intelligi butyrum, & mel, quæ proprium pabulū Emmanuelis Propheta ibidem describit. Porro butyrum velut domesticum pabulum, videtur conuenisse Ægyptiis, qui more muscarum, à Iudæis in captiuitate, circumcisionem, & quosdam legis gustus delibabant: donec natus Saluator, eorum te nebras palpabiles suo aduentu collustrasset: quando nimirum secundum vaticinium Isaïæ, Dominus in nubecula leui (infantis adhuc carnis assumptæ) ingressus Ægyptum, ad simulachra eorum commouenda: quæ admodum historici Ecclesiastici & alij Doctores sacri attestantur: vt suo loco aliquando Deo volente dicemus. Api verò comparare possumus Magos illos regales: quia veluti apes argumentosa, odorem mellitum fidei & pietatis, quasi ex rore cœlestis reuelationis & contemplationis redundantem, in sua adoratione cum muneribus, nouo nato Mesiæ, longiori quasi volatu, exhibuerunt. Et hac ratione secundum Chrysologum, Gentilis qui erat nouissimus, factus est primus: quia tunc ex Magorum fide, est Gentium credulitas deducta, & Iudæorum est notata incredulitas. Et fortasse propter hanc occultam Magorum vocationem, & spontaneam cum muneribus adorationem, Ecclesia Officium hodiernum Matutinum incipit, nō ab vſitato Inuitatorio, sed à Psalmo alio: Afferte Domino filij Dei, &c.

Iudæorum reprobationis, & gentium illuminationis, mira præsentia.

Isaïæ 29. v. 18. Cap. 7. v. 14. &c.

Gentilitas, musca & apis, quomodo sibilo ad Christum aduocata.

Isaïæ 7. v. 18. Iob 4. v. 12.

Ægyptij veluti muscæ pigmenta legis Iudaicæ,

cominus excipientes, maxime in fuga Christi.

Isaïæ 19. v. 1.

Isaïæ 7. v. 15.

Ierem. 9. v. 25.

Vide annalium

Ecclesiast. Ba-

ronij Tom: 1.

Apibus Magi

comparati.

Isaïæ 7. v. 14.

Bern: ferm: 44.

de Passione Do-

mini.

chrysol: ser: 160

Inuitatoriū in

matutinis, cur

die Epiphaniæ

omittitur.

Psal: 67. v. 32.

chrysol: ser: 160

Et nunc Reges
intelligite, eru-
dimini qui iudi-
catis terram &c.
Mefiæ à Magis
adorato appli-
catur.

Pfal: 2. v. 10.
Inauguratio Mo-
narcharum gen-
tibus communis.
Orientalibus ve-
rò cum muneri-
bus.

1. Reg: 10. v. 27.
Cœlius Rhodi-
us lib: 13. ca: 16.
Strabus in glos-
sa ordinaria su-
per Matth: 2.

Haymo in hunc
locum.

Adoratio Mef-
iæ nati multò
ante prædicta.

Tob: 13. v. 14.
Hier: lib: 1. Apo-
logie cont: Ruf.
finum cap: 5.

Iob 31. v. 27.
Pfal: 71. v. 9.

Matt: 12. v. 42.
Magi primitiæ,

sicut fidei, sic a-
dorationis Di-
uinæ in Christo.

Adoratio prona
facie.

Genes: 18. v. 2.
Cap: 19. v. 2.

2. Reg: 1. v. 2.
2. Reg: 9. v. 6.

afferte Domino gloriam nomini eius, adorare &c. iuxta illud: *Ethiopia præueni-
at manus eius Deo.* Restat nobis quarta & vltima tractatio de agniti

Regis Mefiæ subiectione & adoratione: atq; fidelium vel rebellium
diuersa conditione & retributione. Quam David istis prosequitur, **P**
vel potius concludit verbis: *Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis
terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disci-
plinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta. Cum exarserit in bre-
ui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.* Certè rationis & iustitiæ ordo
postulat, vt constitutus & agnitus Monarcha, iure iurando obedi-
entiæ ac subiectionis, debito cum honore recognoscatur. Quod licet
omnibus passim Principibus iure quodam gentium factitatur: pe-
culiariter tamen Orientalibus mos erat, cum muneribus Regia ma-
iestate dignis, suos Monarchas excipere. Hoc profectò magis re-
quirit Spiritus sanctus per os David in Mefiæ recognoscendo. Ideo
à primoribus gentium, eruditionem veluti singularem, ad hoc exi-
git. Vbi autem vulgata versio habet: *Apprehendite disciplinam*: S. Hier-
onymus ex Græco transtulit: *Adorate, vel osculamini filium*: qui-
bus verbis designatur summa cum osculis Christi Mefiæ adoratio,
quam (vt initio sermonis ostendimus) Tobías quoq; prænuntiaue-
rat. Regis etenim assumpti, vincti, & inaugurati, per subditos reco-
gnitionem & adorationem, osculo manus exigi, ipsemet Hierony-
mus ex autoritate scripturæ testatur: & nos hucusq; in vsu cō-
muni retinemus. Eiusmodi etiam adorationis modū, & veluti in-
structionem quandā, filio simul & Domino suo præstādam, descripsit
idem Propheta David, alibi dicēs: *Coram illo procident Æthyopes, & inimici Q*
*eius terram lingent. Reges Tharsis & Insule munera offerent: Reges Arabum & Sa-
ba dona adducent. Et adorabunt eum omnes fines terra, omnes gentes seruiant illi.*
Quæ verba vltima satis declarant, tantam adorationem fuisse re-
seruatam, non Salomoni, sed qui plus quam Salomon esset, Christo cœli
& orbis terrarum Monarchæ. Istius autem adorationis, sicut & præ-
cedentis fidei, Magi illi regales primitias exhibuerunt, quia Christū
infantum in spelunca Bethleem (quæ propter succedentem hu-
manam inhabitationem, domus postmodum ab Euangelista nomi-
natur) cum Maria matre sua repertum, adorauerunt procidentes,
hoc est in faciem suam, quasi terram lingentes, secundum morem
scripturæ adorandi Reges proprios vsitatum. Exhibuerunt autem
primitias & exemplum eius adorationis, quam ipse Christus post-
modum legi Euangelicæ propriam ostendit dicens ad Samarita-
nam: *Venit tempus & nunc est* (hoc est in Magis adorantibus inchoatum)
quando

quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate. Nam & pater ta-
les querit qui adorent eum. Vbi notandum, Christum ibidem adorationē
idolorum gentilicam prorsus excludere, tanquam rudem & igna-
ram: (Sicut enim teste Apostolo, *idolum nihil est*, sic & eius adoratio)
adorationem autem Iudaicam legalem, corrigere & perficere. Si-
quidem Israelitæ adorabant Deum, sicut sese in lege sua patefeci-
rat, hoc est, absolutē Deum, & quidem Spiritum. Iam verò in noua
lege Deus nominat sese Patrem, & adorationem suam veram, re-
spectiue vult etiam extendi ad filium, qui secundū assumptam car-
nem veritas est: ideoq; in humanitate visibili (*in qua cōplacuit omnem*
plenitudinem Diuinitatis inhabitare corporaliter.) inuisibilis Patris simul &

Magi adorato-
res Euangelici
in spiritu & ve-
ritate, non mi-
nus filij quam
Dei Patris.
Ioan: 4. & 24.
1. Cor: 8. & 4.

Colos: 1. & 19.
cap: 2. & 9.

Ioan: 5. & 22.

Chrysolog: ser: 160
Matt: 11. & 27.

Christus clarif-
simè præ aliis Sa-
maritanæ sese
manifestauit.
Ioan: 4. & 26.
Ioan: 8. & 25.

Magorum, He-
rodis, & Iudæo-
rum, diuersa er-
ga Christum af-
fectio, sectanda
nobis vel vitan-
da.

Ioan: 3. & 19.
Christiani Po-
litici lucrando
mūdum, perdūt
Christum.

Aug: Tract: 49.
in Ioannem.
Serm: 66. de di-
uersis. Et in
Psal: 52. & 13.

R filij (non minus autem Spiritus sancti, quia Deus Spiritus est, vt ibi-
dem dicitur) diuinitas adoretur, dicente ipso: *Pater omne iudicium de-*
dit filio, vt omnes honorificent filium, sicut honorant Patrem. Qui non honorificat fi-
lium, non honorificat Patrem, qui misit illum. Nam secundum Chrysologū
testem nescit generatio diuina, præter eum qui dixit: *Nemo nouit filiū,*
nisi Pater, & nemo nouit Patrem, nisi filius, & cui filius voluerit reuelare. Confirma-
tur iste sensus adorationis verę diuinæ, in natura diuina simul & hu-
mana: quando Samaritanæ ad hæc verba Christi respondenti: *Scio*
quod Messias venit, qui dicitur Christus: cum ergo venerit, ille annūtiabit nobis omnia.
Respondit Christus: Ego sum qui tecum loquor. Quibus profectō verbis in
tota scriptura nō habemus clariora, quibus sese Christus Dei filium
simul & Messiam, secundū vtramq; naturam contestaretur. Ex illis
enim dependet sensus illorū, quibus sese declarauerat Phariseis ex-
quirentibus: *Tu quis es? Principiū* (respondet Dominus) *qui & loquor vobis.*

Postremò Dauid in vltimis prophetiæ suæ iam adductę verbis, re-
quirat à Principibus & populis Christianis intelligentiam & eruditi-
onem, quomodo veluti exemplo Magorum, ex iactura Herodis &
Iudæorum, Regem salutis nostrę apparentem excipere debeant. Pri-
mò quidem, eruditio ista desumi potest ex diuersis & prorsus cōtra-
rariis Magorum, Herodis, & Hierosolymitarū factis & exemplis, quæ
ex diuersis quoq; eorum animi actionibus prodierunt: iuxta illa
Christi verba: *Hoc autem est iudicium, quia veritas venit in mundum, & homines*
S *dilexerunt magis tenebras quàm lucem, erant enim opera illorum mala.* Sic in pro-
posito, Magi cælum spectantes, ex luce creata increatam agnoscūt
& apprehendunt: Contrario modo Iudæi, eum Herode, dum terre-
na sapientes cœlestia contemnunt & oppugnant, vtrumq; amitt-
unt. Quod S. Augustinus sic pulcherrimè redarguit: *Timuisti per-*
dere terram, & perdidisti cælum. Timuisti ne venirent Romani, &
tollerent t

Chrysol: serm:
158.

Synagogæ cor-
ruptio ante pri-
mum aduentū,
corruptionis
Christianorum
ante secundum
aduentum, ty-
pus.

Christianismū
ex luxu hereses
ex his Atheism
anarchicus, oc-
cupauit.
T. Lilius Deca-
dis 4. lib: 10.

tollerēt tibi locum & gentem: Nunquid tibi tollerent Deum? Quid ergo restat? Quid, nili vt iam fatearis: quia tenere voluisti, & tenendo malè, amifisti. Perdidisti enim & locum, & gentem, occidēdo Christum: & perdidisti & locum, & gentem, & Christum. Simili (vt vereor) exemplo audiamus sacros Doctores, nostram quoq; infirmitatem (si modo non malitiam) sic erudientes. Augustinus quidem sic dicit: Herodes timet successorem, Magi desiderant redemptorem; Illi cupiunt inueniri regnum, metuit ille finiri regnum: vtriq; postremò quærunt, Magi per quem possent viuere, Herodes illum quem cupit occidere. Ille in quem peccatum grande committat: illi qui omnia peccata eorum dimittat. Chrysológus autem postquā diram crudelitatem Herodis in Christum infantulum viuīs coloribus depinxisset, vt superiūs annotauimus, sic demū prosequitur: *Occultè vocat Magos*: quia palam non audet simulata mens, conscientia dolosa. *Occultè vocat Magos*: quia fur amat noctem, latro in occulto tendit insidias. *Diligenter inquit tempus stelle*: Sed cūm timet regnum, signum cœli non timet, temporis non pertimescit authorem. Et rursum ibidem: Esto quòd Herodes rex amore regni, successoris timore, coactus sit talia moliri: quare Hierosolyma, quare Principes, quare Scribæ? Quare? Quia nasci non vult profanus Deum, seruus Dominum, iudicem reus, rebellis principem, perfidus cognitorem. Hierosolyma varia se contaminatione perfuderat: Sacerdotes profanauerunt sancta, & peccata vendentes, in quæstum veniam, pietatemq; conuerterant: Scribæ doctrinam cœlestem, scientiam salutarem, vitale magisterium, in suum sensum, in perfidia lapsum, in lethale vaniloquium, commutarant. Hinc est quòd Christum nolunt nasci, viuere timent, quia nouerant se mox ignominia dandos, trahendos opprobriis, eiiciendos templo, priuandos sacerdotio, oblationum munere vacuandos. Semel enim cupiditate flammati, capti pompa, vitiis sauciati, vanitate ebrij, madefacti luxu, quia de correctione nil cogitare poterant, de venia nil sperabant. Quæ verba an corruptissimo huic sæculo ad amusim non respondeant, vnicuique discutiendum relinquo: vbi propter nimia rerum temporalium studia, status vniuersus Christianitatis videtur omni generi flagitiorum prorsus esse immersus. Neq; enim satis fuit religionem tam nefandis hæresibus & blasphemis impunè contaminare: nisi etiam loco illius inuectus esset Atheismus, qui principes religionis & pietatis in loco Dei defensores & vindicatores, Herodiano prorsus, & quondam illius

Pompilij

Pompilij barbarico supercilio, religionis curam eatenus tatum suscipere docet, dummodo non Diuina religione, sed timore quoda ad politicam integritatem populus disponatur. Sed quanto consultius (inquit D. Augustinus) non sicut Herodes interficere querant, sed sicut Magi adorare potius delectentur: iam praesertim cum, qui & ipsam mortem quam cupiebat inimicus inferre, etiam pro ipsis inimicis, ab inimicis sustinuit, eamque in suo corpore occisus, occidit. Pie timeant Reges ad dexteram Patris iam sedentem, quem Rex impius timuit, adhuc vbera matris lambentem. Quid erit (inquit ibidem) tribunal iudicantis, quando superbos Reges cunabula terrebant infantis? Audiant quod scriptum est: *Et nunc Reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Ille enim est Rex regum, ultor impiorum, & rector piorum. Hactenus Augustinus. Ex his quae iam dicta sunt, elucet, quatus honor & subiectio tanto Regi a Principibus & populis Christianis debeatur. Quae enim societas luci ad tenebras? Quae conuentio Christi ad Magos? Quae pars Hierosolymae cum Babylone? Qui consensus templo Dei cum idolis? Rursus quae congruentia caeli ad speluncam vel stabulum? praesepis ad stellam, cunarum vilium ad Regiam maiestatem? infantuli ad caeli directorem? Et tamen Deus conuenire voluit ista omnia in suis illis ex gentilitate adoratoribus, ut Herodem, Iudaeos, infideles, haereticos, & ignauos, vel ingratos Christianos confunderet. Certum maxima hinc datur confusio haereticis, qui illud ipsum corpus nunc in caelo triumphans, in Eucharistia blasphemant, quod Magi infantili vilique habitu in praesepe adorauerunt. Quos antiqui Doctores merito sic perstringunt. Hilarius: Aliud, inquit, intelligitur: aliud videtur: aliud oculis, aliud anima conspicitur: parit virgo, partus a Deo est, infans vagit, laudantes Angeli audiuntur: panni sordent, Deus adoratur. Ita in Eucharistia, panis conspicitur, sed Christi corpus ipse etiam Deus & homo adoratur. Chrysostomus autem: Haec, inquit, mensa vicem explet praesepis, in quo Christus natus est. Nam & hic ponitur corpus Domini, iam non quidem fasciis inuolutum sicut tunc, sed vndique Spiritu sancto conuestitum. Et alibi: Hoc corpus in praesepe reueriti sunt Magi, & viri impij & barbari. Tu non in praesepe vides, sed in altari, non mulierem quae fasciis teneat, sed sacerdotem praesentem, & Spiritum super proposito sacrificio abunde diffusum. Alios, ne longior fiam, omitto. Isthis adoratoribus caelitus edoctis, similem affectum legitur habuisse S. Paula vidua Romana, quae te-

Principes, religionis hostes, vel neglectores quid metuant? Aug: ser: 30. de Tempore. Idem Epist: 50.

Psalms: 2. & 10.

Magorum fides & pietas in adoratione Christiani, tepidis Christianis erubescenda.

Haereticorum circa Eucharistiam, ex Magorum exemplo confusio.

Hilar: lib: 2. de Trinit.

Chrysost: hom: de S. Philogonio. & hom: 24. in Epist: 1. ad Corinth.

Greg: Naz: orat: 3. de Theologia.

Praesepe Domini S. Paula, & ceteri Christiani, diuerso affectu venerantur.

copulantur. Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraq; vnum. Ipse veniens, sicut audistis Apostolum, euangelizauit pacem his qui longè, & pacem his qui propè. Propè erant pastores, longè erant Magi. Vtriq; agnouerunt, vtriq; venerunt, & secundum Isaiam Prophetam, vtriq; in præsepi cibaria sua, tanquam bos & asinus inuenerunt. Hos enim populos ex Iudæis & gentibus Christus glorificatus assumpsit, quorum primitias natus accepit. Ad nos ergo maximè huius diei pertinet gratulatio, qui ex gentibus venimus. Protulerunt Magi, quando Christum adorauerunt, aurum, thus, & myrrham. Aurum quia Regem viderunt: thus quia Deum intellexerunt: cognouerunt & carnem passuram, nam & myrrham protulerunt ad sepulturam. Hæc illi secundum considerationem suam. A nobis autem aurum accipit, si eleemosynas facimus, thus, si orationes fundamus, myrrham, si pro illo moriamur. Proinde quia Epiphania manifestationem verbo Græco indicat (latens quippe Magis Domini infantia cupientibus adorare, manifestatur indice stella) nos viam fulgentis Euāgelij sequamur, & sanctè adoremus, cui manifesti sumus: vt quando Deus manifestè veniet, nec infans erit, quia non filebit, in dextera eius apparere mereamur.

Ephes: 2.

Isaia: 1.

APPENDIX SERMONVM EPIPHANIÆ.

Ex Augustino Serm: 43. ad Eremitas. De quarendo Christo.

A Vdistis, fratres mei charissimi, sanctissimos reges Dominum diligenter quæsiisse, & quarendo Deum & hominem inuenisse, non dubitamus, & sibi pretiosa munera obtulisse firmiter credimus & prædicamus. Vos ergo, fratres, quærite Christum, quærite Nazarenum, quærite floridum, candidum & rubicundum. Quærite Christum, & hunc crucifixum: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis: clamate, & vocate dilectum, nuntiantes quia amore languescit. O vos mundi amatores qui terrena sapitis, quorum Deus venter est, & vita in confusione, quid agitis sine Christo, quid concupiscitis, quid sapitis, quid speratis? Nunquid sine Christo vobis pax esse poterit? Nunquid felicitas vel victoria, dignitas vel securitas, fides vel charitas, spes vel fiducia, constantia vel temperantia, prudentia vel scientia, pulchritudo vel fortitudo, olfactus vel tactus, visus vel auditus, sine Christo vobis esse poterit? O fratres mei absit. Quærite ergo Christum, dum inueniri potest: inuocate eum, dum propè est. In ipso namque sunt omnes virtutes, & thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Quærite Christum, & inuenietis

Ioan: 1. § 45.

Lucæ 11. § 9.

1. Cor: 1. § 23.

Cant: 2. § 5.

Philip: 3. § 19.

Cum Christo

veniunt omnia

bona, & contra

Isaia 55. § 6.

Colos: 2. § 3.

uenietis Christum : pulsate ad Christum, & aperiet vobis Christus. Dirigite viam Christi, vt dirigat vos Christus. Custodite Christum, vt custodiat vos Christus. Amate Christum, vt amet vos Christus. Quærite Christum pauperem, & inuenietis Christum diuitem. Pascite famelicos Christi, vt pascat vos Christus. Visitate infirmos Christi, vt visitet vos Christus. Pacem habete cum proximo Christi amore, vt vos pacificet Christus. Hunc ergo Christum quæramus, hunc etiam veraciter cupiamus, hunc semper vt possumus agnoscamus, hunc semper quæramus, & inuentum tam fortiter, tam suauiter, tam dulciter teneamus, vt eum non amittamus.

Vbi Christus inuenitur?

Quærendus est ergo Christus: sed non in platea, vbi est magna vanitas. Quærendus est Christus, sed non in foro, vbi est grandis aduersitas. Quærendus est Christus, sed non in taberna, vbi est summa ebrietas. Quærendus est Christus, sed non in sæculari curia, vbi est maxima falsitas. Quærendus est Christus: sed non in scholis mundanorum Philosophorum, vbi est infinita peruersitas. O vos mundani amatores, qui terrena sapitis, & pro terrenis honoribus & pompis discurrere non desistitis, transuolantes montes & alpes, inuestigare volentes alta cœli, lata terræ, profunda maris, in calore & frigore, fame & nuditate: cur Christum non quæritis, in quo hæc omnia & maiora perfectè reperiuntur? Quiescite iam agere peruersè, discite benè facere. O vos qui cœlorum motus quotidie inuestigare curatis, non tamen vt Deum perfectiùs cognoscatis, sed vt mundo florentes appareatis. Sapientes igitur & insipientes quærite Christum, sed non cum luxuria, in qua est lata deformitas; non cum superbia, in qua iacet æterna calamitas; non cum auaritia, in qua est idolorum seruitus, & æterna infelicitas. Sed heu fratres, quia non est hodie qui faciat bonum, non est qui Christum adorare opere quærat, nec est qui speret in eo: sed miles in ense, rex in diuitiis, puer in pomo, seruus in domino, vxor in viro, vir in vxore, vetula in parua pecunia, & rusticus in ligone sperat. Ecce, fratres, ecce quomodo vnusquisque recedit à Deo salutari suo.

Isaia 1. § 16.

Occupationes peccatorum pessimæ & Christum perdentes.

Deut: 32. § 15.

Ecce quomodo speramus in vanitate, dereliquentes Deum factorem nostrum, & recedentes à Deo salutari nostro. Non sic igitur, fratres mei, non sic, etiam si diuitiæ & honores affluant, nolite cor apponere, sed solum in Christo cor apponite, in ipso semper sperate: quia ipsi cura est de singulis nobis. Quæramus ergo Christum, fratres mei, & nunquam quiescamus, quousque Christum inueniamus. Quærite eum, dum inueniri potest: inuocate eum, dum propè est. Sed

Psalm: 61. § 11.

1. Petr: 5. § 7.

- pè est. Sed, ô fratres, quomodo eum quæremus? Ecce enim quæ-
K ritur hodie Christus, quærunt eum Pagani, quærunt eum Iudæi. O
 Christiane, caue ne quæras Christum cum Iudæis, sed cum Paganis
 regibus perquirere non desistas. Nam Pagani quærunt Christum a-
 dorare, sed Iudæi quærunt Christum iam supplantare. Pagani hodie
 ad Christum veniunt, sed Iudæi Christum spernunt. Pagani venien-
 do ad Christum laborant, sed Iudæi quiescendo Christum ignorant.
L Pagani Christo munera offerentes ipsum adorant, sed Iudæi iam
 Christi mortem procurant. Pagani adorando Christum & miracula
 ibidem videndo, ipsum toto corde magnificant, sed Iudeorum syna-
 goga iam Christum spinis coronat. Pagani per aliam viam reuer-
 tuntur gaudentes, sed Iudæi iam incipiunt esse pauentes, ne fortè
 veniant Romani, & tollant eorum locum & gentem. Erubescite, ô
M perfidi Iudæi, erubescite, quia veniet tempus quando lapis super la-
 pidem in te non remanebit, eò quòd non cognoueris tempus visi-
 tationis tuæ. Erubescite, quia ecce iam alieni hæreditatem vestram
 aggrediuntur, & ad vestrum regem natum per stellam deducuntur,
 cuius pretiosa natiuitas fuit ante sæcula prædestinata, à Prophetis
N prænuntiata, à pastoribus annunciata, & sapientibus regibus reue-
 lata. O Iudæi semper Deo rebelles, ô cæci & obstinati, cur non con-
 sideratis mirabilia quæ Deus operatur in medio terre vestræ? Cur
 Christum non quæritis? Cur Deum & hominem non agnoscitis?
 Cur eum vt verum Dei filium non adoratis? O fratres mei, non so-
 lum Iudæi, sed & mali Christiani hodie occidere quærunt Christum.
 Quando hoc quærunt, nisi quando præcepta sua seruare contem-
O nunt? Non sic Magi fecerunt, sed mox Christo nato, credentes per
 viam laborare cœperunt, & sic perseverantes aliquando eum inue-
 nire meruerunt; non in pretiositate pannorum, non in multitudi-
 ne seruorum, non in thalamo picto, non in lecto eburneo, non in
 aula regia: sed pro thalamo voluit reclinari in stabulo, pro lecto ha-
 bere voluit scœnum, pro seruatoribus bouem cum asino Saluator
P habere voluit. Eia ergo, fratres mei, quærite Christum, quærite Na-
 zarenum, quærite hunc floridum, candidum & rubicundum, ad cuius
 ortum Angeli cantant, sancti exultant, sterilis clamat, vidua pro-
 phetizat, Simeon senex expectat, Ioseph cogitat, Maria mater reclina-
 nat, bos cognoscit, asinus portat, stella demonstrat, magus adorat.
 Iste est Deus Deorum in Sion, qui in Cherubim apparet terribilis,
Qui in Seraphim apparet mirabilis, qui in virtutibus ostenditur in-
 comprehensibilis. Iste est, qui nuper de Maria virgine natus est, &
 homo

Cum Magis, nõ
 cum Iudæis quæ-
 rendus Christi?

Iudeorum ex-
 probatio.
 Ioan: 11. § 48.
 Lucæ 19. § 44.

Mali Christiani
 ex via Iudeorũ
 in viã Magorum
 reducendi.

Iesus puer in sua
 humilitate quã-
 tus.

Deus homo factus, vt homo fieret Deus, & humana sanaret.

Omnes hominum status ad Christum eriguntur.

Christi inuendi cōpendiū.

Impedimenta tentationum satanę tollenda.

1. Cor. 10. 13.

homo factus est, vt nos deos faceret, factus est homo. Iste est qui esuriuit, vt nos reficeret: qui sitiuit, vt nobis vitę æternę pocula ministraret. Iste est qui pro nobis tentatur, vt nos à tentationibus liberaret: qui pro nobis ligatur, vt nos absolueret: qui pro nobis humiliatur, vt nos exaltaret: qui pro nobis expoliatur, vt nos tegeter: qui pro nobis coronatur, vt nos coronaret: qui felle & aceto potatur, vt nobis fontes mellifluos aperiret: qui mortem suscepit, vt nobis vitam æternam donaret: qui sepultus est, vt sepulturam suorum benediceret. Ascendit in cœlum, vt nobis cœlorum portā aperiret: sedet ad dexteram Dei Patris, vt credentium preces & vota exaudiret. Ecce ergo ad quid natus est Christus, ecce ergo ad quid venit Christus, ecce propter quid ad nos descendit Christus? Quid igitur agitis, o vos mundi amatores? Quid vobis cum carne, o venerabiles senes? O iuuenes delicati, quid agere creditis, cum nihil sine Christo potestis facere, quibuscunque etiam bonis terrenis ornati sitis? Quærite ergo, o iuuenes, Christum, vt iuuenes maneatis. Quærite vos senes Christum, vt cum omni prosperitate viuere valeatis. Quærite Christum, & nolite quiescere: illum Christum, illum Iesum, qui Centurionis seruum sanauit, paralyticum solidauit, Lazarum resuscitauit, cœcos illuminauit, meretricem beatificauit, Chananæam exaudiuit, latroni pepercit, & ei paradysum donauit. Hunc Christum quærite, fide, spe & charitate. Quærite Christum, & nolite quiescere. Quærite Christum, & nolite sperare in longitudine vitę vestrę, quia incertus est exitus. Sed attendite ne decipiāmini, quia sub specie boni multa mala fiunt. Non enim desinit hostis antiquus figuram assumere Angelorum lucis, laqueos deceptionis ybique prætendens. Nouit enim ipse malignus naturas hominum, & cui adhibeat cupiditatis calorem, gulę voracitatem, luxurię fœditatem, inuidię calamitatem. Optimè nouit quem mœrore conturbet, quem fallat gaudio, quem metu opprimat, quem admiratione seducat. Cunctorum discutit naturas, ventila- & perscrutari cunctorum affectus in nullo desistit: & vbi cognouerit quod delectet, ibi suum exercitum ponit. Tu ergo fidelis cum tentationes persenseris, mox Christum quære, mox Christum inuoca, & mox tibi ipsi auxiliabitur: quia fidelis est, & non permit- tit nos tentari supra id quod possumus portare: Qui est benedictus in sæcula. Amen.

SERMO XX. PANEGRICVS
In festo S. Stephani, coram Rege
Polonię STEPHANO in Comitibus Regni habitus.

*Ierusalem, Ierusalem, quę occidis Prophetas, & lapidas
eos qui ad te missi sunt. Quoties volui congregare fili-
os tuos, quemadmodum gallina congregat pullos, & no-
luisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.*

Matth : 23.

A Offet quis meritò dubitare, Christiani Auditores, Ratio coheren-
quomodo hæc, quæ nunc recolimus festa, sibi co-
hæreant, cum profectò prima fronte longè abin-
talibus Christi.
uicem dissidere videantur. Heri enim celebraui-
mus gloriosissimam Regis regum incarnationem :
hodie peragimus luctuosissimam Martyris marty-
rum passionem. Heri audiuius Angelorum legionem de Christi
Natiuitate gaudentem : hodie audimus innocentissimam illam
Apostolorum Ecclesiam, de crudeli S. Stephani cæde planctû
magnum facientem. Hesternæ dies pacem nobis bonę voluntatis, per
Angelos denuntiat : hodierna verò eorum, qui cum Deo vnus vo-
luntatis essent, dispersionem deplorat. Heri (vt dicit S. Fulgenti-
us) præsepis angustia Christum portauit infantem : hodie immensi-
tas cœli suscepit Stephanum triumphantem. Quænam igitur est
ista conuentio, quæ societas Natalis cum morte, gaudiij cum luctu,
paciis cum crudelitate, funeri cum triumphis ? Duæ sunt inter
cæteras causæ, propter quas potissimû S. mater Ecclesia, has quas
modò dixi lugubres memorias, hisce Natalis Christi gaudiis inter-
miscet. Altera quidem, vt admoneat, atq; ad eò redarguat, multo-
rum ex Christianis ingratitudinem, de tanto beneficio incarnatio-
nis Domini Saluatoris nostri, qui cum (teste S. Ioanne) heri in propria
venisset, hodie à suis non recipitur. Altera deinde ratio est, vt Ecclesia hoc
mysterio ostendat, quidnam sit iste recens natus noster Rex, & qua-
lis sit principatus eius. Regnum quippe illius (vt ipse dicebat) non est de
hoc mundo : sed vt Isaias ante prænuntiauerat : Parvulus natus est nobis, &
filius datus est nobis : cuius principatus super humerum eius. Quasi clarioribus
verbis

Lucæ 2. § 13.

Actor : 8. § 3.

Lucæ 2. § 14.

Actor : 8. § 1.

Fulgenti^{us} serm^o
de S. Stephano.

Ioan : 1. § 11.

Regnū Christi
in terris quale.

Ioan : 18. § 36.

Isaiæ 9. § 6.

- verbis Propheta dixisset : Regnum Christi Mesię, est regnum crucis. Quod profectò is ipse Rex, & Dominus noster disertis explicuit verbis, cùm in Emaus euntibus discipulis diceret : *Oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam.* Quisquis ergo fidelium (quod sanè omnibus propositum esse debet) ad hoc Christi Regnum peruenire contendit, vię huic Regię crucis insistat necesse est, dicente
- Matth: 16. & 24. Domino : *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me.* Porro expeditissima via crucis est Martyrium. Quod
- Matth: 10. & 38. ipse Christus testatur, sic inquit : *Qui amat animam suam, perdet eam : &*
- Lucę 9. & 23. *qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam eternam custodit eam.* Hoc vt reor, consilio, Ecclesia hoc Regni Christi initio, proponit nobis ad cognoscendum, venerandum, atque imitandum, triplex martyrij ge-
- Triplex in Ec-
clesia martyrii.
nus. Perendiẽ enim exhibebit nobis primam martyrij speciem, quę quidem sit operis, sed non intentionis : quale martyrium fuit in innocentissimis illis pueris ab Herode impio necatis; qui, vt canit Ecclesia, præconium Christi, non loquendo sed moriendo sunt confessi : Crastina verò die, alteram martyrij speciem nobis commendat, eam quę opposito modo, sit quidem intentionis, sed non operis : idq; in S. Ioanne Apostolo eodemq; Euangelista : qui (vt antiquitas refert) à Domitiano Imperatore in vas feruentis olei erat immissus, vnde tamen iuxta Domini voluntatem, & præsagium illæsus exiuit : adeò vt ad cruentum etiam martyrium, non voluntas, sed facultas illi defuisse videatur : Hodie verò in fortissimo Christi athleta S. Stephano, repræsentatur nobis absolutissima cruenti martyrij forma : quod nimirum sit non solum operis, non solum intentionis & voluntatis, sed etiam eximie charitatis : vt potè qui sæuam iniusti supplicij iniuriam, non solum non vindicârît, sed etiam (vt suo loco dicetur) precibus Domino commendârît. Hoc ipsum nos Ecclesię institutũ insequentes, cum Dei auxilio, quædã in præsentî Sermone proponemus, quę nos ad sectandam asperam viam crucis possint commouere ac incitare. In prima quidem parte, exemplo S. Stephani : cuius insigniores aliquot dotes referemus. In secunda verò parte, verba hodierni Euangelij in themate posita, ad statum nostrum, tum communem, tum priuatum accommodabimus. Quoniam verò, sententia eiusdem Apostoli, non sumus sufficientes, ex nobis tanquam ex nobis boni quicquam nedum perficere vel profari, sed ne cogitare quidem, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est. Idcirco priusquam ea, quę sunt dicenda aggrediar, Spiritus S. gratiam, quę labia mea & corda vestra ad alle-
- quendum

Ioannes Euan-
gelista in oleum
feruēs demissus.
Tert: de præscr:
hæreticorum.

Hieron: lib: con

Iouin. cap: 14.

Et in cap: 20.

Matth.

Ioan: 21. & 22.

Argumentũ &
partitio Sermo-
nis.

2. Cor: 3. & 5.

quendum huius sermonis fructum, dirigat & expediat, vnanimes atq; supplices inuocemus.

Prima Pars.

Reposuerā omnino, deuoti auditores, de huius beatissimi Protomartyris laudibus, pleniorē aliquam tractationē hoc loco afferre: quemadmodum & festi ipsius, & vestræ in hunc Sanctum deuotionis ratio exposcebat. Sed vt in isto publico Conuentu, latior nobis relinquatur campus, de statu Reipub: & communis patriæ nostræ, ex occasione thematis à nobis propositi differendi: ad hodiernam solennitatem sufficiet vnicam, eamque perbreuem sententiam adducere, qua Ecclesia hodie ex verbis Ecclesiastici, dignitatem, & excellentes dotes huius sanctissimi Martyris non obscure adumbravit, cū hæc verba frequentat: *Corona aurea super caput eius, expressa signo sanctitatis, gloria honoris, & ope fortitudinis.* Quæ verba quamuis iuxta literam, de supremo illo veteris testamenti Pontifice Aarone fuerint enuntiata: tamen tantò conuenientiùs nostro huic Protomartyri dignissimo respondent, quantò ipsa lux Euangelica veteris illius testamenti umbras exuperat. Aaron siquidem per effusionem sanguinis animalium, in tabernaculū illud templi manu factum sæpiùs introibat: noster verò hic Archidiaconus, simul & Protomartyr, non per hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem, sancta illa sanctorum, æterna neque manu facta, ad possidendam per Christum partam redemptionem nunquam exiturus ingressus est: Huc accedit, quòd, si sententiam ipsam expēdas, vel prima illius vox, hoc est Corona, ex Græco Stephanum sonat: & quinque; elogia, quæ ibidem tanguntur, quadranteis, quæ per diuum Lucam de S. Stephano enarrantur. Quæ singula nos suo ordine, & quidem quàm breuissimè expendemus.

Prima igitur dignitas & excellentia beati Stephani elicitur ex primis verbis, vbi dicitur: Coronam esse positam super caput eius. Quibus verbis in eo non obscure explicatur dignitas & præmium Martyrij, quod Apostolus in seipso persimilibus verbis expressit, sic ad Tymotheum scribens: *Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius.* Est igitur S. Stephanus gloriosissimè coronatus Martyr, id est testis cruentæ & gloriosissimæ Christi victoriæ: immo etiam Protomartyr, hoc est, primus Martyrum, non quidem tempore, sed ordine. Constat enim corruscante iam nouæ legis Euangelio, innocentes

Stephani Protomartyris elogium.

Eccli 45. § 14.

Prima dignitas S. Stephani, Corona aurea quadrat nomini & merito S. Stephani.

2. Tim: 4. § 7

S. Stephanus Protomartyr quomodo.

Matt: 2. § 162

Marc: 6. § 7.

M m

illos

Hebr. 9. v. 17.

illos pueros, & postea sanctum Ioannem Baptistam, longè prius, quàm istum, martyrium subiisse: sed tunc temporis, vt docet Apostolus, testamentum nouæ legis nondum erat morte testatoris Christi confirmatum. Vnde liquet, S. Stephanum, primum à Christi morte Martyrem, omnes reliquos, ordine iuxta & dignitate Martyrij antecessisse. Erat etiam præcipuus Martyrum, ex ea ratione, quòd omnes qui illum præcesserant Martyres veteris & noui testamenti, quamuis sanctissimi, atque innocentissimi, mortem pro Christo

Lucæ 16. v. 22.

Zacha. 9. v. 11.

2. Petr. 3. v. 19.

Messia oppetiissent: tamen illorum animæ in sinu Abraham, seu Limbo sequestrabantur, cum ianua paradisi meritò passionis & mortis Christi, nondum fuisset ad cœlestes illos aditus patefacta. Primus, ideoq; & præcipuus erat beatus Stephanus, qui tantum abest, quòd à fruitione illius beatificæ gloriæ, aliquantisper remoraretur, vt eam etiam mortalis adhuc in terra cõstitutus, veluti sibi obuiantem

Secunda dignitas ex charitate.

1. Cor. 3. v. 12.

Apoc. 3. v. 18.

Fulgentius sermone hodierno

cerneret. Secunda illius dignitas tangitur, cum dicitur hæc corona esse aurea, hoc est insigni charitate per aurum in scripturis denotata, refulgens, atq; excandescens. Quantam autem charitatem habuerit hic gloriosissimus Martyr, pulchrè ostendit S. Fulgentius sic inquires: Stephanus vt nominis sui coronam meruisset, charitatem pro armis habebat, & per ipsam ubiq; vincebat. Per charitatem Dei, sæuientibus Iudæis non cessit, per charitatem proximi, pro lapidantibus intercessit. Quam ad rem, vt opinor, declaran-

Matt. 23. v. 35.

Hieron: super hunc locum.

dam, proponuntur nobis hodierno Euangelio, duo innocentissimi & clarissimi veteris testamenti Martyres, Abel, & Zacharias filius Barachiz, vel (quod idem esse S. Hieronymus ostendit) Ioiada. Qui tamen tantum abest, vt suis intersectoribus culpam deprecarentur, vt etiam vindictam quandam diuinæ iustitiæ aduersus illos implorarent. De Abelenim ipse Dominus testatur, quòd sanguis illius ex intimis terræ visceribus, vocem quandam iustitiæ, & vindictæ in cœlum vsq; emitteret. Similiter Zachariam illum dum lapidaretur, in hæc verba exclamasse legimus: *Videat Dominus, & requirat.*

2. Par. 24. v. 22.

Acto. 7. v. 60.

Non sic noster iste nouæ legis fortissimus Athleta, non sic: Sed (vt canit Ecclesia) cum crepitantium saxorum turbine quateretur, ingenua vi lapidum confracta, mira animi & corporis fortitudine sese erigens, vocem illam cygneam, & verè auream emisit: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormiuit in Domino.* O immensam & quasi per appertas cœli vias exuperantem charitatem. O inuictam, & saxis ipsis quæ sanctissimum corpus quatiebant, solidiorem animi & corporis fortitudinem. O incredibilem & indefessam, tot inui-

E tot iniuriis & ærumnis patientiam. In persecutione enim (secundum Augustinum) positus, pro persecutoribus deprecabatur : & in lapidum ruina, quando aliquis obliuisci poterat charissimos, tunc ille Domino commendabat inimicos. Plus enim illorum dolebat peccata, quàm sua vulnera, & illorū iniquitatem, quàm suam mortem. Ideo alibi non dubitat eum vocare Apostolum Christi: quia mortem quam Dominus dignatus est pro omnibus pati, hanc ille primus reddidit Saluatori. Tertia dignitas huius Sancti ostenditur, quando præclara hæc illius martyrij corona, dicitur esse expressa signo sanctitatis. Maximum profectò & efficacissimum signum sanctitatis in hoc Martyre erat : quando à sancto Luca dicitur habuisse plenitudinem fidei, plenitudinem deniq; illius, quæ reliqua omnia continet gratiæ : non quidem eam plenitudinem, quæ Theologi appellant superabundantiæ : ea siquidem vni soli Christo debebatur, qui, vt testatur S. Ioannes, fuerat plenus gratiæ & veritatis, sic vt de plenitudine illius omnes nos acceperimus. Neq; etiam habuit eam gratiā exuperantē, & excellentem, quæ beatissimæ Dei genitrici, & primæ gratiæ inuentrici Mariæ, singulari priuilegio, super omnes alias creaturas contigit. Sed habebat illam abundantem gratiæ plenitudinem, quam cum Apostolis sicut communem, ita quo ad sui officij partes, parem fuerat sortitus : præterquā quòd antequam ad officiū Archidiaconi Ecclesiæ illius Apostolicæ fuisset assumptus, iam tunc plenus fide, & Spiritu S. in tota illa sanctissima congregatione fuisse memoratur. Quarta dignitas eius dicitur expressa gloria honoris : Magna quidem gloria honoris erat in beato Stephano, quando iudicio totius Ecclesiæ illius primitiuæ, in eius Archidiaconatum, & principalem prouisorum, cum plenitudine gratiæ, erat assumptus : Sed multò maior cùm in mortali adhuc corpore, angelici fulgoris formam referret : longè verò omnium maxima, quando quod in terra credebatur, prædicabat, & conuincebat, illud in cælo oculis corporalibus quodam modo contemplaretur. Magna olim erat gloria Moyſis maximi Prophetarum, quam ipse Dominus talibus commendabat verbis : *Si (inquit) fuerit inter vos Propheta, per visionem apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis seruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fidelissimus est : ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata, & figuras, videt Dominum.* Hoc certè magis propriè conuenit beato Stephano, qui & in illa domo Dei Ecclesiæ Hierosolymitanæ, fidelissimus eius minister iudicio omnium repertus est; & Deum non in ænigmatica specie, vt Moyſes, sed

Aug. in Append.
dice ser. 49. 71.

Tertia dignitas
S. Stephani à
sanctitatis ple-
nitudine.

Acto: 6. 4 8.

Ioan: 1. 4 16.

Lucæ 1. 4 28.

Acto: 6. 4 5.

Quarta dignitas
à singulari ho-
nore gloriæ.

S. Stephanus
Moyſi compa-
ratus.

Num: 12. 4 6.

2. Corin: 3. 4 7.

- ses, sed in propria iam tunc assumptę & glorificatę carnis in terris existens, contemplari meruerit: præter illam regulam quam Deus ipsi Moyfi constituerat, dicens: *Non videbit me homo, & uiuet.*
- Exod: 33. & 20.** Quinta & vltima eius dignitas inde ducitur, quę dicitur expressa, seu insignita ope fortitudinis: quod disertè attestatur S. Lucas, quādo dicit eum plenum fortitudine extitisse. Triplex autem fortitudinis inuictę specimen memoratur S. Stephanus edidisse. Prima erat fortitudo seu potentia miraculorum, quę hunc Martyrem plurima & maxima fecisse elicitur ex his tribus rationibus. Prima, quòd idipsum S. Lucas testatur dicens: *Stephanus plenus gratia, & fortitudine, faciebat signa, & prodigia magna in populo.* Secunda, quòd quamuis S. Lucas ea illius miracula ex professo non referat: ex ipso tamen martyrij illius quod describit contextu, relucet nobis tria satis prodigiosa illius facta. Magnum certè erat miraculum, quòd hic præclarus Martyr, in specie hominis abiecti, & tot opprobriis laceratus, vultum Angelicę maiestatis præ se ferret: maius verò, quòd in terris synagoga impiorum circumseptus, oculis corporeis videret Christum ad dexteram Dei gloriosum, non vt iudicem sedentē, sed (vt notat S. Gregorius) quasi socium ad auxilium sibi consurgentem. Maximum deniq; erat, quòd sua oratione persecutorem suum principalem Saulum, tunc indignum terra, vas cœlo idoneum effecerit: vt secundum Fulgentium, quem habuit in terris persecutorem, nunc in cœlis habeat consortem. Nisi enim (inquit S. Augustinus) Stephanus orasset, Ecclesia Paulum non habuisset. Tertia & vltima ratio est, ex illis miraculis quę longè post, circa inuentionem corporis, & circa reliquis eiusdem gloriosi Martyris fuerūt facta. Quorum magnam & stupendam recenset congeriem B. Augustinus: vt singulariter de illo, cœlos in terris perspiciente & in suo agone, Christi in dextera Dei triumpho quasi coniuncto, dictum esse videatur: *Qui in me credit, opera quę ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem vado.* Si enim mortuus (vt ita dicam) tanta edidit miracula, longè plura & maiora viuus fecisse credendus est. Nam secundum Augustinum, virtus miraculorum quę ad reliquias Sanctorum exhibentur, correspondet charismatibus Spiritus sancti, quibus ipsi in vita sua abundassent. Alterum fortitudinis specimen edidit S. Stephanus, in illo disputationis conflictu, quem pro Christo eiusq; Ecclesia, cum Iudæis habuisse legitur: in qua adeò sese strenuum Regni Christi præconem præstitit, vt solus omnes omnium Synagogarum, Magistros, Doctores, & Rabbinos, ex orbe terrarum
- Greg: homilia de ascensione Domini.**
- Aug: ser: 1. & 4. de S. Stephano.**
- Aug: de Ciuit: Dei, lib: 22. ca: 8. & Epist: 103.**
- Ioan: 14. & 27.**
- Aug: epist: 137. ad Hypponen-ses.**
- 1. Cor: 12. & 9.**
- Acto: 6. & 9.**

terrarum (vt alibi S. Lucas refert) Hierosolymam congregatos, cō- uicerit, confutauerit, & in furiam quasi bestialem, saxis ipsis quæ in cum iaciebant stupidiorem, conuerterit. Tertium deniq; ac vltimum fortitudinis illius argumentum erat, inuictum illud animi iur-
Gxta & corporis robur, & perseuerans patientia, quam in sufferendis tot probris, calumniis, contumeliis, & ipsa tandem horrenda cæde, ad extremum vsq; spiritum conseruauit. O beatum corpus, quod ferè tot holocausta Domino de te edidisti, quot lathales lapidum ictus tanta charitate pertulisti. O beatissima anima, quæ cū adhuc in terris tot agones fortissimè sustineres, in cælum iam tunc iter dirigere, & gloriam tuam inchoare inciperes. O te fœlicem Ecclesiam, quæ breui planctu quondam exitum huius beatissimi Martyris seminans, eius gloriam & patrociniū incessabili exaltatione metere non desinis. Verè igitur elucet corona aurea super caput eius, expressa signo sanctitatis, gloria honoris, & ope fortitudinis. Habetis, deuotissimi Auditores, præclara hæc beatissimi Protomartyris Stephani Elogia, quoad eius fieri potuit, simpliciter & breuiter explicata. Restat vt ad alteram concionis nostræ propositam partem, orationem conuertamus.

Acto: 2. v. 4.
 Patientia perse-
 uerans S. Ste-
 phani.

Acto: 8. v. 2.
 Psalm: 125. v. 6.

Secunda Pars.

BEatus Paulus Apostolus in prima sua ad Corinthios: Epistola, 1. Cor: 10. v. 6, postquam horrenda quædam exempla pœnarum populo olim Iudaico diuinitus inflictarum commemorasset, hæc demum subinfert verba: *Omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autē ad eruditionem & correctionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt.* Hac Applicatione mo-
 igitur regula, & hoc exemplo Apostoli, liceat mihi verba in thema-
 te, ex Euangelio proposita, sensu morali, Ciuitati & Regno huic no-
 stro, in quod verissimè fines sæculorum deuenerunt, applicare, &
 cum Christo dicere: *Polonia, Polonia, quæ occidit Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Quæ sententia
 (vt aliquam tractationis eius methodum constituamus) tria potissimum continet: Primū quidem exprobrationem Dei benefici-
 orum in ciuitatem illam Hierosolymorum, toties exhibiturum:
 Secundò, accusationem ingratitude, & obstinationis illius gen-
 tis, in beneficiis illis agnoscendis, & ad salutem suam conuertendis.
 Tertiò, denunciationem pœnarum, & exterminij, quod gentem il-
 lam in peccatis indurata, iusto Dei iudicio manebat. Quæ om-

Hac Applicatio mo-
 ralis verborum
 propositi the-
 matis, ad regnū
 Poloniae.

Matt: 23. v. 37.

Ordo dicendo-
 rum.

Beneficia Poloniarum diuinitus exhibita ab ipso exortu.

Deut: 32. & 6.

Deut: 32. & 10.

Antiqua Sarmatiae Barbaries graphicè depicta.

Dani: 4. & 30.

nia nos eodem (quantum fieri poterit) ordine, nostrae Reipub: quae in hac parte Hierosolyma parum videtur esse æquior, pro virili applicare conabimur. Tantum peto, ut aures vestras deuotas, æquas, H patientes, & attentas mihi præbeatis. Ne autem dum veritatem eam, quae ipsa nititur simplicitate, dico, odium cuiuspiam fortè incurram, rem non meis ipsis, sed ipsius Saluatoris nostri, cum Prophetis, & Apostolicis verbis, explicare studebo. Iam verò, ut proposita methodo, à beneficiis nostrae genti diuinitus exhibitis incipiam, ea tantum hinc commemorabo, quae Dominus ipse in hodierno Euangelio præcipue attingit: nimirum quae Rempub: illam Iudæorum per directores à Deo missos in bono statu constituebat, & quae demum inter se diuisam, ad vnitatem reuocabant. Primi generis præcipua, & maximè hac breuitate consideranda beneficia, Moyses in suo illo Israelitico populo, suis coloribus ad viuum nobis planè depinxit, quae nos quoque non ineptè nobis accommodabimus. Et primum quidem beneficium nostrae originis, his decantat verbis: *Nonne ipse est Dominus Deus, qui fecit, possedit, & creauit te?* Tunc enim te, ô Polonia, Deus quodam modo creauit, quando te ex barbara, neque tibi satis explorata, prima illa origine tua, per varios casus, per tot discrimina rerum eduxit: ut esles pars eius, populus & funiculus hæreditatis illius. Tunc te fecit, cum te ex vagis illis peregrinationum tuarum latebris, in hoc solo plano, pingui, fertili, temperato, & amæno constituit. Tunc verò te possedit, quando te ne cogitantem quidem, ex densissimis illis tuis ignorantie & idololatrie tenebris, ad lucem veritatis Euangelicæ, & Ecclesie Catholice gremium adsciuit. Secundum beneficium Propheta subinfert in hæc verba: *Inuenit te Dominus in terra deserta, in loco horroris, & vaste solitudinis: & constituit te super terram excelsam, ut comederes fructus agrorum, butyrum de armento, & lac de ouibus, cum adipe agnorum & tritici pinguisima medulla.* Memento, ô ingrata Sarmatia, dierum antiquorum; cogita generationes singulas: *interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi.* Recogita, inquam, primæuas illas tuas vastas, inuias, immò & inuisas hominibus solitudines, in quibus te primus ille tuus carnalis parès & conditor Lechus reliquerat. In quibus similem profectò miseriam & barbariem initio videris fuisse experta, in qualem olim (teste Daniele Propheta) superbissimus rex Nabuchodonosor iusto Dei iudicio deciderat, & quæ primis regnorum exordiis communis esse solet. Eiecta enim quodam modo eras ab hominibus, cum bestiis erat habitatio tua, fœnum tanquàm bos (hoc est cibos agrestes) comedebas;

comedebas; corpus tuum absq; domibus, rore cœli inquinabatur; coma tua vix vnquam detonsa, naturale defluuium, more aquilæ expectabat. Deniq; vngues tui non præcisi, aues potius vel feras, quam homines in te referebant. Ex qua infœlicitate & misera barbarie, ipse Dominus Deus & Pater tuus, tunc te extraxit, quando post regenerationem tui spiritualem, & adoptionem in filios cœlestis hæreditatis, Principes & gentes Christianas tibi per fœdera & affinitates constrinxit: quorum vtrumq; post modum causa & occasio tibi extitit, istius ciuilitatis, libertatis, & rerum ad victum pertinentium, & eius, qua vicinas gentes superasti, affluentia, quibus nunc infœlix in tui ipsius perniciem abuteris. Sed quid dicam de inimicis tuis? Illud profectò, quod loco tertij beneficiij in te diuini agnoscere debes: illud inquam, quod quondam Deus Regi Dauidi in memoriam reuocabat, inquit: *Ego te tuli de pascuis sequentem greges, & constitui te vt esses dux super populum meum: & fui tecum in omnibus, vbicunq; ambulasti firmans Regnum tuum: & occidi omnes inimicos à facie tua: & feci tibi nomen grande, iuxta nomen magnorum qui sunt in terra.* Recurre, ô Polonia, ad primorum gestorum tuorum annales, & considera, quantulæ fuerant ab initio vires & facultates tuæ, quanta verò vicissim erat hostium tuorum ferocia, & tibi longè impar potentia. Quæso abs te, quo ingenio, qua fortitudine, quibus facultatibus ac prædiis, iugum illorum læuissimum excussisti, & magna ex parte domina eorum effecta es? Omnino si grata & verax esse voles, dices cum Dauide: *Non in arcu meo speraui, nec gladius meus saluaui me: sed dextera Domini exaltauit, & præcinxit me hac virtute, vt edoceret manus ad prælium, & digitos meos ad bellum: aded, vt vnus ex me persequeretur mille, & duo fugarent decem millia: & sic eripuit me ex inimicis meis fortissimis, & ex illis qui oderunt me.* Insuper etiam, in Deo meo transgressa sum murum, ac possedi portas inimicorum meorum. Hæc autem omnia, qua pietate, & miseratione in te operatus est Dominus, pergit Diuinus ille Moyses in hunc modum enarrare: *Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit te & portauit in humero suis.* O immensam charitatem: ô pietatem insignem: ô solitudinem incomparabilem. Ecce tuam ô Polonia Aquilam, quæ vana quondam augurum tuorum superstitione, in Ducale tunc stemma usurpata, nunc non inanem, sed protectionis diuini veritatis conformem, expansarum alarum protectionem super te hucusq; continuat. Ex illo enim tempore, quo recepta fide Catholica, hoc diuini mysterij beneficium agnouisti, Dominus solus dux tuus fuit, & non erat tecum Deus alienus. Sed ô te miseram & infœlicem, quotan-

Hostes suos Polonia quomodo subiugauit.

2. Reg: 7. & 8.

Psal: 43. & 7.

Psal: 117. & 16.

Psal: 143. & 1.

Deut: 32. & 30.

Psal: 17. & 18.

Gene: 22. & 18.

Proteccio Poloniae aquila cõ-

parata.

Deut: 32. & 11.

Aquila stemma

Regni Poloniae,

protectionis di-

uinae symbolũ.

Deut: 32. & 12.

Ingratitudo tan-

torum benefici-

orum, per præ-

uaricationem.

- quo tandem ingratitude, & impietatis prolapsa es? Me profecto, qui caro & sanguis tuus sum, tædet dicere: edisserant igitur carne iam exuti, cœloq; redditi Prophetę, sic contra te inclamantes: *Audite cœli & terra: Filios (inquit Dominus) genuitui & exaltavi, ipsi verò spreverunt me: Filius honorat Patrem, & servus Dominum suum: Si ergo pater sum, ubi est honor meus? si Dominus ego sum, ubi est timor meus? Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui? Responde mihi: Nunquid redditur pro bono malum, quia fecerunt foveam animæ meæ? Dicetis fortasse: Quid fecimus, quid commissimus, in quo te despeximus? Respōdet Dominus per alium Prophetam: Duo mala fecit populus meus. Quænam verò sunt illa? Vidi (inquit per Davidem) iniquitatem & contradictionem in Civitate. Hi sunt illi duo cardines, in quibus omnis malorum, quę te, ô Polonia, conficiunt, lubricitas vertitur: Iniquitas enim facit, ut omnis generis flagitia & scelera, quę mundi malignitas vel cogitare potest maxima, tibi liceat perpetrare: Contradictio verò obstat, ne illud quidquid tandem est mali, integrum sit, recto iustitię tramite coercere. Quibus autem id armis molitur? Nobilitatis, & libertatis prætextu. Et ita, si recte iudices; nobilitas in infamiâ, libertas verò in tyrannidē, per extrema devia relabitur. Illa enim, quadam vitiorum veluti professione, virtutem quam tueri debebat opprimit; hæc verò ensē Magistratum, ad bonos à malis vindicandos diuinitus datum, in vaginam re-tundit, sicas verò sceleratissimorum civium ad innocētes opprimendos exerit. O insigne decus nobilitatis: O præclarū fructū libertatis. Sed pergamus utrumq; clariùs etiam explicare. Quid est iniquitas? Respōdet S. Ioannes: est peccatum. Quod est maximū peccatū? Respondet ipse Dominus: Infidelitas: & quę illius species est, hæresis. Ait enim: *Arguet Spiritus S. mundū de peccato, quia nō crediderūt in me: id est, de infidelitate, quę per Anthonomasiā, peccatū quasi maximū denominatur. Ecquid in hoc scelere deliquisti, ô Polonia? Nō erubescit hoc Moyses enarrare: Incrassatus est (inquit) dilectus meus, & recalcitrauit, incrassatus, inpinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suū, & recessit à Deo salutari suo. Prouocauerunt eum in diū alienū: noui recentēq; venerunt, quos non coluerunt patres eorum. Nota est etiam vulgo Metaphora, ab equo enutrito ducta, qui sessori suo contra durissima quęq; fræna solet recalcitra-re. Ego verò mea Polonia tibi parco, ne te brutis comparem, nec dum enim populo similis esse desisti: sed cui populo? Illi nimirum de quo dicit scriptura: *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere*: Nunquam enim, tam stupida vitulum illum conflatilem Lutherum adorasses, nisi te ille prius Cære & Baccho ad suam idololatriam**
- Isaia 1. § 66.
Malach. 1. § 6.
Michea 6. § 3.
Hier. 18. § 19.
Hier. 2. § 12.
Contradictio & iniquitas Poloniam subiungant.
Psal. 45. § 10.
Nobilitatis ac libertatis Polonica abusus.
Rom. 13. § 4.
Ioan. 3. § 4.
Ioan. 16. § 9.
Hæresis maximum peccatum Poloniam occupat.
Deut. 32. § 15.
Lutheri secta vitulus conflatilis, vacas absumptrices peperit.
Exod. 32. § 6.
1. Cor. 10. § 7.

latrariam dementasset. Sed quid dico vitulum? Gregem etiam vitulorum, nunc misera & incauta adoras: & quidem vaccarum illarum macrarum, quæ postquam crassiores illas boues, hoc est Hæreses priores deuorassent, nihilo factæ sunt, pastu tam opimo speciosiores. Deplorat hoc ipse Dominus per Prophetam sic dicens: *Quomodo facta est meretrix, Ciuitas fidelis.* Et alibi rursus: *In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso, tu prosternebaris meretrix. Secundum numerum enim Ciuitatum, immò domorum tuarum, sunt tibi Dij, ô Polonia.* *Circuite vias Hierusalem,* dicebat quondam alius Propheta. Ego verò quamuis non Propheta dico: Circuite, ô Poloni, vias orbis Christiani, immò totiùs orbis terrarum, & non inuenietis in omnibus, etiam maximè hæresi deuinctis nationibus, & prouinciis, tot, tam varias, atq; horrendas sectas, & blasphemias, quot, & quales ad hoc Regnum, quod legè, Regem, & maxima ex parte gregem, Catholicum habeat, ex omni Sathanica colluione, quasi extorres confluxerunt: adeò vt in illis enumerandis, & ab inuicem discernendis, principium quàm finem, in confutandis autem, finem temeritatis, quam principium veritatis, faciliùs sit inuenire. Hic est ille puteus abyssi Apocalypticus, cuius euomens fumos blasphemiarum, qui obscurant, ac inficiant, non solum cælum & sydera, hoc est Ecclesiam Christi sponsam, & sanctos eius amicos, sed ipsum quoq; Solem iustitiæ Christum Dominum, cuius sanctissimum nomen, inferorum etiam genibus sua maiestate formidabile, quibusdam tamen nouis in hoc Regno Antichristis, adeò cœpit esse inuisum, vt nil nisi merè humanum in eo spectadum contendant. O impietatem & blasphemiam flammis omnibus mundanis & infernalibus quantocyùs excipiendam. Sed quid de aliis peccatis & sceleribus tuis, ô Polonia, dicendum est? Illud quod Isaias Propheta deplorat: *Omne caput languidum, & omne cor merens: à planta pedis, vsque ad verticem capitis, non est sanitas in te.* Quæ autem potissimum scelera tibi lethales inducat languores, prudens hic prætereo: cùm ea longissimo tractatu in istis Comitibus, ex hoc loco satis superque fuerint nobis exprobrata. Illa tantum breuiter attingam, quæ Dauid Propheta, vltèrius in ciuitate illa iniqua & contradicente animaduertit, dicens: *Et in medio eius labor, & iniustitia.* Si quis enim rerum nostrarum ignarus, intueretur in hoc Regno tot, tantosq; iuris dicendi apparatus, tot & tantos labores, & sollicitudines, in tam vario & frequenti iudiciorum strepitu, & conuocatione, existimaret utiq; iustitiam plurimum in hac gente habere, nedum vigoris, sed etiam rigoris. Si tamen aures arrigas, experieris illud quod Dominus per

Genes: 41. 73.

Isaia 1. 7 21.

Hierem: 2. 7 20.

Amos 7. 7 14.

Hierem: 5. 7 1.

Hæresum & blasphemiarum lacuna Polonia.

Apoc: 9. 7 3.

Malach: 4. 7 2.

Philip: 2. 7 9.

Polonia peccatis inquinatissima.

Isaia 1. 7 6.

Psal: 54. 7 11.

Iustitiæ ratio in Polonia qualis.

- Isaia 5. & 7. Prophetam conqueritur: *Expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: in-*
 Psal: 18. & 5. *stítiam, & ecce clamor: adeo vt in omnem terram exeat sonus per ini-*
 Eccli 35. & 17. *stítiam, & vim oppressorum, & in fines Regni huius, verba eorum:*
 Genes: 4. & 10. *atq; in tot diuersis Regni huius prouinciis, non sint loquelę, neque*
sermones, quorum non audiantur querele eorum: sed & ipsi etiã
cœli, lachrymas ex maxillis pupillorum & viduarum, & sanguinẽ
profusum ex visceribus terre susceptum, vindictę diuinę repræsen-
tant. Vt autem breuiter concludam. In isto Regno, teste Prophe-
 Osee 4. & 2. *ta: Maledictum mendacium, furtum, adulterium, inundaauerunt, & sanguis sangui-*
nem tetigit. Videmus enim, cædes à Magistratibus ea quę par esset
seueritate non punitas, priuatis hostilitatibus, & homicidiis, in ter-
 Oppressio pau- *tiam, & quãdoq; in quartã generationẽ vindicari. Sed & ille clamor*
 perum Poloni- *silencio non est prætereundus, quem S. Iacobus talibus perstringit*
 am eorum Deo *verbis: Agite nunc, inquit, diuites, plorate ululantes in miseriu vestru, quæ eue-*
 accusat. *nient vobis. Diuitie vestra putrefactę sunt, & vestimenta vestra à tineis consumpta*
 Iacobi 5. & 1. *sunt: Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo illorum, in testimonium*
erit vobis, & manducabit carnes vestras tanquam ignis. Thesaurisastis vobis iram
in nouissimis diebus. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ
fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum, in aures Domini Sabaoth introiuit.
Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis. Ad-
duxistis & occidistis iustum, & non restitit vobis. Quis melius & clariùs quàm
 hic Apostolus, infimę plebeculę oppressionem, legibus etiam hu-
 ius Regni approbatam, depingere potuisset? Vtinam aurea hæc ver-
 ba expendatis, ac tandem sapiatis, Poloni, & istas (sicut & quasdam
 alias barbarum legum reliquias) ex vestro Legali codice tandem
 extirpetis; vt vel sic atrocissimam illam vindictam Dei, cœli &
 terrę basibus firmiorem certioremq; , possitis anteuertendo eua-
 dere. Deniq; subinfert Psalmista: in Ciuitatis illius peruerse plateis,
 non defecisse vsuram & dolum: quorum vtrumq; an nostram Poloniam
 afficiat deplorandum est potiùs quàm demonstrandum. Neq; enim
 Petrarcha dere- (vt quidam dicebat) habet Polonia tot laqueos venatorum, aucu-
 medio vtriusq; *pum, piscatorum, ad feras, volucres, & pisces capiendos, quot ha-*
 fortunæ. *bet & in dies comminiscitur dolos & fraudes, ad homines inuicem*
 Usuræ leges *decipiendos. Vsuram quoq; rectè dicit Propheta in hac ciuitate*
 exitiosa. *non defecisse, cùm non solum non puniatur, sed etiam publica le-*
ge, quæ ex tali quæstu censum publicu exigat, approbari videatur.
Caucant igitur eiusmodi leges condentes, vel exequentes, quomo-
do Anathema Diuinæ simul & Ecclesiasticę legis contra tales la-
tum euadant. Et hæc quidem de beneficiis, quæ Deus ipse per se
 huic

huic Regno & genti ab initio præstitit, & de illorum erga Diuinam suam bonitatem ingratitudine. Caterùm præsens Euangelium monet nos, vt ea quoq; cōmemoremus, quæ idem præpotens Deus per sua instrumenta, Sacerdotes nimirùm, eidem contulit. Ecce enim idem ille Pater, & creator tuus, ô Polonia, iam inde ab initio, *mittebat ad te Prophetas, sapiētes, & scribas*, hoc est doctissimos illos, iuxta & sanctissimos Episcopos, Doctores, prædicatores, & viros religiosos, qui te (extirpata tua idololatria) non solum in diuinę legis præceptis, probè erudierunt, atq; tot erectis templis, monasteriis, & scholis, veram tuam in Deum religionem propagauerunt: sed etiam sanctissimas leges ciuiles tibi conscripserunt, & maximam libertatum tuarum, quibus nunc contra illorum ordinē abuteris, partē, tibi impetrauerunt, ab illis tuis primis Ducibus & dominis hæreditariis, quorum in imperando voluntas, pro lege, & ratione, tibi constabat. Qui etiam pastores tui postmodum, (vt annales tui testātur) pro cōseruandis eisdem tuis libertatibus fortissimū murum eisdem principibus sese opponebant: & nunc fortasse opponerēt, si id res postulare, & nisi eos autoritate sua spoliasses. Cum tamen tot tantaq; bona Clerus tibi præstitisset, *propter quod horum, vñ eum nunc lapidare? Hæcine reddis illis popule stulte & inspiens? Vidit & hic Dominus iniquitatem & contradictionem in tua Ciuitate.* Iniquitas enim tua fecit, vt eisdem tuos Pastores, Ecclesiastica iurisdictione, diuinis & humanis legibus firmata, autoritate, debito honore, templis, redditibus, iuribus, & amplissimis & antiquissimis libertatibus, magna ex parte spoliare: Contradictio autem facit, ne illis contrā te repetundarum hoc nomine agere liceat. Agis profectò, sicut Dominus ipse prædixerat, inquit: *Non est seruus maior Domino. Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Si enim in viridi hoc faciunt, in arido quid fiet? Sicut igitur quidam filij tui peruiaces, priori monstro infernali confederationis, veram & Catholicam religionem, quantum in se est exterminare moluntur: Ita postmodum altero Compositiois occulto Syncretismo, illius seruos Sacerdotes, primùm quidē redditibus, ac iuribus, deinde etiā successiue statu, & vita ipsa, exuere satagunt. Hoc est illud pactum, quod Dominus viros illufiores, cum morte & inferno, in perniciem populi sui, conspirasse conqueritur. Quod eò demum tendit, vt religionis Catholicę exortes, illud Psalmistę declamare videantur: Exinanite, exinanite, vsq; ad fundamentum in ea.* Multi enim tanto in Clerum flagrant odio, vt non solum statum, sed etiam nomen & memoriam illius cupiant esse extincta. Quamuis autem &

Sacerdotibus
quàm ingrata
suo malo Polonia.

1. Cor: 4. § 11
2. Cor: 5. § 20.

Ioan: 10. § 32.
Psal: 54. § 10.

Cōfœderatio &
Compositio Po
loniæ quò tendat.

Ioan: 15. § 20.
Lucæ 23. § 30.

Isaia 28. § 35.
Psal: 136. § 7.

eruentarum cædium in sacerdotes non desint exempla, eò autem miserabiliora, quò nullam in legibus nostris pœnam peculiarem habeant præscriptam (quod Iudæis, Paganis, & bestiis, etiam non est denegatum) tamen sufficit illis interea temporis illud filiorum

Gene: 37. & 27. Iacob consilium, de Iosepho fratre sibi sine causa odioso, ad eum modum consultantium: *Non occidamus eum, caro enim nostra & frater noster est, sed venundemus eum Ismaelitù.* Ita & isti, cauerunt Clero sua Confœderatione, ne eum ferro, vel igni interimant: Compositione verò hoc agunt, vt eum seruitute sua & fame, quò diutius eò miserius, conficiant. Quæ enim maior seruitus, quàm *paleas negari, lateres mandari?* Ita hîc contributionem clero imperari: dominium verò & vsum liberum eorundem reddituum, ex quibus talis census lege adstruitur, denegari? Hæc autem omnia, nunquid non pactis cuiusdam venditionis sunt peracta? Res clara est, & sicut negari non potest, ita dissimulari non debet, leges contra clerû hætenus promulgatas, ex pacto Contributionis per ordinem Equestrem concessę, ortum plerunq; habuisse. Sed audiant quid contra tales Dominus: *Super tribus sceleribus (inquit) populi mei, & super quartum non conuertam* (hoc est, ex captiuitate vel interitu, non vindicabo) *illum: quia vendiderunt iustum pro argento.* O quæstum miserum: ô deplorandam vsuram: ô fœnus patrię exitiosum. Videant tandem & caueant isti cœci homines, ne aliquando ipsimet, iuxta Psalmistam, *diuendantur sine pretio, nec fiat multitudo in contumationibus eorum:* sicut acciderat Iudæis, qui quoniam Christum triginta argenteis æstimarant, factum est vt in vastatione Hierosolymę, triginta illorum, vnico distraherentur denario: quod tamen omen Deus à nostris longè auertat, eosq; potiùs ad correctionem reuocer. Sed vnde istis, obsecro, hoc plus quàm Vatinianum aduersus Clerum odium? Duas causas licuit mihi hac temporis breuitate, ex sacra pagina deprehendere. Altera est, qualem habebat profanus ille Esau, vt pium fratrem suum Iacob perpetuò persequeretur. Hæc autem erat duplex. Primam Apostolus ad rem nostram his applicat verbis: *Quemadmodum tunc is, qui natus erat secundum carnem, prosequetur eum, qui secundum spiritum: ita & nunc.* Eodem modo, quia nos Catholici, iuxta doctrinam Apostoli, in carne ambulantes in labore, ærumna, vigiliis multis, fame, siti, ieiuniis multis, & aliis plerisq; spiritualibus exercitiis nos ipsos mortificamus, aut saltem in tali mortificatione nos pro virili exerceamus: illi verò è conuerso salutem in sola fide constituentes, dum Curios simulant, & Bacchanalia viuūt, propterea nos tanquam hypocritas,

pocritas, gratiam & fidem Christi operibus nostris euacuantes, odio prosequuntur. Aliam similiter odij sui rationem, ab exemplo eiusdem Esau videntur esse mutuati. Ille enim perpetuam contra fratrem gerebat hostilitatem, quòd sibi venditam prius pro vnica esca benedictionem paternam, prudenter præripuisset. Ita isti, succensent nobis quòd benedictionis diuinæ vnitas & charitas, quam illi pro vnica coctione rufa, hoc est pro voluptuosa curiositate vendiderunt, penes nos in Catholica Ecclesia remanserit: illis verò obuenerit illa maledictio per Iacob sic denuntiata: *Maledictus furor illorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura: diuidam & dispergam eos.* Sed expendite, quàm aptè & illa vindictæ ratio, nostris hisce temporibus respondeat. Dicebat enim Esau: *Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob.* Ita & isti, in communi illo Interregni luctu, post vltimum veluti Regni istius parentem Sigismundum secundum, Confœderationis & Compositionis exitiale telum, contra Deum eiusq; ministros Sacerdotes fabricauerunt, atq; exacuerunt: & post modum pium Regem modernum, in hac sua impia pacta iurare coegerunt. Altera causa eorum odij, adduci potest, ab exemplo impij regis Achab. Qui cum vineam palatio suo adiacentem, per quosdam (fortasse Compositionis) tractatus, à ciue sibi subdito Naboth obtinere non posset, tandem doloso impie vxoris Iesabelis cõsilio, ciuem illum per calumniam blasphemie in Deum eiusq; magistratum insinulatum, prius vita, & sic vinea etiam ipsa priuauit. Ita profectò nunc dici potest illud S. Iacobi: *Vnde lites & bella in vobis, nisi ex concupiscentiis vestris?* Illi siquidem qui statum Ecclesiasticum persequuntur, non paruam exinde contra illum odij ansam trahunt, quòd templa, villæ, domus, agri, & alij redditus Ecclesiasticorum, bonis illorum adhæreant: Et ita Sacerdoti nusquam in terra relinquitur per eos locus. *Omnem siquidem terram, quam calcas pes eorum, suam esse cuperent.* Contra quos sic iam pridem proclamauit Isaias: *Ve qui coniugitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, vsq; ad terminum loci. Nunquid habitabitis vos soli in medio terræ?* Merito etiam talibus quadrat illa Domini contra Achabum quærela: *Occidisti, insuper & possedisti.* Non enim satis habent tales, quòd tam implacabili odio (teste S. Ioanne) fratres suos (idololatriæ prius & turbationis Reipub: insinulatos) occidat: nunc etiam bonis illorum, per fas & nefas occupandis, inhient. Quid verò ad hæc Dominus: *Ecce, inquit, relinquetur vobis domus vestra deserta.* Obseruauerunt sagacissimi vetustatis indagatores, Respublicas quingentesimo, vel septingentesimo non completo à suis primordiis anno, inter-

Gen: 25. & 30.

Gen: 49. & 7.

Gen: 27. & 41.

2. Reg: 21.

Iacob: 4. & 1.

Deut: 11. & 24.

Iosue 1. & 3.

Isaia 5. & 8.

3. Reg: 21. & 19.

1. Ioan: 13. & 15.

Signa interitus

Regnorum, Po-

loniæ merito

suspecta.

Xenophon lib:

2. rerum Græca-

rum.

Flavius in Caio

Cæsare.

Peucerus de di-
uinationum ge-
neribus.Hæresum im-
punitate sequi-
tur Regnorum
euerſio.

Iſaia 1. & 5.

Iudit 5. & 17.

Matt; 23. & 38.

1. Reg; 8. & 7.

Malac; 3. & 8.

Decimas Eccle-
ſiæ negare quã-
ſum nefas,In decimis quo
modo conſigit
Deum gens to-
ta etiam fidelis.
Malac; 3. & 9.

no interitui, vel certè periculofæ mutationi, fuiſſe vt plurimùm obnoxias; quod illi fatali cuidam reuolutioni tribuebant: nos autem voluntati diuinę omnia gubernanti, propter conſummata tot ſæculis hominum ſcelera adſcribimus. Præter hoc autem complura ſigna ſunt, quæ talem Poloniæ noſtrę caſum non obſcurè portendant. In quibus recensendis, cùm tempus ipſum nos deficiat: ſatis ſit obiter commemorare, vltimum ferè & certiffimum ſignū euerſionis Regnorum, vel Ciuitatum fuiſſe, violationem, & profanationem auitæ religionis, & Eccleſiaſtici ordinis oppreſſionem. Quod ita eſſe fatebitur, qui eorum populorum quos Turcarum tyrannus occupauit, annales euoluerit. Idipſum Dominus per Iſaiam atteſtatur dicens: *Super quo percutiam vos vltra, addentes prauaricationem?* hoc eſt, negationem verę in Deum religionis, aliis ſcleribus ſuperaddentes? Et alibi de populo Dei ſic dictum eſſe legimus: *Non fuit qui inſultaret populo iſti, niſi quando receſſit à cultura Dei ſui. Quoties autem præter ipſum Deum ſuum, alterum coluerunt, dati ſunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium.* At nihil dici ad eam rem clariùs potuit, quàm quod in hoc Euāgelio dicitur, horrendam illam Hieroſolymę vaſtationem, ob perſecutionem Prophetarum potiſſimùm contigiſſe. Quod in veteri lege Deus ipſe conteſtabatur, quando dicebat Samueli Prophetæ: *Non te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos: ſicut enim dereliquerunt me, & ſeruiunt diis alienis, ſic faciunt etiam tibi.* (poſtulando videlicet regem ſæcularem) Confirmat Deus hoc ipſum ampliùs, ſic cum talibus expoſtulans per alium Prophetam: *Si affliget homo Deum: quia vos conſigitis me. Et dixiſtis: In quo conſigitis te? In decimis & primitiis: & in penuria vos maledicti eſtis, & me vos conſigitis gens tota. Inſerte omnem decimam in horreum, vt ſit cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc, dicit Dominus: Si non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem, vſq; ad abundantiam: & increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructus terræ vestræ: nec erit ſterilis vinea in agro, & vos benedicent omnes gentes: eritis enim vos terra deſiderabilis, dicit Dominus exercituum.* In quibus verbis tria maximè eſſent conſideranda curioſis illis ſcripturę ſcrutatoribus, qui contrà tam manifeſtam Dei querelam, ſumma vi & contentione, Clericorum decimas diuino & humano iure nitentes, oppugnant & rapiunt. Primum quidem eſt, quòd tanta Dei & Eccleſiæ eius iniuria fiat, à tota gente, hoc eſt, non per Magiſtratum legitimum, qui in tuendis libertatibus & iuribus, perſonas non accipit, ſed tumultuariè per plebem, vel potiùs aliquos qui ſibi vſurpant nomen veluti Tribunitium, & poteſtatem totius plebis, in pluribus etiam præter & contra plebis ipſius intentionem,

tentionem, & voluntatem. Configit profecto Deum in decimis gens tota. Mirum est enim, complures feruentiores Catholicorum non solum proprio, sed suorum etiam Palatinatum nomine, in publicis Conuentibus, Confederationem quidem qua religio promiscua inducitur, eane & angue peius execrari, & profligare: Compositionis verò alteram non dissimilem priori laruam, nedum tolerare, sed æquè cum hostibus religionis promouere, vel in illa tollenda conuiuere: quasi non vtrobiq; tam religioni, quàm patrimonio Christi, aperta vis inferatur. Quibus propterea rectè accòmmodari poterit illud dictum Patriarchæ Isaac: *Vox quidem vox Iacob est: manus autem, manus Esau.* Videas enim plerosq; Ecclesiæ & religioni Catholicæ infensissimos hæreticos, in iure decimarum, & redituum Ecclesiæ, satis æquos Clero se præbere: eiusmodi verò, quarum pars magna est, Catholicos, istam iustitiam saltem Pharisaicam reddendi decimas de omnibus quæ possident, detrectari. Secundò aduertendum hic est, benedictionem diuinam promitti illis, qui iustè præstant decimas, vel redditus Ecclesiasticos, vt sit cibus in domo Domini illius ministris: ex opposito verò maledictionem execrabilem incuti iis, qui eas denegent, vel quod magis flagitiosum est, vi oppugnent, & rapiant. Primæ partis habemus singulare exemplum in populo Israelitico; qui cum aliquando de decimis & primitiis sacerdotibus secundum legem reddendis, aliquid subtraxisset, factum est maledictione diuina vt breui tempore propter tempestates aëris, & alias œconomicæ rei incommoditates, ad extremam ferè deuenirent sterilitatem, atq; egestatem. Postquam verò edicto religiosissimi Regis Ezechia, tales redditus ex integro præstari cœperunt, mirum dictu quanta illis subito fertilitas & abundantia rediisset: vt Regi suo de tanta affluentia sciscitanti responderent. *Ex quo cœperunt offerri primitia in domo Domini, comedimus & saturati sumus, & remanserunt plurima: eò quòd benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum verò copia est ista quam cernis.* Præcepit igitur Ezechias vt præpararent horrea in domo Domini. Sed & eius rei clarissimum elucet exemplum in piis maioribus nostris. Quamuis enim inter densissimas illas syluas, minùs agrorum colerent, & rem familiarem, propter assiduam militiæ professionem, non tanto studio & assiduitate administrarent: emporia etiam & mercaturas tam frequentes non haberent, sicut hac nostra ætate: immò verò plurimos sumptus erogarent, tum in ædificanda, & dotanda templa, monasteria, scholas, vrbes, arces, aliaq; publica, priuataq; ædificia, tum ad onera bellorum, quæ illis

Catholicorum
multorū in Po-
lonia, vox Iacob
manus autem
Esau.

Gene: 27. § 22.

Decimarū red-
ditarum vel ne-
gatarum præmia
diuersa.

2. Paralip.

Polonia ex qua
stu Ecclesiæ &
Reip: facta pau-
perior.

quæ illis ferè erant continua: Tamen tanta omnium rerum erat eis affluentia, vt thesauros non solum posteritati copiosos, sed etiam occultos terræ mandatos, relinquerent. Nunc prorsus contrarium euenit. Nihil enim ferè in Polonia ampliùs agitur, nisi opes & diuitiæ, per fas & nefas conquiruntur: tanta tamen illarum est penuria, vt nedum thesauros in terram à quopiam defodi reperia, vt etiam non solum ex terra nouæ subinde effodiantur opes, irritamenta malorum, sed ex templis etiam, & aris spoliatis, & ex alienis regionibus, nouo quodam, & Polonis antehac inusitato, & inuiso mercandi genere, importati non sufficiant: plena autem omnia reperia aris alieni: & verè alieni. vterq; enim, & ille qui mutuum suggessit, & qui acceptum digessit, ab illo alienissimus est. Quæ verò huius maledictionis causa? explicat ipse Dominus, sic per eundem Prophetam dicens: *Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini edificandæ. Et factum est verbum Domini in manu Aggei Propheta dicens: Nunquid tempus vobis est, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista est deserta? Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: ponite corda vestra super vias vestras. Seminaſti multum, & intulisti parum: comediſti, & non eſti saturati: bibiſti, & non eſti inebriati: operuiſti vos, & non eſti calefacti: & qui mercedes congregauit, miſit eas in ſaculum pertuſum &c. Et rursus paulò post: Reſpexiſti (inquit) ad amplius, & ecce factum eſt minus: & intulisti in domum meam, & exuſtaui illud. Quam ob cauſam dicit Dominus exercituum: Quia domus mea deſerta eſt, & vos feſtiſtaſti vnusquiſq; in domum ſuam. Propter hoc prohibiti ſunt cœli, ne darent rorem ſuum, & terra prohibita eſt, ne daret germen ſuum: & vocaui ſiccitatem ſuper terram & ſuper montes, & ſuper triticum, & ſuper vinum, & ſuper oleum, & quacūq; proſert humus, & ſuper homines, & ſuper iumenta, & ſuper omnem laborem manuum.*

Tertiò hîc obſeruandum eſt: ſtudium hoc tollendi, & minuendi decimas, ipſum Deum afficere iniuria, & quidem tanta, vt Deum quaſi affligat, vel quod maius eſt nefas, conſigat. Quis hoc vnquam Euangelicorum (vt ipſi ſeſe vocant) credidiſſet, niſi tam aperta exprimeret ſcriptura? Quid olim durius Ægypti ſeruitute, in quam nobiliſſimos quoſq; eius incolas, famis oppreſſione fuiſſe redactos, ſacra ſcriptura memorat? Sacerdotum tamen, quamuis gentilium ſtatus, cum omnibus bonis, ab eâ reſertur fuiſſe exemptus: inſuper etiam ex Regis ærario, per totam illam famis cladem ſuſtentatus. In Polonia verò poſſunt Sacerdotes conqueri, cum miſeris illis captiuis ſic eiulantibus: *Ægypto dedimus manus, vt ſaturaremur panibus. Præreptis enim decimis, & aliis cenſibus, qui tranquillioſiorem victû Sacerdotibus ſubminiſtrabant, in iis etiam, quæ propriis laboribus conqui-*

Interregna que-
ſtuaria intellige.

Aggei 1. & 2.

Decimarum ra-
ptus quàm De-
um afficiat.

Gene: 47. & 22.

Thren: 5. & 6.

conquirunt, ab aduersariis per rapinas, & expoliationes tuti esse non possunt: *Deus autem* (inquit ipse Dominus) *non faciet vindictam servorum suorum clamantiū ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? dico quod cito faciet vindictam eorum.* Iam verò qualem? quæ nimirum ab Isaia in hunc describitur modum: *Vae qui prædatis, nonne & ipse prædaberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris? Cum consummaueris depredationē, depredaberis: cū fatigatus desieris contemnere, contemneris.* Hæc Propheta. Nonne ita vobiscum agitur Poloni? Viluerunt militibus Sacerdotes, viluerunt barbaris hostibus milites: deprædati sunt decimis suis Sacerdotes: decima & rapina, crebro, & impune incurrentibus Scythis vel Cozachis, fiunt ipsi deprædatores: quod etiam olim diuus præmonuerat Augustinus. Iam verò frama Mahumetica, quam pridem metuebatis Poloni, propè confedit in finibus vestris. Nam secundum diuini Moyſis præſagium: iam antè ad extremam vindictam adesse festinabant tempora: sed Dominus distulerat propter iram inimicorum, ne fortè dixissent: *Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia.* Quemadmodum enim hominem iam iam moriturum, diuino beneficio, solet vis morbi aliquantis per remittere, vt si sapit, exitum suum interim disponat; ita & vobis, dum salus Reip: nunc maximè periclitaretur, præter (dixerim & contra) intentionem vestram, dedit Deus Regem quasi cœlo delapsum, qui (si ullus alius inter mortales) vellet & sciret vos cum Dei (quod eum apertè comitatur) auxilio, ab interitu vindicare. Sed peccatum vestrum aded ad vindictam consummatum est, vt aliqui tanquam cœci ac indurati Sodomitæ, fores interdiu palpantes, ipsum etiam secum per vim ad interitum protrahant. *Adhuc igitur modicum vobis, ô Poloni, lumen est: dum lucem habetis, ambulante in ea, ne vos ingruentes tenebra apprehendant.* Ecce enim Comitia ista apposita sunt vobis, aut in citam & præcipitem ruinam, vel (quod vobis Deus concedat) in resurrectionem. Sed quorsum ego vobis ista, quæ toties surdas, & incircumcisas aures, & corda, obliuionum præterierunt, immò etiam deteriores effecerunt? Igitur illud Spiritus Domini, quod quondam Daniele Prophetam, etiam me inuitum compellit dicere: *Vade Daniel, quia clausi sunt, signatiq; sermones* *usq; ad præſinitum tempus. Eligentur & dealbuntur, & quasi ignis probabuntur multi, & impie agent impij: porrò docti intelligent.* Hoc Danielis mysterio nostra hæc ad vos exhortatio conclusa esto & consignata. Cæterum præ festinatione omiseram penè, deuoti Auditores, illam beneficiorum erga nos Dei partem, quæ in congreganda confusione, huic nostræ Reipub: toties nobis fuerunt exhibita: Sufficiat igitur extrema hac temporis iam elapsi penuria, ea saltem attingere, quæ

Lucæ 18. & 61

Isaia 33. & 1.
Rapina in Polonia vindicatur depredatione.Aug: hom: 48.
& serm: 219. de Tempore.
Deut: 32. & 35.

Simile agonizantis Reipub.

Stephani Bathoræi Regis dotes eximie, earumq; oppressio.

Gene: 15. & 16.
Gene: 19. & 11.

Ioan: 12. & 35.

Lucæ 2. & 34.

Acto: 7. & 51.

Dan: 12. & 4.

Beneficia Dei Interregnis Polonia collata.

proximis Interregnis & Comitibus, recentiore apud vos possunt retinere memoriam. Cum enim tu, ô Polonia, ipsamet iniquitatis tuæ mole, præceps in exterminium rueres: quoties te Dominus Deus, & Pater tuus, ab extremo iam interitus gradu vindicauit? quoties te, & filios tuos, sicut gallina sub alas pullos suos, miserè & perditè dispersam reduxit, & congregauit? Recolite quotquot adfueris Poloni, fortunæ vestræ vicem, quam in proximis Interregnis fueratis experti. Idem enim commune vestrum omen erat, ex per vicos, & plateas declamata deplorataq; querela, Remp: vestram cum vno Rege Sigismundo Augusto diem extremum obuisse: cum altero verò Henrico, sedem suam deseruisse & amisisse. Iam verò in ipso Interregnorū curriculo, quæ nam alia rerū facies inter vos cernebatur, ab illa quâ Apostolus sic in se ipso quondam depinxerat?

2. Cor. II. § 26. *Foris, inquit, pugna, intus timores. Erant enim vobis parata pericula in ciuitate, pericula in solitudine, pericula in mari, pericula ex gentibus, pericula ex genere, pericula ex falsis fratribus, præter illa quæ extrinsecus accidebant.* Ex quibus tot, tantis, tamq; diuturnis ærumnis, ac fortunæ procellis, quod tandem ad tam felicem, in quo nunc statis, portum appuleritis, non vestris (credite mihi) conturbatis remis, sed singularis diuinæ clementiæ expeditissimis velis, tribuendum est. In quo tamen, ea vos conditione substituisse mementote, vt ni citò resipueritis, in hoc etiam

Comitia Polonorum qualia.

1. Cor. II. § 17.

sed Apostoli verbis proferam sententiam. Et dico: In hoc non laudo vos, quod non in melius, sed in deterius conuenitis. Viginti iam propemodum anni sunt, ex quo ego vestris hisce, Poloni, publicis Conuentionibus, & consultationibus interesse cœpi. Per quod totum tempus, memini annua ferè vobis, interdum etiam semestria, intercessisse Comitia: adeò vt aliquando magnus quidam summi Monarchæ Christiani Orator, nostrâ Poloniam, morbo Comitiali laborare festiuè dicitaret. Ea tamen quantum Reip: emolumentum attulerint, vt aliorum

Cardinalis Comendorum Orationem Sedis Apostolicæ intellige.

Pax & iustitia quam floreat in Polonia.

sibi, ita meum mihi met liberum esto iudicium. Nō periclitor dicere, ea de quibus tot congressus, & deliberationes, immò contentiones etiam, hucusq; suscepistis, publica negotia, (paucis exceptis) in deteriori & periculosiori statu esse nunc constituta, quam cum à vobis ista curiositate tractari cœpta fuissent. Tempus omnino nō patitur singula hic enumerare. Sed duo sunt potissima, in quibus tanquam in cardinibus, vestræ istæ consultationes versantur: videlicet, pacis con-

pacis cōseruatio, & iuris vindicatio: pacis quidē externe, per arma & militiā, pacis verò interne, per leges & iustitiā. Primæ pacis fructū vestris ex consiliis eum cernimus, quem olim deplorabat Propheta in hæc verba: *Expectauimus pacem, & non erat, bonum tempus medela, & ecce formido.* Quam sententiam comprobendam & verificandam, Russis, Podoliis, & Volhiniis per Tartaros vastatis, vel mirū in modū cōturbatis, relinquo. Alterius pacis interne, per leges & iustitiā, edisserat nobis fructum Isaïas his verbis: *Non est, inquit, qui inuocet iustitiā, nec est qui iudicet verè: sed confidunt in nihili, & loquuntur vanitates: conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem. Oua asspidum ruperunt, & telas araneorum texuerunt: qui comederit de ouis eorum morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum. Tele eorum non erunt in vestimentum, neq; operientur in operibus suis: opera illorum, opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum.* Hæc Isaïas, Si quis vestras has recentiores Constitutiones ad vnguem examinet, & cum vetustioribus, tum scriptis, tum longo vſu approbatis legibus conferat, fatebitur nihil veriùs & aptiùs de illis dici potuisse, quàm quod hîc refert Propheta. Pleraq; enim illarum legum nouarum, non ex publico & maturo consilio, sed tumultuariè, & temerè conditæ fuerunt. In particularibus enim Conuentibus, per factiosa plebiscita conceperant dolorem, & tanquam oua aspidum, dissidiorum venenum lentè instillabant: Exinde verò in generalibus Comititiis, per odia, & sediciosas cōtentiones, pepererūt iniquitatem, & tanquam in Regulum enata, aspectu etiam ipso inficiebant. Nec minus telis arancorum, similes extiterunt. Nam & sæpiùs pro vnus duntaxat aranei latenti quadam cellula erant contextæ: & (iuxta mentem Anaxagoræ) scarabæis omnibus peruiæ, solis mufcis miseris tenaces. Sed pergamus audire Apostolum ad nostra hæc Comititia vltteriùs in spiritu alludentem: *Conuenientibus, inquit, vobis in vnum, iam non est, (liceat mihi sic applicare.) Comititia publica pertractare: vnusquisq; enim sua negotia præsumit ad peragendum: & alius quidem fortuna affluente ebrius tumultuatur, alius verò famelicus, eum tolerare cogitur.* Negabitis hæc vera esse, Poloni? Libenter me deceptum, vel etiam mentitum esse fatebor, si mihi diuersum etiam istorum Comitiorum fructum ostenderitis. Sed quid hucusq; actum est? Credo vos expectasse, vt hoc vobis ex hodierna Epistola in Ecclesia decanta-

Hier: 8. & 15.

Leges iniquæ
suis coloribus
depictæ.

Isaia 59. & 4.

Comitiorum &
Cōstitutionum
Polonicarum
idæa.

1. Cor: 11. & 20.

Stephani Regis
Comitiale mar-
tyrium.
Acto: 6. & 8.
Libertinorum
Synagoga Co-
miatialis.

Iob 32. v. 2.

Purgatio au-
thoris,

2. Cor: 2. v. 11.

1. Cor: 4. v. 14.

Prou: 27. v. 6.

Galat: 4. v. 19.

1. Cor: 9. v. 15.

Pia exhortatio
ad fideles.

Philip: 2. v. 1.

merita (quę externi populi admirantur & exosculantur) & eorum continuandorum saluberrima consilia , vanis & imperitis (ne quid deterius dicam) sermonibus inuoluere , & contentionibus intricare non erubescunt . Sed à talibus amplius exaggerandis me ipsum cum tempore reuoco . Nam & in iis , quę dixi : *Si* (iuxta Apostolũ) *insipiens factus sum , vos me coęgistis* : non dico vos soli qui hæc auditis , sed quorum in hac Comitiali corona , nisi eam Sathanas in tot Synagogas discerpisset , personas representatis . Hæc autem omnia (vt verbis Apostoli utar) *non vt vos confundam dico , sed vt filios charissimos moneo . Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo , sed non multos patres . Multum interest , charissimi , quo aliquid dicatur animo , & in quem finem . Meliora sunt enim* (inquit Salomon) *vulnera diligentis , quam fraudulenta oscula odientis* . Non est dubium quin hîc plurimos habeatis susurrones & corycæos , qui dicta & acta , gesta q; vestra diligenter notât , traducunt , & ad exterarum hostiles nationes etiam quandoq; effusiùs præscribunt , magna cū ignominia generis nostri , & Reipub : periculo . Non hoc meũ est in his dicendis propositũ , non ea intentio : *non vt confundam vos hæc dico : sed vt filios charissimos moneo .* Ego enim (dico in persona vestrorum pastorum) ego per Euangelium vos in Christo Iesu genui . Sed quid dico genui : Potiùs dicam cū eodem Apostolo : *Filioli mei , quos iterum parturio , donec formetur Christus in vobis .* Ignoscite mihi igitur quæso , ignoscite . *Va enim mihi nisi euangelizauero .* Alioqui si ex hac Cathedra vobis mentiar , quando verũ dicam ? Reliquũ est igitur , vt vos pro Contionis huius colophone alloquar verbis , quibus olim idẽ Apostolus Paulus suos Philippenfes cõpellabat , inquit : *Si quę consolatio in Christo , si quod solatiũ charitatis , si quę societas spiritus , si quę viscera miserationis* (vestri ipsorum , & deploratę huius patrię vestrę) *implete* (ô Poloni) *gaudium & desiderium meũ , vt idem sapiatis : eandẽ charitatem habeatis , vna nimes id ipsum sentientes : nihil per contentionẽ , nihil per inanem gloriam , sed in humilitate , superiores sibi inuicẽ arbitrantur : non quę sua sunt singuli considerantes , sed ea quę aliorum .* Quam animi moderationẽ , quam humilitatẽ , quam patientiã , vt vobis author & dator ille pacis & charitatis præpotens Deus , per intercessionẽ beatissimi Protomartyris Stephani largiatur , eũ supplices per hodiernã precationis formulã exorate dicentes : Da nobis , quæsumus Domine , imitari quod colimus , vt discamus & inimicos diligere : quia eius Natalitia celebramus , qui nouit etiam pro suis persecutoribus exorare , Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum , qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus , per omnia sæcula sæculorum . AMEN .

LOCORVM SACRÆ SCRIPTV- RÆ CITATORVM ET MAGNA EX PARTE explicatorum, Index accuratissimus.

Ex Genesi.

Genesis 1. 1. In principio Deus creauit
cælum & terram &c. 45. 66.
Genes: 1 2. Dixit Deus: fiat lux 100.
Genes: 1 14 Luminaria sint vobis in signa &
tempora 230. 236.
Genes: 1 16 Luminare maius præest diei, mi-
nus nocti 233.
Genes: 1 26 Faciamus hominem ad imaginẽ
& similitudinem nostram 61. 88. 114.
Genes: 2 7. Factus est homo in animam vi-
uentem 68.
Genes: 2 15. Posuit hominem in paradiso vt
operaretur 150.
Gen: 2 17 & 3 19. Morte morieris, in pul-
uerem reuerteris 66.
Genes: 2 19. Omne quod vocatum est ab A-
dam, est nomen eius 177.
Genes: 2 23. Hoc nunc os ex ossibus meis
68. 131. 146.
Genes: 2 24. Relinquet homo patrem & ma-
trem, & adhærebit vxori 68.
Genes: 3 5. Nequaquam moriemini 148.
Genes: 3 7. Cum cognouissent se nudos 61.
Genes: 3 15. Ipsa (vel ipsum) conteret ca-
put tuum 225.
Genes: 3 16. Multiplicabo ærumnas tuas &
conceptus 14.
Genes: 3 29. Ecce Adam quasi vnus ex no-
bis 107. 131.
Genes: 4 1. Possedi hominem per Deum 49.
Genes: 4 6. Quare iratus es, & concidit fa-
cies tua 199.
Genes: 6 3. Non permanebit Spiritus meus
in homine, quia caro est 78.
Genes: 6 5. Cogitatio cordis humani inten-
ta est ad ad malum 95.
Genes: 12 1. Egredere de terra tua & de do-
mo patris tui 154.
Genes: 14 9. Quatuor reges contra quinque
reges 227.
Genes: 15 9. Sume tibi vaccam triennẽ 154.
Genes: 17 10. Omnis masculus circumcide-
tur in vobis 154. 156.
Genes: 17 14. Anima cuius præputium non
fuerit circumcisum, peribit 159. 174.
Gen: 17 16. Abram, vocaberis Abraham 181.

Genes: 18. Trinitatis apparitio Abrahamæ fa-
cta & Incarnationis typus 108. 165.
Genes: 18 11. Risum mihi fecit Dñus 15. 109.
Gen: 18 14. Veni ad te vita comite 108. 165.
Genes: 22 17. Multiplicabo semen tuum, vt
stellas & arenam 258.
Genes: 25 5. Filiis concubinarum largitus
est munera Abraham 224.
Genes: 27 22. Iacob non cognouit filium
præsentem 258.
Genes: 27 & 22. Vox quidem Iacob est, manus
autem Esau 289.
Gen: 27 41. Venient dies luctus patris mei, &
occidam Iacob 286.
Gen: 27 42. Esau minatur vt occidat te 285.
Gen: 28 12. Scalæ Iacob mysteria 85.
Genes: 32 28. Non vocaberis Iacob, sed Isra-
el 182.
Gen: 32 29. Quid quaris nomen meum, quod
est mirabile? 99. 119. 188.
Genes: 34. Dinæ historia incarnationi appli-
cata 164.
Genes: 37 27. Non occidamus eum, sed ve-
nundemus 285.
Genes: 47 22. Aegyptus subiecta Pharaoni
præter terram Sacerdotum 289.
Genes: 49 7. Maledictus furor eorum, quia
pertinax 286.
Gen: 49 9. Accubans dormiuit vt leo 223.
Gen: 49 10. Non auferetur sceptrum à Iuda,
donec veniat qui mittendus est 24. 258.

Ex Exodo.

Exodi 1 16. Pharaeo iussit masculos Iudæo-
rum suffocari 156.
Exod: 3 3. Rubus ardebat nec cõburebat 130.
Exodi 3 14. Ego sum qui sum: qui est, misit
me 74. 89.
Exo: 4 22. Filius meus primogenitus Israel 27.
Exodi 4 25. Tulit Sephora acutissimam pe-
tram, & circumcidit filium 156. 168.
Exo: 4 25. Sponsus sanguinũ tu es mihi 156.
Exodi 5 6. Lateres mandantur, paleæ ne-
gantur 285.
Exodi 8. Deus superbix Pharaonis vilissima
insecta obijcit 258.
P p Exodi

Exodi 12 § 11. Phasē enim, id est transitus Domini est 33.
 Exodi 12 § 12 & 29. Transiens Angelus, vel Dominus, percussit primogenita 27. 33.
 Exo: 12 § 45. Nō comeder ex eo alienigena 156
 Exodi 13 § 2. Sanctifica mihi omne primogenitum 27.
 Exodi 15 § 21. Dominus præcedebat Israel in columna nubis & ignis 34.
 Exodi 14 § 13. Aegyptios quos videtis, in sempternum non videbitis 169.
 Exodi 19 § 5. Eritis mihi regnum sacerdotale, gens sancta 199.
 Exodi 23 § 15. Non apparebis in conspectu meo vacuus 251.
 Exodi 23 § 20. Ego mitto Angelum qui præcedat & custodiat te 183.
 Exodi 23 § 21. Est enim nomen meū in illo 184.
 Exod: 25 § 12. Ambulabo inter vos, & ero Deus vester 117.
 Exodi 32 § 6. Sedit populus manducare, & surrexerunt ludere 251.
 Exodi 33 § 20. In transitu posteriora mea videbis 133.
 Ex: 33 § 20. Nō videbit me homo, & viuet 276.
 Exodi 34 § 20. Primogenitum asini redimes oue 20.

Ex Levitico.

Leuit: 11 § 5. Omne quod habet diuisam vngulam offeretis 20.
 Leuit: 26 § 10. Comedetis vetustissima veterum 116.
 Leuit: 26 § 11. Ponam tabernaculum meum in medio vestri 116. 198.

Ex Numeris.

Numeri 12 § 6. Moyse non per visionem, sed palam videt Dominum 276.
 Num: 17 § 8. Virga subito floruit 130.
 Num: 22 § 31. Balaam per asinā eruditus 234.
 Num: 24 § 13. Non potero præterire sermonem Domini 14.
 Num: 24 § 15. Dixit homo cuius obthuratus est oculus 222.
 Num: 24 § 16. Qui nouit doctrinam altissimā, & visiones omnipotentis videt 223.
 Num: 24 § 17. Videbo eum sed non modo, & non prope 98. 222. 255.
 Num: 24 § 17. Orietur stella ex Iacob 222.
 230. 245. 255.
 Num: 24 § 25. Hec quis viuet, quando ista faciet Deus 222. 223.

Ex Deuteronomio.

Deut: 4 § 24. Deus ignis consumens est 135.
 Deut: 10 § 14. En Domini Dei tui cœli est &c. tamen patribus tuis conglutinator est 176.
 Deut: 10 § 16. Circumcidite præputium cordis vestri 167.
 Deut: 10 § 22. In 70. animabus descenderunt patres tui in Aegyptum 176.
 Deut: 11 § 24. Omnis locus quem calcauerit pes, vester erit 286.
 Deut: 18 § 15. Prophetam de gente tua suscitabit tibi Dominus 152.
 Deut: 30 § 6. Diligas Dominum Deum tuum &c. ipse enim est vita tua 53.
 Deut: 30 § 6. Circumcidet Dominus cor tuum & seminis tui 168.
 Deut: 32 § 6. Nonne ipse Deus qui fecit, creauit & possedit te 49. 279.
 Deut: 32 § 8. Iacob funiculus hereditatis eius 155.
 Deut: 32 § 10. Inuenit te Dominus in terra deserta 279.
 Deut: 32 § 11. Sicut aquila expandit alas, & alsumpsit te 250.
 Deut: 32 § 35. Adesse festinant tempora, sed propter inimicos distuli 290.
 Deut: 32 Incrassatus dilectus recalcitrauit 251.
 Deut: 33 § 2. Deus ab Austro veniet, à monte Pharan 181.

Ex Iosue.

Iosue 5 § 2. Sume tibi cultros lapideos 157. 168
 Iosue 5 § 9. Hodie abstuli obprobrium Aegypti à vobis 169.
 Iosue 5 § 9. Vocatum est nomen loci illius Galgala 169.
 Iosue 5 § 13. Nolterne es, an aduersarius? 154.
 Iosue 5 § 15. Solue calceamenta, locus enim sanctus est 185.
 Iosue 10 § 12. Sol contra Gabaon ne mouearis 234.
 Iudicum 6 § 37. Velus in terra, modo siccum modo irrigatum 130.

Ex libris Regum & Paralip.

1. Reg: 2 § 12. Filij Belial, id est absq. iugo 63.
 1. Reg: 4 § 5. Venit Deus in castra vā nobis 134.
 1. Reg: 8 § 7. Non te abiecerunt sed me, ne regnem super eos 257.
 1. Reg: 10 § 27. Contemplerunt eum, nec attulerunt ei munera 263.
 1. Reg:

I N D E X

1. Reg: 17 & 12. Erat Dauid de Bethlehẽ Iuda 6.	
1. Reg: 17 & 40. Accepit Dauid tres lapides in peram	35.
2. Reg: 5 & 8. Cœpit arcem Sion, quæ est Ciuitas Dauid	260.
2. Reg: 5 & 9. Habitauit Dauid in Sion, & vocauit eam Ciuitatem Dauid	6. 260.
2. Reg: 7 & 8. Firmans regnum tuum occidi inimicos tuos	280.
2. Reg: 24 & 2. Vade numera Israel & Iudam 6.	
3. Reg: 4 & 25. Habitabat Iuda & Israel absque timore	5.
3. Reg: 5 & 4. Non est Sathan nec occurſus malus	5.
3. Reg: 5 & 1. In ciuitate Dauid quæ est Sion	260
3. Reg: 10. Saba Regina venit cum muneribus ad Salomonem	227.
3. Reg: 19 & 6. Angelus dixit Helix: Surge comede	17.
3. Reg: 21 & 19. Occidisti in super & posse: 256.	
4. Reg: 7 & 9. Hæc dies boni nuntij est, si tauerimus, arguemur	21.
2. Paral: 24 & 22. Videat Dominus & requiratur	275.
2. Paral: 31 & 10. Ex quo cœperunt præſtari decimæ, fruges abundant	288.

Ex libro Tobie.

Tob: 2 & 11. Tobias ſtercoribus hirundinum excæcatus	132.
Tob: 4 & 16. Quod tibi fieri nolis alteri ne feceris	30. 200. 216.
Tob: 5 & 12. Quale gaudium eſt mihi in tenebris ſedenti	125.
Tob: 11 & 1. Intrans domum adora Deum, & osculare patrem	134.
Tob: 12 & 3. Quam mercedem dabimus ei	131.
Tob: 13 & 13. Luce ſplendida fulgebis, & adorabunt te	254.

Ex libro Iudith.

Iudith 5 & 17. Quoties alium Deum coluerunt dati ſunt in prædam	287.
Iudith 14 & 6. Achior per circumciſionem ap- poſitus populo Dei	156.

Ex libro Iob.

Iob 1 & 9. Nunquid Iob fruſtra timet Deũ	115.
Iob 4 & 12. Ad me factum eſt verbum abſconditum	262.
Iob 5 & 7. Homo naſcitur ad laborem	150.
Iob 9 & 7. Qui claudit ſtellas quaſi ſub ſigillo	243.
Iob 13 & 15. Etiã ſi me occiderit in eo ſperabo	115.

Iob 21 & 14. Recede a nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus	54.
Iob 24 & 13. Iſſi fuerunt rebelles lumini	54.
Iob 31 & 1. Pepigi fœdus cum oculis meis	173.
Iob 35 & 7. Vbi eras quando laudabant me aſtra matutina	244.
Iob 40 & 19 & 24. Quaſi hamo capiet eum, & illudet ei quaſi aui	36. 107.
Iob 40 & 21. Nunquid pones circulum in naribus eius	33.
Iob 41 & 1. Non quaſi crudelis ſuſcitabo eũ	33.
Iob 41 & 24. Non eſt potestas ſuper terram, quæ comparetur ei	32.

Ex Pſalmis.

Pſalmo 2 & 2. Aſtiterunt reges terræ &c. & aduerſus Chriſtum eius	10. 256.
Pſal: 2 & 6. Ego autem conſtitutus ſum Rex ſuper Sion	244. 260.
Pſal: 2 & 7. Dñs dixit ad me: Filius meus es	261.
Pſal: 2 & 8. Poſtula a me & dabo tibi gẽtes	261.
Pſal: 2 & 9. Reges eos in virga ferrea	33.
Pſal: 2 & 10. Et nunc Reges intelligite, erudi- mini &c.	263. 266.
Pſal: 2 & 13. Apprehendite diſciplinam	263.
Pſal: 2 & 13. Cũ exarſerit in breui ira eius	267.
Pſalmi ſecundi ad perſecutionem & victoriam Chriſti infantis applicatio	256.
Pſal: 4 & 5. Iracimini & nolite peccare	149.
Pſal: 4 & 6. Signatum eſt ſuper nos lumen vul- tus tui	54. 92.
Pſal: 8 & 5. Quid eſt homo &c. minuiſti eum paulo minus ab Angelis	38.
Pſal: 11 & 2. Vana locutus eſt vnusquiſque ad proximum ſuum	148.
Pſal: 13 & 2. Veloces pedes eorum ad effunden- dum ſanguinem	174.
Pſal: 17 & 44. Populus quem non cognoui ſer- uauit mihi	262.
Pſal: 15 & 7. Exultauit vt gigas ad currendam viam	34.
Pſal: 15 & 8. Lex Domini immaculata conuer- tens animas	54.
Pſal: 18 & 10. Iudicia Domini iuſtificata in ſe- metipſa	37.
Pſal: 21 & 1. Deus Deus meus quare me dereli- quiſti	68.
Pſal: 21 & 13. Foderũt manus & pedes meos	68.
Pſal: 21 & 29. Adorabunt in conſpectu eius	248.
Pſal: 21 & 32. Annunciabitur Domino genera- tio ventura	248.
Pſal: 22 & 55. Calix meus inebrians quã- præclarus eſt	243.
Pſal: 23 & 1. Dñi eſt terra & plenitudo eius	23.

I N D E X.

Pf: 28 § 1. Afferte Domino filij Dei honorē 262.
 Psal: 32 § 6 Verbo Dñi cœli firmati sunt 71.
 Psal: 32 § 9. Dixit & facta sunt 100.
 Psal: 33 § 8. Immittit Angelus in circuitu ti-
 mentium eum 114.
 Psal: 33 § 15. Declina à malo & fac bonū 149.
 Psal: 35 § 8. Homines & iumenta saluabis Do-
 mine 19. 29. 248.
 Psal: 35 § 12. Non veniat mihi pes superbię 174.
 Psalm: 39 § 9. In capite libri scriptum est de
 me 68. 170.
 Psal: 43 § 13. Diuendantur sine pretio 285.
 Psal: 44 § 1. Eructauit cor meū verbū bonū 50.
 Psal: 44 § 8. Vni te Deus, Deus tuus oleo 195.
 Psal: 45 § 9. Videte opera Domini &c. aufe-
 rens bella vsq; ad finem terræ 5.
 Psal: 47 § 7. Nō gladius meus saluabit me 280.
 Psal: 47 § 11. Secundum nomen tuum laus tua
 in fines terræ 192.
 Psal: 48 § 13. Homo comparatus est iumentis
 insipientibus 29 115.
 Psal: 48 § 19. Confitebitur tibi cdm bene fe-
 ceris ei 43.
 Psal: 48 § 3. Sacrificiū laudis honorificabit 199.
 Pf: 49 § 15 Inuoca me in die tribulationis 159.
 Psal: 50 § 7. Ecce in iniquitatibus conceptus
 sum 60.
 Psal: 50 § 12. Cor mundum crea in me Deus,
 & spiritum innoua 172.
 Psal: 54 § 10. Vidi iniquitatem & contradi-
 ctionem in ciuitate 281. 284.
 Psal: 54 § 11. Et in medio eius labor & iniu-
 stitia 282.
 Psal: 54 § 12. Et non defecit de platea eius v-
 sura & dolus 283.
 Psal: 67 § 5. Super occasum ascendit Dñs 155.
 Psal: 67 § 29. Manda virtuti tuæ, confirma
 quod operatus es 147.
 Psal: 67 § 32. Aethyopia præueniet manus e-
 ius Deo 252. 263.
 Psal: 71 § 6. Descendet quasi pluuia in vellus
 32. 85. 130.
 Psal: 71 § 7. Orietur in diebus eius iustitia &
 abundantia pacis 5.
 Pf: 71 § 9. Dominabitur à mari vsq; ad mare. 5.
 Psal: 71 § 9. Coram illo procident Aethyopes,
 & inimici terram lingent 263.
 Psal: 71 § 10. Reges Tharsis munera offerent
 & adorabunt 227. 248. 263.
 Psal: 71 § 15. Sit nomen eius benedictum in
 sæcula 191.
 Psal: 84 § 11. Misericordia & veritas obuiaue-
 runt sibi 2. 85.

Psal: 88 § 7. Quis in nubib; æquabitur Dño 1.
 Psal: 95 § 9. Dñs regnauit (à ligno) 12. 119.
 Psal: 96 § 8 Adorēt eū omnes angeli Dei 247.
 Psal: 101 § 26. Initio tu Domine terram fun-
 dasti 45. 51.
 Psal: 103 § 3. Ponis nubem ascēsum tuū 1. 15.
 Psal: 103 § 30. Emitte Spiritum tuum & crea-
 buntur 91.
 Psal: 105 § 2. Quis loquetur potētias Dñi 108.
 Pf: 109 § 3. Ex vtero ante luciferū genui te 28.
 Psal: 109 § 4. Tecum principium &c. in splen-
 doribus sanctorum 244.
 Psal: 112 § 3 A solis ortu vsq; ad occasum 192.
 Psal: 115 § 2. Ego dixi in excessu meo, omnis
 homo mendax 148.
 Psal: 118 § 31. Auerte oculos tuos ne videant
 vanitatem 173.
 Psal: 118 § 145. Confige timore tuo carnes
 meas 214.
 Psal: 118 § 176. Erraui sicut ouis quæ perijt 29.
 Psal: 125 § 6. Qui seminant in lachrymis, in
 exultatione merent 278.
 Psal: 128 § 3. Supra dorsum meum fabricaue-
 runt peccatores 119.
 Psal: 131 § 6. Ecce audiuius eam in Ephra-
 ta 246.
 Psal: 136 § 7. Exinanite vsque ad fundamen-
 tum in ea 284.
 Psal: 138 § 6. Quō ibo à Spiritu tuo? 61.
 Psal: 140 § 13. Pone Dñe custodiā ori meo 174.
 Psal: 142 § 12. Spiritus tuus deducet me in
 terram rectam 113.
 Psal: 147 § 20. Non fecit taliter omni nati-
 oni 27.

Ex Prouerb: Salom.

Prouerb: 1 § 8. Fili audi disciplinam & legem
 patris & matris 41.
 Prouerb: 1 § 10. Prohibe pedem tuum à semi-
 tis eorum 174.
 Prouerb: 4 § 22. Omni custodia custodi cor
 tuum 172.
 Prouerb: 6 § 23. Mandatum lucerna est, &
 lex, lux 54.
 Prouerb: 8 § 22. Dominus possedit me initio
 viarum suarum 46. 49.
 Prouerb: 8 § 22. Ludens in orbe terrarum, de-
 licia meæ cum filiis hominum 164.
 Prouerb: 9 § 24. Nondum erant abyssi, & ego
 iam concepta eram 49.
 Prouerb: 9 § 25. Ante omnes colles ego par-
 turiebar 50.
 Prouerb: 9 § 1. Sapientia ædificauit sibi domū 78.
 Prouerb:

Pr: 16 & 32. Melior est paties viro forti 128. 199
 Prouerb: 23 & 29. Cui va &c. nonne qui com-
 morantur in vino? 95.
 Prouerb: 26 & 5. Responde stulto secundum
 stultitiam suam 119.
 Prou: 26 & 21. Oculi tui videbunt extraneas 173.
 Prouer: 27 & 6. Meliora sunt vulnera diligen-
 tis, quam oscula odientis 293.
 Prouer: 29 & 11. Sicut canis qui reuertitur ad
 vomitum suum 84.
 Prouer: 30 & 4. Quod est nomen eius, aut filij
 eius, si nosti? 178.

Ex Ecclesiaste.

Eccles: 1 & 6. Lustrans per circuitum pergit
 Spiritus 235.
 Eccle: 6 & 7. Omnis labor hominis in ore
 eius 96.
 Eccle: 9 & 15. Vir pauper & sapiens liberauit
 per sapientiam ciuitatem 35.

Ex libro Sapientie.

Sap: 1 & 5. Spiritus disciplinæ effugiet fictum 151.
 Sap: 2 & 23. Deus creauit hominem rectum 31.
 Sap: 2 & 24. Inuidia Diaboli intrauit mors in
 orbem 149.
 Sap: 6 & 3. Aequaliter cura illi est de omnib. 51.
 Sap: 7 & 1. Decem mensium tempore coagula-
 tus sum caro 16.
 Sap: 7 & 3. Primam vocem emisi plorans 14.
 Sap: 7 & 10. Venerunt mihi omnia bona cum
 illa 189.
 Sap: 7 & 25. Vapor est virtutis Dei, & ema-
 natio 50.
 Sap: 7 & 26. Candor est lucis æternæ & spe-
 culum sine macula 67. 87.
 Sap: 8 & 1. Sapientia attingit à fine ad finem
 fortiter 51. 91.
 Sap: 9 & 13. Quis hominum sciet consilium
 Dei? 128.
 Sap: 9 & 19. Per Sapientiam sanati sunt qui
 Domino placuerunt 35.
 Sap: 10 & 2. Sapientia eduxit Adam à delicto 35.
 Sap: 11 & 21. Disposuit omnia in pondere, nu-
 mero, & mensura 110.
 Sap: 13 & 5. Creator ex vestigio creaturarum
 intelligitur 54.
 Sap: 14 & 11. Creaturæ factæ sunt in odium in-
 sapientium 30.
 Sap: 18 & 14. Cum quietum silentium &c. om-
 nipotens sermo tuus venit 21. 33. 154.
 Sap: 18 & 23. Diuisit illam quæ ad viuos duce-
 bat viam 35.

Ex Ecclesiastico.

Ecclesiastici 1 & 5. Fons sapientiæ Verbum Dei
 in excelsis 47.
 Eccl: 1 & 15. Peruersi difficile corriguntur 204.
 Eccl: 3 & 1. Filij sapientiæ Ecclesiæ iustorum 41.
 Eccl: 3 & 12. Gloria hominis ex honore pat. 84.
 Eccl: 11 & 16. Error & tenebræ peccatoribus
 concreatæ sunt 53. 54.
 Eccl: 13 & 19. Omne animal diligit sibi simile 57.
 Eccl: 24 & 5. Ego ex ore Altissimi prodij 50.
 Eccl: 25 & 22. Quid nequius capite colubri 107.
 Eccl: 28 & 3. Homo homini seruat iram, & que-
 rit medelam 140.
 Eccl: 28 & 25. Sepi aures tuas spinis 174.
 Eccl: 30 & 4. Pater quasi non mortuus, reli-
 quit similem 44.
 Eccl: 30 & 17. Oculum subsanantis patrem &
 matrem suffodiunt corui 84.
 Eccl: 35 & 18. Lachrymæ ex maxilla ascendunt
 in celum 283.
 Eccl: 40 & 1. Occupatio & iugum graue in fi-
 lios Adam 177.
 Eccl: 43 & 25. Placauit abyssum, & plantauit
 illum Dominus Iesus 179.
 Eccl: 43 & 32. Exaltate eum quantum potestis,
 maior enim omni laude 192.
 Eccl: 45 & 14. Corona aurea sup caput eij 274.

Ex Isaia.

Isaia 1. & 2. Filios enutriui & exaltaui, ipsi vero
 spreuerunt me 281.
 Isa: 1 & 3. Cognouit bos possessorem suum &
 asinus præsepe Domini sui 115. 148. 152. 154.
 Isa: 1 & 5. Super quo percutiam vos addentes
 præuaricationem 287.
 Isa: 1 & 6. A plantæ pedis usq; ad verticem ca-
 pitis non est sanitas 115. 282.
 Isa: 1 & 14. Sabbatha & neomenias vestras o-
 dit anima mea 162.
 Isa: 1 & 15. Manus vestre plenæ sunt sanguine 174.
 Isa: 1 & 16. Quiescite peruersè agere, discite
 bene facere 149. 269.
 Isa: 1 & 21. Quomodo facta est meretrix ciui-
 tas fidelis? 282.
 Isa: 2 & 4. Constabunt gladios suos in vomer-
 es 5. 24.
 Isa: 5 & 1. Vineæ facta est filio in cornu olei 204.
 Isa: 5 & 7. Expectaui vt faceret iudicium, & ec-
 ce iniquitas 283.
 Isa: 6 & 9. Auribus audietis, & non intelli-
 getis 173.
 Isa: 7 & 14. Dominus ipse dabit nobis signum 9.
 Isa: 7.

- Isaia 7 & 14. Ecce virgo concipiet & pariet
filium 9. 55. 130.
Isa: 7 & 14. Vocabitur nomē eius Emma. 9. 194.
Isa: 7 & 15. Butyrum & mel comedet 262.
Isa: 7 & 16. Antequam sciat puer reprobare
malum 224.
Isa: 7 & 15. Sibilabit Dominus muscæ Aegypti,
& api Assur 262.
Isa: 8 & 3. Voca nomen eius, velociter spolia
detrahe, cito prædare 35. 225.
Isa: 8 & 4. Priusquam puer sciet vocare pa-
trem & matrem &c. 224. 255.
Isa: 9 & 2. Multiplicasti gentem, non magni-
ficasti læritiam 43.
Isa: 9 & 2. Populus sedens in tenebris vidit
lucem magnam 220.
Isa: 9 & 5. Parvulus natus est nobis & filius
datus est nobis 117. 129.
Isa: 9 & 6. Vocabitur nomen eius Consiliari-
us 12. 120. 122. 156.
Isa: 9 & 6. Iuxta 70. interpretes, magni consi-
lii Angelus 135.
Isa: 9 & 6. Vocabitur pater futuri sæc. 122. 135.
Isa: 9 & 6. Vocabitur princeps pacis 5. 24.
Isa: 9 & 6. Principatus eius super humerum
eius 12. 119. 172.
Isa: 10 & 23. Verbum abbreviatum faciet Do-
minus 109. 135.
Isa: 11 & 8. Delectabitur infans super foramen
aspidis 225.
Isa: 12 & 3. Haurietis aquas in gaudio de fon-
tibus saluatoris 32.
Isa: 16 & 1. Emitte agnum dominatorem de
petra 226.
Isa: 19 & 1. Ascendet Dominus nubem leuem,
& ingredietur Aegyptum 262.
Isa: 23 & 23. Putas Deus ē vicino ego sum, non
Deus ē longe? 72.
Isa: 24 & 17. Secretum meum mihi 46.
Isa: 26 & 15. Concepimus & peperimus spiri-
tum salutis 103.
Isa: 28 & 35. Viri illutores facientes pactum
cum morte & inferno 72. 284.
Isa: 29 & 13. Populus hic labiis me honorat 135.
Isa: 29 & 16. Nunquid lutum contradicit fa-
ctori suo? 84.
Isa: 29 & 17. Audient furdī, & de caligine cœ-
ci videbunt 255. 262.
Isa: 30 & 1. Væ filij desertores 41.
Isa: 32 & 20. Beatus qui seminat super aquas,
vbi bos & asinus calcat 248.
Isa: 33 & 1. Væ qui prædatis, nonne ipse præ-
daberis? 290.
Isa: 33 & 15. Vbi sapiens, vbi scriba? 70.
Isa: 33 & 22. Dominus Legifer, Iudex & Rex
noster 179.
Isa: 36 & 6. Innoua signa, immuta mirabilia
105. 127.
Isa: 40 & 6. Omnis caro fœnum &c. Verbum
autem Domini manet in æternum 37. 65. 78.
Isa: 42 & 6. Dedi te in lucem gentium 92.
Isa: 43 & 10. Ante me nō est formatus Deus 75.
Isa: 44 & 3. Effundam aquā super sitientem 196.
Isa: 45 & 1. Hec dicit Dñs Christo meo Cyro 4.
Isa: 46 & 3. Audite me qui portamini ab vte-
ro meo 123.
Isa: 48 & 1. Audite qui vocamini Israel, & de
aquis Iudæ existis 198.
Isa: 48 & 16. Ante tempus eram: & nunc mi-
sit me Dominus 76.
Isa: 48 & 17. Ego Deus docens vtilia 127.
Isa: 48 & 18. Utinam attendisses mandata mea,
facta fuisset quasi flumen pax tua 97.
Isa: 49 & 1. De vêtre matris meę vocauit me 181.
Isa: 49 & 15. Et si mater relinquat infantem
suum, non te deseram 129.
Isa: 52 & 6. Ego ipse q loquebar ecce adsum 45.
Isa: 53 & 4. Verē languores nostros ptulit 139.
Isa: 53 & 8. Generationē eius quis enar. 103. 119.
Isa: 53 & 10. Si posuerit pro peccato animam
suam 180.
Isa: 55 & 6. Quærite Dominum dum inueniri
potest 268.
Isa: 59 & 1. Non est abbreviata manus Dei, sed
iniquitates diuiserunt vos 201.
Isa: 59 & 6. Telas aranearum texuerunt 292.
Isa: 60 & 1. Surge illuminare Ieru: 226. 248. 255.
Isa: 60 & 5. Inundatio Camelorum, Dro-
medarū Madian 229.
Isa: 62 & 2. Vocabitur tibi nomen nouū, quod
os Domini nominauit 178.
Isa: 63 & 9. Angelus faciei saluauit eos 183.
Isa: 64 & 1. Utinam disrumperes cœlos & de-
scenderes 15. 136.
Isa: 65 & 15. Seruos suos vocabit nomine
alio 196.
Isa: 66 & 1. Cœlum mihi sedes est, & terra sca-
bellum 101.
Isa: 66 & 8. Antequā parturiret, peperit 9. 130.
Isa: 66 & 9. Qui alios parere facio, ipse non
pariam? 45. 178.
Ex Ieremia: Threnis, &c.
Baruch.
Ierem: 2 & 10. Transite ad insulas &c. si gens
mutauit Deos suos 97. 232.
Ierem:

I N D E X.

Iere: 2 ♀ 12. Duo mala fecit populus meus 281.
 Ierem: 2 ♀ 20. In omni colle sublimi proster-
 nebaris 252.
 Ierem: 2 ♀ 28. Secundum numerum ciuitatum
 erant Dij tui 252.
 Ierem: 6 ♀ 10. Cui loquar? ecce incircumci-
 sœ aures eorum 173.
 Iere: 8 ♀ 15. Expectauimus pacē, & nō erat 292.
 Iere: 9 ♀ 5. Laborauerunt vt malē agerent 151.
 Iere: 9 ♀ 21. Ascendit mors per fenestras 173.
 Ierem: 14 ♀ 8. Quare sicut colonus & viator
 futurus es super terram? 19.
 Ierem: 17 ♀ 5. Maledictus qui spem ponit in
 homine 102.
 Ierem: 31 ♀ 22. Nouum faciet Dominus &c.
 femina circumdabit virum. 9. 26. 120.
 Threnorum 3 ♀ 51. Oculus meus deprædatus
 est animam meam 173.
 Threnorum 5 ♀ 6. Aegypto dedimus manus,
 vt saturaremur panibus 259.
 Baruch 3 ♀ 33. Stellæ vocatæ, dixerunt: Ecce
 adsumus 243.
 Baruch 3 ♀ 37. Ipse inuenit omnem viam di-
 sciplinæ 131.
 Baruch 3 ♀ 38. Posthæc in terris visus est 45. 75

Ex Ezechiele.

Ezech: 15 ♀ 2. Quid fiet de ligno vitis? 204.
 Ezech: 16 ♀ 49. Hæc erat iniquitas Sodoma,
 ocium &c. 150.
 Ezech: 18 ♀ 31. Facite vobis cor nouum 172.

Ex Daniele.

Dani: 2 ♀ 22. Deus mutat tēpora & ætates 160.
 Dan. 2 ♀ 42. Lutum difficile coheret ferro 138.
 Dan: 7 ♀ 13. Aspiciebam in visione noctis 35.
 Dan: 7 ♀ 13. Cum nubibus quasi filius hominis
 veniebat 1.
 Dan: 7 ♀ 25. Putabit se posse mutare tempora
 & leges temporum 160.
 Dan: 12 ♀ 4. Clauis sūt signatīq; sermones 290.

Ex Osea & reliquis.

Osee 2 ♀ 19. Spēsabo te mihi in sempiternū 117.
 Osea 4 ♀ 2. Maledictum &c. inundauerunt, &
 sanguis sanguinem tetigit 60. 253.
 Amos 2 ♀ 6. Super tribus sceleribus &c. qui
 venderunt iustum 285.
 Ionæ 1 ♀ 12. Deicite me in mare 122.
 Miche 3 ♀ 5. Qui seducunt populum meum, &
 mordent dentibus 205.
 Miche 4 ♀ 3. Constabunt gladios suos in vo-
 meres 5. 24.

Mich: 4 ♀ 9. Nūquid Cōsiliarius tuus perit 122.
 Mich: 5 ♀ 2. Tu Bethlehem Ephrata minima
 es 67. 246.
 Mich: 5 ♀ 2. Egressus eius ab initio à diebus
 æternitatis 247.
 Mich: 7 ♀ 2. Perit sanctus de terra 202.
 Mich: 7 ♀ 6. Inimici hominis domestici ei 204.
 Aggæi 1 ♀ 3. Habitatis domos laqueatas, & do-
 mus domini deserta est 289.
 Aggæi 2 ♀ 7. Adhuc modicum & mouebo cœ-
 lum 2. 136.
 Zachar: 3 ♀ 3 & 8. Ostendit mihi Iesum in ve-
 ste fordida 20. 179.
 Zachar: 3 ♀ 7. Si in viis meis ambulaueris &c.
 iudicabis domum meam 150.
 Zachar: 3 ♀ 8. Adducam seruum meum Ori-
 entem 179.
 Zachar: 6 ♀ 12. Ecce vir, Oriens nomen eius 9.
 Malach: 1 ♀ 6. Si Dominus ego sum, vbi est ti-
 mor meus? 281.
 Malach: 1 ♀ 10. In omni loco offertur mihi ho-
 stia munda 122.
 Malach: 3 ♀ 9. In decimis & primiciis confi-
 gitis me gens tota 287.
 Malach: 4 ♀ 2. Orietur vobis sol iustitiæ 185.
 1 Machab: 14 ♀ 12. Sedebat vnusquisq; sub ficu
 & vite sua 5.

Ex Matthæo.

Matthæi 1 ♀ 1. Liber generationis Iesu Christi
 filii David & Abraham 57.
 Matt: 1 ♀ 18. Antequam conuenirent, inuenta
 est in vtero habens 9.
 Mat: 1 ♀ 20. Quod in ea natum est, de Spiritu
 sancto est 102.
 Mat: 1 ♀ 21. Vocabis IESVM, quia saluum faci-
 eret populum 181. 194.
 Mat: 1 ♀ 25. De qua natus est IESVS, qui di-
 citur Christus 194.
 Mat: 2 ♀ 1. Ecce Magi veniūt Ierosol. 220. 227.
 Mat: 2 ♀ 2. Vbi est qui natus est rex Iudæo. 244.
 Mat: 2 ♀ 1. Cū natus esset Iesus in Bethle. 227.
 Mat: 2 ♀ 2. Vidimus enim stellā eius in ori. 245.
 Mat: 2 ♀ 3. Congregauit scribas, vbi Christus
 nasceretur 245.
 Mat: 2 ♀ 5. Christus nascetur in Bethleē Iudæ 6.
 Mat: 2 ♀ 5. Et tu Bethlehem terra Iudæ, non es
 minima 246.
 Mat: 2 ♀ 11. Inuenerunt puerum cum Maria, &
 procidentes adorauerunt eum 263.
 Mat: 2 ♀ 16. A bimatu & infra, vt intellexerat
 ex Magis 229.
 Mat: 2 ♀ 23. Quoniā Nazareus vocabitur 7.
 Mat: 3.

I N D E X.

- Mat: 3 $\forall$ 12. Ventilabrum in manu eius, & pur-
 gabit arcam suam 20.
 Mat: 3 $\forall$ 13. Circa Baptismum Christi filiū Dei
 manifestatio 242.
 Mat: 3 $\forall$ 16. Super IESYM descendit Spiritus
 sanctus sicut columba 232. 243.
 Mat: 4 $\forall$ 9. Hæc omnia tibi dabo si cadens a-
 doraueris me 115.
 Mat: 4 $\forall$ 11. Angeli accesserūt & ministrabāt 17.
 Mat: 5 $\forall$ 21. Nisi abundauerit iustitia vestra
 plus quā scribarum 171.
 Mat: 5 $\forall$ 30. Si oculus tuus scandalizat te, e-
 rue eum 171.
 Mat: 5 $\forall$ 38. Ego autē dico, nō resistere malo 171.
 Mat: 5 $\forall$ 48. Estote perfecti sicut pater cœli: 209
 Math: 6 $\forall$ 24. Nemo potest duobus dominis
 seruire 188.
 Mat: 7 $\forall$ 12. Quæcūq; vultis vobis fieri, fa-
 cite aliis 30. 200. 216.
 Mar: 7 $\forall$ 13. Lata est via perditionis, arcta
 salutis 43. 209.
 Mat: 7 $\forall$ 17. Non potest arbor bona fructus
 malos facere 96.
 Mat: 7 $\forall$ 21. Non omnis qui dicit mihi Dñe 214.
 Mat: 8 $\forall$ 11. Multi ab oriente & occidēte ve: 261.
 Mat: 9 $\forall$ 2. Transfretavit & venit in ciuita-
 tem suam 7.
 Mat: 10 $\forall$ 5. In viam gentium non abieritis 58.
 Math: 10 $\forall$ 24. Non veni pacem mittere sed
 gladium 172.
 Mat: 10 $\forall$ 35. Inimici hominis domestici ei: 204
 Mat: 11 $\forall$ 11. Ioannes plusquā Prōpheta 55.
 Mat: 11 $\forall$ 27. Nemo nouit filiū nisi Pater: 178. 243.
 Mat: 11 $\forall$ 28. Venite ad me omnes q; labor: 208.
 Mat: 11 $\forall$ 29. Tollite iugum meū sup vos 63.
 Math: 12 $\forall$ 32. Quis est hic qui etiam peccata
 dimittit? 193.
 Mat: 12 $\forall$ 33. Aut facite arborem bonam, &
 fructus bonos 96.
 Mat: 12 $\forall$ 41. Ecce plusquā Salomon 227. 263.
 Mat: 12 $\forall$ 50. Qui facit voluntatem Patris mei,
 frater, soror, & mater mea est 103.
 Mat: 13 $\forall$ 14. Auditum audietis & non intel-
 ligetis 173.
 Mat: 15 $\forall$ 14. Cœci sunt, & cœcorum duces 55.
 Mat: 15 $\forall$ 24. Non sum missus nisi ad oues 57.
 Math: 16 $\forall$ 24. Qui vult venire post me, tollat
 crucem suam 273.
 Mar: 17 $\forall$ 2. Apparuit illis Moyses & Elias 133.
 Math: 17 $\forall$ 24. Didrachma reddidit Christus
 pro se & Petro 8.
 Mat: 20 $\forall$ 16. Multi sunt vocati, pauci vero
 electi 43.
 Mat: 20 $\forall$ 28. Filius hominis venit ministrare
 non ministrari 19.
 Mat: 21 $\forall$ 33. Homo quidā plantauit vineā 204.
 Math: 21 $\forall$ 38. Hic est hæres, venite occidamus
 eum 256.
 Mat: 22 $\forall$ 17. Licetne censum dare Cæsari? 8.
 Mat: 22 $\forall$ 29. Homo diues fecit nuprias filio 17.
 Mat: 22 $\forall$ 43. David in spiritu vocat eū Dñm 260.
 Mat: 23 $\forall$ 34. Ecce ego mitto ad vos Proph: 284
 Math: 23 $\forall$ 35. A sanguine Abel, & ad sangui-
 nem Zachariæ 275.
 Mar: 23 $\forall$ 37. Ierusalem quæ occidis Prophe-
 tas 273. 278.
 Mat: 23 $\forall$ 38. Ecce relinquetur domus vestra
 deserta 286.
 Mat: 27 $\forall$ 37. IESus Nazarenus rex Iudgorū 13.
 Mat: 28 $\forall$ 19. Docete omnes gentes 58. 208.
 Mat: 28 $\forall$ 19. Baptisantes eos in nomine Pa-
 tris 186. 190.
 Math: 28 $\forall$ 20. Docentes eos seruare omnia
 quæcūq; mandauī vobis 201.

Ex Marco.

- Marci 3 $\forall$ 17. Imposuit eis nomina Boanerges
 182.
 Mar: 9 $\forall$ 38. Qui facit virtutem in nomine meo
 non male loquitur de me 192.
 Mar: 16 $\forall$ 15. Euntes in mundum prædicate
 Euangelium 39. 58.
 Mar: 16 $\forall$ 17. In nomine meo dēmonia eici: 187.

Ex Luca.

- Luca: 1 $\forall$ 28. Aue gratia plena 14. 276.
 Luc: 1 $\forall$ 34. Quomodo fiet istud quoniam vi-
 rum non cognosco? 15.
 Lu: 1 $\forall$ 35. Spiritus sanctus superueniet in te 109.
 Luc: 1 $\forall$ 47. Exultauit Spiritus meus in Deo
 salutari meo 191.
 Luc: 1 $\forall$ 59. Nequaquam, sed vocabitur Io-
 annes 197.
 Luc: 1 $\forall$ 78. Visitauit nos oriens ex alto 179.
 Luc: 1 $\forall$ 79. Illuminare his qui in tenebris &
 in vmbra mortis sedent 55.
 Luc: 2 $\forall$ 1. Hæc descriptio facta est prima ā
 Cyrino 6. 23. 29.
 Luc: 2 $\forall$ 1. Procurante Pilato Iudæam, & Te-
 trarchis 249.
 Luc: 2 $\forall$ 6. Et peperit filiū suū primogeni: 8. 26.
 Luc: 2 $\forall$ 7. Et reclinauit eum in præsepio 29.
 Lu: 2 $\forall$ 8. Pastores erant in ea regione vigi: 29.
 Lu: 2 $\forall$ 10. Annūtio vobis gaudiū magnū 32. 125.
 Luc: 2 $\forall$ 12. Hoc vobis signum, inuenietis in-
 fantem in præsepio 18.
 Luc: 2.

I N D E X.

Luc: 2 v 14. Gloria in excelsis Deo & in terra pax 32. 63.
 Luc: 2 v 15. Transeamus Bethleem & videamus hoc Verbum 136.
 Luc: 2 v 21. Quod vocatum est antequam in vtero conciperetur 176. 177.
 Luc: 2 v 23. Omne masculinum adaperiens vulum 27.
 Luc: 2 v 23. Obtulerunt pro eo par turturum, vel pullos columbarum 154.
 Luc: 2 v 32. Lumen ad reuelationem gentium & gloriam Israel 255.
 Luc: 2 v 33. Pater & mater mirabantur de his quæ dicebantur de eo 16.
 Luc: 2 v 34. Hic positus est in ruinam & in signum cui contradicetur 18.
 Luc: 2 v 39. Exactis omnibus secundum legem reuersi sunt Nazareth 229.
 Luc: 3 v 38. Vt putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli &c. & Dei 195.
 Luc: 7 v 16. Surrexit propheta magnus 187.
 Luc: 7 v 29. Publicani iustificauerunt Deum 37.
 Luc: 10 v 19. Ecce dedi vobis potestatem calcandi serpentes 123. 188.
 Luc: 10 v 22. Nemo nouit Patrem nisi filius 46.
 Luc: 10 v 23. Beati oculi qui vident, quæ vos videtis 98.
 Luc: 11 v 17. Si Sathanas in se diuisus est, quomodo stabit regnum eius 188.
 Luc: 11 v 23. Qui non est mecum contra me est 188.
 Luc: 11 v 24. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus lucidum erit 173.
 Luc: 11 v 52. Tulistis clauem scientiæ 204.
 Luc: 12 v 54. Faciem cæli nostis probare, tempus meum non probatis 231. 235.
 Luc: 14 v 21. Exi in plateas, & introduce pauperes 39.
 Lu: 15 v 4. Inuentâ ouem deportat humeris 145.
 Luc: 17 v 21. Regnum Dei non venit cum obseruatione 35.
 Luc: 17 v 21. Regnum Dei intra vos est 199.
 Luc: 17 v 23. Desiderabitis videre vnam diem filij hominis 142.
 Luc: 18 v 6. Deus faciet vindictam seruorum suorum cito 290.
 Lu: 19 v 9. Eo quod & ipse sit filius Abrahæ 224.
 Luc: 19 v 44. Eo quod non cognoueris tempus visitationis tuæ 270.
 Lu: 20 v 14. Hic est hæres venite occidam^{us} eum 57.
 Luc: 21 v 34. Cauete ne corda vestra grauentur crapula 30.
 Luc: 23 v 34. Si in viridi hoc faciunt, in arido quid fiet 284.

Luc: 24 v 26. Oportebat Christum pati, & sic intrare in gloriam 39. 247.

Ex Ioanne.

Ioan: 1 v 1. In principio erat Verbum 47. 66. 69. 71. 88. 118. 194. 247.
 Io: 1 v 1 Et Verbum erat apud Deum 47. 73. 89. 118.
 Ioan: 1 v 1. Et Deus erat Verbum 48. 90. 118.
 Ioan: 1 v 2. Hoc erat in principio apud Deum 49. 74. 90. 118.
 Io: 1 v 3. Omnia per ipsum facta sunt 50. 90. 118.
 Ioan: 1 v 4. In ipso vita erat 51. 91. 108.
 Ioan: 1 v 4. Et vita erat lux hominum 53.
 Ioan: 1 v 5. Lux in tenebris lucet 42. 61. 92.
 Ioan: 1 v 5. Et tenebræ eam non comprehenderunt 42. 53.
 Ioan: 1 v 6. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Ioannes 55.
 Ioan: 1 v 9. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem 53. 239.
 Ioan: 1 v 10. Et mundus per ipsum factus est, nec eum cognouit 43. 56.
 Ioan: 1 v 12. Quotquot eum receperunt dedit eis potestatem 58. 59. 62. 144.
 Ioan: 1 v 13. Qui non ex sanguinibus &c. sed ex Deo nati sunt 59. 144.
 Ioan: 1 v 14. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis 40. 72. 76. 83. 119. 146.
 Ioan: 1 v 14. Vidimus gloriam eius quasi vni^{us} 1.
 Ioan: 1 v 16. Plenum gratia & veritate 276.
 Ioan: v 29. Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi 242.
 Ioan: 1 v 30. Qui cum post me venisset ante me factus est 101.
 Ioan: 1 v 42. Simon vocaberis Cæphas 182.
 Ioan: 1 v 45. Quem scripsit Moyses inuenimus Iesum 69.
 Ioan: 1 v 45. Inuenimus Iesum a Nazareth 268.
 Ioan: 2 Aquæ in vinum conuersæ mysterium, 241.
 Ioan: 3 v 3. Oportet vos nasci denuo 95.
 Ioan: 3 v 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto 159.
 Ioan: 3 v 6. Natum ex carne caro, ex spiritu spiritus 45.
 Ioan: 3 v 8. Spiritus ubi vult spirat 95.
 Ioan: 3 v 19. Venit lux & homines dilexerunt tenebras 42. 56. 264.
 Ioan: 3 v 29. Qui habet sponsam spousus est 69.
 Ioan: 4. Samaritana ad fontem agnouit Saluatorem 82.
 Ioan: 4 v 15. Spiritus est Deus 37. 264.
 Ioan: 4 v 16. Ego sum qui tecum loquor 264.
 Io: 4 v 19. Domine vt video Propheta es tu 183.
 Ioan: 4

I N D E X.

Ioan: 4 v 22. Salus ex Iudæis est	239.	Ioan: 14. Vado parare vobis locum	181.
Ioan: 4 v 23. Veri adoratores adorabunt in spiritu	222. 263.	Ioan: 14 v 6. Ego sum via, veritas & vita	52. 130.
Ioan: 4 v 37. Metitis, & non seminastis	98. 116.	Ioan: 14 v 10. Pater in me manens facit opera	120.
Ioan: 5 v 16. Circumcisionem accepistis non ex Moysè, sed ex patribus	159.	Ioan: 14 v 27. Qui in me credit, opera maiora me faciet	277.
Ioan: 5 v 22. Omne iudicium dedit filio	1.	Ioan: 14 v 27. Pacem non quomodo mundus do vobis	3.
Ioan: 5 v 22. Qui non honorificat filium non honorificat Patrem	264.	Ioan: 15 v 5. Ego sum vitis, vos palmites	198.
Ioan: 5 v 35. Ille erat lucerna ardens & lucens	55.	Io. 15 v 6. Palmes non fructificat, nisi in vite	204.
Ioan: 5 v 46. Si crederetis Moysem, forsitan & mihi crederetis	69. 124.	Ioan: 15 v 15. Iam non dicam vos seruos sed amicos meos	149.
Ioan: 6 v 28. Huc enim Pater signauit Deus	158.	Ioan: 15 v 15. Quæcunque didici à Patre, nota feci vobis	39.
Ioan: 6 v 61. Si videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius	39.	Ioan: 15 v 20. Si me persecuti sunt & vos persequentur	284.
Ioan: 7 v 16. Mea doctrina non est mea	184.	Ioan: 15 v 24. Si non fecissem opera quæ nullus fecit	120.
Ioan: 7 v 19. Moyses dedit vobis legem, & nemo seruat eam	124.	Ioan: 16 v 9. Arguet de peccato quia non crediderunt in me	281.
Ioan: 8 v 9. Ego sum lux mundi	53. 61. 92.	Ioan: 17 v 3. Hæc est vita æterna vt cognoscant te Deum & Iesum Christum	53.
Ioan: 8 v 17. In ore duorum vel trium stet omne verbum	243.	Ioan: 17 v 21. Nos vnum sumus tu Pater in me & ego in te	49.
Ioan: 8 v 25. Ego sum principium qui & loquor vobis	45. 264.	Ioan: 17 v 25. Notum feci eis nomen tuum	39.
Ioan: 8 v 28. Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis	39.	Ioan: 18 v 14. Expedi vt vnus moriatur homo pro populo	122.
Ioan: 8 v 39. Si Abraham filius estis, opera Abraham facite	84.	Ioan: 18 v 36. Regnum meum non est de hoc mundo	2.
Ioan: 8 v 44. Ipse ab initio erat mendax	148.	Ioan: 19 v 20. Quod scripsi, scripsi	261.
Ioan: 8 v 56. Abraham vidit diem meum & gauisus est	98.	Ioan: 19 v 26. Mulier ecce filius tuus: fili ecce mater tua	68.
Ioan: 9 v 5. Donec sum in mundo, sum lux mundi	61. 92.	Ioan: 20 v 27. Dixit Thomæ, infer manum tuam in latus meum	249.
Ioan: 10 v 14. Ego sum pastor bonus & cognosco oves meas	19. 29.	Ioan: 20 v 29. Beati qui non viderunt & crediderunt	98.
Ioan: 10 v 32. Propter quod bonum opus vultis me lapidare	284.	<i>Ex Actis Apostolorum.</i>	
Ioan: 10 v 36. Quem Pater sanctificauit & misit in mundum	37.		
Ioan: 11 v 48. Venient Romani & tollent locum nostrum	264.	Act: 2 v 1. Dum cõplerentur dies Pẽtecost.	254.
Ioan: 11 v 49. Cayphas cum esset Pontifex prophetauit	14.	Act: 2 v 12. Non est nomen aliud in quo saluari oporteat	177. 178.
Io: 12 v 25. Qui amat animam suam perdet eam	209.	Act: 2 v 21. Omnis qui inuocauerit nomen Domini saluus erit	187.
Ioan: 12 v 32. Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham	119.	Act: 2 v 38. Loca Baptismi in solo nomine I E S V	186.
Ioan: 12 v 35. Dum lucem habetis, ambulate in luce	290.	Act: 3 v 12. In fide nominis I E S V paralyticus sanatur	187.
Ioan: 13. Cum accepisset buccellam intrauit in eum Sathanas	149.	Act: 4 v 27. Verè conuenerunt aduersus puerum tuum I E S V M	10. 256.
Ioan: 13 v 13. Verè vocatis me Dominum & magistrum	5.	Act: 5 v 37. Extitit Iudas Gallilæus in diebus professionis	8.
Ioan: 13 v 34. Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem	127.	Act: 6 v 5. Stephanus plenus grã & fortit.	276.
		Act: 6 v 8. Faciebat signa & prodigia	277.
		Act: 6 v 9. Surrexerunt de synagoga Libertinorum disputantes cum Stephano	292.
		Act: 7.	

I N D E X.

Act: 7 v 51. Incircumcisis auribus & cordib: 173.
 Act: 7 v 60. Domine ne statuas istis hoc peccatum 275.
 Act: 9 v 1. & 13. v 9. Saulus vocatur Paulus 182.
 Act: 9 v 5 & 15. Paulus nomen I E S V portat, pro illo passurus 188.
 Act: 10 v 19. Habentes fiduciam in introitu Sanctorum 207.
 Act: 17 v 25. In ipso viuimus, mouemur & sumus 52. 92.
 Act: 20 v 35. Oportet dare magis, quam accipere 150.

Ex Epistola ad Romanos

Rom: 1 v 3. Christus natus ex semine Dauid, sed prædestinatus filius Dei in virtute 37 186
 Rom: 1 v 10. Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt conspiciuntur 231.
 Rom: 1 v 19. Quod notum est Dei manifestum est illis 10. 82.
 Rom: 1 v 22. Quia non probauerunt Deum nosse, dedit illos in reprobum sensum 162.
 Rom: 1 v 25. Seruierunt creaturæ, non creatori 64.
 Rom: 1 v 32. Non solum facientes, sed etiam facientibus consentientes 163.
 Rom: 2 v 28. Non qui in manifesto Iudæus est 167. 201.
 Rom: 2 v 14. Ipsi sibi sunt lex 92.
 Rom: 2 v 15. Cogitationum inuicem accusantium & excusantium 54. 92.
 Rom: 2 v 17. Nomen Dei per vos blasphematur 96. 201.
 Rom: 4 v 2. & 11. Credidit Abraham Deo, & amicus Dei appellatus est 155.
 Ro: 4 v 25. Mortuus est, propter delicta nostra 146
 Rom: 5 v 12. Peccatum in singulos pertransiit in quo omnes peccauerunt 157.
 Rom: 5 v 18. Cum inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est 36.
 Rom: 6 v 3. Si mortui sumus peccato, cur adhuc viuimus in illo? 96.
 Rom: 6 v 8. In nouitate vitæ ambulemus 253.
 Rom: 6 v 12. Non regnet peccatum in corpore vestro 199.
 Rom: 7 v 14. Sentio in membris meis legem repugnantem menti 95.
 Rom: 7 v 19. Non quod bonum volo facio 113.
 Rm: 8 v 3. Misit filium suum in similitudinem peccati 145.
 Rom: 8 v 4 & 14. Qui secundum carnem ambulant, Deo placere non possunt 144.
 Rom: 8 v 13. Debitorum sumus non carni 62.

Rom: 8 v 16. Spiritus reddit testimonium quod sumus filij Dei 175.
 Rom: 8 v 18. Non sunt condignæ passionis temporales ad gloriam 129.
 Ro: 8 v 22. Omnis creatura ingemiscit 100. 123.
 Rom: 8 v 26. Spiritus postulat pro nobis 151.
 Rom: 8 v 29. Vt sit primogenitus in multis fratribus 27. 28.
 Rom: 8 v 32. Quomodo cum filio non omnia nobis donauit? 134. 139.
 Rom: 9 v 5. Ex quibus Christus secundum carnem, qui est Deus 39.
 Ro: 9 v 7. Nō omnes ex Israel sunt Israelitæ 76.
 Rom: 9 v 20. Numquid dicit figmentum, cur me sic fecisti? 84.
 Rom: 9 v 27. Verbum abbreviatum faciet Dominus 109. 136.
 Ro: 11 v 34. Quis cognouit sensum Dñi 128.
 Rom: 11 v 36. Ex ipso, per ipsum, in ipso, sunt omnia 51.
 Rom: 12 v 1. Obsecro vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuientem 200.
 Rom: 13 v 1. Quæ à Deo sunt ordinata sūt 110.
 Ro: 13 v 4. Nō frustra enim gladiū portat 281.
 Rom: 13 v 8. Qui diligit, legem impleuit 127.
 Rom: 13 v 11. Hora est nos de fomno surgere, abiiciamus ergo 63. 253.
 Rom: 13 v 11. Nunc propior est nostra salus, quam cum credidimus 144.
 Rom: 16 v 20. Conteret Sathanam sub pedibus vestris 123.

Ex Epist: utraq; ad Corinthios.

1 Corint: 1 v 20. Vbi sapiens vbi scriba 70.
 1 Cor: 1. v 24 & 30. Christum Dei sapientiā & virtutem 32. 46. 76.
 1 Cor: 3 v 12. Si quis superædificat aurum 275.
 1 Cor: 3 v 16. Qui adhæret Deo vnus spiritus est 59. 175.
 1 Cor: 4 v 14. Non vt confundā vos dico 293.
 1 Cor: 4 v 20. Regnum Dei non in sermone, sed in virtute 215.
 1 Cor: 5 v 7. Pascha nostrum immolatus est Christus 33.
 1 Cor: 5 v 10. Debeatis exiisse ex hoc mūdo 64
 1 Cor: 6 v 9. Nolite errare, neq; enim idololatræ &c. regnum Dei possidebunt 96.
 1 Cor: 6 v 11. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis. 96. 113.
 1 Cor: 6 v 13. Esca ventri, & venter cæcis 96.
 1 Cor: 7 v 29. Qui habent vxores tanquam non habentes sint 172.
 1 Cor: 7

- 1 Cor: 7 ¶ 30. Tempus breue est, & præterit
figura mundi 30.
1 Cor: 8 ¶ 4. Idolum nihil est. 264.
1 Cor: 8 ¶ 6. Nobis autem vnus est Dominus 5.
1 Cor: 9 ¶ 16. Væ mihi nisi Euāgelizauero 293.
1 Cor: 10 ¶ 2. Omnes in nube baptizati sunt 291.
1 Cor: 10 ¶ 4. Consequente eos petra quæ erat
Christus 33.
1 Cor: 10 ¶ 11. Omnia in figuris continge-
bant illis 157. 278.
1 Cor: 11 ¶ 17. Non laudo quod in deterius
conuenitis 291.
1 Cor: 12 ¶ 1. Nemo in Spiritu loquens dicit
Anathema I E S V 192.
1 Cor: 12 ¶ 9. Aliis datur operatio virtutum,
gratia sanitatum 277.
1 Cor: 13 ¶ 8. Charitas nunquam excidit 62.
1 Cor: 14 ¶ 22. Lingux in signum sunt infide-
libus 232.
1 Cor: 15 ¶ 19. Si in hac vita tantum speramus
miserrimi sumus 218.
1 Cor: 15 ¶ 22. Sicut portauimus imaginem
terreni, sic cælestis 176.
1 Cor: 15 ¶ 45. Primus Adam in animam vi-
uentem, secundus in viuificantem 68.
1 Cor: 15 ¶ 50. Caro & sanguis regnum Dei
non possidebunt 153.
2 Cor: 2 ¶ 14. Christi bonus odor sumus 201.
2 Cor: 3 ¶ 5. Non sumus sufficientes ex nobis
aliquid facere 273.
2 Cor: 3 ¶ 18. Transformamur à claritate in
claritatem 62.
2 Corint: 4 ¶ 4. Deus huius sæculi excecavit
mentes 92.
2 Cor: 4 ¶ 10. Semper mortificationem Christi
circumferentes 170. 174.
2 Cor: 5 ¶ 17. Si quæ in Christo noua crea-
tura 43. 123.
2 Cor: 6 ¶ 14. Nolite iugū ducere cū infid: 201.
2 Cor: 6 ¶ 15. Quæ cōuētio Christi cū Bel: 197.
2 Cor: 6 ¶ 15. Dilatamini & vos 121.
2 Cor: 8 ¶ 9. Cū diues esset, pro nobis factus
est agnus 19.
2 Cor: 10 ¶ 3. Arma militiæ nostræ non sunt
carnalia 128.
2 Cor: 11 ¶ 26. Pericula in ciuitate, in solitu-
dine, in mari 291.
2 Cor: 12 ¶ 11. Insuper factus sum, vos me
coegistis 293.

Ex Epistola ad Galatas.

- Galat: 1 ¶ 7. Quidam volunt peruertere Euan-
gelium Christi 33.

- Galat: 2 ¶ 20. Viuo iam non ego, sed in me
Christus 170.
Galat: 3 ¶ 13. Liberauit nos de maledicto, fa-
ctus pro nobis maledictum 79.
Galat: 3 ¶ 27. Omnes vnum sumus in Chri-
sto I E S V 177.
Galat: 4 ¶ 4. Misit Deus filium suum factum
ex muliere 78. 158.
Galat: 4 ¶ 19. Filioli quos iterū parturio 293.
Galat: 5 ¶ 24. Qui Christi sunt, carnem suam
crucifixerunt cum vitiis 170.

Ex Epistola ad Ephesios.

- Ephes: 2 ¶ 14. Ipse est pax nostra qui fecit v-
traq; vnum 5. 123. 158. 253.
Ephes: 3 ¶ 14. Ex quo omnis paternitas deno-
minatur 186.
Ephes: 4 ¶ 24. Renouamini Spiritu mentis
vestræ, &c. exponitur 147.
Ephes: 4 ¶ 25. Deponentes mendacium, loqui-
mini veritatem 148.
Ephes: 4 ¶ 27. Nolite locum dare diabolo 149.
Ephes: 4 ¶ 37. Sol non occidat super iracun-
diam vestram 149.
Ephes: 5 ¶ 13. Quod manifestatur (vel mani-
festat) lux est 92. 239.
Ephes: 5 ¶ 26. Vt exhibeat sibi Ecclesiam spon-
sam sine ruga & macula 69.
Ephes: 5 ¶ 32. Hoc os ex ossibus meis, & caro
ex carne mea 68. 131. 146.
Ephes: 5 ¶ 32. Sacramentum hoc magnum est
in Christo & Ecclesia 68. 146.
Eph: 6 ¶ 12. Mundi rectores tenebrarū harū 53.
Ephes: 6 ¶ 14. Accipite armaturam Dei 128.

Ex Epistola ad Philippenses.

- Philip: 2 ¶ 2. Implete desiderium meum, vt
idem sapiatis 292.
Philip: 2 ¶ 5. Hoc in vobis sentite, quod in
Christo I E S V 19.
Phil: 2 ¶ 9. Qui cū in forma Dei esset 190.
Phil: 2 ¶ 15. Vos estis sicut luminaria mūdi 96.
Phil: 4 ¶ 7. Pax quæ exuperat omnē sensum 3.

Ex Epistola ad Colossenses.

- Colos: 1 ¶ 15 & 18. Christus primogenitus cre-
aturæ & mortuorum 27. 51.
Col: 1 ¶ 15. Qui est imago Dei incōspic: 50. 87.
Col: 1 ¶ 17. Omnia ex ipso, & in ipso constāt 51.
Colos: 2 ¶ 3. In Christo I E S V omnes thesau-
ri scientiæ 268.
Colos: 2 ¶ 11. Circumcisi estis circumcisione
non manu facta. 157. 169.
Colos:

- Colof. 2 ¶ 14. Delens quod erat contra nos
chyrographum 152.
Colof. 3 ¶ 9. Expoliantes veterem hominem,
& induentes nouum 174.
Colof. 3 ¶ 17. Quidquid facitis, in nomine I E-
s V Christi facite 192.

Ex Epist. ad Thessalonicenses.

- 1 Thessal. 5 ¶ 5. Non sumus filij tenebrarum,
sed lucis 174.
1 Thessal. 5 ¶ 23. Ab omni mala specie absti-
nete vos 174.
1 Thessal. 5 ¶ 23. Vt integer spiritus, anima &
corpus maneat 174.

Ex Epist. ad Timotheum.

- 1 Timot. 1 ¶ 7. Quæ loquuntur, & de quibus
affirmant, non intelligunt 51.
2 Tim. 3 ¶ 16. Manifestè magnum est pietatis
sacramentum 36. 147.
1 Tim. 3 ¶ 16. Manifestatum in carne, iustifica-
tum in spiritu 37. 40. 77.
1 Tim. 3 ¶ 16. Apparuit Angelis, prædicatum
est gentibus 38.
1 Tim. 3 ¶ 16. Creditum est mundo, assump-
tum est in gloria 39.
1 Tim. 6 ¶ 8. Habentes alimenta & vestimen-
ta, contenti sumus 30. 214.
2 Tim. 2 ¶ 19. Nouit Dominus qui sunt eius :
discedat ab iniquitate &c. 195.
2 Tim. 4 ¶ 7. Bonum certamen certavi 274.

Ex Epistola ad Titum.

- Ad Titu 1 ¶ 16. Confitentur se nosse Deum, fa-
ctis autem negant 201.
Tit. 2 ¶ 11 & 3 ¶ 4. Apparuit benignitas &
humanitas Saluatoris 32.

Ex Epistola ad Hebraeos.

- Hebr. 1 ¶ 1. Nouissimè locutus est nobis in
filio 184.
Hebr. 1 ¶ 2. Per quem fecit & sæcula 51.
Hebr. 1 ¶ 3. Qui cum sit splendor & figura
substantiæ eius 50. 87.
Hebr. 1 ¶ 3. Portas omnia verbo virtutis sue 15.
Hebr. 1 ¶ 6. Cum iterum introducit filium in
orbem terrarum 43.
Hebr. 1 ¶ 6. Adorent eum omnes Angeli Dei
17. 190. 247.
Hebr. 1 ¶ 10. In principio tu Domine terram
fundasti 45. 51.
Hebr. 2 ¶ 1. Abundantius oportet nos serua-
re quæ audiuimus 124.

- Hebr. 2 ¶ 14. Quia pueri cōmunicauerunt car-
ni & sanguini 40. 78. 166.
Hebr. 2 ¶ 16. Non Angelos, sed semen Abrahæ
apprehendit 38. 99. 112. 145.
Hebr. 4 ¶ 8. Sicut Deus sic & filius Dei requi-
euit ab operibus suis 67.
Hebr. 4 ¶ 8. Si eis Iesus requiè præstitisset 183.
Hebr. 6 ¶ 6. Crucifigentes in se ipsis filiu Dei 84.
Hebr. 7 ¶ 3. Sine patre, sine matre, sine gene-
alogia 81. 120.
Hebr. 7 ¶ 10. Adhuc erat in lumbis patris A-
brahæ 224.
Hebr. 7 ¶ 18. Nihil ad perfectu pduxit lex 54.
Hebr. 10 ¶ 39. Non sumus filij subtractionis,
sed fidei 41.
Hebr. 11 ¶ 3. Fide intelligimus sæcula aptata
esse verbo Dei 51.
Hebr. 11 ¶ 39. Acceperunt repromissionem,
ne sine nobis consummarentur 98.
Hebr. 12 ¶ 13. Sequimini sanctimoniam, sine
qua nemo videbit Deum 200.
Hebr. 12 ¶ 22. Accessistis ad Ciuitatem Dei &
Ecclesiam primitiuorum 44.
Hebr. 13 ¶ 2. Hospitalitate quidam placuerunt
Deo, suscipientes Angelos 108.
Hebr. 13 ¶ 5. Sint mores sine auaritia &c. non
te deseram 116.
Hebr. 13 ¶ 9. Christus Iesus heri & hodie 130.
Hebr. 13 ¶ 14. Non habemus hic Ciuitatem ma-
nentem 25.
Hebr. 13 ¶ 15. Offerentes per ipsum hostiam
laudis 199.
Hebr. 13 ¶ 16. Talibus hostiis, pmeret Deus 200.

Ex Canonica Iacobi.

- Iacobi 1 ¶ 8. Voluntariè genuit nos, vt sumus
initium creaturæ eius 43. 123.
Iaco. 3 ¶ 2 & 25. Lingua modicum membrum,
sed magna exaltat 173.
Iaco. 4 ¶ 1. Vnde bella & lites in vobis 63. 286.
Iaco. 4 ¶ 8. Emundate manus peccatores, &
purificate corda 174.
Iaco. 5 ¶ 1. Agite modo diuites, plorate in
miseriis vestris 283.
Iaco. 5 ¶ 4. Merces operariorum &c. fraudata
est à vobis 283.
Iaco. 5 ¶ 14. Infirmatur quis, vngatur oleo 216.

Ex vtraq. Canonica Petri.

1. Petri 1 ¶ 5. In quem non videntes credi-
tis 98.
1 Pet. 1 ¶ 9. Vos autem genus electum, regale
sacerdotium 190.
1. Petri

I N D E X

- 1 Petri 1 v 24. Hoc est verbum quod euangelizatum est in vos 135.
 1 Pet: 2 v 5. Offerre hostias spirituales acceptabiles Deo 200.
 1 Pet: 2 v 11. Obsecro vos tanquam aduenas, & peregrinos 25.
 1 Pet: 2 v 25. Conuersi estis ad pastorem animarum vestrarum 19.
 1 Pet: 3 v 19. His qui in carcere erant spiritibus prædicauit 132.
 1 Pet: 4 v 11. Si quis loquitur quasi sermones Dei 151.
 1 Pet: 4 v 12. Nolite peregrinari in seruire ad tentationem 200.
 1 Pet: 5 v 8. Sobrii estote & vigilate 29.
 2 Pet: 1 v 4. Donauit nobis preciosa promissa fieri consortes diuinæ naturæ 132.
 2 Pet: 1 v 5. Satagite, vt per bona opera certam faciatis vocationem 144. 195.
 2 Pet: 2 v 12. Velut pecora quæ ignorant blasphemantes 192.
 2 Pet: 2 v 21. Melius erat illos viam salutis non cognoscere 84.
 2 Pet: 2 v 22. Sus lota in volutabro luti 84. 144.

Ex Canonica 1. Ioannis.

1. Ioan: 1 v 1. Quod erat ab initio &c. de verbo vitæ apud Patrem 57. 73. 117.
 1 Ioan: 1 v 5. Deus est lux, & in eo tenebræ non sunt 53. 93. 67.
 1 Ioan: 1 v 2. Et societas nostra cum Christo IESV 44. 156.
 1 Ioan: 2 v 4. Qui dicit se nosse Deum &c. & sic scimus quod in illo sumus 198.
 1 Ioan: 2 v 4. Tenebræ transierunt & verum lumen lucet 93.
 1 Ioan: 3 v 2. Nunc filij Dei sumus 62. 11.
 1 Ioan: 3 v 8. Apparuit filius Dei, vt dissoluat opera Diaboli 31.
 1 Ioan: 3 v 9. Qui natus est ex Deo, non peccat, nec potest peccare 113.
 1 Ioan: 3 v 15. Qui odit fratrem suum homicida 286.

- 1 Ioan: 4 v 19. Deus charitas est 139.
 1 Ioan: 5 v 6. Hic est qui venit per aquam & sanguinem 157. 170.
 1 Ioan: 5 v 12. Qui habet filium, habet vitam 53.
 1 Ioan: 1 v 20. Hic est verus Deus & vita 52.
 1 Ioan: 5 v 20. Tres sunt qui testimonium dant in cælo 86.

Ex Epistola Iudæ.

- Iudæ 1 v 5. IESVS populum de terra Aegypti saluans 15. 33.
 Iud: 1 v 10. Quæ non intelligunt tanquam brutalia blasphemant 72. 83. 192.

Ex Apocalypsi.

- Apoc: 1 v 7 & 19 v 15. Ex ore eius gladius accipit 33.
 Apoc: 1 v 8. & 22 v 13. Ego sum a & w 66. 74.
 Apoc 2 v 17. Vincenti dabo in calculo nomen nouum scriptum 196.
 Apoc: 3 v 12. Scribam super eum nomen Ciuitatis Dei 197.
 Apoc: 5 v 5. Nemo in cælo & in terra potuit aperire librum 14.
 Apoc: 5 v 9. Redemisti nos &c. & fecisti Deo nostro regnum 24.
 Apoc: 7 v 4 & 9. Audiui numerum signatorum 24.
 Apoc: 12 v 2. Mulier parturiens clamabat 15.
 Apoc: 12 v 12. Væ terræ quia descendit Diab: 32.
 Apoc: 13 v 6. Blasphemauit nomen Dei, tabernaculum & Sanctos 250.
 Apoc: 19 v 12. Habens nomen scriptum quod nemo nouit 150.
 Apoc: 19 v 15. Reget gētes in virga ferrea 256.
 Apoc: 21 v 5. Ecce noua facio omnia 175.
 Apoc: 22 v 4. Videbunt faciem eius, & nomen eius scriptum in frontibus eorum 196.
 Apoc: 22 v 16. Ego sum stella splendida & matutina 238. 244.
 Ap: 22 v 16. Ego sum radix & gen: Dauid 244.

F I N I S.

I N D E X V E R B O R V M E T R E R V M,

summam totius operis ordine Alphabetico continens.

- A**bel innocens, sed sanguis eius vindictam exquirens 275.
 Abram quo mysterio vocatus Abraham 181.
 simul Sara Sarai 181.
 Abraham quomodo vidit diem Christi 98.
 108. 165.
 Abraham respectu fidei ante circumcisionem amicus appellatus 155. 167.

- Abraham filiis suis ex Cerhura dedit dona, quæ Magi successores Christo detulerunt 224.
 Abraham apparitio in tribus viris, typus Trinitatis & redemptionis humanæ 108. 165.
 Abraham apparitio ad Saram fecundandam, typus Incarnationis 108.
 Abraham pactum triplex, Christus mox natus adimplet 154. Pactum circumcisionis 156.
 Abraham

Abrahæ semen in gentilitate stellis, in Iudai-
smo arenæ comparatum 258.
Abscindere manum, pedem, oculum, quo sensu
suadet Christus 172.
Abyssum placavit & plantavit Dñs Iesus 179.
Achior per circūcisionē populo Dei appositus 156.
Adam per sapientiam, hoc est filium Dei edu-
ctus à delicto suo 55.
Adam primus de terra, secundus de cælo sine
carnis contagione 104.
Adam novus verius sponsus Ecclesiæ, quàm ve-
tus Euxæ 68. V. Christus.
Adam secundus supra primum sponsæ suæ vt
corpus sic nomen communicavit 177.
Adæ terreni & cælestis, vt in natura sic in no-
mine Analogia 176.
Adæ cælestis & terreni formationis mysteriū 68.
Adæ peccatum quanta mox deordinatio secu-
ta 61. V. peccatum originale.
Admirabilis Christus maximè in Incarnatio-
ne 99. 120. 129.
Adoptio filiorum per Baptismum circūcizio-
ne præsignata 159.
Adoptionis filiorum Dei potestas, eiusq; abu-
sus 125. V. filij.
Adoratio fiebat procidendo in faciem 263.
Adoratio personæ & nominis IESV, non so-
lum licita, sed etiam præcepta 190. 247. V.
Christus.
Adoracionis Christi nati, ab Angelis, homini-
bus, & iumentis, mysteria 247. prædictio 263.
Adoratores Dei in Spū veri soli Christiani 32.
Ducibus Magis 222. 264.
Aduentus Christi quomodo à mundo exceptus
15. V. Christus.
Aduentus vtriusq; Christi typus 1. V. Christus.
Aduentus Christi in mundum cū potestate 34.
Aegyptus veluti musca butyro Emmanuelis ad
ipsum euocata 262.
Aegypti simulachra aduentu Christi corruisse
traditum 262.
Aera qualis census supputatio 7.
Aeris impressiones noxiæ extremis temporibus
206.
Aeris qualitates ex syderū obseruatione 231. 235.
Aeternitas Deo soli competit 48. 247. 261. filio
æqualiter 93. 150. V. Filius.
Alogi vel potius Athei, noui Ariani quomodo 107.
Aliud dicitur in Incarnatione, aliud in Trini-
tate 110.
Ambitio à Christianis alienissima 212.
Ammonius Platonicus verbum æternū agno-
uit, sed barbarè enuntiaturum 70.

Amuleta in collo suspensa, quæ licita 76. 153.
Angelus percutiens Aegyptum, & educens po-
pulum, Christum referebat 21. 33.
Angelus magni consilij & faciei Christus 153.
Angelus apparens Iosue gerebat personam filij
Dei 134. Abrahæ, Iacob. V. ibidem.
Angelus S. Blasio prædicit corruptionem sa-
culi 206.
Angelus an fuerit stella Magos ducens ad Chri-
stum 230. 231.
Angeli contraria vox in casu Luciferi & in filij
Dei Incarnatione 32.
Angeli primitiæ adorationis filij Dei mundo
apparentur 190. 247.
Angeli ad quid nos in Natali Christi inuitant,
& quo fructu 30. 31. 244.
Angeli post Incarnationem non pasci sunt se ab
hominibus adorari 38.
Angeli non inuident hominibus Incarnatio-
nem, vt Lucifer, sed congratulantur 98.
Angelis prælatum genus humanum in Incar-
natione 38. 145.
Angelis apparuit per Incarnationē filius Dei 38.
Angelica gratulatio Incarnationis quomodo à
Dæmonibus & impiis perueritur 30. 36.
Anibal Roselli Commentator præcipuus Trif-
magisti 10.
Anima & animæ operatio, differunt 62.
Anima Christi ab instāti cōceptionis beata 102.
Animam pro sale voluptuosi, vt sues gerūt 152.
Annus euenit bonus, quibus in Christo euenit
bonus animus 164.
Anni auspiciū Christianis à Christo, non à Ia-
no vel Cæsare cur 160.
Antichristi, moribus Christo aduersi 44.
Anthropomorphitæ seu Vadiani, corpus Deo
attribuentes 175.
Antiquus dierum, persona Dei Patris, propter
originem 1.
Anulus in se, & in Zona integer, tamen disso-
lutus, Natiuitatis Christi prodigium 106.
Api ad mel Emmanuelis aduolanti, comparati
Magi 262.
Apollinis Idolum Christo nato obmutescit, or-
co relegarum 3.
Apollinis Idoli obmutescencia Ciceroni fata-
lis 3. V. Cicero.
Apostoli in solo nomine IESV, virtutes, &
miracula operati 187.
Apparitiones Diuinæ ab initio fiebant in per-
sona filij Dei 15. 56. 165.
Apud particula, in generatione filij Dei quid
sonat 48.
Aqua

I N D E X.

Aqua Baptismi Christum non sanctificauit, sed
sanctificata 158.
Aqua vinum facta pertinet ad Epiphaniam
Christi 220. 240. 243.
Aquila stemma Regni Poloniae, Diuinæ prote-
ctionis symbolum 280.
Ara primogenito Deo Christo, ab Augusto
erecta 4.
Arboris, sub qua Abraham Angelos suscepit,
mysterium 165.
Arca fœderis pseudo Iudæis, Incarnatio pseu-
do Christianis, in confusionem 134.
Ario in penam perfidiæ viscera effundenti,
non credendum 74.
Ariani moderni antiquis peiores 71. 83. V. Hæ-
retici
Ariani negantes Christum Deum maledicti fi-
dentes in homine 102.
Aristotelicæ pplexitates Hæresum fomera 79.
Artifices inepti, segnes, luxuriosi, & iniqui per-
stringuntur 150.
Ascensio Christi est fidei consummatio 39.
assumptio quo sensu dicitur 40.
Astrologia nondum illuminatos potest ad cre-
atorem disponere 232.
Astrologia curiosa prouidentiam & naturam
tollit 238.
Astrologiæ rectus vsus & abusus quis 235.
Astrologi humanas actiones suis coniecturis
subiicientes perstringuntur 236.
Astronomia diuinatioia vel curiosa, iam pri-
dem à Christianismo explosa 153.
Astrorum vis quatenus extendatur 235. V. stel-
la, sydera.
Attributa Diuina in opere Incarnationis illu-
strata 104. 106. 109.
Auaritia à Christianis explosa 214.
Augustus Monarcha pace clarissimus 3. 25. Ho-
norem Dei & Dñi Christo defert 3. 4. 126.
Augustus censor orbis Christo subijcendi 6. 23.
Augusti nomen Christo veriùs quàm Octauia-
no quadrat 4. 5.
Augusti imperium fatale 4.
Aurum directio & custodia 173.
Aurum Christo à Magis oblatum quid signet
V. Magi 25.
Auses idem qui Iosue vel Iesuah 181.
Authoris purgatio de libertate dicendi, quæ lex
diuina aut veritas iubet 293.

B.

Balaami Prophetia de Christo, tempore remo-
tissima, spiritu proxima 98. 223.

Balaami stellam ex Jacob prædicentis, successo-
res saltem in doctrina Magi 223.
Baptismus circumcisio spiritualis per carnalem
figuratus 157.
Baptismus propria nota Christianismi, vt cir-
cumcisio Iudæismi 167. 168.
Baptismus perpetua renunciatio seruitutis Sa-
thanæ 169.
Baptismus totum hominem vel caput emun-
dat, secus circumcisio 170. 171.
Baptismus quomodo sequela Christi, per aquã
& sanguinem 170.
Baptismus in nomine I E S V virtutem Trini-
tatis largiebatur 186. 190.
Baptismus Christi Epiphania vel Theophania
quomodo 220. 240.
Baptismus Christi quantis mysteriis consecra-
tus 242.
Baptismi per aquam saluantis typus 122.
Baptismi votum maximè curæ Christianis esse
debet 148.
Baptismi notæ in Circumcisione 168.
Baptizandis qua ratione nomina imponenda,
& cõtrarij abusus 197. Patrinoꝝ cautela 215.
Barbari Philosophis Christiani 70. 71.
Beneficia Dei in hominem quanta 114. 131.
Bethania quasi domestica in Cana Galilæe di-
uinitatis contestatio 220. 240.
Bethlehem locus Natalis Melsiæ 4. 6. Bethle-
em duplex 7. cur ciuitas Dauid 6. quomo-
do Ephrata 246.
S. Blasio Angelus prædicit extremam peruerfi-
onem mundi 206.
Blasphemias Hæreticorum nefandæ 72. 83. 250.
Blasphemiis cœlum inquinatum plagas demit-
tit 282.
Bonorum temporalium vsus Christianis præ-
scriptus 211.
Bonis temporalibus vtendum non fruendũ 30.
Bonitas Dei in opere Incarnationis quanta in-
notuit 111. 131.
Bonitas non est, pessimis esse meliorem 203.
Bouis & asini circa Christi natalem mysteria 19.
248. 268. Gratitude præ impiis 115. 152.

C.

Cæsar verior Christus, quàm Iulius, cui ordina-
tio anni debeat 160.
Cantica luxuriosa vitanda 216.
Capitolium Romanum Christi Natiuitate pro-
digijs clarum 4.
Caro denotat humanitatem corruptioni sub-
iectam 37. 38. 68. 78.
Caro &

I N D E X.

- Caro, & sanguis spirituali operationi opposita 59. 113. 144.
 Caro, non homo, vel natura, cur ad incarnationem usurpata 77. 100.
 Carnis & spūs oppositio scripturę familiaris 37
 Castitas etiam cum vxoribus ante communionem seruanda 219.
 Catechismi cognitio Christiano necessaria 219
 Chalcidius Platonius citat historiam Euangelicam de Magorum adoratione 221.
 Cham Magnus ex astris præsciuit alienos sibi dominaturos 233.
 Characteribus superstitionis vti illicitum 217.
 Charitas per aurum designata 275. eius probatio inimicis bene velle 275.
 Charitas Dei basis redemptionis humanę 36.
 Charitatis plantator, & Magister Christus 18.
 Chirographum maledictionis, in pignus benedictionis Christus conuertit 132.
 Choreę, & spectacula, reliquię gētilissimi 163. 216
 Christus, vide filius Dei Verbum
 Christus dictus ab vnctione Regali, Sacerdotali & Prophetica 195.
 Christus simul vnctus, vnctus, & vnctio 195.
 Christus idem quod Melsias 195.
 Christus sonat vnctum, & bonum 200.
 Christus simul filius Dei & Marię 1. 8.
 Christus Deus & homo 260. V. Filius, Generatorio.
 Christus proprię Dñus, & orbis Monarcha 4. 5.
 Christus professione generali hominibus ascriptus 6. 7. 29. 160.
 Christus ab instanti conceptionis suę vir, quamuis statura crescebat 9. 101.
 Christus cur ad decimum mensem in vtero demoratus 16.
 Christus infantulus serus, & dura opera redemptionis inchoauit 16.
 Christus signum veritatis, fit malis signum contradictionis 18. 136.
 Christus ex Cathedra præsepis docet virtutes lapsui humano oppositas 18.
 Christus hominibus ab ipso exortu cur per omnia præter culpam assimilatur 10. 107.
 Christus ex genere Davidis progenitus 24. V. Maria.
 Christus natus superauit Diaboli malitiam, superbiam, & inuidiam 31. 107.
 Christus ab initio mundi quomodo redemptor, & agnus occisus 35.
 Christus hostem agressus in nostra humanitate, vicit in sua maiestate 36. V. Filius, Generatorio.
 Chrūs sua iactura quærebat salutē inimicorū 57.
 Christus sponsus sanguinum 156. Desponsator cœlestis hæreditatis 131.
 Christus in cœlis sine matre, in terris sine patre 81. 106. 120.
 Christus verius sponsus Ecclesię, quàm Adam Euxę 68. 177. V. Adam.
 Christus in cruce verē reliquit patrem, & matrem, propter Ecclesiā vxorem 68.
 Christus mediator Dei, & hominum competentissimus 81. 146.
 Christus summus Doctor, & Magister orbis 82.
 Christus profundissime, simul & clarissime Samaritanę sese patefecit 82. 183. 264.
 Christus vt naturas, sic voluntates duas distinctas gerit 83.
 Christus Saluator etiam nunc contumeliis excipitur 20. 63. 84.
 Christus in vtero prius comprehensor, quàm viator 102.
 Christus præfiguratus per Salomonem 5. 227. Augustum & Cyrum 4. per Ionam 122. per Tobiam 125. 131. per Iesum Syrach 179. per Iesum sacerdotem magnum 179. per Iesum Naue 179.
 Chrūs monarcha 3. 4. 123. dux, & princeps 6. 128
 Consiliarius 12. 122. Primogenitus, vnigenitus. Vide suis locis. Bellator & spoliator 35. 122. 225. Sapientia 35. 49. 87. Splendor, candor, character, vapor, speculum 50. 87.
 Imago inuisibilis Dei 50. 87. via, veritas, vita 52. Primus & nouissimus 66. Lux 53. 62. 67. 92. 133. Mediator 31. 146. Doctor 31. 127. Admirabilis 99. 120. 188. Emanuel 102. Sol 122. Medicus 19. 139. Sacerdos 179. Pater futuri sæculi 122. Legislator 127. Testator 129. Oriens 108. Lapis angularis 180. offensionis 225. Propheta magnus 182. Angelus 183. Stella 222. 238. 244. 245.
 Christus in morte desuit esse homo, sed non Deus, nec Christus 100.
 Christus adhuc in vtero matrem Deam effecit 102. V. Maria.
 Christus quamuis mortalis, erat simul in terra & in cœlo 34. 39.
 Christus in terris cœlum continens, adæquauit ænigma Maronicum. V. Quantitas. 101.
 Christus verus Deus 122. 190. 243. &c. V. Filius Dei
 Christus habet formam Dei, ergo & naturam & nomen 190.
 Chrūs absolutissimus Legislator & Magist. 127
 Christus supra matrem, vel pastores, suos proprio pascit corpore 129.
 R. r. Christus

I N D E X.

- Christus in sua natiuitate, & vnione quàm mirabilis 130.
 Christus heri & hodie quo sensu 130.
 Christus reductor noster in paradysum, & debiti restitutor 131.
 Chrüs in mûdo peregrinus p exinanitiõẽ 154.
 Christus quomodo venit per aquam, & sanguinem 157. quomodo in hoc mirandus 170.
 Christus extra, & supra legem, cur Circumcisioni, & aliis legibus subditur 158.
 Christus Circumcisione & aqua non sanctificatus, sed ea sanctificabat 158. Vide Circumcissio.
 Christus legis vtriusq; sicut autor, sic adimpletor 159.
 Christus tanquam caput pro membris infirmis circumcissus 159.
 Christus, non Antichristus, immutat ætates, & tempora 160.
 Chris minister circumcissionis absolutissimus 171.
 Christus sacerdos in vestitu sordido, Sathanam deuicit 179.
 Christus eduxit Israelitas ex Aegypto sub typo futuri Saluatoris 180. 183. V. Iesus Iosue.
 Christus, Iesus, Emmanuel, diuerso respectu dicuntur 194.
 Christus adhuc infantulus detraxit spolia Samariæ in oblatione Magorum 224.
 Christus ex cauerna in qua natus est, detraxit idololatriam gentium 226.
 Christus lux vniuersalis Iudæis, & Gentibus mox natus apparet 239.
 Christus in cunis formidabilis, qualis erit in cælis? 247.
 Christus ab Angelis adoratus Deus 244. 247.
 Christus natus declaratur à Deo Patre Rex, seu Messias 260.
 Christi vtriusq; generationis, redemptionis, & Regni typus 1.
 Christi nati tempus 1. 33. annus 3. locus 4. 6. 22. 25. 34.
 Christi Regni proprietates 5. 23. 127.
 Christi exinanitio secundum vtramq; naturam mox à Natiuitate exhibita 16. 19. 126.
 Christi humilitas & paupertas ab initio stupenda 117. 19. 159. 270.
 Christi sub Augusti censura nati rationes 24.
 Christi opera Theandrica ab exortu in carne exhibita 26.
 Christi generatio. V. Generatio.
 Christi exinanitio, non tamen sine diuino imperio 34.
 Christi certaminis, & victoriæ typus 35. modus 36. 152. V. Redemptio.
 Christi personæ secundum diuersas naturas, diuersi status, & operationes 36. 130.
 Christi diuinam & humanam naturam cautè distinguunt scriptura 37. 243. V. Filius. Generatio.
 Christi supra Ioannem Baptistã excellentia 55.
 Christi in hominẽ beneficia quanta 131. 143. 146.
 Christi cum genere humano per sanguinem iocciati typus 156. 164.
 Christi genus diuerso respectu ab Euangelistis deductum 194.
 Christi per Magos, in Baptismo, & in Cana Galilææ, manifestatio 220. 240.
 Christi Regis ad Herodem eiusq; regales filios collatio 245.
 Christi infantis persecutio Psalmo secundo accommodata 156. &c. V. Messias. Herodes.
 Christi quærendi, & inueniendi doctrina aucta Augustini 268. Compendium 271.
 Christum præsignabant summi Monarchæ 34.
 Christum referebat Angelus percutiens Aegyptum, & deducens Israelitas 21. 33.
 Christum denuo crucifigunt Hæretici erroribus, Catholici malis moribus 54. V. Christiani.
 Christum faciunt temporalem, quos ille fecit æternos 94. Vide Aeternitas.
 Christum Regem & Messiam asserunt Magi, & Herodes cū Scribe incautus attestatur 246.
 Christum natum omnes creaturæ, præter impios agnoscunt 270.
 Christo nascente vel nascituro prodigia 4. 106. 120. de Christo scriptura dicit, vel Theologicè, vel æconomicè 79. cum Christo veniunt omnia bona, & e conuerso 268.
 Christiana lex quo sensu suadet truncare membra propria ob animæ salutem 172.
 Christiana instructio quærendi, & inueniendi Christum 268.
 Christianæ pietatis manu ductio summaria 148. 193. 207. 214. 268. 270.
 Christianæ vitæ examen, per singula præcepta & gesta 215. 218.
 Christianus imaginem suam ad formam redemptoris reuocet 40. 61.
 Christiano quæ vitanda, & quæ sectanda 207. 214. 218.
 Christianum non facit solus Baptismus, sicut filios Abraham non sola Circumcisio 200. 201.
 Christianorum statum eligere facile, præstare difficile 210.
 Christiani. V. Homines.
 Christiani delicati, sub spinoso capite Christo arguuntur 20. 42. 173.
 Christiani

Christiani non nascuntur, sed fiunt, vt semper
proficiant 42. 59.
Christiani mali, Iudæis, & aliis infidelibus no-
centiores 43. 64. 97. 162. bestiis 115.
Christiani mercenarii notantur 43. 115. Luxu-
riosis, & dissoluti 96. 144. 218. 219.
Christiani noua lege, nouiter & verè colunt
Deum in spiritu, & veritate 82.
Christiani mali ex luminaribus, fiunt tenebri-
ones mundi 96.
Christiani duce Christo, in aliorum ab initio
mundi labores introierunt 98. 116.
Christiani sunt inuicem membra, ad veritatem
& charitatem sectandam 145.
Christiani mali festa sua polluant, Gentilica
honorant 162.
Christiani vncti ad Regnum, & Sacerdotium
spirituale 198.
Christiani nomine, & non re arguuntur 200.
&c. 214. 218. Iudæi baptisati vocantur 204.
Christiani & Catechumeni diuersè tractadi 201.
Christiani non fuerunt, qui Ecclesia errore, vel
culpa exciderunt 201.
Christiani nequam scandalizant infideles, ad fi-
dei execrationem 204. 267.
Christiani non satis probi respectu pessimorum,
habentur optimi 203.
Christiani in anima incorrigibiles corporaliter
castigandi 217.
Christiani non præsentem, sed futuram vitam
attendant 215.
Christiani Politici prophana sacris præferen-
tes notantur 265.
Christiani hominis tessera, seu notio 153. 218.
PseudoChristianorum luxus maximè in festis
20. 63. 124. 143. 217. 219. V. Festa.
Christianorum ingratitudo notatur 36. V. In-
gratitudo.
Christianorum malorum multitudo iam olim
deplorata 43. 156. 201.
Christianorum professio nobilissima, tamen
desolatissima 44. 197.
Christianorum malorum, regeneratio præpo-
stera 63. 123.
Christianorum excusationes peccandi diluunt-
tur 64. 95. 152.
Christianorum dignitas, & felicitas quanta 98.
Non in hac vita 215.
Christianorum vniuersalis corruptio 115. 201.
205. &c. 269. eius causa 42. 203. V. peccator.
Christianorum perueriorum flagela & pœnæ 84.
124. 203. 206. &c. 219. 267.
Christianorum in obsequiis festis correctio 143.
215. 219. 267.

Christianorum verè ex Christo renatorum an-
tiqua ab Apostolis forma 153. 208. 210.
Christianorum conuersatio cum infidelibus qua-
tenuis licita 161.
Christianorum Circumcisio exactissima, in ani-
ma, corpore, & substantia 171.
Christianorum nominis, quo Christo adscri-
buntur, ratio 196. 209.
Christianorum nomen & professio, est imagi-
nis & perfectionis diuinæ emulatio 198.
V. Deificatio.
Christianorum status Regno Salomonis, & Ro-
boam propter defectionem similis 205. Sic
& Synagoga 265.
Christianorum perfectio non ad solos Mona-
chos vel Clericos restringenda 207. 209.
V. Perfectio.
Christianis regeneratis bona non mala opera-
tio propria 95. 113. 144. 152. 169. 197.
Christianis nomen Christus in terris commu-
nicatum, Iesus in gloriâ reservatû 177. 196.
Christianissimi vltima tēpora corruptissima 205.
Christianismus ex luxu hærefes, ex his Athei-
smus Anarchicus occupauit 265.
Census ab Augusto indicti ratio & mysteriû 6. 7.
Census reddedi Cæsari, à Christo requisiti ratio 8.
Ceruulæ & hinniculæ superstitione tempore Au-
gustini 217.
Cibi & potus temperantia Christiana 211.
Cicero ex oraculo Apollinis, & Sibyllæ Regnû
æternum præuidet 3. 11. 13.
Circumcisio Christi, primitiæ redemptionis per
sanguinem 155.
Circumcisio legalis erat character populi Dei
155. 165. 167.
Circumcisio in signo expiabat peccatum ori-
ginis 157.
Circumcisio carnalis spirituales respiciebat
quæ fit per Baptismum 157. 166. &c.
Circumcisio veluti cauterium in capite Christo
pro membris infirmis 159.
Circumcisio cur in virili membro 153. 166. 170. cur
siebat petra aut cultro lapideo 156. 157. 168.
Circumcisio signum non causa salutis 157. 167.
cor & totum hominem respicit 167.
Circumcisio post nouam legem Iudæis cessit nō
in gratiam sed in contumeliam 168.
Circumcisio sub Iosue, cur dicta noua, secunda,
& maior 168.
Circumcisio omissa in deserto, referebat Chri-
stianismum 165.
Circumcisio die octauo legem gratiæ & starum
gloriæ respicit 169.
R r 2 Circumci-

I N D E X.

- Circumcisio** Euangelica in anima, corpore, & substantia, exactissima 171.
Circumcisionis fœdus cum Abrahamo initum, consummauit Christus 154.
Circumcisionis legalis causæ 155. in Christo quæ 157. V. Christus
Circumcisionis expertes pleriq; veteres Deo accepti 155. 167. fœminæ 167.
Circumcisionis exortes in genere Abraham, non saluabantur 156.
Circumcisionis in Sabbatho quæstionem quorsum Christus intulit 159.
Circumcisionis spiritualis per Baptismũ & mortificationem ratio 169.
Circumcisioni carnali falso obiecta incongruentia 166. Insufficiencia 167. corporis detrimentum 166. crudelitas 166.
Circumcisionem cur suscepit Christus 158. 171. V. Christus
Circumcisionem spirituale iniquiũ ferunt adulti Christiani, quàm Iudæorũ infantes 175.
Circumcisione filius Dei factus est sponsus sanguinum humano generi 156. 168.
Ciuitas parua Ecclesia ab Abel, quomodo à Sathana liberata 36. 152.
Clerus in Regno Poloniæ oppressus 284. &c.
Clericorum status, veluti radicis corruptio, ad ramos sæculares extensa 43.
Clericorũ vitia perstringuntur 44. V. Sacerdos.
Cœcitas Iudæorum & aliorũ infidelium 54.
Cœcitas peccatorũ & ingratorum quanta 115.
Cœcitas triplex Christianorum vitanda 151.
Cœcus à natura designat genus humanum ab origine corruptum 153.
Cœlorum & Planetarum orbes Spiritu circumagi Scriptura contestatur 235.
Cogitationes impiæ præcidendæ 173.
Cognitio Dei Gentibus, Iudæis, & Christianis diuersa 52. 166.
Collo appendere licet res sacras 70. Secus superstitiosas 153.
Colũba, sic & stella vera indicabat Christũ 231.
Columba super aquas diluuij & Iordanis mysterio conuenit 243.
Commendoni Cardinalis de Comitibus Polonicis apta allusio 291.
Cõmõriones in cœlo & terra maximè nascente Christo 3. 136. Ruinæ Luciferi oppositæ 32.
Communicatio idiomatum in vna persona Christi quid 78.
Cõpositionis prẽtextu cler' in Polonia spoliat 284.
Confœderatio in Polonia iustificans & defendens hæreses pernitiõsa 284.
Concupiscentias frænare, regnare est 31. 199.
Coniugũ ante cõmunionem iactã cõtinentia 219.
Consiliarius humanæ reparationis Christus 12. 122. 123.
Constantinus Imperator ex scriptis Ethnicis Christum demonstrat 12. 165.
Concionatorum correptiones ægrè ferētes perstringuntur 175.
Concionum abusus vel inefficacia notatur 42.
Concionibus obstrepentes similes forcipi Sartorio vltro sese proidenti 175.
Concionibus quæ maximè inculcanda modernæ peruersitari 209.
Conuiuiis exoticis stercus conficitur festorum solennitati abominandum 143. 215.
Cor primum viuens & vltimum moriens quomodo circumcidendum 167. 172.
Corpus Deo attribuebant Vadiani, qui & Antropomorphitæ 175.
Correctio fraterna in lenitate facienda 213. temerè peccantium qualis 213.
Correptionis per verbum Dei impatencia notatur 175.
Cracouiæ, quæ Regni Poloniæ sedes est, exprobratio 142.
Creatio & prouidentia Deum adstruit 52. 56. non minus filio quàm Patri conuenit 190.
Creatio recreationi vniuersi correspondet 45. 60. 91.
Creatio & dispositio vniuersi per filium facta 80. 56.
Creationis beneficium supererat per Incarnationem redemptionem. 137. 141. 143.
Creatura quod non est, Deus est 50. 51.
Crucis Christi victricis præfagia 12. 119. 165.
Crucis sigillum sanctitatis est, non impietatis 214. eius rei abusus norandus 214.
Crucis Christi titulus pro Iesus habet Iosuah 181. reprobatur Iudæos, asserit Gentiles 261.
Curiositas in Diuinis nimĩ scrutandis perstringitur 93. 130. 250. digna gehenna 119.
Cyrus Rex Persarum Christum prænotabat 4.
Cyrini seu Quirini census exactio prima quæ 6. 23.

D.

- Dæmonium** à spõsa sua Ecclesia Christus compescuit 132. V. Diabolus.
Dæmonibus quàm formidabile nomẽ Iesus 188.
Dæmonibus participantes, nominis I E S V S exortes 188.
Dauid censuram populi sui per Christum successorem perficit 6.
Dauid ciuitas, arx Sion, & Bethleem 6.
Decimæ

I N D E X.

- Decimæ reddendæ Ecclesiis propriis 216. ante proprium vsum 218.
 Decimas præstantium vel denegantium præmia vel pœnæ 287.
 Deliciæ Christianorum in festis, verbi Dei ineditatio 144.
 Descriptio orbis per Augustum ad Christum referebarur 6. 23. 29.
 Deus generationis author perfectissimam habet generationem 44.
 Deus tactus est filius hominis, vt homo fieret filius Dei 76. 271. V. Homo.
 Deus à Græcis gentiliter, à Iudæis Iudaicè, à Christianis nouè, colitur 82. V. Cognitionio.
 Deus vnus essentia, tamen personis communicabilis 88.
 Deus infinitus quomodo fidei humanæ comprehensibilis 89.
 Deus omnipotens cui nihil impossibile 94.
 Deus creatura nō est, quia creator 51. V. creatio.
 Deus non amplius ironicus, homo per incarnationem effectus 107.
 Deus cum hominibus propriè inhabitat per Incarnationem 116.
 Deus ante creationem mundi, gehennam parabat curiosus 119.
 Deus commodissimè erat sequendus in assumpta carne 131.
 Deus plus diligendus, quod redemit, quam quod creauit 137.
 Deus vt seruum liberaret, filium tradidit 144.
 Deus verè passus sicut homo verè cælos penetravit 82. 166. V. communicatio.
 Deus natura innominabilis, per Iesum innouelcit 177. 190.
 Dei cognitio & adoratio Gentibus elongata, Iudæis adumbrata, Christianis reuelata 82.
 Dei cognitionis in hōine modulus seu gradus 89.
 Dei in hominē beneficia 114. 145. V. Incarnatio.
 Dei memoria semper conseruanda 211. 214.
 Deificatio hominis per Incarnationem 76. 105. 111. 140. 197. Non Ironica, vt in paradiso 107. 131.
 Deo proprium est occidere, sicut creare & viuificare 33.
 Deum vnum verum agnoscebant quidam Philosophi 10. &c. 48. 52. 88.
 Deum & Diuina sensibus humanis metientes perstringuntur 72. 250. V. Curiositas. Hæretici
 Deum corporeum asseriebant Vadiani seu Antropomorphitæ 175.
 De Deo credendum quod est, nō quomō est 44.
 Di gentilium ab infidelibus polluantur potius quàm honorantur 162.
 Diaboli opera, veniens quomodo dissoluit Christus 31. 121.
 Diaboli potentia, astutia, & malitia, contrariis virtutibus contritæ 52. 107. V. Dæmon.
 Diaboli inuidia, initium & finis eius tyrannidis in hominem 31. 149.
 Diaboli tentationes præueniendæ 271.
 Diapsalma in Psalmis Dauidicis quid 260.
 Diadrachma quo mysterio Christus solui Cæsari iubet 8.
 Dina Principi Sichimitarum copulata, Incarnationis & Circumcisionis vestigium 165.
 Disciplina Christianis necessaria 212.
 Doctrina Christi excellentissima 127.
 Domestici in pietate continendi, & à viris reuocandi 164. 216.
 Dñi appellationi Augustus cedit nato Mesiæ 4.
 Dominicæ & festorum dies quomodo honorandi & exigendi 215. V. Festa
 Dromedarii genus camellorū velocissimū 229.
 Dux & bellator Christus qualis 128. V. Chrūs.

E.

 Ebrietas crimina non excusat, sed aggrauat 95.
 Ebriosi præsertim in festis perstringuntur 20.
 V. Festa.
 Ecclesia materialis. V. Templum.
 Ecclesia ciuitas parua, à magno hoste per Christum liberata 36.
 Ecclesia verius spōsa Christi quàm Euæ Adam 68.
 Ecclesia Catholica traditione & scriptura nititur 153.
 Ecclesia quæ persecutionibus floruit, imperio ruit 206.
 Ecclesiæ matris fidelium filij triplices 41.
 Ecclesiæ sponsæ Christi dos & testamentum, religio & pietas 153.
 Ecclesiæ status in extremo, peccatis quàm afflictus 202. 203.
 Ecclesiæ status ab initio sanctissimus 208.
 Ecclesiæ in Iudæis & Gentibus, in boue & asino prænotio 248. 253. 268. mira vicissitudine 262.
 Ecclesiam ex duplici populo Christus infantulus reuocare incipit 29.
 Ecclesiam non agnoscens matrem, non habebit Deum Patrem 41.
 Eleemosina opus Christianum 218.
 Emmanuel Deus simul & homo Christus 102. 225.
 Emmanuel in Iesum illicitè cōmutatum frustra quidam cauillantur 194.

R r

 3
 Emmanue.

I N D E X.

Emmanuelis butyrum & mei Gentium alle-
tamenta 262.
Ephrata quid sonet, & quomodo Bethleem 246.
Ephrata locus Melsiæ, quo mysterio olim à
Dauidè exquisitus 246.
Epiphania dicitur apparitio, seu manifestatio
220. triplex & triplici memoria honorata,
nimirum Epiphania, Bethania, & Theopha-
nia 220. 240. 242.
Epiphaniæ festum fidelium ex Gentibus, Cir-
cumcisio fidelium ex Iudæis 221.
Epiphaniæ festi cum Circumcisione & Natali
coherentia 220. 239.
Epiphaniæ quomodo respondet manifestatio
Christi per aquam vinum factam 240. Ba-
ptismus Christi 240.
Epiphaniæ Matutinū Inuitatorio caret cur 262.
Epiphaniæ correspondet gratulatio Ierosoly-
mæ per Tobiam facta 254.
Epiphaniæ feruentissima contemplatio Mago-
rum 249. Paulæ Romanæ 266. Diuersa su-
perstitioſorū 267. eiusdè pia correctio 267.
Esca ventris, & venter escis: quid Apostoloſ 96.
Essentia, & esse, naturam Dei notius expri-
mit 48. 73. 89.
Erat, quando non erat, in filio æterno, stultum
est dicere 48.
Errantium multitudo, non parit errori patro-
cinium 201.
Eux maledictiones, in benedictionem Mariæ.
conuersæ 14. V. Maria.
Euangelium Matthæi reiciebāt Manichei, pro-
pter stellam veluti fatalem 235. 238.
Euangelium, quàm subuertant Hæretici 83.
Euangelij lux clarissima, & directio potentissi-
ma 54. 133. V. Lex.
Euangelij Ioannis excellentia 65. 70. 86. eius
initium Philosophis admirandum 69.
Euangelij Ioannis initium breuissimè filiū Dei
adstruit, & contraria confutat 74.
Euangelicæ legis summa perfectio 171. V. Lex.
Euangelicam historiam de Magorum adorati-
one citat Chalcidius Platonius 221.
Euangelistæ diuersè diuersis respectibus Christi
genus deducunt 194.
Eucharistia sine pollutione thori etiam coni-
ugalium sumenda 219.
Eucharistia infirmis propter sanitatem exhi-
benda 216.
Eucharistiæ veritas in signo 18.
Eucharistiæ sub speciebus incorruptio 121.
Eucharistiæ cōmunio antiquis Christianis Do-
minica die, quibus de Sabbatho 135.

Eucharistiæ panis, & calix miraculis Christi
prælibatus 243.
Eucharistiæ adoratio, exemplo Magorū Chri-
stum in præcepti adorantium 266.
In Eucharistia, sicut in persona, indiuisibilis
Christus 248.
Exinanitio in vtraque natura, in Christo infan-
tulo apparuit 16. 123.
Extrema vnctio propter sanitatem consequen-
dam sumenda 216.

F.

Factū dici quid potest, absq̃ sui mutatione 79
Familia domestica. V. Domestici
Ferias superstitioſas celebrantes, rei gehēne 217.
Festa ex professo luxuriosa, præsertim contu-
berniis ciuilibus 151. 215. 217.
Festa propria polluit, Gentilia honorant Pseu-
dochristiani 162.
Festorum Vigilæ seu apparatus, quales Christi-
anis esse debent 143. 219.
Festorum redemptionis nostræ inhonoratio
20. 63. 134. 267.
Fides excludit discussionem, & dubitationē 94.
Fides iustificat in actu, non in habitu, multo mi-
nus in solo nomine 145.
Fides in venturum Christum antiquos salua-
bat 75. 98.
Fidei terminus & effectus reuelatio gloriosa 39.
Filius Dei. V. Christus.
Filius Dei, simul & hominis verè Christus 1. 8.
34. 103. 261.
Filius Dei, quomodo cepit in ipso aduentu dis-
soluere opera Diaboli 31.
Filius accipit à patre filiationem, pater à filio
paternitatem 48. 93. 264.
Filius Patri consubstantialis 74. 90.
Filius Dei carnis assumptæ opifex 79.
Filius Dei, quomodo se communicauit pueris
carne & sanguine 78.
Filius Dei ante Incarnationem non erat otio-
sus, sed gehennam curiosis parabat 119.
Filius meus es tu, & ego hodie genui te &c. ex-
ponitur 261.
Filius Dei manum in creatione, totum in In-
carnatione se nobis exhibuit 140.
Filiū Dei ab initio mundi apparitiones, Incar-
nationis futuræ apparatus 15. 56. 75.
Filiū Dei ab initio mundi Diuinæ operationes
13. 35. 50. 165.
Filiū Dei generationis æternæ modus, quomo-
do reuelatus 45. 47. &c. V. Generatio.
Filiū Dei æternitatis adstruitur 48. 73. 93. 139.
Filiū

I N D E X.

Filij Dei Epitheta generationem æternam exprimentia 50. 87. 140.
 Filij Dei facti sumus serui existētes indigni 146.
 Filio Dei detrahentes, spurij sunt, non filij 84.
 Filium Dei incarnatum referebat Angelus percutiens Aegyptum 21. 33.
 Filium nemo nouit, nisi pater, & e cōuerso 264.
 Filium Deus tradidit, vt seruū redimeret 145.
 Filij Dei ex humana genuina filiatione discernendi 40. 113. 123. V. Regeneratio.
 Filiatio omnis à Dei filio, sicut paternitas à patre exoritur 156.
 Fœdus V. pactum. Testamentum
 Fœmina circumdedit virum Christum 9. 26. 101. 121. V. Maria
 Fontem verum ad fontem aquæ reuelauit sese Christus Samaritanæ 82.
 Forma dat esse rei, sic & nominis, pprietatē 190.
 Fortunæ mensam lufibus, & fraudibus ponentes taxantur 142.
 Fraus, & dolus in homines, plusquam in feras exquisita 283.
 Furtum notissimus concupiscentiæ effectus, singulariter prohibetur 149.

G.

Galgala seu reuolutio, locus secundæ circumcissionis ad gratiam 169.
 Gaudium Natalis Christi quantum, eiusq; mysteria 21. 97. 103. 125.
 Generatio in Deo supra omnes creaturas 44.
 Generatio Christi Diuina, & humana, incomprehensibilis 9. 26. 103. quomodo perceptibilis 146.
 Generatio Christi triplex 27. 102. Triplici Missa memoratur 28. 103.
 Generatio Diuina & humana cautè distincta 37. 117.
 Generatio vtraq; Christi sine corruptione 104. 121. V. Filij.
 Generatio Dei spiritualis per fidem quanto affectu sit 123.
 Generatio Christi diuersa, propter diuersos respectus deducitur 194.
 Generationis diuinæ ad humanā analogia 49. 118. diuersitas 59.
 Generationis diuinæ modus reuelatus 48. &c. 49. Ordo 50. 110.
 Generationis vtriusq; describendæ methodus S. Ioannis qualis 60. 72. 75.
 Generationem æternā filij Dei quomodo carpebant Ariani 72.
 Genesis initio, initium Euangelij S. Ioannis applicatum 66.

Genituras hominum prædicere quàm vanū, & impium 237.
 Gentiles ad cognoscendum Deum naturaliter illuminati 10. 69. V. Philosophi.
 Gentiles à suis sapientibus, sicut Iudæi à Prophetis, diuina edocti 10. 88.
 Gentiles ad Euangelium quomodo admissi 39.
 Gentilitas fœx humani generis, propter creatoris ignorantiam 38.
 Gentilitas musca & apīs, pabulo Emmanuelis per sibiū diuinum aduocatur 262.
 Gentium plenitudo post cæcitatem Iudæorum admissa 58.
 Gentium illuminatio in Epiphania exorta 255. &c. V. Epiphania, Magi
 Gratia Dei non infunditur, abuentibus donis naturalibus 141.
 Gratiæ plenitudo Christi, Mariæ, & aliorum Sanctorum diuersa 276.
 Gratiarum actio pro Dei beneficiis maximè redimendo 145. nunquam sufficiens 145.
 Gula & comestationes importunæ perstringuntur 96. in festis, eorūq; vigilijs 143. V. Festas.

H.

Herodes necem infantum quomodo computauit à bimatu 229.
 Herodes incautus Christum Messiam, cum Scribis faretur 246.
 Herodis Regnum non agnoscunt Magi, sed Christi 245.
 Herodis, & Ierosolymæ turbatio præpostera 247. 260.
 Herodis, & Ierosolymæ machinationes contra Christum recens natū 256. quàm vanæ 258.
 Herodi in sequela Christi renuntiandum 253.
 Hæreses ex Philosophica perplexitate orta 79.
 Hæreses circa incarnationem breuiter confutatae 74. 83.
 Hæreses priuatim impunitæ, publicas extremas pœnas inducunt 72. 96. 287.
 Hæreses Catholicis ante omnia execrabiles 153.
 Hæreses diuersæ de Astris, eorumq; fæto 235.
 Hæresum contra Diuinitatem Christi breuis, & solida confutatio 75.
 Hæresum in Vngaria & Polonia colluies nefandissima 72. 83. 97. 287.
 Hæretici seipfos non intelligunt, nec sibi ipsis constant 48. 51. 77.
 Hæretici quæ ignorant, tanquam bruta blasphemant 72.
 Hæretici filij Belial sine iugo disciplinæ 63.
 Hæretici, Dei beneficia contumeliis excipiunt 63. 83.

Hæretici

I N D E X.

- Hæretici maledicti negantes Christum Emma-
 nuelem 102.
 Hæretici diuina Christo derogantes, quàm sto-
 lidi, & impij 48. 94.
 Hæreticis secundum ipsorum stultitiam respon-
 dendum 119.
 Hæreticis Dæmones non subiiciuntur, sed do-
 minantur 188.
 Hæretici Alogi & Athei qui 137.
 Hæretici peruersè credendo, sicut Catholici per-
 uersè viuendo pereunt 144.
 Hæretici ex spiritu maligno, nomen I E S V S
 blasphemant 189. 192.
 Hæretici carnales Christum gloriosum, secun-
 dum carnem apprehendunt 192.
 Hæretici non Reges ex Magis, sed Episcopos
 ex opificibus constituunt 228.
 Hæretici Magorum fide in adorando eodem
 Chrō qui in Eucharistia est cōfunditur 266.
 Hæreticorum sententiæ sterora antiquissimo
 Irenæo 127.
 Hæreticorum cōtumeliæ in ipsos redundāt 84.
 Homo vt iumentum perditum, à pastore Chri-
 sto requisitus 19. 29.
 Homo genus Dei per imaginem & adoptio-
 nem 52. 91. 114.
 Homo quomodo ad imaginē & similitudinem
 Dei factus 61. 114. V. Imago.
 Homo imago Dei propter libertatē arbitrij 114.
 Homo microcosmos cur 56.
 Homo Deus effectus Incarnatione, non ironicè,
 vt in Paradiso 107. 131.
 Homo eisdem potentias ex malo ad bonum
 conuertat 113. 211. ad suum creatorem 210.
 Homo quomodo ludus Dei, secundum Plato-
 nem 164.
 Homo secundum triplicem sui substantiam, ad
 perfectionem reuocandus 174.
 Homo bonus non respectu pessimorum discer-
 nendus 203.
 Hominis in vtero demorationis periodus 16.
 Hominis iura naturalia, excepta culpa, Christus
 sectatus est 16.
 Hominis vanitas & vilitas, Incarnatione exal-
 tata 38. 111. 141.
 Hominis dignitas ad creatoris & redemptoris
 prototypon reuocanda 40. 44.
 Hominis lapsum in Paradiso, quanta deordina-
 tio subsecuta 61.
 Hominis Deificatio per Incarnationem, & ado-
 ptionem Dei 76. 105. 111. 140.
 Hominis quadruplex productio Incarnatione
 consummata 103.
 Hominis supra creaturas excellentia, & digna-
 tio 114. 141.
 Homine nequam bestię tractabiliore 115.
 Homines V. Christiani
 Hōines Angelis prælati in Incarnatione 38. 114.
 Homines male credendo vel male viuendo, sa-
 lute excidunt 144.
 Homines ventri dediti more suum animam pro
 sale habent 153.
 Hominum per vniuersos status corruptio 115.
 203. 205. &c. quomodo corrigēda 209. &c.
 V. Christiani.
 Hominū omnes status ad Deū stimulantur 271.
 Humanam naturam quantopere adamauit &
 honorauit Christus 32. V. Incarnatio.
 Hostiæ spirituales Christianorum quæ 199.
 Humilitas prima Christianorū virtus 19. 210.
 Humilitatis professor & Magister Christus 19.
 29. 159.
 Hostiæ spirituales Christianorum quæ 199.
 I.
 Iacob in prophetia Gentium clarus in semine
 propeio cœcutiens 258.
 Iacob scala & lucta cum Angelo Incarnatio-
 nis typus 85. 99. 120. 188.
 Iano bifronti fabuloso templum pacis in anni
 initio consecratum in typum Christi 3. 60.
 Ianuarius à Iano seu ianua anni 160. eius Ka-
 lendæ Gentibus sacræ 151. Christianis abo-
 minandæ 161.
 Idololatria Deos suos polluit potius quàm ho-
 norat 162.
 Idololatriæ fomes & comes, gula & luxur 162.
 Idololum, sic & eius adoratio, nihil est 264.
 Ierosolyma typo Euangelico in Pentecoste il-
 lustrata 254.
 Ierosolymæ illuminatio per Magos, Gentium
 conuersionem portendens 255.
 Ierosolymæ erga Christum perfidia & crudeli-
 tas 257.
 Ierosolymæ interitus à Christo prædictus, Po-
 loniæ præuaricanti applicatur 278.
 Iesus nominis tractatus, quid, quale, & quan-
 tum sit 176.
 Iesus nomen salutis cœleste in quo conueniat
 & superet nomen Adæ terreni 176.
 Iesus reseruatim saluatis, Christus attributum
 certantibus 177.
 Iesus nomen meritò diuinitus inditum, ab An-
 gelo delatum, à Mariæ & Ioseph promulga-
 tum 178.
 Iesus nomen nouum cur 178. Mirabile 99.
 188. V. Nomen.
 Iesus

Iesus nomen quibus & quo discrimine ante Incarnationem impertitum 178.
 Iesus Sirach, Iesus sacerdos magnus, Iesus Naue, gerebat typum Christi 179.
 Iesus Naue propria figura Christi 189. V. Iosue.
 Iesus sonat salutem à Iesuah quod habet titulus crucis Christi 181. 182. 187.
 Iesus agnatum nomini tetragramaton 182. 186.
 Iesus ex vtrâq; seruitute populum Dei eduxit & beatificauit 183.
 Iesus nomen excellentissimum, alia in se continens 186.
 Iesus nominis dignitas & virtus ab Apostolis & alijs experta 187. 189.
 Iesus nomen fausta omnia inducit, aduersa propulsat 189.
 Iesus spiritu bono honoratur, spiritu maligno blasphematur 192.
 Iesus Sirach Iesum verum quàm celebret 192.
 Iesus nomen non syllabis sed virtute efficax 189. 192.
 Iesus nomen adorandum propriè, Christus nomen respectiue 191.
 Iesus & Christus nomina quomodo respiciunt Diuinitatem & humanitatem 191. 195.
 Iesu nomen æquipollet Trinitati in Baptis. 186.
 Iesu nominis virtus contra Dæmones &c. Catholicis non infidelibus 188.
 Iesu nomen, Mariæ, & alijs Sanctis quàm frequens & celebre 191.
 Iesu sectatores veri qui? 193. 196.
 Ignatio ex frequenti nominatione nomen Iesus in corde insculptum 192.
 Imago Dei patris, filius 50. V. Christus.
 Imago Dei in homine propriè non secundum corpus 175.
 Imago regenerati hominis ad Christum prototypum subinde renouanda 40. 61.
 Imago Dei in homine quomodo inchoata, reformata, & perficienda III. 175. 197.
 Incarnatio. V. Natiuitas, Verbum, Filius.
 Incarnatio signū in cælo & in terra maximū 9.
 Incarnatio ex femina sine viro 9. operante Spiritu S. 38. & ipso Verbo 78.
 Incarnatio opus Diuinum mirandum non rimandum 26. 93. 140.
 Incarnatio supra spirituales creaturas hominem extulit 38. 140.
 Incarnatio restituit nobis excellentiam, innocentiam, & Dei amicitiam 40.
 Incarnatio opus Terminatis, in filio terminatum 76. Opposita mysterio Trinitatis 100.
 Incarnatio Deo hominem coniungit 76. 105

III. 140. 145. Integra Diuinitate 79. III. 166.
 Incarnatio cōiunxit noua vetera, & æterna 65.
 82. 100. 104. 129. Summa, & ima 78. 164.
 Incarnatio qualis vnio 78. &c. 99. 104. triplex 100. quale commercium 1. 29. 140.
 Incarnatio congruenter dicta 77. 99.
 Incarnatio excedit compositionem, coniunctionem, vnionem, & animationem 99.
 Incarnatio, vnio & opus excellentissimū 99. 103. 110. 129. V. Attributa.
 Incarnatio supra naturā quā admirabilis 99. 104. 106. 126. &c.
 Incarnatio respectu vtriusq; quantitatis mira 100. 101.
 Incarnatio in instanti peracta 101.
 Incarnatio ostendit Dei bonitatem, sapientiam, & potentiam 104. 106. 109.
 Incarnatio quomodo innouat signa, & immutat mirabilia 105.
 Incarnatio salutis humanæ compendium 109. 140. 145. beneficiorum Dei complementum 36. 104. 131. 134.
 Incarnatio naturarum Diuinæ & humanæ consummatum commercium 107. 117. 131. 140.
 Incarnatio superat omnia opera mira ab initio mundi 126. 136. 141.
 Incarnatio vltima & efficacissima corrupti mundi antidotus 139.
 Incarnationis causa, & scopus 12. 13. III. 139. Modus 38. 78. &c. 82. 99. &c. 110.
 Incarnationis apparatus per varias ab initio mundi apparitiones 15. 56. 108. 155.
 Incarnationis effectus & fructus eximij 58. 105. &c. 131. 139.
 Incarnationis ordinem & modū Ioannes prophetis conformat 75.
 Incarnationis simile ex vnione animæ ad corpus in quo deficit 79.
 Incarnationis Catholica summaria professio 80. 82. 146.
 Incarnationis Hæreses explosæ 74. 83.
 Incarnationis figuræ & prædictiones 1. 9. 85. 99. 105. 116. 125. 165.
 Incarnationis vnio qua ratione integra & in morte Christi soluta 100.
 Incarnationis beneficium 134. V. Fructus. qua gratitudine excipiendum 134. 140. 145.
 Incarnationis beneficij summaria meditatio gratiarum actoria 144.
 Incarnationis consortium summa fiducia regnandi cum Christo 145.
 Incarnationem secundum tria mirè opposita expendit Paulus 56. 40. 147.
 S i Incarnati-

I N D E X.

- Incarnationem quidā Philosophi affecuti 71. 81
 Incarnatione creatura renouata 12. 105.
 Infantia in omnibus amabilis, in solo Christo
 odiosa 19.
 Infideles religionis suæ tenaciores, quā Pseu-
 do Christiani 162.
 Infidelibus, in quibus licet communicare Chri-
 stiano 161.
 Infirmi communione & vnctione, non supersti-
 tione sanandi 216.
 Ingratitudo beneficiorum Dei in Christianis
 notatur 36. 56. 64. 115.
 Iniuriæ propter Christum condonandæ 213.
 Inspiratio occulta diuina qualis 262.
 Instrumentum creationis non est Christus sed
 creator 51.
 Inuidia in charitatem conuertenda 203.
 Inuidia habitaculū in homine præparat Diabo-
 lo, sicut charitas Deo 149.
 Ioannes Baptista quomodo lucerna 54. eius o-
 rigo cur Christi ortui inserta 55. eius cum
 Christo Antithesis 55. Verbi & lucis æternæ
 erat vox & lucerna 55. quomodo posterior
 Christo, ante illum natus 101.
 Ioannes Euangelista Amelior Barbarus abstru-
 sa enunciat 71. Piscator cœlestis 70. 72.
 74. ex feruenti oleo vegetus exiit 273.
 Ioannis cum Moyse in creatione & recreatione
 tradenda, collatio. V. Euangelium 66.
 Ioanni Euangelistæ quā frequens & celebre
 nomen Iesus 192.
 Ionas typus Christi 122.
 Iosedeher sacerdos illicitis nuptiis pollutus 180.
 Ioseph cum Maria idem genus ad Bethleem re-
 uocatum 7. 23.
 Iosue typus Saluatoris: mutatione nominis Io-
 suah 180. &c. liberatione populi ex seruitu-
 te 180. terræ promissionis exploratione 180.
 diuisione inter populum 185. quoddā solem fi-
 sterit 185. 234.
 Iosue agrum elegisse boues cum Arca Dei, qua-
 le mysterium 185.
 Iouis ex cerebro generantis fabula, veritatem
 in Deo ostendit 88.
 Ira tanquam passio naturalis, non tollenda, sed
 frænanda 149. 212.
 Iracundia quomodo solis occasum non admit-
 tit 149. 213.
 Isaias alter Euangelista in descriptione aduen-
 tus & adorationis Magorum 226.
 Iudas Gallilæus Gaulonites, eiusq; secta schis-
 matica 5.
 Iudæi cœci & cœcorū duces 55. 258. 261,
 eorū obstinatio cōtra Messiam 57. 256. &c. 261
 Iudæi circumcisionem retinent non in gratiam
 sed in contumeliam 168.
 Iudæi cœlos Astrologicè discernabant, Messiam
 propheticè ignorabant 231.
 Iudæi fauentes Herodi in ortu Christi plus il-
 lum irritant 247.
 Iudæi similes fabricatoribus Arce Noæ, alios
 saluantes ipsi pereuntes 259.
 Iudæi cœciores in agnoscendo Messiam, quā
 Pilatus & Herodes 261.
 Iudæi Regnum Christi renuentes propter tem-
 porale, vtrumq; amiserunt 264.
 Iudæorum reprobatio facta est Gentium ado-
 ptio 58. 255. 270.
 Iudæorum Rabbinī agnouerunt filium Dei 88.
 250. ex prodigijs 120.
 Iudæorum Scribæ vera de ortu Messis pronun-
 ciant, falsa sectantur 246.
 Iudæorum Scribæ truncant scripturas tempo-
 rali respectu 247. 256.
 Iudæorum cœcitas illuminatione Magorū con-
 firmata 255. 259. eorū antithesis 258. 270.
 Iudæorum principes Messiam natum, mox pro-
 dunt Herodi 256. V. Herodes.
 Iudæorum reprobationis, & Gentium illumi-
 nationis mira præsentia 262.
 Iudæos baptizatos vocat Bernardus Chri-
 stianos peruersos 204.
 Iumentis insipientiores Iudæi, infideles & per-
 uersi Christiani 148. 152.
 Iustus non respectu pessimorū iudicandus 203.
 Iustitiæ peruersio in populo Dei eiusq; pœna
 203. 282. eius regula facilis 216.
 Iustificatio quo sensu ad Diuinā extenditur 37.
 Iustificationis Christianæ ratio ab Ethnico ad-
 umbrata 13.
 Iustificationis Christianæ causæ & gradus 58.
 errores refelluntur 59.
 Iuramentū Christianis antiquis execrabile 153.

K.

- Kalendæ Ianuariæ Gentilibus superstiosæ 161.
 Kolenda superstiosa Pseudochristianorum ta-
 xantur 161. Christiana quæ 164.

L.

- Labor pius vel honestus otij antidotus, eiusq;
 scopus 150.
 Lapis angularis Chrūs. 180. 253. offensionis 225.
 Laruis seu mæcaris vtentes perdunt imaginem
 Dei, bestialem & Diabolicā induentes 163.
 Lex euangelica metit quietē, quæ lex vetus la-
 beriosè seminauerat 98. 116.
 Lex natu-

Lex natura, Mosaica, & Euangelica quo gradu hominem disponebant 53. 61. 98.
Lex Euangelica quomodo noxas animæ, etiam cum membris truncare suadet 172.
Lex Christiana Regalis colubens-concupiscentias 199.
Legis vtriusq; **Christus** sicut autor sic adimpletor 159.
Legem suam magis vindicat **Christus**, quam **Moyſes** 124.
Legi saluifica magis abutūtur **Christiani** quam **Iudæi** mortifera 124.
Lege non exemplis viuendum 201.
Leuiathan in corpore humano circūcidēd⁹ 171.
Libertas exlex, summa seruitus 281.
Liberum arbitriū Deo hominem assimilat 114.
 ad salutem cooperatur 197. 199.
Licentia & impunitas **Reſpub:** subuertunt 281.
Lignum principatus **Christi** instrumentum 12. 119. 165.
Lingua vitijſ silentium, vel frænum indicitur 151. 172.
λογος varia significat, sed propriè verbum æternum 33. 47. 70. 72. V. Verbum.
λογος principium rerum **Philosophis** celebratum 69. 88.
Loquelæ **Christianorū** cautela 151. 153. 173. 216.
Loquitur **Deus** semel quomodo 47.
Lux ex viuificatione verbi æterni, qualis in homine 53. 62. 67. 91.
Lucis pastores nato **Christo** circumfulgentis mysterium 54.
Lucem prauī affectus conuertunt in tenebras 42. 53. 63.
Luce **Christum** tenebræ infidelium non comprehendunt 54. 92.
Lucerna ardens & lucens, quomō **Ioannes** 54.
Ludere & iocari cum serpente & **Diabolo** periculosum 163.
Ludi scænici dedecent **Christianos** 153. 163. maxime in festis 161. V. Festa.
Ludicra **Gētilib.** **Christianis** sūt criminosa 163.
Ludo assimilata **Dei** cum homine ænigmatica conuersatio 164.
Lumen legis triplicis hominem ad vitam dirigens 54. 61. 92. 133.
Lunæ obscuratæ inclamatio superstitiosa notatur 217.
Lutheri secta vitulus conflatilis, vaccas pingui-ores, id est hæreses deuorans 281.
Luxus & commensationes præsertim in festis taxantur 143.

Luxus laborem excedens notatur præsertim in opificibus 150.
Luxus **Idololatriæ** & hæresum fomes, & comes 162.

M.

Magister & **Doctōr** perfectissimus **Chrſus** 127.
Magia triplex, & **Magi** triplices 222. Quales ex istis **Christum** quæsitum adorauerūt 222.
Magiæ extranaturalis omne genus explodit **Christianismus** 153.
Magi **Orientalibus** communiter **Reges** 222.
Magi ante **Christi** illuminationem superstitiosi 222. 231. 257. eorum **Astrologia** conuersa in prophetiam 223. 234.
Magi successores **Balaami** in prophetia 222. 234. **Noæ** & **Abrahæ** in **Astrologia** 223. 251. eiusdē **Abrahæ** & **Jacob** in deferendis muneribus 224. 250. **Reginæ** **Sabæ** æmulatores 227.
Magi primitiæ, illuminatores, & doctores **Gentiū** 226. **Diuinitus** inspirati & quali typo 262.
Magi fuerunt **Reges**, quamuis non summi **Monarchæ** 222. 227.
Magi muneribus naturas & officia **Christi** adumbrant, & hæreses confundunt 251.
Magi cecitate pro lumine cum **Iudæis** commutarunt 255. 259.
Magi comparati **api** ad mel **Emmanuelis** aduolanti 262.
Magi primitiæ adorantium **Deum** in spiritu & veritate 222. 264.
Magorum adoratio prædicta à **Prophetis** 226. &c. 250. 225. A **Sibyllis** 221. 250. in **Talmud** 226.
Magorum velox cursus rationibus & exemplis asseritur 228.
Magorum ardor & fortitudo in asserendo **Messia** 244. 259. **Christiana** contemplatio 249.
Magorum fides collata cum fide **Thomæ**, à quo postmodum fuerunt baptizati 249.
Magorum munerū origo 224. 250. **Mysteria** & doctrinæ 250. &c. 268.
Magorum fides & pietas in adorando **Christo**, **Hæreticis** & tepidis erubescenda 266. 270.
Magos fuisse potius **Arabes** quam **Chaldæos** vel **Perſas** 224. 250.
Magos fuisse tres ad minus probabile 228. 252.
Magos biennio post natum accessisse **Christum** 228. probabilius die decimoquarto 229.
 Cum **Magis** non cum **Herode** & **Iudæis** **Christus** quærendus 270.
Maledicentia à **Christianis** aliena 153.
Malitia quantū occupauit genus humanū 203.
Manuum à mala operatione reuocatio 174.
 S f 2 **Manichæi**

Manichæi Euangelium Matthæi reſciebant,
propter ſtellam Magorū veluti fatalem 235.
Maria filiolum geſtās Auguſto à Sibylla in nu-
bibus monſtrata 4.
Maria Euzæ oppoſita 14. Prophetiſſa 225.
Maria prægnans in templo inter virgines col-
locata 15.
Maria figurata per Euam 14. per Saram 15. 109.
151. per Sēphoram 156.
Maria quamvis Dei mater, filij exinanitionem
ſecuta 17. 19.
Maria verè mater Dei & Dea 17. 102.
Maria quomodo circumdedit virum Chriſtum
9. 26. 101. 120.
Maria fecunditatem Saræ eiusq; myſteria exa-
ctè impleuit 109.
Mariæ typi, Rubus incombustus 130. Virga
Aaron 130. Vellus Gedeonis 130.
Mariæ & Ioseph idem genus ex Bethlehē 7. 23.
Mariæ cœlestis proles, non indiguit carnali ap-
paratu 8. 28. quomodo tamen fastidiosa 15.
Mariæ virtus stupendus 9. 103. &c. 106. 130.
Mariæ virginitas fecunda 9. 25. 104.
Mariæ Ieſu nomen ſanctum & adorandum 191.
Mariam matrem Chriſtus reliquit in cruce pro-
pter vxorem Eccleſiam 68.
Martyrium triplex, eſtq; via expeditiſſima ad
Regnum Chriſti 272.
Martyrium veris Chriſtianis expetit, & è
conuerſo 20.
Martyrij apparatus volūtaria mortificatio 170.
Mathematici. V. Astrologi.
Mediator Dei & hominum competentiſſimus
Chriſtus 81. 146.
Medicus humani generis Chriſtus 19. 139.
Mendacium tanquam inuentum Diaboli vitan-
dum 148. 153.
Mensuras & pondera duplicia habere nefas
Chriſtiano 219.
Mercatura antiquis Chriſtianis improbata 153.
Mercurius Triſmægſtus. V. Triſmægſtus.
Meſſias Hæbraicè, quod Græcè Chriſtus, id eſt
vnctus 195. à Deo Patre declaratus 260.
Meſſias more Monarcharum remotiſſimos pri-
mo ſubiugat 261.
Meſſias clariſſimè ſe ipſum. manifeſtat Sama-
ritanæ 82. 153. 264.
Meſſiæ aduentus Iudæis & Gentibus congrua
manifeſtatio 220.
Meſſiæ rebellio à ſuis populis in eius exortu
apparuit 256.
Meſſiam ſibi proprium Iudæi reprobauerūt 57.
Meſſiā pſignabant ſummi orbis Monarchæ 4. 5.

Militia Chriſtiana duce Chriſto qualis 128.
Mineræ ex Ioue, & Pallade fabuloſa, ppago 88.
Miracula circa Natiuitatem Chriſti Talmu-
dica 120.
Miracula præcipua antiqua, per Chriſtum re-
nouata 126.
Miracula ad reliquias Sanctorum, reſpondent
eorum dum viuerent chariſmatibus 272.
Miracula Stephani Protomartyris ad eius re-
liquias ſtupenda 277.
Miracula prædicationis Euangelicæ, virtuti no-
minis I E S V applicata 187.
Miraculorum in Eccleſia, virtute Chriſti patrā-
dorum, Talmudica prælagia 122.
Miraculis Natiuitas, & tota vita Chriſti plena
120.
Miſericordia ex raptō, vel oppreſſione paupe-
rum, abominatio eſt 150.
Miſſarum triū in Natali Chriſti myſteriū 28. 103.
Monachatus non ad creandam, ſed ad conſer-
uandam ſanctimoniam inſtitutus 208. 209.
Monachi non ſoli Chriſtianæ perfectioni ſub-
iecti 207.
Monachi vota priuata, propter vota generalia
violata non excuſent 208.
Monarchia orbis Chriſti Meſſiæ propria, in ali-
is adumbrata 4. 5. 23. V. Auguſtus.
Monarchiam Romanam in Chriſti regnū tran-
ſituram prædiſtiones 3. 12. 23.
Monotheliſitarum Hæreſis exploſa 85.
Mors Chriſti Diuinitatem nō affecit, immo hu-
manam naturam reſecit 100.
Mortem noſtram Chriſtus moriendo deſtruxit,
& vitam reſurgendo reparauit 145.
Mortificatio carnis martyrij apparatus 170.
Moysi cum Ioanne in tradendis principijs col-
latio 66.
Moysi ſcripta in Chriſto completa 69.
Moysi filius deſponſatione ſanguinis à morte
liberatus 156. 168.
Mundanum ſum, non poſſum rectè viuere, fri-
gidum verbum 209.
Mundus quomodo non cognouit nec recepit
Chriſtum 43.
Mundus quomodo per Chriſtū factus, & præ-
ſentem non cognouit 56.
Mundus trifariam accipitur 56.
Mundus eſt illæcebra, non cauſa, vel neceſſitas
peccandi 64.
Mundi fallax illæcebra, quomodo Magiſtro, &
Duce Chriſto ſuperanda 132.
Mundum creare & prouidentiam implere Deo
propriū 57.
Mundo.

Mundum post varias plagas tandem incarnati-
one Deus sanauit 139.
Mundo ruente vitia crescunt 116.
Murmuratio vitanda Christianis 212.
Musca nunquam visa in macello Sanctuarij Ie-
rosolymitani 121.
Musica antiquis Christianis vitiosa 153.
Myrrha Christo à Magis oblata mysteriū 251.

N.

Nascente Christo commotiones in cælo & in
terra maximæ 2. 135. oppositæ ruinæ Luci-
feri 32.
Nati strumosi secandi allegoria Hieronymi 175.
Natalis Christi à pijs & impijs diuersè hono-
ratur 20. 31. 131. 134. 142.
Natalis Christi gaudium quantum & quomodo
præfiguratum 21. 97. 108. 125. contrarium
ruinæ Luciferi 32.
Natalis Christi memoria cur renouatur 40. 44.
Natalis Christi vigilia, gula & superstitionibus
polluta 142 quomodo sanctificanda 143.
Natalis Christi festorum coherencia 272.
Natiuitas Christi. V. Incarnatio.
Natiuitas Christi nocte contigit 1. 35. triplex
secundum tres substantias 25. 102. V. Chrūs.
Natiuitas Christi eiusq; memoria diuersè bo-
nos & malos afficit 21. 108.
Natiuitas Christi Incarnationem perfecit 81.
Natiuitas Christi excellēs & mirabilis 103. &c.
circa illam prodigia 4. 106. 120.
Natura vna in Christo deificans, altera deifi-
cata 140.
Naturæ diuersæ in persona Christi quomodo
sibi communicant 78.
Naturæ vnica in Christo assertores Monophy-
sitæ 79.
Naturæ in Christo tripliciter expendendæ ad
errores vitandos 79.
Naturæ diuersitas in persona Christi diuersa
repræsentat & operatur 36.
Naturas in Chrō cautè distinguit scriptura 37.
Naturalibus donis bene vtentes, illuminantur
ad gratiam 141.
Nazareth locus conceptionis & educationis
Christi 4.
Negociatores antiquus Christianismus non
recipit 153.
Nobilitas virtute non licentia cōprobatur 281.
Nobilitatis sæcularis vanitas 210.
Nomen terreni Adæ de terra, cœlestis de cœ-
lo 85. 176. 178.
Nomen Dei essentia imponere, vt impossibile
sē insanum est 177.

Sub nomen quidquid cadit genitum est 173.
Nominis mutatio in Iosue, sicut in alijs my-
stica 181.
Nominum apud Christianos in specie & in indi-
uiduo ratio 196.
Nominum in Baptismo imponi solitorum re-
gula, & contrarij abusus 197.
Notionum in diuinis perfectio nō defectus 50.
Noua & vetera quomodo in Incarnatione con-
uenerunt 65. 104. 129. 177.
Nouissimorū memoria nunquā deponenda 211.
Nubes ascendere Deo competit 1.
Nube aquam promittente in mysterio baptisa-
ti Israelitæ 158.
Nun Olee filius dictus Iosuah, seu Iosue in ty-
pum Iesu Saluatoris 150. V. Iosue.
Nuptiæ spirituales inter Christum & Eccle-
siam 17. 68.
Nuptiæ in Cana Galilææ referunt Epiphaniam
vel manifestationem Christi 240.
Nuptiæ in Cana Galilææ, an in simili sicut Epi-
phania die factæ 242.

O.

Obedientia Christiana virtus 212.
Obediendum Ecclesiæ quomodo Christus obe-
diuit Cæsari 29.
Oblationis Christi tanquam hominis typus 1.
Oblationes ex iniquis non recipiat Ecclesia 153.
alioqui debita 218.
Ocium fomes vitiorum, labore honesto depel-
lendum 150.
Octavianus mundi Monarchiam Christo præ-
parat 3.
Oculi primi nuncijs mortis quomō dirigēdi 173.
Olei fons circa Tyberim Christo nascituro
exortus 121.
Omnipotentī nihil impossibile 94. V. Potentia.
Opera Christi alia propriè Diuina, alia The-
andrica 26.
Opera Dei ad intra & ad extra quæ 40.
Opera bona Christianis non grauiā, sed rege-
neratione propria 95. 113. 152.
Opera Dei ab initio mundi mira, excedit In-
carnatio 126. 136.
Opera Christianorum bona & mala recensen-
tur ad imitandum vel vitandum 215.
Orphæus plurium Deorum assertor, tandem
num patrem & creatorem omnīū pandit 88.
Orationem Dñicam scire debet Christianus 219.
Orationes antiquis Christianis noctu diuq;
prolixæ 153.
Orbis descriptio ab Augusto, Christo famu-
latur 6. 23.
S f 3 Ordo

Ordo quid & quomodo in Incarnatione servatus	110.	Peccata crescunt ruente mundo	116.
Oriens ex alto Christus	150.	Peccata quæ maxime exprobrat & castigat Deus	203.
Originalis culpæ noxi effectus	61.	Peccatorum friuolæ excusationes	64. 95. 209.
Ornatus luxuriosus vel sumptuosus à festis Christianorum expulso	143.	pudor importunus	171.
Osculandus Dei filius in sua Incarnatione quomodo	135.	Peccatorum mundanæ occupationes pessimæ Christum perdentes	269.
Oves Paradiso aberrantes Christus natus in stabulo requirit	19. 29.	Peccatorum licentiæ & impunitas ciuitates pedit	251.
P.		Peccatores vulneribus animæ gloriuntur, cauteria disugiunt	171. 175.
Pax terrena sine cœlesti verè nõ acquiritur	92.	Pedes à malis studiis reuocandi	14.
Pacis autor & princeps Christus	5. 24.	Pentecostes illuminatio & solennitas à Tobia visum resumente præuisa	254.
Pactum olim cum Abraham initum triplex, cõpleuit Christus natus 154. Circumcisionis quale	156.	Peregrinus in mundo Christus propter exinanitionem	154.
Pallas fabulosa ex vertice Iouis, generationem Verbi æterni adumbrat	88.	Peregrini amandi & resouendi	176.
Panegyricus Sermo Autoris ad Regem & statum Poloniæ	272. 278.	Perfectio Diuina fidelibus æmulanda	174. 207.
Panum quinque miraculum Augustinus refert ad Epiphaniam	241.	209. eius regula 210. V. Christiani.	
Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis exponitur	117. 129.	Persecutionis & tandem exaltationis præsagium Abraham perficit Christus	154.
Palsionis Christi cum Diabolo decertantis typus 180. meritum 180.		Personati seu laruati perdunt imaginem Dei, bestialem & Diabolicam induentes	164.
Palsione Christus non tam in se, quàm in suis membris consummatus	39.	Petri Apostoli liber prædicationum ad quid citatur à Clemente Alexandrino.	82.
Passus Deus verè, sed in humana natura 82. 166		Pharan mons exitus I E SV ad saluandum	181.
Pastoris boni officium Christus nascendo contestatus	19. 29.	Philosophi Deum verum edocentes qui	10. 88.
Pastorum Christi Natiuitatem nunciantium typus 21. præsagium	221.	Philosophi partim ignorantia, partim inuidia veritatem fabulis implicauerunt	88.
Pater futuri sæculi Christus	123.	Philosophorum dogmata quædam Christiana	10. &c. 48. 52. 55. 69. &c.
Pater Deus, natura non superat filium 48. 93. 264		Philosophorum perplexitas Hæresum fomes	79.
Patientia virtutum apex & sigillum	278.	Pilatus & Herodes capatiores Messie quàm Iudæi	261.
Paula vidua quanto affectu præsepe Christi nati venerata est	265.	Platonis sententia de æternitate Dei 48. de natura Dei, & vtraque generatione Verbi	71. de
Paulus in nomine I E SV miracula edidit etiam per Dionysium adhuc infidelem	188.	Aduentu Dei summi Doctoris	82. de homine veluti ludo Dei
Paulus nomen I E SV S frequentissimè nominat, vtrique adorandum	192.	Platonica policia verum Dei cultum à Christianis præsignat	82.
Paulus oratione Stephani ex persecutore Apostolus	277.	Pœnitentia vera quæ 213. 216. eius erubescencia perstringitur	171.
Pauli vocatio in nomine I E SV, non tanquam hominis, sed Dei	188.	Politici Religioni politicos respectus præferentes notantur	265.
Paupertatis voluntariæ votum, antiquis Christianis familiare	153.	Polonia ad corporalem & spirituales sobrietatem erigitur	30.
Pauperum oppressio Poloniam coram Deo accusat	283.	Polonia nefandissimarum hæresum sentina, propterea periclitatur	53. 97. V. Hæreses.
Peccatum originis in Iudæis, & in semine Abraham quomodo expiatum	157.	Polonia molem Barbarorum à Christianorum finibus sustinet	97.
Peccati originis propagat ratio	157.	Polonia otio maxime diffuit alieno labore luxurians	150.
		Polonia Ierosolimam præuaricatione imitans, similes pœnas metuat	278.
		Polonia	

Polonia sicut alia Regna ex barbarie diuinitus vindicata 279.
 Polonia secundum numerum locorum, Deos inuexit per hæreses 282.
 in Polonia iustitiæ & pacis forma informis & monstrosa 282. 292.
 Polonia Deo per Confederationem, Christo per Compositionem iniqua 284.
 Polonia ex quæstu Ecclesiarum & Reipub: facta pauperior 288.
 Poloniæ secundum numerum ciuitatum & capitum Dñi sunt 297.
 Poloniæ beneficia exhibita, eorumq; abusus & ingratitude 279. & deinceps 290.
 Poloniæ regni stemma Aquila, quasi Diuinitus protegens 280.
 Poloniæ nobilitas in infamiam, libertas in tyrannidem vergit 281.
 Poloniæ sicut aliorum Regnorum interitus signa seu periodi 286. 290.
 Poloniæ Interregna quibusdam quæstiuosa 289.
 Diuinitus tamen directæ 290.
 Poloniæ morbo Comicali affectu allegoria 291.
 Poloniæ ad unitatem & cõcordiam pia exhortatio 293.
 Poloniam iniquitas & contradictio, hoc est, licentia subiugant 281. 284.
 Polonorum fortitudo in hostibus subiugandis 289.
 Potentia Dei maxima in Incarnatione 110.
 Præcepta varia ad vitam Christianam formandam 148. 153. 215. 218.
 Præscriptionem æternam Diuinitatis, hæretici minus quam ad temporalem coarctant 94.
 Præsepe Domini Paula, & curiosi Christiani diuerso affectu venerantur 266.
 Præsepi & fasciarum Christi mysteria 19.
 Primogenitus filius Christus secundum vtramq; naturam 17. 26.
 Primogenitus propriè variis modis Christus 27. 51.
 Primogenitū non requirit prole succedentē 27.
 Principum magnorum magna itinera, vel Polonia experta 229.
 Principium & finis omnium Christus 66. 69.
 Principium creationis ex principio Diuinæ generationis dependet 45. 66.
 In principio Verbum quomodo erat apud Deum 46. 73.
 Principatus Christi quomodo sup humerū eius 119.
 Priscilianistæ astris fatum inuitabile adscribebant 235.
 Prodigia circa natiuitatem Christi, eorumq; mysteria 4. 120. V. Miracula.

Promissiones legales quæ in Incarnatione exhibitæ 116.
 Propheta magnus mūdo promissus Christus 152.
 Prophetissa Maria virgo, non vxor Isaïæ 225.
 Prouidentia vniuersi Deo propria 57. per filiū 50.
 Psalmus secundus Christo nascenti respectu Herodis & Iudæorum applicatus 255.
 Puerorum in Baptismo suscipiendorum & erudiendorum cautela 197. 215. 219.

Q.

Quantitas continua & discreta, quomodo se habuit in Incarnatione 100. V. Christus.
 Quærendi Christum modus expeditissimus, eiusq; vtilitas 268.

R.

Rabbini Iudæorum V. Iudæi.
 Rapina impunis tandem vindicatur depradatione 290.
 Reconciliatio post offensas necessaria 213.
 Redemptio per Christum ab ipso hominis lapsu inchoata 35.
 Redemptionis arduæ per exinanitionem Christi typus 35. 165. modus 36. 152.
 Redemptionis per Christum exanthlatæ ingratitudo 36.
 Redemptionis opus creatione maius 157.
 Redemptionis per lignum prælagia 12. 119. V. Crux.
 Regnum Christi quale & quantum 1. 4. 5. 12. 23. 119. 272. venit sine obseruatione 35.
 Regnū Christianorum spirituale & internū 199.
 Regnum Christi vniuersale in Iudæis inchoatum, in Gentibus consummatum 261.
 Regnorum mutationis vel interitus periodi 286.
 Rex constitutus cum adoratione & muneribus agnoscitur, sic & Christus 263.
 Regem Iudæorum non Herodem sed Christum Magi conuincunt 245.
 Reges scriptura vocat, quamuis non summos Monarchas 227.
 Regeneratio spiritalis quomodo ad suum prototypum subinde reuocanda 40. V. Imago.
 Regeneratio spiritalis generationem in Deo arguit 45.
 Regeneratio fidelium ex generatione Christi dependet 112.
 Regeneratio veræ exhibet operationes spirituales 95. 113. 144. 152. falsa quæ 113.
 Regeneratio creatione difficilior 137.
 Regenerationis veræ Christianorum regula 41. 59. 113. 144. 147. &c. signa vel notionēs 95. 113.

Regenera-

I N D E X.

Regenerationis per Baptismum in opus reuocandæ modus	148.
Relatio in Diuinis consubstantialitatem & æternitatem adstruit	48.
Relationum in Diuinis perfectio, non defectus	50. 75.
Religionis falsæ infideles, quàm Christiani veræ tenaciores	97. 162.
Religionis & sacrorum prophanatio in extremis temporibus	205.
Reliquiæ martyrum iam olim miraculis honoratæ, & qua mensura	277.
Renunciatio Herodi seu Diabolo quæ	253.
Respublica antiquis felix, quam Philosophi regerent, vel Reges philosopharentur	222. 227.
Risus in aduentu Christi apparuit luctui perditionis contrarius	14.
Risus Saræ applicatus Mariæ	15. 109.
Risum Christus mundo inulit, luctum excepit	14. 16.
Romam excellit spelunca Bethleem	25.
Romanam Monarchiam in Regnum Christi transituram prælagia	3. 12.
Romuli cella tempore libationis, circa Natiuitatem Christi conflagrata	121.
Rubus ardens & non combustus typus incorruptæ Natiuitatis Christi	130.

S.

Saba Regina, Magorum quasi prænuncia ad verum Salomonem	227.
Sabbatha Iudæorum religiosiora quàm festa Christianorum	162.
Sabbatissimus populo Dei in noua lege quomodo relictus	67.
Sacerdotalis stratus corruptio	205. V. Clerici.
Sacerdotium Christianorum spirituale & internum	199.
Sacerdotij Christi typus	179.
Sacerdotibus suo malo ingrata Polonia	264.
V. Clerus.	
Sacerdotibus immunitas etiam apud Pharaonem seruata, V. etiam Clericus	287.
Sacrificij nouæ legis adumbrationes, & prælagia	122.
Salomon typus Messie	5.
Salus admiranda in vita sua edidit Christus	34.
Samaritanæ profundissime simul & clarissime Christus sese patefecit	82. 183. 264.
Sanctificatio quo sensu ad Diuina extēditur	37.
Sanguis & caro opponitur spiritui	37. 49.
Sapientia omnia creata ab æterno disponens, filius Dei	35.

Sapientia Christi fortitudine Diaboli mellior	31. 36. 107.
Sapientia quomodo ædificauit sibi domum	78.
Sapientia Dei in Incarnatione quanta	110.
V. Attributa.	
Sapientia ordine maxime nititur	110.
Sara in denominatione prolis Mariam præsignabat	15. 181.
Cur Sarai transnominata	181.
Saturni imperio Christi regnum cōparatum	13.
Scala Iacob applicata Incarnationi	85.
Scandalum non præbendum suo exemplo docet Christus	159.
Scripturas propter temporalia deprauant Scribæ, vt modo hæretici	247. 256. quomodo illis concedendæ
	11.
Sephora quo mysterio circumcidit filiolum suum acutissima petra	156.
Sequere Deum, ad Christum in carne apparentem refertur	131.
Sermo aliquando intelligitur Verbum æternum	33. 47. 71. V. Verbum.
Sibyllæ vates gentilium summa fidei mysteria depromentes	10. 69.
Sibyllarum sectatores Christiani, à Gentilibus prohibiti	11.
Sibyllarum libri extemporanei Romæ congesti & custoditi	11.
Sibyllarum de Incarnatione Christi prælagia	81.
Sibyllæ Cumanæ libri à Tarquinio redēpti	11.
eiusdem vaticinium de Verbi Incarnatione	11.
de loco Christi natalis	4.
de Monarchiæ Romanorū in Christianam transitu	12.
de gaudio ex nato Christo	126.
Sibyllæ Erythrææ versus initij nomen & officium Christi indicans	69. 186.
de gaudio ex Christi aduentu	126.
de Epiphania, stella, Magis, eorumq; muneribus	221. 250.
Signum in cœlo & in terra maximum Incarnatio	9. 26.
Signum Christi dicitur etiam ipse Christus	18.
Silentij contravitiæ linguæ commendatio	151.
Simonias prænuncia Antichristi	44.
Sinus Dei Patris, consubstantialitatem Diuinitatis designat	45.
Sion arx & ciuitas Dauid	6. 260.
Sobrietas corporis, & animi, Christiano necessaria	30.
Sodomitas extinctos ex terra nascente Christo, vulgo traditur	122.
Sol circa Natalem Christi prodigiosus	4. tripartitus
	121.
Sol quomodo non occidat super iracundam nostram,	149.
Sol impe	

I N D E X.

- Sol imperio Iesu magis quam Iosue obediuit 185. 234. 244.
- Spectaculis præfentes fiunt illorum rei 163.
- alii quoq; ab illis abstrahendi 164. V. Ludi.
- Spes quæ maximè peccatorem ad Deum erigere debet 145.
- Spes bonorum in solo Christo, impiorum in variis cupiditatibus 269.
- Spiritus sapè opponit carni humanæ mortali 37.
- Spiritus antonomastice pro Spiritu diuino 37.
- Spiritus S. persona, mentione Patris & filij insinuatur 118. 264.
- Spiritus S. quomodo postulat gemitibus pro Sanctis 151. quomodo contristatur à peccantibus 151.
- Spiritus S. an fuerit stella. Magos ducens ad Christum 230. 231.
- Spirituales vel carnales qui dicendi 113.
- Spolia Samariæ & Damasci quomodo detracta à Christo 224.
- Sponsus Ecclesiæ Christus 68. 177. Sponsus sanguinum quomodo 156. V. Christus. Adam.
- Stella. V. Astra, Sydera.
- Stella ducens Magos ad Christum quæ 221. 229.
- An fuerit Angelus 230. an Spiritus sanctus 230. probabilius fuisse naturalem, tamen extra ordinariam 230. 231. 232. Contrariæ obfessiones diluuntur 233. superiores sententia conciliantur 234.
- Stella Magorū nocte non interdiu lucebat 233. 238.
- Stella Christi quomodo sic dicta à Magis 245.
- Stella ex Jacob Christus 222. 245.
- Stella splendida & matutina Chrūs 238. 244.
- Stella nō Christi satū, sed Chrūs ei⁹ creator 245.
- Stellæ Magorum motus & reuolutio qualis 233.
- motus & quies interpelata qualis 234.
- Stellæ, vt linguæ datæ infidelibus non fidelibus 232. fidelibus qualis exquirenda 238.
- Stellæ ad quid à Creatore ordinatæ 230. 236.
- Stellæ bonæ, mala causare nequeunt 237.
- Stephanus coronam sonat 274. protomartyr non tempore, sed ordine. 275.
- Stephani martyrium cohæret rectè cum Natali Christi, eiusq; Regno Crucis 272.
- Stephani Protomartyris elogium ab Aarone mutuatum 274. Martyrium absolutissimum pro percussoribus deprecās 275. Moyſi comparatus 276. eius fortitudo & miracula ante & post mortem 277. eius oratione Ecclesia Paulum accepit 277.
- Stephani Battoræi Regis Poloniæ dotes eximig earūq; oppressio 290. Comitiale martyriū 292
- Substantia eminens in Deo non admittit maius & minus 49.
- Superbiam initium peccati initio dedocet Christus 19.
- Superstitiosi perdunt baptismi Sacramentū 217.
- Superstitiones omnes abominatur Christianissimus 153. 217.
- Sydera Christo nato, tanquam Deo obediunt 232. 243.
- Syderum in corpora etiam humana influxus, non in animam 235. quam fallax 238.
- Syderum velox & instabilis reuolutio, genituras indicare nequit 237.
- Sylvas quales Dauid & Maro carmine celebrant 12.
- Symbolum Apostolorum sciendum & alios docendum 219.
- Synagogæ corruptio ante primum aduentum, corruptionis ante secundum aduentum, typus 265. V. Iudæi.
- Syntheresis quale lumen naturale 54.

T.

- Temperantia eiusq; excessus quid 143.
- Temperantiæ Christianæ Regula 211. 214.
- Templum pacis Iano sacrū belli vel pacis symbolum 3. Pariente virgine Chrīm corruit 3.
- Templum pacis aliud Romæ à Vespasiano conditum 3.
- Templi Ierosolymitani prodigiosa priuilegia nato Christo cessantia 122.
- in Templo stantes angusti, adorantes spatiosi 122.
- Templa ex raptō vel oppressione pauperum ditantes notantur 150.
- in Templis circa deuotionem quomodo se gerendum 215.
- Temporum leges mutat Christus, non Antichristus 160.
- Tenebræ humanæ obfuscant lucem diuinam 42 53. 61. 92. V. Lux.
- Tentatio fidelium præsidio Christi superabilis 132.
- Tentationis Diaboli occasio fugienda 271.
- Theandrica opera Christi qualia 26. V. opera.
- Theodori Insulæ Rex conuersionem ad Christū suam ex astris præcognouit 232.
- Theophania quasi Diuina filij Dei in Baptismo contestatio 220. 240.
- Terræ promissionis verus explorator & diuisor Christus 180. 185.
- Terræ sterilitas in extremis, ppter peccata 206.
- Tetragrammaton nominabile per nomen I E S V S 182. 190.
- Thamar & Ruth cur in genealogiam Christi ex Iudæis relata 29.
- Theluth

I N D E X.

- Theuth Aegyptiſs, qui Græcis Mercurius Triſ-
magiſtus 10.
- Thomam Apoſtolum Magi ſuperauerunt in ſi-
de, à quo poſtmodum ſunt baptizati 249.
- Thuris Chriſto à Magis oblato myſterium 251.
- Timor malam conſcientiam conſequitur 247.
- Tobiæ viſitatio & liberatio Incarnationi ap-
plicata 125. 131.
- Tobiæ gratulatio erga Ieroſolymam, Epipha-
niæ applicata 254.
- Torneamenta Chriſtianis prohibita 153.
- Tradiſio antiqua, Eccleſiæ dogmata & ſcriptu-
ras continet 153.
- Transfiguratione ſua Chriſtus terram viuen-
tium promiſſionis explorauit 180.
- Transſyluania nefandarum hæreſum ſentina
plagas iuſtas ſuſtinet 72.
- Tribulatio in gloriam deſinens Symbolum Re-
gni Chriſti 154.
- Trinitas excludit maius & minus, prius & po-
ſterius 49. 75. 93.
- Trinitatis conſubſtantialitas & æqualitas 59.
- Trinitatis myſterium incarnationi oppoſitum
100. 110.
- Trinitatis myſteriū in apparitione Abrahe ad-
umbratum 108. 165. in Magorū munerib⁹ 252
- Trinitatis virtus in nomine I E S V 186. 190.
- Triſmagiſtus Theuth dictus ſumma myſteria
de Deo aſſecutus 10.
- Triſmagiſti cōmentator præcipuus 10. 88.
- Tritheïſtæ ex pplexitatib⁹ Ariſtotelicis nati 79.
- V.
- Vadiani Antropomorphitæ Deo corpus attri-
buentes 175.
- Varro voluptuoſos ſuiſus ſale à putredine pre-
ſeruatis comparauit 152.
- Vellus Gedeonis, virginalẽ partū pſignabat 85
- Veneris ſtatua Romę tempore nati Chriſti cor-
ruit, aqua expianda 121.
- Venatio antiquis Chriſtianis non probata 153.
- Venter eſcis & eſca ventri: quid Apoſtolo? 96.
- Verbum V. Filius Dei λόγος 136.
- Verbum propriè competit ſecundæ perſonæ in
Diuinis 34. 47. 72. 86.
- Verbū quomō erat in principio 46. 73. 89. 118.
- Verbum quomodo erat apud Deū 47. 73. 89. 118
- Verbum erat Deus quomō 48. 73. 90. Hoc erat
in principio apud Deum 49. 73. 74. 90. 118.
- Verbum æternum veritas & idæa Patris 71.
- Verbum æternum principium omnium rerum à
Philoſophis celebratum 69. &c. 88.
- Verbum, non filius, cur dicitur incarnatū 71. 77
- Verbum caro factum eſt, & ſequentia verba in-
carnationem concludunt 40. 76. 99.
- Verbum caro factum abſq; ſui mutatione 79.
111. 119.
- Verbum caro factum eſt, quomodo ab hære-
ticis inuertitur 83.
- Verbum ab æterno genitum omnium princi-
pium, docet ſecreto Orphæus 88.
- Verbum abbreviatum quomodo Chriſtus in
terrīs 102. 109. 135.
- Verbi Diuini ad humanum analogia 77. 86.
- Verbo incarnato, Verbum increatū innotuit 45.
- Verbo maxime Diuinitas innotefcit, in propria
& humana natura 77.
- Verbum Dei gladius anceps, vitia ſine diſcri-
mine diſsecans. 175.
- Verbum Dei cur raro fructum afferat 42.
- Veritas quanti ſit malis Chriſtianis 42.
- Veritas eſſentialis Chriſtus 52. 71.
- Veritas ſeſtanda, excluſo omni mendatio 148.
- Veſtitus & corporis cultus Chriſtianorum
regula 212.
- Via alia ad paradīſum redeundum 253.
- Viam cursorum, quæ alleuiant, & expediūt 229.
- Vix Dei quæ 49.
- Victoriæ Chriſti ex Sathana typus 35. per ſan-
guinem 180.
- Vigiliæ corporales, & ſpirituales ſobrietate v-
traq; comparandæ 29.
- Vigiliarum ſacrarum maxime Natalis Chriſti
pius apparatus 43. 219. Et poſt Præfationē.
- Vinea facta filio in cornu olivæ, Chriſtianismus
deinceps corruptus 204.
- Virgilius ex Sibyllæ oraculis Chriſti aduentum
euſq; myſteria præcinit 12. 14. 17.
- Virgilius vegetationem creaturarum per Deum
agnofcit 52.
- Virgilij ænigma de tribus vinis cœli, Chriſto
competens 101.
- Virtutes præcipuas ſaluificas docet Chriſtus ex
præſepi 18. earum in Eccleſia typus 121.
- Viſionis Diuinæ modi & gradus 98. 111. 133.
- Vita creaturarum in verbo & vita Chriſti 51.
53. 62. 67. 91.
- Vita comite rediit Deus ad Abraham, ſemen e-
ius apprehendendo 105.
- Vitæ Chriſtianorum regula antiqua abſolutiſ-
ſima 153.
- Vitæ Chriſtianæ norma 208. &c. V. Chriſtiani.
- Vitæ ſemita ad Chriſtum perducens expeditiſ-
ſima 268. &c.
- Vitam ex Deo omnes creaturæ participant, ma-
ximè homo 52. 91.
- Vitis li-

Vitis lignum operi inutile malos Christianos signat	204.
Viuir corpus ex anima, anima ex Deo	62.
Viure non sufficit, sed bene viuere	62.
Vnctio Christi spiritualis ratione triplicis of- fij	122.
Vnctio triplex asserit Christum, eiusq; officia	179. 195.
Vnio in Incarnatione qualis 75. &c. 104. tri- plex	100. 110.
Vnigenitus filius Christus secundum vtramq; naturam	17. 26.

Vocationem suā quisq; conseruet	212.
Voluntates duæ distinctæ in Christo	83.
Voluptatibus præter Deum addicti, suisbus festi- ue comparari	153.
Vsura & dolus sicut in mundo, sic in Polonia non deficit	257.

Z.

Zacharias Pater Ioannis Baptistæ cur inter templum & altare occisus	15.
Zacharias filius Barachia lapidatus vindictam in Deum defert	275.

F I N I S.

CATALOGVS SCRIPTORVM IN HOC OPERE

citatorum: & ex quibusdam præcipuis loca quædam notata.

Alexander Ales.	Anselmus.
Ambrosius.	Aratus.
Ammonius Platonicus.	Aristoteles.
Anibal Roselli.	Augustinus.

Augustini loca. De Carminibus Virgilij Chri-
sto competentibus 12. De humilitate 19. De
verbi nostri ad Diuinum analogia 77. De com-
municatione naturarum in Christo 79. De qua-
truplici hominis pductione 103. De mira Chri-
sti vnione, eiusq; effectibus 130. De Sibyllinis
versibus, nomen & titulos Christi exprimentibus
186. De veris & falsis Christianis, eorumq;
eruditione 215. &c. De stella Magorum qualis
fuerit 230. De quadruplici manifestatione Chri-
sti in Epiphania 247. De cecitate Iudæorū su-
pra Pilatum & Herodem 261. De Regno æter-
no, & temporali per Iudæos amisso 264. De mi-
raculis circa reliquias Stephani, & aliorū mar-
tyrum 277. De festi Natalis & Epiphaniæ, de-
uota obseruatione 253.

Aulus Gellius.

Baptista Mantuanus Baronius Cardinalis.

Basilius Magnus.

De imagine Dei in homine renouanda 61: De
Zacharia patre Ioannis Baptistæ inter templum
& altare occiso 15. De syderū & Astrologiæ re-
cto vsu, & abusu 235.

Bernardus.

De verbo abbreviato Christo 12. De triplici na-
tura & vnione incarnationis 110. De gratitudi-
ne redemptionis humanæ supra creationē 137.
De excellentia & mirabilibus Incarnationis, &
partus Mariæ 104. De circūcisione Christi capi-
tis, p corpore suo 159. 171. De Christianis mul-
tis, sed malis, tanquā Iudæis baptisatis 43. 204.

Beda.	Bonauentura.
Berosus.	Breuiarium Romanum.
Casiodorus.	Cælius Rhodiginus.
Cedronus.	Chalcidius Platonicus.

Chrysologus.

De creaturarum per incarnationem renouatio-
ne 12. De infantia in solo Christo odiosa 19. De
virginitate foreunda Mariæ 26. De æqualitate
personarum Diuinarū, & impia curiositate 93.
De iumentis Christo nato blandientibus 152.
De Magorum adoratione Prophetica 223. De
eorundē fide, adoratione, & muneribus 248. &c.
De stella Magorū 245. De crudelitate Herodis
& Iudæorum in Christum natum 257. &c.

Chrysostomus.

De Christianismo ad regnū Salomonis & Ro-
boam comparato 205. De perfectione Christi-
ana non ad solos Monachos restringenda 209.
De renuntiatione Sathanæ 253. De proditiōe
Christi nati Herodi per Iudæos 255.

Cicero.

Clemens Alexandrinus. Constantinus Magnus.

Clemens Romanus. Cornelius Tacitus.

Cyprianus.

De circūcisione carnali spiritualement respicien-
te 167. 169. De Magorum muneribus eorūq;
mysteriis 251.

Cyrillus Alexandrinus. Cyrillus Ierosolimi-

Damasceus. (tanus.

De renouatione creaturā p incarnationē 105.

Dio Cassius. Dionysius Carthusianus.

Dionysius Areopagita. Durandus.

Epiphanius. Eusebius Cesariensis.

Ephrem. Eusebius Emessenus.

Et 2

Flavius

CATALOGVS SCRIPTORVM.

Flavius.

Florus.

Fulgentius.

Gregorius Magnus.

De Angelis prohibentibus sui adorationem hominibus post incarnationem 38. De regressu ad Paradisum alia via 253.

Gregorius Nazianzenus.

De bouis & asini circa Christum natum allegoria 19. De natura humana in incarnatione non desinente 79. De essentia Deo propria, eiusque notione in homine 89. De hominis vnione cum Deo per incarnationem 139. De peccati cogitationibus etiam præcidendis 173.

Gregorius Nissenus.

Haymo.

Hesiodus.

Hieronymus.

De pacis abundantia, Christo nascente 24. De speluncæ Christi nati elogius 25. De respuentibus pijs correctiones 175.

Hilarius.

De carne Christi, non ex sola Maria, sed etiam ex Spiritu sancto 38. De Verbo æterno per piscatorem diuine descripto 70.

Homerus.

Hippolytus martyr.

Hosius Cardinalis.

Hysdaspes.

Ignatius.

De Mariæ virginitate mirabiliter fecunda 26.

Iosephus hist.

Isidorus.

Ireneus.

De Adam secundo vt primo, sine contagione

Gaietanus Cardinalis.
Galatinus.

producto 104. De salutis compendio per incarnationem 109. De imagine Dei in homine per incarnationem reformatam 111. 113. De spirituali vel carnali operatione 113. De doctrina & magisterio Christi 127. De filio Dei secundum caput nostrum ad nos veniente 138. De perfectione hominis secundum corpus, animam & spiritum 174.

Iustinus Martyr.

De Verbi æterni ab humano differentia 87.

De Circumcisione spiritali 169.

Lactantius.

De Sibyllis & Philosophis sacra proferentibus 10. &c. 69. De Christi generatione vel sine matre, vel sine patre 81. De præputio cordis circumcidendo 172.

Leo primus.

Macrobius.

T. Lilius.

Maximus Episcopus.

Nicephorus.

Origenes.

De Zacharia patre Baptiste inter templum & altare occiso 15.

Orosius. *Rabbini Iudaeorum.* *Theophilactus.*

Orpheus. *Remigius.* *P. Tholosanus.*

Ouidius. *Rupertus.* *Thomas Aquin.*

Photinus. *Sibyllæ.* *Thomas Beu-*

Pindarus. *Socrates hist.* *(xamis.*

Plato. *Strab' in glossa.* *Trismagistus.*

Plinius. *Suetonius.* *Varro.*

Prosper Aquit. *Talmudista.* *Virgilius.*

Pythagoras. *Tertullianus.* *Xenophon.*

Rabanus. *Theodoretus.*

Errata marginalia sic restitue.

Pagina 3. linea 7. quod eo nomine Iano. Pag: 12. lin: 19. Constantinus. Pag: 16. lin: 7. Sapi: 7. & 1. Pag: 21. Sap: 18. & 14. Pag: 29. lin: 27. adde Luc: 2. & 2. Pag: 30. lin: vltima pro Rom: 13. pone i. Tessa: 5. & 5. Pag: 31. lin: 14. lege i. Ioan: 3. & 8. Pag: 33. lin: 16. Exodi 12. Pag: 45. lin: 28. Psalm: 101. Ibidem Ioan: 8. Pag: 52. lin: vltima i. Ioan: 5. & 20. Pag: 53. lin: 3. adde i. Ioan: 5. & 12. Pag: 54. lin: 16. adde Iob 21. & 14. Pag: 57. lin: 30. adde Lucæ 19. & 14. Ibidem lin: 32. adde Math: 27. & 25. Pag: 60. lin: 7. lege Psalm 50. & 7. Pag: 61. linea vltima adde Gen: 1 & 26. Pag: 152. lin: 23. pro linea lege lima. Pag: 154. lin: vltima lege Gen: 17. Pag: 156. lin: 25. lege Exod: 4. & 25. Idem pag: 168. Sic etiã lege Pag: 157. lin: 13. Pag: 159. lin: 32. lege Bern: Serm: 2. Pag: 192. lege 2. Pet: 2. & 12. Pag: 198. lin: 14. adde Isa: 48. & 1. Pag: 121. omisus numerus sequentis pagina: Pag: 104. lin: 24. adde Luc: 11. & 52. Pag: 234. lin: 23. Siquidem Iosue legitur &c. vt in margine. Pag: 244. lin: 31. adde Math: 2. & 2. Ibid: lin: 36. adde Psal: 2. & 6. Pag: 245. lin: 29. adde Math: 2. & 2. Pag: 246. lin: 4. adde Math: 2. & 3. Pag: 262. lin: vlti: adde Psal: 280. & 21. Pag: 285. lin: 32. adde Gen: 21. & 10. Pag: 286. lin: 8. lege 3. Reg: 21. Pag: 263. lin: 35. adde Math: 2. & 2. Pag: 236. lin: 36. adde Gen: 1. & 14. Pag: 293. lin: 5. 2. Cor: 12. Pag: 281. lin: 10. Psal: 54.

CRACOVIÆ, in Officina Andreæ Petricouij, 1602.

